

שבוע פרשת ויקרא

(22 – 28 March 20)

כ"ו אדר – ג' ניסן תש"פ

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי
כְל־עֲמֻךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵינוּ כְל־עֲמֻךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבְאֲדָתְם מִתְרַה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵינוּ עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּי אֶתְּנֶנּוּ לָהֶם, כִּי אֶתְּנֶנּוּ לָהֶם.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעַךְ כְּמוֹךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להדביר קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיחַ.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

רִמְמָה יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חַיִּל: ז' לֹא־אֲמוֹת
פִּי־אֲחִיהָ וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרְנִי יְהוָה
וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שְׁעֵי־צָדֵק אָבִא
בָּם אֹדֶה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ
בּוֹ: כא אֹדֶד בִּי עֲנִיתִי וְתַחֲלִי לִישׁוּעָה:
כב אֲבֹן מִאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ:
כה אָנָּה יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּה יְהוָה הַצִּלְתָּה
נָּא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוּכֶם מִבֵּית
יְהוָה: כז אֵל יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בְּעֵבְתֵּי
עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵינוּ אַתָּה וְאֹדֶד אֱלֹהֵינוּ
אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב בִּי לְעוֹלָם
חֶסֶד:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב בִּי לְעוֹלָם חֶסֶד:
ב וְאֲמַרְנָא יִשְׂרָאֵל בִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: ג וְאֲמַרְנָא
בֵּית־אֱהֲרֹן בִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: ד וְאֲמַרְנָא יִרְאִי
יְהוָה בִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: ה מִן־חֲמֹצַר קָרָאתִי יְהוָה
עָנְנִי בְּמִרְחַב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא אֵירָא מִה־יַּעֲשֶׂה
לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בְּעֹזִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשֵׁנָא:
ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטָח בְּאָדָם: ט טוֹב
לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטָח בַּנְּדִיכִים: י פֶּלֶג־גּוֹיִם
סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילָם: יא סִבְבוּנִי גַם־
סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילָם: יב סִבְבוּנִי כְּדַבְּרוֹתֵי
דַּעֲכוּ פֹאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחֲתִנִּי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה
וַיַּחֲלִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל רָפָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶחָלִי
צְדִיקִים יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חַיִּל: טז יִמִּין יְהוָה

קִיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

צִוִּיתָה פִּקְדֵיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחִלִּי יִכְנוּ דְרָכֵי
לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבֹשׁ בְּהִבְטִי אֶל־כָּל־
מִצְוֹתֶיךָ: ז אֹדֶד בְּנִשְׁרֵי לִבִּי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֵי

א אֲשֶׁר־י תְּמִימֵי־דָרֶךְ תְּהַלְכִים בְּתוֹרַת
יְהוָה: ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ:
ג אֶף לֹא־פָעֲלוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵי הַלְכוֹ: ד אַתָּה

המשך מזמור קיט בעמוד פב

נקודות משיחות קודש – מזמור קיח מתוך "תהילות מנחם"

י – כל גוים סבבוני בשם הוי' כי אמילם

"גויים" במשמעות הפנימית

המפרשים פירשו¹ "כל גוים סבבוני – מדבר במלחמות גוג ומגוג, שכל הגוים יהיו שם, כמו שנאמר² ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה. אמילם – אכריתה לשון³ ימולל ויבש".

המשך בעמוד קצד

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיח, קיט, קכ ג
- (ג) מאמר ד"ה החודש הזה לכם
ראש-חודש ניסן (אחר תפילת שחרית) ה'תשכ"ט ה
- (ד) שיחת ש"פ ויקרא, ג' ניסן ה'תשמ"ב יג
- (ה) שיחת יום ה', ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ט לח
- (ו) לקוטי-שיחות פרשת ויקרא כרך יז לט
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מד
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקרא מו
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויקרא מז
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקרא פה
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויקרא פו
- (יב) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן צה
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקרא צז
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קא
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקרא קה
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקרא קסא
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויקרא קפד
- (יח) נביאים וכתובים
ירמיה פרק לא-לב, דניאל פרק א קפו
- (יט) משניות – מסכת בכורות
ביאור קהתי קפח
- (כ) עין יעקב מסכת מגילה קצה
- (כא) מסכת שבת עם ביאורים
מדף טז עד דף כב קצו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן רכד
- (כג) שולחן ערוך הלכות בציעת הפת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רכה
- (כד) לקוטי תורה ביאור הנ"ל
אדמו"ר הזקן רכח
- (כה) תורת חיים
אדמו"ר האמצעי רלב
- (כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רלג
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רלה
- (כח) קונטרס העבודה
אדמו"ר מוהרש"ב רלו
- (כט) ספר המאמרים – ה'תש"ד
אדמו"ר מוהרי"צ רלח
- (ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רמ
- (לא) ספר הזכרונות פרק ז רמא
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רמג
- (לג) חומש לקריאה בציבור רמד
- (לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רנג
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא רנד
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רנה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס"ד. ראש־חודש ניסן (אחר תפילת שחרית)*, ה'תשכ"ט

(הנחה בלתי מוגה)

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֹדָשִׁים, רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה¹, וְאִיתָא בְּמַאמְרֵי רַבּוֹתֵינוּ נִשְׁיָאִינוּ בְּזָה², עַל מַאמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל, "אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לֹא הָיָה צָרִיף לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֲלָא מֵהַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם, כִּי זוֹ הַמְצוּהָ הִרְאֶשְׁנָה בְּתוֹרָה שֶׁנֶּאמְרָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הִיא מְצוּת קִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ, וְזֶה טַעַם פְּתַח מְדוּעַ אִם־כֵּן הַתְחַלַּת הַתּוֹרָה הִיא בְּבִרְאשִׁית, בְּפֶסֶק בְּרֵאשִׁית בְּרֵא 2 אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ 13 מִשּׁוּם שֶׁנֶּאמַר בְּתַהֲלִים כְּחֹץ 14 מְעַשְׂיוֹ הַגִּיד הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא 15 לַעֲמֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְתַת לָהֶם 16 נִתְּלַת גּוֹיִם⁴ וְאִם יֵאמְרוּ אֲמוּנוֹת 17 הָעוֹלָם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲדוּת אֶרֶץ 18 יִשְׂרָאֵל, לִסְטִים אֲתָם שֶׁכִּבְשָׁתֶם אֶרְצוֹת 19 שֶׁל שֶׁבַע אֲמוּנוֹת שֶׁהָיוּ גֵרִים בָּאֶרֶץ, 20 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲנוּ לָהֶם שֶׁכָּל הָאָרֶץ הִיא 21 שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא בְּרָאָה, 22 כְּכַתוּב 'בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת 23 הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ' וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא 24 נוֹתֵן אֶת הָאָרֶץ לְמִי שֶׁנֶּרְאָה בְּעֵינָיו. 25 וּמִבְּאֵר הַדִּיּוּק אֲדוּת וְזוּתוֹ שֶׁל 26 בַּעַל הַמַּאמֵר הַזֶּה בְּמִדְרַשׁ "אָמַר רַבִּי יִצְחָק"⁵, שֶׁ"יִצְחָק" הוּא 27 כְּכַתוּב בְּתוֹרָה לִגְבִי יִצְחָק אֲבִינוּ 28 מִלְּשׁוֹן "צָחָק עָשָׂה לִי 30 אֱלֹקִים"⁶, הֵינּוּ, שֶׁפָּאָשֶׁר 31

(*) לאחר קריאת התורה - בס"ת שניתן לכ"ק אדמו"ר שליט"א* מתלמידי "אהלי יוסף יצחק" בעיר מקנס שבמדינת מרוקו (המול).)

(*) כ"ק אדמו"ר שליט"א קיבל הס"ת בחדרו הק' (בהיותו לבוש בגד משי וחגור אבנט) מהשליח ר' מיכאל ליפסקר, ואמר לו: "יִישֵׁר כַּח". והוסיף: "חמרא למרי' טיבואת לשקייא" (ראה ב"ק צב, ב). ואח"כ נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לביהכנ"ס, עם הס"ת בידיו, והכניסו לארון הקודש.

לאחר קריאת התורה, הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א שיערכו התועודות (שבה יספר הרמ"ל מהנעשה במרוקו), ולקראת התחלת ההתועודות חזר כ"ק אדמו"ר שליט"א לביהכנ"ס, והורה להרמ"ל לומר "לחיים" (על יין שהובא מחדרו הק'), ואמר את המאמר.

(1) בא יב, ב. (2) ראה אוה"ת בא ע' רנא ואילך. ע' רסב. ובכ"מ. (3) תהלים קיא, ו. (4) פירש"י בראשית א, א. ילקוט שמעוני בא עה"פ (רמז קפז). (5) אוה"ת שם ע' רנו. (6) וירא כא, ו. (7) תו"א תולדות יז, סע"ד ואילך. (8) כנראה בשייכות למוסד "אהלי יוסף יצחק" שנדבו הספר-תורה (המול). (9) ויצא ל, כד. (10) אוה"ת ויצא רכ, א. סה"מ תרס"א ע' קסד. תרח"ץ ע' ל.

מִהַפְּכִים אֶת הַשֵּׁם "אֱלֹקִים" שֶׁהוּא עֲנִין כַּח וּגְבוּרָה דִּין 32 וְצִמְצוּם, הַשֵּׁם הַמְסַמֵּל אֶת הַכּוֹחַ וְהַגְבוּרָה הָאֱלֹקִית וְאֵת מִידַת הַדִּין שֶׁהֵם 33 הַמְקוֹר לְצִמְצוּם וְהַסְתֵּר הָאוֹר הָאֱלֹקִי וּמוֹסִיפִים וּמַגְלִים אֶת בְּטוּל 34 הַיֵּשׁ מְצִיאוֹת הָעוֹלָם וְהַנִּבְרָאִים לְאִין 35 הַמְצִיאוֹת, אָזִי נַעֲשֶׂה אֲמִתִּית 36 עֲנִין הַצָּחוּק⁷ כְּלוּמֹר, הַשְׂמַחָה 37 הָאֲמִתִּית [וְזֶהוּ גַם־כֵּן כָּלְלוֹת 38 עֲנִין הַתּוֹכֵן שֶׁל הַכְּתוּב אֲדוּת הַטַּעַם 39 לְקִרְיַת הַשֵּׁם "יוֹסֵף" שֶׁרַחֵל אֲמַנּוּ, אִמּוֹ 40 שֶׁל יוֹסֵף, אֲמַרָה בְּלִידָתוֹ "יוֹסֵף"⁸ 41 הַיְּזִי לִי בֵּן אַחֵר⁹, כְּהַפְּרוּשׁ 42 בְּזָה¹⁰ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁגַּם 43 מְבַחֲשֵׁת "אַחֵר" יְהוּדִי שֶׁלִּכְאוּרָה 44 רְחוּק מֵאֱלֹקוֹת וְקְדוּשָׁה יַעֲשֶׂה 45 בְּחִינַת "בֵּן" וְגַם אוֹתוֹ יִקְרְבוּ 46 וְיִאֲהָבוּ כְּמוֹ בֵּן, שָׂאָז כְּאִשֶּׁר "אַחֵר" 47 הוֹפֵךְ לִבּוֹ, הוּא אֲמִתִּית עֲנִין 48 הַהוֹסְפָה בְּדוּמָה לְאִמּוֹר לַעֲלֹל 49 שֶׁכְּאִשֶּׁר הַדִּין, הַצִּמְצוּם וְהַסְתֵּר 50 מֵהַפֶּךְ, וְיֵשׁ בִּטּוּל שֶׁל הַמְצִיאוֹת 51 לְאֱלֹקוֹת, אִזִּי הוּא 'הַצָּחוּק' הָאֲמִתִּי]. 52 וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַבִּי יִצְחָק, "לֹא 53 הָיָה צָרִיף לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה 54 אֲלָא מֵהַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם", כִּי 55 כָּלְלוֹת עֲנִין הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי שֶׁל 56 "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם" הוּא עֲנִין 57 בְּטוּל הַיֵּשׁ מְצִיאוֹת הַבְּרִיאָה לְאִין 58 הָאֱלֹקִי הַבוֹרָא וְהַחוּוָה אֶת הַמְצִיאוֹת, 59 כְּדִלְכָּמֶן כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר אֶת 60 הַקֶּשֶׁר שֶׁל עֲנִין 'הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם' 61 לַעֲנִין בִּטּוּל הַיֵּשׁ לְאִין. 62

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וְהַעֲנִין בְּזֶה, כַּמְבָּאָר ב'עֵמֶק הַמֶּלֶךְ'¹¹ ספר קבלה בפרוש
 2 מֵאֲמַר רַבִּי יִצְחָק הַנוֹכַח "לֹא הָיָה צָרִיף לְהִתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה
 3 אֶלָּא מֵהַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵם, וּמָה טַעַם פֶּתַח בְּבְרָאשִׁית" כו',
 4 שְׁכָלְלוֹת סְפּוֹר מַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית הַעוֹסֵק בְּבִרְאֵת הָעוֹלָם כְּמִצִּיאוֹת
 5 גִּשְׁמִית מוֹגֵבֶלֶת הָרִי זֶה רַק אַחֵר
 6 הַצִּמְצוּם וְהַהִסְתָּר שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹהִי
 7 הָאֵין-סוֹף שֶׁכֹּאשֶׁר הוּא מֵאִיר בְּגִילּוֹ
 8 לֹא יִכּוֹלָה לְהִיּוֹת מִצִּיאוֹת גִּשְׁמִית
 9 מוֹגֵבֶלֶת, שְׁזָהוּ מָה שְׁנֹאֲמַר
 10 אֲדוּרֵת מַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית "בְּרָאשִׁית
 11 בְּרָא אֱלֹקִים", וְלַעֲנִין זֶה נִזְכָּר שֶׁ
 12 "אֱלֹקִים" דִּיקָא, דּוּקָא וְלֹא שֶׁ
 13 אַחֵר, שֶׁשֶׁם 'אֱלֹקִים' מוֹרָה עַל
 14 בְּחִינַת גְּבוּרָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 15 מִצַּד שֶׁם אֱלֹקִים וּמִדַּת הַגְּבוּרָה
 16 נַעֲשֶׂה אֶפְשָׁרוֹת נִחְיָנָה מִקּוֹם
 17 לַעֲנִין הַצִּמְצוּם, וְאַחֲרֵי-כֵן
 18 נַעֲשֶׂה מִזֶּה הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל
 19 הַצִּמְצוּם וְהַבִּירָא שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת
 20 הַגִּשְׁמִית הַמּוֹגֵבֶלֶת בַּפֻּעַל. אֲמָנָם
 21 בְּשׁוֹנָה מִמַּעֲשֵׂה בְרָאשִׁית שֶׁמִּבְטָא אֵת
 22 מִדַּת הַגְּבוּרָה, הַצִּמְצוּם וְהַהִסְתָּר,
 23 כְּלָלוֹת עֲנִין הַתּוֹרָה הוּא
 24 מְלִשׁוֹן "תּוֹרָה אוֹר"¹², וְאוֹר
 25 מִסְמַל וּמִבְטָא אֵת הַהִאָרָה וְהַגִּילּוֹ
 26 הַיָּנִי, שֶׁעֲנִין הַתּוֹרָה הוּא לְגִלּוֹת
 27 אֶת הָעוֹבְדָה שֶׁלֹּא מִדַּת הַהִסְתָּר,
 28 לְאִמְתּוֹ שֶׁל דְּבַר הַמִּצִּיאוֹת הָאִמְתִּית
 29 שֶׁל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים הִיא הָאֱלֹקוּת,
 30 כֹּלשׁוֹן הַכְּתוּב בְּתַהֲלִים "אֶמֶת הָיָה"
 31 לְעוֹלָם"¹³ בְּמוֹכֵן זֶה שֶׁהֵאֱמַת שֶׁל
 32 הָעוֹלָם הִיא הָאֱלֹקוּת. וְלִכֵּן מֵאַחֵר
 33 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא הַמְּגַלָּה אֵת הָאֱלֹקוּת
 34 בְּעוֹלָם "לֹא הָיָה צָרִיף לְהִתְחִיל
 35 אֶת הַתּוֹרָה אֶלָּא מֵהַחֹדֶשׁ הַזֶּה
 36 לָכֵם", שְׁזָהוּ מִצְוֵה זֶה קִדּוּשׁ
 37 הַחֹדֶשׁ שֶׁהִיא הַמִּצְוָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבָּה
 38 נִצְטָווּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, רִמּוּת
 39 לְכָלְלוֹת עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 40 בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁעַל-
 41 יְדֵי-זֶה הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת פּוֹעֲלִים גַּם בְּטוֹל הַיֵּשׁ שֶׁל מִצִּיאוֹת הָעוֹלָם
 42 לְאִין הָאֱלֹקוּת שְׁבוּרָא וּמַהוּרָא אוֹתוֹ, לְגִלּוֹת בְּ"בְרָאשִׁית בְּרָא

(11) שער א (שער שעשועי המלך) פ"א. הובא באוה"ת בא שם ע' רסב. (12) ראה זח"ג נג, ב. (13) תהלים קיז, ב. (14) משנה ר"ה רפ"א. (15) בא יג, ד. משפטים כג, טו. תשא לד, יח. ועוד. (16) ראה זח"ב קפו, א. ספרי הרב המגיד: לקוטי אמרים מז, ד. אור תורה ל, א.

ביאור בדרך אפשר

1 וְהֶעֱנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה, עֲנִינוּ שֶׁל רֹאשׁ-חֹדֶשׁ הוּא שְׁכוּלָל אֶת
2 כָּל הַחֹדֶשׁ כְּלוּ (שְׁלֹכַן נִקְרָא בְּשֵׁם רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְלֹא רַק תַּחֲלִילת
3 הַחֹדֶשׁ, כְּמִבְאָר בְּדִרְוּשֵׁי מֵאֲמָרֵי הַחֲסִידוֹת הַמִּבְאָרִים אֵת עֲנִינוּ שֶׁל
4 רֹאשׁ-הַשָּׁנָה¹⁷ בָּהֶם מִבּוֹאֵר בַּהֲרַחֲבָה שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה כּוֹלֵל אֶת כָּל הַשָּׁנָה
5 כְּמוֹ הָרֹאשׁ שִׁישׁ בּוֹ אֶת חֵיוֹת כָּל
6 הָאֲבִירִים), וְעִנִּין ה'חֹדֶשׁ' הוּא
7 כְּמוֹ שְׁכָתוֹב¹⁸ בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים
8 (בִּפְרָק הַמְדַּבֵּר עַל תּוֹלְדוֹת בְּנֵי בְנִימִין)
9 "חֹדֶשׁ אֶשְׁתוּ", שֶׁאֵחָת הַנָּשִׁים
10 נִקְרָאָה בְּשֵׁם 'חֹדֶשׁ' שֶׁהוּא עֲנִין
11 הַהֶתְחַדְּשׁוֹת, שְׁאֵז בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ
12 נַעֲשִׂית לִידֵת הַלְבָנָה מִחֹדֶשׁ,
13 וְהֵינּוּ, שְׂבַעֲרֵב רֹאשׁ-חֹדֶשׁ
14 שֶׁהוּא זְמַן הַהִקְדָּמָה וְהַחֲכָנָה
15 לְרֹאשׁ-חֹדֶשׁ, נַעֲשִׂית הַלְבָנָה
16 בְּכַחֲנִית אֵין הֵינּוּ שְׁנַעֲלֵמַת
17 וּמִתְבַּטֵּלַת לְגַמְרִי (וְהוּא עֲנִין
18 בְּטוֹל הַיֵּשׁ אֶל הָאֵין הֵינּוּ בִּטּוֹל
19 הָעוֹלָמוֹת אֶל הָאֱלֹקוֹת, כְּמִבּוֹאֵר
20 לְעִיל), וּבְרֹאשׁ-חֹדֶשׁ אַחֲרֵי
21 הַהֶתְעַלְמוֹת וְהַבִּטּוֹל הַמוֹחֲלֵט בְּעֶרֶב
22 רֹאשׁ חֹדֶשׁ נַעֲשִׂית הוֹלָדָה
23 חֹדֶשָׁה, שְׁלֹכַן נִקְרָא הַתְּחַדְּשׁוֹת
24 הַלְבָנָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשֵׁם 'מוֹלֵד'
25 הַלְבָנָה, עַל שֵׁם הַחֲדִישׁ וּבִדְגֻמַּת
26 מֵאֲמָר חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא אֹדוֹת
27 בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁהִיָּיתָה בְּסֵדֶר שֶׁל 'וַיְהִי
28 עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר' "בְּרִישָׁא חֲשׂוֹכָא
29 וְהָדָר נְהוּרָא"¹⁹ בַּתְּחִילָה חוֹשֶׁךְ
30 וְאַחֵר כֵּךְ אֹר, וְכך גַּם הַתְּחַדְּשׁוֹת וְלִידֵת
31 הַלְבָנָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ הִיא לְאַחַר שְׁקוּדָם
32 לָכֵן, בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, הִיא נַעֲלֵמַת
33 וּמִתְבַּטֵּלַת וְכִפִּי שְׂמִמְשִׁיךְ וּמִבְאָר.
34 וְהֶעֱנִין בְּזֶה, שְׁהַלְבָנָה
35 שְׂמִמְקַבֵּלֵת אֶת אֹרָה מִהַשְׁמֶשׁ
36 וְאֵין לָהּ אֹר מִשֶּׁל עַצְמָהּ יֵשׁ בָּהּ
37 שְׁנִינִים מִזְמַן לִזְמַן בְּמַהֲלֵךְ הַחֹדֶשׁ,
38 הַנוֹכְעִים מִהִמְיָקוֹם שֶׁלָּהּ כִּלְפֵי הַשֶּׁמֶשׁ
39 שֶׁהִיא מְקוֹר הָאֹר שֶׁלָּהּ, וְהָרִי
40 אֲמָתִית עֲנִין הַשְּׁנִינִי שְׁנַפְעַל
41 בְּמִצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִית שֶׁבְּמִקּוֹם לְהַעֲלִים וְלַהֲסִיר עַל הָאֹר הָאֱלֹקִי, הָעוֹלָם יִגְלָה
42 אֱלֹקוֹת, הוּא עַל-יָדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם שְׂעוֹבֵד בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת
43 בְּעוֹלָם (לְגִלּוֹת בְּ"בְּרִאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים"

ביאור בדרך אפשר

צִמְצוּם וְהַעֲלָם עַל יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים אֶת "אֲמַת הָרִי" (הָאֲמַת הָאֱלֹקִית),
מֵה-שְׂאִין-כֵּן כָּל הָעֲנִינִים שְׂבַסְדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַסֵּדֶר בּוֹ
הָאֹר הָאֱלֹקִי יוֹרֵד וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִדְּרָגָה לְדְרָגָה אֵינָם בְּאֶפֶן שֶׁל שְׁנֵי אֲלָא
סֵדֶר קְבוּעַ וּמְסוּדָר שְׂאִינוּ מִשְׁתַּנָּה. וְהֵינּוּ, שְׂפָלָלוֹת עֲנִין רֹאשִׁי-
חֹדֶשִׁים שֶׁבְּכָל הַחֲדָשִׁים (שְׂשִׁינּוּ
גַם בְּרֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן,
"רֹאשׁוֹן הוּא לָכֵם לְחֹדֶשִׁי
הַשָּׁנָה", הָרֹאשׁ-חֹדֶשׁ שְׁכוּלָל
כָּל רֹאשִׁי-חֹדֶשִׁים וְהוּא
הָעֶקֶר שְׁלֵהֶם שֶׁל כָּל חֹדֶשִׁי
הַשָּׁנָה) הוּא הַשְּׁנִי וְהַחֲדָשׁ
שְׂנַעֲשֶׂה בְּכָל הַבְּרִיאָה עַל-יָדֵי
עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה
וּמִצּוֹת בְּעוֹלָם כְּבִטּוֹל הַיֵּשׁ אֶל
הָאֵין הַנִּפְעַל עַל יְדֵי עֲבוֹדַת ה' שֶׁל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל.
וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, בְּעִנִּין הַחֲדִישׁ
שְׁנַעֲשֶׂה בְּבְרִיאָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן
עַל-פִּי הַמִּבְאָר בְּתוֹסְפוֹת²⁰
עַל דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה הַנּוֹכְרִים בַּתְּחִילָת
מִסַּכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּדִיוֹק הַלְשׁוֹן
שֶׁל הַמִּשְׁנָה "אֲרַבְּעָה רֹאשִׁי
שָׁנִים" (שְׂרֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן
הוּא הָרֹאשׁוֹן שְׂבִינִיָּהֶם מִתּוֹךְ
הָאֲרַבְּעָה הַמְנַיִים בְּמִשְׁנָה) הֵם,
שְׁזָהוּ תוֹסַפַּת הַמִּילָה 'הֵם' הִיא לְפִי
שְׂבָא הַתָּנָא הַשּׁוֹנֵה אֶת הַמִּשְׁנָה
לְבָאֵר וּלְפַרֵּשׁ אֶת הָרֹאשִׁי-שָׁנִים
עֲצָמָם הַמְּפֹרָשִׁים בְּהַמְשָׁךְ הַמִּשְׁנָה,
מֵה-שְׂאִין-כֵּן כְּאִשְׁרֵי לֹא תִּנִּי
הֵם, שֶׁאֵין לָהֶם אֲפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ שֶׁהַכּוֹנֵה
לְעַצְמוֹ הַעוֹבְדָה שִׁישׁ אֲרַבְּעָה רֹאשִׁי
שָׁנִים, אֲבָל הַתָּנָא כֵּן אָמַר 'הֵם'
מִשּׁוֹם דְּקָאֵי אֲבַתְרִיָּה כִּי כוֹנְנוֹ
לְמָה שְׁנִמְרָא אַחֵר כֵּךְ, בְּהַמְשָׁךְ
הַדְּבָרִים. וְהָרִי זֶהוּ הַהִבְדֵּל הָאֲמֹר
בֵּין לִשּׁוֹן הַמִּשְׁנָה שְׁנִמְרָא בּוֹ 'הֵם'
וְכוֹנְנוֹתָ לְמִבּוֹאֵר וּמְפֹרָשׁ אַחֵר כֵּךְ לְבִין
אֵם לֹא הִיא נִמְרָא 'הֵם' וְהַכּוֹנֵה הִיא
לְעַצְמוֹ הַעוֹבְדָה שִׁישׁ אֲרַבְּעָה רֹאשִׁי
שָׁנָה, זֶה גַּם הַחֲלּוּק הַהִבְדֵּל בֵּין סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁבּוֹ הָאֹר
הָאֱלֹקִי יוֹרֵד וּנְמַשְׁךְ מִדְּרָגָה לְדְרָגָה
מֵהֲרַע וְהַעֲלָתוֹ לְקִדּוּשָׁה בּוֹ כְּאִמְצָעוֹת 'סֵדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת', לְעִנִּין

(17) לקר"ת דרושים לר"ה נח, סע"א. עטרת ראש שער ר"ה ספ"ב. (18) דברי הימים-א ח, ט. ירושלמי יבמות פ"ח ה"ג. רות רבה רפ"ד. (19) שבת עז, ב. (20) ריש ר"ה – ד"ה ארבעה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ראש־שָׁנִים ה'ראשִׁים' של השנה וְעַל־אַחַת־בְּמֵה־וְכֵמָה רָאשֵׁי־
2 חֲדָשִׁים שבהם עניין החידוש בולט וניכר עוד יותר מפני מולד הלבנה,
3 שֶׁהוּא בְּשָׁבִיל הַחֲדוּשׁ, שֶׁזָּהוּ כאשר מה שבולט הוא החידוש, הרי
4 זה עָקֵר הָעֲנָן, הַתְּכָלִית לְעֲצֻמוֹ ולא ה'בירור' והיכוך של עניין
5 אחר, ומזה מובן גודל מעלתו של ראש
6 חודש בעניין החידוש והרגש על עיקר
7 ותכלית העניין.
8 (ג) וְהִנֵּה נֹסֵף עַל הָאָמֹר
9 בְּנוֹגַע לְכָלִּלּוֹת עֲנָן רָאשֵׁי־
10 חֲדָשִׁים, המבטא את עניין
11 ההתחדשות וביטול היש הנכבד לאין
12 האלוּקִי יִשְׁנוּ עֲנָן רָאש־חֲדָשׁ
13 נִסָּן שֶׁהוּא עוֹלָה עַל פְּלָנָה, וְהָעֲנָן בָּזָה, דִּהְיָה
14 שיש לו מעלה ויתרון על כל ראשי
15 החדשים במשך השנה עַד שֶׁנֶּקְרָא
16 "רָאשׁוֹן הוּא לָכֵם לְחֲדָשִׁי
17 הַשָּׁנָה" ואין הכוונה רק 'ראשון'
18 בזמן אלא גם 'ראשון' במעלה, כפי
19 שממשך ומבאר.
20 וְהָעֲנָן בָּזָה, דִּהְיָה כְּתִיב²¹
21 בנבואת יחזקאל על העתיד להיות
22 בבית המקדש לעתיד־לבוא (והיא
23 ההפסטה של שבת פרשת החודש)
24 שֶׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה
25 קָדִים כְּלפִי צֶד מִזְרַח גּוֹ', בְּיוֹם
26 ראש הַחֲדָשׁ יִפְתָּח וּבִשְׂאֵר הַיָּמִים
27 יִהְיֶה שַׁעַר זֶה סָגוּר. וּמִבְּאֵר
28 בְּדְרוּשֵׁי מאמרי החסידות על הכתוב
29 "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם"²²,
30 שֶׁ"חֲצֵר הַפְּנִימִית" הוּא
31 בְּחִינַת 'בִּינָה' וְנִזְהוּ גַם עֲנָן סִפְר־תּוֹרָה²³, וְרָאָה בהערת
32 המוציאים לאור בתחילת המאמר על הקשר של מאמר זה לנושא ספר תורה,
33 כְּמִבְּאֵר בְּכֵמָה מְקוֹמוֹת²⁴ בתורת החסידות שֶׁעֲנִינוּ של ספר תורה
34 הוּא בְּחִינַת 'בִּינָה', וכפי שמבאר ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן "..."
35 שתורה שבכתב הוא רק בחינת אותיות וצירופיהן וכמאמר רבותינו ז"ל כל
36 התורה שמותיו של הקדוש־ברוך־הוא. ולכן כל אותיותיה מנויות לבל יעדיף
37 ויחסיר וכל אות צריכה להיות בדמותו ותבניתו והנגיעה פוסלת. והנה האותיות
38 הן בבחינת בינה... וכנראה בחוש שכשבא השכל לכלל הבנה והשגה מתגלים
39 בו בחינת אותיות במחשבה. אבל בבחינת חכמה שהוא למעלה משכל המושג
40 אין בו בחינת אותיות עדיין. וזהו עניין אותיות התורה שהתורה שבכתב היא
41 בבחינת בינה, ובינה נקראת ספר תורה כמו שכתוב בוהר"ם...], ולפי זה יש
42 לפרש את הפירוש הפנימי בפסוק זה וְ"שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית פּוֹנֶה
- קָדִים", כִּי גִלּוֹי 'עֲתִיקָא' בחינת 'עתיק יומין' (הפנימיות של בחינת
'כתר עליון' שלמעלה מהספירות) הנקראת בשם זה להורות שהיא נעלית כל
כך עד ש'נעתקה' והיא רחוקה ונבדלת מ'יומין', עניין היום המסמל אור וגילוי
("קָדִים" מלשון קדימות, שכן 'עתיק' פירושו גם 'ישן') ואף שבעצם
'עתיק' הוא למעלה מלבוא לידי גילוי,
הגילוי של 'עתיק' הוּא בְּ'בִינָה'²⁵
כמבאר ב'תורה אור' לאדמו"ר הזקן
"... שהתגלות עתיק הוא בבחינת דווקא
ולא בחכמה כי חכמה נקרא עֵדֶן ואין
שם התגלות עתיק כי עתיק הוא מקור
התענוגים והתענוג הוא למעלה מן
החכמה ובחכמה עצמה שהיא בחינת
נקודה עדיין לא בא לידי גילוי כ־אם
על־ידי 'בינה'. וְעֲנִינוּ של גילוי
'עתיק' בבחינת כְּעִבּוּדָה כפי שהוא
משתקף בעבודת האדם הוּא עֲנָן
הַתְּשׁוּבָה, פִּדְיוֹעַ שֶׁ'תְּשׁוּבָה'
היא בְּחִינַת 'בִּינָה'²⁶ כמבאר
ב'אגרת התשובה' שבספר התיא "..."
כמו שכתוב בוהר הקדוש ותיקונים
בכמה מקומות, דבינה איהי תשובה
עילאה, והאם [בבחינת בינה הנקראת
'אם' כמרומו גם בפסוק 'אם הבנים
שמחה'] רובצת על האפרוחים וכו'
[ומגדלת אותם, היינו שהבינה היא
מקור להתעוררות רגש המידות].
דהיינו שעל ידי שמתבונן בגדולת ה'
בהעמקת הדעת, ומוליד מרוח בינתו
דחילו ורחימו שכליים ובטוב טעם
ודעת, כעניין שנאמר לאהבה את ה'
אלוקיך משום "כי הוא חייד" וכו', ולא די לו באהבה טבעית המסותרת לבד
וכו', וכן ביראה ופחד או בוש וכו' כנודע, אזי נקראת האם רובצת על
האפרוחים וכו'".
- וְזָהוּ עניין זה הקשר של ראש חודש לבחינת בינה ועבודת התשובה הוא
התוכן הפנימי של מה שֶׁמִּצִּינוּ בְּנוֹגַע לְעָרֵב רָאש־חֲדָשׁ, כְּמִבְּאֵר
בְּדְרוּשֵׁי מאמרי החסידות על הכתוב "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם"
(בְּמִקְוֵמוֹת מוֹעֲטִים)²² שֶׁנֶּקְרָא יוֹם עֶרֶב ראש חודש בְּשֵׁם
"יוֹם־כְּפֹר קָטָן"²⁷, שֶׁהוּא עֲנָן הַתְּשׁוּבָה מעין וברדוגמת יום
כיפור שעניינו הוא עניין התשובה.
וְעֲנָן זֶה המבואר לעיל אודות ראש חודש הוּא כָּל רָאש־חֲדָשִׁים
של כל חדשי השנה, וּבִיָּתֵר שֶׁאֵת בְּרָאש־חֲדָשׁ נִסָּן, לְהִיּוֹתוֹ
"רָאשׁוֹן הוּא לָכֵם לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה", שהוא ראש חודש ה'ראשון'

(21) יחזקאל מו, א. (22) ראה אוה"ת בא ע' רנא ואילך. ע' רסב. ובכ"מ. (23) ראה הערת המו"ל בתחילת המאמר. (24) לקו"ת דרושים לשמע"צ פ, א. (25) ראה זח"ג קעח, ב. תו"א לך יא, סע"ב. (26) ראה זח"ג (רע"מ) קכב, א. ובכ"מ. (27) ראה פר"ח לאו"ח סתי"ז. נ"כ השו"ע שם. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והכי נעלה מתוך כל ראשי החדשים בכל השנה ומזה מובן שגם ערב
 - 2 ראש-חדש ניסן וענינו המיוחד כיום כיפור קטן הוא באפן של
 - 3 הוספה ביותר בחר שאת משאר החדשים, מפנין שראש-חדש
 - 4 שלאחריו ראש חודש ניסן הבא למחרת ערב ראש חודש ניסן הוא
 - 5 באפן של הוספה ביותר כפי
 - 6 שממשיך ומפרט.
 - 7 ומבאר את המעלה המיוחדת של ענין
 - 8 התשובה בשיבות לראש חודש ניסן:
 - 9 והינו, שישנה פללות
 - 10 העבודה בתורה ומצות, כולל גם עבודת
 - 11 גם עבודת התשובה, כפי
 - 12 שהיא במשך כל השנה, שאז
 - 13 כל ימות השנה אפילו עבודת
 - 14 התשובה שהיא שינוי של המצב
 - 15 הקודם ויש בה חידוש היא עבודה
 - 16 מסדרת ואפילו עבודת התשובה
 - 17 שייכת לעבודת ה' בצורה מסודרת של
 - 18 הליכה מדרגה לדרגה. ולמעלה
 - 19 מזה היא עבודת חדש ניסן
 - 20 שהיא מעל המגבלות של העבודה
 - 21 הרגילה שהיא עבודה מסודרת וממילא
 - 22 גם מוגבלת, דהנה כפי שנאמר
 - 23 בהמשך המשנה של 'ארבעה ראשי
 - 24 שנים' "באחד בניסן ראש-
 - 25 השנה לרגלים", הראש
 - 26 וההתחלה של שלושת הרגלים חג
 - 27 הפסח, חג השבועות וחג הסוכות כי
 - 28 רגל שבו (רגל החג שהיא
 - 29 בחדש הנכנס המתחיל באחד
 - 30 בניסן, הוא) ראש-השנה
 - 31 לרגלים²⁸, דהינו חג הפסח
 - 32 שהוא ההתחלה והראש של כל
 - 33 שלושת הרגלים, ו"פסח" חג של
 - 34 חודש ניסן שבגללו ראש חודש ניסן
 - 35 הוא ראש השנה לרגלים, כאמור
 - 36 לעיל, הוא מלשון דלוג²⁹, כמו
 - 37 שנאמר בתורה אודות הלילה שלפני יציאת מצרים שבבתי מצרים הבכורים
 - 38 ימותו אבל בבתי בני ישראל 'ופסח (ידלג) ה' על הפתח" שיהיה ענין הדילוג
 - 39 בפסח הוא ענין הדלוג בעבודת התורה ומצות, היינו עבודת ה'
 - 40 למעלה מסדר והדרגה ואפילו ענין הדלוג בעבודת התשובה
 - 41 עצמה, באפן נעלה יותר מענין התשובה כפי שהוא מצד-
 - 42 עצמו ללא תוספת ענין הדילוג.
- ושגם ערב ראש-חדש ניסן הוא באפן של הוספה
- ביותר, מפנין שראש-חדש שלאחריו הוא באפן
- של הוספה ביותר. והינו, שישנה פללות
- העבודה בתורה ומצות, כולל גם עבודת
- התשובה, כפי שהיא במשך כל השנה, שאז
- אפילו עבודת התשובה היא עבודה מסדרת.
- ולמעלה מזה היא עבודת חדש ניסן, דהנה
- "באחד בניסן ראש-השנה לרגלים", רגל שבו
- (רגל שהיא בחדש הנכנס באחד בניסן, הוא)
- ראש-השנה לרגלים²⁸, דהינו חג הפסח,
- ו"פסח" הוא מלשון דלוג²⁹, שהוא ענין הדלוג
- בעבודת התורה ומצות, ואפילו ענין הדלוג
- בעבודת התשובה, באפן נעלה יותר מענין
- התשובה כפי שהוא מצד-עצמו. ויש לומר,
- שהוא החלוק בין בחינת אתערותא-דלתתא
- ואתערותא-דלעילא התלויה באתערותא-דלתתא
- (שפזה נכלל גם ענין התשובה, שהוא ענין
- "בכל מאדך"³⁰, שלפי ערך עבודת ה"מאד
- שלף"³¹ מעוררים את ה"מאד" שלמעלה), ובין
- בחינת אתערותא-דלעילא שלמעלה מבחינת
- אתערותא-דלעילא התלויה באתערותא-
- דלתתא³², שהיא למעלה גם מענין התשובה³³
- (אף שענין התשובה בכלל הוא בחינת
- אתערותא-דלעילא שלמעלה מאתערותא-
- דלעילא התלויה באתערותא-דלתתא³² והיא לפי מידת
- ההתעוררות מלמטה, אלא מדובר
- ב'אתערותא דלעילא' נעלית יותר
- שהיא למעלה גם אפילו מענין
- התשובה³³ (אף שענין התשובה בכלל הוא בחינת
- אתערותא-דלעילא שלמעלה מאתערותא-דלעילא התלויה
- באתערותא-דלתתא שהיא התשובה היא מצד האדם המתעורר לשוב
- ולהתקרב לאלוקות, ולכן באמירה שהכוונה ל'אתערותא דלעילא' שלא תלויה
- ב'אתערותא דלתתא' שנעלית אפילו מענין התשובה, יש חידוש).
- ויש לומר בדרך אפשר, שפללות התשובה בחדש ניסן הוא

(28) ר"ה ד, א (ובפירש"י). (29) פירש"י בא יב, יא. שם, יג. (30) ואתחנן ו, ה. (31) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. ובכ"מ. (32) ראה לקו"ת שה"ש כג, ד ואילך. (33) ראה אוה"ת שם ע' רס.

ראש-חודש ניסן, (אחר תפילת שחרית), ה'תשכ"ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲנִין שונה מעבודת התשובה כל ימות השנה והוא תשובת הצדיקים,
 2 שֶׁעַל זֶה בחינה זו בעבודת התשובה אָמְרוּ בוֹהֵר שׁ"מִשִּׁיחַ אֶתָּא
 3 לְאַתְבָּא צְדִיקָא בְּתִיבְתָּא³⁴ משיח בא להשיב את הצדיקים
 4 בתשובה והיא דרגה אחרת, נעלית יותר, מענין התשובה סתם.
 5 וּבְזֶה יוֹכֵן מַה שְׁמַצִּינוּ
 6 בְּמִקְרָא³⁵ גִבִּי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
 7 עֲרָךְ (שְׁהִיָּה אָדָם גְּדוֹל³⁶),
 8 שׁ"נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי חֲמֵרָא
 9 דְּפְרוּגִיתָא וּמֵיָא דְדִיּוּמָסְתָּ, יִין
 10 מְשׁוּבָה וּמִים שֶׁל מִרְחָצוֹת בְּעָא
 11 לְמִקְרָא רִצָּה לְקַרְרָא הַחֲדָשׁ הָזֶה
 12 לְכֶם, אָמַר בְּטַעוֹת הַחֲרָשׁ הָיָה
 13 לְכֶם", כִּי הִתְנַהֵּא מִחֵיין וְהַמִּים גְּרַמָּה
 14 לוֹ יִירִידָה בְּמַצְבוֹ הַרוּחִי וְעַל זֶה
 15 אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי (שְׂרַבִּי
 16 אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ שְׁמוֹ) כֻּלְּשׁוֹן
 17 הַכְּתוּב בְּמִשְׁלֵי אֵל בִּינְתָךְ אֵל
 18 תִּשְׁעֶן³⁷ כְּלוּמָר, אֵל תִּסְמוֹךְ עַל
 19 הַחֲכָמָה שְׁלֹךְ.
 20 וּבִבְאֹר הַקָּשֶׁר וְהַשִּׁכּוֹת שֶׁל
 21 סִיפּוֹר הַגְּמָרָא עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ
 22 לְ"הַחֲדָשׁ הָזֶה לְכֶם" (שְׁבִינָה
 23 שְׁטַעָה וּקְרָא 'הַחֲרָשׁ הָיָה לְכֶם' הָיָה
 24 נִכְרַ שְׁנִמְשָׁךְ אַחֲרֵי חֲמֵרָא
 25 דְּפְרוּגִיתָא וּמֵיָא דְדִיּוּמָסְתָּ),
 26 אָף שְׁלֹכְאֹרְהָ שִׁיךְ עֲנִין זֶה
 27 לְרֹאשֵׁי-חֲדָשִׁים שֶׁל כָּל
 28 הַשָּׁנָה, וְלִכְלָלוֹת הַשָּׁנָה כְּלָהּ
 29 וּבְמִלִּים 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם' בִּנְיָ
 30 עֲצָמָם לֹא נִיכַר בְּמִפּוֹרֵשׁ הַקָּשֶׁר לְרֹאשׁ
 31 חֲדָשׁ נִיסָן דְּרוּקָא שְׁהִי הַכְּתוּב מִמִּשְׁיךְ
 32 וְאוּמָר 'רֹאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה',
 33 אֵלָּא יֵשׁ לוֹמַר, שְׁהַפְנוֹנָה בְּזֶה,
 34 שְׁלֹא מִסְפִּיקָה כְּלָלוֹת
 35 הַעֲבוּדָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה
 36 וּמִצְוֹת, כּוֹלֵל גַּם עֲבוּדַת
 37 הַתְּשׁוּבָה כְּפִי שְׁהִיא קְשׁוּרָה
 38 עִם עֲנִינֵי הַגּוֹף וְהַגְּבֻלָּת הַגּוֹף
 39 וְגַם בְּכָךְ לֹא דִי, כִּי אָף שְׁמִדּוּכָר עַל
 40 עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה, עֲדִיין זֶה עֲבוּדָה
 41 מְגוּבֵלֶת אֵלָּא צְרִיכָה לְהִיטֵּי
 42 הַעֲבוּדָה בְּאִפְסָן שֶׁל דְּלוּג
- ויציאה מההגבלות דְּרוּקָא, שְׁהִי עֲנִין ראש-חֲדָשׁ נִיסָן שְׁבו חל חג
 הפסח המסמל את הדילוג והקפיצה והיציאה מההגבלות, כמבואר לעיל.
 וְזֶהוּ גַם מַה שְׁאָמְרוּ בְּסִיּוּם הַעֲנִיין בְּגִמְרָא שֶׁם "אֵל בִּינְתָךְ אֵל
 תִּשְׁעֶן", הֵינּוּ, שְׁהַעֲבוּדָה צְרִיכָה לְהִיטֵּי בְּאִפְסָן שְׁלִמְעָלָה גַּם
 מִבְּחִינַת בִּינָה עֲנִין
 הַתְּשׁוּבָה), שֶׁעַל זֶה נִאֲמַר (בַּחֲפֻטָּה)
 פִּרְשֵׁת הַחֲדָשׁ) "שְׁעַר הַחֲצֵר
 הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה קָדִים"
 (וּנְתַבָּאָר לְעִיל שֶׁהַכּוֹנֵה לְבַחֲנִית
 'עֲתִיק'), שְׁזֹהִי הַדְּרָגָה שֶׁל תְּשׁוּבָה
 שְׁלִמְעָלָה מִבְּחִינַת בִּינָה הִיא
 הַתְּשׁוּבָה בְּחֲדָשׁ נִיסָן,
 שְׁעִנְיָנָה הוּא "לְאַתְבָּא
 צְדִיקָא בְּתִיבְתָּא" עֲבוּדַת
 הַתְּשׁוּבָה שְׁבוֹרֵךְ כָּל קִיּוּמָה רַק אֲצֵל
 צְדִיקִים.
 וְזֶהוּ שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁעַסֵּק
 רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ בְּעֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
 בְּדְרָגָה נְעִלִית זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם רַבִּי
 נְהוֹרָאִי וְזֹא אָמַר 'אֵל בִּינְתָךְ אֵל
 תִּשְׁעֶן', שְׁהִי עַל-דֶּרֶךְ מַה
 שְׁכָּתוּב³⁸ בְּדִנְיָאֵל יָדַע מַה
 בְּחֻשׁוֹכָא, וְנְהוֹרָא עֲמָה שְׂרָא,
 וּפִירִישׁ בְּמִצְוֹת דּוּד "יֹדַע מַה בְּחוּשׁוֹךְ,
 וְהַאֲוִירָה שׁוֹכֵנָת עֲמֹר" וְעַל פִּי פְּנִימִיּוֹת
 הַעֲנִינִים הַכּוֹנֵה שְׁהִי בְּחִינַת
 הַחֲשָׁךְ כְּמוֹ שְׁהוּא לְמַעְלָה
 שֶׁשֶּׁם אֵין מִצִּיאוֹת שֶׁל חוּשׁוֹךְ וְגַם
 הַחוּשׁוֹךְ הוּא אוֹר, וְלֵאחֲרַי שְׂרַבִּי אֶלְעָזָר
 בֶּן עֲרָךְ עֵסֶק בְּעֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה בְּדְרָגָה
 הַנְּעִלִית הָאֲמוּרָה, נִקְרָא 'נְהוֹרָא', עֲנִין
 הָאוֹר.
 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה תּוֹכֵן הַפְּלֹגְתָּא
 הַמְּחֻלָּקֶת בֵּין רַבִּי אֶלְעָזָר (רַבִּי
 אֶלְעָזָר הַגְּדוֹל) וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
 אִם בְּתִשְׁרֵי עֲתִידִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְהִגָּאֵל מִהַגְּלוּת אוֹ בְּנִיסָן
 עֲתִידִין לְהִגָּאֵל³⁹, וְאֶזְלִי
 לְשִׁשְׁתִּיהוּ, וְהֵם הוֹלְכִים לְפִי
 שִׁטְתָּם בְּמַחְלֻקָּת אַחֲרַת דְּרַבִּי
 אֶלְעָזָר הַגְּדוֹל סְבִירָא-לִיָּה
 סְבוּר, הֵינּוּ שׁוֹז דַּעְתּוֹ אִם יִשְׂרָאֵל

(34) ראה לקו"ת דרושים לשמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב. (35) שבת קמז, ב. (36) כ"ה באוה"ת שם ע' רנו. (37) משלי ג, ה. (38) דניאל ב, כב. (39) ר"ה יא, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה נִגְאָלִין⁴⁰, וְלֹכֵן סְבִירָא-לִיהּ סוֹכֵר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר
 2 שְׁבִתְשָׁרִי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, כִּי הָרִי בְּחֹדֶשׁ תְּשׁוּבָה עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה וְרַבִּי
 3 יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא-לִיהּ וְדַעְתּוֹ הִיא שְׁבִיטָא נִגְאָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרַיִם
 4 וּבְנִיטָא עֲתִידִין לְהִגָּאֵל גַּם מִגְלוֹת זֶה הָאֲחֵרֹנָה, כִּינֵן שְׁסִבִּירָא-לִיהּ
 5 כִּינֵן שְׁדַעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא
 6 שֶׁהַתְּשׁוּבָה שְׁעַל-יָדָהּ תָּבֵא
 7 הִגָּאֻלָּה הִיא לֹא תְשׁוּבָה שִׁיעֶשׂוּ
 8 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵא תְשׁוּבָה שְׁבָאָה
 9 לְגַמְרֵי מְלַמְעָלָה (כְּלִשׁוֹן הַגִּמְרָא
 10 הַקֶּבֶ"ה כֹּו' מַחְזִירֵן
 11 לְמוֹטָב⁴⁰), וְכִמּוֹ שְׁנַתְּבָאָר
 12 לְעִיל שֶׁהַתְּשׁוּבָה בְּחֹדֶשׁ נִיטָן
 13 הִיא בְּחִינַת אֲתַעֲרוּתָא
 14 דְּלַעֲיֵלָא הַתַּעֲרוּרוֹת מִלְּמַעְלָה, מִצַּד
 15 הָאֱלוּקוֹת שְׁלַמְעָלָה מְכַל
 16 אֲתַעֲרוּתָא דְּלַתְמָא הַתַּעֲרוּרוֹת
 17 מִלְּמַטָּה, מִצַּד הָאָדָם וְכַפִּי שֶׁמִּמֶּשֶׁךְ
 18 וּמִבְּאֵר.
 19 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה אָמְרוּ
 20 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴¹ בְּמִדְרַשׁ שֶׁהַכִּיבוֹת
 21 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲצֵל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא,
 22 הִיא כְּמִשַּׁל מֶלֶךְ שֶׁהִיטָה לוֹ בַּת לֹא
 23 זָו מִחֻבָּבָה עַד שֶׁקָּרָאָה בְּתִי
 24 כֹו' עַד שֶׁקָּרָאָה אֲחוֹתִי כֹו'
 25 עַד שֶׁקָּרָאָה אִמִּי,
 26 (וּבְלִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ: רַשְׁבִּי שָׁאֵל אֶת ר'
 27 אֲלֵעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי, אֲפֹשֶׁר שֶׁשִּׁמַּעַת
 28 מֵאֲבִיךָ מִהוּ "בַּעֲטָרָה שֶׁעֲטָרָה לוֹ אִמִּי",
 29 אָמַר לוֹ: הֵן, מִשַּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִיטָה לוֹ
 30 בַּת יְחִידָהּ וְהִיא מִחֻבָּבָה בְּיֹתֵר מִדָּא.
 31 וְהִיא קוֹרָא אוֹתָהּ 'בְּתִי', לֹא זֶה מִחֻבָּבָה
 32 עַד שֶׁקָּרָא 'אֲחוֹת' וְעַד שֶׁקָּרָא 'אִמִּי'.
 33 כֵּן הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא בְּתַחֲלִילָה קָרָא
 34 לְיִשְׂרָאֵל 'בְּת' שֶׁנֶּאֱמַר "שִׁמְעִי בַת וְרָאִי
 35 וְהִטִּי אֲזָנְךָ וְשָׁכַחִי עִמָּךְ וּבֵית אֲבִיךָ",
 36 לֹא זֶה מִחֻבָּבָה עַד שֶׁקָּרָא 'אֲחוֹתִי'
 37 שֶׁנֶּאֱמַר "פִּתְחִי לִי אֲחוֹתִי רֵיעִיתִי יוֹנָתִי
 38 תַּחְתִּי, שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא טַל קְצוֹצוֹתֵי רִסְסִי
 39 לִילָה", לֹא זֶה מִחֻבָּבָה עַד שֶׁקָּרָא 'אִמִּי' שֶׁנֶּאֱמַר "הִקְשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי וְלֹאֹמְרִי
 40 [נִלְשׁוֹן 'אִמִּי'] אֵלַי הָאֵינוּ כִּי תוֹרָה מֵאֵת תִּצָּא וּמִשְׁפָּטִי לְאוֹר עַמִּים אֲרִיגִיעַ",
 41 עֹמֵד רַשְׁבִּי וְנִשְׁקוּ עַל רֹאשׁוֹ".
 42 וְלִפִּי דְּבַרֵּי הַמִּדְרָשׁ הַלֵּל, 'בַּת' הִיא דְּרַגְהָ נִמּוּכָה מִ'אֲחוֹת' וּמִ'אִמִּי' שֶׁהִיא
 43 בְּתַחֲלִילָה נִקְרָאָה בַּת הַמֶּלֶךְ 'בַּת' וְרַק כַּאֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חִיבָב אוֹתָהּ יוֹתֵר, קָרָא לָהּ

1 תְּשׁוּבָה נִגְאָלִין⁴⁰, וְלֹכֵן סְבִירָא-לִיהּ שְׁבִתְשָׁרִי
 2 עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא-לִיהּ שְׁבִיטָא
 3 נִגְאָלוּ וּבְנִיטָא עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, כִּינֵן שְׁסִבִּירָא-לִיהּ
 4 שֶׁהַתְּשׁוּבָה שְׁעַל-יָדָהּ תָּבֵא הִגָּאֻלָּה הִיא תְשׁוּבָה
 5 שְׁבָאָה לְגַמְרֵי מְלַמְעָלָה (הַקֶּבֶ"ה כֹּו' מַחְזִירֵן
 6 לְמוֹטָב⁴⁰), וְכִמּוֹ שְׁנַתְּבָאָר
 7 בְּחֹדֶשׁ נִיטָן הִיא בְּחִינַת אֲתַעֲרוּתָא דְּלַעֲיֵלָא
 8 שְׁלַמְעָלָה מְכַל אֲתַעֲרוּתָא דְּלַתְמָא. וְהַעֲנִין הוּא,
 9 דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴¹ לֹא זֶה מִחֻבָּבָה עַד
 10 שֶׁקָּרָאָה בְּתִי כֹו' עַד שֶׁקָּרָאָה אֲחוֹתִי כֹו' עַד
 11 שֶׁקָּרָאָה אִמִּי, וְכִמּוֹ שְׁסִבִּירָא-לִיהּ שְׁבִיטָא
 12 "בַּת" שְׁלַמְעָלָה גַּם מִבְּחִינַת "אִמִּי", דְּקָאִי עַל
 13 בְּחִינַת הַמְּלָכוּת ("בַּת") כְּפִי שֶׁתַּתְּעַלָּה לְעֲתִידִי-
 14 לָבֵא⁴². וְהִנֵּה, "קָרָאָה אִמִּי" קָאִי עַל בְּחִינַת
 15 הַבִּינָה, שֶׁהוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה כֹו'ל. וְהִנֵּה שְׁרַבִּי
 16 אֲלִיעֶזֶר סְבִירָא-לִיהּ "אִם יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה
 17 נִגְאָלִין, וּבְתִשְׁרֵי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל", שְׁזָהוּ מִצַּד
 18 הַמְּעַלָּה דְּ"קָרָאָה אִמִּי". אָמְנָם, מִבְּאֵר בְּכַמְּהָ
 19 מְקוֹמוֹת בְּחִסְדֵּינִי⁴³ שֶׁהַפֶּסֶקֶס-דִּין הוּא כְּדַעְתּוֹ רַבִּי
 20 יְהוֹשֻׁעַ שְׁ"בִיטָא עֲתִידִין לְהִגָּאֵל", שְׁזָהוּ כְּפִי
 21 שְׁבִיטָא "בַּת" מִתְּעַלִּית לְבְּחִינַת "אִמִּי", וְעַד
 22 שֶׁהִיא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת "אִמִּי", הִינֵּה, שְׁזָהוּ
 23 עֲנִין הַתְּשׁוּבָה ("אִמִּי"), אֲלֵא שֶׁהַתְּשׁוּבָה הִיא
 24 בְּאֶפֶן שְׁבָאָה לְגַמְרֵי מְלַמְעָלָה (שְׁזָהוּ עֲנִין "בַּת",
 25 שֶׁהִיא רַק בְּבְחִינַת מְקַבֵּל).
 26 (ה) וְהִנֵּה כִּינֵן שְׁכָל הַגְּלוּיִים דְּלַעֲתִיד תְּלוּיִים
 27 בְּמַעֲשֵׂינֵנוּ וְעִבּוּדֵּתֵנוּ בְּמִשְׁךְ זְמַן
 28 דְּלַתְמָא וְאִפִּילוּ לֹא כִּתְּעִירוּתָא דְּלַעֲלֵא שְׁתַּלּוּיָהּ בִּתְּעִירוּתָא דְּלַתְמָא,
 29 כְּמִבְּאֵר לְעִיל (שְׁזָהוּ) כַּאֲשֶׁר יִשְׁנָה רַק הַשְּׁפָעָה מִלְּמַעְלָה, לֹלֵא הַתַּעֲרוּרוֹת
 30 מִלְּמַטָּה כִּלְל עֲנִין "בַּת", שֶׁהִיא רַק בְּבְחִינַת מְקַבֵּל).
 31 (ה) וְהִנֵּה כִּינֵן שְׁכָל הַגְּלוּיִים שֶׁל הָאוֹרוֹת הָאֱלוּקִיִּים דְּלַעֲתִיד
 32 שִׁיאוֹרוֹ לַעֲתִיד לְכוּא, בִּימּוֹת הַמִּשְׁחָה תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂינֵנוּ וְעִבּוּדֵּתֵנוּ שֶׁל

(40) סנהדרין צז, ב. (41) שמו"ר ס"פ פקודי. שהש"ר ספ"ג. (42) ראה תו"א מקץ לו, ד. (43) ראה אוה"ת שם ע' רעא. ד"ה החודש ה'ש"ת (ס"ה"מ ה'ש"ת ע' 28).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בני ישראל העובדים את ה' בַּמִּשְׁךְ זֶמֶן הַגְּלוּת⁴⁴, יִשְׁנֻ עֲנָנִי זֶה
2 גַּם בְּרֹאשׁ-חֹדֶשׁ, שְׁזָהוּ עֲנָנִי "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם" כפי שממשיך
3 ומבאר.
4 וְהֶעֱנַנְי בֹּזֶה, דְּהֵנָּה, עֲנִינִי שֶׁל רֹאשׁ-חֹדֶשׁ שבו מתחדשת הלכנה
5 שאין לה אור משלה ומקבלת אורה
6 מהשמש הוא סְפִירַת
7 הַמַּלְכוּת⁴⁵ שאין לה אור ועניין
8 משלה, ומקבלת הכל מהספירות
9 שמעליה, עֲנִינִי הַדְּבוּר⁴⁵, כנרמו
10 בפסוק 'דבר מלך שלטון' וְעַל-יְדֵי
11 עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה בְּעֶרְב רֹאשׁ-
12 חֹדֶשׁ, "יום-כפור קָטָן",
13 מִתְעַלֵּית בַּחֲנִינָה הַמַּלְכוּת
14 ("בְּתִי") לְבַחֲנִינָה הַבִּינָה
15 ("אֲמִי"), שְׁזָהוּ שְׁ"שְׁעַר
16 הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה קָדִים
17 גו', בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח". אָבֵל אֶף-עַל-פִּי-כֵן, עֲלִיָּה
18 בו גילוי אלוהות, כי כשהמלכות
19 מתעלית לבחינת בינה, מאיר בה
20 מבחינת הבינה. אָבֵל אֶף-עַל-פִּי-
21 כֵן, עֲלִיָּה זו של בחינת המלכות
22 לבחינת הבינה היא עֲדִין בְּסֹדֶר
23 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שהרי גם הבינה היא
24 בתוך סדר השתלשלות, ועניין זה הוא
25 בכל ראש חודש, על ידי ההקדמה של
26 עבודת התשובה בערב ראש חודש,
27 כמבואר לעיל.
28 אֲמָנָם, בְּרֹאשֵׁי-חֹדֶשִׁים גּוֹפֵא
29 עצמם, יִשְׁנֻ עֲנָנִי רֹאשׁ-חֹדֶשׁ
30 נִסָּן, המיוחד מכל ראשי החדשים
31 שְׁעָלֵיו נֶאֱמַר "רֵאשׁוֹן הוּא
- לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה", שְׁבוּ
הַמַּלְכוּת לְמַעַלָּה מִבַּחֲנִינָה "אֲמִי",
הַיֵּהבָה, הַיֵּהבָה, הַיֵּהבָה, הַיֵּהבָה,
לְמַעַלָּה מִעֲנִינֵי הַבִּינָה, הַיֵּהבָה, הַיֵּהבָה,
מִאֲשֶׁר עֲנִינֵי הַתְּשׁוּבָה שְׁבִירָשִׁי חֲדָשִׁים
שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה וְהִיא הַתְּשׁוּבָה בְּאִפְסָן
ד' לְאַתְבָּא צְדִיקָא
בְּתִיבְתָּא", לְהַשִּׁיב צְדִיקִים
בְּתִיבְתָּא, הֵינִי, שְׁבִינִי-יִשְׂרָאֵל
עוֹמְדִים בְּדִרְגָּת וּבַחֲנִינָה
עֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים, וּבִזְהָ גּוֹפֵא
בְּעֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים עֲצֻמָּה נֹסֵף
הָעֲלִי ד' לְאַתְבָּא צְדִיקָא
בְּתִיבְתָּא" עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁל
צְדִיקִים.
וְעֲנִינִי זֶה ("לְאַתְבָּא צְדִיקָא
בְּתִיבְתָּא") נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
מְשִׁיחַ צְדִיקָנוּ, יָבֵא וְיִגְאָלֵנוּ
וְיִלְכְּנֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה
לְאַרְצֵנוּ הַקְּדוּשָׁה, בְּגֹאֲלָהּ הָאֲמִיתִית
וְהַשְּׁלִימָה שְׁתַּהֲיָה כְּמוֹ יְצִיאַת מִצְרַיִם,
כְּמוֹ שְׁנֵאמַר בְּנִבְאוֹת מִיכָה "כִּימִי
צִאתָ מִצְרַיִם מִצְרַיִם מִצְרַיִם",
שְׁ"בִינִסְן נִגְאָלוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
וּבְנִסָּן עֲתִידִין לְהִגְאָל"
בְּגֹאֲלָהּ הָעֲתִידִית, וְיִקְוִים בְּפֹעֵל
הַיְעוֹד "כִּימִי צִאתָ מִצְרַיִם מִצְרַיִם
מִצְרַיִם אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת".
- לְכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה", שְׁבוּ
הַמַּלְכוּת לְמַעַלָּה מִבַּחֲנִינָה "אֲמִי",
הַיֵּהבָה, הַיֵּהבָה, הַיֵּהבָה, הַיֵּהבָה,
לְמַעַלָּה מִעֲנִינֵי הַבִּינָה, הַיֵּהבָה, הַיֵּהבָה,
מִאֲשֶׁר עֲנִינֵי הַתְּשׁוּבָה שְׁבִירָשִׁי חֲדָשִׁים
שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה וְהִיא הַתְּשׁוּבָה בְּאִפְסָן
ד' לְאַתְבָּא צְדִיקָא
בְּתִיבְתָּא", לְהַשִּׁיב צְדִיקִים
בְּתִיבְתָּא, הֵינִי, שְׁבִינִי-יִשְׂרָאֵל
עוֹמְדִים בְּדִרְגָּת וּבַחֲנִינָה
עֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים, וּבִזְהָ גּוֹפֵא
בְּעֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים עֲצֻמָּה נֹסֵף
הָעֲלִי ד' לְאַתְבָּא צְדִיקָא
בְּתִיבְתָּא" עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁל
צְדִיקִים.
וְעֲנִינִי זֶה ("לְאַתְבָּא צְדִיקָא
בְּתִיבְתָּא") נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
מְשִׁיחַ צְדִיקָנוּ, יָבֵא וְיִגְאָלֵנוּ
וְיִלְכְּנֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה
לְאַרְצֵנוּ הַקְּדוּשָׁה, בְּגֹאֲלָהּ הָאֲמִיתִית
וְהַשְּׁלִימָה שְׁתַּהֲיָה כְּמוֹ יְצִיאַת מִצְרַיִם,
כְּמוֹ שְׁנֵאמַר בְּנִבְאוֹת מִיכָה "כִּימִי
צִאתָ מִצְרַיִם מִצְרַיִם מִצְרַיִם",
שְׁ"בִינִסְן נִגְאָלוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
וּבְנִסָּן עֲתִידִין לְהִגְאָל"
בְּגֹאֲלָהּ הָעֲתִידִית, וְיִקְוִים הַיְעוֹד
"כִּימִי צִאתָ מִצְרַיִם מִצְרַיִם אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת".

(44) תניא רפ"ז. (45) ראה אוה"ת שם ע' רנב ואילך. (46) מיכה ז, טו.

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' ב

- 1 מבעוד יום. לפי שכאשר הנכרי יוציא החפץ ויעבירונו ברשות
2 הרבים בשבת, יטעו הרואים שעושה כן בשליחות הישראל. וזית
3 הלל אומרים, די אם יהיה זמן ביום כְּדִי שִׁנְיֵה הַנְּכָרִי לְפִיִּת הַסְמוּךְ
4 לְחֻמָּה בעיר מגוריו ואם הוא גר בעיר אחרת. שכיון שהוא יכול
5 להניחו שם, ניכר שמה שממשיך לילך עם החפץ הלאה עד ביתו,
6 אין זה בגלל שהישראל נתנו לו. רבי עקיבא אומר, ההיתר הוא
7 כשיש לו זמן כְּדִי שִׁנְיֵה מִפְּתַח בֵּיתוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל מִבְּעוֹד יוֹם.
8 מלשון רבי עקיבא נראה לכאורה שבא לחלוק על בית הלל, אך
9 הברייתא מבארת שאינו כן: אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה, הֵן הֵן דְּבָרֵי
10 רַבִּי עֲקִיבָא הֵן הֵן דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל, לִפִּי שֶׁלֹּא בָּא רַבִּי עֲקִיבָא לַחֲלוֹק
11 אֶלָּא רַק לְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל. כלומר, תנא קמא ורבי עקיבא
- נחלקו מהי דעת בית הלל, לדעת תנא קמא סוברים בית הלל
שצריך שתהיה שהות ביום כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה,
ולדעת רבי עקיבא סוברים הם, שצריך רק שהות כדי שיצא מפתח
ביתו מבעוד יום.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת גם כן בענין מסירה לנכרי: תְּנִי
רַבִּנּוּ, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא יִמְכֹּר אָדָם חֲמִצּוֹ לְנִכְרִי, אֶלָּא אִם בֵּן
יֹדֵעַ בּוֹ שִׁיבֹלֵל אוֹתוֹ קוֹדֶם הַפְּסָח, דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי. כיון שלדעת
בית שמאי, מצוות ביעור חמץ היא לכלותו מהעולם. ובית הלל
אוֹמְרִים, כֹּל זֶמֶן שְׁמוֹתָר לְאוֹכְלוֹ בערב פסח, מוֹתָר לְמוֹכְרוֹ לְנִכְרִי.
כיון שלדעת בית הלל, מצוות ביעור חמץ היא לכלותו מרשות
ישראל בלבד. רבי יהודה אומר,

בס"ד. שיחת ש"פ ויקרא, ג' ניסן ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

- א. יום השבת שייך במיוחד לערב שבת, כי "ערב שבת" פירושו - כשמו - "ערב" והכנה ליום השבת.
וכמרז"ל "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".
- ואע"פ שבענין זה (טירחא בערב שבת בתור הכנה ליום השבת) נכללים כל ימי השבוע ב"ערב שבת" - הרי רואים בפועל ב"מנהג ישראל" ("תורה הוא") שעיקר ההכנה לשבת היא בערב שבת כפשוטו - ביום הששי (וכן הוא בהלכה).
- ומזה מובנת השייכות המיוחדת שבין יום הששי ליום השבת - מאחר שהטירחא דערב שבת מביאה ופועלת את האכילה דשבת, היינו, שהאכילה דשבת היא באותו ענין שבו היתה הטירחא בערב שבת.
- ובנוגע לענינו: יום הששי דשבוע זה - היתה קביעותו ביום ב' ניסן. ומאחר שיום השבת קשור במיוחד עם יום הששי, מובן, שהענינים דב' ניסן (דלקמן) שייכים גם ליום השבת.
- ב. בנוגע לב' ניסן - ישנם ב' ענינים (ענין א' - ידוע ומפורסם לכל, וענין הב' - שמסיבות שונות אין שימת לב לענין זה בנוגע לפועל):
ב' ניסן הוא: (א) יום ההילולא דכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, (ב) יום התחלת הנשיאות דבנו יחידו - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.
- ובלשון הכתוב: "וזרח השמש ובא השמש", היינו, כאשר "בא השמש" - הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, הנה תיכף ומיד נפעל הענין ד"זרח השמש" - התחלת הנשיאות דממלא מקומו, בנו יחידו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.
- ובפרט כאשר מדובר אודות בנו יחידו של בעל ההילולא - מתחילה נשיאותו תיכף ומיד, ללא כל פעולה מיוחדת. וכמבואר בגמרא [במסכת הוריות (יא, ב), שענינה - הוראה על כל הדורות] ש"אין מושחין מלך בן מלך" אלא כאשר ישנה מחלוקת בדבר כו', משא"כ כאשר מדובר אודות בנו יחידו. וכמובא גם בפוסקים (רמב"ם הל' מלכים ספ"א) בנוגע להלכה.
- ובפרט ע"פ הידוע גודל הקירוב והחיבה שרחש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לבנו יחידו, בחיים חייתו בעלמא דין.
- ג. והנה, אע"פ שמצד סדר הזמנים ישנו לכל לראש הענין ד"בא השמש", ורק לאח"ז שייך הענין ד"זרח השמש", וכמרז"ל "אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא" - אעפ"כ, ביחס אלינו נוגע ושייך יותר הענין ד"זרח השמש", זריחת שמשו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.
- דהנה, ענינו של נשיא הדור שייך לכל בני הנמצאים בדורו, היינו, שהוא הנשיא דכל בני שבדורו - "מנער ועד זקן טף ונשים". ויתירה מזו: נשיא הדור הוא הנשיא על העולם כולו (כל עניני העולם שבדורו), כי כל העולם כולו נברא "בשביל ישראל שנקראו ראשית", והוא הנשיא דכל בני.
- ומזה מובן, שכאשר מדברים אודות דורנו - נוגע ושייך בעיקר זריחת השמש דב' ניסן, היינו, התחלת הנשיאות דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כי מאחר ש"בתר רישא גופא אזיל", מובן, שענינו של נשיא הדור נוגעים ושייכים ביותר לדור זה בנוגע למעשה בפועל, ש"המעשה הוא העיקר".
- ד. אבל לאידך - כאשר מתבוננים במנהגי החסידים בנוגע לפועל, רואים שהענין ד"בא השמש" מתבטא בענינים של מעשה בפועל, כידוע מנהג החסידים במשך כמה שנים (יותר משני חזקה) ללמוד משניות ולהוסיף בנתינת הצדקה כו'; ואילו בנוגע לענין ד"זרח השמש" - לא מצינו מנהגים מיוחדים בנוגע לפועל.

- 1 וטעם הדבר - כי בענין זה גופא "בחר רישא גופא אזיל":
- 2 בנוגע ל"בא השמש" - ישנו הענין דשבעה ושלשים וכו', ואילו בנוגע ל"זרח השמש" - הרי הענין
- 3 דאמירת "מזל טוב" (באופן גלוי, הנשמע לרבים - כמנהג פולין) אינו מנהג חב"ד (לא נשמע מעולם
- 4 מנהג כזה אצל חסידי חב"ד). וזאת - אע"פ שבהכרח לומר שישנו ענין זה, שהרי מפורש בפסוק "ובא
- 5 השמש וזרח השמש", ויתירה מזו: הענין ד"זרח השמש" מתחיל עוד קודם ש"בא השמש", ובלשון
- 6 חז"ל: עד שלא שקעה שמשו של זה זרחה שמשו של זה [וכמובן שזהו באופן ד"אין מלכות נוגעת
- 7 בחברתה אפילו כמלא נימא], וטעם הדבר - כי העולם לא יכול להיות ללא "שמש", אבל אעפ"כ, אין
- 8 נוהגים בחב"ד לומר "מזל טוב" - באופן גלוי, הנשמע לרבים.
- 9 והנה, משנ"ת שבנוגע ל"בא השמש" ישנו הענין דשבעה ושלשים כו' - הרי זה רק בשנה הראשונה.
- 10 ובנדו"ד - הרי גם בשנה הראשונה הופסקה האבילות דשלשים ע"י חג הפסח ("ראשון לרגלים"), היינו,
- 11 שגם אז ה' ענין זה רק במשך כשבועיים ימים. אבל בשנים שלאח"ז - הרי הענין ד"בא השמש" שייך
- 12 רק באותו יום עצמו (ב' ניסן), וביום זה גופא - הרי מקצת היום ככולו (שזוהי ההלכה בנוגע לענינים
- 13 אלו), ואילו עיקר ההדגשה ביום זה (מלבד מקצת היום) היא - בנוגע לענין ד"זרח השמש".
- 14 ועפ"ז מובן שכאשר "הימים האלה (ב' ניסן) נזכרים ונעשים" מידי שנה בשנה - מודגש בעיקר הענין
- 15 ד"זרח השמש" (מאחר ששוב לא שייך הענין דשבעה ושלשים כו'). ובפרט ע"פ האמור לעיל שבנוגע
- 16 לדורנו נוגע ושייך במיוחד הענין ד"זרח השמש" - התחלת הנשיאות דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.
- 17 אבל אעפ"כ, צריכים להתחיל עם הענין ד"בא השמש" (לימוד הוראה בנוגע לפועל מעניניו של בעל
- 18 ההילולא) - כי כן הוא רצונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ("זרח השמש"), כמובן ממכתביו
- 19 ושיחותיו, ואפילו - ממאמריו.
- 20 ה. והנה, ההוראה הקשורה עם ענינו של בעל ההילולא ("ובא השמש") - צריכה להיות מובנת לכל,
- 21 "מנער ועד זקן טף ונשים".
- 22 ולכן, לא נתעכב על הוראה הקשורה עם לימוד תורתו של בעל ההילולא, מאחר שענין זה אינו שייך
- 23 לכא"א מישראל באופן שוה,
- 24 [ובפרט כאשר מדובר אודות לימוד תורתו בפנימיות התורה, באופן דהבנה והשגה כו' - שענין זה
- 25 שייך רק לאחר שמגיעים לכלל הבנה והשגה בנגלה דתורה, שאז יכול להיות הענין ד"דע את אלקי
- 26 אביך", וכתוצאה מזה - "ועבדהו בלב שלם"],
- 27 ועד"ז מובן שהלימוד מכללות הנהגתו של בעל ההילולא אינו שייך לכא"א מישראל בשוה,
- 28 ולכן, נתעכב עתה על הוראה כללית השייכת לכא"א מישראל באופן שוה - שהוראה זו מתבטאת
- 29 בשמו של בעל ההילולא - שזהו ענין הנראה בגלוי לכא"א מישראל.
- 30 ו. ובהקדים:
- 31 ידועה תורת הבעש"ט שכל דבר שיהודי רואה או שומע - צריך לשמש לו הוראה בעבודתו לקונו.
- 32 וענין זה מפורש בהלכה (אלא שלא שמים לב לדבר) - "בכל דרכיך דעהו": כאשר יהודי רואה או
- 33 שומע דבר מסויים, הרי זה בכלל "דרכיך", ועל זה אומרים "בכל דרכיך דעהו", היינו, שע"ז נוסף ענין
- 34 בידיעת הקב"ה. זאת אומרת: לא זו בלבד שענין זה הוא "לשם שמים", אלא שבזה גופא הרי הוא מקיים
- 35 את הציור ד"דעהו" - ידיעת הקב"ה.
- 36 והדיוק בזה הוא - "בכל דרכיך דעהו", באופן של ידיעה דוקא, היינו, לא באופן של אמונה פשוטה
- 37 [כי ענין זה קיים גם קודם הענין ד"בכל דרכיך דעהו", ואין צורך בעבודה זו כדי לבוא לאמונה פשוטה],
- 38 אלא באופן של ידיעה - הבנה והשגה.
- 39 ומאחר שמדובר אודות הידיעה באלקות שבא ע"י "דרכיך", ולא ע"י לימוד פנימיות התורה, מובן,
- 40 שהכוונה ב"דעהו" היא ל"עצמותו ומהותו", ולא לענין של גילויים כו'.

וע"ד המבואר בתו"א (יד, ב) ש"המאור הוא בהתגלות, ולכן אפילו תינוקות יודעים שיש שם אלוהה מצוי", וכמובן בפשטות שכאשר כאו"א מישראל (כולל עמי הארץ ונשים כו') מתפלל להקב"ה הרי כוונתו היא ל"עצמותו ומהותו", "אליו ולא למדותיו", זאת אומרת, שכאשר מדובר אודות אנשים פשוטים שאין להם ידיעה בענינים של גילויים וכו' (בדוגמת הענין ד"דרכיך" ביחס ללימוד פנימיות התורה), הרי בודאי שכוונתם ל"עצמותו ומהותו".

ועפ"ז מובן שכאשר יהודי שומע אודות שמו של בעל ההילולא, או כאשר רואה את חתימת שמו של בעל ההילולא - הרי זו הוראה בעבודתו לקונו (ולא רק כאשר מדובר אודות לימוד תורתו של בעל ההילולא, או לימוד מכללות הנהגתו כו') - כי עבודתו צריכה להיות באופן ד"בכל דרכיך דעהו".

ויתירה מזו:

כאשר מדובר אודות לימוד תורתו של בעל ההילולא - ישנם בזה חילוקי דרגות בהתאם להבנה והשגה בפנימיות התורה כו', משא"כ כאשר מדובר אודות שמו של בעל ההילולא - הרי בענין זה אין חילוקים כלל. ומזה מובן, שההוראה משמו של בעל ההילולא קשורה עם עצם מציאותו, ולכן, הוראה זו היא בשוה אצל כאו"א, ללא כל חילוקים (שלא כבלימוד תורתו), מאחר שזהו ענין הקשור עם עצם מציאותו. ומובן בפשטות ששם האדם קשור עם עצם מציאותו (ללא חילוק ביחס לדרגתו ודרגתו בלימוד התורה וכיו"ב) - שהרי שמו הוא בשוה במשך כל ימי חייו (גם בקטנותו).

וכללות ענין השם שייך כבר תיכף ומיד כאשר יוצא לאויר העולם - כמבואר בכ"מ שחיבור הנשמה עם הגוף נפעל ע"י אותיות השם, ולכן, בהכרח לומר שבצאתו לאויר העולם ישנו כבר כללות ענין השם. ורק הכרזת השם בגלוי היא בשעת המילה, שאז הוא "תחלת כניסה נפש זו הקדושה" ושלמותה - "גמר ועיקר כניסת נפש הקדושה באדם הוא ב"ג שנים", כאשר נעשה בר"מצוה, כמבואר בשו"ע אדה"ז (מהדר"ב - או"ח סוס"ד)].

זאת אומרת: כשם שבנוגע לידיעת הקב"ה הרי הענין ד"בכל דרכיך דעהו" קאי על עצמותו ית', כמו כן מובן, שההוראה משמו של בעל ההילולא (שהיא בהתאם להוראה ד"בכל דרכיך דעהו") - קשורה עם עצם מציאותו של בעל ההילולא.

דהנה, בני" נקראים בשם "אדם", ע"ש "אדמה לעליון". ובפרט כאשר מדובר אודות צדיקים ונשיאי ישראל, ובענינו - בעל ההילולא, שהי' "מורם מעם" וכו' - הרי אצלם מודגש ביותר כללות הענין ד"אדמה לעליון".

ולכן, כשם שהענין ד"בכל דרכיך דעהו" (אצל הקב"ה) קשור עם עצמותו ומהותו, כמו כן מובן, שההוראה משמו של בעל ההילולא ("אדמה לעליון") קשורה עם עצם מציאותו (כפי שזה מתבטא בשמו).

ז. והביאור בזה:

לבעל ההילולא היו ג' שמות: "שלום", "דוב", "בער". ואעפ"כ, כאשר מסתכלים בחתימת יד קדשו (בצילומים של מכתביו) רואים שהחתימה היא באופן שב' השמות האחרונים מחוברים לשם אחד - "דובער".

והנה, לכל לראש ישנו בזה ענין הנוגע להלכה בפועל [כי כאשר מדברים עם "בן ישיבה", ועאכו"כ "ראש ישיבה", ועאכו"כ "רב" - הרי לכל לראש שואל הוא: למאי נפק"מ בנוגע להלכה בפועל] - ולפלא שאף אחד לא שם לב לענין זה, למרות שזהו ענין פשוט:

בנוגע לכתיבת שטרות ע"פ תורה - ישנו כלל שכאשר ישנם ב' שמות לאדם אחד, שם אחד הוא בלשון הקודש, והשם השני בלשון חול (לע"ז), כותבים לכל לראש את השם בלשון הקודש, ולאח"ז מוסיפים "המכונה" או "דמתקרי" - בשם לע"ז (חול).

- 1 ועפ"ז מובן שאופן החתימה של בעל ההילולא נוגע לענין של הלכה בפועל - כי אופן כתיבת השם
- 2 בשטרות צריך להיות באותו אופן שבעל השם חותם את שמו (כידוע פרטי השקו"ט בענין זה בנוגע
- 3 להלכה בפועל).
- 4 וכאמור לעיל - חתימת שמו של בעל ההילולא היא באופן שב' השמות האחרונים ("דוב" ו"בער"),
- 5 שאחד מהם הוא בלשון הקודש ("דוב") ואחד מהם הוא בלשון של חול ("בער"), כתובים ביחד:
- 6 "דובער", ללא כל הפסק ביניהם [היינו, לא זו בלבד שביניהם לא מופיעה התיבה "המכונה" או
- 7 "דמתקרי"), אלא אין ביניהם אפילו הפסק דהיקף גויל], מאחר שהאות ב' כתובה פעם אחת בלבד,
- 8 ומשמשת הן בתור סיום השם בלה"ק ("דוב"), והן בתור התחלת השם בלע"ז ("בער").
- 9 ח. ההוראה מזה בעבודת ה':
- 10 כללות החילוק בין השם בלשון הקודש ("דוב") לשם בלע"ז ("בער") הוא - בדוגמת החילוק שבין
- 11 קודש לחול.
- 12 ובעבודת האדם - הרי זה בדוגמת החילוק שבין מחשבה ודיבור למעשה, היינו, שענין המעשה ביחס
- 13 לדיבור ומחשבה הוא ע"ד ענין של חול ביחס לקודש.
- 14 דהנה, מבואר בכתבי האריז"ל החילוק שבין ד' עולמות אבי"ע - שעולם האצילות כולו טוב, עולם
- 15 הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע, עולם היצירה מחצה על מחצה, ועולם העשי' רובו ככולו רע. וכמובא
- 16 בתניא (פ"ו) ש"כל מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו". ומזה מובן, שענין המעשה (בדוגמת
- 17 כללות עולם העשי') הוא ענין של חול ביחס לענינים שלמעלה ממנו.
- 18 וזהו גם מה שמבואר בחסידות שהלשון "מעשה" מורה על ענין של כפי', מלשון "מעשין על הצדקה"
- 19 - כי מאחר שענין המעשה קשור עם עולם העשי', שרובו רע, הרי בהכרח שיהי' כללות ענין הכפי'
- 20 (עבודה באופן דאתכפיא), ולולי זאת יכולים להיות ענינים בלתי־רצויים.
- 21 ואעפ"כ, הרי "המעשה הוא העיקר" - כי עיקר העבודה מתבטאת בזה שלוקחים עניני חול, דברי
- 22 הרשות, ועושים מהם ענינים של קדושה. וזהו ענין החיבור דב' השמות דלשון הקודש ולע"ז ביחד
- 23 ("דובער") - שלוקחים ענינים של חול ועושים מהם עניני קדושה.
- 24 ויתירה מזו: לא זו בלבד שלוקחים עניני חול (דברי הרשות) ועושים מהם עניני קדושה, אלא תכלית
- 25 השלימות היא - להפוך גם את הענינים דלעו"ז, שזהו כללות ענין עבודת התשובה - "זדונות נעשו לו
- 26 זכויות", ועד ל"זכויות" ממש (ללא כ"ף הדמיון).
- 27 ועי"ז נפעל כללות הענין דיתרון האור מן החושך ויתרון החכמה מן הסכלות - כי כדי להפוך את
- 28 החושך זקוקים לגילוי אור נעלה יותר ("יתרון האור").
- 29 ט. והביאור בזה:
- 30 מבואר בגמרא (קידושין עב, א) שתכונותיו של ה"דוב" הם - שהוא מסורבל בבשר, ואין לו מנוחה.
- 31 וענינו בעבודת האדם:
- 32 "מסורבל בבשר" - מורה על עבודה והתעסקות עם בירור והעלאת עניני הגוף וכללות העולם. דהנה,
- 33 הנשמה מצד עצמה אינה שייכת לענין של "בשר", וכפי שאמר משה רבינו "מאין לי בשר", ועד"ז מובן
- 34 בנוגע לבחי' משה רבינו שבכאו"א מישראל, ובכללות - נשמתו של כאו"א מישראל, שמצד הנשמה אין
- 35 לו שייכות כלל לענינים של בשר. ואעפ"כ ירדה הנשמה למטה ונתלבשה בגוף כו' - כדי לברר את הגוף
- 36 וחלקו בעולם, כי תכלית הכוונה היא - לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ע"י בירור והעלאת התחתונים.
- 37 ומאחר שה"דוב" הוא "מסורבל בבשר", ריבוי בשר, מובן, שניתנו לו כחות נעלים ביותר - שהרי
- 38 "איני מבקש לפי כחי, אלא לפי כחן", היינו, כאשר הקב"ה תובע עבודה קשה ביותר (מאחר ש"מסורבל
- 39 בבשר"), הרי בודאי שנותן את הכחות הדרושים לעבודה זו, שיוכל לברר ולהעלות את עניני העולם
- 40 לקדושה.

ועבודה זו נעשית באופן ש"אין לו מנוחה":

כאשר מתבוננים בהתנהגותו של "דוב" הנמצא ב"גן חיות" - רואים במוחש שאין לו מנוחה: אפילו כאשר הוא סגור בתוך כלוב, ואינו יכול להתהלך בחפשיות, הרי הוא מתנועע ומתהלך אנה ואנה בתוך הכלוב, ואינו מוצא מנוחה. וכמובן, שגם בהיותו חפשי אין לו מנוחה, אלא עיקר החידוש הוא - שגם בהיותו סגור בתוך כלוב, ללא אפשרות של יציאה לחפשי, הנה גם אז הנהגתו היא באופן שאין לו מנוחה.

והנה, כל עניני עוה"ז "נשתלשלו מהן" - מרוחניות הענינים, ומזה מובן שישנו ענין זה גם בעבודה הרוחנית - שזהו כללות הענין דעבודת הנשמות, שעליהם נאמר "צדיקים אין להם מנוחה כו'".

דהנה, המלאכים נקראים בשם "עומדים", משא"כ הנשמות שהם בבחי' "מהלכים" - היינו, שעבודתם של נש"י היא באופן שאינם יכולים להשאר במעמד ומצב הקודם, "אין להם מנוחה", אלא הם נמצאים תמיד בתנועה של הליכה מדרגא לדרגא.

ואפילו כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב שאינו יכול להתעלות לדרגא נעלית יותר (ברגע זה עכ"פ) - הרי זה גופא פועל אצלו מצב של היפך המנוחה, בעמדו בתנועה של תשוקה וצמאון להתעלות לדרגא נעלית יותר. וכידוע שהצמאון עצמו הוא ענין של עבודה - בדוגמת כללות העבודה דאהבת ה' (הבאה מחמת גודל התשוקה והצמאון כו').

ואע"פ שכללות הענין דאהבת ה' היא ענין של "גדפין" ביחס לכללות העבודה - הרי אהבת ה' נכללת במנין רמ"ח מ"ע, ויתירה מזו: אהבת ה' היא השורש דכל רמ"ח מ"ע, כמבואר בתניא (פ"ד), וכן הוא ע"פ נגלה דתורה.

ועפ"ז מובן שהשם "דוב" מורה על כללות העבודה באופן ד"מסורבל בבשר" (בירור עניני העולם כו'), ובאופן ד"אין להם מנוחה".

והנה, השם "דוב" הוא בלשון הקודש. ונוסף לזה - ישנו השם "בער", בלשון של חול (בלע"ז), ובאופן שב' השמות נעשים לשם אחד - "דובער", וההוראה מזה - שצריכים לחבר את עניני החול עם הקודש, עי"ז שמעלים את החול לקדושה.

זאת אומרת: לא זו בלבד שהעבודה היא באופן דהתעסקות עם ענינים של חול, היינו, שהנה"א מתעסקת עם הגוף ונה"ב וחלקו בעולם, אלא העבודה היא באופן שמחברים את עניני החול עם עניני קדושה, עי"ז שהופכים את עניני החול לעניני קדושה.

י. אבל עדיין צריך להבין: כיצד יתכן באמת להפוך חול לקודש, הרי ישנה הבדלה בין קודש לחול - "המבדיל בין קודש לחול"?!

והביאור בזה מתבטא בהקדמת השם "שלום" קודם השם "דובער" (המורה על הפיכת החול לקודש): "שלום" מורה על כללות הענין דחיבור הפכים. וזהו ענין התורה - "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", היינו, שהתורה פועלת "שלום" אפילו "בעולם", במעמד ומצב דהעלם והסתור (עולם מלשון העלם) - בירור והפיכת עניני העולם (חול) לקדושה.

ומה שהתורה בכחה לפעול שלום בעולם (חיבור חול וקודש) - הרי זה לפי שבתורה עצמה אין חילוקים בין קודש לחול:

כאשר מדובר אודות קדושת ושלמות הס"ת - הרי בזה שוים כל אותיות ופסוקי התורה, היינו, שאין חילוק בין "אנכי ה' אלקיך" ובין "ואחות לוטן תמנע" (למרות שבנוגע לתוכן הענין ישנו חילוק בין ב' פסוקים אלו).

ובדוגמת מעמד ומצב העולם לעתיד לבוא, לאחר קיום היעוד "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" - כמ"ש "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו כולם שכם אחד".

- 1 אבל אעפ"כ, מובן שגם לעת"ל יהי' חילוק בין חול לקדושה - שהרי גם לאחר קיום היעוד "אז
- 2 אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", יהיו אוה"ע במעמד ומצב ד"זרים" (כמ"ש "ועמדו זרים ורעו
- 3 צאנכם"), זאת אומרת, שגם לעת"ל תהי' כללות העבודה דחיבור חול וקודש.
- 4 ועד"ה המבואר בכ"מ שלעתיד לבוא תהי' כללות העבודה באופן של עליות בקדושה גופא. והרי מובן
- 5 שלגבי דרגא נעלית יותר בקדושה, נחשבת הדרגא שלפנ"ז בדוגמת ענין של חול.
- 6 דוגמא לדבר: "עשר קדושות הן כו'" - שכל אחת מהן נחשבת לחול בערך לקדושה הנעלית ממנה.
- 7 ועד"ז בנוגע לחילוקים שבין כהנים לזרים וישראלים, שישראל נחשב לזר ביחס ללוי, ולוי נחשב לזר
- 8 ביחס לכהן. ועד"ז ישנם חילוקים בשמותיו של הקב"ה: שם הוי', כללות ז' השמות שאינם נחקקים,
- 9 ועניני קדושה סתם. וכיו"ב.
- 10 ומכל זה מובן שגם לעת"ל תהי' כללות העבודה דחיבור קודש וחול.
- 11 יא. וכאמור לעיל - "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", וכמרז"ל "כל העוסק בתורה משים שלום
- 12 בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה". זאת אומרת: לא זו בלבד שהתורה פועלת שלום למעלה, אלא
- 13 התורה פועלת שלום גם למטה - "בעולם", מלשון העלם והסתר, היינו, הפיכת החול לקודש.
- 14 והדיוק בזה הוא "בפמליא של מטה": תיבת "פמליא" היא בלע"ז, ופירושה - מלשון חבורה ומשפחה
- 15 [פמליא" מלשון "פאמיליע" - באדיש, ועד"ז בשפת מדינה ההיא, וכן בשפת מדינה זו, וכיו"ב], היינו,
- 16 כל הענינים שיש להם שייכות וקשר עם "מטה", ענינים זרים שהם מחוץ לחבורה דילי', מחוץ לגבול
- 17 הקדושה.
- 18 ומצד גודל העילוי שבענין התורה - נפעל "שלום" אפילו "בפמליא של מטה", היינו, שלוקחים את
- 19 הענינים דלעו"ז ומהפכים אותם לקדושה.
- 20 וכידוע פי' הבעש"ט עה"פ "סור מרע ועשה טוב", שלא זו בלבד שישנם ב' אופני עבודה, (א) "סור
- 21 מרע" (באופן של דחי'), (ב) "ועשה טוב", אלא העבודה ד"עשה טוב" באה בהמשך ובאותו ענין ד"סור
- 22 מרע" - "עשה טוב" מהפיכת הרע.
- 23 ועפ"ז מובן בנוגע לענינו (ההוראה משמו של בעל ההילולא) - שהנתינת כח לכללות העבודה דחיבור
- 24 חול וקודש, כפי שזה מתבטא בחיבור ב' השמות "דוב" ו"בער", לשון הקודש ולשון חול, לשם אחד
- 25 ("דובער") - הרי"ז ע"י הקדמת כללות ענין ה"שלום", שמו הראשון של בעל ההילולא.
- 26 יב. וזוהי ההוראה הנלמדת מאופן חתימת שמו של בעל ההילולא:
- 27 מאחר שבעל ההילולא הי' חותם את שמו באופן שב' השמות "דוב" ו"בער" (לשון הקודש ולשון
- 28 של חול) נעשים לשם אחד - "דובער", הרי בזה פתח הוא דרך חדשה בכללות ענין העבודה, שלא זו
- 29 בלבד שצריכים להתעסק עם עניני חול, אלא צריכים לחבר את החול עם הקודש, עי"ז שמעלים את החול
- 30 לקודש.
- 31 וענין זה מודגש ביותר אצל בעל ההילולא:
- 32 דובר כמ"פ שגם לאדמו"ר הזקן היו ב' שמות: "שניאור" - בלשון הקודש, ו"זלמן" - בלע"ז. אבל
- 33 אעפ"כ, בנוגע לאופן חתימת השם ע"י אדמו"ר הזקן, מצינו שלפעמים חותם בשם "שניאור" בלבד,
- 34 ולפעמים חותם בשם "זלמן" בלבד, וגם כאשר חותם "שניאור זלמן" - הרי ישנו הפסק בין השם דלשון
- 35 הקודש לשם דלע"ז.
- 36 ובנוגע לאדמו"ר האמצעי - הנה אע"פ שמצינו בכמה אגרות שאדמו"ר האמצעי הי' חותם בשם
- 37 "דובער" (חיבור ב' השמות "דוב" ו"בער" ביחד), הרי אין זה בכל המקומות, כי ישנם מקומות (בהקדמה
- 38 לכמה ספרים שנדפסו בחייו - תניא, ועוד) שבהם מופיע שמו - "דוב בער". ועד"ז בנוגע לשמו של
- 39 המגיד - שלפעמים מצינו "דובער", ולפעמים - "דוב בער".
- 40 משא"כ בנוגע לבעל ההילולא - שבכל המקומות הי' חותם את שמו באופן שב' השמות הם ביחד -
- 41 "דובער", כי אצלו הי' מודגש ביותר כללות הענין דחיבור והפיכת החול לקודש.

ונוסף לזה: עניניו של אדמו"ר האמצעי אינם שייכים כל כך לדורנו זה, משא"כ בנוגע לבעל ההילולא
- שבנו יחידו הי' נשיא דורנו. ובפרט בעמדנו ביום ההילולא שלו (ב' ניסן) - הרי בודאי שבעיקר נוגעים
עניניו של בעל ההילולא.

יג. ההוראה מכל האמור בנוגע למעשה בפועל - וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו
(שהתחלת נשיאותו "זורח השמש" בב' ניסן) שהבחינה לדעת אם לימוד החסידות הי' כדבעי - הרי זה
ה"בכך" בנוגע למעשה בפועל:

כאשר יהודי בא וטוען שעבודתו היא כדבעי, מאחר שהוא עמל ומתייגע ביותר, ועד שאינו מספיק
לאכול ולישון כדי צרכו ("ער דערעסט ניט און דערשלאפט ניט וכו'") בנוגע לכללות עניני התורה
ומצוות - שואלים אותו: האם עבודתך היתה באופן דהפיכת עניני החול לעניני קדושה?!

וכל זמן שעדיין לא פעל ענין זה בעבודתו - אין עבודתו בשלימות הראוי'. ומאחר שתובעים זאת
מכא"א, הרי בודאי שניתנו לו הכחות הדרושים לעבודה זו (כאמור לעיל).

והוראה זו נלמדת מאופן החתימה דבעל ההילולא:

חתימת כל הענינים (ללא חילוק בתוכן הענינים הכתובים קודם החתימה), היינו, סיום כללות העבודה
- צריכה להיות באופן דחיבור חול וקודש, עי"ז שלוקחים את עניני החול ומעלים אותם לקדושה, עד
שהחול והקודש הם ביחד - כמודגש באופן חתימת שמו של בעל ההילולא, שהשמות דלשון הקודש
ולשון חול הם ביחד "דובער".

וחתימה זו של בעל ההילולא נשלחה לכל המקומות (כי החתימה היא על "אגרת" וכיו"ב, ששולחים
אותה לכל המקומות), ובפרט לאחר פירסום הדברים באופן של דפוס עי" כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
דורנו - כדי להדגיש ולפרסם שהוראה זו שייכת לכא"א מישראל (שרואה או שומע אודות אופן החתימה
דבעל ההילולא).

יד. והנה, האמור לעיל אודות ההוראה הנלמדת מחתימת שמו של בעל ההילולא (חיבור והפיכת חול
לקודש) - מודגש גם ביום השבת (שלאחרי יום ההילולא):

כללות ענין השבת הוא - קודש, כמ"ש "ושמרתם את השבת כי קודש היא". ונוסף לזה - ישנו הענין
דהוספה מחול על הקודש, עי" עבודת בני".

זאת אומרת: עבודתם של בני"א היא - להוסיף מחול על הקודש, היינו, לקחת זמן השייך ליום חול,
ולעשות ממנו חלק מיום השבת. ועי"ז פועלים ענין נעלה יותר מאשר כללות ענין השבת מצ"ע ("מקדשא
וקיימא").

דהנה, אע"פ שהענין ד"מקדשא וקיימא" הוא למעלה ממדידה והגבלה (מאחר שאינו תלוי בעבודת
האדם), ואילו ההוספה מחול על הקודש שע"י עבודת בני"א היא באופן של מדידה והגבלה (שהרי ישנו
זמן קצוב (מדוד ומוגבל) שיכולים להוסיף מחול על הקודש) - אעפ"כ, ישנו עילוי מיוחד בהוספה מחול
על הקודש, שע"י עבודת בני"א (נוסף על המעלה ד"קב שלו"), מצד כללות הענין דהפיכת החול לקדושה,
שעי"ז נפעל "יתרון האור מן החושך".

ונוסף לזה:

כללות ענין השבת הוא - שבו נעשים כל הענינים ברורים ומוארים ("קלאר און ליכטיק"), וכמרז"ל
שביום השבת לא הי' הענין ד"ויהי ערב", אלא במשך כל יום השבת הי' אך ורק ענין של אור - "ל"ו
שעות שימשה אותה האורה".

וענין זה מצינו ביום השבת דוקא - כי בכל ששת ימי המעשה (אפילו ביום הראשון) מודגש הענין
ד"ויהי ערב ויהי בוקר" [ובזה גופא צריך להבין: כיצד שייך הענין ד"ערב" ב"יום אחד", כאשר הי'
הקב"ה יחיד בעולמו. ואכ"מ], משא"כ ביום השבת, שאז הי' רק ענין של אור - "ל"ו שעות שימשה
אותה האורה".

- 1 וכפי שזה מתבטא גם בנוגע להלכה בפועל - בנגלה דתורה:
- 2 אפילו עם-הארץ אינו משקר בשבת, ולכן, כאשר אומר שעושה פירותיו, מותר לאכול את הפירות,
- 3 אע"פ שבימי החול הרי זה איסור של דמאי. זאת אומרת, שביום השבת כל הענינים הם ברורים ומוארים
- 4 לאמיתתם, ולא רק בנוגע למציאותו של העם-הארץ, אלא אפילו כאשר מדובר אודות נכסיו - הפירות
- 5 שברשותו. ועפ"ז מובן, שביום השבת מודגשת עוד יותר כללות ההוראה הנ"ל בנוגע לאופן חתימת שמו
- 6 של בעל ההילולא (כנ"ל בארוכה) - כשם שכל הענינים נעשים ברורים ומוארים ביום השבת.
- 7 טו. בנוגע לפועל:
- 8 בעמדנו ביום השבת שלאחרי יום ההילולא, שאז עולים הענינים דיום ההילולא באופן ד"ויכולו",
- 9 שזהו ענין התענוג כו' - ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע ללימוד הוראה הנ"ל מאופן חתימת שמו של בעל
- 10 ההילולא.
- 11 וכאמור לעיל - הוראה זו שייכת לכאו"א מישראל, "מנער ועד זקן טף ונשים", ובאופן שזה - "ביום
- 12 אחד".
- 13 ובפרט בנוגע לאלו שזכו לראות את בעל ההילולא, ועאכו"כ אלו שזכו לשמוע את תורתו של בעל
- 14 ההילולא - שאליהם נוגעת הוראה זו ביתר שאת וביתר עוז.
- 15 ומצד כללות הענין ד"ואהבת לרעך כמוך", שזהו "כלל גדול בתורה" - מובן, שהם צריכים לפעול
- 16 זאת בכל מקום שידם מגעת.
- 17 ובפרט ביום השבת, שאז מאירה בגלוי אהבת הקב"ה לבנ"י ואהבת בנ"י להקב"ה - והרי כללות
- 18 הענין דאהבת הקב"ה קשור עם אהבת ישראל, כידוע ש"ואהבת את ה' אלקיך" הוא ענין אחד עם "ואהבת
- 19 לרעך כמוך". וכמפורש גם בנגלה דתורה - בפירוש רש"י במסכת שבת (לא, א - ד"ה דעלך): "רעך ורע
- 20 אביך אל תעזוב, זה הקב"ה", היינו, ש"רעך" קאי גם על הקב"ה, נוסף על הפירוש ד"רעך" כפשוטו.
- 21 ומזה מובן, שביום השבת ישנה נתינת כח מיוחדת בנוגע לכללות ההתעסקות באהבת ישראל. ולכן,
- 22 צריכים להשתדל להשפיע על הזולת בנוגע לכלל האמור לעיל, וכמובן, לא באופן של רוגזה ח"ו (ועאכו"כ
- 23 באופן שלמטה מזה כו') - אלא בדרכי נועם ובדרכי שלום, מתוך אהבה וכו'.
- 24 טז. והנה, בעמדנו בימי חודש ניסן, שענינו - "ניסי נסים" (ב' נר"ן), ישנה נתינת כח מיוחדת
- 25 להצלחה בכל הענינים האמורים, היינו, לא זו בלבד שרואה פרי טוב בעמלו, לפי ערך היגיעה, אלא
- 26 באופן של "ניסי נסים", היינו, באופן של מציאה, שלא לפי ערך היגיעה כלל.
- 27 ועד שזוכים לנס העיקרי - "בניסן עתידין ליגאל" - גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
- 28 בגשמיות כפשוטה, למטה מעשרה טפחים.
- 29 ו"הקיצו ורננו שוכני עפר", והם בתוכם - הן "ובא השמש" (בעל ההילולא דב' ניסן) והן "וזרח
- 30 השמש" (כ"ק מו"ח אדמו"ר), ומשה ואהרן עמהם.
- 31 וזוכים לבנין בית המקדש השלישי, הקשור גם עם מדה השלישית - כללות ענין השלום.
- 32 ו"שלום" הרי זה גם מלשון שלימות - היינו, שנמצאים במעמד ומצב של שלימות, כי כל בנ"י יוצאים
- 33 מהגלות, "מנער ועד זקן טף ונשים", "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", וכולם יחד זוכים לגאולה
- 34 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יהי' כללות קיום התומ"צ בתכלית השלימות - "כמצות
- 35 רצונך", ובמהרה בימינו ממש.

* * *

- 36 יז. נוסף על האמור לעיל ששבת זו באה בהמשך לערב שבת - ב' ניסן, ישנו ענין מיוחד השייך ליום
- 37 השבת עצמו - ג' ניסן:

- מר"ח ניסן ואילך אומרים בכל יום פרשת הנשיאים - פרשת הנשיא שהקריב קרבנו ביום זה. וביום השלישי בניסן "נשיא לבני זבולון".
- ובקביעות שנה זו - חל יום השלישי בניסן (שבו הקריב ה"נשיא לבני זבולון") - ביום השבת.
- יח. והנה, הקשר ד"זבולון" (הנשיא שהקריב בג' ניסן) ליום השבת (כמודגש בקביעות שנה זו) דורש ביאור - דלכאורה, הרי זה דבר תמוה ביותר:
- כללות ענינו של זבולון הוא - כמ"ש "זבולון בצאתך", היינו, שעבודת זבולון מתבטאת בזה שיוצא ממקומו לעסוק בפרקמטיא בעניני העולם. וזוהי השייכות ד"נשיא לבני זבולון" ליום השלישי - כי ע"י עבודת זבולון נפעל קשר וחיבור בין עניני העולם לעניני קדושה, היינו, שעבודת זבולון היא - בירור והעלאת עניני העולם לקדושה, שזהו כללות הענין דקו השלישי.
- ועפ"ז מובן שעיקר העבודה ד"זבולון" היא - בימי החול, כי רק אז שייכת ההתעסקות בפרקמטיא, שע"ז מרויחים ממון רב, ונותנים לצדקה יותר מ"מעשר", ואפילו יותר מ"חומש" (כמבואר באגה"ת (פ"ג) ובאגה"ק (ס"י)) - שזוהי כללות העבודה ד"זבולון".
- ואילו העבודה דיום השבת קשורה (לכאורה) עם אופן העבודה ד"ישכר" - כי שבת קשור עם ענין התורה, וכמרז"ל שהתורה ניתנה בשבת (כמבואר בכ"מ קשר הענינים דשבת ותורה), והעבודה דלימוד התורה היא כללות העבודה דשכר ישכר.
- ועפ"ז - הרי ענינו של יום השבת שייך יותר ליום השני דחודש ניסן, כי "ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא ישכר", שכללות עבודתו היא - לימוד התורה (שזהו ענין השבת), וכמבואר במדרז"ל שנתנאל בן צוער נשיא ישכר נתן עצה לשאר הנשיאים להתנדב קרבנות הללו, וטעם הדבר שעצה זו ניתנה ע"י נשיא ישכר דוקא - כי עיקר העבודה דשכר ישכר היא בלימוד התורה, כמ"ש "ומבני ישכר יודעי בינה לעתים גו'". וכמבואר בארוכה בדרוש הידוע ד"ה ביום השני הקריב גו' לאדמו"ר מהר"ש - אודות השייכות דישכר לענין התורה.
- וא"כ, תמוה ביותר: כיצד קורין ביום השבת אודות הקרבן ד"נשיא לבני זבולון", ויתירה מזו: לאחר אמירת פרשת הנשיא אומרים "יהי רצון כו' יאירו נא עלי כל ניצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט" - שבט זבולון, וכל זה - ביום השבת!?
- יט. והביאור בזה - בהקדים:
- כללות העבודה ד"זבולון" (בירור עניני העולם) היא באופן עראי ובאופן זמני בלבד, ולא באופן נצחי. דהנה, תכלית הכוונה בעבודת זבולון היא - לעשות לו ית' דירה בתחתונים, זאת אומרת, שכללות מציאותם של התחתונים ובירורם (שזוהי העבודה דזבולון) היא רק כדי שתהי' דירה לו ית' בתחתונים, וא"כ, לאחר שנעשית הדירה לו ית', שוב אין צורך להתעסק בבירור התחתונים, ולכן, כללות עבודה זו היא באופן עראי בלבד.
- וזוהו בדוגמת ענין ה"אגרת" - כמבואר בהוספות לתו"א בדרושי פורים (קיט, א) שישנו חילוק בין "ספר" ל"אגרת" (ש"התורה נקראת ספר והמגילה נקראת אגרת"): "ספר הוא נצחי תמיד, בלתי יבוטל לעולם. . . אך האגרת אינו נכתב אלא לפי שעה בלבד, ולא להתקיים כלל, כי הרי אחר קריאתו את האגרת. . . אין צריך לו עוד לעולם, כי אין ענין האגרת רק לקרות בו דבר הצריך לו לידע לפי שעה בלבד".
- והנה, ב"אגרת הקודש" לאדמו"ר הזקן (חלק הרביעי דתושב"כ דתורת החסידות) בתחלתו, מבואר עילוי מיוחד בעבודת בעלי עסקים (זבולון) ביום השבת [וזוהי השייכות ל"אגרת הקודש" - כאמור לעיל שעבודת זבולון היא באופן של "אגרת", באופן עראי בלבד], כדלקמן.
- כ. באגה"ק בתחלתו (ס"א (קג, א)) מדובר אודות כללות הענין דעבודת התפלה - שבזה ישנו חילוק בין ימי החול ליום השבת (בנוגע לבעלי עסקים). וז"ל:

- 1 "כל ימי החול לא ירדו לפני התיבה הבעלי עסקים שאין להם פנאי כ"כ, רק אותם שיש להם פנאי
- 2 או המלמדים או הסמוכים על שולחן אביהם, שיכולים להאריך בתפלת השחר ערך שעה ומחצה לפחות
- 3 . . מהם יהי' היורד לפני התיבה . . והוא יאסוף אליו בסביב לו כל הסמוכים על שולחן אביהם או
- 4 מלמדים שיוכלו להאריך כמוהו".
- 5 [ובעלי העסקים צריכים להשתדל שלא להפריע בענין זה, היינו, שהם לא ירדו לפני התיבה, אלא רק
- 6 אלו שיכולים להאריך בתפלתם, ובזה גופא יוצאים הם ידי חובתם].
- 7 וממשיך שם: "אך בשבתות וימים טובים שגם כל בעלי עסקים יש להם פנאי ושעת הכושר להאריך
- 8 בתפלתם בכוונת לבם ונפשם לה' (מאחר שאין שום מניעה ועיכוב בענין זה), ואדרבה, עליהם מוטל
- 9 ביתר שאת וביתר עוז . . לזאת גם הם ירדו לפני התיבה בשבת ויום טוב כו'".
- 10 ומזה מובן גודל העילוי בעבודת התפלה דבעלי עסקים (זבולון) ביום השבת - היינו, לא זו בלבד
- 11 שביום השבת צריכים גם הם להאריך בתפלה כמו יושבי אוהל (מארי תורה), אלא אדרבה: "עליהם מוטל
- 12 (ענין האריכות בעבודת התפלה) ביתר שאת וביתר עוז".
- 13 כא. והנה, באגה"ק הנ"ל מדובר אודות העילוי דבעלי עסקים בנוגע לעבודת התפלה (אע"פ שברוב
- 14 המקומות באגה"ק מבואר שעיקר העבודה דבעלי עסקים היא - עבודת הצדקה).
- 15 והעילוי דבעלי עסקים בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות - מבואר בתו"א פ' תרומה (פ, ב ואילך):
- 16 עה"פ "אמצאך בחוץ אשקך גו' אנהגך אביאך אל בית אמי גו' אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני" -
- 17 מבאר אדמו"ר הזקן בתו"א (שם) ש"אמצאך בחוץ קאי על בעלי עסקים", מאחר שכללות עבודתם היא
- 18 "בחוץ" - בירור עניני העולם (זבולון).
- 19 "אנהגך אביאך אל בית אמי, הוא בחינת תורה, כי גם הבעל עסק צריך לקבוע עתים לתורה, כי הגם
- 20 שעיקר עבודתם הוא ע"י מעשה . . מ"מ ההמשכה צ"ל כסדר שמתלבשת תחלה במחשבה ודיבור ואח"כ
- 21 במעשה, ומחשבה ודיבור זהו בחי' קביעות עתים לתורה של הבעלי עסק". ועל זה נאמר "אשקך", כי
- 22 "עיקר גלוי נשיקין הוא ע"י קביעות עתים לתורה".
- 23 והנה, לא זו בלבד שגם בעלי עסקים צריכים לקבוע עתים לתורה, אלא אדרבה: "זהו יתרון מעלת
- 24 קביעות עתים לתורה של הבעל עסק, שהוא בחי' אתכפיא, יותר מביושבי אוהלים, ע"כ נק' עסק תורתם
- 25 יין הרקח . . ריח ובחי' מקיף כו'".
- 26 ועד"ז מובן בנוגע לקיום המצוות - כפי שממשיך שם שגם "מי שאינו יכול ללמוד כלל ולקבוע עתים
- 27 לתורה, עליו נאמר ג"כ מעסיס רמוני, ע"ד מארז"ל ע"פ כפלת הרמון רקתך שאפילו ריקנין שבך מלאים
- 28 מצוות כרמון . . מלאים מצוות ודרך ארץ, והרי המצוות מעוררים ג"כ גילוי תענוג העליון, וכנודע מענין
- 29 ריחא דלבושיכו כו'", היינו, שזהו ג"כ בחי' ריח ובחי' המקיף.
- 30 כב. עפ"ז מובן גודל העילוי דבעלי עסקים בנוגע לכללות העבודה בג' הקוין (תפלה, תורה, וקיום
- 31 המצוות) שעליהם העולם עומד, הן ה"עולם קטן זה האדם", והן העולם כפשוטו.
- 32 והנה, אע"פ שבאגה"ק הנ"ל מבאר את העילויי שבעבודת בעלי עסקים ביום השבת בנוגע לעבודת
- 33 התפלה בלבד - הרי זה משום שעיקר העבודה דיום השבת היא עבודת התפלה, ועד ש"בקושי התירו
- 34 לדבר דברי תורה בשבת".
- 35 ועד"ז מובן שישנו עילוי מיוחד גם בקביעות עתים לתורה ובקיום המצוות דבעלי עסקים (ובמיוחד
- 36 ביום השבת, שאז זמנם פנוי מעניני החול) - ע"פ המבואר בתו"א פ' תרומה.
- 37 וזוהי השייכות המיוחדת לפ' תרומה - כי בפ' תרומה מדובר אודות נתינת "תרומה לה'" מהכסף וזהב
- 38 (וכל הי"ג או ט"ו דברים המנויים בפרשה), וב"תרומה" ישנם ב' פירושים: מלשון הפרשה, ומלשון
- 39 הרמה - בדוגמת כללות עבודתם של הבעלי עסקים, שהם מרימים ומעלים את כספם וזהבם לעניני
- 40 קדושה. ולכן, מבוארת מעלת הבעלי עסקים בתו"א דפ' תרומה דוקא.

וענין זה מתבטא ומודגש ביותר ביום השבת - שאז כללות עבודתם היא באופן דהרמה מעניני העולם, היינו, שהם עצמם מתעלים מעניני העולם ועוסקים רק בעניני קדושה.

ועפ"ז מובן שאין זה דבר פלא מה שבקביעות שנה זו חל יום השלישי בניסן, "נשיא לבני זבולון", ביום השבת - כי ביום השבת ישנו עילוי מיוחד בנוגע לכללות העבודה דבעלי עסקים (זבולון), כנ"ל בארוכה.

כג. והביאור בזה:

אודות כללות העבודה דזבולון נאמר - "שמח זבולון בצאתך", היינו, שיציאתו להתעסק בפרקמטיא, שזהו כללות הענין דבירור עניני העולם (שהוא בדוגמת ענין המסחר (ראה תו"א ר"פ וישב)), צריכה להיות באופן של שמחה.

ולכאורה, אינו מובן: כל "מסחר" יכול להיות בכמה וכמה אופנים, וא"כ, כיצד יכול לצאת למסחר מתוך שמחה, כאשר אינו יודע כיצד יסתיים המסחר - "אל יתהלל חוגר כמפתח"?

ואעפ"כ, הוראת התורה (תורת אמת, ותורת חיים, הוראה בחיים) היא - "שמח זבולון בצאתך", כי כאשר זבולון יודע שיציאתו לעסוק בפרקמטיא היא בשליחותו של הקב"ה, הרי הוא בטוח שיצליח בשליחות זו, ולכן, יציאתו למילוי השליחות נעשית כבר מתוך שמחה ("שמח זבולון בצאתך").

זאת אומרת: גם כאשר יהודי עוסק בפרקמטיא מתוך ידיעה שאין זה באופן ד"כחי ועוצם ידי", אלא בכחו של הקב"ה - יכול לעסוק בזה באופן סתמי, היינו, שלא חושב בשעת מעשה אודות התכלית והמטרה שבכללות עסקו בפרקמטיא - שיוכל לתת לצדקה וכיו"ב.

ובדוגמת אכילה ושתי' סתם, היינו, שאע"פ שאינו אוכל ושותה כדי למלא תאוותו ח"ו, אבל אעפ"כ אינו אוכל ושותה לשם שמים, אלא אוכל ושותה סתם - לבריאות גופו.

ואין זה דבר פראי ("א ווילדקייט") - כי הקב"ה ברא את האדם באופן כזה שכאשר עובר משך זמן שלא אכל ושתה, נעשה רעב וצמא, וטבע גופו מושך אותו לאכול ולשתות. זאת אומרת: למרות היותו "אדם", ע"ש "אדמה לעליון", הטביע הקב"ה בטבע גופו שירצה לאכול ולשתות. וזהו טבע גופו של יהודי, ומבנ"י נמשך ונשתלשל ענין זה ("נשתלשלו מהן") גם בנוגע לאוה"ע.

אבל אעפ"כ, כאשר אוכל ושותה סתם, לשם בריאות גופו - אין זה באופן רצוי, ועד שצריכים תיקון על זה, כמבואר בתניא (פ"ז), כי התעסקותו בעניני אכילה ושתי' צריכה להיות "לשם שמים".

ועד"ז מובן שהעסק בפרקמטיא צריך להיות "לשם שמים", היינו, לא באופן סתמי (שאינו חושב אודות תכלית ומטרת הענין), אלא מתוך כוונה למלא את שליחותו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

וכאשר התעסקותו בפרקמטיא נעשית מתוך ידיעה והרגשה שזוהי שליחותו של הקב"ה - בטוח הוא שיצליח במילוי שליחותו של הקב"ה, ולכן, יציאתו היא באופן ד"שמח זבולון בצאתך".

כד. והנה, ההתעסקות בעניני העולם באופן האמור לעיל - מתבטאת בשם "זבולון":

השם "זבולון" הוא ע"ש "הפעם יזבלני אישי" (ויצא ל, כ), "לשון זבול . . בית מדור" (פרש"י עה"פ), שזהו ענין של דירה.

ועד"ז מצינו בגמרא (חגיגה יב, ב) שא' משבעת הרקיעים נקרא בשם "זבול", וענין זה קשור עם בית המקדש ("זבול שבו ירושלים ובית המקדש כו'") הנקרא בשם "זבול", כמ"ש "בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים".

ובזה מרומז כללות העבודה דזבולון - לעשות לו ית' דירה בתחתונים, בדוגמת ענינו של ביהמ"ק - "מכון לשבתך עולמים".

- 1 ועפ"ז מובז הקשר שבין כללות העבודה דזבולון ליום השבת:
- 2 כאשר עבודתו בעניני העולם (עבודת זבולון) היא כדי למלא את שליחותו של הקב"ה לעשות לו ית'
- 3 דירה בתחתונים - הרי הנהגתו ביום השבת היא באופן שמאריך בעבודת התפלה, וכיו"ב.
- 4 זאת אומרת: אופן הנהגתו ביום השבת (שמאריך בתפלה, וכיו"ב) היא "אבן הבוחן" לדעת אם
- 5 עבודתו בעניני העולם (במשך כל השבוע) היא באופן המתאים - למלא את שליחותו של הקב"ה לעשות
- 6 לו ית' דירה בתחתונים.
- 7 כה. אבל עדיין נשאלת שאלה פשוטה:
- 8 רואים בפועל שישנם בעלי עסקים שאינם מאריכים בתפלתם ביום השבת, וכפי שראו במוחש בשבת
- 9 זו ובבית כנסת זה - שבעלי העסקים שהתפללו כאן סיימו את תפלתם ביחד עם המנין, וישנם כאלו
- 10 שסיימו את תפלתם לפני"ז - קודם שהמנין סיים את התפלה, ועאכו"כ שלא האריכו בתפלתם?!
- 11 גם אצל ה"מארי תורה" הנמצאים כאן לא ראינו "שטורעם" בעבודת התפלה באריכות כו', אלא
- 12 אריכות התפלה אצלם היתה ע"פ ה"שעון"! - אינני רוצה לומר זאת על כולם, אבל עכ"פ ישנם אחדים
- 13 שנמצאים במעמד ומצב כזה!
- 14 והנה, בשלמא בנוגע ל"מארי תורה" - ישנו תירוץ ואמתלא: באגה"ק הנ"ל מודגש ענין האריכות
- 15 בתפלה בשבתות וימים טובים בנוגע לבעלי עסקים, ש"עליהם מוטל (הדבר) ביתר שאת וביתר עוז",
- 16 משא"כ בנוגע ל"מארי תורה" שזמנם פנוי להאריך בתפלה גם בימי החול (ולכן, אין הדגשה מיוחדת
- 17 בנוגע ליום השבת);
- 18 אבל כאשר מדובר אודות בעלי עסקים - אין שום תירוץ ואמתלא, מאחר שאודותם נאמר בהדגשה
- 19 מיוחדת שביום השבת צריכים הם לעסוק באריכות התפלה!
- 20 ובפרט כאשר הוא מחזיק את עצמו ל"סוחר", ועד שכאשר משהו אומר עליו שהוא "בחור-ישיבה",
- 21 הרי זה נחשב אצלו כ"סטירת לחי", כי הוא מחזיק את עצמו ל"סוחר גדול" - וא"כ, הרי בודאי שביום
- 22 השבת צריך לעסוק בעבודת התפלה!
- 23 כו. והנה, בעמדנו ביום השבת, ובפרט ביום ההילולא דב' ניסן, צריכים ללמד זכות על בני" - ועד"ז
- 24 בעניננו:
- 25 מבואר במאמרי בעל ההילולא (ובמיוחד - בהמשך תער"ב) שישנם כמה אופנים בעבודת ה': ישנה
- 26 עבודה באופן של רעש, עבודה באופן של רוח, עבודה באופן של אש, וכיו"ב. אבל תכלית השלימות
- 27 בעבודה - הרי זה כאשר העבודה היא באופן ד"קול דממה דקה" ("לא ברעש ה' גו").
- 28 ועד"ז בעניננו: עבודתו היא באופן ד"קול דממה דקה", ולכן, לא רואים אצלו שום תנועה חיונית,
- 29 מ'זעט ניט קיין שאקל, מ'זעט ניט קיין טרייסל", לא שומעים אותו להרים קולו בתפלה, ועאכו"כ שלא
- 30 שומעים ממנו "ניגון חסידי" - עבודתו היא באופן ד"קול דממה דקה", בדוגמת עולם האצילות כאן
- 31 למטה! !
- 32 ישנו אמנם אופן העבודה ד"חיות" ו"שרפים", שעבודתם היא באופן של "רעש גדול", "דער
- 33 שטורעם"ט, דער ליארעמט, דער פאטשט מיט די הענט, און דער פליט וכו"; אבל עבודתו היא באופן
- 34 נעלה יותר - "קול דממה דקה", בדוגמת אופן העבודה דעולם האצילות!
- 35 והנה, כל זה הוא רק כאשר מדובר אודות "לימוד זכות". אבל כאשר מדברים אודות עצם הענין -
- 36 הרי "המעשה הוא העיקר", וכפתגם הידוע של בעל ההילולא: "טאפארודא-פלאחו", היינו, הגרזן על
- 37 העץ, מעשה בפועל, ואי אפשר להסתפק בזה שה"גרזן" נמצא במקום אחד, ה"עץ" נמצא במקום שני,
- 38 והאדם עצמו נמצא במקום שלישי!

כז. בנוגע לפועל:

- 1
- 2 ידוע המבואר בכ"מ שבימינו אלו לא שייך אופן העבודה ד"תורתו אומנתו" בדוגמת רשב"י וחבריו.
- 3 ומזה מובן שאופן העבודה דרובם ככולם מבני"י היא בדוגמת העבודה דבעלי עסקים. וגם אלו שעוסקים
- 4 בצרכי ציבור - הרי עבודתם היא בבחי' עסק, בדוגמת העבודה דבעלי עסקים.
- 5 ועפ"ז מובן שהנהגת כולם צריכה להיות באופן האמור לעיל:
- 6 לכל לראש צריכים להוסיף בקביעות עתים לתורה, וכמדובר כמ"פ שהקביעות צריכה להיות באופן
- 7 דקביעות בנפש. וביום השבת צריכים לעסוק בעבודת התפלה באריכות, ועי"ז נוסף עילוי גם בלימוד
- 8 שיעורי התורה דיום השבת, וכן בקיום המצוות דיום השבת.
- 9 וכללות ההתעסקות בעניני העולם היא - כדי למלא את שליחותו של הקב"ה, לעשות לו ית' דירה
- 10 בתחתונים. וכאמור לעיל שהבחינה לדבר היא - אופן הנהגתו ביום השבת.
- 11 כח. ובעמדנו ביום השבת, ש"מיני' מתברכין כולוהו יומין", ובפרט ביום השבת שלאחרי יום ההילולא
- 12 - הרי זהו הזמן המתאים לקבל החלטות טובות בנוגע לכל הענינים האמורים לעיל, הן בנוגע לעניני
- 13 העבודה השייכים ליום השבת, והן בנוגע לעניני העבודה השייכים במשך כל ימי השבוע.
- 14 ובפרט ע"פ המבואר בסהמ"צ להצ"צ מצות לא תבערו אש ביום השבת - שמערב שבת לאחר חצות
- 15 ואילך מתחיל כללות הענין דעליית העולמות, היינו, שעולם העשי' מתעלה לדרגא נעלית יותר, ולכן,
- 16 הרי זה זמן מסוגל לקבל החלטות טובות בנוגע למעשה בפועל בקשר לכללות העבודה דבירור העולם.
- 17 ועאכ"כ כאשר נמצאים ביום השבת לאחר חצות, בזמן ד"רעוא דרעוין" - שאז אומרים "ואני תפלתי
- 18 לך ה' עת רצון", ויתירה מזו: "אלקים ברוב חסדך", היינו, שאפילו הגילוי דשם אלקים הוא באופן
- 19 ד"רוב חסדך", כמבואר בכ"מ שאז מתבטלים כל הכ"ד בתי דינים (היפך ענין הרחמים), וכמבואר בדרושי
- 20 בעל ההילולא ד"ה ואני תפלתי,
- 21 ומזה מובן שבזמן ד"רעוא דרעוין" ישנה נתינת כח מיוחדת בנוגע לכללות העבודה דבירור עניני
- 22 העולם, הקשורים עם שם אלקים, כמ"ש "בראשית ברא אלקים גו'" - כי גם שם "אלקים" הוא באופן
- 23 ד"רוב חסדך".
- 24 וע"י כללות העבודה באופן האמור לעיל - זוכים בקרוב ממש לכללות הענין ד"ויקרא אל משה",
- 25 היינו, שכאו"א מישראל שומע את קריאתו של הקב"ה מ"אוהל מועד" - בבית המקדש השלישי,
- 26 בירושלים עיר הקודש ובארץ הקודש [אע"פ שלעת"ל תתפשט א"י בכל הארצות, כי בודאי תהי' א"י
- 27 במעמד ומצב נעלה יותר] - בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
- 28 כט. נוסף על המדובר לעיל אודות יום ההילולא ב' ניסן, ואודות הקביעות דיום השבת בג' ניסן -
- 29 ישנו ענין נוסף הקשור עם פרשת השבוע שקורין בשבת זו - פ' ויקרא.
- 30 [דהנה, ישנם שינויים משנה לשנה בנוגע לאופן הקביעות דיום השבת ביחס לימי החודש, וחילוקים
- 31 בפרשת השבוע שקורין ביום השבת, ובפרט החילוק הכללי בין שנה פשוטה לשנה מעוברת. והקביעות
- 32 דשנה זו היא - שבשבת זו קורין פ' ויקרא].
- 33 וכידוע הפתגם שצריכים "לחיות" עם הזמן - עם ההוראות הנלמדות מפרשת השבוע שקורין באותו
- 34 זמן, ובמיוחד - מחלק הפרשה השייך ליום זה, שזהו השיעור חומש היומי.
- 35 והנה, בכל פרשה ישנם ריבוי ענינים, אבל אעפ"כ, ישנו ענין כללי השייך לכל הפרשה כולה - שזהו
- 36 שם הפרשה, כידוע שבשם מתבטא תוכן כללות הענין.
- 37 ובנוגע לענינינו: אע"פ שהפתגם אודות לימוד הוראה מפרשת השבוע אמור (בעיקר) בנוגע לשיעור
- 38 חומש היומי, משביעי ועד סיום הפרשה - הרי סיום הפרשה הוא הסיום וחיותם דכל הפרשה, שתוכנה
- 39 הכללי מתבטא בשמה - פ' ויקרא.

- 1 והנה, ע"פ הפתגם שצריכים "לחיות" עם ההוראות הנלמדות מפרשת השבוע - מובן, שמדובר אודות
- 2 הוראות השייכות לכאו"א מישראל בשוה, "מנער ועד זקן טף ונשים" - כשם שבכללות ענין החיות לא
- 3 שייך ענין של התחלקות, כידוע ומובן שרק בפרטי הכחות שייך ענין של התחלקות, ולא בעצם ענין
- 4 החיות.
- 5 ולכן, ההוראה הנלמדת מתוכן כללות הפרשה, כפי שזה מתבטא בשם הפרשה (פ' ויקרא) - צריכה
- 6 להיות שייכת ומובנת לכאו"א מישראל בשוה, כדלקמן.
- 7 ל. והביאור בזה:
- 8 ההוראה הכללית משם הפרשה - "ויקרא" - היא, שכאו"א מישראל צריך לדעת שבכל רגע ובכל
- 9 מעמד ומצב קוראים לו (שזהו הפירוש הפשוט דתיבת "ויקרא")!
- 10 והקריאה היא - מהקב"ה בעצמו, "עצמות ומהות", שהוא קורא לכאו"א מישראל ללכת "מחיל אל
- 11 חיל",
- 12 דהנה, בהמשך הפסוק נאמר "וידבר הוי'", אבל בהתחלת הפסוק נאמר "ויקרא" סתם, ואינו מפרש
- 13 מי הוא הקורא - כי מדובר אודות הקריאה ד"עצמות ומהות", דלא אתרמזו בשום אות וקוץ כו'.
- 14 והנה, מאחר שהקריאה היא מ"עצמות ומהות", מובן, שזהו ענין השייך לכאו"א מבנ"י בשוה, שהרי
- 15 שם שמים שגור בפי כל, ואפילו נשים וקטנים יודעים אודות מציאות ה"עצמות", כמוזכר לעיל (ס"ו).
- 16 ומזה מובן גם לאידך, שהקריאה ד"עצמות ומהות" היא בכל רגע ורגע, ובכל מעמד ומצב שיהודי
- 17 נמצא בעבודת ה', היינו, שגם כאשר מדובר אודות צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים - גם
- 18 אליו מופנית הקריאה ד"עצמות ומהות", להתעלות בעבודתו לדרגא נעלית יותר, באופן נעלה ורחב
- 19 ועמוק יותר.
- 20 ומובן בפשטות שביחד עם הציווי ד"ויקרא" ישנה גם נתינת כח לכאו"א מישראל שיוכל למלא ציווי
- 21 זה.
- 22 לא. ומאחר שהקריאה היא לכאו"א מישראל - מובן, שהכוונה בזה היא גם לאותם בעלי עסקים
- 23 שאודותם דובר לפני"ז:
- 24 גם כאשר מדובר אודות בעל עסק שעבודתו ביום השבת אינה באופן המתאים (ע"פ המבואר באגה"ק
- 25 ובתו"א הנ"ל), היינו, תמורת זה שביום השבת יעסוק באריכות בתפלה ובלימוד שיעורי תורה כו' באופן
- 26 נעלה ביותר (מצד העילוי דכללות העבודה באופן ד"אמצאך בחוץ", כנ"ל בארוכה) - לא רואים אצלו
- 27 שום חיות והתלהבות בעבודת ה',
- 28 ולא משום שעבודתו היא באופן ד"קול דממה דקה" (כנ"ל בנוגע ל"לימוד זכות"), אלא משום שניכר
- 29 אצלו הרושם מהתעסקותו בעניני העולם במשך כל השבוע (כי מחשבתו טרודה עדיין בעניני העסק כו'),
- 30 הנה גם בהיותו במעמד ומצב זה - עליו לדעת שעצמותו ומהותו ית' קורא לו ("ויקרא") לצאת
- 31 ממעמדו ומצבו, ולהתעלות לדרגא נעלית יותר בעבודת ה'.
- 32 לב. לפני שלושים וכמה שנים ראיתי - בהשגחה פרטית - מאורע מסויים, ולא חשבתי שענין זה יהי'
- 33 נוגע לאחר משיך זמן ארוך ביותר, כדלקמן.
- 34 ובהקדים: בחיי האדם ישנם מאורעות שרואים תיכף ומיד את התוצאות שבאים מהם, וישנם מאורעות
- 35 שלא רואים בגלוי את התוצאות שבאים מהם, וישנם מאורעות שרואים את התוצאות מהם לאחר משיך
- 36 זמן רב. וכן הוא בסיפור דלקמן:
- 37 כאשר אמי ע"ה יצאה ממדינה ההיא, נסעתי לפריז כדי לפגוש אותה, ולהביאה לארה"ב.
- 38 במשך שהותי שם פגשתי עוד יהודים מאנ"ש שיצאו ממדינה ההיא באותה תקופה (או במשך זמן
- 39 לפני"ז). וכאשר התפללנו יחד ביום השבת (יותר משבת אחת), ראיתי כמה מהם שמתפללים באריכות,
- 40 מנגנים ניגון חסידי באמצע התפלה, ומכים באצבע צרידה כו'.

[אע"פ שהכאה באצבע צרידה בשבת היא ענין של שבות כו' - הרי מדובר כאן אודות הכאה באצבע צרידה כתוצאה מהתלהבות בשעת התפלה (כמנהג החסידים). ובדוגמת מחיאת כפיים מפני גודל השמחה, וכיו"ב].

אמנם אין אדם יודע מה שבלבו של חברו, אבל אע"כ, כאשר רואים שפלוגי למד חסידות לפני התפלה (יותר זמן או פחות זמן), ולאחרי זה הוא מאריך בתפלה מתוך ניגון חסידי כו' - הרי זה מסתמא ענין הקשור עם עבודת ה'.

בין אותם יהודים שראיתי אותם בפריו להאריך בתפלה - ישנם גם יהודים הנמצאים כאן עתה (ונמצאים בהתוועדות זו), וראיתי אותם להתפלל בשבת זו - ללא תנועה חיונית, וללא כל "שטורעם" בעבודת התפלה!

בהיותו במעמד ומצב הנ"ל, לאחר היציאה "מאחורי מסך הברזל", הי' עוסק בעבודת התפלה; ואילו לאחר שהקב"ה עזר לו להגיע למדינת הרווחה, וברכו בכני חיי ומזוני רויחי, ועזר לו להצליח בעסקיו באופן של עשירות כו' (עכ"פ - שלא בערך לגבי המעמד ומצב שתיאר לעצמו באותם ימים) - ויה"ר שהקב"ה ימשיך את ברכתיו כמה פעמים ככה - אינו מוצא לנכון לעסוק באריכות התפלה!

ובמכ"ש וק"ו: אם באותה תקופה עסק בעבודת התפלה, הרי עאכו"כ שבהיותו במעמד ומצב ד"מסורבל בבשר" עליו לעסוק בעבודת התפלה!

וכאמור לעיל - כאשר ראיתי זאת לפני שלושים וכמה שנים, לא תארתי לעצמי שענין זה יהי' נוגע בשנת תשמ"ב ב"770"!

כוונתי בדברים אלו - אינם לאדם מסויים, אלא לכל מי שהדברים שייכים אליו, וכפתגם הידוע - לכל מי שה"כובע" מתאים לראשו! ואם ישנו משהו שהדברים מתאימים אליו, ולא חשבתי אודותיו - הרי הדברים מכוונים גם אליו!

לג. בנוגע לפועל:

על כאו"א להוסיף ולהתעלות לדרגא נעלית יותר בעבודת ה' - בהתאם להוראה הנלמדת משם הסדרה - "ויקרא" - ש"עצמות ומהות" קורא אליו, כנ"ל בארוכה.

וכללות עבודתו צריכה להיות באופן גלוי, שיוכלו לראות זאת במוחש, ולא באופן ד"קול דממה דקה!"

ובפרט כאשר מדובר אודות העבודה וההתעסקות בהפצת היהדות והמעיינות ביחס אל הזולת - שאז בודאי מוכרח שעבודתו תהי' באופן גלוי, ולא באופן ד"קול דממה דקה", כי אם ישב וישתוק (מצד גודל ענוותנותו), באופן ד"קול דממה דקה", לא יוכל לפעול על הזולת מאומה!

ולכן, צריכים להוסיף בכל הפעולות הקשורות עם הפצת היהדות והמעיינות - החל מהמבצע שהזמן גרמא - "מעוץ חטים".

ועד"ז המבצע הכללי דרישום כאו"א מישראל בספרי תורה הכלליים.

ועד"ז בנוגע לפעולות דשאר כל ה"מבצעים" (מענין לענין באותו ענין): אהבת ישראל, חינוך, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמי, נרות שבת קודש, כשרות האכילה ושתי', וטהרת המשפחה.

ועי"ז זוכים למבצע הכללי הקשור עם חודש ניסן - "בניסן עתידין להגאל" (כפי שנהוג ("און מ'קאכט זיך") לאחרונה לקשר כל ענין עם הגאולה) - גאולה אמיתית ושלמה ע"י משיח צדקנו.

וההתעסקות בכל הענינים האמורים נעשית מתוך שמחה וחיות, ובאופן של זריזות - וכפי שהולכים לקרוא בתורה בתפלת מנחה ב' צו, שענינה - "זירו מיד ולדורות", וכידוע שבתיבת "דורות" ישנו גם הפירוש מלשון "שורות", היינו, שענין הזריזות (זירוז) הוא בכל הדרגות (שורות) ופרטים שבעבודת כאו"א מישראל.

1 ועי"ז פועלים זריזות בכללות ענין הגאולה - במהרה בימינו ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

2 לד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה אדם כי יקריב.

* * *

3 לה. נהוג ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ובפרשתנו - ישנו ענין כללי הדורש ביאור
4 בפשוטו של מקרא (וכפי שרואים שכמה מפשטני המקרא מתעכבים לבאר ענין זה), ורש"י אינו מבאר
5 זאת:

6 בפרשתנו מדובר אודות כללות ענין הקרבנות. והנה, כאשר הבן חמש למקרא לומד אודות ענין
7 הקרבנות - מתעוררת אצלו שאלה פשוטה: מהו כללות הענין וכיצד יתכן שאדם יקריב קרבן עבור
8 הקב"ה?!

9 וקושיא זו מתעוררת אצל הבן חמש למקרא עוד יותר - כאשר לומד בהמשך הפסוקים (ג, א) אודות
10 קרבן "שלמים", שעל זה מפרש רש"י (בפירוש הב') "שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים":

11 כשם שענין השלום לבעלים מתבטא בזה שהבעלים אוכלים את בשר הקרבן, וענין השלום לכהנים
12 מתבטא בזה שהכהנים אוכלים את החזה ושוק דקרבן השלמים - כמו כן מובן שהשלום למזבח מתבטא
13 בזה שמקריבים על המזבח את האימורים של הקרבן, שזהו בדוגמת אכילת הבעלים והכהנים.

14 והבן חמש למקרא מבין ש"שלום למזבח" קאי (לא על המזבח עצמו - הנחושת וכיו"ב שממנו עשוי
15 המזבח, אלא) על הקב"ה שצוה לעשות מזבח ולהקריב קרבנות. וא"כ, שואל הבן חמש למקרא: כיצד
16 שייך לומר שע"י הקרבת הקרבן נעשה "שלום למזבח" [שענין זה שוה בכל הקרבנות, והחידוש דקרבן
17 שלמים הוא - שיש בו גם אכילת הכהנים והבעלים], היינו, שהקב"ה מקבל ענין מסוים (כביכול) ע"י
18 הקרבת הקרבן (בדוגמת אכילת הכהנים והבעלים)?!

19 [ועד"ז יקשה הבן חמש למקרא כאשר ילמד בכתוב שהקרבן נקרא בשם "לחמי לאשי" - כיצד שייך
20 לומר ענין כזה? - אלא שעדיין לא למד זאת הבן חמש למקרא].

21 וא"כ, ה"ר רש"י צריך להקדים ולבאר בהתחלת פרשת הקרבנות - מהו כללות הענין דהקרבת הקרבנות
22 בפשוטו של מקרא.

23 וכאמור לעיל - ישנם פשטנים שנעמדים על קושיא זו. ולדוגמא: ראב"ע מבאר ש"חלילה להצטרך
24 לעולה . . רק יש לו סוד", היינו, שכללות ענין הקרבנות הוא ענין של סוד. ולכאורה, ה"ר גם רש"י צריך
25 להתעכב על קושיא זו, מאחר שזוהי קושיא שאינה מובנת בפשוטו של מקרא.

26 וממה נפשך: או שרש"י יבאר ענין זה ע"פ המבואר במדרשי חז"ל, כפי שמצינו שלפעמים מביא
27 רש"י בפירושו ענינים המבוארים במדרשי חז"ל; או שרש"י יאמר "איני יודע", כפי שמצינו ביטוי זה
28 בפירוש רש"י, היינו, שבפשוטו של מקרא אין ביאור על ענין זה (ולא שזהו דבר שאינו מובן לגמרי
29 ח"ו), וכפי שאומר ראב"ע שזהו ענין של סוד.

30 מצינו אמנם שרש"י מבאר את הענין ד"ריח ניחוח" שבקרבנות - "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה
31 רצוני". אבל: (א) רש"י אינו מבאר כיצד נפעל ענין זה, (ב) ועיקר: ענין זה שייך לכאורה בכל המצוות,
32 כדלקמן.

33 עד"ז ישנם עוד כמה ענינים הדורשים ביאור בפשוטו של מקרא, אבל נסתפק בענין האמור לעיל.

34 לו. עד"ז ישנו ענין בפירוש רש"י הדורש ביאור - בפירושו עה"פ "ריח ניחוח", "נחת רוח לפני
35 שאמרתי ונעשה רצוני":

1 "אמרתי ונעשה רצוני" שייך לכאורה בכל המצוות כולם, כי כל המצוות הם ציוויים של הקב"ה,
2 וכאשר יהודי מקיים איזו מצוה שתהי', הרי זה באופן ד"אמרתי ונעשה רצוני", וא"כ, בכל המצוות כולם
3 צריך להיות הענין ד"נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", ומדוע מודגש ענין זה בנוגע לקרבנות
4 דוקא?!

5 ובפרט לאחר שהבן חמש למקרא למד כבר אודות כמה וכמה מצוות, ולדוגמא: בפ' בא למד אודות
6 מצוות תפילין, ולפנ"ז (בפ' זו גופא) - אודות קרבן פסח, וכללות הענין ד"החודש הזה לכם" (קידוש
7 החודש), ועד"ז למד את כל המצוות שבפ' משפטים (כמובא בספרים שבפ' משפטים ישנם קרוב לששים
8 מצוות). וגם בספר בראשית למד כבר אודות מצוות: מצות מילה, ולפנ"ז - מצות "פרו ורבו". וא"כ,
9 נשאלת השאלה: מדוע מודגש הענין ד"נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" בנוגע לענין הקרבנות
10 דוקא, ולא בכל המצוות כולם?!

11 גם צריך להבין: מדוע לא מפרש רש"י את הפירוש ד"ריח ניחוח" בפעם הראשונה שנאמר ענין זה
12 - בקרבן שהקריב נח, כמ"ש (נח ח, כא) "וירח ה' את ריח הניחוח"?

13 ובפרט כאשר רואים שרש"י מפרש את הפירוש ד"ריח ניחוח" בפ' תצוה (כט, יח. שם, כה), וזאת -
14 למרות שבפ' תצוה אין הכרח לפרש זאת, כי בפ' תצוה מדובר אודות הקרבנות שהקריבו בימי המילואים
15 (בתור הכנה לכללות ענין הקרבנות), ולכן אין צורך לבאר את כל הפרטים שיתבארו לאח"ז בנוגע לכללות
16 הקרבנות. ובלא"כ צריך לומר כן בנוגע לכמה פרטים הנלמדים רק בפרשתנו, כגון: איסור הקרבה מן
17 הגזל, וכיו"ב.

18 וא"כ, מאחר שבפ' תצוה מפרש רש"י את הפירוש ד"ריח ניחוח" (למרות שהי' יכול לסמוך על פירושו
19 בפרשתנו) - הרי בודאי שהי' צריך לפרש את הפירוש ד"ריח הניחוח" בפעם הראשונה שנאמר ענין זה,
20 בפ' נח?!

21 ובפרט לפי פירוש ה"שפתי חכמים" שבפירושו "נחת רוח כו'" בא רש"י לשלול שאין הכוונה
22 שהקב"ה "יקבל מנוחה מריח הקרבן" - הרי בודאי שרש"י הי' צריך לשלול זאת בפ' נח, ששם נאמר
23 "וירח ה' את ריח הניחוח"?! וכפי שיתבאר לקמן.

24 לז. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו (לקוטי לוי"צ ע' קסט) מביא מ"ש ברע"מ (ג, ב) "פתח ואמר
25 באתי לגני אחותי כלה, איהי מלכות אדני".

26 ומבאר אאמו"ר: "הב' תוארים, מלכות אדני, הוא לגד אחותי כלה. אחותי הוא בחי' מלכות כמו
27 שהיא באצילות, ששם היא דבוקה תמיד בז"א, זהו אחותי, מלשון אחות וחיבור, והיינו מלכות. כלה
28 הוא כמו שיוודת לבריא, שאז יש לה כלות הנפש לעלות למעלה", וממשיך לבאר כמה פרטים בדבר.

29 וכמדובר כמ"פ שישנם ענינים שאאמו"ר לא ביאר בהסתמכו על זה שיבינו זאת ע"פ המבואר במק"א.
30 ועד"ז בעניננו - אינו מבאר את הקשר ד"באתי לגני" עם "אחותי כלה", היינו, שדוקא ע"י "אחותי כלה"
31 נפעל הענין ד"באתי לגני". וגם: מהי ההוראה בזה בנוגע לעבודת האדם.

32 גם צריך להבין: מהו דיוק הלשון "פתח ואמר". וכידוע המבואר בדרושי בעל ההילולא שהלשון
33 "פתח" מורה על פתיחת צינור חדש בענין מסויים. וא"כ, מהו הביאור בזה בנוגע לעניננו. וכפי שיתבאר
34 לקמן.

35 לה. כאן המקום לבאר כמה ענינים ששאלו אודותם:

36 נרשם ב"הנחה" (דשיחת ש"פ ויק"פ סנ"ב) שכאשר בת קטנה מדליקה נרות שבת בפעם הראשונה,
37 צריכה לברך ברכת "שהחיינו". ושאלו על זה - ממה שדובר כמ"פ (לקו"ש ח"א ע' 289) שהיות שיש
38 שקו"ט בנוגע לברכת "שהחיינו" בפעם הראשונה שמניחים תפילין, לכן אינני רוצה להכריע ולקבוע האם
39 לברך "שהחיינו" כאשר מדליקים נרות שבת בפעם הראשונה.

- 1 והנה, אע"פ שאינני זוכר שאמרתי כן בהתוועדות הנ"ל (כפי שנרשם), וכוונתי היתה לברכת
- 2 "שהחיינו" בחגה"פ - אעפ"כ, מאחר שרשמו כן ופלפלו בזה וכו', הרי טוב ונכון שכאשר בת קטנה
- 3 מתחילה להדליק נרות שבת (בגיל שנתיים, שנתיים וחצי, או שלש שנים) - תברך גם ברכת שהחיינו.
- 4 ואין להקשות מזה שאין נוהגים לברך "שהחיינו" כאשר מניחים תפילין בפעם הראשונה - כי אין זה
- 5 דומה להדלקת נרות שבת ע"י בת קטנה, כדלקמן.
- 6 לט. והביאור בזה:
- 7 ברכת "שהחיינו" קשורה עם מצוה שיש בה שמחה, ולכן, כאשר מדובר אודות הנחת תפילין בפעם
- 8 הראשונה, בהיותו מחוייב במצוות (אצל אלו שנוהגים להתחיל להניח תפילין מיום הבר-מצוה) - הרי
- 9 צריכים לדעת האם הוא אמנם שמח באופן כזה שיהי' חייב לברך "שהחיינו".
- 10 ובפרט בהתחשב עם חומר הענין דהזכרת שם שמים במקום שאין חיוב בדבר (כפי שלמדים זאת
- 11 מכ"ש "לא תשא את שם ה' גו'") - הנה כאשר מדובר אודות נער שנעשה בר-מצוה, ישנו כבר החומר
- 12 דהזכרת שם שמים, ולכן, היות שאי אפשר להיות בטוח בגודל השמחה (עד שמחוייב לברך "שהחיינו")
- 13 - אין נוהגים לברך "שהחיינו".
- 14 ואפילו לפי המנהג שמתחילים להניח תפילין ב' או ג' חדשים קודם בר-מצוה (כמנהגנו) - הרי בהיותו
- 15 "מופלא הסמוך לאיש", יש להחמיר כאשר מדובר אודות חומר הענין דהזכרת שם שמים (וכאשר נעשה
- 16 בר-מצוה אין מקום כלל לברכת "שהחיינו" - שהרי הוא כבר מניח תפילין משך זמן).
- 17 אבל כאשר מדובר אודות ילדה קטנה שמתחילה להדליק נרות שבת בהיותה בגיל שנתיים לערך,
- 18 קודם שהגיעה לחינוך (בגיל חמש ושש, ואצל בנות - משך זמן לפנ"ז) - הרי החומר דהזכרת שם שמים
- 19 אינו גדול כל כך, מאחר שמדובר אודות ילדה קטנה, קודם שהגיעה לחינוך [ובפרט ע"פ המבואר בספר
- 20 פסקי דינים להצ"צ (לקוטים בסופו) שבספיקא דדינא דברכת שהחיינו, יש להקל ולברך שהחיינו];
- 21 ולאידך - אין ספק בגודל שמחתה כאשר נותנים לה להדליק נרות שבת בפ"ע.
- 22 וכפי שרואים במוחש שכאשר אומרים לילדה קטנה שמהיום והלאה נותנים לה "פמוט" מיוחד כדי
- 23 שתדליק בעצמה נרות שבת קודש, היינו, שמחשיבים אותה לילדה גדולה, ולכן מדליקה נרות שבת כמו
- 24 אמה - הרי זה פועל אצלה שמחה גדולה ביותר. ובפרט כאשר באה לכלל הבנה ומסבירים לה שהקב"ה
- 25 נותן לה שליחות מיוחדת להאיר את כל הבית והעולם כולו - הרי זה מעורר אצלה שמחה גדולה ביותר.
- 26 ולכן, ראוי להנהיג שכאשר ילדה קטנה מתחילה להדליק נרות שבת קודש - אזי תברך גם ברכת
- 27 "שהחיינו".
- 28 ובפרט כאשר נמצאים בסוף זמן הגלות, בעקבתא דמשיחא - שאז ישנו צורך מיוחד להוסיף בכל
- 29 עניני אור וברכה כו', לכן ראוי גם לברך ברכת "שהחיינו" בפעם הראשונה שילדה קטנה מדליקה נרות
- 30 שבת.
- 31 וכל זה - כאשר מדובר אודות ילדה קטנה. אבל אלו ה"מתעקשים" שלא להדליק נרות שבת עד
- 32 שנעשית בת-מצוה,
- 33 [זוהי "עקשנות" גרידא רח"ל, ללא טעם ודעת, למרות שמנסים להלביש זאת באיצטלא של הלכה
- 34 ויר"ש כו'.
- 35 ותקוותי שאלו שהתעקשו בעבר שלא לתת לבנותיהם הקטנות להדליק נרות שבת ולהאיר את חשכת
- 36 הגלות - חזרו בהם, ומעתה מניחים לבנותיהם למלא את רצונם להדליק נרות שבת. וכמובן בפשטות
- 37 שכל בת בישראל רוצה להדליק נרות שבת, ע"ד מארז"ל "בנות ישראל נאות הן כו'", אלא שלפעמים
- 38 ישנם ענינים דלעו"ז ("עקשן" או "עקשנית") המונעים ומעכבים מהם למלא את רצונם. ואין כאן המקום
- 39 להאריך בזה],

1 הנה כאשר מתחילים להדליק נרות שבת בגיל בת-מצוה - אין לברך "שהחיינו" (כשם שאין מברכים
2 "שהחיינו" על הנחת תפילין בפעם הראשונה), מאחר שישנו כבר החומר דהזכרת שם שמים, כי מדובר
3 אודות נערה שחייבת במצוות.

4 מ. כללות הענין דברכת "שהחיינו", וכן הענין דכל הברכות - הרי זה ענין של ברכה והודאה להקב"ה.
5 ובנוגע לענין זה - הרי ידוע המסופר אודות הבעש"ט, שהי' נוהג לחזור בכפרים ועיירות, ולדבר עם אנשים
6 פשוטים, כולל נשים וקטנים, באופן כזה שיביא אותם לומר "ברוך השם", וכיו"ב - שזהו בדוגמת כללות ענין
7 הברכה.

8 ובהמשך לזה כאן המקום לבאר מה ששאלו אודות המדובר בהתוועדות הקודמת (שיחת ש"פ ויק"פ
9 סמ"ד) שמובא בא' מספרי חסידות-פולין שהבעש"ט הי' גלגול של הרס"ג, ונתבאר שאין מסתבר לומר
10 כן, כי ענינו של הבעש"ט הוא מיוחד בפ"ע וכו'.

11 ושאלו על זה - ממ"ש בספר "שבחי הבעש"ט": "שמעתי מחמי ז"ל שאמר הבעש"ט על עצמו שהוא
12 גלגול רבינו סעדי גאון".

13 והנה, לכל לראש - אין הכרח לומר שכל הפרטים המובאים בספר "שבחי הבעש"ט" הם בתכלית
14 הדיקו (למרות שמסופר שם אודות צדיקים אמיתיים כו'). וכדמוכח גם מזה שלא רגילים כל כך להביא
15 את הספר "שבחי הבעש"ט" בתור מקור לענינים המבוארים בדרושי חסידות (אבל ראה תו"ח סוף
16 בראשית).

17 והביאור בעצם הענין - ובהקדים:

18 נוסף על האמור לעיל אודות מ"ש שהבעש"ט הי' גלגול של רס"ג - מובא בספרים (שבחי הבעש"ט
19 מהדורת "הורודצקי" - ברלין תרפ"ב) בשם "סדר הדורות החדש" שנשמתו של הבעש"ט היא נשמת
20 חנוך. ויש שאמרו שהיו לו "נפש דוד ורוח שלמה".

21 ועד"ז מובא אודות השתדלותו של הבעש"ט להפגש עם האוה"ח הקדוש, שאם היו נפגשים יחד היו
22 מביאים את הגאולה כו' - לפי שאחד מהם הוא בחי' נפש דוד ואחד מהם הוא בחי' רוח דוד.

23 ולהעיר ממכתב הבעש"ט לגיסו (נדפס ב"התמים" ח"א ע' יב ואילך) ששם מובא שנשמתו של
24 הבעש"ט היא נשמתו של יהודי שחי בצפת בשנת של"ג.

25 והביאור בכללות ענין זה:

26 בכללות ענין הגלגולים ישנם ב' אופנים (כמובן ע"פ המבואר בספר הגלגולים, ובמיוחד - בשער
27 הגלגולים): (א) נשמות שהיו כבר למטה (נשמות ישנות), ועתה חוזרים ומתגלגלים פעם נוספת, היינו,
28 שכל ענינו הוא -

29 הגלגול של הנשמה שהיתה כבר בעוה"ז. (ב) גלגול של נשמה מסויימת בתור הוספה על עיקר ענינו.
30 ואין זה בתור עונש ח"ו, אלא כדי לסייע בעבודתו בענין מסויים, היינו, כאשר צריך לעסוק בענין מסויים,
31 נוסף אצלו גלגול של נשמה מסויימת שיש לה שייכות מיוחדת לעבודה זו. ובזה גופא ישנם כמה אופנים
32 - אם הגלגול הוא במשך כל הזמן, או לזמן מסויים, וכיו"ב.

33 ובנוגע לענינו: ענינו של הבעש"ט הוא מיוחד בפ"ע כו', ובתור הוספה על עיקר ענינו - ישנו גם
34 הגלגול של חנוך, נפש או רוח דוד, הרס"ג, וכיו"ב (כאמור לעיל באופן הב').

35 דוגמא לדבר:

36 ידוע מארז"ל "פינחס זה אליהו". וידועה הקושיא בזה: מאחר שפינחס הי' בזמנו של משה רבינו,
37 ואליהו הי' בזמן מלכי יהודה (ריבוי זמן לאח"ז) - היו צריכים לומר "אליהו זה פינחס", היינו, שכאשר
38 נולד אליהו בתקופה מאוחרת יותר, אמרו שזהו פינחס שהי' בתקופה הקודמת, ומדוע נאמר "פינחס זה
39 אליהו", הרי כאשר נולד פינחס עדיין לא נולד אליהו?!

- 1 והביאור בזה: נשמתו של אליהו היא נשמה מיוחדת שהיתה קודם כללות הבריאה, ואינה שייכת
- 2 ליחוד זו"נ, כידוע. ולכן אומרים "פינחס זה אליהו", היינו, שכאשר נולד פינחס, אמרו שנשמתו היא
- 3 הנשמה של אליהו.
- 4 והנה, ידועה הפלוגתא אם אליהו כהן הוא [כמסופר בגמרא (ב"מ קיד, ב) שרבה בר אבוא פגש את
- 5 אליהו בבית הקברות, ואמר לו "לאו כהן הוא מר, מאי טעמא קאי מר בבית הקברות"], או שהוא משבט
- 6 גד (הובא בתוס' שם).
- 7 ועפ"ז - נשאלת שאלה: כיצד אפשר לומר שאליהו הוא משבט גד [וכל עניניו שייכים לשבט גד,
- 8 וע"ד שאומרים ב"הי רצון" שלאחרי אמירת הנשיאים "באם אני עבדך משבט פלוני . . יאירו נא עלי
- 9 כו"] הענינים השייכים לשבט זה], וביחד עם זה לומר שפינחס זה אליהו - הרי פינחס הוא כהן?!
- 10 ומזה מובן שיתכן שמוצאו יהי' משבט מסויים, ואעפ"כ יהיו אצלו גם ענינים נוספים. וע"ד המדובר
- 11 לעיל אודות אופן הב' שבענין הגלגולים.
- 12 ובנוגע לענינו: מובן בפשטות שענינו של הבעש"ט הוא מיוחד בפ"ע כו', ובפרט ע"פ מ"ש הרמ"מ
- 13 מהארדאק אודות גדלותו של הבעש"ט ש"אחד הי', ומהקדמונים לא קם כמוהו כו'". ונוסף לעיקר ענינו
- 14 - ישנם אצלו גם הענינים דחנוך, נפש או רוח דוד, וכן ענינו של הרס"ג, כאמור לעיל מ"ש באחד
- 15 מספרי חסידות-פולין, שנאמרו ע"י צדיקים כו'.
- 16 אבל אנו אין לנו אלא המבואר בדברי רבותינו נשיאינו. וכידוע המבואר בנוגע לענינו של הבעש"ט,
- 17 שישנו הענין ד"שם" סתם, וישנו הענין ד"שם טוב", והבעש"ט הוא "בעל שם טוב", היינו, בעה"ב על
- 18 ה"שם טוב" (ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 27).
- 19 וכללות ענינו של הבעש"ט נמשך אצל אדמו"ר הזקן, וכידוע שאדמו"ר הזקן אמר שהוא נכדו של
- 20 הבעש"ט (ברוחניות), ומאדמו"ר הזקן נמשך ענין זה לכל רבותינו נשיאינו, עד לבעל ההילולא, וממלא
- 21 מקומו - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ורבותינו נשיאינו ממשיכים ענין זה לכל ההולכים בדרכיהם
- 22 באופן ד"נצח סלה ועד".
- 23 מא. כאן המקום להזכיר גם אודות המדובר לעיל בקשר ליום הפטירה של ר' נחמי' מדובראוונא:
- 24 אע"פ שבספר "בית רבי" מובא רק שר' נחמי' נפטר בט"ו בשבט, ולא מוזכר שם "ראש השנה
- 25 לאילנות" (ולכן הי' מקום לשקו"ט בענין זה (ראה שיחת ש"פ ויק"פ סמ"א)) - הרי בספר "דברי נחמי"
- 26 (חאהע"ז) בהקדמת בן המחבר מפורש שיום פטירתו הי' "ביום שנולד, חמשה עשר בשבט, ברה"ה
- 27 לאילנות". ועפ"ז - שוב אין ספק בדבר.
- 28 ובזה רואים עד כמה צריכים לדייק בכל דבר, ועד שלא מספיק לסמוך על מ"ש בספר אחד, אלא
- 29 צריכים לברר בספרים נוספים כו'.
- 30 וע"ד המסופר בגמרא, (סנהדרין ז, ב) אודות רב אשי, כי הוה אתי טריפתא לקמי', מכניף ומייתי להו
- 31 לכולהו טבחי כו'".
- 32 מב. והנה, בעמדנו בחודש ניסן - יה"ר שיקויים בקרוב ממש היעוד "בניסן עתידין להגאל".
- 33 ובפרט לאחר שבנ"י עברו כבר ריבוי סוגי נסיונות במשך כל שנות הגלות, היינו, לא רק ד' סוגים
- 34 כלליים שבגלות, החל מגלות בבל, הנקראת "רישא דהבא", אלא בכל אחת מד' הגלויות עברו בנ"י
- 35 ריבוי סוגים של נסיונות, ובמיוחד - בגלות זה האחרון.
- 36 ובפרט ע"פ המבואר בשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי (ספ"ה) שלאחרי כל הגזירות ושמדות כו' לא
- 37 יהיו עוד ענינים כאלו, כמבואר שם בארוכה - והרי ענין זה נאמר בזמנו של אדמו"ר האמצעי!
- 38 והנה, למרות כל הנ"ל - הרי כבר עבר ר"ח ניסן (ה"ראש" דכל החודש), "ואנחנו לא נושענו"!
- 39 ויתירה מזו: כבר עבר גם יום ב' ניסן, יום ההילולא דכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, שביום זה נפעל
- 40 עילוי בכללות עבודתו במשך כל ימי חייו, וכן הוא בכל שנה ושנה - ע"ד המבואר בדרושי חסידות

אודות גודל העילוי דל"ג בעומר, יום ההילולא דרשב"י, בכל שנה ושנה שבה נאמר המאמר ע"י רבותינו
נשיאינו [וכידוע המסופר אודות אופן הנהגתו של אדמו"ר האמצעי בל"ג בעומר - שהיו רואים אצלו
מופתים גלויים בנוגע לזרעא חייא וקיימא] - ולמרות גודל העילוי דיום ההילולא דב' ניסן, עבר כבר
יום זה "ואנחנו לא נושענו"!

וכבר נמצאים אנו ביום השבת, ג' ניסן, שבו עולים הענינים דר"ח ניסן וב' ניסן, ואעפ"כ "אנחנו לא
נושענו"!

והעיקר - שאין פוצה פה ומצפצף!!

אם בני"י היו מבקשים ודופקים על השולחן ותובעים שמישיח צדקנו יבוא תיכף ומיד, "נאו" - היו
פועלים כבר ביאת משיח צדקנו "נאו", ואפילו ביום השבת, וכאשר יבוא משיח צדקנו - יתרץ כבר את
הקושיא בנוגע לענין התחומין, והקושיא בנוגע להכנת "סעודה שלישית" וסעודת "מלוה מלכה"!

זאת אומרת: לא זו בלבד שכאשר רואה שהילדים שרים "ווי וואנט משיח נאו", הרי הוא מצטרף
לשירה שלהם - אלא הכוונה שהוא ירצה ויבקש באמת שמישיח צדקנו יבוא "נאו"!

(פני כ"ק אדמו"ר שליט"א הרצינו מאד, ולאחרי שהפסיק לרגע, הפטיר בחיוך:) ונסיים כפי
שה"מגידים" רגילים לסיים: "ובא לציון גואל ונאמר אמן", "יהי רצון מלפניך שיבנה בית המקדש
במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך".

* * *

מג. הביאור בפרש"י:

כאשר הבן חמש למקרא לומד בפרשתנו אודות כללות ענין הקרבנות - לא צריך רש"י לבאר מהו
כללות ענין הקרבנות, כי הבן-חמש למד זאת כבר בפשטות הכתובים אודות הקרבן שהקריב נח:

עה"פ "ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה גו' ויעל עולות במזבח" (נח ח, כ), מפרש
רש"י: "אמר לא צוה לי הקב"ה להכניס מאלו שבעה שבעה (לא רק "שנים שנים", לקיום המין, כשאר
בעלי חיים) אלא כדי להקריב קרבן מהם", זאת אומרת, שמצינו כבר ציווי הקב"ה בנוגע לענין הקרבנות
- אצל נח.

ובענין זה מודגש כבר גודל העילוי שנפעל ע"י כללות ענין הקרבנות: "וירח ה' את ריח הניחוח
ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה גו' ולא אוסיף עוד להכות את כל חי גו'", היינו,
שע"י הקרבת הקרבן פעל נח את שבועתו של הקב"ה בנוגע לשלילת ענין המכול.

ומאחר שידועים כבר שישנו ציווי של הקב"ה בנוגע לענין הקרבנות, ורואים את גודל העילוי הנפעל
ע"י הקרבת הקרבנות - שוב אין רש"י צריך להקדים ולבאר את כללות ענין הקרבנות.

ובנוגע לעצם הענין - כיצד נפעל ענין זה ע"י הקרבת הקרבנות - אין זו שאלה הדורשת ביאור בפשוטו
של מקרא, כשם שע"ד הרגיל אין רש"י מבאר את טעמי המצוות (מלבד כאשר ישנה קושיא בפשוטו של
מקרא, ע"ד שנתבאר בנוגע לפרש"י בענין עריפת פטר חמור ועגלה ערופה (ראה שיחות ש"פ שופטים
וש"פ תצא תשמ"א)).

ולדוגמא: בס"פ בא מבאר רש"י ש"טוטפות" קאי על תפילין, "ועל שם ארבעה בתים קרויין טוטפות,
טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים", ורש"י לא מבאר מהו הטעם שישנם ד' בתים וד' פרשיות דוקא,
ולא ג' או ה' (אע"פ שהבן חמש למקרא לא למד עדיין ב' הפרשיות דשמע והי' אם שמוע).

ועד"ז מובן בנוגע לענינו - שרש"י אינו צריך לבאר מהו הטעם שע"י הקרבנות יכולים לפעול ענין
כזה.

מד. והנה, בפ' נח לא מבאר רש"י ש"ריח ניחוח" פירושו "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" -
אלא דוקא בפרשתנו. והביאור בזה:

- 1 בפ' נח נאמר "ריח ניחוח" סתם (ולא "ריח ניחוח לה"), ולכן, אין הכרח לומר שהכוונה בזה ל"ריח
- 2 ניחוח" אצל הקב"ה, אלא אפשר לומר (ויתכן שכך לומד רש"י בפש"מ דפ' נח) שהכוונה ל"ריח ניחוח"
- 3 אצל נח.
- 4 זאת אומרת: היות שהקב"ה הביא מבול על העולם, ונח ומשפחתו ובעלי החיים שבתיבה היו היחידים
- 5 שנשארו בעולם, ועל ידם נמשך קיום העולם - מובן גודל הנחת-רוח של נח לאחר צאתו מהתיבה,
- 6 כאשר זכה להנצל מהמבול, ועתה יכול להקריב קרבן להקב"ה כו'.
- 7 אבל בפרשתנו מפורש "ריח ניחוח לה", ולכן, מוכרח רש"י לפרש "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה
- 8 רצוני". ולאחרי שידועים כבר אודות ההכרח ממש"נ "ריח ניחוח לה", הרי זו הוכחה שגם בפ' נח
- 9 הפירוש ד"ריח ניחוח" הוא בנוגע להקב"ה.
- 10 ומה שרש"י לא מעתיק תיבת "ריח ניחוח" לה" - הרי זה משום שמפרש בפירושו "נחת רוח לפני
- 11 כו'".
- 12 ויתירה מזו: שם "ה" מורה על מדת הרחמים. ובענינו לא נוגע להדגיש את מדת הרחמים, כי מדובר
- 13 אודות קרבן עולה המכפר על דברים קלים בלבד, "עשה ולא הניתק לעשה" (פרש"י פרשתנו א, ד),
- 14 ואילו מצד מדת הרחמים אינו מובן מהי ההדגשה והצורך בענין של הקרבת קרבן - כאשר מדובר אודות
- 15 דברים קלים בלבד.
- 16 ומ"ש בשפ"ח שרש"י בא לשלול את הפירוש "שיקבל מנוחה מריח הקרבן" - אינו מתאים בפש"מ,
- 17 כי רש"י לא מעתיק תיבת "ריח". ולכן, בהכרח לומר שכוונת רש"י היא להדגיש ולבאר שזהו "נחת רוח
- 18 לפני כו'" ("ריח ניחוח לה").
- 19 מה. הביאור בזה שכללות הענין ד"נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" נאמר רק בנוגע לענין
- 20 הקרבנות, ולא בנוגע לשאר המצוות:
- 21 כאשר יהודי מקיים ציווי של הקב"ה - אין זה ענין הקשור עם "נחת רוח" מיוחדת להקב"ה, כי מאי
- 22 קמ"ל שיהודי מקיים את ציווי הקב"ה?!
- 23 אבל כאשר מדובר אודות הקרבת קרבן, היינו, יהודי שהי' במעמד ומצב בלתי רצוי, ועתה הוא
- 24 מתחרט ושב בתשובה [שהרי גם עולה מכפרת, ומנחת נדבה שייכת לעולה - ע"פ פש"מ], ועד כדי כך
- 25 - שמוציא מממונו (ולא מן הגול) לקנות בהמה שלימה ולהקריבה לה' - מובן, שענין זה גורם נחת רוח
- 26 מיוחדת אצל הקב"ה, "נחת רוח לפני כו'".
- 27 [ומובן שגם הקרבן דנח קשור עם כפרה על ענינים בלתי רצויים - כי מעמד ומצב העולם קודם
- 28 המבול הי' באופן בלתי רצוי כו'].
- 29 מו. הביאור בנוגע להערות אאמו"ר:
- 30 בדרושי ההילולא דכ"ק מו"ח אדמו"ר (ד"ה באתי לגני ה'ש"ת) - שב' ניסן הוא יום התחלת נשיאותו
- 31 - מובא מארז"ל עה"פ "באתי לגני אחותי כלה", "לגן אין כתיב כאן אלא לגני, לגנוני, למקום שהי'
- 32 עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה".
- 33 והנה, בנוגע למ"ש "עיקר שכינה בתחתונים היתה", מבואר במאמרי בעל ההילולא (ד"ה אדם כי
- 34 יקריב אעת"ר) - שתוכן מאמר זה הובא במאמר דלעיל - שהכוונה במ"ש "עיקר שכינה בתחתונים"
- 35 לאוא"ס שלמעלה מגדר העולם.
- 36 דהנה, מצד האור האלקי שמתלבש בעולמות, אור הממכ"ע, אי אפשר לומר שעיקר שכינה בתחתונים,
- 37 כי אור זה מאיר בעולמות העליונים בגילוי יותר מאשר בעולמות התחתונים, ולכן, בנוגע לאור הממכ"ע
- 38 לא שייך לומר ש"תכלית השתלשלות העולמות וירידתם כו' אינו בשביל עולמות העליונים, הואיל ולהם
- 39 ירידה מאור פניו ית" - כי האור דממכ"ע מאיר בעולמות העליונים בגילוי יותר מאשר בעולמות
- 40 התחתונים (וכמבואר גם במאמרי ההילולא דכ"ק מו"ח אדמו"ר).

- 1 [וכמבואר ברמב"ם שכללות הענין דמקום ברוחניות הוא - החילוקים דמעלה ומטה בדרגא כו'.]
- 2 ועד"ז אי אפשר לומר ש"עיקר שכינה בתחתונים" קאי על אור הסוכ"ע:
- 3 לא מבעי בנוגע לסובב הפרטי שבכל עולם ועולם, שבזה ישנם חילוקי דרגות לפ"ע העולם, אלא
- 4 אפילו הסובב הכללי, עיגול הגדול, שמקיף את כללות סדר ההשתלשלות בשוה - הרי עצם הענין ד"סובב
- 5 כל עלמין" מורה על השייכות לעולמות. ולכן, אין לומר על אור הסוכ"ע ש"עיקרו בתחתונים.
- 6 ועפ"ז מובן ש"עיקר שכינה בתחתונים" קאי על גילוי ה"עצמות", או על האור הקשור עם "עצמות"
- 7 (עצם האור). וזהו כללות הענין דעשיית דירה לו ית' בתחתונים - המשכת ה"עצמות" למטה.
- 8 ועפ"ז מובן הקשר שבין "באתי לגני" עם "אחותי כלה":
- 9 "אחותי" קאי על בחי' המלכות כפי שהיא באצילות, ששם היא באופן של חיבור עם ז"א, "אחותי"
- 10 מלשון אחות וחיבור. ו"כלה" קאי על המלכות כמו שיורדת לבריאה, שאז יש לה כלות הנפש לעלות
- 11 למעלה.
- 12 זאת אומרת, ש"אחותי כלה" מורה על חיבור ב' העינים דז"א ומלכות. וזהו ע"ד הענין ד"באתי
- 13 לגני" - חיבור והמשכת ה"עצמות" בתחתונים.
- 14 ולכן נאמר הלשון "פתח ואמר" - כי כדי לפעול ענין נעלה כזה (המשכת ה"עצמות" בתחתונים) -
- 15 זקוקים לענין של פתיחת צינור חדש כו'.
- 16 מז. האמור לעיל מודגש גם בשם הפרשה שקורין בשבת זו (שבה מבואר בזהר ענין זה) - "ויקרא":
- 17 תיבת "ויקרא" כתובה באל"ף זעירא. ובזה ישנם ב' פירושים: (א) א' זעירא רומז לבחי' שלמטה
- 18 משם הוי'. (ב) "ויקרא" סתם, שלא נאמר מי הוא הקורא, קאי על עצמותו ומהותו ית' (כמבואר בלקו"ת
- 19 בתחלתו). ומזה מובן שבתיבת "ויקרא" מרומז חיבור דב' עינים הנ"ל, ע"ד המבואר לעיל בענין "באתי
- 20 לגני אחותי כלה".
- 21 וענין זה מרומז גם בשם הפרשה שהולכים לקרוא בתורה בתפלת מנחה - "צו":
- 22 "אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות". ומובן, שחיבור ב' העינים ד"מיד" ו"לדורות" - מורה על
- 23 ענין שלמעלה ממדידה והגבלה דכללות ענין הזמן.
- 24 והכח לפעול חיבור ב' המצבים ד"מיד" ו"לדורות" - הרי"ז נפעל בכח העצמות, שאצלו הוה ועתיד
- 25 כאחד, וממנו נמשך הכח לפעול ענין של זירוז "מיד ולדורות" בעבודת כאו"א מישראל. ובדוגמת האמור
- 26 לעיל ש"ויקרא" קאי על עצמותו ומהותו ית'.
- 27 וחיבור ב' עינים אלו הוא בדוגמת כללות הענין ד"באתי לגני אחותי כלה" - חיבור ב' עינים נפרדים
- 28 והפכיים.
- 29 מת. וזוהי ההוראה בנוגע לפועל - שכללות העבודה הקשורה עם "באתי לגני", עשיית דירה לו ית'
- 30 בתחתונים, צריכה להיות באופן של "צו" - היינו, הן בנוגע לענין הזריות ("אין צו אלא לשון זירוז"),
- 31 והן בנוגע לכללות הענין דצוותא וחיבור עם הקב"ה, מצוה המצוות, שזהו כללות ענין הביטול לבעל
- 32 הרצון (לא רק לרצון, אלא לבעל הרצון).
- 33 וזהו גם דיוק הלשון "זריזין מקדימין למצוות" - למעלה וקודם לכללות ענין המצוות, כי ע"י ענין
- 34 הזריות נפעל הקשר עם בעל הרצון, שהוא למעלה מענין הרצון (מצוות).
- 35 ומצד כללות הענין דאהבת ישראל, מובן, שפועל את ענין הזריות בעבודת ה' גם בנוגע אל הזולת.
- 36 וכל זה נעשה עי"ז שמדבר עם הזולת בדברים היוצאים מן הלב כו', ועוד ועיקר: עי"ז שמראה "דוגמא
- 37 חי" מהנהגתו האישית בנוגע לענין הזריות בכל הקשור לעבודת ה', זאת אומרת, שאינו מסתפק
- 38 במחשבה בלבד,

- 1 ואפילו לא מסתפק בדברים היוצאים מן הלב כו', אלא הוא מראה "דוגמא חי" מאופן הנהגתו
- 2 במעשה בפועל.
- 3 ובאותיות פשוטות: כאשר הסבא מחנך את נכדו שצריכים לעסוק בעבודת ה', בלימוד התורה וקיום
- 4 המצוות, באופן של זריזות כו', ולאחרי שמדבר עם נכדו בענין זה, הרי הוא מתנהג בעצמו באופן הפכי,
- 5 בישובו לקרוא "עיתון", או לדבר ב"טלפון" אודות ענינים של מה בכך, "דברים בטלים", שאין שום
- 6 תוצאה מזה בנוגע לפועל [אע"פ שאינו מדבר דברים אסורים ומאוסים ח"ו - כמבואר בפי"המ"ש
- 7 להרמב"ם שגם כאשר אינו מדבר דברים אסורים, צריכה להיות זהירות גדולה בענין הדיבור, ולכן צ"ל
- 8 "אמור מעט כו'"] - הרי זה מעורר תמיה ופליאה אצל הנכד ששמע זה עתה כיצד צריכה להיות הנהגתו,
- 9 ובפועל רואה שסבו מתנהג באופן שאינו מתאים לזה! ורק מאחר שאינו מעיז לומר דברים אלו בפני
- 10 סבו, הרי הוא חושב זאת בעצמו, ומובן, מהי ההשפעה שנפעלת עליו כתוצאה מזה!
- 11 ועד"ז כאשר יושב לאכול ולשתות בתיאבון רב - לאחר שמדבר עם נכדו בנוגע להתעסקות בעבודת
- 12 ה' בזריזות רבה! הנכד אינו יודע אודות כוונת האכילה של סבו, שמכוין לאכול "לשם שמים" וכו', כי
- 13 הוא רואה רק את המעשה בפועל - שסבו יושב לאכול ולשתות בתיאבון רב! ומזה מובן, שלכל לראש
- 14 צריך הסבא עצמו להתנהג באופן המתאים, ועי"ז שיראה "דוגמא חי" מהנהגתו האישית, יוכל להשפיע
- 15 על נכדו באופן הרצוי.
- 16 וכל זה - אינו רק בנוגע ליחס שבין סבא לנכדו, אלא כן הוא גם בנוגע ליחס שבין אב לבנו, ובין
- 17 איש לאשתו:
- 18 כאשר הבעל עושה "שטורעם" בנוגע לענין השבת כו', וכאשר בא יום השבת, הרי הוא חוזר לביתו,
- 19 פותח את כפתורי ה"סירטוק" (וכיו"ב) ומתיישב לשתות "תה", ולהתבונן אודות הענינים שברא הקב"ה
- 20 בעולמו, ולעומת זאת, משאיר את המאמר חסידות על ה"מדף שבארון" - מובן בפשטות איזו השפעה
- 21 תהי' להנהגה זו על אשתו, שהיא רוצה להיות במעמד ומצב ד"אשה כשרה שעושה רצון בעלה", ואז
- 22 יכולים כבר לתאר כיצד יראה ה"בית" כולו (כולל הבעל עצמו), וכיצד ייראו הילדים שיגדלו בבית זה!
- 23 לגרום הנאה ותענוג ליהודי הרי זה אמנם ענין גדול, וכמובן בפשטות שאסור לגרום צער ליהודי,
- 24 אלא אדרבה, צריכים להשתדל לגרום לו הנאה ותענוג. וא"כ, הרי הוא עושה "חשבון" ש"עניי עירך
- 25 קודמין", ובמילא צריך להשתדל לגרום תענוג גשמי לעצמו! אבל לאידך - עליו לשאול את עצמו: האם
- 26 לא תובעים ממנו להתעסק בענינים נעלים יותר מזה?!
- 27 מט. ובנוגע לפועל:
- 28 בעמדנו ביום השבת שלאחרי יום ההילולא - צריך כאו"א לקבל על עצמו החלטות טובות בנוגע
- 29 לכללות עבודת ה', בהתאם להוראות דבעל ההילולא, וכידוע הפתגם שאמר קודם הסתלקותו: "איך גיי
- 30 אין הימל, און די כתבים לאז איך אייך דא".
- 31 ועבודתו צריכה להיות הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה עם הזולת, ובאופן - שמראה "דוגמא
- 32 חי" מהנהגתו האישית.
- 33 והנה, היות שצריך להראות "דוגמא חי", מובן, שהנהגתו צריכה להיות בתכלית השלימות, כי כאשר
- 34 רוצה לפעול על הזולת במאה אחוז, הרי הנהגתו צריכה להיות יותר ממאה אחוז, כי הזולת המושפע
- 35 ממנו עושה חשבון שמספיק לו להגיע עד "קרסוליו" של המשפיע שלו, ועאכ"כ כאשר מגיע לדרגא
- 36 נעלית יותר. ובפרט שאינו רוצה להגיע לדרגתו של המשפיע, כי אין זה כבוד למשפיע שהמושפע שלו
- 37 יהי' בדרגתו!
- 38 וכאמור לעיל - שצריכים להוסיף בכל הפעולות דהפצת היהדות, החל מה"מבצע" שהזמן גרמא -
- 39 לימוד הלכות חג, והתעסקות ב"מעות חטים", "קמחא דפסחא", ועד"ז בנוגע לשאר המבצעים הכלליים.
- 40 ויה"ר שע"י ההתעסקות בכל הענינים האמורים באופן המתאים - נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית
- 41 והשלימה ע"י משיח צדקנו, ונזכה לחגוג את חג הפסח בירושלים עיר הקודש, "כמצות רצונך", "בנערינו
- 42 ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ומתוך שמחה וטוב לבב.

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז אודות ה"מלוה מלכה" לטובת ישיבת תומכי תמימים.

אח"כ צוה להכריז אודות סיום כתיבת הס"ת הכללי (ביום א', ד' ניסן) שנכתב ע"י מוסד חינוך "בית

רבקה".

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "ניגון שמח"ת" (וניגנו ניגון "הקפות" לאביו הרלו"צ ז"ל).

אח"כ הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות להרב משה שי' ירוסלבסקי - עבור "הכנסת אורחים".

לאחרי מנחה התחיל לנגן "ווי וואנט משיח נאו".

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

את הגדול.

מביאה הגמרא מעשה המסייע לדברי רב: **ההוא דאמר להו - מעשה היה באחד שאמר מאן קצי אהוונא - מי רוצה לקנות**

'אהוונא', **אשתכח צרכתא -** ונמצא שהיה זה עצי ערבה.

או של גרעיני תמרים סמוך לשבת: **אמר רב הונא, קנים אין צריכין**

רוב - המדליק מדורת קנים בערב שבת סמוך לחשיכה אינו צריך

להצית את האש ברובם שבת, אלא די בכך שיאחזי בהם את

האש מבעוד יום מעט, לפי שדרכם להיות דולקים והולכים, ואין

חשש שיבוא לחתות בהם בשבת. אבל אם אגדן - עשאם אגודה

אחת, צריכין רוב - צריך להצית האש ברובם מבעוד יום, שמאחר

והם אגודים יחדיו אין השלהבת יכולה להכנס בתוכם, ויש לחוש

שמן יחתה בהם בשבת כדי להבעירם.

וכן הוא הדין לגבי גרעיני תמרים, שייבשם ועשה מהם

מדורה, אם מפוזרים הם אין צריכין רוב - אין צריך להצית האש

ברובם מערב שבת, לפי שהם דולקים והולכים, אבל אם נתנן

בחזותלות - בתוך כלים העשויים מעלי לולבים, ולאחר מכן נתנם

עם הכלים בתוך המדורה, צריכין רוב - צריך שתאחו האש ברובם

מערב שבת, שמאחר והגרעינים צבורים יחדיו אין השלהבת

יכולה להכנס בתוכם, ויש חשש שמא יבוא לחתות בהם בשבת.

הגמרא מביאה דעת החולק: **מתקיף לה ו-הקשה על כן רב חסדא,**

אדרבה, איפכא מסתברא - מסתבר לומר להיפך, קנים מפדן -

קנים שאינם אגודים יחד הרי הם מתפורים, זה לכאן וזה לכאן,

ולפיכך אף אם אוחדות האש באחד מן הקנים אין הוא מצית את

חבירו, ועל כן צריך שתאחו האש ברוב כל קנה וקנה מערב שבת,

אבל אם אגדן לכל הקנים יחדיו לא מפדן - אין הם מתפורים,

וקנה אחד מדליק את השני, ועל כן די להאחזי האש במיעוט קנים

מבעוד יום.

וכן גרעיני תמרים שאינם נתונים בכלי, מפדן - הרי הם

מתפורים, ולפיכך צריך להצית האש ברובם מערב שבת, אבל אם

נתנן בחזותלות - בתוך כלי העשוי מעלי לולבים, לא מפדן - אינם

מתפורים, ומציתים זה את זה, ולפיכך די שתאחו האש במיעוטם.

הגמרא מביאה דעה שלישית בזה: **איתמר (נמי) -** נאמרה דעה

נוספת בבית המדרש בענין זה,

ויש ללמוד מדברי הברייטא, שכשם שלגבי המנורה די בכך

שתהא השלהבת עולה מאליה בלא סיוע של דבר אחר, ואין צריך

שתאחו האש ברוב הפתילה, כך לענין הדלקת מדורה בערב שבת

סמוך לחשיכה אין צריך שתאחו האש ברובו של כל עץ, אלא די

שתהא השלהבת עולה בלא סיוע, וכדברי שמואל.

הגמרא מבארת את הדין במדליק עץ אחד בערב שבת קודם

חשיכה: אדם המדליק גזע עץ יחיד סמוך לחשיכה, נחלקו

אמוראים מה הוא השיעור שצריך שתאחו בו האש קודם כניסת

השבת. רב אמר, צריך שתאחו האש ברוב עצי של הגזע, כלומר,

שתכנס האש בתוך עוביו עד רובו. ואמרי לה - ויש אומרים,

שצריך שתאחו האש ברוב היקפו של גזע העץ מסביב.

אמר רב פפא, הלכך - מאחר ונחלקו אמוראים בענין זה, נוקטים

אנו להחמיר בדברי שניהם, וקעין רוב עצי וקעין רוב היקפו -

צריך שתאחו האש בעץ יחיד בין ברוב עביו מבפנים ובין ברוב

היקפו מסביב.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין זה: **בתנאי -** ענין זה, אם

צריך שתאחו האש ברוב עוביו של עץ יחיד או ברוב היקפו,

נחלקו בו תנאים. שכך שנינו בברייטא, **רבי חי'א אמר, השיעור**

שצריך שתאחו האש בעץ יחיד קודם חשיכה, הוא כרי שישחת

העץ מלמלאכת האומן, כלומר, שלא יהא ראוי מעתה לעשות בו

מלאכה, והיינו, משעה שנכנסת האש ברוב עביו של העץ מבפנים.

רבי יהודה בן בתירא אמר, כרי שתאחו האש משני צדדין של העץ,

דהיינו ברוב היקפו מסביב, ואף על פי שאין ראיה גמורה לדבר מן

המקרא, מכל מקום יש זכר לדבר - קצת ראיה, ממקרא זה (יהושעא)

טו ד' את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלה למלאכה.

כלומר, שמשעה שאוחדות האש בשני קצות העץ, הדבר ידוע

שהלחה שבתוך העץ התייבשה, ושוב אינו ראוי עוד למלאכה.

ויש ללמוד ממקרא זה, שמשעה שאוחדה האש ברוב היקפו של

העץ בוערת והולכת היא מעצמה ואינה כבה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור מקרא שבו נזכרת

מדורת עצים: נאמר בכתוב על יהויקים כשרף את מגילת איכה

(ירמיה לו כב) **'ואת האה לפניו מכער'.** ונחלקו אמוראים מאי אה -

מה הוא 'אה' זה שהיה בוער לפניו. אמר רב, אהוונא - מדורה

מעצי ערבה. ושמואל אמר, 'אה' היינו מדורת עצים שנגדלן

(באהוונא) **(באהוזה), כלומר, שנדלקים זה מזה, העץ הקטן מדליק**

בס"ד. שיחת יום ה', ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ט.

– להתלמידים השלוחים שיחיו הנוסעים לאוסטרליא*, בחדרו הק' –

הנכם נוסעים לשם בהמשך לשלוחים הראשונים, ובמילא כבר עבר הענין דכל התחלות קשות¹, כך,¹
שיהי' לכם קל יותר². אבל בגלל זה מוטל עליכם הענין – להוסיף כהנה וכהנה³, על מה שהם פעלו שם,²
הן בכמות והן (והעיקר) באיכות.³

ועל זה ישנה ההבטחה⁴ אדם מקדש עצמו מעט למטה (שהרי ככל שיגדל הקידוש, הרי זה מעט
ולמטה בערך קידוש שלמעלה), אזי מקדשים אותו הרבה מלמעלה – בנוגע לעניינים הפרטיים, ובנוגע
לעניינים הכלליים, ולהפיץ שם את המעיינות, בתוככי הפצת היהדות, ועד שיגיעו חוצה, ולקרב עי"ז
ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.⁴

שתהי' נסיעתכם כשורה ובהצלחה, ותפעלו שם בהצלחה רבה ומופלגה, ונשמע מכם בשורות טובות
במשך הזמן שתהיו שם, ותעמידו שם "צבאות הוי"ם"⁵.

(הראה בידו הק' על המצות, ואמר:) כל אחד מכם יקח "מיכלא" דאסוותא ומיכלא דמהימנותא⁷ –
מצה שמורה שלימה⁸ ושתי פרוסות⁹ (וכ"א לקח את המצות).¹⁰

וכמו"כ צ"ל אחיזה גם בזהב וכסף. ויהי' זה עבור הוצאות קטנות. הנכם יכולים להחליף על שטרות
אחרים. מיד בבואכם לשם תתנו דולר אחד לצדקה, ודולר נוסף – עבור מעות חטים¹⁰ (ונתן לכ"א ל"ו¹¹
דולר).¹¹

סעו בשמחה ובטוב לבב, ונשמע מכם בשורות טובות.

"היום יום" יב ניסן.

(6) זח"ב קפג, ב.

(7) עיין "היום יום" טו ניסן – אבל כאן ה"ה לפני חמה"צ.

(8) ברכה שייכת לשלימה (ברכות לט, ב).

(9) עיין (בכ"מ) ביאורי ב' הפרוסות חלק הקטן וחלק הגדול.

(10) עיין שו"ע אדה"ז הל' פסח סתכ"ט ס"ו.

(11) י"ל לחם וכסף וכו' – מוחין ומדות (ופ"ו), תומ"צ

(שכללות המצות צדקה), תורת ישכר וזבולון וצדקת לחם ומזון

(תענית כג, ב). ואכ"מ.

(* הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש
חי"ד ע' 330. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י
המור"ל.

(1) מכילתא הובא בפרש"י יתרו יט, ה.

(2) ברש"י שם: "יערב לכם מכאן ואילך". ועד"ז בוח"א קער,

א.

(3) ראה סנהדרין כא, א.

(4) יומא ספ"ג.

(5) עיין המשך באתי לגני השי"ת פ"י (סה"מ תש"י ע' 125).

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

הפעולה ובין אם אינו עושה אותה אלא היא רק נעשית בתוכו,¹²
הרי זה אסור. שהרי מצינו שאסרו בית שמאי נתינת אונן של¹³
פשתן לתוך התנור, אף שהתנור אינו עושה את הפעולה אלא היא¹⁴
רק נעשית בתוכו, ועל כרחך סברו שגם כשהפעולה רק נעשית¹⁵
בתוך הכלי נחשב שהכלי עושה בזה מעשה, ועובר בזה על דין¹⁶
שביתת כלים. אבל לבית הלל, אף על גב דקעביד מעשה – שהכלי¹⁷
בעצמו עושה את הפעולה, שרי – מותר, כי אינם סוברים דין¹⁸
שביתת כלים.¹⁹

שואלת הגמרא: והשתא דאמרת דלבית שמאי אף על גב דלא קעביד²⁰
מעשה הרי זה אסור, אי הכי²¹

ומוציא ראשו בפתח הצר שכנגדו, ונתפס שם מעצמו, כיון¹
שהפתח צר מגופו ואינו יכול לצאת דרכו, ולהחזיר ראשו פנימה²
אינו יכול מפני שראשי הקנים שבפתח נכנסים לו תחת לחיו, דלא³
קעביד מעשה – שאין המצודה עושה שום פעולה שהרי אינה זוה⁴
ממקומה.⁵

הגמרא מביאה דעה נוספת בענין שיטות התנאים בדין שביתת⁶
כלים, ולפיה מתפרשת הסוגיא באופן אחר: והשתא דאמר רב⁷
אישתיא אמר רב אסי, מאן תנא – מיהו התנא של ברייתא זו,⁸
האוסר נתינת חטים לריחים של מים מפני שביתת כלים⁹
דאורייתא, בית שמאי היא ולא בית הלל, נמצא שלבית שמאי בין¹⁰
קעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה – בין אם הכלי עושה את¹¹

לקוטי שיחות פרשת ויקרא כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

סוגי אותיות: אתון רברבין, אתון בינונין, ואתון
זעירין. (=אותיות גדולות, אותיות בינוניות ואותיות
קטנות). התורה נכתבה באותיות בינוניות. כלומר על
האדם להיות בינוני¹⁰, ובאמצעות התורה מגיעים
לדרגת בינוני. אצל אדם הראשון, שנכשל בחטא עץ
הדעת בגלל הכרתו בערך עצמו, כתוב¹¹ "אדם" באל"ף
רבתי; אצל משה רבנו, שהגיע לדרגה הגבוהה ביותר
של ענוה, באמצעות העבודה של הכרה בשפלות עצמו,
כתוב "ויקרא" באל"ף זעירא.

ב.

לשם מה ההסבר על האל"ף רבתי של אדם
הראשון?

סיפור זה דורש הסבר:
מדוע היה צריך אדמו"ר הזקן לומר (ובנוסף לכך
— להקדים) את כל ההרחבה בקשר לאדם הראשון, ועל
הסיבה לכך שכתובה אצלו אל"ף רבתי, כדי להסביר
מדוע האל"ף של "ויקרא" היא אל"ף זעירא. הלא,
לכאורה, אין קשר בין הענין של אל"ף רבתי של אדם
הראשון לכאן, ודי בהסבר שהאל"ף הזעירא של
"ויקרא" מהווה רמז לענוותנותו הגדולה של משה
רבנו.

יתר על כן: ההסבר המובא לעיל לגבי אל"ף זעירא
של "ויקרא", שהיא רמז לענוותנותו של משה רבנו,
מוזכר ע"י כמה ממפרשי התורה¹², והם¹³ אינם
מזכירים את האל"ף רבתי של אדם הראשון; ועל-
אחת-כמה-וכמה בענייניו, כאשר ה"צמח צדק" עדיין
לא למד על האל"ף רבתי של אדם הראשון (הכתובה
רק ב"דברי הימים"¹⁰), רק עתה הוא התחיל ללמוד

א.

שאלת ה"צמח צדק" אל אדמו"ר הזקן,
ותשובתו

1 הרבי (מוהרי"צ) סיפר (בהתוועדות של פסח¹) על
2 האופן שבו הוליך אדמו"ר הזקן את נכדו, אדמו"ר בעל
3 ה"צמח צדק", ל"חדר". בין השאר הוא סיפר,
4 שאדמו"ר הזקן צוה על ה"מלמד" ללמוד עם הילד את
5 הפרשה הראשונה של "ויקרא"². לאחר שסיים המלמד
6 את לימוד הפרשה עם הילד, שאל הילד את אדמו"ר
7 הזקן: מדוע כתובה המילה "ויקרא" באל"ף זעירא?

8 אדמו"ר הזקן נכנס לדבקות זמן מה ואחר-כך אמר:
9 אדם הראשון היה יציר כפיו של הקב"ה³, והקב"ה
10 מעיד עליו שחכמתו מרובה מחכמת מלאכי השרת⁴.
11 הוא — אדם הראשון — הכיר במעלת עצמו והחשיב
12 עצמו בכך, ולכן נכשל בחטא עץ הדעת⁵.

13 גם משה רבנו הכיר במעלת עצמו, אך לא רק שלא
14 התגאה בכך, אלא, אדרבה, הדבר גרם לו ללב נשבר
15 ונדכה, והוא היה שפל⁶ בעיני עצמו, בחושבו שאם
16 ליהודי אחר, שאינו בנו של עמרם, ואינו דור השביעי
17 לאברהם אבינו, היתה נשמה גבוהה כזו, וזכות אבות
18 כזאת, היה הלה בודאי טוב יותר ממנו⁷.

19 ועל כך אומר הקב"ה בתורה⁸ "והאיש משה עניו
20 מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". לכל אדם,
21 ויהיה קטן ופשוט בדעת ככל שיהיה, השווה משה רבנו
22 את עצמו אליו, במחשבה, שאם היו ניתנות לאחר
23 המתנות שניתנו לו, ללא עמל ויגיעה עצמית, מעלות
24 הנשמה וזכות אבות, היה הלה ודאי טוב יותר ממנו⁹.
25 בצורות האותיות שנתן הקב"ה בסיני ישנם שלושה

(6) ראה לקו"ש ח"ג ע' 33 הערה 28 ובשו"ג שם. וצ"ע.

(7) ראה ג"כ ד"ה ויספר ענינים בה' (לאדה"ז בסה"מ תקס"ב ע' נא).
וראה הנסמן בהערה 9.

(8) בהעלותך יב, ג.

(9) ראה בארוכה — בענוה דמשה — לקו"ש ח"ג ע' 30 ואילך, ע' 37
ובהערות שם, וש"נ.

(10) להעיר מרמב"ם הל' דעות פ"א ה"ד. ח' פרקים פ"ד.

(11) דה"י בתחלתו.

(12) פי' הרא"ש (ע"ה"ת), פענח רוא, מושב זקנים, תולדות יצחק
(מהר"י קארו), צורר המור, כלי יקר, ש"ך ע"ה"ת — ריש פרשתנו.

(13) לבד בפענח רוא ותולדות יצחק. וראה הערה הבאה.

(1) בסעודת היום שש"פ ה'ש"ת (סה"ש ה'ש"ת ע' 68).

(2) ע"פ תנחומא צו יד. ויק"ר פ"ז, ג (בסופו). וראה כלי יקר ריש
פרשתנו. ס' חסידים ס"י תתשמ. כלבו סע"ד, הובא בש"ך לשו"ע יו"ד
סרמ"ה סק"ח.

(3) ראה ב"ר (פכ"ד, ה) וקה"ר (פ"ג, יא (ב)) — "יציר כפיו". אדר"ג
ספ"א (ושם הובא תהלים קלט, ה).

(4) ב"ר פי"ז, ד. וש"נ.

(5) להעיר מתו"א ס"פ משפטים: עיקר נקודת קליפת גסות הרוח
שנעשה בטבע האדם בחטאו מעץ הדעת טו"ר.. שרואה א"ע ומכיר
חסרונו או יודע שזה טוב לו. וידוע (ד"ה להבין ענין חטא אדה"ר בסה"מ
אתהלך לאזניא. ד"ה פדה בשלום עזרת. ובכ"מ) שענין חטא עה"ד הי'
סרצה ענין ההרגשה דוקא.

ומדוע הוא מרחיב ומסביר שמושה השווה את עצמו
לכל אדם, וחשב שאם לאחר היו ניתנות המעלות
שניתנו לו וכו', בודאי היה הלה טוב יותר ממנו?

ד.

סתירה לאמור לעיל

מעיון ראשון בהסברו של אדמו"ר הזקן, נראה
שה"אל"ף רבתי של אדם הראשון היא רמז להיפך מן
הרצוי, לכך שהרגיש את "מעלת עצמו" (להיפך מן
ה"אל"ף זעירא של "ויקרא" המורה על ענוותנותו של
משה רבנו).

אך לאמיתו של דבר אי אפשר לומר כך, שהרי זהו
כלל פשוט, שהאותיות הגדולות הכתובות בתורה הן
נעלות יותר מן האותיות הבינוניות, ובודאי מן האותיות
הקטנות¹⁸. אפילו ילד מבין, שכאשר התורה משתמשת
באות גדולה, הרי זה מפני שלפי "תורת אמת" יש כאן
גדלות, חשיבות.

לפיכך אכן אומרים המפרשים¹⁹, שהאל"ף הרבתי
של אדם הראשון היא רמז לכך ש"לא היה אדם גדול
כמותו.. או על רוב חכמה שהיה בו עד שקרא שמות".
יתר על כן: אדמו"ר הזקן עצמו כותב ב"לקוטי
תורה"²⁰ על ההבדל שבין ה"אל"ף דווקא זעירא
ו"בדברי הימים כתיב אדם באל"ף רבתי" והוא מסביר
שאדם הראשון הוא נעלה ממושה:

האל"ף הרבתי של אדם הראשון היא "בחינת אדם
הראשון כמו שהיה לפני החטא שהיה במדרגה גבוהה
מאד נעלה"²¹ (ולכן הוא יכול היה לקבל השפעות
רוחניות מדרגה גבוהה ביותר, של אל"ף רבתי, שהיא
"בחינת הכתר כמו שהוא במהותו ועצמותו"), אך לא
כן משה, עליו נאמר²² "ולא יכול משה לבוא... כי שכן
עליו הענן" – הענן הוא ירידת שפע רוחני "ממקום
עליון ונורא מאד"²³ (דרגת "כתר") – ולכן אצל משה
כתוב "ויקרא" באל"ף זעירא, כי הקריאה והורדת
השפע למשה, מן הענן, היא רק "על ידי צמצום"²⁴.

חומש – ולכאורה, אין כל מקום להביא את ענין
האל"ף רבתי של אדם הראשון, ובפרט בהרחבה
כל-כך?

[ובמיוחד כאשר ההסבר של אדמו"ר הזקן¹⁴ על
האל"ף רבתי של אדם הראשון מביא לידי היפך שבחו
של אדם הראשון, ואם "בגנות בהמה טמאה לא דיבר
הכתוב"¹⁵, על-אחת-כמה-וכמה על יציר כפיו של
הקב"ה, אדם הראשון, כפי שהוא עצמו מציין (אלא-
אם-כן יש הכרח בדבר¹⁶)]

ג.

קשה להבין גם את ההרחבה בהסבר על
ענוותנותו של משה

ועוד: לכאורה, היה די לציין בקיצור (כמו
המפרשים שציינו לעיל), שמושה רבנו היה עניו גדול,
כפי שמעיד עליו הקב"ה בתורה "והאיש משה עניו
מאד..."¹⁷, ולשם מה כל ההרחבה בהסבר על ענוותנותו?

אף אם נאמר שאדמו"ר הזקן רצה להסביר ל"צמח
צדק" כיצד אפשרי שמושה רבנו יהיה "שפל בעיני
עצמו" בשעה ש"הוא גם ידע מעלת עצמו" (עד כדי
כך שאין אדם שיכול להשתוות למשה¹⁷) – כי הוא
חשב שאם ליהודי אחר היו ניתנות המתנות שניתנו לו
– ללא יגיעה עצמית – מעלות הנשמה וזכות אבות,
היה האחר בודאי טוב יותר ממנו.

בכל זאת, לא הכל ברור:
(א) ענין זה עצמו דורש הסבר: מדוע חשוב
להדגיש כאן שמושה הכיר במעלת עצמו (וכתוצאה מכך
יש הכרח להסביר מדוע אין זה סותר את ענוותנותו)?
(ב) כדי להסביר מדוע לא התגאה משה רבנו
במעלתו, שלא כאדם הראשון ש"ידע מעלת עצמו
והחשיב עצמו בכך" – די היה לומר שזה מפני שמושה
חשב שאת מעלותיו הוא לא "השיג ביגיעת עצמו",
אלא מפני מעלות הנשמה וזכות אבות שניתנו לו.

(20) ריש פרשתנו. וראה ג"כ ד"ה ויקרא וד"ה וידבר הנ"ל.
(21) שם א, סע"ב. – ובד"ה ויקרא וד"ה וידבר הנ"ל, שאלף רבתי
קאי על שלימות האדם שיהי' לעת"ל (שלמעלה מאדה"ר קודם החטא).
(22) פקודי מ, לה.
(23) לקו"ת שם א, א.
(24) ראה ג"כ אוה"ת פרשתנו (כרך א) ע' ריט. זהר שם – הובא ונת'
באוה"ת פרשתנו (כרך ג) שם, וד"ה ויקרא וד"ה וידבר הנ"ל. ל"ת
להאריז"ל ריש פרשתנו (הובא באוה"ת שם ס"ע תשכו. סד"ה ויקרא
הנ"ל). ולהעיר מפענח רזא כאן. ועוד.

(14) משא"כ במפרשים שבהערה הקודמת שמבארים האל"ף רבתי
דאדה"ר למעלותא, כדלקמן בפנים סעיף ד.
(15) ב"ב קכג, א.
(16) ראה לקו"ש ח"ה ע' 281. ח"י ע' 26 ואילך.
(17) ראה שו"ע יו"ד סו"ס רמב.
(18) ראה ע"ד הקבלה – זהר ורמ"ז ריש פרשתנו. ועוד. אוה"ת
פרשתנו (כרך ג) ע' תשכד ואילך. ד"ה ויקרא תרע"ח (ע' רלד) ותש"ה
(פ"ג). ד"ה וידבר אלקים (הב') תרצ"ט. ובכ"מ.
(19) פענח רזא כאן. ועד"ז בתולדות יצחק. וראה זח"א רלט, א. ח"ג
ש, א.

שיתרונותיו היו "מתנת – לא השגה ביגיעת עצמו –
מעלת הנשמה וזכות אבות" (כעין הענווה של משה
רבנו³² – ובכל אחד יש ניצוץ מנשמתו של משה³³).
ויתר על כן: כיוון שקיימת אצלו "הכרת מעלת
עצמו" נדרשת ממנו עבודה בכיוון של שפלות, עד
לקיצוניות ההפכית "עניו מאד מכל האדם...", כפי
שיובהר להלן בסעיף ט.

ולכן אין כל סתירה בכך שהאל"ף רבתי של אדם
הראשון רומזת לכך שהיתה אצלו "הכרת מעלת עצמו"
וביחד עם כך היא מורה על גודל מעלתו – כי הענין
של "הכרת מעלת עצמו" הוא עבודה רוחנית לפי
התורה, ואדרבה – יש לו קשר עם עבודת הצדיקים
דווקא (כפי שיוסבר להלן בסעיף ז):

ולכן היא מביעה את חובת הזהירות החמורה
ב"הכרת מעלת עצמו", שאפילו מי שיש לו באמת
מעלות גדולות, עד כדי כך ש"תורת אמת" כותבת עליו
באל"ף רבתי, גם הוא צריך להזהר מתוצאות שליליות
של הכרה בערך עצמו, כי אפילו אדם הראשון נכשל
על-ידי-זה בחטא עץ הדעת – מקור כל החטאים.

ו.

יתרוננו של אדם הראשון נשאר בו גם לאחר החטא

כיוון שאדם הראשון (גם גופו) היה "יציר כפיו של
הקב"ה", מובן, שלו עצמו לא היה שום קשר לענינים
של רע³¹ (בדומה ל"מפי עליון לא תצא הרעות"³²). גם
בעולם שסביבו – ידוע³³, שלפני החטא לא היה עירוב
של טוב ורע כי הקליפות (הטומאה) היו נפרדות,
למטה מן העולם.

ולמרות שעל ידי חטא עץ הדעת נגרמה לו (ולכל
העולם) ירידה, בכל זאת, כיוון שמעשי ידיו של
הקב"ה הם נצחיים, מובן שיתרוננו זה של אדם הראשון
הוא ענין נצחי שנשאר בו (לפחות בצורה נסתרת) גם
לאחר החטא.

יוצא אפוא, במבט ראשון, שהתוספות בדברי
אדמו"ר הזקן שאצל אדם הראשון כתובה אל"ף רבתי
היא סתירה לאמור לעיל, שהרי זאת הוכחה לכך שאדם
הראשון הוא נעלה יותר ממשה רבנו, ויתר על כן –
זהו איננו רמז על שהוא "נכשל" (בחטא עץ הדעת),
אלא להיפך: על "בחינת אדם הראשון כמו שהיה לפני
החטא"?

ה.

"הכרת מעלת עצמו" – היא חשיבות ויתרון

ההסבר לכך – יש לומר בדרך אפשר:
באומרו ל"צמח צדק" את ההסבר שהובא לעיל, לא
התכוון אדמו"ר הזקן לענות על שאלתו על הפסוק
בלבד, אלא ללמד ולחנך את ה"צמח צדק". הוא הסביר
לו את ההוראה בעבודת ה' הרוחנית שיש ללמוד
מהאל"ף הזעירא של "ויקרא"²⁵.

ודברים אלו באים כהמשך לסיפורו של הרבי
(בהתוועדות קודמת לזאת²⁶) על כך שאדמו"ר הזקן
התמסר לחינוכו ולהדרכתו של ה"צמח צדק", ולכן
הוא עצמו הוליכו ל"חדר" וכו'.

וכדי שההוראה הנלמדת מהאל"ף זעירא תהיה
מושלמת, יש צורך בכל ההקדמה הנ"ל בקשר לאדם
הראשון.

על ידי הרחבת הדיבור על מעלותיו של אדם
הראשון, שהיתה אצלו "הכרת מעלת עצמו" לא
התכוון אדמו"ר הזקן לשלול את דרכו של אדם
הראשון, אלא אדרבה – כך צריך להיות אצל כל יהודי
(מפני הניצוץ של אדם הראשון שבו, כפי שיבואר
להלן בסעיף ז), וכפי הפתגם הידוע²⁷ "כשם שצריך
לדעת את החסרונות, כך צריך לדעת גם את המעלות
שלו".

מזה יוצא ש"הכרת שפלות עצמו" איננה באופן
השולל "הכרת מעלת עצמו"²⁸, אלא, שלמרות שהוא
מכיר במעלת עצמו – אין זה משפיע עליו, בידעו

וכיו"ב) – שמורה על ענין של מציאות – אלא שהיא אות הכי קטנה,
"בחי" נקודה לבד" (אגה"ת פ"ד. וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 418
ואילך).

(30) תניא רפמ"ב.

(31) תו"א ו, א. וראה בכ"ז ס' הערכים: חב"ד ע' אדה"ר (ע' קסח"ט),
וש"נ.

(32) איכה ג, לח.

(33) ל"ת להאריז"ל פ' בראשית. ובכ"מ.

(25) ע"פ המבואר בפנים יומתק זה שהוצרך אדה"ז לדביקות למשך
זמן – אף שותכן התי' נמצא במפרשים, כנ"ל.

(26) שחזמ"פ (סה"ש ה"ש"ת ע' 40).

(27) לקו"ד ח"ד תקפא, א. וראה היום יום ע' קז.

(28) ראה גם לקו"ד ח"ג תל, א.

(29) ויש לקשר זה עם מה שנשמת משה היא "חכמה דאצילות ממש"
(כמובא בהסיפור שם), דבחכמה ישנו כלי אלא שהכלי הוא בבחי' ביטול
בתכלית כמו האור עד שנק' חייה' (לקו"ת מטות פז, סע"ד. אוה"ת וארא
ע' קנ. ובכ"מ) – שלכן נרמזת באות יו"ד שיש לו צורת אות "קקן"

31 היה יציר כפיו של הקב"ה, ואצל כל ישראל קיימים
32 הדברים (בגלוי⁴⁰) רק בנשמה "חלק אלקה ממעל
33 ממש"⁴¹, ולכן אין לנשמה קשר עם ענין החטא, כפי
34 שכתוב בזוהר⁴² על הפסוק⁴³ "נפש כי תחטא" –
35 "אורייתא וקוב"ה תוהינן עליה ואמרי נפש כי תחטא וגו'
36 (בתמיהה)"; וגם כאשר יהודי נכשל, חס וחלילה, בחטא,
37 עדיין הנשמה "גם בשעת החטא היתה באמנה אתו"⁴⁴.

38 וזהו הפירוש העמוק והפנימי לפסוק⁴⁵ "ועמך כולם
39 צדיקים": מצד דרגת אדם הראשון (כפי שהיה לפני
40 החטא) הקיימת אצל כל יהודי, עבודתו היא בדרגה של
41 צדיקים, אפילו אם היה שקוע לפניין בענינים של
42 היפך וכו'. כאשר הוא עוסק בעניני תורה ומצוות, הרי
43 זה (מפני פנימיות הנשמה, דרגת אדם הראשון שבו) –
44 לא עבודה של תשובה, רחוק שנעשה קרוב, אלא
45 עבודה מעין עבודת צדיק⁴⁶ שלכתחילה אין לו קשר
46 לרע ולחטא.

47 ומפני מעלה זו הקיימת אצל כל יהודי יכולה להיות
48 אצלו "הכרת מעלת עצמו", כי מציאותו של צדיק
49 איננה עצמית, ח"ו, אלא זוהי מציאות של קדושה,
50 שבה אין לטומאה שום כח אחיזה (שלא כבעל-
51 תשובה, שגם לאחר התשובה הוא צריך "שמירה
52 מעולה שלא יחזור לסורו"⁴⁷).

53 ואדרבה – צריכה להיות הכרה בערך עצמו, עד
54 שלפעמים זוהי הדרך (על ידי "ויגבה לבו בדרכי ה'")⁴⁸
55 כדי לנצח את ההעלמות וההסתרים של העולם הזה –
56 כשהעבודה היא בתוקף של קדושה, עבודה הדומה
57 לעבודת הצדיקים.

ח.

גם אצל צדיק יש צורך ב"הכרת שפלות עצמו"

58 יחד עם "הכרת מעלת עצמו" צריכה להיות גם
59 "הכרת שפלות עצמו", כי לולא זאת יכולה הכרת
60 מעלת עצמו לגרום, ח"ו, לירידה ונפילה וכו', ועל כך
61 בא ההסבר.

1 גם ענין זה רמזו בלשונו של אדמו"ר הזקן, שצוטט
2 לעיל – "אדם הראשון שעל ידי הכרת מעלת עצמו
3 נכשל בחטא עץ הדעת, כתוב אדם באל"ף רבתי" –
4 שהרי, לכאורה, אם האל"ף רבתי של אדם הראשון היא
5 "בחינת אדם הראשון כמו שהיה לפני החטא" היה עליו
6 לומר את הדברים בסדר הפוך: "אדם הראשון שכתובה
7 אצלו אל"ף רבתי – על ידי הכרת מעלת עצמו
8 (אחר-כך) נכשל בחטא עץ הדעת"?

9 אלא שבכך הוא רומז, שגם לאחר ש"נכשל בחטא
10 עץ הדעת, כתוב אדם באל"ף רבתי (שהיא "בחינת
11 אדם הראשון כמו שהיה לפני החטא" כאמור לעיל).

ז.

יתרונו של אדם הראשון הוא נצחי וקיים אצל כל יהודי

12 נצחיות יתרונו של אדם הראשון איננה מתבטאת
13 רק בכך שהיא נשארה (ולפחות בהסתר) בו עצמו גם
14 לאחר החטא, אלא בנוסף לכך קיים יתרון זה אצל כל
15 יהודי עד סוף כל הדורות.

16 וכידוע³⁴, שבני ישראל נקראים על-שם אדם –
17 "אתם קרויים אדם"³⁵ כי בכל "נשמה וניצוץ מישראל"
18 יש "חלק מנשמת אדם הראשון", ולכן ניתנו היתרונות
19 של אדם הראשון לכל יהודי.

20 עד כדי כך, שגם המעלה ש"חכמתו מרובה מחכמת
21 מלאכי השרת" – שבזכותה יכול היה לקרוא "שמות"
22 לכל הנבראים לפי ה"נפש חיה"³⁶ של כל נברא³⁷ –
23 קיים משהו בדומה לה אצל כל יהודי, כפי שנאמר
24 במספר מקומות³⁸ שהשם שהורים נותנים לילדיהם,
25 ניתן במעין רוח הקודש: מלמעלה נותנים להם את
26 הרעיון לקריאת השם הזה, המתאים ל"נפש חיה" של
27 ילד זה.

28 ולכן יש בכל יהודי, בכל מצב שהוא נמצא, משהו
29 מדרגת אדם הראשון לפני החטא³⁹. ההבדל הוא: אצל
30 אדם הראשון היה יתרון זה קיים גם בגוף (כיוון שגם גופו

(34) לקו"ת נצבים מז, ב. וראה אגה"ק סי' ז.

(35) יבמות סא, רע"א.

(36) בראשית ב, יט.

(37) ראה אור"ת להח"מ פ' בראשית (ד, סע"ב ואילך). לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 14, וש"נ.

(38) כתבי האריז"ל (ס' הגלגולים הקדמה כג. וראה עמק המלך שער א' ספ"ד). הובא באור"ת שם. ועוד.

(39) ראה גם לקמן ע' 15.

(40) ובהעלם גם מצד הגוף כן הוא, כי בחירת העצמות היא בהגוף דוקא (ראה בארוכה לקמן ע' 368. וראה שם ד"מנעשה ידי להתפאר" קאי

על הגוף).

(41) תניא רפ"ב.

(42) פרשתנו טז, א. וראה שם יג, ב.

(43) פרשתנו ה, א.

(44) תניא ספכ"ד.

(45) ישעי' ס, כא.

(46) ראה עד"ו לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 263.

(47) לקו"ת ואתחנן ט, ד. וראה אגה"ת ספ"א: לבלתי רום לבבו ולהיות שפל רוח בפני כל האדם כו'.

(48) דה"ב יז, ו. תיר"א צא, ב. קיט, ג ואילך. לקו"ת נשא טו, ג. ועוד.

הידיעה כיצד להגיע להכרה שהוא עצמו איננו
כלום, והאחר הוא מציאות, דורשת סדר עבודה רוחנית
מיוחדת, דרגה נעלית של התבטלות עצמית.
גודל ענוותנותו של משה רבנו מתבטא גם בכך
שהוא תיקן את חטא עץ הדעת [כידוע, שבמתן תורה
– כשמשה קיבל תורה מסיני⁵⁴ – פסקה זוהמתן מחטא
עץ הדעת⁵⁵]. הוא לא היה עניו באופן הרגיל, אלא
בקיצוניות מיוחדת – "עניו מאד מכל האדם אשר על
פני האדמה"⁵⁶ – הוא השווה את עצמו לכל יהודי, תוך
מחשבה ש"אם לאחר היו המעלות.. שלו.. היה ודאי
טוב יותר ממנו".

י.

ההוראה לפועל

זוהי גם אחת ההוראות למעשה שיש ללמוד מן
הסיפור:
מצד אחד יש לדעת שלכל יהודי יש בירושה מעלות
נפלאות, והוא צריך להכיר בערך עצמו. כאשר הדבר
נוגע למצוות וכדומה, וידע אינש בנפשיה מעמדו
ומצבו הרוחני, הוא טוען: מי אני ומה אני שאקבל על
עצמי דבר שבקדושה? אומרים לו: אצלך קיימת עכשיו
בחינת אדם הראשון, כפי שהיה לפני החטא, ולפיכך:
ללא קשר למה שהתרחש אצלך עד עתה – עכשיו אתה
צריך להתנהג כאילו אתה נעלה לגמרי מענין החטאים.
אך מצד שני יש לזכור שכל המעלות הנפלאות הן
מתנה, ונכון הוא, שאם כל המעלות הללו היו לאחר,
הוא היה טוב יותר ממך – וכתוצאה מכך לא תגרום
ההכרה במעלת עצמו להרגשת גאווה וכדומה, ואדרבה
– תביא אותו להרגשה של "שפל בעיני עצמו".
ובאמצעות התבטלות זו הוא זוכה לגדולה אמיתית
– כמאמר⁵⁷ "מאן דאיהו זעיר איהו רב" (=מי שהוא
קטן, הוא גדול) – הוא זוכה ל"ויקרא אל משה",
קריאה של חיבה⁵⁸ לדרגת משה שבנפשו, וזה נותן את

המשך בעמוד רג

ברור הוא, שאדם שאיננו צדיק – הרע⁴⁹ אצלו הוא
בתוקף, ובודאי הוא צריך להישמר ולהיזהר בהכרת
מעלת עצמו, כי הוא יכול להיגרר להרגשת "ישות
עצמית" פשוטה מצד היצר הרע וכו'.
אך כאשר אדמו"ר הזקן רצה לחנך את ה"צמח
צדיק" – צדיק⁵⁰, שיגדל להיות נשיא⁵¹ בישראל – הוא
רצה להזהירו יותר מכך: כיוון שאפילו אצל אדם
הראשון, אשר היה צדיק, ובנוסף לכך יציר כפיו של
הקב"ה, ולכאורה לא היה לו שום קשר לחטא, ולא
היה אצלו שום מקום לאחיזה ל"לעומת זה" (טומאה)
ובכל זאת גם אצלו גרמה ההכרה בערך עצמו לכשלוך
בחטא עץ הדעת – וודאי שכל צדיק צריך להיזהר
בהכרת מעלת עצמו⁵².

ט.

הענווה האמיתית - הכרה בערכו של הזולת

כך יובן מדוע האריך אדמו"ר הזקן בהסבר על
ענוותנותו של משה, אשר בנוסף להיותו עניו בחושבו
שמעלותיו הן מתנה, הוא חשב שאדם אחר עם אותן
מעלות היה ודאי טוב יותר ממנו.
וזאת מפני שצריך להיזהר, שכאשר נמצאים בדרגה
נעלית בקדושה ובהכרת מעלת עצמו, לא תתערב כל
הרגשת "ישות עצמית" – ולשם כך אין די בהכרה
רגילה של שפלות עצמו, אלא יש צורך בקצה ההפכי⁵³
– ענווה והתבטלות מוחלטים:
וההוכחה לענווה האמיתית היא כאשר אין
מחפשים רק את ה"לא" שבו עצמו, אלא מחפשים את
יתרונותיו של הזולת.
וכפי שרואים במציאות: יש אנשים, המפתחים
בעצמם את ענין ההתבטלות העצמית, ומוכנים לסבול
אפילו שהזולת יבטלם, אך תוך כדי כך מתגנבת לתוכם
המחשבה: אמנם אני כלל אינני מציאות עצמית, אך
האחר הוא עוד פחות ממני...

(49) ראה תניא פי"ג.

(50) כמחז"ל בראת צדיקים (ב"ב טז, א) וכדאיתא בתיקונים (בהקדמה
א, ב) שיש בנשמות ישראל כו' צדיקים והוכיח סופו על תחלתו (ראה
תניא פי"ד).

(51) שמוכרח להתנהג באופן דואתהלכה ברחבה.

(52) עפ"ז יש לבאר ג"כ המשך הסיפור שם, שאדה"ז אמר מאמר
חסידות עה"פ אדם כי יקריב מנח קרבן לה' – די"ל שמרמז בזה, שגם
בבחי' אדם (הראשון – ראה פרש"י עה"פ. לקמן ע' 15) צ"ל "מנח קרבן
לה'", ש"יקריב את נפש האדם שלמטה לה'" (לקו"ת פרשתנו ב, ג).

(53) ע"ד מ"ש הרמב"ם בשמונה פרקים פ"ד. ה' דיעות פ"ב ה"ב.
ולהעיר מ"ש שם ה"ג בנוגע לענווה ושפלות (ושם): לפיכך נאמר במשה
רבינו עניו מאד). וראה לח"מ שם פ"א ה"ד. שו"ע אדה"ז חאו"ח סקני"ה

סוס"א. קנו ס"ג.

(54) אבות בתחלתה.

(55) שבת קמו, א. – ועפ"ז יש לבאר זה שהענווה של משה נרמזה
באל"ף זעירא דויקרא דוקא, כי השראת השכינה במשכן היא הסימן
דנתכפר להם חטא העגל (פרש"י ר"פ פקודי. שמיני ט, כג. וראה רש"י
שם, ב. ויעוד), אשר ע"י חטא העגל חזרה זוהמתן (דחטא עה"ד) – זח"א
נב, ב. זח"ב קצג, ב.

(56) עד שהי' לא רק עניו ושפל בעיני עצמו, אלא – בלשון הסיפור
– "א' לב נשבר ונדכה".

(57) זח"א קכב, ב. ח"ג קסח, א. ולהעיר ג"כ מפענח רזא כאן, דאל"ף
רבתי דאדה"ר קאי על משה, ע"ש.

(58) תו"כ ופרש"י עה"פ.

בראשית מד, ג - הבוקר אור והאנשים שולחו המה וחמוריהם

פח

רמז וביאור דיוסף ואברהם כתוב בתורה "בקר",
אברהם בחי חסד, וכן יוסף כל החיים שלו היו חיים של
חסדים וכו'

החיים דיוסף¹ מאה ועשר שנים הם בחי חיים
דחסדים, כי ק"י הוא מספר² ימי"ן, ובאמת חיי יוסף
היו טובים שהם חיים דחסדים, לא מיבעי הפ' שנה
האחרונים שהי' בגדולה כ"כ פשיטא שהם חיים
דחסדים, אלא אפילו ל' שניו הראשונים היו ג"כ חיים
דחסדים, ב"ז שניו הראשונים אביו ישראל אהבו מכל
בניו, כמ"ש³ וישראל אהב את יוסף מכל בניו, והם
מספר⁴ טו"ב, ואפילו הי"ג שנה שאח"כ שהי' עבד
וישב בבית האסורים היו חיי חסדים כמ"ש⁵ ויהי ה' את
יוסף כו' וכתוב⁶ וימצא יוסף חן בעיניו כו' וכל יש לו
נתן בידו, ויעזב⁷ כל אשר לו ביד יוסף, ובהיותו בבית
האסורים כתיב מפורש⁸ ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד,
הרי שגם הי"ג שנה היו חיי חסדים.

והוא, כי בקר⁹ דיוסף נמשך מבקר דאברהם כמ"ש
בוזה"ק פרשת בלק דף ר"ד¹⁰, ועיין במק"מ ובביאורי

- (1) בראשית נ, כב. ויחי יוסף מאה ועשר שנים.
- (2) ימין הוא חסד, ראה תניא - שער היחוד והאמונה פרק ה (פ, א).
- (3) שם אגרת הקודש סימן יג (ק"ט, ב).
- (4) רמז למ"ש "יוסף בן שבע עשרה שנה" י"ז בגימטריא טו"ב. ראה גם לעיל סימן ט. יד.
- (5) שם לט, ב.
- (6) שם פסוק ד.
- (7) שם פסוק ו.
- (8) שם פסוק כא.
- (9) פירוש: (ראה הערה 10 מ"ש בוזה"ק) אברהם הוא בחי חסד, וזהו דאברהם "וישכם אברהם בבוקר", בקר אור, אור הוא בחי חסד - שאור נברא ביום ראשון כנגד מדת החסד (לעיל סימן סג הערה 3), ומדת "החסד" הוא התחלת ההשפעה היינו ה"אהבה", ויוסף הוא מדות "היסוד" סוף ההשפעה - ההתחלה והסוף דהשפעה מדות שנעשה "אחת". ראה הנסמן בסוף הערה 10.
- (10) עמוד א. וז"ל: מה שכתוב (תהלים ה, ד) יהוה בקר תשמע קולי בקר אעורך לך ואצפה. שואל תרי בקר אמאי (למה כתוב ב' פעמים מלת "בקר", ומשיב) אלא חד בקר דאברהם (אלא אחד הוא החסד של אברהם, כמ"ש [בראשית יט, כז] וישכם אברהם בבקר), וחד בקר דיוסף (ואחד הוא החסד של יוסף שהוא ביסוד), דכתיב (בראשית מד, ג) הבקר אור, ומתרגמינן צפרא נהיר, (פי' התרגום על אור נהיר, הבקר האיר מצד החסד), נהיר ודאי (אור ודאי, ור"ל כי בין בחסד ובין ביסוד כלולים כל החסדים והשפעות, כי מהחסד נמשכים החסדים ליסוד, בסוד חסד דשריא בפום אמה - היינו החסד

הזהר¹¹ שם, ומצינו בתהו שאור החסד נפל ליסוד,
ובתיקון¹² חסד אתגלי בפומא דאמה.

גם בחי¹³ יסוד נעשה מבחי' אברהם כמ"ש¹⁴
באברהם ברוך אברם כו' קונה שמים וארץ, ואברהם
הוא אבר מ"ה, שנעשה בחי' אבר יסוד. ועיין בע"ח
שער הנסירה¹⁵ פ"ח ע"ש.

מיל"ה¹⁶ גי' ה' פעמים¹⁷ טוב, שהם ה' חסדים¹⁸

[ההשפעה] מתגלה ושורה בראש ובפום אבר היסוד, לכן האור שלהם
גדול מאד וכל אחד נקרא בקר). (שע"ר ומפרשים).

ראה תורת מנחם התוועדויות ה'תשט"ז ח"ג עמוד 93. לקוטי שיחות
חלק לט - שיחות על אגרת התשובה עמוד 51 ואילך, ובהערה 30
שם.

(11) ביאורי הזהר מאדמו"ר האמצעי עמוד רכ ואילך (קה"ת
ה'תשע"ה).

(12) פירוש: ראה זוהר - אדרא רבא - פרשת נשא דף קמב, א. פירוש:
חסד מתגלה בפי ובראש אבר היסוד. ראה תורה אור פרשת לך יא, א.
תורת חיים בראשית עמוד פ, ג (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק
א סימן קנו הערה 12). ספר המאמרים תרמ"ג עמוד יד. ועיין גם כן
ילקוט שם סימן קא, סה. (וראה גם זוהר חלק ב לו, א).

(13) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל'
לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס
עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי'
בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד
"שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הרי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד
15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא
להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. - ראה ביאורי הזהר
לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3).
אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם -
ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".

(14) בראשית יד, יט.

(15) עץ חיים שער יג פרק ח וז"ל: קונה הכל, והנה חסד נקרא אברהם
וממנו נמשך האור אל כל הספירות עד בואו אל היסוד הנקרא* כל,
ומזל הי"ג נקרא ונקח כנודע, והם אותיות קונה, וזהו קונה הכל כנ"ל.
וזהו ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ, כי אברהם מתקן
שמים וארץ ע"י שקנה מחדש בחי' היסוד המזווג שניהן כמ"ש כי
כל בשמים ובארץ והוא הקונה אותם בסוד מזל הנקרא ונקח. וז"ש
בפרשת בראשית ג"כ דכד אתי אבר מאברהם אתהדר ברא ונעשה
אבר ואתגלייא האי אבר. והענין כי ע"י האור ההוא שלקח אברהם
נתקן האבר הקדוש המזווג עם המלכות הנקרא מ"ה לכן כח שניהן
נרמז בו אבר מ"ה - אברהם כי הוא המתקנם, ע"ש.

וראה אור התורה וישב עמוד רעז "קנה" - עם הכולל - בגי' "יוסף",
דיוסף בגי' ו' פעמים כ"י, שהוא המשכת שם הרי' בשהה מדות
עליונות עד בחי' יסוד, וממנו מקור תוספות האור בבי"ע כו', ע"ש.

(* ראה לעיל סימן פד הערה 7. לקמן סימן קעג הערות 6, 7.
(16) מקשר כאן בחי' יסוד - אבר היסוד, דכו מצות מילה מאברהם -
דהם טוב וחסד, וכן "גביע" דיוסף בחי' טוב.

(17) "מילה" (דאברהם) בגי' 85, וכן ה' פעמים טו"ב (85 = 5 x 17),
וכן "גביע" (דיוסף) בגי' 85, כדלקמן.

(18) ראה לעיל סימן פכ הערה 6.

ובני זלפה שהיו אחיו מבזין אותן, ובי"ג שנה במצרים
שאח"כ הי' ג"כ בעל חסד עם אדונו ובבית האסורים
עם האסירים, ומכ"ש בהפ' שנה שאח"כ שפרנס לכל
כמ"ש²² הוא המשביר בר לכל עם הארץ, וגמל טובות
עם אחיו כל ימי חייו.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קלה

(22 שם מב, ו.

שביסוד, וכן¹⁹ גביע הכסף דיוסף גבי"ע גי' ה' פעמים
טוב, וזה שהוא דכסף²⁰ חסדים, וכתוב²¹ וילקט יוסף את
כל הכסף כו', היינו כל החסדים.
וכן בפשוט יוסף הי' בעל חסד, שקירב את בני בלהה

(19 בראשית מד, ב.

(20 הגביע נעשה מ"כסף" דהוא בחי' חסדים. ראה תורה אור כו, ד.
אור התורה וישב עמוד רנ"ג, ב. לקוטי שיחות חלק ו עמוד 159.

(21 בראשית מז, יד. ראה לקמן סימן קיב.

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

מודים לבית הלל שמותר להתחיל מלאכה מערב שבת, מבאר
עתה המשנה שישנם אופנים שבית הלל מודים לבית שמאי
שאסור להתחיל מלאכה בערב שבת על מנת שתגמר בשבת.
אין צולין בשר בצל וביצה מערב שבת, על מנת שתיגמר מלאכת
צלייתם בשבת, אלא באופן שיש שהות כדי שיצולו מבעוד יום
בשיעור הראוי לאכילה.
וכן אין נוהגין פת לתנור בערב שבת עם חשכה – סמוך לחשיכה,
ולא מניחים חררה – מין עוגה – לאפותה על גבי גחלים, אלא באופן
שיש שהות כדי שיקרמו פניה – שיעלה קרום על הפת או על
החררה מבעוד יום.
רבי אליעזר אומר, צריך שתהא שהות כדי שיקרום החלק התחתון
של – של הפת, קודם כניסת השבת.
דינים אלו הם אף לדעת בית הלל, המתירים (לעיל יד) להתחיל
מלאכה קודם חשיכה על מנת שתיגמר מאלה בשבת. וטעם
הדבר שהם אוסרים בזה, משום שחששו שמא יחתה האדם
בגחלים בשבת כדי למהר את צליית הבשר או את אפיית הפת.
עתה מביאה המשנה אופן שבו מותר להתחיל בצליית בשר סמוך
לכניסת שבת: משלשלין – מורידים למטה את קרבן הפסח בתנור,
בערב שבת עם חשכה – סמוך לחשיכה, כשחל ערב פסח בערב
שבת, ואין חוששים שמא יבואו לחתות בגחלים לאחר כניסת
השבת, לפי שבני החבורה העושים את קרבן הפסח זריזים הם,
וזכירו זה לזה שלא לבוא לידי איסור.
המשנה מביאה דין נוסף שהותר מטעם זה: ומאחזין את האור
במזירות בית המוקד – רשאים היו הכהנים להדליק בערב שבת עם
חשיכה אש מועטת בעצים של המזורה שהיתה בעזרה, במקום
שנקרא 'בית המוקד', והיתה המזורה בוערת והולכת מאלה אחר
החשיכה, ולא חששו חכמים שיבואו הכהנים לחתות בה כדי
להבעיר יותר בשבת, לפי שכהנים זריזים הם, ומזכירים זה לזה
שלא לבוא לידי איסור.

מעשה היה בתלמיד, דאורי – שהורה הלכה בעיר ששמה חרתא
דארגו כשיתר רבי שמעון במוקצה, שמתיה – נידה רב המנונא
לתלמיד זה.
מקשה הגמרא: והא ברבי שמעון ככירא לן – והרי נוקטים אנו
להלכה כשיתר רבי שמעון, ונמצא שאותו תלמיד יפה הורה,
ומדוע נידה אותו רב המנונא.
מתרצת הגמרא: באחרית דרב תוה – הוראה זו במקומו של רב
היתה, ומאחר ורב נוקט להלכה כשיתר רבי יהודה לא איבעי ליה
למיעבד הכי – לא היה לו לאותו תלמיד לעשות כן, להורות
באותה העיר כדעת רבי שמעון, ועל כך שזילול בכבודו של רב
נידוהו רב המנונא.
הגמרא מביאה מעשה בשני תלמידים שנחלקו בדין הוצאת מזון
בשבת מבית שנפלה בו דליקה: הני תרי תלמידי – מעשה היה בשני
תלמידים, שנחלקו באיזה אופן מותר להוציא מזון ומשקים מבית
שנפלה בו דליקה בשבת לחצר שעירבה עמו. חד – אחד מן
התלמידים, היה מציל בחד מנא – בכלי אחד, כלומר, היה ממלא
כלי גדול באוכלים ומשקים ומוציאו מן הבית לחצר, אך לא היה
מוציאם בכמה כלים, לפי שסובר היה שהיא טירחה יתירה
האסורה בשבת. וחד – ואילו התלמיד האחר, מציל היה מן
הדליקה אפילו בארבע וחמש מאני – כלים, אלא שהיה מקפיד
להכניס את אותם הכלים לתוך כלי גדול, וכך היה מוציאם מן
הבית לחצר.
וקמיפלגי – ונחלקו אותם תלמידים, בפלוגתא – במחלוקת דרבה
בר וברא ורב הונא, שנחלקו להלן (כ). בדין זה.

משנה

לאחר שנתבאר במשנה הקודמת שנחלקו בית שמאי ובית הלל
אם מותר להתחיל מלאכה בערב שבת על מנת שיגמרו מעצמם
בשבת, ונתפרש שם בסוף המשנה שישנם אופנים שבית שמאי

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

זאת לענין שעוה, מהו דתיקא לפתילות נמי לא חויא – שמא תאמר
שבאופן שעשאה בצורת פתילה, והיינו שהדביק שעוה סביב
לחוט, גם כן אינה ראויה להדליקה לשבת, קא משמע לן הברייתא
שאין השעוה פסולה אלא כשהיא באה במקום השמן, והיינו
כשמניח שעוה בתוך כלי של נר שמן, ונותן פתילה בכלי ומדליקה,
אבל אם עשאה בצורת פתילה כשירה היא.
הגמרא מבאר מהות 'עיסרן' ו'שעוה': אמר רמי בר אבין, עמרנא
פסולתא דיופתא – עיסרן הוא פסולת הזפת, שאחר שיוצאת הזפת
מהעץ, על ידי חימום באש יוצאת פסולת צלולה כשמן. שעוה היא
פסולתא דדובשא – פסולת דבש דבורים.

כלל. ושערי אחריו מחר – נשרף מיד כשמדליקים אותו ואינו
דולק כלל. ולכן אין צריך למנותם לאיסור.
שנינו במשנה: ולא בנפת. מבאר הגמרא: ופת היינו זפתא מין
שומן שחור היוצא מעץ שמן ששמו פיגה. שעוה היא הנקראת
בארמית קיריתא, והיא פסולת הדבש.
הנא בברייתא. עד כאן – עד 'ירוקה שעל פני המים' פירטה המשנה
פסול פתילות, מאן – [מזפת] ואילך פסול שמנים.
מקשה הגמרא: פשיטא שכך כוונת המשנה ומדוע הוצרכה
הברייתא לבאר זאת.
מתרצת הגמרא: שעוה איצטריכא ליה – הברייתא הוצרכה לבאר

א, א – ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר

א. כתיב (שם יד, ד) "מי יתן טהור מטמא לא אחד", ופסוק זה על-דרך פסוק (קהלת ב, יג) "כיתרון האור מן החשך". והארכתי מאד בדרושים אחרים מענין זה (לעיל אות רפ"ב), כי סיבת החושך גורם יתרון האור, ממה שהי' קודם שנתחשך.

ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פי"ט ס"ח) חוה סחטה אשכול של ענבים, בענבים מעורבים בשמרים ואינם ניכרים רק מתבטלים, וכשנסחטו ונעשו שמרים אחר כך, נשאר היין משומר. רצה לומר מסולק מהשמרים, והוא זך ובהיר יותר ממה שהי' קודם סחיטה. וזהו ענין עולם הבא יין המשומר בענביו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לד, ב), "עין לא ראתה אלקים זולתך" (ישעי' סד, ג) זהו יין המשומר.

והענין כי הי' "כתנות אור" נגנזו ונעשה "כתנות עור" ב'עין' שהוא עור היפך אור. ובהתם החטאת לעתיד אור חדש יהי' לזה העור יתרון 'עין' שגרמה עיור, עיור יתהפך ל"עין בעין נראה אתה ה' וגו'" (במדבר יד, ד), עין רואה עין כו' זה יין המשומר כו'. וזהו ענין א' ד"שמע ישראל" (דברים ו, ד) – רבתי.

ובדברי הימים (א-א, א) א' ד"אדם" – רבתי. הנה, "אדם" מעשר של "אמות", והעולם נברא באמת, "בראשית ברא אלקים את" (בראשית א, א), סופי תבות "אמות". "ונגן מפריד אלוף" (משלי טז, כח) הוא הנחש בהוצאת דבת שקר, גרם שנפרד א' מן "אמת" ונשאר – "מת", וכן מן "אדם" ונשאר – "דם". ואז נסתלקה אלף מ"כתנות אור" ונעשית "עור".

ועל כן א' ד"ויקרא" (ויקרא א, א) זעירא, ונשאר "ויקרא" לשון "קרי" היא לילית, שהולידה מן אדם ק"ל שנה, ובאה זוהמא לעולם (ערובין יח, ב). ואמר "אדם כי יקריב" (ויקרא א, ב) דאינו קרוב, עתה צריך להקריב, ואחר כך הפרשיות של תורת כהנים הארכתי במקום אחר, שסובבים על זה הענין.

וכל הטומאות נמשכות מזה. "אדם כי יהי' בעור בשרו" (שם יג, ב) מחמת שנעשית כתנות עור ובשר בחטא אדם הראשון, ולא היתה מיטת אדם שלמה, רק קרי, ומזה הזיבות ודם נדה כו', עד בא יעקב שופרי' מעין שופרא דאדם, והיתה מיטתו שלמה (פסחים נו, ב) ויצאו ממנו שבעים נפש קדושות, לתקן ע'. "ואת יהודה שלח לפניו" (בראשית מז, כח) רומז על דוד המלך ע"ה בסוד אדם Tוד משיח...

לעתיד בביאת משיח, כתיב (ישעי' ס, א) "קומי אורי כי בא אורך", "אור הלבנה כאור החמה וגו' כאור שבעת

הימים" (שם ל, כו), שהוא אור הגנוז שהי' משמש אז, ומה שהי' "עין לא ראתה", יתהפך ל"עין לא ראתה אלקים זולתך" (שם סד, ג), דהיינו לרוב הבהירות, וכל זה בא מכח ביטול השמרים – הקליפות, ומעז יצא מתוק, וזדון נתהפך לזכות, ו"כעת יאמר ליעקב" (במדבר כג, כג), ואמרו רבותינו ז"ל (דברים רבה פ"א ס"י) שהיו ישראל לפניו ממחיצתן של מלאכי השרת כו'.

של"ה – מסכת פסחים אות שסז. שסח

ב. דע כי אילו לא חטא אדם הראשון אז לא הי' שייך לומר להיות נבדל מקום קדוש. כי הכל הי' ענין גן עדן והכל הי' קודש, וכמו שכתוב בירמ' (ג, טז) לעתיד לא יאמרו עוד ארון ברית ה' וגו', ופירש"י כי כל כניסתכם תהא קדושה ואשכון בה כאילו הוא ארון.

וכן לא הי' נבדל איש מאנשים לעבודה ולכהונה כי היו כולם ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכן לא הי' נבדל זמן מן הזמנים לקדושה כי כל העתות היו שוים לקדושה כמו שיהי' לעתיד עולם שכולו שבת.

וסימנך לשלש אלה הוא עולם שנה נפש, המוזכר בספר יצירה. דהיינו קדושת המקום מהעולם, וקדושת זמן מן הזמנים הנכלל בענין שנה, וקדושת הבדל אדם משאר נפשות האדם וזהו ענין נפש.

ולא הי' האדם צריך לקרב את עצמו על ידי הקרבן, רק הוא בעצמו הי' קרבן לה' כענין נפשותיהם של צדיקים לאחר מותם שהם קרבן על גבי מזבח של מעלה.

על כן התחיל ספר זה באדם שנאמר (ויקרא א, ב) אדם כי יקריב רומז לאדם הראשון, ואז תורת כהנים תיקון לאדם וכל דיני הקרבן.

אחר כך נגעי בני אדם הבא מכח חטא שלו ותקנתן היינו טומאת נדות וצרעת וזיבה וקרי וטהרתן. אחר כן מיתת שני בני אהרן הרומזים לבני אדם קדמאה כמו שיתבאר במקומו.

והוצרך אחר כך להיות יום בשנה לכפר כי כן נגזר על אדם ביום אכלו מיתת ויומו של הקב"ה אלף שנה ואז יום לאלף שנה. אחר כך לעורר הקדושה ולקדש עצמו הוא בפרשת קדושים תהיו. אחר כך קדושת הזמנים בפרשת אמור. אחר כך ענין השמיטות שבע פעמים שנמשכו משבעת ימי בראשית הנעלמים כמו שיתבאר במקומו.

אחר כך ברכות וקללות להיות סור מרע ועשה טוב והבטחות אלו של אם בחקותי תלכו לא נתקיימו עדיין עד לעתיד ואז יהי' הנצחית בגוף ונשמה ככוונת הבריאה מתחלה כמבואר בארוכה בהקדמה שלי תולדות אדם. הרי ספר תורת כהנים תיקון האדם.

של"ה עה"ת

♦ יום ראשון כ"ו אדר ♦

א (א) וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֶהֱלֵי מוֹעֵד לֵאמֹר:

הַפִּסְקוֹת הַיְתֵה קְרִיאָה? תִּלְמִיד לומר: "וַיְדַבֵּר", לְדַבּוֹר הַיְתֵה קְרִיאָה וְלֹא לְהַפְסִקוֹת. וְמָה הָיוּ הַפִּסְקוֹת מְשֻׁמּוֹת? לְתֵן רוּחַ לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פֶּרֶשֶׁה לְפֶרֶשֶׁה וּבֵין עֲנִין לְעֲנִין, קַל-וְחֹמֶר לְהִדְיוּט הַלּוּמֵד מִן הַהִדְיוּט. אֵלָיו • לְמַעַט אֶת אֶהֱרֹן. רַבִּי יְהוּדָה אומר: "ג דְּבִרּוֹת נִאֲמָרוּ בַּתּוֹרָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן. וּכְנֻגָּם נִאֲמָרוּ י"ג מַעוֹטִין, לְלַמֵּד, שֶׁלֹּא

הַיְתֵה קְרִיאָה • לְכָל דְּבִרּוֹת וּלְכָל אֲמִירוֹת וּלְכָל צִוִּים, קֶדְמָה קְרִיאָה, לְשׁוֹן חֶבֶה, לְשׁוֹן שְׂמִלְאֵכִי הַשֵּׁרֶת מְשֻׁמָּשִׁין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקְרָא זֶה אֶל-זֶה", אֲבָל לְנִבְיָאִי אֲמוֹת הָעוֹלָם נִגְלָה עֲלֵיהֶן בְּלִשׁוֹן עֲרָאִי וְטַמָּאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶל-בָּלְעָם". וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה • הַקּוֹל הוֹלֵךְ וּמַגִּיעַ לְאַזְנוֹיָהּ, וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִין. יָכוֹל אִף

שפתי חכמים

מֹשֶׁה, אִם כֵּן לְמָה כְּתִיב 'אֵל', אֵלָּא הַקּוֹל וכו'. וְהָרִאשׁוֹן פִּירֵשׁ דְּקָשָׁה לוֹ לְמָה כְּתִיב 'אֵל מֹשֶׁה', הָיָה לִיָּה לְמִימַר 'לְמֹשֶׁה', וּמִתְרַץ 'הַקּוֹל הוֹלֵךְ' כו'. וְדָרַשׁ כָּאן יוֹתֵר מִבְּשָׂאָר 'אֵל' שֶׁבַּתּוֹרָה, לְפִי שֶׁבַּתּוֹרַת כֹּהֲנִים דָּרְשׁוּ 'וַיְדַבֵּר אֵלָיו' לְמַעַט אֶת אֶהֱרֹן מִן הַדְּבִיר, וּמִנָּה לְהוֹי. דְּלָמָּא לֹא בָּא לְמַעַט רַק יִשְׂרָאֵל אֲבָל אֶהֱרֹן שֶׁנִּתְּנָה דְּבִירָא שְׁמַע, אֵלָּא עַל פְּרָחֶךָ צִרִיךְ לומר דְּאִיכָּא מִיעוּט קוֹדֶם לוֹ שֶׁהוּא מֵלֵת 'אֵל מֹשֶׁה' הִמְמַעַט שֶׁלֹּא שְׁמַעוּ יִשְׂרָאֵל וְאֶפִּילוּ קְרִיאַת מֹשֶׁה לֹא שְׁמַעוּ, דְּהָא קָאִי עַל 'וַיִּקְרָא', כֹּל שֶׁכֵּן דְּבִיר שֶׁל מִצְוָה, וְנִשְׁאָר מִיעוּט דְּאֵלָיו לְמַעַט אֶת אֶהֱרֹן מִן הַדְּבִיר עֲצֻמוֹ, וּמִיעוּט דְּקוֹל לוֹ, לְמַעַט אֶת כּוֹלָם אִף מִקּוֹל הַדְּבִיר: ז' בְּשִׁלְמָא אִי הָיָה שֵׁם קְרִיאָה וּנְבוּאָה חֲדָשָׁה, מִשּׁוּם הָכִי הַפְּסִיק, אֲבָל אִי לֹא הָיָה שֵׁם קְרִיאָה, הַפְּסִיקָה זוֹ לְמָה לִיָּה, וּמִשְׁנֵי כְּדִי לִיתֵן רִיחַ וכו'. ח' הַעֲיָקָר הוּא כְּדִי לְלַמּוֹד אוֹתָנוּ, שֶׁאֵינוֹ לומְדִים מִפִּי הַדְּיוֹטִים, שְׁצִרִיכִים אֵינוֹ בְּהִכְרַח לִיתֵן רִיחַ בֵּין עֲנִין לְעֲנִין כְּדִי לְהִתְבּוֹנֵן בָּהֶם, וְקַל לְהִכִּין: ט' פִּירוּשׁ, מִהַדְּבִיר הַמִּיּוֹחֵד לְמֹשֶׁה לְבַדּוֹ. רְצוֹנוֹ לומר, וְלֹא לְיִשְׂרָאֵל אֵין צִרִיךְ מִיעוּט, שֶׁהֲרִי כְּתִיב 'אֵל מֹשֶׁה' שֶׁבָּא לְמַעַט אֶת יִשְׂרָאֵל, אֵלָּא 'אֵלָיו' בָּא לְמַעַט אֶת אֶהֱרֹן: י' נִחַלַּת יְעִשָׁב נִרְאָה לִי דְלָא פְּלִיגִי, אֵלָּא רַבִּי יְהוּדָה מְפָרֵשׁ דְּבִרֵּי הַתָּנָא קַמָּא, שֶׁלֹּא תִּפְרֹשׁ 'אֵלָיו' לְמַעַט אֶת אֶהֱרֹן מִדְּבִיר

לְבַד, הָיָה אֲמִינָא אֶהֱרֹן הָיָה שׁוֹמַע אֶפִּילוּ הַדְּבִיר עֲצֻמוֹ, וְאִם נִכְתַּב 'וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו' וְגַם 'וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל' יחד, הָיָה אֲמִינָא שֶׁאֶהֱרֹן שָׁמַע אֶפִּילוּ הַדְּבִיר עֲצֻמוֹ וְכֵן יִשְׂרָאֵל שְׁמַעוּ קְרִיאַת 'מֹשֶׁה מֹשֶׁה'. עַד כָּאן תּוֹרָף דְּבִרְיוֹ שֶׁל הָרִאשׁוֹן: ח' כְּלוּמַר, בְּמִקּוֹם שֶׁיֵּשׁ הַפְּסִקָה פְּרָשָׁה וְאֵין בָּהֶם לֹא דְּבִיר וְלֹא אֲמִירָה וְלֹא צִוִּי, כְּמוֹ הַפְּסִקוֹת 'וְאִם מִן הַצֵּאן קֶרְבֵּנוֹ', וְאִם מִן הָעוֹף עוֹלָה קֶרְבֵּנוֹ' וגו', וְנִפְשָׁה כִּי תִקְרִיב 'וגו' וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם תֹּאמַר, לְמָה לֹא אָמַר 'יָכוֹל' זֶה לְעֵיל אַחֵר שְׁסִיִּים 'וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶל בָּלְעָם'. וַיֵּשׁ לומר, בְּשִׁלְמָא לְעֵיל הָיָה אֲמִינָא שֶׁהִבֵּל הָיוּ שׁוֹמְעִין הַקּוֹל אֶפִּילוּ יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן לֹא הָיָה לְמֹשֶׁה גְּדוּלָּה יוֹתֵר מִלְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרִי גַם הֵם הָיוּ שׁוֹמְעִין כְּמוֹ מֹשֶׁה, וּפְשִׁיטָא שֶׁאִף לְהַפְסִקוֹת הַיְתֵה קְרִיאָה, כִּי זֶה הַיְתֵה גְּדוּלָּה שֶׁל מֹשֶׁה יוֹתֵר מִשֵּׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁאִף לְהַפְסִקוֹת הַיְתֵה קְרִיאָה. אֲבָל עֲבָשׁוֹ שֶׁפִּירֵשׁ שֶׁמֹּשֶׁה לְבַדּוֹ הָיָה שׁוֹמַע קוֹל הַקְּרִיאָה, מַעֲתָה יֵשׁ לְהַסְתַּמֵּךְ אִם גְּדוּלָּה זוֹ נִמִּי הַיְתֵה לְמֹשֶׁה שֶׁגַּם לְהַפְסִקוֹת הַיְתֵה קְרִיאָה אוֹ לֹא, כִּינֵן דְּבָלָאוּ הָכִי הַיְתֵה לוֹ גְּדוּלָּה יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא שְׁמַעוּ יִשְׂרָאֵל אֶפִּילוּ קוֹל הַקְּרִיאָה, תִּלְמִיד לומר וכו': ו' וְאִם תֹּאמַר, וְהָא בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה כְּתִיב 'וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה', וְלָמָּה לֹא הִקְשָׁה רַשִׁי זֶה לְעֵיל, וַיֵּשׁ לומר דְּהָכָא הַקְּרִיאָה הַיְתֵה 'מֹשֶׁה

פֶּרֶק א' (א) א' דְּקָשָׁה לְרַשִׁי, לְמָה לִיָּה לְמִיכְתֵּב 'וַיִּקְרָא... וַיְדַבֵּר' שֶׁהוּא כְּפַל לְשׁוֹן, וּמִפְּרֵשׁ וכו'. פִּירוּשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ פְּתָאוּם, אֵלָּא קָרָא תְּחִלָּה 'מֹשֶׁה מֹשֶׁה', וְאַחֵר הִנֵּי, וְאַחֵר כִּף הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ: ב' שֶׁבָּאֵהֱלֵי מוֹעֵד קֶדְמָה קְרִיאָה. כְּלוּמַר, מִכָּאן בִּנְיָן אֲב דְּבָכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְדַבֵּר', וְיִאמַר, 'צו', קוֹדֶם לְכֵן הָיָה קְרִיאָה. דְּבִיר, הָא דְּאֲמִירָה. אֲמִירָה, דְּכְתִיב בְּפֶרֶשֶׁת שְׁמוֹת 'וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר'. צִוִּי, דְּכְתִיב בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ 'וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֵל רֹאשׁ הָהָר' וגו' וַיֹּאמֶר וגו' יְד הָעֵד בְּעֵם וגו', וְהוּא לְשׁוֹן צִוִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֵל ה' לְרִאשׁוֹת. אֲבָל קָשָׁה, לְמָה לֹא פִּירֵשׁ רַשִׁי זֶה הַפִּירוּשׁ לְעֵיל בְּפֶרֶשֶׁת וְאֵלָּה שְׁמוֹת אוֹ בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ, וְלָמָּה הִנִּיחַ עַד כָּאן. (עֵינִי שֵׁם בְּמִנְחַת יְהוּדָה וּבְנִחַלַת יְעִשָׁב): ג' פִּירוּשׁ, מַעֲנִין קְרִי, כְּמוֹ 'מִקְרָה לִילָה'. וְאִף עַל פִּי שְׁמֵלֵת 'וַיִּקְרָא' נּוֹפֶלֶת עַל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּבִיכּוֹל נִדְמָה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דְּבִרְוֹ עִם בָּלְעָם כְּאֵלּוֹ קָבַל מִיָּאוֹס וְטוֹמָאָה עַל יְדוֹ כְּמוֹ שֶׁמִּקְבַּל מִיָּאוֹס עַל יְדֵי הַקְּרִי: ד' רְצוֹנוֹ לומר, הַקּוֹל שֶׁל 'מֹשֶׁה מֹשֶׁה' כְּפִי מַה שֶׁהוּא עִם חֲתוּף אוֹתוֹת. וְכוּלְהוֹ צִרִיכִין, וְאִיזוֹה מְשֻׁלָּשֶׁתִּין שֶׁנִּכְתַּב לְבַדּוֹ הָיָה מוֹקְמִינֵן לִיָּה לְיִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ. אִם נִכְתַּב 'וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֵלָיו' לְבַד, הָיָה אֲמִינָא קוֹל הַבְּרָתוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים אֶהֱרֹן וְכָל יִשְׂרָאֵל: וְאִם נִכְתַּב 'וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל'

לְאֶהֱרֹן נֶאֱמָרוּ, אֲלֵא לְמֹשֶׁה שְׂאִימֵר לְאֶהֱרֹן; וְאֵלּוּ הֵן י"ג מַעֲוִטִּין: "לְדַבֵּר אֹתוֹ", "מְדַבֵּר אֵלָיו", "וַיְדַבֵּר אֵלָיו", "וַיְנַוְעֲדֵתִי לָךְ" – בָּלֵן בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים. יָכוֹל שָׁמְעוּ אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה? תִּלְמוּד לֹמֵר: "קוֹל לוֹ", "קוֹל אֵלָיו". מִשָּׁה שָׁמַע, וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ. (מ"ב בַּשָּׁם הָרִ"ן שְׂדִיחוֹ דְרִש"י מִמָּה שֶׁהִתְבָּה הַמִּינִיחָת הַדְּבוּר מְרַגֶּשֶׁת בְּמִבְטָא יוֹתֵר מֵאֵלּוּ שְׁגִם-כֵּן תוֹרָה עַל יְחִיד הַדְּבוּר, אָבֵל אֵינָה מְרַגֶּשֶׁת. וְכֵתֵב 'אֵלָיו' שְׁגִם-כֵּן הִיא תִּכְה הַמִּינִיחָת הַדְּבוּר, וְאִמָּנִים מְרַגֶּשֶׁת בְּמִבְטָא, לְהוֹרֹת יְחִיד יוֹתֵר, וְהוּא, שְׁמִשָּׁה שָׁמַע וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ, וְדו"ק. מִצָּאֵת). **מֵאֶהֱל מוֹעֵד** • מִלְמַד שֶׁהָיָה הַקוֹל נִפְסָק וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לְאֶהֱלֵל. יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהַקוֹל נִמּוּד? תִּלְמוּד לֹמֵר: "אֶת הַקוֹל". מֵהוּ הַ"קוֹל"? הוּא הַקוֹל הַמִּתְפָּרֵשׁ בְּתֵהִלִּים: "קוֹל ה' בִּכְתָב, קוֹל ה' בְּהִדְרָה, קוֹל ה' שֶׁבֶר אֲרוֹזִים". אִם-כֵּן, לָמָּה נֶאֱמָר "מֵאֶהֱל מוֹעֵד"? מִלְמַד שֶׁהָיָה

הַקוֹל נִפְסָק. פִּיּוּצָא בּוּ: "וְקוֹל כִּנְפֵי הַפְּרוּכִים נִשְׁמַע עַד הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה". יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהַקוֹל נִמּוּד? תִּלְמוּד לֹמֵר: "קוֹל אֶל-שְׂדֵי בְּדִבְרוֹ". אִם-כֵּן, לָמָּה נֶאֱמָר: "עַד-הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה"? שְׂפִינָן שְׁמָגִיעַ שָׁם, הָיָה נִפְסָק. מֵאֶהֱל מוֹעֵד לֹאמֵר • יָכוֹל מִכָּל הַפִּית? תִּלְמוּד לֹמֵר: "מֵעַל הַכִּפְּרֹת". יָכוֹל מֵעַל הַכִּפְּרֹת כֻּלָּה? תִּלְמוּד לֹמֵר: "מִבֵּין שְׁנֵי הַכִּרְבִּים". **לֹאמֵר** • צֵא וְאָמַר לָהֶם דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁין: 'בְּשִׁבְלֵכֶם הוּא נִדְּבָר עִמִּי'. שָׁכֵן מְצִינוּ, שָׁכֵל שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר כְּמִנְדִּים, מִן הַמְּרֻגְלִים וְאֵילָף, לֹא נִתְיַחַד הַדְּבוּר עִם מִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיְהִי כְאֶשֶׁר-תִּמְנוּ כָּל-אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת... וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי לֵאמֹר" אֵלַי הָיָה הַדְּבוּר. דְּבָר אַחֵר: צֵא וְאָמַר לָהֶן דְּבָרֵי, וְהַשִּׁיבֵנִי אִם יִקְבְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיֵּשֶׁב מִשָּׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם וְגו'":

שפתי חכמים

דִּהְכָא 'אִם עוֹלָה קֶרְבֵּנו', דִּלְקוּה לֹא אֶצְטְרִיךְ, דִּהְכָא לֹא הוֹדַכְר כָּאֵן אֶהֱרֹן שְׂיִצְטְרֵךְ מִיַּעוֹט לְמַעַט אוֹתוֹ, אֲלֵא תִבְהוּ עֵינָן לְהִיכָא דְהוֹדַכְר אֶהֱרֹן, דְּהִינּוּ בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר מְקוֹמוֹת, וְכֵן הַגִּיֶּרְסָא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים 'אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה'. וְמָה שֶׁהֶאֱרִיךְ הָרַא"ם בְּכָאֵן נִרְאָה שֶׁהוּא לֹא צוּרָה. (דְּבִי דוּחַ) הַרְבֵּה מִטְרִיחִין עֲצִמָם לְפָרֵשׁ לָמָּה כֵּתֵב רִש"י דְּבוּר זֶה כָּאֵן וְלֹא קוֹדֵם דְּבוּר שֶׁל 'אֵלָיו לְמַעַט אֶהֱרֹן'. וְהַדְּבָרִים פְּשוּטִין לְפִי עֲנִיּוֹת דַּעֲתִי, דְּדְבָרֵי רִש"י כָּאֵן תִּלּוּיִם זֶה בְּזוֹה, דְּעִיֶּקֶר הַטַּעַם לְחַלֵּק בֵּין קִרְיָאָה לְדְבוּר הוּא מִכָּח הַשְּׁלִשָּׁה עֶשֶׂר מִיַּעוֹטִים, שֶׁהֵם הַשְּׁלִשָּׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים שֶׁנֶּזְכַּר בָּהֶם אֶהֱרֹן וּמִשָּׁה, וְהֵם בְּדְבוּר דוּקָא לֹא בְּקוֹל הַקְּרִיאָה. וְאֶפְשָׁר שֶׁבְּאַמְתָּ שָׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת הַקְּרִיאָה, דִּהְכָא עַל זֶה אֵין מִיַּעוֹט לְגַבִּי אֶהֱרֹן, וְאִם כֵּן כָּל יִשְׂרָאֵל הוֹיִין בְּאֶהֱרֹן בְּזוֹה וְאֵין לְאֶהֱרֹן מַעֲלָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּזוֹה כֵּינֵן דְּמִכָּח 'אֵלָיו' תִּתְמַעַט אֶהֱרֹן עִם כָּל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אִמָּנָא דְּזֶה דוּקָא בְּדְבוּר אָבֵל לֹא בְּקוֹל הַקְּרִיאָה. תִּלְמוּד לֹמֵר 'קוֹל לוֹ' 'קוֹל אֵלָיו'. בִּיאֹר דְּבָר זֶה, דְּכִפְסוּק שֶׁבְּסוּף פְּרֻשָּׁת נִשָּׂא כְּתִיב 'וּבָבָא מִשָּׁה אֵל אֶהֱל וְגו' וַיִּשְׁמַע אֶת הַקוֹל מִדְּבַר אֵלָיו, וְהָיָה אֶפְשָׁר לְכַתּוּב

'קוֹל מְדַבֵּר לוֹ', וְכֵתֵב 'מְדַבֵּר אֵלָיו' לְדְרִשָּׁא דְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ, וּמִמִּילָא גַם אֶהֱרֹן לֹא שָׁמַע דְּכִבְרַ הוֹשׁוּ בִּיחַד כְּמוֹ שֶׁזְכַּרְנוּ: בְּכֹלמֵר, הָיָה לוֹ לְכַתּוּב 'קוֹל לוֹ' וְלָמָּה כְּתִיב 'קוֹל אֵלָיו', אֲלֵא מִשָּׁה שָׁמַע וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שוּמְעִין. כְּלֹמֵר, יִשְׂרָאֵל פְּשִׁיטָא לֹא שוּמְעִין, שְׁהָרִי אֶפִּילוּ קִרְיָאָה לֹא שוּמְעִין כְּאֶשֶׁר מִמַּעֲטִין מֵאֵל מִשָּׁה, וְכָל שָׁכֵן שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ הַדְּבוּר, אֲלֵא לְמַד עַל אֶהֱרֹן, וְקָאֵי עַל דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה הַסּוּמָה לוֹ שֶׁמִּיַּעַט מֵאֵלָיו אֶת אֶהֱרֹן אֶפִּילוּ בְּמִקּוֹם דְּכְתִיב 'אֵל מִשָּׁה וְאֵל אֶהֱרֹן'. וּמִקְשָׁה, יָכוֹל יִשְׁמַע אֶת קוֹל הַדְּבוּר בְּלֹא חִיתוּף אוֹתִיּוֹת וּמִמַּעַט מֵאֵלָיו אֶפִּילוּ אֶהֱרֹן, כִּי פִירֵשׁ הָרַא"ם: ל מִדְּלֹא כְּתִיב 'וַיִּקְרָא אֵל מִשָּׁה מֵאֶהֱל מוֹעֵד וַיְדַבֵּר אֵלָיו', אֲלֵא וְדָאֵי לָךְ כְּתִיב 'אֵלָיו מֵאֶהֱל מוֹעֵד', כְּלֹמֵר אֵלָיו לְמִשָּׁה נִשְׁמַע הַקוֹל לְפִי שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ אֶהֱל מוֹעֵד, וְאֵינוּ נִשְׁמַע חוּץ לְאֶהֱל. (נִחְלַת יַעֲקֹב) וְלֹא נִרְאָה כָּלֵל, אֲלֵא דִּיּוּק, דָּאֵי סְלָקָא דַּעֲתִין דְּקָאֵי עַל מָה שֶׁמִּמָּנּוּ יוֹצֵא הַקוֹל בְּלִבָּד, הִנֵּה לִיָּה לְמִימֵר 'מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים' כְּדִמְסִיק בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים, וּמִדְּכְתִיב 'מֵאֶהֱל מוֹעֵד' שָׁמַע מִינָּה דְקָאֵי נְמִי עַד הֵיכָן מִגִּיעַ הַקוֹל.

אָבֵל קֶשֶׁה, אִם כֵּן לָמָּה לִיָּה מִיַּעוֹט דְּיֵאֵלָיו שֶׁמִּשָּׁה שָׁמַע וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ, וְהָא פְּשִׁיטָא שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ שְׁהָרִי יִשְׂרָאֵל חוּץ לְאֶהֱל הָיוּ עוֹמְדִים. וְתִירֵץ הָרַאב"ד שֶׁהוֹצֵר הַמִּיַּעוֹט קוֹדֵם הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן. רַא"ם: מֵהֵאֵי שָׁכֵן מְצִינוּ, לֹא דוּקָא הוּא, דִּהְכָא שְׁלּוּחַ הַמְּרֻגְלִים לֹא הָיָה אֲלֵא לְאַחַר נִסּוּן שֶׁל שָׁנָה שְׁנִיָּה, וְהַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן הָיָה בְּאַחַד בְּנִסּוֹן בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה לְצֵאת יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם מִצְרַיִם, אֲלֵא עַל כִּרְחֵק צִרִיךְ לֹמֵר דִּהְכָא 'שָׁכֵן מְצִינוּ' דְּקָאֵמַר אֵינוּ אֲלֵא לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁים מֵהֵנָּה. רַא"ם: (נִחְלַת יַעֲקֹב) וְאֵינוּ אוֹמֵר דְּהִכִּי פִירוּשׁוֹ, הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ צוּה לְמַשָּׁה לֹמֵר לָהֶם 'בְּשִׁבְלֵכֶם הוּא נִדְּבָר עִמִּי', וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרֵי כְּבוֹשִׁין וְלֹא יוֹתֵר, וּבְעֲלֵי הַמְּדַרְשׁ מִבִּיאִים רֵאיוֹת לְדְבָרֵיהֶם שֶׁאֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִם הַכְּבוֹשִׁים אֲלֵא בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל שָׁכֵן מְצִינוּ וְכו', וְכֹמוֹ שֶׁהֶאֱרִיךְ בְּזוֹה בְּמִכְלִילָתָא: מֵהֵאֵין תִּתְבָּן לֹמֵר שֶׁלֹּא יֵדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם יִקְבְּלוּם אִם לֹא, וַיֵּשׁ לֹמֵר דְּלָכָךְ מִבִּיא רִש"י רֵאָיָה 'כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר' וְכו', וְשֶׁם פִּירֵשׁ רִש"י שֶׁדְּרָךְ אֶרֶץ לְדְבַר כֵּן וְלֹא כֵּן הַכְּתוּב אֲלֵא לְלִמְדוֹךְ דְּרָךְ אֶרֶץ, וְקָל לְהִבִּין: תוֹרָה ב

הגילוי נעלה יותר - בהיותו לאחר ההעלם

לדחות ולהסיר את ההעלם, אלא ש"לילה כיום יאיר". וזהו הוראה לכל אחד ואחד בעבודתו, שבכל מצב שבו נמצא, אסור לו להתנאש חס־נשולם, אלא אדרבה - על־ידי ההעלם אפשר להגיע לגילוי נעלה יותר. וכן בנוגע לדורות בכלל, שמקשים קושיא: הרי היו דורות טובים בהרבה מדורנו ("א סאך שענערע ווי היינט"), ואף־על־פי־כן היו עדין רחוקים מהגאולה, ואם־כן איך אפשר להבין שדוקא בדור זה, ש"אכשור דרא בתמיהה", תבא הגאולה?

והמענה לזה - אדרבה, היא הנותנת, כנ"ל. לפנות בקר השינה חזקה יותר, ואז צריך להתחזק ביותר לא להרדם חס־נשולם, אלא להתעורר לאור הבקר, עד שנזכה ל"לילה כיום יאיר".

מפרשת פקודי נקנסים לפרשת ויקרא. שיכות ב' הפרשיות היא: בסוף פרשת פקודי, מדבר אודות הענן שהיה על המשכן. "ענן" הוא **העלם**, שמנע ממושה רבנו להכנס לאהל מועד, "ולא יכל משה גו". ואחר־כך "ויקרא אל משה" - קריאה היא ענין של גילוי, הגילוי שלאחר ההעלם. והגילוי שלאחר ההעלם הוא למעלה יותר מגילוי קשעצמו, פי־דוע. ענין הגילוי שלאחר ההעלם בעבודת האדם הוא עבודת התשובה. התשובה באה לאחר שהאדם התרחק מאלקות העלם. ותשובה פירושה השבה למקומו - גילוי. גם בתשובה - כמו בגילוי שלאחר ההעלם - נעשה "כפלים לתושיה", עד לתכלית התשובה - "ודונות נעשו לו פזיות", "אתהפכא חשוקא לנהורא".

[...] וזהו ענין תכלית הקריאה שבאה לאחר ההעלם - לא

~ נקודות משיחות קודש ~ (התעודות שבת־קדש פרשת ויקרא תשל"ב)

ממהותו ועצמותו יתברר, שלמעלה מכל תאר ושם. וכאן נרמזת מעלת התורה - שבאמצעותה ניתן להתקשר עם עצמות הבורא. וכמבואר בתניא (פרק מז), שהקב"ה הלביש בתורה את רצונו וחקמותו, המאחדים במהותו ועצמותו יתברר. ומפינו שפן, "הרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כביכול".

חומש ויקרא הוא חומש כללי, שכן בהיותו הספר האמצעי, הוא מכיל את שאר החומשים (פי־דוע שהקו האמצעי כלול מקו הימין ומקו השמאל). וכן בשם 'ויקרא' נרמזת מעלתה של כללות התורה: ב'ויקרא אל משה' לא נאמר מי הקורא, שכן הקריאה באה

~ נקודות משיחות קודש ~ (התעודות שבת־קדש פרשת ויקרא תשמ"ב. כרך ב. עמ' 1107)

אתגר - אסור לך להסתפק בהשיגיו עד עכשיו, אלא עליך לחתור להשיגים נעלים יותר. ואילו למי שמצוי בשפל המדרגה, זו קריאת עזוד - אל־לך להתנאש, שכן על־אף הכל, תמיד בכחך להתעלות ממצבך הירוד ולצאת מאפלה לאורה.

בשמה של הפרשה - **ויקרא** - טמונה הוראה בעבודת האדם לקונו: בכל עת ובכל שעה 'קוראים' לכל יהודי מן השמים, ודושים ממנו: התעלה! לך מחיל אל חיל בעבודתך! שני פנים לקריאה זו: לבעל מדרגה גבוהה, זו קריאת

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך לט עמוד 209)

אף, על אף הירידה בפרשתנו לגבי פרשת פקודי, הרי לפי סדר התורה, עולים ובאים מפרשת פקודי לפרשתנו. שכן תכלית הפונה היא לא בגילוי האור שבמשכן, אלא בגילוי שבתוך העולם, והגילוי הנעלה של פרשת פקודי אינו אלא הכנה והקדמה לגילוי בפרשתנו.

בסוף הפרשה הקודמת, פרשת פקודי, למדנו על גילוי אור גדול שהיה במשכן - "וכבוד ה' מלא את המשכן, ולא יכל משה לבא אל אהל מועד גו", שזה גילוי שבא מלמעלה; ואילו בפרשתנו מדבר בגילוי מועט, הנרמז בא"ף הזעירה של 'ויקרא', והינו אור שבא מלמטה, על־ידי העבודה בעניני העולם - צאן ובקר גשמיים.

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' חלק כב. עמוד 1)

[וכמבאר בתורת החסידות, שבהתקשרות הנפש לאלקות - שתי בחינות: א) התקשרות עשויה - הנוצרת על־ידי קיום רצון ה' ('מצוה' מלשון צוּתא וחבור), והיא עלולה להפגם ולהחלש על־ידי אי־ציות, חלילה, לרצונו; ב) התקשרות עצמית - שאיננה תלויה במילוי הרצון העליון; היא אינה נוצרת על־ידי, ולכן גם לא נחלשת בהעדרו]. וזהו כונת המדרש: **"באו טהורין"** - תינוקות של בית

מפני מה מתחילין לתינוקות ב'תורת כהנים'...? אלא: שהתינוקות טהורין, והקרבת טהורין; יבאו טהורין ויתעסקו בטהורין (ויקרא רבה פרשה ז)

כשאדם מביא קרבן על חטא שחטא, הוא מבטא בכך את הקרבה וההתקשרות העצמיים שלו לה'. יתברר, קרבה והתקשרות שלא נגע בהם החטא; ובכחה של התקשרות זו לתקן את הפגם שנגרם על־ידי החטא.

בנפש שהיא למעלה מפגם החטא, אלא היא תמיד נקיה וטהורה.

רבן, שלא טעמו טעם חטא מעולם, "ויתעסקו בטהורין" - בתורת הקרבנות, המגלים ומעוררים את אותה בחינה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' חלק כב, עמוד 11)

(א) האדם נמשל לעץ, כנאמר (שופטים כ) "כי האדם עץ השדה".

(ב) עצי המערכה הם בגדר 'הכשר מצוה', שהרי אין הם באים אלא כדי לאפשר את הקרבתו והעלאתו של דבר אחר, הינו בשר הקרבן שנקרב על גביהם. ודוגמתו בעבודת האדם: מי שמקרב יהודי שני לקב"ה. הנכונות לעסוק בעבודה כזו, היא אות וסימן לביטול מחלט ומשלם לקב"ה.

ולא נאמר כי תקריב מנחה, מלמד שמקריבים קרבן עצים (תורת כהנים)

באור תכן 'קרבן עצים' בעבודה הרוחנית: הקרבנות לסוגיהם (עולה, שלמים וכו') מורים על הקרבה חלקית, של כוחות מסוימים בנפש; כל קרבן לפי ענינו. ואילו 'קרבן עצים' מסמל הקרבה כללית, של עצם הנפש - האדם מוסר את עצמו, כל-כלו לקב"ה. הקרבה זו נרמזת ב'קרבן עצים' דוקא, משתי סיבות:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ד' אדר שני תשמ"א)

להקב"ה - על האדם להקטין את עצמו ולהיות 'זעירא'. אף ב'דברי הימים' מדבר בתולדות העולם, וביחס לעולם - על האדם להיות 'רבתי', למשל ולהשפיע על סביבתו.

ויקרא (א, א) האות א' היא זעירא, ואלו האות א' שבמלה "אדם" בתחלת 'דברי הימים' היא רבתי. ויש לומר בדרך הרמז: כאן מדבר בקריאתו של **הקב"ה** אל משה, וביחס

במליל עם בני ישראל ותימר להון אנש ארי יקריב מנכון קרבנא קדם יי מן בעירא מן תורי ומן ענא תקרבון ית קרבנכון:

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אדם בייקריב מכם קרבן ליהוה מן-הבהמה מן-הבקר ומן-הצאן תקריבו את-קרבנכם:

אף אתם לא תקריבו מן הגזל. הבהמה • יכול אף תיהי בכלל? תלמוד לומר: "בקר וצאן". מן הבהמה • ולא פלה, להוציא את הרובער ואת

אדם בייקריב מכם • כשיקריב, בקרבנות נדבכם דבר הענין. אדם • למה נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהפך היה שלו,

שפתי חכמים

ליה לפרש תחלה 'כי יקריב' המוקדם דמיררי בנדרה קודם שיפרש המאוחר תיבת 'מכם' כפל עם 'אדם', דחד מינייהו הוא מיותר, ועל כן פירש תחלה 'כי יקריב' שהוא מוקדם ואחר כך 'אדם', שהקושיא מכם 'מכם' שהוא מאוחר. והרצפה לתלות קושיית 'אדם' לתיבת 'כי יקריב' היא לפלפול בעלמא ואין בו צורך: משום דכתיב 'שונא גזל בעולה': משום דחזיה בכלל בהמה, דכתיב 'זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה'. (נחלת יעקב) בתורת כהנים, שנאמר 'זאת הבהמה אשר תאכלו, שור שה וגו' איל וצבאי וגו', והוא פסוק בפרשת ראה, וזאת הגירסא הובאה גם בן בוכרים דף ל"ד: ק כלומר, למה ליה דכתיב 'מן הבקר וצאן, אלא למעוטי אתי, דוקא בקר וצאן ולא חיה: ו' ואם תאמר, למה צריך למעטן, והלא נסקלין. ויש לומר,

קרוים אדם ולא עובדי גלולים, אבל עתה שפירש 'אדם כי יקריב' בקרבן נדרה דבר הענין, ונדרה כשרה אפילו מן עובדי גלולים כאשר מרבינן מאיש איש כי יקריב לרבות עובדי גלולים שנודבים נדרה, קשה 'אדם' למה לי. (ובד"ה) אבל אינו אמת, דאם כן בפרשת תזריע דכתיב 'אדם כי יהיה בעור בשרו' מאי קאמרת ביה, למה לא נאמר 'איש'. וכי נעזין במה שפרשים רש"י 'אדם כי יקריב מכם' והוא ללא צורך, אלא תחלה היה להרשים 'אדם' ולפרשו, ואחר כך 'כי יקריב מכם' ולפרשו, אלא כונת רש"י לתרץ כפל לשון 'אדם מכם', והיה סגי לומר 'אדם כי יקריב' לחוד, או 'כי יקריב מכם' לחוד, והוה שאמר רש"י 'אדם' למה נאמר, פירוש לשותק לגמרי ולא יאמר אלא 'יקריב מכם', וכיון שרש"י רוצה לתרץ קושיא שהיא תחלה וסוף דהיינו כפל, ניקח

(ב) ו' ואם תאמר, דלמא בעולת חובה מירי. ורא"ם תירץ, על כרחך האי 'כי' פירושו 'אם' הוא, ולא 'אשר', ובאלו אמר מפני שיקריב קרבן לה, שפירושו מפני שהזהרתי אתכם להקריב קרבן לה' אני אומר 'מן הבקר' וגו' יקריבנו, דאין שייך לומר כן אם לא שהווכחו קודם זה בשום מקום, אבל הקרבנות לא הווכחו בשום מקום קודם לכן, משום הכי אי אפשר לפרש אלא בלשון 'אם' וכו', ועיין שם כי האריז. ונראה לי, מדכתיב 'תקריבו קרבנכם' לשון רבים, מלמד ששנים מקריבים עולה בשותפות, וזה על כרחך מירי בקרבן נדרה, דאי בקרבן חובה איך שנים יקריבו בשותפות קרבן חובה שקל אחד מהם חייב קרבן, אלא על כרחך בקרבן נדרה וכו': ע' דהנה ליה למימר 'איש', ולעיל לא היה קשה מידי, דהיינו אומר 'אדם' אתא למעט עובדי גלולים, כאשר דרשינן 'אתם

הנרבע. מן-הבקר. להוציא את הנעבד. מן-הצאן. להוציא אתי המקצה. ומן-הצאן. להוציא את הנוגח שהמיתא. כשהוא אומר למטה מן הענין "מן-הבקר", שאין תלמוד לומר, להוציא

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות חלק יב. עמוד 8 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

אדם הראשון כמושל בכפה

כולה למי שקבש אותה, ולא בעי אחד משאר דרכי הקנינים. והנה זה שמלך צריך לכבוש מלחמה כדי לקנות, הוא מפיון שהמדינה האחרת היא בבעלותו של מלך אחר הנלחם נגדו. ועל פן במלחמה, כשרוצה להוציא המדינה מרשותו ולהכניסה תחת בעלותו וסליטתו - צריך כיבוש. מה-שאין-כן כשאין מלכות וסליטה המנגדת, לא בעי כיבוש כדי לקנות, והמדינה נקנית למלך, בזה גופא שנמצאת תחת שליטתו. ועל-פי-זה יש לומר דמפיון שקשנברא אדם הראשון, היה יחידי בעולם, ושולט על הכל, בזה נכבש כל העולם תחתיו ונעשה שלו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות חלק יז. עמוד 9 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם שלא נתפרשו קרבנות חובה בראשונה

היום השמיני למילואים, היו צריכים לדעת דיני הקרבנות שיתחייבו בהן בשמיני למילואים, ולכן נתפרשו כאן דיני הקרבנות שהיו צריכים לדעת דיניהם מיד. ועל-פי-זה מובן למה נתפרשו תחילה דיני קרבנות נדבה, כי אינו מסתבר כלל שמיד בשמיני למילואים, יום בו שרתה שכינה במשכן, יחטאו בני ישראל ויתחייבו מיד בקרבנות חובה, ונתחייבו בהן רק אחרי זמן. מה-שאין-כן קרבנות נדבה, הרי כמו שנדבו בני ישראל למלאכת המשכן בנדיבות גדולה, כמו-כן מסתבר שהקריבו מיד בשמיני למילואים קרבנות נדבה, ולכן בתחלה נתפרשו דיניהם, כי הקריבו אותן לפני קרבנות חובה.

אדם פי-יקריב מקם

אדם – למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל (א. ב. ובפירוש רש"י) צריך-עיון איך "הכל היה שלו", דלכאורה לא מצינו שעשה אדם הראשון קנין המועיל בכל הדברים שבעולם. ואם כן, איך נקנה לו "הכל"? ויש לומר על-פי המבאר ברמב"ם (הלכות מלכים פרק ד הלכה י) בנוגע למלך ש"כל הארץ שפושב הרי היא שלו, ונותן לעבדיו ולאנשי המלחמה כפי מה שירצה, ומניח לעצמו כפי מה שירצה". דמבאר מזה דעל-ידי כיבוש נקנית המדינה

אדם פי-יקריב מקם

בקרבנות נדבה דבר הענין (א. ב. ובפירוש רש"י) וקשה, למה התחיל דיני קרבנות בקרבנות נדבה, דלכאורה הוה-לילה להתחיל בקרבנות שנתחייב בהן האדם, כחטאת ואשם וכיוצא בזה. ועד שקרבנות צבור שנתחייבו בהן כלל ישראל, לא נאמרו כאן כלל? ויש לומר דבאמות עקרה של פרשה זו אינה הלכות קרבנות, דפרשת קרבנות בעקרה היא להלן (אחרי, אמור, פנחס וכיוצא בזה) ולכן לא נאמרו כאן דיני קרבנות צבור, דאין כאן מקומן. אלא שמפיון שבאותו זמן עמדו ישראל זמן מועט לפני

שפתי חכמים

ליה. ופירוש, לאו דוקא שנים, אלא הוא הדין עשרה או מאה או אלף כל זמן שלא נשתתפו בו כל ישראל: ד פירוש, מאכל המזבח הבא מן המותרות. פירוש, שנתותרו מן חצי שקלים משנה שעברה, מאותן מותר חצי שקלים שקלים היו קנין כבשים לעולות, והקריבו אותן על המזבח בשעה שלא היו קרבנות יחידים להקריב, כדי שלא יהא המזבח פנוי בלא הקרבת קרבנות: תורה ג

לעבודת אלילים לא יקריבנו. ומיירי כשהאכילה פרשני עבודת בוכבים, אבל באמירה לבדה לא בדיאיתא בפרק כל הצלמים: א פירוש, שהמית אדם דוקא, ולא כשהמית בהמה: ב זה מדבר כשהיתה כשירה בשעה שהקדישה הבעל ואחר כך נטרפה, אם כן הייתי אומר שמוותר להקריב על המזבח הואיל והיתה כשירה בשעת שהקדישה, להכי צריך כאן למעט: ג דאם לא כן "קריב קרבנו" מיבעי

כגון על פי עד אחד, או שהודה הבעל מעצמו שאינו נסקל, להכי אצטרף למעט. וכן הנעבד או שור שהמית אדם צריך לתרץ בן: ש דגבי רובע כתיב 'בהמה' דכתיב 'ואיש אשר יתן שקבתו בהמה' וגו', ובנעבד כתיב 'וימירו את כבודם בתבנית שור אכל עשב'. ובנעבד יש בו רוח חיים מיירי, דמוותר להדיח ולית ביה משום נעבד לעבודת כוכבים ולא משום מוקצה לעבודת כוכבים בדיאיתא בתמורה: ת פירוש, הוקצה ונבדל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיעורים חלק א, עמוד 205 – מתוך 'לקראת שבת')

הקרבנות נפש הבהמית לה'

מוציאים את הדם וה'רוח חיים' מהבהמה, ולאחר השחיטה נשאר הגוף שלם אך ללא החיות שבו, כמו־כן באדם: מוציאים ה'רוח חיים' שבנפש הבהמית – החיות וההתלהבות מעניינים גשמיים, ונשאר רק גוף הבהמה – הדבר הגשמי כשלעצמו נשאר, אך ללא החשק והתענוג הגשמי שבו, ומשתמשים בו אך ורק לענייני קדושה. והפסוקה היא לבוא למצב של "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך" שאף בנפשו הבהמית מתגלה האהבה הגדולה של היהודי להקב"ה. וזה נרמז בהקרבנות הקרבן באש המזבח, שהבהמה – הנפש הבהמית שבו, תתפלל באש האהבה לה'.

אדם כי יקריב מקם קרבן ליהוה מן הבהמה וגו' (א, ב)
יש לבאר פרטי ענייני הקרבן בפנימיות העניינים:
קרבן ענינו הוא קרוב הכחות והחושים דהאדם לה', "אדם כי יקריב מקם". כיצד עושים זאת, צריך לקחת בהמה ולהקריבה לה'. כלומר, האדם צריך לקחת את הנפש הבהמית שלו ולהקריבה לה', הינו שגם נפשו הבהמית תסייע לענייני קדושה ועבודת ה'.
וכשם שאת הבהמה יש לבדוק מפל מום, כך האדם צריך לבדוק כוחות נפשו ומחשבותיו בדבריו ומעשיו שיהיו כדבעי, ולא יהיה בהם חסרון – מום.
ואחר־כך לוקחים הקרבן ושוחרטים אותו, דכשם שבשחיטה

גאם עלתא קרבה מן תורי דבר שלים
יקרבה לתרע משפן זמנא יקרב יתה
לרעוא לה קדם יי:

(ג) אם־עלה קרבנו מן־הבקר זכר תמים יקריבנו אל־פתח אהל מועד יקריב אותו לרצנו לפני יהוה:

עולות ותרין הן פלן עולות ותקרב כל אחת לשם מי שהוא. יכול אפלו נתעברה בפסוליט או בשאינו מינו? תלמוד לומר: "יקריבנו". יקריב אתו מלמד, שכופין אותו. יכול בעל־כרחו? תלמוד לומר: "לרצנו". הא כיצד? כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. לפני ה' וסמך. אין סמיכה בבמה.

נשי זכר ולא נקבה. כשהוא אומר "זכר" למטהה, שאין תלמוד לומר "זכר", ולא טמטום ואנדרוגינוס. תמים. בלא מום. אל־פתח אהל מועד. מטפל בהבאתו עד העזרה. מהו אומר: יקריב יקריב? אפלו נתעברה עולת ראובן בעולת שמעון, יקריב כל אחד לשם מי שהוא. וכן עולה בחלין, ומכרו החלין לצרכי

דיסמוך ידה על ריש עלתא ויתרעי לה
לכפרא עלוהי:

(ד) וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו:

הוא דאתא, אלא מיתורא ד'אותו' מפיק ליה: ל כלומר, יכול אם בופהו שיקנה הובח להקריב והוא צועק תמיד אינו רוצה לעשות אפילו הכי עושה בעל כרחו, תלמוד לומר 'לרצנו', כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני' ואז הוא מקריב. (דברי יוחי) אין להקשות, מה מהני אמירה זו, כיון דבעל כרחו אומר כן, דאמרינו, אגב אנטו גמר בלבו להסכים עם מה שאומר בעל פה, כי רצונו להפטר מהאנס. ואפלו בענין מוון אמרינו בפרק חזקת הבתים, אמר רב הונא, תלה אותו עד דזבין ליה קנה, דאגב אנטוה גמר ומקני ליה, כל שכן כאן דמצוה הוא: מ דמקרא נדרש לפניו ולאחריו. לפני ה', דהיינו באהל מועד ששם ארון והשכינה שרויה בו: תורה

וגו', כך אם אינו זכר אלא נקבה או טמטום ואנדרוגינוס אינו לרצון: ופירוש 'יקריבנו' מענין קורבה, שפירשו ביאנו. והוכחנו, אל פתח אהל מועד למה לי, לכתוב זכר תמים יקריב אותו לרצנו לפני ה' ותו לא: ח פירוש, היה לו לכתוב 'יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצנו לפני ה'. בשלמא בלא פירוש דמטפל בה עד העזרה, הוה אמר 'יקריב' יתירא בא ללמד שמחויב לטפל בה עד לפני מן העזרה, אבל מאחר שפירש דאינו מחויב לטפל בה אלא עד פתח העזרה 'יקריב' למה לי: ט פירוש, כגון רובע ונרבע וכיוצא בהם: י עם חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח ושלמים: כ ולא מי־יקריב' מפיק, והוא לרבוץ דאם נתעברה עולה בעולה או עולה בחולין

שפתי חכמים

(ג) ה הא דהביא רש"י הכא מיעוט דזכרים לאפוקי טמטום ואנדרוגינוס ולא שאר המיעוטין דלקמן, משום שבא לפרש בטר הכי 'תמים' בלא מום, דלא תקשי ליה מנא ליה ד'תמים' בלא מום, דלקא תמים פירושו שיהא תמים באיכותו, דהיינו שלא יהא טמטום ואנדרוגינוס, להכי הביא רש"י זכר דלמטה, שממעט מ'זכר' דלמטה טמטום ואנדרוגינוס, ממילא פירוש של 'תמים' – בלא מום: ו כתב הרא"ם, ואף על גב דכתיב במקום אחר 'כל אשר בו מום לא תקריבו', ואם כן 'תמים' למה לי, כבר תירצו בתורת כהנים ואמרו דהאי 'תמים' דהכא להקישא הוא דאתא, כלומר כשם שאם אינו תמים אלא בעל מום אינו לרצון, כךכתיב 'כל אשר בו מום'

תאמר על כרתות ומיתות בית־דין, או מיתה בידי שמים, או מלקות - הרי ענשן אמור. הא אינו מרצה אלא על 'עשה' ועל 'לא' שנתק לעשה'.

ז"ל על ראש העלה. להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן. העלה. פרט לעולת העוף. ונרצה לו. על מה הוא מרצה לו? אם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים קונטרסים א. עמוד 376)

אף לגבי סמיכת הקרבן פה: האדם (בגמטריא מ"ה) ממשיך אור עליון מושם מ"ה על הבהמה (בגמטריא ב"), השם שהוא מקור לעולמות, ובכך מאפשר לה להתעלות על־ידי עבודת הקרבן.

ה'סמיכה' בכלל - בגון סמיכת ידיו של יעקב אבינו על בני יוסף, או סמיכת יהושע על־ידי משה - ענינה המשיכה מבחינת עשר ספירות, שראשיתן היא ספירת החכמה. וכידוע, שעשר אצבעות הידים הן כנגד עשר הספירות.

הויכוס ית פר תורי קדם יי ויקרבין בני אהרן כהניא ית דמא ויזרקין ית דמא על מדבחה סחור סחור די בתרע משפן זמנא:

(ה) וְשַׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶל־הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

לומר: "הכהנים". את־הדם וזרקו את־הדם. מה תלמוד לומר: "דם" "דם" שתי פעמים? להביא את שנתערב במינוי או בשאינו מינוי. יכול אף בפסולים, או בחטאות הפנימיות, או בחטאות החיצוניות, שאלו למעלה והיא למטה? תלמוד לומר במקום

ז"ל וְשַׁחַט וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים. מקבלה ואילוף מצות כהנה. למד על השחיטה, שבשרה בזר. לפני ה'פ. בעזרה. והקריבו. זו קבלה שהיא הראשונה, ומשמעה לשון "הולכה"צ. למדנו, שתיקה (ספרים אחרים: ששתיקה) בבני אהרן. בני אהרן. יכול חללים? תלמוד

שפתי חכמים

למה לי קרא לפסול בעלי מומין, תיפוק ליה מכל איש אשר בו מום וגו'. ויש לומר, דהתם בעבודה במזבח, בדכתיב 'לא יגש להקריב אשי ה', וכאן מרבה קבלה ושאר עבודות פלם. אי נמי, לומר שעובר בעשה ולא תעשה, דכך משמעו, 'בני אהרן', מה אהרן בלא מום, אף כל כהן בלא מום מותר בהקדשה, ולא הבא מכלל עשה עשה, לאשמועינן דעובר בלאו ועשה: פירוש, 'במינו' - דם עולת ראובן בדם עולת שמעון, 'שאינו מינו' - דם עולה בדם תמורה, או בדם אשם, או בדם כל הקרבנות שדמים נזרק למטה מחוט הסיקרא כמו דם עולה אין בכך פלוג, כיון שנוזקים פלם למטה מחוט הסיקרא, אף על פי שדם העולה צריך שתי מתנות שהן ארבע ויש משאר דמים שאין בהם אלא מתנה אחת אין בכך פלוג, ויתן הכל מתנה אחת. אבל לא בהיפוך, מפני שיש בהם דם שאין טעונה אלא מתנה אחת ויעבור על 'כל תוסוף': ש שדמו נזרק על הפרכת הפנימי ועל המזבח הפנימי: ת שדמו נזרק במזבח החיצון: פ פירוש, למעלה

קבלה, דהולכה ליפא למימר, דודאי דהולכה לא היה מהכרח עבודה, שאם היה נשחט אצל המזבח עד שלא היה צריך להולכה לא היה צריך להולכה, אם כן צריך לומר דקרא ד'הקריבו' היינו קבלה, שהיא היתה מצוה שאי אפשר בלעדה, ואם כן למה כתב לשון 'הקריבו', אלא דמשמע נמי הולכה, ולמדנו שניהם שלא יהיו אלא בכהן: אבל לא באהל מועד, דאם כן הוי ליה למיכתב לפני ה' את פני הפרכת, או לפני ה' פתח אהל מועד: צ בלומר, אף על פי שמשמעותה לשון הולכה למזבח, מכל מקום כיון שקבלת הדם היא ראשונה שאחר השחיטה וקודם להולכה, על כרחין צריכין אנו לפרש על הקבלה, ולמדנו גם הולכה במקל שכן: ק ואם תאמר, לשתוק מ'בני אהרן', בכך תירצו בגמרא, אוציא חללים ולא אוציא בעלי מומין, תלמוד לומר 'בני אהרן', מה אהרן כשר בלא מום, אף בניו כשרים, ואף על פי שבפרשת אמור מרבינן מ'בני אהרן' בעלי מומין, ועיין התירוץ במנחת יehודה. (גד אריה) ואם תאמר,

(ד) נ דקשה ליה, 'העולה' למה לי, דהא ברישא דקרא כתיב 'עולה', ועליו קאי, אלא לרבות לסמיכה כל שנקרא עולה לסמיכה, אפילו עולת חובה. ומדכתיב 'העולה' בה"א הידיעה רצונו לומר העולה הנזקרת: ס בגון 'לא תקח האם על הבנים', וכתיב 'שלח תשלח את האם'. וכן 'לא תותירו ממנו עד בקר, והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו'. וכן 'לא תגזל', וכתיב 'והשיב את הגזילה', שלא נכתב בהם שום עונש. אבל אלו הנזקרים, ענשם אמור בין על מויד שהוא מיתת בית דין או מלקות, בין על שוגג שהוא חטאת: תורה ה (ה) מדכתיב 'ושחט' סתם ואחריו כתיב 'והקריבו בני אהרן', משמע דשחיטה בשרה בזר. (נחלת יעקב) פירוש, דאי סלקא דעתין דקבלה מותרת בזר ומהולכה ואילף מצות בהונה, ופירושו של 'והקריב' היינו הולכה, הוי ליה להזכיר קבלה עם השחיטה קודם 'והקריבו בני אהרן', ומדלא הזכיר שמע מינה ד'הקריבו' היינו קבלה. (גד אריה) פירוש, דודאי האי 'והקריבו' הוא

"וְזָרְקוּ", וְאִי־אֶפְשָׁר לְהַקִּיף בְּזִרְיָהּ. אִי "וְזָרְקוּ", יָכוֹל בְּזִרְיָהּ אַחַת? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "סָבִיב", הָא פִּיצַד? נוֹתֵן שְׁתֵּי מִתְּנוּתֵי שָׁהֵן אַרְבַּע. אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • וְלֹא בְּזֶמֶן שֶׁהוּא־הָ מִפְּרָק.

אחר: "אֶת־דָּמוֹ". וְזָרְקוּ • עוֹמֵד לְמִטָּה וְזוֹרֵק מִן הַכִּלִּי לְכַתֵּל הַמִּזְבֵּחַ לְמִטָּה מַחוּט הַסִּקְרָא כְּנֶגֶד הַזְּוִיּוֹת, לְכֹךְ נֹאמַר: "סָבִיב", שֶׁהָא הָדָם נִתֵּן בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אוֹ יָכוֹל יִקְיַפְנוּ כְּחוּט? תַּלְמוּד־לוֹמַר:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ ('לְקוּטֵי שִׁיחוֹת' כֹּרֶךְ ד, עמוד 1294)

דָּמוֹ וּבִשְׂרוֹ שֶׁל הָאֵדָם הָאוֹכֵלִם. אַף ב'שְׁחִיטָה' הַנִּפְשֶׁה־הַבְּהֵמִית כֶּף: יֵשׁ 'לְמִשׁוֹר' וְלִהְיוֹת אוֹתָהּ עַד שֶׁתּוֹכַל לְהַכֵּל בְּקֻדְשָׁת הַנִּפְשֶׁה־הָאֱלֹקִית.

אֵין וְשִׁחַט אֵלָא וּמִשְׁחָה (חולין ל)

הַשְׁחִיטָה "מוֹשְׁכָה" וּמַעֲלָה אֶת הַבְּהֵמָה אוֹ אֶת הָעוֹף מִמִּצְבֵּם הַנוֹכְחִי, וּמִכְשִׁירָה אוֹתָם לְאֹכִלָּה, כֶּף שְׂוִיכָלוּ לְהַתְעַלּוֹת מִדִּרְגַּת 'חִי' לְדִרְגַּת 'מֵדַבֵּר', כְּאִשּׁוֹר הֵם נַעֲשִׂים

וְיִשְׁלַח יָת עֲלֵתָא וּפְלַג יְתָה לְאַבְרָהָא:

(ו) וְהַפְּשִׁיט אֶת־הָעֵלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לְנִתְחִיהָ:

כִּי־יֵי וְהַפְּשִׁיט אֶת־הָעֵלָה • מֵה תַּלְמוּד־לוֹמַר: "הָעֵלָה"? לְרַבּוּתָּהּ אֶת כָּל הָעוֹלוֹת לְהַפְּשִׁיט וְנִתְחָה. אֹתָהּ לְנִתְחִיהָ • וְלֹא נִתְחִיהָ לְנִתְחִים.

וְיִתְנֶנּוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן כֹּהֲנֵי אֶהֱרֹן אֲשֶׁתָּא עַל מִדְּבָחָא וְיִסְדְּרוּן אֲעִיָּא עַל אֲשֶׁתָּא:

(ז) וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעִרְכוּ

עֲצִים עַל־הָאֵשׁ:

הַכֹּהֵן • כִּשְׁהוּא בְּכַהוֹנוֹתָּ, הָא אִם עֶבֶד בְּכַגְדֵי כֹהֵן הַדְּיוּט, עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה.

כִּי־יֵי וְנִתְּנוּ אֵשׁ • אֶף־עַל־פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצְוָה לְהִבִּיא מִן הַהָדְיוּט. בְּנֵי אֶהֱרֹן

ח וְיִסְדְּרוּן בְּנֵי אֶהֱרֹן כֹּהֲנֵי אֶהֱרֹן יֵת אֲבִרְיָא יֵת רִישָׁא וְיֵת תַּרְבָּא עַל אֲעִיָּא דִּי עַל אֲשֶׁתָּא דִּי עַל מִדְּבָחָא:

(ח) וְעִרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת־

הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ • לְפִי שֶׁאֵין הָרֹאשׁ בְּכָלִל הַפֶּשֶׁט, שֶׁכֹּכֵר הָיָה בְּשִׁחִיטָהּ, לְפִכֵּךְ הִצְרָךְ לְמִנּוּתוֹ לְעֲצָמוֹ.

כִּי־יֵי בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים • כִּשְׁהֵם בְּכַהוֹנֵם. הָא כֹהֵן הַדְּיוּט שֶׁעֶבֶד בְּשִׁמּוֹנָה בְּגָדִים, עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. אֵת

שְׁתֵּי חֻמִּים

נִסְתַּלַּק מִן הַמִּזְבֵּחַ עַד שֶׁבָּאוּ לְבֵית עוֹלָמִים, וְאֵין יָרַד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם בְּבִנְיָן שְׁלֵמָה וְלֹא נִסְתַּלַּק עַד שֶׁנִּסְתַּלַּק בִּימֵי מִנְשָׁה, וְכִדְתֵּנִיָּא בְּשִׁלְחֵי פֶרֶק קָמָא דִּיוֹמָא: ח דָּאִם לֹא כֵן, יִכְהֵן לְמָה לִּי. וְכֵן בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים לְמָה לִּי, אִי לְמַעוּטֵי חֲלָלִים, הַשְׁתָּא דִּמַּעֲטִינְהוּ מִקְבֵּלֶת דְּמִים דְּהִיא רִאשׁוֹנָה לְזִרְיָקָת הָדָם שֶׁאֵר עֲבוּדוֹת שְׁלֹא־חֲרִיָּה לֹא כָּל שָׁבֶן, אֲלֵא לֹמַר לֶךְ שִׁיָּהּ כָּל עֲבוּדוֹת כֹּהֵן גְּדוֹל כְּדֶרֶךְ כֹּהֵן גְּדוֹל, וְכֵהֵן הַדְּיוּט כְּדֶרֶךְ כֹּהֵן הַדְּיוּט, כֹּהֵן גְּדוֹל בְּשִׁמּוֹנָה בְּגָדִים, וְכֵהֵן הַדְּיוּט בְּאַרְבָּעָה בְּגָדִים: תוֹרָה ח

(ח) * דְּכִינֵן שְׁנִיתְכּוֹ הַסִּימָנִים קָרִי לִיָּה הוֹתָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּל חִיּוֹתוֹ תִּלְוִי כֶּהֱן, וְכִמּוֹנָה בְּדִיקוּלָא דְּמִנָּא, וּבְכָלִל

דְּרוּמִית הָדָם הַנּוֹרֵק נִרְאָה לְאַרְבַּע רוּחוֹת הַמִּזְבֵּחַ, וְהוּא שְׁנֵאֲמַר 'סָבִיב': ה דָּאִם לֹא כֵן, 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד' לְמָה לִּי, וְהָא לְעִיל מִיָּנִיָּה גַם כֵּן כְּתִיב 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד': תוֹרָה ו
(ו) * פִּירוּשׁ, דְּהָא בְּעוֹלָה קָאִי, וְהוּא לִיָּה לְמִימַר 'וְהַפְּשִׁיטָה', אֲלֵא וְכֵן, לֹא שְׁנֵא עוֹלֶת נָשִׁים וְגִרִּים וְעִבְדִּים. וְהָא דְּהָעוֹלָה' מִמַּעַט, אִם נִשְׁחָטָה חוּץ לְמִנְיָה אוֹ חוּץ לְמִקְוָמָה אוֹ שֶׁאֵר פְּסוּלִים, אִם עֲלֵתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּלִיתִּי הַפֶּשֶׁטָּה שְׁלֹא תִרְדּוּ, שְׁמִקְטִירָה עִם עוֹרָה וְאֵין צְרִיךְ הַפֶּשֶׁטָּה: ז וְהַנִּתְחִים מִפְּרָשִׁים כִּי־צַד יִהְיוּ בְּפֶרֶק שְׁנֵי דִיוֹמָא: תוֹרָה ז

(ז) ח לֹא לְמִימַרָא שֶׁבְּכָל יוֹם יוֹרֶדֶת, אֲלֵא הָאֵשׁ שֶׁיָּרַד בִּימֵי מִשָּׁה לֹא

מַחוּט הַסִּיקְרָא: ב פִּירוּשׁ, לְמַעַט שְׁנֵתְעַרְב דָּמוֹ בְּדָם חֲטָאת הַפְּנִימִי אוֹ הַחִיצוֹן. וְכִי־צַד יִעֲשֶׂה אִם נִתְעַרְבוּ, יִשְׁפְּכוּ אֶל הָאֵמָה, וְכֵן אִם נִתְעַרְב דָּם הַנּוֹרֵק לְמַעֲלָה מַחוּט הַסִּיקְרָא בְּדָם הַנּוֹרֵק לְמִטָּה יִשְׁפְּכוּ גַם כֵּן אֶל הָאֵמָה: ג פִּירוּשׁ, עַל הָאֶרֶץ וְלֹא עַל הַכֶּבֶשׂ: ד פִּירוּשׁ, כָּל הַזְּרִיקָה הִיא מִן הַכִּלִּי שָׁבוּ קֶבֶל הָדָם, וְזוֹרֵק בְּכַתֵּל הַמִּזְבֵּחַ כְּנֶגֶד חֲדוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ בְּזוּיִת מוֹזְרָחִית צְפוּנִית, וְהָדָם מִתְּפַשֵּׁט לְשְׁתֵּי רוּחוֹת הַזְּוִיּוֹת, וְהוּא כְּמִין ג' יוֹנִיָּת, וְהוּא כְּכִ"ף פְּשׁוּטָה שְׁלֵנוּ הַפּוּקָה, וְאַחַר כֶּךָ כָּא לְקֶרֶן מַעֲרִבִית דְּרוּמִית שֶׁכְּנֶגְדָּה בְּאַלְכֶסּוֹן וְזוֹרֵק מִן הַכִּלִּי לְחֲדוֹ שֶׁל זְוִיָּת כְּמִין ג' יוֹנִיָּת, וְנִמְצָא שֶׁבְּשְׁתֵּי מִתְּנוּת הַלָּלוּ שֶׁבְּקֶרֶן מוֹזְרָחִית צְפוּנִית וּמַעֲרִבִית

שיעור יומי ליום ראשון כ"ו אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – א – פרשת ויקרא

וְאֶת־הַפֶּדֶר • לָמָּה נֶאֱמַרְכָּ? לְלַמְּדֵךְ, שְׁמַעְלֵהוּ עִם הָרֹאשׁ וּמִכֶּסֶּה בּוֹ אֶת בֵּית הַשְּׁחִיטָה. וְזֶהוּ דֶרֶךְ כְּבוֹד

(ט) וְקִרְבּוֹ וּכְרָעוֹ יִרְחַץ בַּמַּיִם וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה אִשָּׁה רִיח־נִיחּוֹחַ לַיהוָה:

כִּי־עֹלָה • לְשֵׁם עוֹלָהּ נִקְטְרָנוּ. אִשָּׁה • כִּשְׂשֻׁחַטָּנוּ, יֵהָא שְׁחִטּוֹ לְשֵׁם הָאִשִּׁי. וְכָל "אִשָּׁה",

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חל"ב ע' 1)

רִיחַ נִיחּוֹחַ לַה' (א, ט) נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני (רש"י) הטעם שדוקא בקרבנות נאמר הבטוי "ריח ניחוח לה'", הוא מפני שבכל המצוות שאדם מקיים יש תועלת גם לעצמו, גם בסוג המצוות 'חקים' - שאין להם טעם והסבר - יש תועלת לאדם, כיון שעל ידי מצוות אלו האדם מקבל על עצמו על מלכות שמים, ומקיים את גזרות המלך. לעומת זאת הקרבנות לא נועדו כלל לאדם, אלא אך ורק לצורך של הקב"ה, וכל ענינם הוא שיתקיים רצונו של

(י) וְאִם־מִן־הַצֹּאן קִרְבָּנוֹ מִן־הַפְּשָׁיִם או מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

כִּי־וְאִם מִן הַצֹּאן • ו'ו' מוסיף על ענין ראשון. וְלָמָּה הִפְסִיק? לְתֵן רוּחַ לַמֶּשֶׁה לְהַתְּבוֹנֵן בֵּין פְּרָשָׁה

(יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנָי יְהוָה וּזְרָקוּ בְּיָד אֹהֶלֶן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כִּי־עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ • עַל צֶדֶק הַמִּזְבֵּחַ. צִפְנָה לְפָנָי ה' • וְאִין צִפּוֹן בְּבִמָּה.

שפתי חכמים

ובא וי"ו ד'ראש מן הצאן' ומוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מן העליון. ואין להקשות, למה ליה שלשה מיעוטים, גילף מחדא. כבר תירצו בגמרא, דאי גילף מחולה במה מצינו, הוה אמינא דוקא חולה פסול דלא אורחיה אבל זקן דאורחיה לא לפסול, קא משמע לן. ואי מזקן וחולה, הוה אמינא דוקא הני דכחישן אבל מזוהם לא, קא משמע לן. ואי מזוהם, הוה אמינא משום דמאיס אבל זקן וחולה לא, להכי איצטריך שלשה מיעוטים: תורה יא (יא) ק' ונקרא הצד 'רף', מפני שהרף הוא בצד, וכן וילרבת המשפן, 'לירכתים ימה', בצדה: תורה יב

פירוש, ולא שיקבל מנוחה מריח הקרבן, דהא כתיב 'אם ארעב לא אומר לך' וגו': תורה י (י) ע' וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון שגם צאן צריך סמיכה הפשט ונתוח וכל הדברים המפורשים לעיל: וְאִם תֹּאמַר, וְהָא פִּירֵשׁ רִשִּׁי לְעִיל 'יכול אף להפסקות היתה קריאה' וכו', אִלְמָא אִפִּילוּ בִּלְא וי"ו מוסיף לענין ראשון. ויש לומר דלרבותא בעלמא הוא דקאמר. כלומר, כיון דכתיב 'וְאִם' ו'א'ו מוסיף על ענין ראשון והוא כחדא פרשה, אם כן כל שכן למה הפסיק הענין, ותיירץ כדי וכו'. ר"א: צ' דאי למעט רובע ונרבע ושאר פסולים דמיעט לעיל בראש הפרשה, כבר מיעטם הכותב מקראי דלעיל,

הפשטה אינו, אלא קרב כמות שהוא עם העור: ב' דבשלמא 'ראש' איצטריך לרבוויי משום שבכר הותו ואינו בכלל הפשטה, אלא 'הפדר' למה לי: ל פירוש, 'גזירים' חתיכות עצים גסים; 'שלא יצא חוץ למערכה', מקום שמקטירים האיברים של הקרבנות, והיא אמה על אמה, והיו הגזירים עצים גם כן ארבע אמה כדי שלא יצאו חוץ למערכה, כדי שלא ימנעו רגלי הכהנים בהליכה סביב המערכה: תורה ט (ט) ב' פירוש, לאפוקי לשם שלמים: ג' פירוש, לשפרו באש לגמרי, ולא לצלות שם בלבד כמו החתיכות הצלויים על הגחלים ואחר כך יטלם משם בעת דישון המזבח. הרמב"ן ז"ל:

יב ויפלג יתה לאברהם וית רישה וית תרבה
ויסדר בהנא יתהון על אעניא די על אשתא
די על מדבחה:

(יב) ונתח אתו לנתחיו ואתראשו ואתפדרו וערך
הבהן אתם עלהעצים אשר עלהאש אשר
עלהמזבח:

יג ונא וברעיא יחלל במיא ויקרב בהנא ית
כלא ויסק למדבחה עלתא הוא קרפן
דמתקבל ברעוא קדם יי:

(יג) ויקרב והפרעים ירחץ במים והקריב הבהן
אתהכל והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח
ניחח ליהוה: פ

♦ יום שני כ"ז אדר ♦

יד ואם מן העוף עלה קרבנו ליהוה והקריב
מןהתורים או מןבני היונה אתקרבתו:

(יד) ואם מןהעוף עלה קרבנו ליהוה והקריב
מןהתורים או מןבני היונה אתקרבתו:

קטנים. בני יונה. קטנים ולא גדולים. מןהתורים
או מןבני היונה. פרט לתחלת הצהובת שבזה
ושבזה, שהוא פסול, שגדול הוא אצל בני יונה וקטן
אצל תורים.

כ"ז מןהעוף. ולא כל העוף, לפי שנאמר: "תמים
זכר בבקר בפשבים ובעזים", תמות וזכרות בבמה
ואין תמות וזכרות בעופות; יכול אף מחסר אבר?
תלמוד לומר: "מן העוף". תרים. גדולים ולא

טו ויקרבנה בהנא למדבחה וימלוק ית
רישה ויסק למדבחה ויתמצי דמה על כהל
מדבחה:

(טו) והקריבו הבהן אלהמזבח ומלך אתראשו
והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח:

והדם מתמצה ויורד. ומלך והקטיר ונמצה. אפשר
לומר בן? מאחר שהוא מקטיר, הוא מוצה? אלא,
מה הקטרה - הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו', אף
מליקה בנה. ופשוטו של מקרא, מסרס הוא! ומלך
והקטיר, וקדם הקטרה, "ונמצה דמו" כבר.

כ"ז והקריבו. אפלו פרידה אחת יביא. הבהן
ומלך. אין מליקה בכלי, אלא בעצמו של כהן; קוצץ
בצפרו ממול הערף וחותר מפרקת עד שמגיע לסמנין
וקוצצו. ונמצה דמו. לשון "מיץ אפים", (משלי ל) "כִּי־
אֶפֶס הַמִּץ" (רשעיה טז). כובש בית השחיטה על קיר המזבח

שפתי חכמים

ממול העורף, פירוש מול הרואה את
העורף, לא עורף ממש, שהוא מה
שפגג הפנים מאחרי, כדכתיב 'כי פנו
אלי ערף ולא פנים'; ר פירוש, והלא
מוצה בראשו, שהרי אין איברי
הקרן קרבים אלא לאחר הוצאת
דמים, והיה לו לומר 'מלך' ונמצה'
ואחר כך 'והקטיר', אלא נכנסה הקטרה
ביניהם להקיש להם מליקה, שבהקטרה
גופא כתיב 'והקטיר אותו המזבחה' הוא
הגוף, וכתיב 'את ראשו והקטיר', אף
מליקה הראש בעצמו והגוף בעצמו.
גמרא פרק קדשי קדשים: ה ואף על פי
שהוא מחובר בעור, הבדלה חשיבא:
ו כאלו כתיב 'ומלך את ראשו ונמצה'
דמו ואחר כך 'והקטיר': תורה טו

לכתוב נמי 'והקריב הבהן', למה לי
דכתיב 'והקריבו', אלא ללמד בא שאם
בא להביא פרידה אחת הרשות בידו.
והא דכתיב לעיל 'והקריב מן התורים'
וגו', דמשמע שנים, למצה, אבל לא
לעיכובא. אי נמי, דימן התורים קאי
אמין תורים, אפילו אחת: ב דאם לא כן,
'הבהן' למה לי, פשיטא דאין מליקה
אלא בכהן, דהא אין זר מקריב על גבי
המזבח. ואי לא קרא הוה אמינא דאין
מליקה אלא בסבין, מקל וחמר
משחיטה שבשירה בן וצריך סבין, כל
שבן מליקה שפסולה בן אינו דין
דצריך סבין. גמרא פרק קדשי קדשים:
ג ונלמד מתורים ובני יונה האמורים
בסוף הפרשה, והתם כתיב בהדיא

(יד) ר פירוש, אף על פי שהעוף בעל
מום פשר, מכל מקום מחוסר אבר
פסול. אבל לא אמרינן ואם מן העוף
וי"ו מוסיף ויהא פסול אפילו בעל מום
ושיהא זכר, אם כן 'תמים זכר' שנאמר
בצאן למה לי, ולמד תחתון מעליו,
אלא למעוטי אתא: ש דאם לא כן הוה
לו לכתוב 'בני תורים' כמו שכתוב 'בני
יונה', שהם דוקא קטנים, אלא כו',
ולמדין מבני יונה שאין לו אלא הקשר
אחד דוקא קטנים, שהרי כתיב 'בני',
אף תורים אין לו אלא הקשר אחד,
וקטנים אי אפשר בדפרישית לעיל, אם
כן ודיא דוקא גדולים הוא: ת פירוש,
תחלת הנוצות להתאדם: תורה טו
(טו) א פירוש, דאם לא כן הוה לו

הדם מתמצה ויורד

מגיעה על-ידי שהאדם מקריב עצמו להקב"ה, שבמקום להתענג מעניני עולם הזה, יקריב את "חלבו" - התענוג שלו, לעבודת הקב"ה, ובמקום שיהיה שקוע ראשו ורבו בעניני עולם הזה, יקריב את דמו, והינו "רתיחת הדמים", לו יתברך, שההתלהבות שלו תהיה רק בעבודת הבורא. וזהו מה שכותב רש"י כאן בסיום עבודות קרבן עולה, שהכפרה הבאה על-ידי הקרבן היא על-ידי ש'כובש' את התענוג שלו, ו"הדם מתמצה ויורד", שכל ההתלהבות והתענוג שלו בעניני עולם הזה, הרי הוא "סוחטו" ומוציאו ומקריבו לו יתברך.

על הפסוק 'ונמצה דמו על קיר המזבח' (א, טו) אומר רש"י "כובש בית השחיטה על קיר המזבח, והדם מתמצה ויורד".

יש לבאר זה בדרך החסידות:

ידועים דברי הרמב"ן (פרשתנו א, ט) שתכן עבודת הקרבנות הוא שיחשב האדם "כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה כו' דמו תחת דמו, נפש תחת נפש כו'".

ומבאר בתורת החסידות (ראה ספר המאמרים תש"ט, מאמר ד"ה טעמה כי טוב סחרה פרק ב. ועוד) דזה שמקריבין את חלבו ודמו של הקרבן על המזבח, הוא כי הפפרה על חטאי האדם

טו ונעדי ית זפקה באכלה וירמי יתה לסטר מדבחה קדומא לאתר דמושדין קטמא :

(טו) והסיר את מראתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל-מקום הדשן:

אלא באבוס בעליה, נאמר: "והקרב והפריעים ירחץ במים והקטיר". בעוף, שנוזן מן הגזל, נאמר: "והשליך" את המעים, שאכלו מן הגזל. אצל המזבח קדמה • במזרחו שלח כבש. אל-מקום הדשן • מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בקר, ודשון מזבח הפנימי והמנורה, וכלם נבלעים שם במקומן.

כ"ז • מראתו • מקום הרעי, וזה הזפק. בנצתה • עם בני מעיה. "נוצה" לשון דבר המאוס, כמו: "כי נצו גם-נעו", וזהו שתרגם אוינלוס: "באובליה", וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן, שאמר: 'נוטל את הקרבן עמו'. ורבותינו זכרונם-לברכה אמרו: קודר סביב הזפק בסבין כמו ארבה, ונוטלה עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה, שאינה אוכלת

יו ופרק יתה בגדפוהי לא יפרש ויסק יתה פהנא למדבחה על אציא די על אשתא עלתא הוא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי :

(יז) ושפע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הפהן המזבחה על-העצים אשר על-האש עלה הוא אשה ריח נוח ליהוה: ס

בקרבנו של עני. לא יבדיל • אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות, אלא קורעו מגבו. נאמר בעוף: "ריח נוח", ונאמר בבהמה: "ריח נוח". לומר לך: 'אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכונן את לבו לשמים'.

כ"ז • ושפע • אין שסוע אלא ביד; וכן הוא אומר בשמשון: "וישסעוהו כשפע הגדי". בכנפיו • עם כנפיו; אינו צריך למרט כנפי נוצתו. בכנפיו • נוצה ממש. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו. ולמה אמר הכתוב: "והקטיר"? כדי שיהא המזבח שבע ומזהיר

שפתי חכמים

הדרומי של מזבח שהם מזרחו של כבש שם נתנו מוראת העוף ותרומת הדשן. וכן שנינו בפרק קמא דתמיד: ש דלא היה לו לכתוב אלא 'על הדשן', אלא ודאי ללמוד בא שהיו נבלעים שם, ולא היה שם אלא המקום: תורה זו

דכתיב הכא קאי על הכבש, ו'אצל' משמע הכבש שהיה אצל המזבח, שהמזבח היה ל"ב אמה על ל"ב אמה, והכבש נתון רחבו בדרומו של מזבח, ורחבו ט"ו אמה וארכו ל"ב, ובשאר אמות הנשארות עד תשלום הרוח

(טז) ז פירוש ר'עי, טינוף, כמו 'ושמתיך בראי' ובלשון חכמים ר'עי בעי"ן, ואל"ף בעי"ן מתחלפים: ח לא היה לו לכתוב אלא 'והשליך אל מקום הדשן', ומקום הדשן נתפרש בפרשת צו שהוא אצל המזבח, אלא 'אצל'

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בשלח תשל"ו)

עוף - מקריבים גם הנוצה (בעולת בהמה, העור לא קרב).
בהמה - מצד גדלה. לכן הקדים עוף, כדי להדגיש שמבחינה מסוימת דוקא **הוא** ה'מרבה' (ולכן השמיט קרבן מנחה, ששנה לעוף ולבהמה רק מצד הפונה).

נֹאמַר בְּעוֹף רִיחַ נִיחּוֹחַ, וְנֹאמַר בְּבְהֵמָה רִיחַ נִיחּוֹחַ (רש"י א, יז) יש לשאל: קאן מקדים עוף, ואלו בהמשך מקדים בהמה: "המרבה . . הממעיט". ויש לומר, שעוף ובהמה שוים **ממש**, לא רק מצד הפונה, כי בכל אחד יש מעלה:

א וַיֹּאנֶשׂ אַרְיֵי יִקְרֹב קֶרְבֵּן מִנְחָתָא קָדָם יְיָ סִלְתָּא יְהִי קֶרְבְּנָה וִירִיק עֲלֶיהָ מִשְׁחָא וַיִּתֵּן עֲלֶיהָ לְבִנְתָּא:

ב (א) וַיֹּאנֶשׂ בִּי־תִקְרִיב קֶרְבֵּן מִנְחָה לַיהוָה סִלְתָּ יְהִי קֶרְבְּנָה וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וַיִּתֵּן עָלֶיהָ לְבִנְתָּה:

מנחה. ויצק עליה שמן. על פלה. ונתן עליה לבנה. על מקצתה; מניח קמץ לבונה עליה לצד אחד. ומה ראית לומר כן? שאין רבוי אחר רבוי בתורה, אלא למעט. דבר אחר: שמן על פלה, מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר: "מסלתה ומשמנה"^א, ולבונה על מקצתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה, שנאמר: "על כל לבנתה", שלאחר שקמץ, מלקט את הלבונה פלה ומעליה ומקטירה. ויצק. ונתן. והביאה. מלמד שציקה ובלילה: כשרים בזה.

כ"י וַיֹּאנֶשׂ בִּי תִקְרִיב • לא נאמר "נפש" בכל קרבנות נדבה, אלא במנחה; מי דרכו להתנדב מנחה? אני. אמר הקדוש־ברוך־הוא, מעלה אני עליו פאלו הקריב נפשו. סלת יהיה קרבנו. האומר: "הרי עלי מנחה", סתם, מביא מנחת סלת, שהיא הראשונה שבמנחות ונקמצת כשהיא סלת, כמו שמפרש בענין. לפי שנאמרו קאן חמשה מיני מנחות, וכלן באות אפיוות קדם קמצה חוץ מזו, לכך קרייה "מנחת סלת". סלת. אין "סלת" אלא מן החטין, שנאמר: "סלת חטין", ואין מנחה פחותה מעשרון, שנאמר: "ועשרון סלת . . למנחה", עשרון לכל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 7)

בו התבטלות מלאה. אף קרבן עצים, שאינו קרבן ממש, אינו גורם ספוק לאדם, והתבטלותו היא מלאה. נמצא, שה'קרבן' שבעצים נעלה יותר מהקרבן עצמו.

וַיֹּאנֶשׂ בִּי תִקְרִיב קֶרְבֵּן מִנְחָה (ב, א) **קרבן, מלמד שהיחיד מתנדב עצים** (תורת כהנים) יש לשאל, הרי עצים הם 'מכשירי קרבן', ולא קרבן. ויש לומר, דהנה בקרבן ממש חש האדם ספוק מקו שעשה פעלה חשונה (ריח ניחוח לה'), ולכן אין

שתי חכמים

שקמץ וכו'; נרצונו לומר, יציקה מוכח מדכתיב ויצק עליה שמן והביאה אל בני אהרן, אם כן שמע מינה קודם שהביאה לבנה מותר ליתן עליה שמן, אם כן משמע אפילו זר. ובלילה מוכח מדכתיב במנחת מחבת 'בלילה בשמן' וגו' והדר כתיב ויצק עליה, אם כן שמע מינה שהציקה אחר בלילה, ויציקה בשרה בזה בדפרישית, וכל שכן בלילה שהיא קודם יציקה שהיא כשירה בזה. (גור אריה) מה שאמר יציקה ובלילה ולא זכר התינה של לבונה וההבאה שנוצרת בכתוב, מפני שזכר דבר שהמנחה נעשית על ידה, לאפוקי נתינת הלבונה אין המנחה נעשית בזה שהרי אחר כך מלקט הימנה, וכן הבאה אין זה מעשה שהמנחה נעשית על ידה: תורה ב

שאמרו מאיזה שירצה יקריב, מפני שזה קרוב לפשוטו דרך הרב לפרש אף שנגד ההלכה: ל פירוש, כי כל 'עליה' שבמקרא רבוי הוא, ולפיכך דרשו מרבוי 'עליה' קמא שיתן השמן על הסלת פלה ויבללנה עמה, ומרבוי ד'עליה' בתרא דהוי ליה רבוי אחר רבוי, ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט, דרשו בו שמניח הלבונה על מקצתה ואינה טעונה על פולה, שאין צריך לבללה, אלא מניח על הסלת במקום אחד, ובשעת הקטרת הקמץ מלקט הלבונה משם ומקטירה עמה: מ כלומר, דכתיב וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה, שמע מינה שהוא נבלל עם הסלת, לאפוקי גבי לבונה כתיב על כל לבונתה, שמע מינה שאינה נקמץ עמה, שאי אפשר לקמוץ את כל הלבונה, אלא לאחר

פָּרַק ב (א) י דאם לא כן, הוה לו לכתוב ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה, אם עולה יהיה קרבנו, ואחר כך 'כי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור' וגו', כמו גבי קרבן עולה, 'אם עולה קרבנו' וגו' ואחר כך 'ואם מן העוף' וגו', אלא ודאי לזה אמר בלשון ספק, לומר: האומר הרי עלי מנחה סתם, מביא מנחת סלת: ב אינו רוצה לומר לפי שהיא הראשונה, דאם כן המתנדב עולה יהיה דוקא בן בקר, אלא הכי קאמר, מביא מנחת סלת שהיא הראשונה שבמנחות, לא משאך הארבעה מנחות שגם הם מסלת. ונותן טעם למה נקראת הראשונה 'מנחת סלת' יותר משאר מנחות, ואמר מפני שהיא נקמצת כשהיא סלת, וכל שאר הארבעה מנחות אינן נקמצות רק אחר אפיוותן. ואף דהלכתא כחכמים

(ב) וְהִבִּיֹאָה אֶל־בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמֵּץ מִשֶּׁם מֶלֶא קִמְצוֹ מִסִּלְתָּהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל־לִבְנֹתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אִזְכָּרֹתָהּ הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

בַּיּוֹמָה לֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן כֹּהֲנֵי וְיִקְמֹץ מִתְּמֵן מְלִי קִמְצָה מִסִּלְתָּהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל לִבְנֹתָהּ וְיִסַּק כֹּהֵן אֶת אִזְכָּרֹתָהּ לְמִזְבֵּחַ קָרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרִצּוֹ קָדִים יי:

שֶׁל אֲצִבְעוֹתָיו עַל פֶּס יְדוֹעַ, וְזֶהוּ "קִמֵּץ" בְּמִשְׁמַע לְשׁוֹן הַעֲבָרִית. עַל כָּל־לִבְנֹתָהּ • לְבַד כָּל הַלְבוּנָה, יֵהָא הַקִּמֵּץ מֶלֶא. לִבְנֹתָהּ וְהִקְטִיר • אִף הַלְבוּנָה בְּהִקְטָרָה. מֶלֶא קִמְצוֹ מִסִּלְתָּהּ וּמִשְׁמֶנָּה • הָא, אִם קִמֵּץ וְעָלָה בִּידוֹ גִּירָר מֶלֶח אוֹ קִרְטָ לְבוּנָה, פִּסּוּלָה. אִזְכָּרֹתָהּ • הַקִּמֵּץ הַעוֹלָה לְגִבָּה הוּא זְכוּרֹן הַמִּנְחָה, שָׁבוּ נִזְכָּר בְּעֻלָּה לְטוֹבָה וּלְנִחַת רוּחַ.

כ"ז • הַכֹּהֲנִים וְקִמֵּץ • מִקְמִיצָה וְאֵילָף מִצּוֹת כֹּהֵנָה. וְקִמֵּץ מִשֶּׁם • מִמָּקוֹם שְׂרָגְלִי הָזֵר עוֹמְדוֹת, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁהַקְמִיצָה כְּשֶׁרָה בְּכָל מָקוֹם בְּעֶזְרָה, אִף בְּאַחַת עֶשְׂרֵה אֲמָה שֶׁל מָקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל. מֶלֶא קִמְצוֹ • יָכוֹל מְבָרֵץ, וּמִבְצָבִים יוֹצֵא לְכָל צֵד? תִּלְמוּד־לוֹמֵר בְּמָקוֹם אַחֵר: "וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ", לֹא יֵהָא כְּשֶׁר אֵלֶּא מֶה שֶׁבְּתוֹךְ הַקִּמֵּץ. אִי "בְּקִמְצוֹ", יָכוֹל חֶסֶר? תִּלְמוּד־לוֹמֵר: "מֶלֶא". הָא בִּיצֵד? חוּפָה

ג וְדֹאשְׁתָּאָר מִן מִנְחָתָא לְאֶהֱרֹן וּלְכֹהֲנָיו קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין מִקְרָבָנֵי דַיִי:

(ג) וְהַנּוֹתֵרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: ם

הִיא לָהֶם. מֵאִשֵּׁי ה' • אֵין לָהֶם חֵלֶק בָּהּ, אֵלֶּא לְאַחֲרֵשׁ מִתְּנוֹת הָאִשִּׁים.

כ"ז • לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו • כֵּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל חֵלֶק בְּרֹאשׁ שְׁלֹאִי בְּמִחְלָקָתָהּ, וְהַהֲדוּט בְּמִחְלָקָתָהּ. קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים •

ד וְכִי תִקְרַב קָרְבַּן מִנְחָה מֵאַפֶּה תִּנּוֹר סֵלֶת חֲלוֹת מִצַּת בָּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִיקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן: ם

(ד) וְכִי תִקְרַב קָרְבַּן מִנְחָה מֵאַפֶּה תִּנּוֹר סֵלֶת חֲלוֹת מִצַּת בָּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִיקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן: ם

רִיקִי קִינָא. הַחֲלוֹת בָּלוּלוֹת וְהִקְטִין מִשְׁחִינֵי. וְנִחְלָקוּ רְבוּתֵינוּ בְּמִשְׁחֵתָן: יֵשׁ אוֹמְרִים: 'מוֹשֶׁחַן וְחוּזָר

כ"ז • וְכִי תִקְרַב וְגו' • שְׁאָמֵר: 'הָרִי עָלֵי מִנְחַת מֵאַפֶּה תִּנּוֹרִי; וְלִמֵּד הַכְּתוּב, שֶׁיָּבִיא אוֹ חֲלוֹת אוֹ

שְׁתֵּי חֲכָמִים

הַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל לְבוּנָה שֶׁבְּתַחֲלַת הַמִּנְחָה צָרִיךְ לְהִבְיָא גַם בֵּן לְבוּנָה עֲמָה הָיָה אֲמִינָא שְׂאֵם עָלָה בִּידוֹ קוֹרֵט לְבוּנָה תִּתְּכֶשֶׁר, קָא מִשְׁמַע לָן: תוֹרָה ג (ג) ר' דָּאֵם לֹא בֵן, מֵאִי 'לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו, וְכִי הוּא גִרּוּעַ מִבְּנֵי, אֵלֶּא וְדֹאִי שְׁנוּטֵל חֵלֶק בְּרֹאשׁ בְּלֹא מִחְלֻקָּתָהּ: ש פִּירוּשׁ, הַנּוֹתֵר מִן הַמִּנְחָה אֵין לָהֶם חֵלֶק לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו בְּאִכְלֵתוֹ אֵלֶּא לְאַחֲרֵשׁ שֶׁהִקְטִירוּ הַקִּמֵּץ לָהּ, וְנִהְיָה אִשָּׁה לָהּ: תוֹרָה ד

הַקִּמֵּץ חֶסֶר, מִשּׁוֹם הֵכִי פִסּוּל. וְהָא דְּמִהֲפַךְ רַשִּׁי, דִּהְיָה לוֹ לְפָרֵשׁ 'מֶלֶא קִמְצוֹ' וְכִי קוֹדֵם לְבוּנָתָהּ וְהִקְטִיר' וְכִי, מִשּׁוֹם דִּהְיָה אֲמִינָא דִּדְוֹקָא סִלְתָּהּ וְשִׁמְנָה בְּהִקְטָרָה, שֶׁהִיא בְּקִמְצָה, אֲבָל לְבוּנָתָהּ שְׂאִינָה בְּקִמְצָה אֵינָה בְּהִקְטָרָה, אֲבָל עֲכָשׁוּ שְׁפִירֵשׁ לְבוּנָתָהּ שְׂאִינָה בְּקִמְצָה אֲפִילוּ הֵכִי בְּהִקְטָרָה, אִם בֵּן אֵייתֵר 'מֶלֶא קִמְצוֹ' וְגו' לְלַמֶּדְךָ שְׂאֵם עָלָה בִּידוֹ גִּירָר מֶלֶח אוֹ קוֹרֵט וְכִי. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת, מָנָא לִיהַ לְרַשִּׁי דְּלְבוּנָה בְּהִקְטָרָה, וְיֵשׁ לוֹמֵר מִדְּסָמִיךְ וְהִקְטִיר' לְלְבוּנָה שְׁמַע מִינָהּ דָּאִף הַלְבוּנָה בְּהִקְטָרָה. (גוֹ אֵרִיט) בְּפִרְקָא קָמֵא דְּמִנְחוֹת הַקֶּשֶׁה רַשִּׁי, לִיתְנֵי לְבוּנָה וְכָל שְׁבֹן מֶלֶח, יֵשׁ לוֹמֵר דְּלֹא זוֹ אִף זוֹ קִתְּנִי, דָּאִי תְּנִי מֶלֶח הָיָה אֲמִינָא דִּדְוֹקָא מֶלֶח, דְּלֹא אִיבָע לָהּ מָקוֹם בְּהִדְיָא, שְׂאִין הַמֶּלֶח נִתֵּן בְּמִנְחָה אֵלֶּא בְּרֹאשׁ

(ב) פִּירוּשׁ, 'מִבְצָבִין' וְכו' הוּא פִּירוּשׁ שֶׁל 'מְבוֹרֵץ', שְׂרַשִּׁי מִפְּרֵשׁ מִהוּ 'מְבוֹרֵץ': ע פִּירוּשׁ, וּבְשֵׁתִי אֲצִבְעוֹת הַנְּשֹׂאִים שֶׁהֵן הָאֲגוּדֹל וְהַזֶּרֶת הֵיחָ מִשְׁנֵה, שֶׁהִיא מוֹחֵק בְּאֲצִבַּע קִטְנָה מִלְמַשָּׁה וּבְאֲגוּדֹל מִלְמַעְלָה שְׁלֹא יֵהָא הַקִּמֵּץ מְבוֹרֵץ: ם (גוֹ אֵרִיט) כִּי בְּשֹׂאֵר הַלְשׁוֹנוֹת יִקְרָא 'קִמֵּץ' מֶה שְׁהוּא בְּתוֹךְ אֲרָעָה אֲצִבְעוֹת, וּלְפִי שֶׁהָאֲצִבַּע הַסְּמוּכָה אֵל הָאֲצִבַּע הַקִּטְנָה נִקְרָא בְּלִשׁוֹן עֲבָרִי 'קִמְצָה' לְפִיכָף נִקְרָא 'קִמֵּץ' מֶה שְׁהוּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה אֲצִבְעוֹת עַד אֲצִבַּע שֶׁל קִמְצָה: צ דִּסְלָקָא דְּעִתִּיף אֲמִינָא דְּהִקְטָרָה אֵינָה אֵלֶּא לְקוֹמֵץ בְּלָבָד אֲבָל לְבוּנָה שְׂאִינָה בְּכָלֵל הַקְמִיצָה אֵינָה בְּכָלֵל הַקְטָרָה, קָא מִשְׁמַע לָן: ק פִּירוּשׁ, מִפִּינֵן שֶׁהַקִּמֵּץ חֶסֶר פִּסּוּל. שְׁמַע מִינָהּ שְׂאֵם עָלָה בִּידוֹ גִּירָר מֶלֶח אוֹ קוֹרֵט לְבוּנָה שְׂאִין

(ד) ת שְׂאֵם לֹא פִירֵשׁ אֵלֶּא שְׁאָמֵר סָתֵם 'הָרִי עָלֵי מִנְחָה', מְבִיא מִנְחָת סֵלֶת, כְּדִלְעִיל: א מִדְּכֵתִיב וְכִי תִקְרַב קָרְבַּן מִשְׁמַע קָרְבַּן אֶחָד, וְהָא דְּכֵתִיב 'חֲלוֹת מִצּוֹת וְרִיקִי מִצּוֹת', וְיִי 'וְרִיקִי' כְּמוֹ 'אִי': ב פִּירוּשׁ, דִּדְוֹקָא בָּלוּלוֹת וְדוֹקָא מִשְׁחִים, וְשׁוּב אֵין לְשֹׂאֵל מֶה בֵּין אֵלוֹ לְאֵלוֹ עַד שֶׁנִּחְלָקוּ

ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלג, שכל המנחות טעונות לג שמן, ויש אומרים: מושחן כמין כ"ף יוגית, וישאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים. ומה תלמוד לומר "בשמן", "בשמן", שתי פעמים? להכשיר שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים, ואין

צריך שמן ראשון אלא למנורה, שנאמר בו: "וְיָשִׁיחוּ וְשִׁנּוּ בִּמְנַחֹת: כָּל הַמְּנַחֹת הָאֵפוֹיֹת לִפְנֵי קְמִיצָתָן וְנִקְמְצוֹת עַל-יְדֵי פְתִיתָהּ, כֵּלָן בָּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר חֲלוֹת", והאמור בה: "רקיקין", באה עשר רקיקין.

(ה) וְאִם מִנְחָה עַל-הַמִּחְבֶּת קִרְבֶּנָּה סֶלֶת בְּלוּלָה וְאִם מִנְחָה עַל מִסְרְתָּה קִרְבֶּנָּה סֶלֶת בְּשֶׁמֶן מִצָּה תִּהְיֶה:

צפה, האור שורף את השמן. וכלן טעונות שלש מתנות שמן: יציקה ובלילה ומתן שמן בפלי קדם לעשייתן. סלת בלולה בשמן. מלמד שבוללן בעודן סלת.

וְאִם מִנְחָה עַל-הַמִּחְבֶּת • שְׂאֵמֶר: "הרי עלי מנחת מחבת", וכלי הוא שהיה במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן, והפלי אינו צמק אלא צף, ומעשה המנחה שבתוכו קשין, שמתוך שהיא

(ו) פְּתוֹת אֶתְּהָ פִּתִּים וְיִצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן הוּא: ס

מנחת מאפה תנור כן? תלמוד לומר: "עליה". אוציא את החלות ולא אוציא את הרקיקין? תלמוד לומר: הוא.

וְאִם מִנְחָה עַל-הַמִּחְבֶּת • לְרֵבּוֹת כָּל הַמְּנַחֹת הַנֶּאֱמָרוֹת קִדְּם קְמִיצָה, לְפִתִּיתָהּ. וְיִצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא • לְרֵבּוֹת כָּל הַמְּנַחֹת לִיצִיקָה. יָכוֹל אֶף

שתי חכמים

ומתן שמן קודם עשייתו, וקודם לעשייתו הכי פירוש, קודם שנגעשה בו כל העיקר, דהא כתיב 'בלולה בשמן וגו' פתות אתה פתים ואחר כך 'ויצקת', אם כן שמע מינה דלאחר עשייתו יצוק עליה שמן, אלא פירוש קודם להקרבנות: תורה ו (ו) ח פירוש, לאו מפתות אתה פתים הוא דקא מרבה כל המנחות, דהא דקא ליכא רבוי, דלגופיה איצטרק, אלא מסיפא דקרא דכתיב 'מנחה הוא' הוא דקא דייק, ד'מנחה הוא' יתירה הוא לרבות כל המנחות לפתיתה. והא דכתיב 'אתה', ומשמע מיעוט, דרשינן 'אתה' למעט שתי הלחם ולחם הפנים לפתיתה: ומה שמיעטו ביציקה מנחת מאפה תנור ובפתיתה שתי הלחם ולחם הפנים, מפרש בפרק אלו מנחות, משום דייציקה יש בו שני מיעוטים, 'עליה' ו'היא', ממעט מנחת מאפה תנור שיש בה שני מינים, חלות ורקיקים. ופתיתה שאין בה אלא חדא מיעוטא, 'אותה', ממעט שתי הלחם ולחם הפנים, שאין צריכים אלא חדא מיעוטא: תורה ו

תרומת מעשר דכתיב התם אחד מעשר, אף תרומה דהבא אחד מעשר, שאם היו פחות מעשר או יותר מעשר אי אפשר שיהיה עשירית כל מין אלא פרוס, והתורה אמרה 'אחד מכל קרבן', שהיא החלה או הרקיק שלם ולא פרוס: תורה ה (ה) ח פירוש, שאינה עמוקה, אלא שוליה צפין אצל אוגניה, ומתפזר השמן באוגני הכלי. לישנא אחרת, אמציעית קרקעיתה, שהוא המקום שמניח בו את המנחה, היה מוגבה למטה למעלה, ובולט כעין תל וכוכית שלנו שהיא גבוה כעין תל באמצעיתו, כשהיו נותנים המנחה על אותו מקום היה נראה כאלו היא צפה כיון שהיה המקום גבוה: ו מודכתיב במנחת מחבת 'בלולה בשמן', ויצקת עליה שמן: מודכתיב במנחת מרחשת 'סלת בשמן תעשה', דהיינו מתן שמן, והיינו קודם לעשייתו, מודכתיב 'סלת בשמן' ואחר כך כתיב 'תעשה', וילפינן 'קרבנך' האמור למעלה מ'קרבנך' האמור למטה במנחת מרחשת, ונותנין מה שנאמר בזה לזה ומה שנאמר בזה לזה, נמצא כלן צריכים בלילה ויציקה

בהם חכמים. אבל מהא דכתיב בקרא חלות 'בלולות' ורקיקים 'משוחים' אין ראיה, דהוה אמינא היינו בלולות היינו משוחים, אלא דלגבי חלות שייך בלילה וגבי רקיקים שייך משוחה, לכן פירש וכו'. ומה בין בלילה למשוחה, הבלילה בעודן סלת והמשוחה אחר אפייתו: ג ואף על גב דלעיל בפרשת תצוה פירש רש"י 'כתיב למאור' אבל למנחות אפילו שמן שני כשר, ואם כן למה לי 'שמן' 'שמן', ויש לומר דהוה אמינא דהא דבא להכשיר שמן שני הני מילי למנחת נסכים, אבל במנחות עצמן לבלול בשמן או למשוח בשמן פסול, משום הכי צריך קרא ד'שמן' 'שמן'. (דברי דוד) מתרג', נראה דבא להתיר כאן אף השלישי, דהוה אמינא למאור בעינן ו', דהיינו ראשון, ולגבי מנחות אפקתיה חז דרגא, דהיינו אף השני כשר, קא משמע לן כאן דאף השלישי כשר: ד מודכתיב בפרשת צו גבי לחמי תודה 'חלות' ורקיקי מצות, וכתיב בתריה 'והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה', וגמרינן 'תרומה' 'תרומה', כתיב דהא 'תרומה', וכתיב בתרומת מעשר 'תרומת ה', מה

♦ יום שלישי כ"ח אדר ♦

(ז) וְאִם־מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קָרְבָּנְךָ סֵלֶת בַּשָּׂמֶן תַּעֲשֶׂה: וְאִם מִנְחַת רִדְתָּא קָרְבָּנְךָ סֵלֶתא בַּמֶּשַׁח תַּתְעַבֵּד:

כ"ז • מִרְחֶשֶׁת • כָּלִי הוּא שֶׁהִיָּה בַּמִּקְדָּשׁ, עֵמֶק, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא עֲמֻקָּה, שְׁמָנָה צְבוּר וְאֵין הָאוֹר שׁוֹרְפוֹ, לְפִיכּוֹ מַעֲשֶׂה מִנְחָה הַעֲשׂוּיִין לְתוֹכָהּ רוֹחֲשִׁין. כָּל דְּבַר רַךְ עַל־יְדֵי מִשְׁקָה, נִרְאֶה פְּרוּחֵשׁ וּמִנְעֻנֵּעַ.

(ח) וְהִבֵּאתָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלֶה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: ח וְתִיתִי יָת מִנְחָתָא דִּי יַתְעַבֵּד מֵאֲלִין קָדָם יי וְיִקְרְבִינָה לְוַת פִּהְנָא וְיִקְרְבִינָה לְמִדְבָּחָא:

כ"ז • אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלֶה • מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים הַלָּלוּ. וְהִקְרִיבָהּ • בְּעֻלְיָהּ אֶל הַכֹּהֵן. וְהִגִּישָׁה • הַכֹּהֵן. אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • מִגִּישָׁה לְקֶרֶן דְּרוּמִית מִעֲרִכִּית'ל שֶׁל מִזְבֵּחַ.

(ט) וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזֻכָּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ט וִירִים פִּהְנָא מִן מִנְחָתָא יָת אֲזֻכָּרְתָּהּ וְנִסָּק לְמִדְבָּחָא קֶרֶבן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קָדָם יי: כ"ז • אֶת־אֲזֻכָּרְתָּהּ • הוּאֵם הַקֶּמֶץ.

(י) וְהַנּוֹתֵרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: י וְדֹאשְׁתָּאָר מִן מִנְחָתָא לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָוְהִי קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין מִקְרָבָנָא יי:

(יא) כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ בִּי כָּל־שֹׂאֵר וְכָל־דָּבָשׁ לֹא־תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה: יא כָּל מִנְחָתָא דִּי תִקְרְבוּן קָדָם יי לֹא תַתְעַבֵּד חֶמֶץ אֲרִי כָּל חֶמֶר וְכָל דָּבָשׁ לֹא תִסְקוּן מִנָּה קָרְבָּנָא קָדָם יי:

כ"ז • וְכָל־דָּבָשׁ • כָּל מִתִּיקַת פִּרְיָ, קְרוֹי "דָּבָשׁ".

(יב) קֶרֶבֶן רֹאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ: יב קֶרֶבֶן רֹאשִׁית תִּקְרִיבוּ • מֵה יֵשׁ לָךְ לְהִבִּיא מִן הַשָּׂאֹר וּמִן הַדָּבָשׁ? קֶרֶבֶן רֹאשִׁית, שְׁתִּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצָרֶת, הַבָּאִים מִן הַשָּׂאֹר, שְׁנָאָמֶר: "חֶמֶץ תִּתְּפִינָה", וּבַפְּנוּרִים מִן הַדָּבָשׁ, כִּמוֹ בַּפְּנוּרֵי תֹאנִים וְתִמְרִים.

כ"ז • קֶרֶבֶן רֹאשִׁית תִּקְרִיבוּ • מֵה יֵשׁ לָךְ לְהִבִּיא מִן הַשָּׂאֹר וּמִן הַדָּבָשׁ? קֶרֶבֶן רֹאשִׁית, שְׁתִּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצָרֶת, הַבָּאִים מִן הַשָּׂאֹר, שְׁנָאָמֶר: "חֶמֶץ תִּתְּפִינָה", וּבַפְּנוּרִים מִן הַדָּבָשׁ, כִּמוֹ בַּפְּנוּרֵי תֹאנִים וְתִמְרִים.

שְׁתֵּי חֻמִּים

(ח) * שְׁאִין הַמִּנְחָה טְעוּנָה הַגִּישָׁה לְמִזְבֵּחַ, רַק בְּשֶׁהוּא אֶחָד מִהַמִּינִים הַנּוֹזְקִים שֶׁהֵם מִנְחַת הַסֵּלֶת וּמֵאֻפָּה תַנּוּר וְהַמִּנְחָה וְהַמִּרְחֶשֶׁת וְכו': כ לֹא שֶׁהַמִּקְרִיב הוּא הַמִּגִּישׁ, כְּמוֹכֵן, דָּאֵם כֵּן מֵאִי וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן, כֹּהֵן הַהִקְרָבָה מֵאִי גְבִידֻתִּיהָ: ל מִדְּכָתִיב בְּפָרֶשֶׁת צו 'הִקְרַב אוֹתָהּ וגו' לִפְנֵי ה' אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְדָרְשִׁינוּ מִדְּכָתִיב 'לִפְנֵי' מִשְׁמַע שֶׁצִּירִכָּה הַגִּשָּׁה לְמַעְרְבוֹ שְׁאִין הַמִּנְחָה שֶׁהוּא כְּלָפִי פֶתַח הַהִיכָל שֶׁהוּא לִפְנֵי ה', וּמִדְּכָתִיב 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' מִשְׁמַע בְּדְרוּמָה שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁהַכָּבֶשֶׁת שֶׁ, כִּי מְקוֹם פֶּתַח הַבֵּית הוּא פְּנֵי הַבֵּית, וְהָא בִּיצֵד, שְׁמַע מִינָּה שֶׁהוּא מִגִּישָׁה לְקֶרֶן מִעֲרִבִית דְּרוּמִית שֶׁל מִזְבֵּחַ: תוֹרָה ט (ט) מ מִדְּכָתִיב לְעִיל מִינָּה 'וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן הַמִּנְחָה', וְכָתִיב בְּתִרְיָה 'אֶת אֲזֻכָּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ' וגו': תוֹרָה י (יא) ג מִמּוֹה שְׁאָמֶר בְּסֻמוֹךְ שְׁמִבְיָאִים בִּיבּוּרִים מִתְּמָרִים וְתֹאנִים, וְאֵלּוּ הֵינָּה 'כָּל דָּבָשׁ לֹא תִקְטְרוּ' פִּירוּשׁוֹ דָּבָשׁ דְּבוּרִים, מֵהוּ שְׁנָאָמֶר אַחֵר כֵּן 'קֶרֶבֶן רֹאשִׁית תִּקְרִיבוּ', כְּלוּמֶר אֶפִּילוּ מִן הַדָּבָשׁ, וְהָא בִּיבּוּרִים אֵינֶן בָּאִים מִדָּבָשׁ דְּבוּרִים, אֲלֵא וְדֹאִי כָּל מִתִּיקַת פִּרְיָ קְרוֹי דָּבָשׁ: תוֹרָה יב

(יג) וְכָל-קָרְבָן מִנְחָתְךָ בַּמִּלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבֹּת מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל-קָרְבָנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח: ׀

יג"י - מִלַּח בְּרִית • שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָהּ לַמִּלַּח מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁהִבְטָחוּ הַמִּיִּם הַתַּחְתּוֹנִים לְקָרֵב בַּמִּזְבֵּחַ בַּמִּלַּח, וְנִסּוּף הַמִּיִּם בַּחֲגֹ. עַל כָּל-קָרְבָנְךָ. עַל עוֹלוֹת בְּהֶמָּה וְעוֹף, וְאִמּוּרֵי כָל הַקֹּדְשִׁים בְּלֶן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט א עמ' 337)

לֹא תִשְׁבֹּת מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ (ב, יג) שְׁתֵּי תַכּוּנוֹת לַמִּלַּח. א. הוּא מִקִּיִּם אֶת הַדָּבָר הַנִּמְלָח. ב. הוּא מַכְלֵה אֶת הָרַע, לְהִיטוֹ מִבְּחִינַת גְּבוּרָה ("בְּרִית אֱלֹהֶיךָ"). וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דִּהְיָה 'קָרְבָן' הוּא לְשׁוֹן קָרִיב. קִיִּם - הַקָּרִיב

(יד) וְאִם-תִּקְרִיב מִנְחָת בַּפּוּרִים לַיהוָה אָבִיב קָלִי בְּאֵשׁ גֵּרֶשׁ בְּרָמֶל תִּקְרִיב אֶת מִנְחָת בַּפּוּרִיךָ: ׀

יג"י - וְאִם-תִּקְרִיב • הָרִי "אִם" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'כִּי', שֶׁהָרִי אֵין זֶה רְשׁוּת, שֶׁהָרִי בַּמִּנְחָת הָעֹמֵר הַכְּתוּב מִדְּבַר, שֶׁהִיא חוֹבָה. וְכֵן "וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל וְגו'". מִנְחָת בַּפּוּרִים • בַּמִּנְחָת הָעֹמֵר הַכְּתוּב מִדְּבַר, שֶׁהִיא בָּאָה אָבִיב בְּשַׁעַת בְּשׁוּל הַתְּבוּאָה, וּמִן הַשְּׁעוּרִים הִיא בָּאָה. נֶאֱמַר בָּאֵן: "אָבִיב", וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן: "כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב". קָלִי בְּאֵשׁ • שְׁמִיבְשִׁין אוֹתוֹ עַל הָאוֹר בְּאֵבֹב שֶׁל קָלִיּוֹת (פֶּרֶשׁ רַש"י בַּמִּנְחָת, שֶׁם הַקָּלִי שֶׁל מוֹדֵר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 103)

וְכֵן וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל (רש"י ב, יד) רַש"י פֶּרֶשׁ לְעֵיל (יתרו כ, כב) שֶׁכָּל "אִם" שֶׁבַּתּוֹרָה רְשׁוּת חוּץ מִשְׁלֶשֶׁה מְקוֹמוֹת, וְאֵינוֹ מוֹנֶה פְּסוּק זֶה בְּכֻלָּם. וַיֵּשׁ לֹמֵר, שֶׁדְּבַרֵי רַש"י שֶׁם אִמּוּרִים רַק כְּשֶׁתִּקֵּן הַכְּתוּב הוּא בְּגֵזֶר רְשׁוּת וְחוֹבָה; וּבִיּוֹבֵל, שֶׁבָּא

(טו) וְנִתְּנָה עֲלֶיהָ שְׁמֹן וְשִׁמְתָּ עֲלֶיהָ לְבִנְהָ מִנְחָה הוּא: ׀

(טז) וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-אִזְכָּרָתָהּ מִגִּרְשָׁהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל-לִבְנֵתָהּ אִשָּׁה לַיהוָה: ׀ פ

שפתי חכמים

(יג) ׀ פִּירוּשׁ, עַל יְדֵי מִלַּח הַמִּיִּם נִקְרָבִים בַּמִּזְבֵּחַ, כִּי הַמִּלַּח מִתּוֹלְדוֹת הַמִּיִּם: תּוֹרָה יד (יד) עַ וְאִזּוֹ אֲנִי יָכוֹל לְפָרְשׁוֹ חוֹבָה: ׀ פ וְהָא דְלַעֲלִיל סוּף פֶּרֶשׁת יִתְרוֹ לֹא הִבִּיא כִּי אִם שְׁלֶשֶׁה וְלֹא הִבִּיא זֶה, וַיֵּשׁ

♦ יום רביעי כ"ט אדר ♦

א ואם נכסת קידש'א קרבנה אם מן תורי
הוא מקריב אם דבר אם נקבא שלים
יקריבנה קדם יי:

ג (א) ואם-זבח שלמים קרבנו אם מן-הקרבן הוא
מקריב אם-זכר אם-נקבה תמים יקריבנו לפני
יהוה:

כ"ט"ו • שלמים • שמטילים שלום בעולם. דבר אחר: "שלמים", שיש בהם שלום למזבח, ולפניהם ולבעלים.

ב ויסמוך ידה על ריש קרבנה וינסנה בתרע
משכן זמנא ויזרקון בני אהרן כהנאי ית
דמא על מדבחא סחור סחור:

(ב) ויסמוך ידו על-ראש קרבנו וישחטו פתח אהל
מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את-הדם על-המזבח
סביב:

ג ויקרב מנכסת קידש'א קרבנא קדם יי ית
תרבא דחסי ית גוא וית כל תרבא די על
גוא:

(ג) והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה את-החלב
המכסה את-הקרב ואת כל-החלב אשר על-הקרב:

כ"ט"ו • ואת כל-החלב וגו' • 'להביא חלב שעל הקבה', דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: 'להביא
חלב שעל הדקין'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ויקרא תשכ"ח)

משמעות הפתוב גם לחלב הקבה, שרחוק יותר מן ה"חלב
המכסה את הקרב" מאשר חלב הדקין. אף שם נאמר
"החלב" סתם, ולכן נוטה לדעת רבי עקיבא, המצמצם את
משמעות הפתוב לחלב הדקין בלבד.

להביא חלב שעל הקבה • שעל הדקין (רש"י ג, א, רש"י
הביא שתי דעות אלו בפרשת תצוה (כט, כב), אבל שם
הקדים את דעת רבי עקיבא. ויש לומר, דהנה כאן נאמר
"כל החלב", ולכן מקדים דעת רבי ישמעאל, המרחיב את

ד וית תרמין פלגין וית תרבא די עליהן די
על גססא וית חצרא דעל כבדא על פלייתא
יעדנה:

(ד) ואת שתי הפליות ואת-החלב אשר עליהן אשר
על-הפסלים ואת-היתרת על-הכבד על-הפליות
יסרנה:

המספד, שקורין איברי"ש, ובלשון ארמי: "חצרא
דכבדא". על הכבד • שישל מן הכבד עמה מעט,
ובמקום אחר הוא אומר: "ואת-היתרת מן-הכבד".
על-הכבד על-הפליות • לבד מן הכבד ולבד מן
הפליות, יסרנה לזו.

כ"ט"ו • הפסלים • (פלגין"ן בלע"ז) שהחלב שעל הפליות
כשהבהמה חיה, הוא בגבה הפסלים, והם מלמטה,
וזהו החלב שפתחת המתנים, שקורין בלע"ז
לונבילו"ש, לבן הנראה למעלה בגבה הפסלים,
ובתחתיתו, הבשר חופהו. היתרת • הוא דפן

שפתי חכמים

א פירוש, והראיה על זה שעל הכבד
הוא מן הכבד וכו'; ב ומה שהקשה
הרא"ם דלמעלה פירש על 'עם' וכאן
פירש על 'לבד', יש לומר דמלת 'על'
יש לו שני פירושים, 'עם' ו'לבד', וגבי
פליות על כרחיך צריך לפרש לבד מן
הפליות, דהא כל הפליות מקטירים

שמלה, כמו 'היא שמלתו' מתרגמינן
'היא תותביה': תורה ד
(ד) ש פירוש, המספד המבדיל בין אברי
הבשימה ובין הדקין, ונקרא בלשון
התלמוד חצר הכבד: ת ויהיה פירוש
'על', 'עם' קצת מן הכבד, דאין לומר
כל הכבד, דאם כן 'יסרים' מיבעי ליה:

פרק ג (ג) ר פירוש, וכל שפן שעל
הדקין שיש בה שני סימנים של איסור,
שהן תותב וקרום ונקלה, ולרבי עקיבא
דוקא דקין משום שיש בה שני סימנים,
תותב וגם קרום ונקלה, אבל שעל
הקובה אינו תותב אלא תתיכות
תתיכות חלב יש. ופירוש 'תותב' -

(ה) וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אֶהֱרֹן הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה
אֲשֶׁר עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: פ

נשי"א - על-העולה • מלבד העולה. למדנו, שתקדים עולת תמיד ללל קרבן על המערכה.

(ו) וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לַזֶּבֶחַ שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר
אוֹ נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבוּ:

(ז) אִם־בָּשָׂב הוּא־מִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ
לִפְנֵי יְהוָה:

נשי"א - אם-בשלב • לפי שיש באמורי הפשב מה שאין באמורי העז, שהפשב אליהו קרבה, לכך נחלקו לשתי פרשיות.

(ח) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשַׁחֲטָהוּ אֹתוֹ לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב:

נשי"א - וזרקו • שתי מתנות שהן ארבע, ועל-ידי הפלי הוא זורק, ואינו נותן באצבעה אלא בחטאת.

(ט) וְהִקְרִיב מִזֶּבֶחַ הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה חֲלָבֹו
הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֹמֶת הָעֵצָה יְסִירָנָה וְאֶת־הַחֲלָב
הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל־הַחֲלָב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב:

נשי"א - חלבו • המבחר שבו, ומהו? זה האליה תמימה. לעומת העצה • למעלה מן הפליות היועצות.

שפתי חכמים

הדם, ובחטאת חיצונה כתיב 'ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות המזבח'. ומה שלא כתב זה למעלה גבי בקר ובח השלמים, תירץ (בגור ארז) מפני שלעיל אינו כל כך ראוי, ושמן הנריקה באצבע אף על גב דלא כתיב ביה אצבע, וזלפינו סתום מן המפורש הנכתב בחטאת, לכך המתין עד סוף כל הקרבנות, וכיון שלא נכתב בשום קרבן 'אצבעו' רק בחטאת, שמע מינה וכו': תורה ט

'לבד' אם להקדים אם לאחר, אלא מדכתיב בתריה 'אשר על העצים אשר על האש', משמע שכבר ערכו העולה על העצים אשר על האש: תורה ו
(ז) ד פירוש, ולא בפרשה אחת כמו בעולת נדבה דכתיב ביה 'ואם מן הצאן קרבנו מן הפשבים או מן העזים' וגו': תורה ח
(ח) ה שהרי בחטאת הפנימי כתיב 'וטבל הכהן את אצבעו בדם והזהר מן

לגבי מזבח. והא דפירש 'על הפבד' 'לבד מן הפבד', לאו למימרא ד'על' דגבי 'הפבד' פירוש 'לבד', אלא בא לפרש שלא נטעה לומר שלא לקחו מן היותרת הדבוק בפבד אלא מה שדבוק עם מקצת הפבד שמקטירים המזבחה, לכך פירש 'לבד מן הפבד', כלומר שכל היותרת היו מקטירים עם אותו מקצת שדבוק בפבד: תורה ה
(ה) ג לאו מ'על העולה' דייק שתקדים, דהא לא משתמע מ'על' שפירשו

(י) וְאֵת שְׁתֵּי הַכֹּהֲלִית וְאֶת־הַחֹלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכֹּהֲלִים וְאֶת־הַיִּתְרָתָּהּ עַל־הַכֹּהֵן עַל־הַכֹּהֲלִית
יִסְרְנָה:

(יא) וְהַקְטִירֻּהָ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לַיהוָה: פ
יִסְרְנָה: יא וְיִסְקַנְנָה כֹהֵנָא לַמִּדְבָּחָא לַחֵם קֶרְבָּנָא קָדָם
יְי: יב וְיִסְקַנְנָה לַחֵם אִשָּׁה לַיהוָה. לַחֵם. לְשׁוֹן מֵאֵל, וְכֵן: "וַיִּשְׁחִיתָהּ עֵץ בְּלַחְמוֹ", "עֲבַד
לַחֵם רַב", "לְשֹׁחוֹק עֲשִׂים לַחֵם".

(יב) וְאִם־עָזוּ קֶרְבָּנֹהּ וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה:
(יג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־דָּמֹהּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב:

(יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קֶרְבָּנוֹ אִשָּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֹלֵב
הַמִּכְבֶּסָה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֹלֵב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב:

(טו) וְאֵת שְׁתֵּי הַכֹּהֲלִית וְאֶת־הַחֹלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכֹּהֲלִים וְאֶת־הַיִּתְרָתָּהּ עַל־הַכֹּהֵן עַל־הַכֹּהֲלִית
יִסְרְנָה:

(טז) וְהַקְטִירֶם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לַיהוָה
כָּל־חֹלֵב לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 10)

כָּל חֹלֵב לַה' (ג, טז)
הַקְדִּישׁ דָּבָר, יְקַדִּישׁ מִן הַיָּסָף שְׁבֻנֵּי־כֶסֶף. . כָּל חֹלֵב
לַה' (רמב"ם)
בְּמִקְרָא (שְׁבַת קלג, ב) אֵיתָא "זֶה אֵלֵי וְאַנְהוּ, הַתְנַאָה לִפְנֵינוּ
בְּמִצְוֹת". וְיֵשׁ לִזְמַן: זֶה אֵלֵי וְאַנְהוּ - דִּין בְּגִבְרָא. עַל
הָאֲדָמָה לְהַתְנַאֲוֹת לִפְנֵי ה' עַל־יְדֵי הַשְּׁמוּשׁ בְּחִפְצֵי־מִצְוָה נְאִים
וּמִשְׁבָּחִים. כָּל חֹלֵב לַה' - דִּין בְּחִפְצָא. כָּל חִפְצֵי הַנִּמְסָר
לְרִשׁוֹת גְּבוּהָ, מִן הָרְאוּי שִׁיחִיָּה מִן הַטּוֹב וְהַנָּאָה.

(יז) חֲקַת עוֹלָם לְדִרְתִּיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבְּתֵיכֶם כָּל־חֹלֵב
וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ: פ

יֵשׁ חֲקַת עוֹלָם. יָפָה מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים" כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה.

שפתי חכמים

(יא) ו כי משקל פֶּעַל בְּשֵׁשׁ נְקוּדוֹת
שְׁוָה בְּסִמּוּךְ וּבְמוֹפְרָד, וְאֵינּוּ כְּשֶׁאֵר
סְמוּכִים הַנְּקוּדִים בְּחֻט"ף: ו כי פִּירֵשׁ
'לַה' לְשֵׁם ה', לֹא שִׁיחִיָּהוּ לוֹ, כִּי כִּבְר
כְּתִיב 'אִם אֶרְעֵב לֹא אוֹמֵר לֵךְ: תוֹרָה יב
(יז) ח לְמִדּוֹ מִזֶּה דְּאִיסוּר חֹלֵב אִף
בְּבֵית עוֹלָמִים וּבְזִמָּן הַבֵּית וְשֶׁלֹּא בְּזִמָּן
בְּאֶרֶץ וּבְחֻצָּה לְאֶרֶץ, וְכֵן מִפּוֹרֵשׁ
בְּפֶרֶק קִמָּא דְּקִידוּשִׁין: תוֹרָה א

♦ יום חמישי א' ניסן ♦

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) וַיֹּדֶבֶר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ בִּית־חַטָּא בְּשִׁנְגָה מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשָׂה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה:

ב מלל עם בני ישראל למימר אנש ארי יחוב בשלו מכל פקודיא דיי די לא כשרין לאתעבדא ויעבד מן חר מהוין:

כ"י < מכל מצות ה' • פִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: אֵין חֲטָא בָּאָה אֱלָא עַל דְּבַר שְׁזָדוּנוֹ לָאוּ וְכֵרַת, וְשִׁנְגָתוֹ חֲטָאָת. מֵאֲחַת מֵהֵנָּה • מִמְקָצַת אַחַת מֵהֵן, כְּגוֹן: הַכּוֹתֵב בְּשֵׁבֶת "שֵׁם" מִשְׁמֹעוֹן, "נֶחֱ" מִנְחֹר, "דִּין" מִדְּנִיָּאל.

(ג) אִם הִכְתֵּן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטֵא לְאַשְׁמַת הָעַם וְהִקְרִיב עַל חֲטָאָתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא פֶּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת:

ג אם כהנא רבא יחוב לחובת עמא ויקרב על חטאתה די חב תור בר תורי שלים קדם יי לחטאתא:

כ"י < אִם הִכְתֵּן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטֵא לְאַשְׁמַת הָעַם • מִדְּרָשׁוֹ: אֵינוּ חֵיב אֱלָא בְּהַעֲלֵם דְּבַר עִם שִׁנְגָתִי מַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: "לְאַשְׁמַת הָעַם... וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיָנִי חֲקֹל וְעָשׂוֹ". וּפְשׁוּטוֹ לְפִי אַגָּדָה: כְּשֶׁהִכְתֵּן

גדול חוטא, אשמת העם הוא זה, שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקלקל. פר. יכול זקן? תלמוד לומר: "בן". אי "בן", יכול קטן? תלמוד לומר: "פר". הא כיצד? זה פר בן שלש.

(ד) וְהִבִּיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וּסְמָךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וּשְׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה:

ד ויבית ית תורא לתרע משפן זמנא לקדם יי ויסמוך ית ידה על ריש תורא ויפוס ית תורא קדם יי:

שפתי חכמים

זקן גבי עולה, אכל חטאת הוה אמינא אפילו זקן כשר, תלמוד לומר 'בן', ולא זקן. (דברי דוד) קשה, הא לעיל גבי עולה פירש רש"י מן הכשבים וימן העזים דהם מיעוטים לחולה וזקן ומוזוהם, ולמה לי כאן מיעוט אחר לזקן, וכי תימא דהתם גבי עולה וזקן גבי חטאת צריך מיעוט אחר, אם בן קשה דהוה ליה למכתב כאן עוד מיעוט לחולה ולמוזוהם. ויש לומר, דלענין פסול דחולה ומוזוהם שהוא מאוס שפיר ילפינן חטאת מעולה, דמסתבר הוא לפסול משום 'הקריביו גא לסחתי', אכל לענין פסול זקן, דהיינו יותר משלשה שנים, אינו מסתבר, אלא דגורת הכתוב לפסול, הוה אמינא היכא דגלי גלי דוקא, קא משמע לן דגם גבי חטאת בן הוה:

(ג) ב' כלומר, שמתחלה נעלם ממנו הדין והורה שלא כהלכה, ועשה הוא עצמו על פי שקול דעתו. אכל אם הורה הכהן לאחרים ועשו על פי הוראתו פטור הכהן, מדכתיב 'על חטאתו אשר חטא': ל פירוש, אלו לא כתיב אלא 'פר', הוה אמינא אפילו בן ארבע וחמש שנים, קא משמע לן 'בן', דכל מקום שנאמר 'בן' בן שתי שנים הוא, כדכתיב 'קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים' אף בשנים, וכמו שאיל הוא בן שתי שנים, כך עגל בן בקר הוא בן שתי שנים. ואלו נאמר 'בן' וכו', פירוש, והשתא דכתיב 'פר' וגם 'בן בקר', על כרחך צריך לפרש פר הסמוך לבן, דהיינו בן שלש שנים. ואם תאמר, והא פירש רש"י לעיל ימן הצאן פרט לזקן וכו', ויש לומר דהוה אמינא דמיעט קרא

פֶּרֶק ד' (ב) ט' לאפוקי מילה ופסח, דאין בו אלא כרת. ולא על דבר שיש בו לאו ומיתת בית דין ולא כרת, כגון מכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא. ולא על שזדונו לאו וכרת ואין בו מעשה, כמו מקלל אביו ואמו ועדים זוממים ומגדף ומכשף והפסית ומדיח ונביא שקר. ולמדו כל זה מדכתיב 'תורה אחת יהיה לכם לעשה בשנגה', וכתיב 'והנפש אשר תעשה ביד רמה', הקשה שנגת כל התורה לשנגת עבודה וזה שחייבים על זדונו כרת ועל שנגתו חטאת: * מדכתיב 'מאחת', משמע אפילו מקצת. ואין לומר אפילו אות אחת, דדרשינן גם בן 'אחת', כלומר באלו כתיב 'אחת', דמשמע שם כלו, לכן אמרינן דאינו חייב אלא עד שכתוב 'שם' משמעוין, שהוא שם שלם, והוא מקצת השם: תורה ג

(ה) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ מִדָּם הַפֶּה וְהֵבִיא אֹתוֹ
אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד • לַמִּשְׁכָּן, וּבֵית עוֹלָמִים - לְהִכָּל.

(ו) וּמִכָּל הַכֹּהֵן אֶת-אֶצְבָּעוֹ בָּדָם וְהָיָה מִן-הָדָם
שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת-פָּנָיו פֶּרֶכֶת הַקֹּדֶשׁ:

כ"י אֶת-פָּנָיו פֶּרֶכֶת הַקֹּדֶשׁ • כִּנְגֵד מָקוֹם קִדְשָׁתָהּ - מִכּוּזַּי כִּנְגֵד בֵּין הַבָּדִים, וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דָּמִים בַּפֶּרֶכֶת, וְאִם נִגְעוּ, נִגְעוּ.

(ז) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן-הָדָם עַל-קַרְנוֹת מִזְבֵּחַ קִטְוֶה
הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל-דָּם
הַפֶּה יִשְׁפֹךְ אֶל-יִסּוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר-פָּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד:

כ"י וְאֵת כָּל-דָּם • שִׁירֵי הָדָם.

(ח) וְאֵת-כָּל-חֵלֶב פֶּה הַחֲטָאֹת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת-הַחֵלֶב
הַמִּכָּסֶּה עַל-הַקָּרֵב וְאֵת כָּל-הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקָּרֵב:

כ"י וְאֵת-כָּל-חֵלֶב פֶּה • 'חֵלְבוֹ' הָיָה לוֹ לומר. מֵהַ
תְּלִמּוּד-לומר "פֶּה"? לְרִבּוּת פֶּה שֶׁל יוֹם-הַכַּפּוּרִים
לְכִלְיוֹתָם וְלִחְלָבִים וְלִיתְרוֹת. הַחֲטָאֹת • לְהֵבִיא שְׁעִירֵי

עֲבוּדָה-זָּרָה - לְכִלְיוֹתָם, וְלִחְלָבִים וְלִיתְרוֹת. יָרִים
מִמֶּנּוּ • מִן הַמִּחְבָּר, שֶׁלֹּא יִנְתַּחֲנוּ קֶדֶם הַסֵּרֶת חֵלְבוֹ
(ת"כ) •

שפתי חכמים

עֵינֵינוּ שָׁם: (גור אריה) רש"י לא הֵבִיא זֶה
מִפְּנֵי שֶׁפָּרַק שְׁנֵי דִּבְרָיִם דֶּרֶשׁ הָיָה
קָרָא לְמִילְתָּא אַחֲרֵיתִי, שֶׁהַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ
לְקַבֵּל כָּל דָּם הַפֶּה: ז' כִּי הָיָה הַגִּירָסָא
בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, אֲבָל בְּנוֹסַח שְׁלָנוּ
'לְרִבּוּת שְׁעִירֵי עֲבוּדַת כּוֹכָבִים לְכָל
הָאָמּוּר בְּעֶנְיָן. וְאִם עַל פִּי שְׁאִין
בְּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים אֲלֵא שְׁעִיר אֶחָד
בְּלֶכֶד הָבָא עִם פֶּה הָעוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁתּוֹב
בַּפֶּרֶשֶׁת שֶׁלַח לָךְ, שֶׁהָיָה הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ
בְּשִׁגְגָּתוֹ עֲבוּדַת כּוֹכָבִים שְׁעִיר הוּא
מֵבִיא בְּהִדְיוּט, יֵשׁ לוֹמַר מִפְּנֵי
שֶׁהַשְּׁבָטִים כּוֹלֵם הָיוּ מֵבִיאִין כָּל אֶחָד
פֶּה לְעוֹלָה וְשְׁעִיר לַחֲטָאֹת בְּשִׁגְגָּתוֹ
הוֹרָאָה בֵּית דִּין בְּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים, וְאִם
כֵּן הָיוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁעִירִים, כִּדְאִיתָא
בְּהוֹרֵי דִּף ד' וְה' ק' וּפְרִיֹשׁ 'מִמֶּנּוּ',
בְּעוֹדוֹ שְׁלָם: תורה ט

(ו) ג' דָּאֵם לֹא כֵן, 'הַקֹּדֶשׁ' לָמָּה לִי, אֲלֵא
שְׁאִין הָיָה בְּשִׁירָה בְּכָל רֹחַב הַפֶּרֶכֶת,
רַק בְּמָקוֹם שֶׁהוּא נִגֵּד בֵּין בְּדֵי אֲרוֹן
הַקֹּדֶשׁ: ז' מִדְּלֹא כְּתִיב 'עַל פְּרוּכֶת',
מִשְׁמַע אִם אֵם לֹא יִגַּע: תורה ז'
(ז) ע' וְאִם עַל פִּי שֶׁכָּבֵר הָיָה מִמֶּנּוּ, קָרִי
לִיָּה 'כָּל הָדָם', לְלַמֵּד שֶׁהַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ
שִׁיקְבֵּל כָּל דָּמוֹ שֶׁל פֶּה, וְכֹאֲלוֹ אָמַר:
'וְאֵת כָּל דָּם הַפֶּה יִקְבֹּל', וְאַחֲרֵי כֵן יִזְוֶה,
וְאַחֲרֵי הָיָה יִשְׁפּוֹף הַנוֹתֵר: תורה ח'
(ח) ט' כְּתִיב הִרְאָנוּ, כִּי שְׁנֵי גַם כֵּן גָּבִי
'וְאֵת כָּל דָּם הַפֶּה יִשְׁפֹךְ', 'דָּמוֹ' הָיָה לִיָּה
לְמִימַר וְכו', אֲלֵא לְרִבּוּת פֶּה יוֹם כַּפּוּר
לְשִׁפְיָהּ, וְרִש"י ז"ל לֹא הֵבִיא רַק מֵהַ
שְׁדֵרְשׁוֹ בַּפֶּסוּק וְאֵת כָּל חֵלֶב פֶּה, וְלֹא
יִדְעֵתִי לָמָּה, וְנִרְאֶה מִשּׁוּם דְּפִלּוּגָתָא
דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יִשְׁמַעֲלָא הָיָה,
וְהוּבָא בִּפְלִקוּט בּוֹאֵת הַפֶּרֶשָׁה דִּף כִּנּוּי,

(ה) ז' דָּלָא דְּנִקָּא מִשְׁכָּן, אֲלֵא הוּא
הָיָה בְּמִקְדָּשׁ, דְּכְתִיב בַּפֶּרֶשֶׁת דָּקָת
'אֵת מִשְׁכָּן ה' טִמְא', וְכְתִיב בְּתֵר הָכִי
'אֵת מִקְדָּשׁ ה' טִמְא', וְדִרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ
זְכוּרֵנוֹם לְכִרְכָּה, אִם נִזְמַר 'מִשְׁכָּן' לָמָּה
נִזְמַר 'מִקְדָּשׁ', וְאִם נִזְמַר 'מִקְדָּשׁ' לָמָּה
נִזְמַר 'מִשְׁכָּן', אֲלֵא לִיתֵּן שֶׁל זֶה בְּזֶה
וְשֶׁל זֶה בְּזֶה, שְׁמַע מִיָּדָה שְׁאִין הַפֶּרֶשׁ
בִּינֵיהֶם אֲלֵא שֶׁתִּפְסֵה הַכְּתוּב בְּלִשְׁוֹנוֹ
הַמִּשְׁכָּן שֶׁהָיָה בְּאֹתָהּ שְׁעָה. וְהָא
דָּלָא פִּירֵשׁ זֶה לְעֵיל גָּבִי וְאֵל פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְגו', מִשּׁוּם דְּהָתָם קָאִי עַל
הָעוֹלָה, וְשֶׁם הָעוֹלָה אֶחָד הוּא הֵן
בְּמִשְׁכָּן הֵן בְּבֵית עוֹלָמִים, אֲבָל גָּבִי
אֹהֶל מוֹעֵד, דָּלָא שְׁיִירָה שֶׁם 'אֹהֶל מוֹעֵד'
אֲלֵא בְּמִשְׁכָּן, וְקִדּוּשֵׁת מִשְׁכָּן מִתְחַלֵּף
מִקְדּוּשֵׁת בֵּית עוֹלָמִים, דְּזֶה קִדּוּשֵׁתוֹ
לְפִי שְׁעָה זֶה קִדּוּשֵׁתוֹ קִדּוּשֵׁת
עוֹלָמִים: תורה י'

(ט) וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלִּיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכֹּסֶסֶלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכִּלִּיֹּת
יִסְרְנָה:

ט וְאֵת תְּרֵמִין כֶּלֶן וְאֵת תְּרֵבָא דִּי עָלֵיהֶן דִּי
עַל גִּסְסִיָּא וְאֵת חֲצָא דְעַל כֶּבֶד עַל כִּלִּיתָא
יַעֲדְנָה:

(י) כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשּׁוֹר וְזָבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הַכֹּהֵן
עַל מִזְבַּח הָעֹלָה:

יז"א כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם • מאותן אמורין המפרשין ב'שור
זָבַח הַשְּׁלָמִים'. וכי מה פ'רש ב'זָבַח הַשְּׁלָמִים' שלא
פ'רש' כָּאן? אֵלָּא לְהַקִּישׁוּ לְשִׁלְמִים: מה שְּׁלָמִים
לְשִׁמְנָשׁ, אף זֶה לְשִׁמּוֹ; ומה שְּׁלָמִים שְׁלוֹם לְעוֹלָם, אף

(יא) וְאֶת־עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בָּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־
כַּרְעָיו וְקִרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ:

יא וְאֵת מִשַּׁךְ תּוֹרָא וְאֵת כָּל בִּסְרָה עַל רִישָׁה
וְעַל כַּרְעוּהִי וְגוֹה וְאֶכְלָה:

(יב) וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפֶּר אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנָה אֶל־
מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שַׁפְּףֵה הַדָּשָׁן וְשָׂרָף אֹתוֹ עַל־עֵצִים
כַּאֲשֶׁר עַל־שַׁפְּףֵה הַדָּשָׁן יִשְׂרָף: פ

יז"א אֶל־מָקוֹם טָהוֹר • לִפִּי שִׁישׁ מַחוּץ לְעִיר מָקוֹם
מוֹכֵן לְטַמְאָה, לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים מְגֻנָּעוֹת וּלְבִית
הַקְּבֻרוֹת, הַצָּרָף לומר: "מַחוּץ לַמִּחְנָה", זֶה שֶׁהוּא

שְׁתֵּי חֻכִּים

שַׁפֵּף הַדָּשָׁן הוּא מַחוּץ לַמִּחְנָה, אֵלָּא
וְדָאִי מִיּוֹתֵר הוּא לְדְרוֹשׁ מִמֶּנּוּ עוֹד
מִחְנָה אַחַת, דִּהְיִינוּ חוּץ לְשִׁלְשׁ מִחְנֹת.
וְשִׁלְשׁ מִחְנֹת הֵן: מִחְנָה שְׂכִינָה, הוּא
מִפְתַּח הָעוֹזָרָה וְלִפְנֵים, וּמִפְתַּח הָעוֹזָרָה
עַד פֶּתַח הַר הַבֵּית הוּא מִחְנָה לְוִיָּה,
וּמִפְתַּח הַר הַבֵּית עַד שַׁעַר הָעִיר הוּא
מִחְנָה שְׁלִישִׁית, וּמִשַּׁעַר הָעִיר וְלַחוּץ
הוּא חוּץ לְשִׁלְשׁ מִחְנֹת: ב (פְּחֻלָּה
יִשָּׁב) תַּמְיָה לִי, וְהָלָא אֵין חִילּוּק בֵּין בֵּית
עוֹלָמִים וּבֵין שִׁילָה וּשְׂאָר מְקוֹמוֹת,
וּבְכָל מָקוֹם הֵיכָן שְׁהִיָּה הָאָרוֹן שָׁם הִיּוּ
שְׁלֹשׁ מִחְנֹת, וּבִהְדִּיָּא אֲמַרְיִנן בְּפָרָק
נִגְמַר הִדִּין וְכו', עֵינֵין שָׁם. וְתִירֵץ, אוֹלִי
הוּא טַעוּת סוּפֵר וְצָרִיף לומר
'בִּירוּשָׁלַיִם'. (גור אֲרֵיחָה) מַה שְּׁמִהֲפָף רִשִּׁי
לְפָרֵשׁ תַּחֲלָה 'אֵל מָקוֹם טָהוֹר' וְאַחֵר
כֶּף 'אֵל מַחוּץ לַמִּחְנָה' חוּץ לְשִׁלְשׁ
מִחְנֹת, וְשׁ לומר, דִּמְנָא לָן שְׁפִירוּשׁ
'חוּץ לַמִּחְנָה' הוּא חוּץ לְשִׁלְשׁ מִחְנֹת,

עַל פִּי שְׂאִין צָרִיף לִיָּה לְגוֹפִיָּה, לומר
אִם אֵינוּ עֲנִין לְגוֹפִיָּה תִּנְהוּ עֲנִין לְפָר
הָעֵלֶם דְּכָר שֶׁל צִיבּוֹר. וְלִמְדֵנוּ מִזֶּה,
שֶׁאִם לֹא הָיָה כְּתוּב בּוֹ בִּפְרִיּוֹשׁ לֹא הִיּוּ
יְכוּלִים שְׁעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לְלַמּוֹד
מִפֶּר הָעֵלֶם דְּכָר, מִשּׁוֹם דְּכָר הִלְמוֹד
בְּהִיקֶשׁ אֵינוּ חוֹזֵר וּמִלְמוֹד
בְּהִיקֶשׁ: תוֹרָה יֵא
(יב) א מִדְּכַתִּיב כָּאן 'מִחְנָה', וְלִקְמֹן
בְּפָרֶשָׁה זֹו כְּתִיב 'כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר
הַחֲטָאֵת כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ', וּבְתֵרֵךְ הָכִי כְּתִיב
'וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר', 'אֵל מַחוּץ לַמִּחְנָה'
לְמַד לִי, אֵלָּא וְדָאִי מִיּוֹתֵר הוּא כְּדִי
לְדְרוֹשׁ מִמֶּנּוּ עוֹד מִחְנָה אַחַת. וּמִחְנָה
שְׁלִישִׁית מוֹכַח מִדְּכַתִּיב בְּפָרֶשֶׁת צו
'וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן מַחוּץ לַמִּחְנָה', דִּלָּא
הָיָה לִיָּה לְמִימַר רַק 'וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן'
וְאִנָּא יִדְעָנָא שְׁחוּץ לַמִּחְנָה הוּא
כְּדַכְתִּיב בְּפָרֶשָׁה זֹו 'אֵל מַחוּץ לַמִּחְנָה
אֵל מָקוֹם טָהוֹר אֵל שַׁפֵּף הַדָּשָׁן', הִרִי

(י) ר פִּירוּשׁ, וְהָלָא כִּי הִכִּי דְפִירֶשׁ
זָבַח הַשְּׁלָמִים לְכוּלָּהוּ חֻלָּבִים בְּפָרֶט,
הָכִי נִמְי פִּירֶשׁ לְהוּ הָכָא גָבִי פֶר כֶּהֵן
מִשִּׁיחַ: ש מִדְּכַתִּיב 'וְאֵם זָבַח שְׁלָמִים'
וְגו', שְׁמַע מִיָּה דְקָפִיד רַחֲמָנָא שִׁיָּהָ
הַזָּבַח לְשִׁם שְׁלָמִים: ת פִּירוּשׁ, מִשּׁוֹם
דְּכַעֲזִי לְאִגְמוּרֵי פֶר הָעֵלֶם שֶׁל צִבּוֹר
אֲשִׁעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לְיוֹתֶרֶת הַכֶּבֶד
וְשְׁתֵּי כִלִּיֹּת, מְדַאֲתִיקֶשׁ לְהִדְדִי לְעֵנִין
הַקְּטִירֵת אִימּוּרִים כְּדִאֲמַרְיִנן בְּזָבָחִים
פָּרָק בֵּית שְׁמַאי, וְפֶר הָעֵלֶם צִבּוֹר לֹא
כְּתִיב בִּיהַ כִּלִּיֹּת וְיוֹתֶרֶת, אֵלָּא
מִדְּהִיקֶשׁא דְפֶר כֶּהֵן מִשִּׁיחַ דְּכַתִּיב
'וַעֲשֵׂה לְפָר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר הַחֲטָאֵת',
וְתִנָּא 'לְפָר' זֶה פֶר הָעֵלֶם צִבּוֹר, 'לְפָר'
הַחֲטָאֵת' זֶה פֶר כֶּהֵן מִשִּׁיחַ, מַה פֶּר כֶּהֵן
מִשִּׁיחַ יֵשׁ בְּאִימּוּרֵי שְׁתֵּי כִלִּיֹּת
וְהִיּוֹתֶרֶת, אִף פֶר הָעֵלֶם צִבּוֹר כֵּן, וְאֵין
לְמַדִּין לְמַד מִן הַלָּמָד, הוּצָרָף הַכְּתוּב
לְכַתּוּב קָרָא 'כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם' בְּפֶר כֶּהֵן אִף

אל-שפך הדשן • מקום ששופכים בו הדשן המסלק | מחוץ למחנה". על-שפך הדשן ישרף • שאין מן המזבח, כמו שנאמר: "והוציא את-הדשן אל-תלמוד-לומר, אלא ללמד שאפלו אין שם דשן.

(יג) ואם כל-עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מבל-מצות יהוה אשר לא-תעשינה ואשמו:

כ"י • עדת ישראל • אלו סנהדרין. ונעלם דבר • טעו להורות באחת מפל כרתות שבתורה, שהוא מתר. הקהל ועשו • שעשו צבורי על פיהם.

(יד) ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן-בקר לחטאת והביאו אותו לפני אהל מועד:

(טו) וסמכו זקני העדה את-ידיהם על-ראש הפר לפני יהוה ושחט את-הפר לפני יהוה:

(טז) והביא הכהן המשיח מדם הפר אל-אהל מועד:

(יז) וטבל הכהן אצבעו מן-הדם והזה שבע פעמים לפני יהוה את פני הפרכת:

כ"י • את פני הפרכת • ולמעלה הוא אומר: "את פני פרכת הקדש". משל למלך שסרחה עליו מדינה. אם מעוטה סרחו, פמליא שלו מתקימת, ואם כלם סרחו, אין פמליא שלו מתקימת. אף כאן, בשחטא כהן משיח, עדין שם קדשת המקום על המקדש; משחטאו כלם, חס-ושלום, נסתלקה הקדשה.

(יח) ומן-הדם יתן על-קרנת המזבח אשר לפני יהוה אשר באהל מועד ואת כל-הדם ישפך אל-יסוד מזבח העולה אשר-פתח אהל מועד:

כ"י • יסוד מזבח העולה אשר-פתח אהל מועד • זה יסוד מערכי, שהוא כנגד הפתח.

שפתי חכמים

ומדכתיב 'עדת ישראל', שמע מינה העדה המיוחדת שב ישראל, ואיו, זו סנהדרין גדולה היושבת בלשכת הגזית: ו ומלת 'הקהל' נדרש לפני ולאחריו, ונעלם מעיני הקהל' שהם סנהדרין גדולה, והורו שלא כהלכה ואמרו לעם מותרים אתם, 'הקהל ועשו', שעשו הקהל מעשה על פיהם, ואז מביאים סנהדרין גדולה פר בן בקר וגו': תורה יד
(יח) ? דאם לא כן, 'אשר פתח אהל מועד' למה לי. ואם תאמר, למה לא

ונתנו בעזרה במזרחו של כבש בדכתיב 'והרים את הדשן' וגו': ד ואם תאמר מנא ליה, דלמא הא דכפליה לעבוקא הוא, שאם אין שם דשן פסול. ויש לומר דלא הוה ליה למימר אלא 'על הדשן ישרף', מאי 'על שפך הדשן', אלא ודאי על מקום הדשן אף על פי שאין שם דשן כלל: תורה יג
(יג) ה משום שנאמר כאן 'עדה' ונאמר להלן 'עדה', ושפטו העדה' ו'הצילו העדה', מה 'עדה' האמורה להלן בית דין, אף 'עדה' האמורה כאן בית דין.

לכן פירש 'אל מקום טהור' מפני שיש מקום טמא ששם משליכים אבנים המנוגעות, וזה בודאי חוץ לשלשה מחנות, שהרי תוך העיר היה הבית המנוגע וצריך להוציאן חוץ, אם כן 'מחוץ' דכתיב הוא חוץ לשלש מחנות שהוא חוץ לעיר: ג כלומר, לא הדשן המסולק מן המאובלות הפנימיות שהוא הדשן אשר תאכל האש את העולה באותו יום, כי אותו דשן אין שופכים אותו מחוץ למחנה, אלא היה חוטה ממנו מלא המחנה בכל יום

(יט) וְאֵת כָּל-חֻלְבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: יט וְיָת כָּל תְּרֻבָּה יִפְרֹשׁ מִנָּה וַיִּסַּק לְמִדְבָּחָא:

דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: מִשָּׁל לְמִלָּךְ שָׁזַעַם עַל אוֹהֲבוֹ וַיִּמְעַט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חֲבֹתוֹ.

יט"א וְאֵת כָּל-חֻלְבוֹ יָרִים • וְאֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא פִּרְשׁ כָּאֵן יוֹתֵרַת וּשְׁתִּי כְלִיּוֹת, לְמַדִּין הֵם מ'וְעָשָׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עָשָׂה וְגו'". וּמִפְּנֵי-מָה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בּוֹ? תִּנָּא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 16)

שְׁפִנְתָּ הַכְּתוּב הַיָּא לְמַעַט בְּסִרְחוֹן הַחֲטָא, שְׁאִינוּ הַחֲטָא עֲצָמוֹ, אֲלֵא הַרִּיחַ הָרַע הַנּוֹדֵף מִמֶּנּוּ, פְּרָסוּמוֹ כְּלָפִי חוּץ. וְאֶף כָּאן, חֲטָאֵת זֹה נִרְאִית פְּחוּתָהּ בְּחִמְרָתָהּ, כְּאֵלּוּ יֵשׁ לְהִקְטִיר אֶת הַחֻלְבַּ בְּלֶבֶד (וְלֹא אֶת הַיּוֹתֵרַת וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיּוֹת).

מִשָּׁל לְמִלָּךְ שָׁזַעַם עַל אוֹהֲבוֹ וַיִּמְעַט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חֲבֹתוֹ (רש"י ד, יט) לְרִשׁ"י הַקָּשָׁה: לְכַאוֹרָה הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב "וְעָשָׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר הַחֲטָאֵת" וְתוֹ לֹא, וּמִדּוּעַ נֶאֱמַר "וְאֵת כָּל חֻלְבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ". וּמִתְרַץ,

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך כו, עמוד 16 ואילך - מוֹתֵךְ 'לְקִרְאָת שְׁבֹת')

מיעט בסרחונו מפני חיבתו

הַדְּבָר שֶׁמִּצַּד חִיבָתוֹ יִמְעַט הַמִּלָּךְ בְּ"סִרְחוֹן" אוֹהֲבוֹ, אֶף כָּל זֶה הוּא בְּחֲטָאִים רַגִּילִים, אֲבָל לְשִׁמְדָּבָר בְּ"סִרְחוֹן" כְּזֶה שֶׁ"אִינוּ פְּמִלְיָא שְׁלוֹ מִתְקִימָת" אִיךְ אֶפְשָׁר שֶׁעֵדִין מִחֻבָּבוֹ הַמִּלָּךְ עַד כְּדִי כֵּף שֶׁיִּמְעַט בְּסִרְחוֹנוֹ?

וְעַל זֶה מִתְרַץ רִשׁ"י שֶׁמֶאֱמָר זֶה אֲמֹר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁהוּא זֶה שֶׁאֲמֹר (וְגַעִים רִישׁ פֶּרֶק ב) "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי כְּפָרְתָן". דָּאִין הַכְּנָה שֶׁכְּשִׁי יִשְׂרָאֵל יַעֲשֶׂה תִּשְׁוֵבָה יִתְפָּרֵר, דָּאִם-כֵּן אִין רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כְּפָרְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל הֵם הַמְּכַפְּרִים עַל עֲצָמָם. אֲלֵא הַכְּנָה הִיא שְׂרָבִי יִשְׁמַעְאֵל הִיָּה כְּל-כֵּף קָשׁוּר וּמֵאֲחָד עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁהִתְחַשֵּׁב אֶת עֲצָמוֹ כְּאֵילוֹ הוּא עֲצָמוֹ הִיָּה זֶה שֶׁחֲטָא (חֶסֶד-וְשִׁלּוּם), וּמִפְּמִלְיָא הָרִי הוּא כְּפָרְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְכֵמוֹ כֵּן אֲצֵל הַקֶּב"ה, הָאֵהָבָה וְהַקָּשָׁר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָה תְּלוּיָה בְּהִנְהָגַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵא הֵם קָשׁוּרִים וּמֵאֲחָדִים לְעוֹלָם, וְלָכֵן גַּם כְּשֵׁי"ש "סִרְחוֹן" אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עֵדִין חִיבָתָן עוֹלָה לְפָנֵי הַקֶּב"ה ו"ה מִיִּמְעַט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חִיבָתוֹ".

כִּוְעֵבֶד לְתוֹרָא כְּמָא דִּי עֵבֶד לְתוֹרָא
דְּחִשְׁתָּאָה בֵּן יַעֲבֵד לֵה וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהוֹן בְּהִנָּה
וַיִּשְׁתַּבֵּחַ לְהוֹן:

(כ) וְעָשָׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר הַחֲטָאֵת בֵּן
יַעֲשֶׂה-לוֹ וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם:

יט"א וְעָשָׂה לְפָר • זֶהִי. כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר הַחֲטָאֵת • כֵּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּפָר כֹּהֵן מְשִׁיחַ, לְהִבְיָא יוֹתֵרַת וּשְׁתִּי

שפתי חכמים

אֲבָל אִינוּ נִכּוֹן לוֹמַר וְעָשָׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר, מִשּׁוּם הִכִּי הוֹסִיף מִלֵּת 'זֶה'. וְאִינוּ נִכּוֹן נִמִּי לוֹמַר וְעָשָׂה לְפָר זֶה כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר הַחֲטָאֵת כִּי אִם בְּתוֹסְפוֹת מִלֵּת 'הָרִאשׁוֹן', מִשּׁוּם הִכִּי הוֹצֵרָה לוֹמַר 'כֵּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּפָר כֹּהֵן מְשִׁיחַ' וְכו', דִּלָּא נִטְעָה לוֹמַר דִּלְמָא בְּפָר אַחֵר קָמְיִירִי, דִּהִינִי בְּפָר יוֹם כְּפֹר אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הוֹנֵךְ עֲדִיין,

בְּהִכִּי הוּא דוֹקָא, וְלֹא מִשּׁוּם אִין מַעֲבִירִין. וּבִפְרָק אֵינְהוּ מְקוֹמָן תִּירִץ רִשׁ"י בְּעֵנִין אַחֵר לָמָּה שִׁינָּה פַּעַם שְׁנִיָּה 'אֲלֵא פִּתּוּחַ אֲהֵל מוֹעֵד', וְיֵשׁ לִישָׁב בְּעֵנִין אַחֵר לְפִי תִירִצוֹ, וְדו"ק: תוֹרַה יט (כ) ח הוֹסִיף מִלֵּת 'זֶה' עַל מִלֵּת לְפָר (הַחֲטָאֵת), מִשּׁוּם דִּאֲלוּ הִיָּה הָרִאשׁוֹן שְׁעִיר אוֹ כֶּבֶשׂ הִיָּה נִכּוֹן לוֹמַר וְעָשָׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְשְׁעִיר אוֹ לְכֶבֶשׂ,

פִּירֵשׁ רִשׁ"י זֶה לְעֵיל בְּפָר כֹּהֵן מְשִׁיחַ. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָא דְּפִירֵשׁ רִשׁ"י הָכָא אֵל יִסּוֹד מַעֲרָבִי, רִצּוֹנוֹ לוֹמַר הִינֵינוּ לְעִבּוּבָא, דִּלָּא תִיָּקָא מִשּׁוּם הִכִּי שׁוּפָר אֵל יִסּוֹד מַעֲרָבִי מִשּׁוּם שְׁפִיזָה תְּחִילָה בְּאוֹתוֹ רִיחַ כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא מֵאֵהֶל מוֹעֵד אַחֵר שֶׁהַשְּׁלִים הַהוּא שֶׁל פָּנִים, וּמִשּׁוּם דָּאִין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת הוּא, לָכֵן בָּא הַכְּתוּב הַשְּׁנִי לְלַמֵּד שֶׁהַמִּצְוָה

שיעור יומי ליום חמישי א' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - ד - פרשת ויקרא עא

כְּלִיֹּתִי, שִׁפְרֹשׁ שָׁם מֵה שְׁלֹא פָּרַשׁ כָּאן, וְלִכְפֹּל בְּמִצּוֹת הָעֲבוֹדוֹת, לְלַמֵּד שָׁאֵם חֹסֵר אַחַת מִכָּל הַמִּתְנֻנּוֹת - פָּסוּל, לְפִי שֶׁמִּצִּינוּ בְּנִתְּנִין עַל הַמִּזְבֵּחַ

הַחִיצוֹנִי שֶׁנִּתְּנָן בְּמִתְּנָה אַחַת - כִּפּוּר, הִצְרָף לִזְמַר כָּאן, שֶׁמִּתְּנָה אַחַת מִזֶּהן מְעַכְבֶּת.

כֹּה וַיִּפְקֶינָה תֹרָא לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא וְאוֹקִיד יְתֵיהּ בְּמָא דִּי אוֹקִיד יְתֵיהּ תֹרָא קְדָמָא חֲסִיתָא קְהֵלָא הוּא:

(כא) וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ: כֹּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חֲטֹאת הַקֹּהֶל הוּא:

כֹּה אִם רָבָא יְחֹב וַיַּעֲבֹד חַד מִכָּל פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֵיהּ דִּי לֹא כְּשֵׁרִין לְאַתְעֵבְדָא בְּשִׁלּוֹ וַיְחֹב:

(כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיו אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאִשָּׁם:

ז"ל אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא - לְשׁוֹן 'אֲשֶׁרִי'; אֲשֶׁרִי הַדּוֹר, שֶׁהַנָּשִׂיא שָׁלוּ נֹתֵן לֵב לְהִבִּיא כִּפּוּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ! קַל־וְחָמֹר שֶׁמִּתְחַרֵּט עַל זְדוֹנוֹתָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז ע' 36)

תִּפְקִידוֹ לְהַחֲדִיר יְרֵאת ה' - שֶׁרֶשׁ מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. לָכֵן עֶקֶר עֲנִינּוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הוּא קִיּוּם מִצְוֹת־עֲשֶׂה - וּבִינְיָהוּ הַבֹּאֵת קֶרֶבָן לְמִי שֶׁחָטָא. וְאִלּוּ הַנָּשִׂיא עֲנִינּוֹ לִמְנַע מִלְּכַתְחֹלָה הַפְּשָׁלוֹת בַּעֲבֻרוֹת. לָכֵן מוֹפִיעַ הַלְשׁוֹן "אֲשֶׁר" דּוֹקָא אֶצֶל הַנָּשִׂיא, הִיּוֹת שֶׁהַבְּטוּי "אֲשֶׁר" מִתְּאִים בְּעֶקֶר לְאָדָם שֶׁאִינוֹ חוֹטֵא מִלְּכַתְחֹלָה, וְכֹאֲשֶׁר חוֹטֵא אִינוֹ מִתְּבַשֵּׁשׁ לְהוֹדוֹת וּלְהִבִּיא כִּפּוּרָה.

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא (ד, כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא - לְשׁוֹן אֲשֶׁרִי: אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנָּשִׂיא שָׁלוּ נֹתֵן לֵב לְהִבִּיא כִּפּוּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ, קַל־וְחָמֹר שֶׁמִּתְחַרֵּט עַל זְדוֹנוֹתָיו (רש"י) וְשֶׁלֹּא תִּתְּנֶה, מִדּוּעַ מוֹפִיעַ לְשׁוֹן "אֲשֶׁר" רַק בַּיָּחַס לְחֲטֹאת הַנָּשִׂיא, וְלֹא בַּיָּחַס לְחֲטֹאת כֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ? וַיֵּשׁ לְהַסְבִּיר עַל פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים: הַהִבְדָּל בֵּין תִּפְקִידוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן לְנָשִׂיא, שֶׁכֹּהֵן מִחֲדִיר בְּעַם אֲהֲבַת ה' - שֶׁהִיא הַשֶּׁרֶשׁ לְמִצְוֹת־עֲשֶׂה. וְאִלּוּ הַנָּשִׂיא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 40)

הָאָדָם הִיא פְּרָאִי, כֹּאֲשֶׁר הַנָּשִׂיא שָׁלוּ נֹתֵן לֵב - הַמֶּנֶח שְׁלִיט עַל תַּאֲוֹת הַלֵּב. וְכַמְבָּאָר ב'תִּנְיָא', שֶׁ"כָּל אָדָם יָכוֹל בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁבְּמוֹחוֹ לְהִתְאַפֵּק. . שֶׁלֹּא לְמִלְאוֹת מִשְׁאֲלוֹת לְבוֹ".

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא (ד, כב) אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנָּשִׂיא שָׁלוּ נֹתֵן לֵב לְהִבִּיא כִּפּוּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ (רש"י) ה'נָשִׂיא' וְה'מִלְכָּה' בְּאָדָם הוּא - הַמֶּנֶח, הַשְּׁלִיט עַל הַגּוּף (רַמְזוֹ לְדָבָר: 'מִלְכָּה' רִאשִׁי תְּבוּת מַח, לֵב, כְּבֹד). זֶהוּ אֲשֶׁרִי הַדּוֹר - הַתְּנַהֲגוֹת

כֹּה אוֹ אֲתִידַע לֵה חוֹבָתָהּ דִּי חֵב בֵּיהּ וַיִּתֵּי יְתֵיהּ קֶרְבָּנָה צָפִיר בַּר עֲזִין דְּכֹר שְׁלִים:

(כג) אוֹ־הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת־קֶרְבָּנוֹ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים:

ז"ל אוֹ־הוֹדַע - כְּמוֹ 'אִם הוֹדַע הַדְּבָרִל', הִרְבָּה "אוֹ" וַיֵּשׁ שֶׁמִּשְׁמָשִׁין בְּלִשׁוֹן "אִם", וְ"אִם" בְּמָקוֹם "אוֹ"; וְכֵן: "אוֹ נֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא". הוֹדַע אֵלָיו.

כֹּשֶׁחֲטָא הָיָה סְבוּר שֶׁהוּא הִתֵּר, וְלֹא־חֵר מִכָּאן נֹדַע לוֹ שֶׁאִסּוּר הָיָה.

כֹּה וַיִּסְמֹךְ יְדֵה עַל רִישָׁא דְצִפְרָא וַיִּכּוֹס יְתֵיהּ בְּאַתֵּר דִּיִּיכָס יְתֵיהּ עֲלֵמָא לְקָדָם יְיָ חֲטָאתָא הוּא:

(כד) וַיִּסְמֹךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וַיִּשְׁחֵט אֹתוֹ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחֵט אֶת־הָעֵלָה לִפְנֵי יְהוָה חֲטָאת הוּא:

שְׁתֵּי חֲכָמִים

וְכוּ: כ כִּפּוּר אֶפִּילוּ בְּמִתְּנָה אַחַת, פִּירוּשׁ בְּזִירְקָה אַחַת נַעֲשִׂית לוֹ בְּכִפּוּרָה וַאֲיִנוּ מְעַכֵּב הַכִּפּוּרָה, אָבָל בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לֹא נַעֲשִׂית לוֹ בְּכִפּוּרָה: תוֹרָה כֹּה (כג) ל פִּירוּשׁ, מִשּׁוּם דְּשִׁנִּי קָרָא וְלֹא כֵּתֵב 'אִם נָשִׂיא' כְּמוֹ דְּכֵתִיב 'אִם הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ' וְאִם כָּל עֲדָת' וְכוּ: תוֹרָה כֹּה

שֶׁאִמְרוּ לְכַפֹּל הוּא אֲלִיבָא דְתִנְיָא קָמָא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים, וְלֹא אֲלִיבָא דְרַבִּי שֶׁמִּעֲמָל: י וְהָיָה פִּירוּשׁוֹ, וְעוֹד לְמִדִּין מִמֶּנּוּ, פִּירוּשׁ מִזְעֵשָׁה לְפָר' וְגו', שִׁזְרוֹק הָדָם כְּמוֹ שִׁזְרוֹק גְּבִי פִר חֲטָאת. וְכִי תִימָא, וְהִלָּא בְּהִדְיָא כְּתִיב בִּיהּ שִׁזְרוֹק הָדָם, לָכֵן פִּירֵשׁ לְכַפֹּל אוֹתוֹ שְׁנֵי פְעָמִים שֶׁאֵם חֹסֵר

לָכֵן הוֹסִיף 'כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ' וְכוּ' בְּמָקוֹם מִלֵּת 'וְהִרְאשׁוֹן: ט וְמֵה שֶׁאִמְרָה לְהִבִּיא בְּלִיּוֹת וַיִּתְּרֵת' וְלֹא הוֹפִיר הַחֲלָבִים, שְׁכּוֹלָם נִכְלָלִים בְּמִאֲמָר 'וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ יִקְטִיר'. זֶה הוּא אֲלִיבָא דְרַבִּי (יוסי) וַיִּשְׁמַעְמָל, וְכִבֵּר פִּירִשְׁתִּי לְעִיל בְּמֵה שֶׁפִּירֵשׁ רִשִּׁי 'וּבְשִׁחִישֵׁת קֹדְשִׁים וְכוּ' דִּאִין לְמִדּוֹן לְמִדּוֹ מִן הַלְּמִיד. וְמֵה

כ"י - במקום אשר ישחט את העלה. בצפון, שהוא מפרש בעולה. חטאת הוא. לשמו - כשרי, שלא לשמו - פסול.

כה ויסב בהנא מדמא דחטאתא באצבעה ויתן על קרנת מדבחה דעלתא וית דמה יסוד ליסודא מדבחה דעלתא:

(כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאתָא בְּאֶצְבָּעוֹ וַיִּתֵּן עַל-קֶרְנֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-דָּמּוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל-יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה:

כ"י - ואת דמו • שירים ה'ד.

כו ויתן כל תרבה יסק למדבחה פתרב נכסת קידשיתא ויכפר עלוהי כהנא מחובתה וישתבק לה:

(כו) וְאֶת-כָּל-חִלְבֵּי יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה פְּחֹלֵב זָבַח הַשְּׁלָמִים וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: פ

כ"י - פחלב זבח השלמים • פאותן אמורין המפרשים בעז האמור אצל שלמים.

♦ יום שישי ב' ניסן ♦

כו ואם אנש חד יחוב בשלו מעמא דארעא במעבדה חד מפקודיא דיי די לא כשרין לאתעבדא ויחוב:

(כו) וְאִם-נָפֵשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשֶׂינָהּ וְאִשָּׁם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' כרך לב עמוד 13 ואילך - מותוך 'לקראת שבת')

שני סוגי התבוננות

הקרבן הוא שהאדם מקרב את עצמו להקב"ה (ראה ספר הבהיר סי' מז. בחיי פרשתנו א, ט. ועוד). והינו, שיש לאדם להתבונן בזה שזה שחטא ופגם הוא רק מצד יצרו הרע, אף רצונו האמיתי הוא להיות בקרוב להקב"ה ולקיים רצונו, ועל-ידי התבוננות זו הרי הוא מתקרב להקב"ה וישב מחטאו, ועונו יכפר לו.

ויש לומר שהטעם הראשון הוא בעקר בקרבן אשם, והטעם השני הוא בעקר בקרבן חטאת. דהנה, החטאת בא רק על השוגג, מה שאין-כן האשם חמור מחטאת, עד שפמה אשמות באים גם על המזיד (ראה אריכות בזה ברמב"ן סוף פרשתנו).

ועל-פי-זה יש לומר שעל השוגג מספיק שיתבונן בזה

בפרשתנו פתוב "ואם נפש אחת תחטא בשגגה גו' והביא קרבנו גו' נקבה" (ד, כז ואילך). בקשר לזה, אומר הרמב"ם "אין האשם אלא מזכרי כבשים, ואין לה חטאת מן הכבשים אלא נקבה" (הלכות פסולי המוקדשין פרק ו הלכה טז). בטעם הדבר שקרבן מכפר על חטא, מצינו כמה ביאורים. וברמב"ן באר "שיחשב האדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ונפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה" (פרשתנו א, ט). ונמצא, שבטעם זה מדגש שהאדם צריך לבטל וליסר את עצמו בדברים קשים, עד כדי שיחשב ש"ראוי לו שישפך דמו וישרף", ועל-ידי-זה מתכפר לו העון.

אף מצינו גם-כן שקרבן הוא מלשון קרוב. והינו, שתכן

שפתי חכמים

החלבים, רק כוונת הפסוק הוא להוסיף היותה וזכירות שאין נכללים במקור 'כל חלבו'. ואמר 'המפורשים בעז האמור אצל שלמים', לפי שזבח השלמים של כבש נכלל בו גם האליה בכלל אימורים, וחטאת של נשיא הוא עז ואין לו אליה תורה בו

אינו בהווייתו, דכששחטו שחטו לשם עולה, פסולה לגמרי: תורה כה (כה) לא כל דמו, שכבר נתן ממנו על קרנות המזבח: תורה כו (כו) אמר 'באותן אימורים' במקום 'באותן חלב' המובן ממלת 'בחלב', מפני שאין כוונת הכתוב לפרש החלב, כי מאמר 'את כל חלבו' כולל כל

(כד) מ ואם תאמר, והלא כבר נאמר בפרשת צו 'במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת', ויש לומר, לקבוע חובה שלא תהא שחיתתו אלא בצפון, ואם לא נשחט בצפון יהא פסול: ל פירוש, מדכתוב 'הוא' דרשינן הכי, ד'הוא' משמע בהווייתו, כלומר להביאו תחילה לשם חטאת, אבל אם

שָׂרְצוֹנוֹ הָאֲמִיתִי הוּא לַעֲשׂוֹת טוֹב, שָׂאִין זֶה הַתְּבוּנָנוֹת הַמִּקְשָׁה וּמִכְבִּידָה עַל הָאָדָם, וְלָכֵן "אֵין לָךְ חֲטָאת כּו' אֵלָא נִקְבָּה", כִּי לְכַפֶּרֶת הַשּׁוֹגֵג מִסְפִּיק גַּם הַתְּבוּנָנוֹת "וְרָכָה" - כְּנֻקְבָּה שֶׁ"תֹּאמַר לָהּ בְּלִשׁוֹן רָכָה" (רש"י יתרו יט, ג).

מִה־שָּׂאִין-כֵּן עַל הַמְּזִיד, מִכִּיּוֹן שֶׁיִּצָּר הָאָדָם הוּא בְּהַתְּגַבְּרוֹת, לֹא דִי בְּהַתְּבוּנָנוֹת רָכָה אֵלָא כִּדִּי שֶׁעוֹנוֹ יִכְפֹּר יֵשׁ לְהַקְרִיב זָכָר, שֶׁל"זָכָרִים" יֵשׁ לְהַגִּיד "דְּבָרִים הַקְּשִׁים כְּגִידִין" (רש"י שם), וְרַק עַל-יְדֵי-זֶה יִכְנִיעַ אֶת יָצְרוֹ.

(כח) אִו הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קָרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עֲזִים תְּמִימָה נִקְבָּה עַל-חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:

כח אִו אֲתִידַע לָהּ חוֹבָתָהּ דִּי חֵב וַיִּתֵּי קָרְבָּנָה צְפִירַת עֲזִין שְׁלֵמָתָא נְקֻבָּתָא עַל חוֹבָתָהּ דִּי חֵב:

(כט) וְסִמֵּן אֶת-יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת וְשַׁחֲטָה אֶת-הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם הָעֶלְיוֹן:

כט וַיִּסְמֹךְ יָת יָדָהּ עַל רִישׁ חֲטָאתָא וַיִּכּוֹס יָת חֲטָאתָא בְּאַתְרֵי דְעֶלְתָא:

(ל) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בָּאֶצְבָּעוֹ וַנָּתַן עַל-קֶרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל-יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:

ל וַיִּסַּב כַּהֵּנָא מִדָּמָהּ בְּאַצְבָּעָהּ וַיִּתֵּן עַל קֶרְנֹת מִדְּבָחָא דְעֶלְתָא וַיִּתְּ כָּל דָּמָהּ יִשְׁוֹד לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא:

(לא) וְאֶת-כָּל-חֶלְבָּהּ יֹסִיר כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֶלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ: פ

לא וַיִּתְּ כָּל תְּרֻבָּהּ יְעָדֵי כֻמָּא דִּי מִתְעַדָּא תְּרַב מֵעַל נְכֶסֶת קוּדְשִׁיא וַיִּסַּק כַּהֵּנָא לְמִדְּבָחָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יְיָ וַיִּכְפֹּר עָלֵיהּ כַּהֵּנָא וַיִּשְׁתַּבַּח לָהּ:

כ"א - כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֶלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים • כַּאֲמֹרֵי עֲזוֹ הָאֲמֹרִים בְּשְׁלָמִים.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת 10 עמ' 225)

לְרִיחַ נִיחֹחַ לָהּ' (ד, לא)
בְּפֶרֶשֶׁת קָרְבָּנוֹת לֹא נֹאמַר לֹא אֶל-וְלֹא אֱלֹקִים אֵלָא ה', שְׁלֹא לִתְּנָן פֶּתַחזוֹן פֶּה לְבַעַל-דִּין לְחַלֵּק (לְאֹמְרִים רְשׁוּיוֹת הַרְבֵּה הֵן . . לָכֵן נֹאמַר בְּכֻלָּם רִיחַ נִיחֹחַ לָהּ, רש"י) (מִנְחֹת קי, א)

(לב) וְאִם-כִּפֹּשׁ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לַחֲטָאת נִקְבָּה תְּמִימָה יִבְיֹאנָה:

לב וְאִם אִמֵּר יִתֵּי קָרְבָּנָה לְחֲטָאתָא נִקְבָּא שְׁלֵמָתָא יִיבְיֹאנָה:

(לג) וְסִמֵּן אֶת-יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת וְשַׁחֲטָה אֹתָהּ לַחֲטָאת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת-הָעֹלָה:

לג וַיִּסְמֹךְ יָת יָדָהּ עַל רִישָׁא דְחֲטָאתָא וַיִּכּוֹס יָתָהּ לְחֲטָאתָא בְּאַתְרָא דִּי יִכּוֹס יָת עֹלְתָא:

כ"ב - וְשַׁחֲטָה אֹתָהּ לַחֲטָאת • שֶׁתִּהְיֶה שְׁחִיטָתָה לְשֵׁם חֲטָאת.

(לד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת בָּאֶצְבָּעוֹ וַנָּתַן עַל-קֶרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל-יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:

לד וַיִּסַּב כַּהֵּנָא מִדָּמָא דְחֲטָאתָא בְּאַצְבָּעָהּ וַיִּתֵּן עַל קֶרְנֹת מִדְּבָחָא דְעֶלְתָא וַיִּתְּ כָּל דָּמָהּ יִשְׁוֹד לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא:

לה וית' כל תרפה יעדי כמא די מתעדא תרב
אמרא מונקסת קודשיא ויסק כהנא יתהון
למדקחא על קרנניא דני ויכפר עלוהי
כהנא על חוכתה די חב וישתבק לה :

(לה) וְאֶת־כָּל־חֲלָבָהּ יֹסִיר בְּאֶשֶׁר יוֹסֵר חֲלֵב הַפֶּשֶׁבַע
מִזִּבְחַת הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הִכִּתֵּן אֹתָם הַמִּזְבֵּחַ עַל
אֲשֵׁי יְהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הִכִּתֵּן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ: פ

עם האמורין. על אשׁי ה'. על מדורות האשׁ
העשויות לשם. פואיילי"ש בלע"ז.

כ"י פֶּשֶׁבַע יוֹסֵר חֲלֵב הַפֶּשֶׁבַע. שֶׁנִּתְּרָבוּ אֲמֹרִים
בְּאֵלֶיהָ. אֵף חַטָּאת, כִּשְׁהִיא בָּאָה כְּשֶׁבָּה, טְעוּנָה אֵלֶיהָ

א וַאֲנֹשׁ אַרִי נחוב וישמע קל מומי והוא
סהיד או חזא או ידע אם לא יחיו ויקבל
חובה :

ה (א) וְנִפְשׁ בְּיַתְּחָטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֹד
או רָאָה או יָדַע אִם־לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֹוֹנוֹ:

כ"י וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים. בְּדָבָר שֶׁהוּא עֹד בּוֹ, שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ שְׁבוּעָה, שְׁאֵם יוֹדַע לוֹ עֲדוּת שִׁיעִיד לוֹ.

ב או אַנֶּשׁ דִּי יִקְרַב בְּכָל מַדְעָם מְסָאָב או
בְּנִבְלָת חִיתָא מְסָאָבָא או בְּנִבְלָת בְּעִירָא
מְסָאָבָא או בְּנִבְלָת רַחֲשָׂא מְסָאָב וִיחִי
מְכַסָּא מְנָה וְהוּא מְסָאָב וְחָב:

(ב) או נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא או בְּנִבְלָת
חִיָּה טָמֵאָה או בְּנִבְלָת בְּהֵמָה טָמֵאָה או בְּנִבְלָת
שֶׂרֶץ טָמֵא וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאֲשָׁם:

כרת. במסכת 'שבועות' נדרש כן. וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ.
הטמאה. וְאֲשָׁם. בְּאֵכִילַת קֹדֶשׁ או בְּכִיאַת מִקְדָּשׁ.

כ"י או נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וְגו'. וְלֹאֲחֹר הַטְּמֵאָה הִזּו
יֹאכֵל קִדְשִׁים או יִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ, שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁזִּדְוֹנוּ

ג או אַרִי יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת אֲנָשָׁא לְכָל סוֹבְתָהּ
דִּי יִסְתַּאֲב בָּהּ וִיחִי מְכַסָּא מְנָה וְהוּא יָדַע
וְחָב:

(ג) או כִּי יִגַּע בְּטָמֵאֹת אָדָם לְכָל טָמֵאֹתוֹ אֲשֶׁר
יִטְמָא בָּהּ וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאֲשָׁם:

טהור. וְנִעְלָם וְהוּא יָדַע. שִׁשְׁכַחַת הַטְּמֵאָה.
וְאֲשָׁם. בְּאֵכִילַת קֹדֶשׁ או בְּכִיאַת מִקְדָּשׁ.

כ"י בְּטָמֵאֹת אָדָם. זו טְמֵאֹת מֵת. לְכָל טְמֵאֹתוֹ.
לְרִבּוֹת טְמֵאֹת מִגַּע זִבִּין וְזִבּוֹת. אֲשֶׁר יִטְמָא לְרִבּוֹת
הַנוֹגֵעַ בְּבוֹעֵל נִדָּה. בָּהּ. לְרִבּוֹת בּוֹלַע נִבְלָת שׁ עוֹף

שפתי חכמים

לְטָמֵא בְּגָדִים, שְׁאֵם אֲכָלָה וְנִכְנַס
לְמִקְדָּשׁ חִיִּיב. וְאֵם תֹּאמַר, וְהָא מֵלֵת
'בָּה' מִיעוּט הוּא, כִּבְר תִּירָצוּ בְּגָמְרָא
מִשּׁוּם דִּהְהוּא מִיעוּטָא מִיּוּתָר, דִּהְא
כְּתִיב בְּפָרֶשֶׁת עוֹלָה וְיִוֹרֵד 'או כִּי יִגַּע
בְּטָמֵאֹת אָדָם', אֲלֵמָא דְּבַר נְגִיעָה אִין
דְּלֵאוּ בְּר נְגִיעָה לֹא, וְנִבְיִלַת עוֹף טְהוֹר
אִינָה מְטָמְאָה בְּנִגְיעָה, אִם כֵּן 'בָּה'
דְּכָתַב רַחֲמָנָא לְמָה לִי, וְהִנֵּי מִיעוּט
אַחַר מִיעוּט וְאִין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט
אֵלָא לְרִבּוֹת: ת (עֲחָלַת עֲשֶׂה) נִרְאָה לִי
שֶׁהוּא טְעוּת סוֹפֵר וְצִרִיף לִזְמִיר וְהוּא
יָדַע, שִׁשְׁכַחַת הַטְּמֵאָה, וְהוּא דְּבוּר בְּפָנֵי
עֲצֻמּוֹ, וְהָכִי פִירוּשׁוֹ, 'וְהוּא יָדַע' רְצוֹנוֹ
לִזְמִיר עֲכָשׁוּי נִדְעָה לֹא שִׁשְׁכַחַת הַטְּמֵאָה
כִּשְׁאֲכָל הַקֹּדֶשׁ או כִּנְכֹס לְמִקְדָּשׁ, וְעִיִּין
שִׁם: א מגִזִּירָה שְׁוֹה דְּלַעֲלִיל. אֵף קִשְׁה,

לֹא כֵן אֲמַאי וְאֲשָׁם, לְפִי שֶׁהוּא נִטְמָא
זְבִיא קֶרְבֵּן. וְאִין לִזְמִיר מִנָּא לִיָּה לְרִשִׁי
שִׁיאֲכָל קִדְשִׁים או יִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ,
דְּלֵמָא כְּשֶׁעוֹשָׂה עֲבִירָה אַחֲרַת חִיִּיב,
יֵשׁ לִזְמִיר דְּהוֹקְחַת רִשִׁי מִדְּכָתִיב כָּאֵן
'לְכָל טְמֵאֹתוֹ' וּבְפָרֶשֶׁת חֻקַּת כְּתִיב 'עוֹד'
טְמֵאֹתוֹ בּו', מַה לְּהֵלֵן מִיִּירִי בְּטָמֵאֹת
מִקְדָּשׁ, אֵף הָכָא מִיִּירִי בְּטָמֵאֹת מִקְדָּשׁ,
כְּלִזְמִיר שְׁנִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ, וְכָתִיב כָּאֵן
'בְּטָמֵאֹת אָדָם' וְכָתִיב בְּפָרֶשֶׁת צו
'בְּטָמֵאֹת אָדָם', מַה הָתֵם אֲכִילַת
קִדְשִׁים, אֵף הָכָא אֲכִילַת קִדְשִׁים: ר
פִירוּשׁ, וְלֹא הִמְקִדֵּשׁ וְקִדְשִׁי, מִדְּכָתִיב
וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא, עַל הָעֵלֶם
טְמֵאָה הוּא חִיִּיב וְלֹא עַל הָעֵלֶם
מִקְדָּשׁ: תוֹרָה ג
(ג) שִׁמְטָמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה אָדָם

(לה) פִּירוּשׁ, וְלֹא עַל הָאֵשׁ הַיּוֹרֶדֶת
מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁהוּא אֵשׁ ה' מִמֶּשׁ, דְּאִתְּהִי
אֵשׁ אַחֲרַת הָיָא, וּבְקִרָא כְּתִיב 'אֲשֵׁי ה'',
שֶׁהֵם עֲשׂוּיּוֹת לְשֵׁם ה': תוֹרָה א
פֶּרֶק ה (א) ז מִיְהוּא עַד יִתִּירָא יִלְיָהּ,
לְאַפּוֹקִי בְּעַד מִפִּי עַד או קְרוֹב או
פְּסוּל, אֵף עַל פִּי שֶׁשִּׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים
פְּטוּר. וְלִלְמֹד עוֹד, 'וְהוּא עַד' עֲתָה
בְּשַׁעַת הַשְׁבוּעָה, שֶׁהוּא עַד בְּדָבָר
וְכו': תוֹרָה ב
(ב) ק שְׁלֹא תִטְעֶה לִזְמִיר שִׁמְפְּנִי נְגִיעָה
בְּטוֹמְאָה לְבָדָה שְׁנַעֲלָמָה מִמֶּנּוּ וְאַחַר
כִּף נִדְעָה לֹא הוּא מְבִיא קֶרְבֵּן, וְלִפְיָכֵךְ
אֲמַר 'וְלֹאֲחֹר הַטוֹמְאָה יֹאכֵל קִדְשִׁים'
וְכו'. וְהוֹקְחַתוֹ, מִדְּכָתִיב וְאֲשָׁם,
כְּלִזְמִיר בְּאֵכִילַת קִדְשִׁים או בְּכִיאַת
מִקְדָּשׁ, פִּירוּשׁ לְאַחַר טוֹמְאָה זו, דְּאִם

(ד) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה:

וְשִׁי בְּשִׁפְתֵימָּהּ • וְלֹא בִלְבָבָהּ • לְהִרְעוֹת • לְעֲצֹמוֹ • או לְהִיטִיב • לְעֲצֹמוֹ • כְּגוֹן: אֵכֶל וְלֹא אֵכֶל, אִישׁוֹן וְלֹא אִישׁוֹן • לְכָל אֲשֶׁר יִבְטֹא • לְרִבּוֹת לְשַׁעֲבֹר • וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ, אֵינָהּ בְּקִרְבָּן זֶה אֵלָּא בְּאֲשָׁם.

(ה) והיה כִּי־יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוֹדָה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ:

(ו) והביא את־אִשְׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן־הַצֹּאֵן בְּשִׁבָּה או־שְׁעִירַת עֲזִים לְחַטָּאת וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן מַחֲטִאתוֹ:

(ז) וְאִם־לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ הִי שֶׁהָיָה וְהִבִּיא אֶת־אִשְׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים או־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה:

(ח) והביא אתם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַךְ אֶת־רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרָפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל:

שפתי חכמים

דאכולהו הָתָם אֲתִי שְׁפִיר דְּכְתִיב 'וְנִעְלָם וְאֲשָׁם', שְׁמִפְנֵי שְׁנַעְלָם מִמֶּנּוּ הַטְּמֵאָה נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, אֲבָל הָכָא כְּתִיב 'וְהוּא יָדַע וְאֲשָׁם', וְכִי מִפְּנֵי שְׂדֵדַע שְׁהוּא טְמֵא אֲכָל קֶדֶשׁ אוֹ נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ. וְשִׁמְאָה יֵשׁ לֹמֵר דְּמִקְרָא מְסוּרָס הוּא, וְהָכִי קֶאָמֵר, 'וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְאֲשָׁם וְהוּא יָדַע', מִפְּנֵי שְׁנַעְלָם מִמֶּנּוּ הַטְּמֵאָה נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ וְאַחֲרָךְ כֶּף נִוְדַע לֹא שְׁהָיָה טְמֵא. הָרִאשֹׁן. וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר, דְּ'וְאֲשָׁם' וְ'וְאֲשָׁם' לְגִזְרָה שְׁהָיָה, וְלִמְלֹךְ הַתַּחֲתוֹן מִעֲלִיוֹן: תוֹרָה ד'

לְהִרְעוֹת אוֹ לְהִיטִיב' מְקַשְׁיָנָן לְהַדְרִי, מַה הָטְבָּה רְשׁוּת אִף הָרַעָה רְשׁוּת, לְאַפּוֹקִי הָרַעָה לְאַחֲרִים אֵין לוֹ רְשׁוּת, דְּכְתִיב 'אֲרַבְעִים יָכֵנוּ לֹא יוֹסִיף', אֲבָל הָטְבָּה אִף לְאַחֲרִים חֵיב. וְהָא דְּכְתִיב רִשִׁי הָטְבָּה 'לְעֲצֹמוֹ', אִיִּדִי דְּקֶאָמֵר הָרַעָה לְעֲצֹמוֹ קֶאָמֵר נִמִּי הָטְבָּה לְעֲצֹמוֹ, וּבְקֶאָמֵר אִפִּילוֹ הָטְבָּה לְאַחֲרִים נִמִּי חֵיב, בְּדִמְפָּרֶשׁ בְּפָרָק ג' דְּשְׁבוּעוֹת: ד' וּמִקְרָא קֶצֶר הוּא, שְׁהָיָה לוֹ לְכַתּוּב 'וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְעֵבֶר', דָּאִם לֹא כֵן עַל מַה הוּא מְבִיא הַקְּרָבָן, וְכִי אִם נִעְלָם מִמֶּנּוּ יִבִּיא קְרָבָן. וְהָא דְּלֹא פִירֵשׁ כָּאֵן 'וְאֲשָׁם' שְׁעֵבֶר עַל שְׁבוּעָתוֹ בְּדִפְרִישׁ לְעִיל גְּבִי 'וְאֲשָׁם' דְּטִמְאָה, יֵשׁ לֹמֵר שְׁמֵלַת 'וְאֲשָׁם' הַכְּתוּבָה פַּה כְּתִיב אַחֲרֵיו 'לְאַחַת מֵאֵלֶּה', דְּמִשְׁמַע

בְּשִׁלְמָא הָתָם אֲתִי שְׁפִיר דְּכְתִיב 'וְנִעְלָם וְאֲשָׁם', שְׁמִפְנֵי שְׁנַעְלָם מִמֶּנּוּ הַטְּמֵאָה נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, אֲבָל הָכָא כְּתִיב 'וְהוּא יָדַע וְאֲשָׁם', וְכִי מִפְּנֵי שְׂדֵדַע שְׁהוּא טְמֵא אֲכָל קֶדֶשׁ אוֹ נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ. וְשִׁמְאָה יֵשׁ לֹמֵר דְּמִקְרָא מְסוּרָס הוּא, וְהָכִי קֶאָמֵר, 'וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְאֲשָׁם וְהוּא יָדַע', מִפְּנֵי שְׁנַעְלָם מִמֶּנּוּ הַטְּמֵאָה נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ וְאַחֲרָךְ כֶּף נִוְדַע לֹא שְׁהָיָה טְמֵא. הָרִאשֹׁן. וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר, דְּ'וְאֲשָׁם' וְ'וְאֲשָׁם' לְגִזְרָה שְׁהָיָה, וְלִמְלֹךְ הַתַּחֲתוֹן מִעֲלִיוֹן: תוֹרָה ד'

(ד) ב' כְּלוּמֵר, אִם גְּמֹר בִּלְבוֹ בְּשְׁבוּעָה שְׁלֹא לְאַכּוֹל וְלֹא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו הַשְׁבוּעָה וְאַכּוֹל, אֵינִי חֵיב קְרָבָן: ג' לְאַפּוֹקִי אִם נִשְׁבַּע לְהִרְעוֹת לְאַחֲרִים, כְּגוֹן אִכְּהָ אֶת פְּלוֹנִי, וְשִׁכַּח וְלֹא הִכְהָ, אֵינִי חֵיב בְּקְרָבָן. וְהוֹכַחְתָּ, מִדְּכְתִיב

וגו': תוֹרָה ד'

כ"י וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לַחֲטָאתָ רֹאשׁוֹנָה • חֲטָאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה. (ובחים ד') לָמָּה הִדְבֵּר דוּמָּה? לְפָרְקֵלִיט שֶׁנִּכְנָס לְרִצּוֹת, רִצָּה פְּרָקֵלִיט, נִכְנָס דוּרוֹן אַחֲרָיו.

(ט) וְהִזָּה מִדָּם הַחֲטָאתָ עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנִּשָּׂא בְּדָם יִמָּצֵה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חֲטָאת הוּא:

ט וְיָדֵי מִדְּמָא דְחֲטָאתָא עַל כְּתָל מִדְּבָחָא וְדִאֲשָׁתָאָר בְּדָמָא יִתְמַצִּי לְיִסוּדָא דְמִדְּבָחָא חֲטָאתָא הוּא:

כ"י וְהִזָּה מִדָּם הַחֲטָאתָ • בְּעוֹלָה, לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצּוֹי. וּבְחֲטָאתָ, הִנָּחָה וּמִצּוֹי: אוֹחֲזוּ בְּעֶרְףָּ וּמִתִּיזוּ,

וְהָדָם נִתְּזוּ וְהוֹלֵךְ לַמִּזְבֵּחַ. חֲטָאת הוּא • לְשִׁמָּה – כְּשֶׁרָחַח, שְׁלֹא לְשִׁמָּה – פְּסוּלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 17)

מִדְּשׁ"י זָה גּוֹפֵא, שֶׁמִּשְׁנֵה הִנָּחָה וּמִצּוֹי זֶה לָזֶה. וּבִרְשׁ"י מַעֲיֵלָה (ט, א): "דְּמִצּוֹי עוֹלַת הָעוֹף - בְּמָקוֹם זִרְקָה דְּבִהֶמָּה, וְהִנָּחָה בְּחֲטָאת הָעוֹף".

בְּעוֹלָה לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצּוֹי, וּבְחֲטָאתָ הִנָּחָה וּמִצּוֹי (רש"י ה, ט) אֵין כְּנֻתָּה שֶׁבְּעוֹלָה אֵין כָּלֵל הָעֵנִין שֶׁל זִרְקַת הָדָם, אֶלָּא שֶׁבְּחֲטָאתָ הִצְרִיכוּ לְהִיּוֹת שְׁתֵּי פְּעֻלוֹת. אֲבָל גַּם מִצּוֹי שֶׁל עוֹלָה ("וְנִמְצָה דָּמוֹ") תִּכְנֹנוּ עֵנִין הִזְרִיקָה. וְכֵן מוֹכַח

(י) וְאֶת־הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עוֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכַפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ם

י וְיָתִי תִּנְיָא יַעֲבֹד עֲלֵתָא כְּדָחֲזִי וּיְכַפֵּר עֲלוּהִי כִּהְנָא מִחוּבְתָּה דִּי חֵב וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ:

כ"י כַּמִּשְׁפָּט • כִּדְת הָאֱמֹר בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נִדְבָחָט בְּרֹאשׁ הַפְּרָשָׁה.

♦ שבת קודש ג' ניסן ♦

יֹאמֶם לֹא תִדְבֹּק יָדָה לְתֵרִין שְׁפָנִינִין אוֹ לְתֵרִין כְּנִי יוֹנָה וְנִתִּי יָת קֶרְבָּנָה דִּי חֵב חַד מִן עֶסְרָא בְּתַלַּת סָאִין סִלְתָּא לַחֲטָאתָא לֹא יִשְׁוִי עֲלָה מִשְׁחָא וְלֹא יִתֵּן עֲלָה לְבִנְתָּא אַרִי חֲטָאתָא הִיא:

(יא) וְאִם־לֹא תִשָּׂג יָדוֹ לְשֹׁתֵי תַרִים אוֹ לְשֹׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת־קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת הָאִפָּה סֵלַת לַחֲטָאתָא לֹא־יִשִּׁים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנָּה כִּי חֲטָאת הוּא:

כ"י כִּי חֲטָאת הוּא • וְאֵין בְּדִין שִׁיָּהָ קֶרְבָּנָה מִהֲדָר.

יב וְיִנְתְּנָה לֹות כִּהְנָא וְיִקְמוּץ כִּהְנָא מִנָּה מְלִי קִמְצָה יָת אֲדִכְרִתָּה וְנִסְק לְמִדְּבָחָא עַל קֶרְבָּנָא דִּי חֲטָאתָא הִיא:

(יב) וְהִבִּיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקִמֹץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹוא קִמְצוֹ אֶת־אִזְכָּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה חֲטָאת הוּא:

כ"י חֲטָאת הוּא • נִקְמָצַת וְנִקְטְרַת לְשִׁמָּה – כְּשֶׁרָחַח, שְׁלֹא לְשִׁמָּה' – פְּסוּלָה.

שתי חכמים

וְאָמַר 'כִּדְת' בְּמָקוֹם 'כַּמִּשְׁפָּט', מִשּׁוּם דְּלֹא שִׁיּוֹךְ בְּקֶרְבָּן שׁוּם דִּין וּמִשְׁפָּט: תוֹרָה יֹא (יב) * פִּירוּשׁ, כְּגוֹן שֶׁאִם הִבִּיאוּ מִתְחִלָּה לְשֵׁם מִנְחַת מִנְחַת וּבָעִת הַקְּמִיצָה קִמְצָה לְשֵׁם מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת, אוֹ לְהִיפּוֹךְ. וּמֵה שְׁחֹר וּכְתָבוּ פֹה, מִפְּנֵי שֶׁזֶה הִיא מִנְחָה, וְאוֹתָן דִּלְעִיל הֵן בְּהִמָּה וְעוֹף, וְלֹא רֹאִי זֶה כְּרֹאִי זֶה: תוֹרָה יג

אֲפֹשֶׁר שֶׁכִּבֵּר הִקְשׁוּ לְדָגִים. עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ: תוֹרָה ט (ט) ח מִפְּוֹרֶשׁ הוּא לְעִיל בְּחֲטָאת דְּנִשְׂאִי, וְהָא דְּחֹר וּכְתָב לְפִי שְׁנָה מִיִּירִי בְּחֲטָאת הָעוֹף וְלְעִיל מִיִּירִי בְּחֲטָאת בְּהִמָּה, וְלֹא רֹאִי זֶה כְּרֹאִי זֶה, מִשּׁוּם הֵכִי חֹר וּפִירֶשׁ כֵּאֵן: תוֹרָה י (י) * פִּירוּשׁ, שֶׁהִיא נִמְלָקַת בְּשֵׁנִי סִימָנִים, וּכְכֹל הַתּוֹרוֹת הַמְּפֹרָשִׁים בָּהּ.

(ח) ז' וּבְפָרְקָא קָמָא דְּחוֹלִין פִּירֶשׁ רִשׁ"י מִשּׁוּם דְּכִתִּיב 'וְלֹא יִבְדִּיל', וְעוֹף הִכְשִׁירוּ בְּסִימָן אַחֵר, וְכָל מֵה דְּעִבִּיד טְפִי מִהִכְשֵׁר - הִבְדִּילָהּ הוּא, וְכָל הַסִּימָן הַזֶּה מִצּוֹת שֶׁחִטָּה בְּעוֹף לְכַתְחִלָּה, הִלְכָּהּ בְּמִלִּיקָה כִּי מֶלֶךְ לְכוּלִּיָּה סִימָן לֹאֻ הִבְדִּילָהּ הוּא, אֲבָל סִימָן שְׁנֵי אֲפִילוֹ מִצּוֹה לְכַתְחִלָּה לִיכָא, כִּדְתִנְיָא לְחִיבּוֹ בְּשֵׁנִי סִימָנִים אִי

יג ויכפר עלוהי פהנא על חובתה די חב
מחדא מאלין וישתבק לה ותהי לכהנא
פמנחתא :

בְּ"פֶלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל" (לקמן ו טז) ♦

זש"י על חטאתו אָשר-חָטָא • כָּאן שָׁנָה חֲתוּבָה, שֶׁהָיָה בַּעֲשִׁירוֹת וּבְדִלּוֹת נֶאֱמָר: "מִחֲטָאוֹ", וְכָאן בְּדִלֵי דָלוּת, נֶאֱמָר: "עַל-חֲטָאוֹ", דִּקְדָּקוֹ רַבּוּתֵינוּ (כַּתוּב כֹּז) מִכָּאן, שֶׁאִם חָטָא כִּשְׁהוּא עֲשִׂיר, וְהִפְרִישׁ מַעוֹת לְכַשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה וְהִעֲנִי, יָבִיא מִמֶּקְצָתָן שְׁתֵּי תוֹרִים; הִפְרִישׁ מַעוֹת לְשְׁתֵּי תוֹרִים וְהִעֲנִי, יָבִיא מִמֶּקְצָתָן עֲשִׁירִית הָאִיפָה (לְכָד נֶאֱמָר: "מִחֲטָאוֹ"); הִפְרִישׁ מַעוֹת לְעֲשִׁירִית הָאִיפָה וְהִעֲשִׂיר, יוֹסִיף עֲלֵהֶן וְיָבִיא קָרְבֵּן עֲשִׂיר, לְכָד נֶאֱמָר כָּאן: "עַל-חֲטָאוֹ". מֵאֲחַת מֵאֵלֶּה • מֵאֲחַת מִשְׁלֹשׁ כִּפּוּרוֹת הָאֲמּוּרוֹת בַּעֲנֻיָּךְ: אוֹ בַּעֲשִׁירוֹת, אוֹ בְּדִלּוֹת,

טוּאָנש אַרײַן שְׁקֵר וְיָחֹב בְּשָׁלוֹ
מִקֹּדֶשׁ יֵשׁ אֲנִי יְיָ יֵת אֲשָׁמָה קָדָם יי דָּבָר
שְׁלִים מִן עֲנָא בְּפִסְנָה כֶּסֶף סְלִיעִין בְּסִלְעֵי
קוֹדֶשׁ אֲשָׁמָה :

ר"ט • **פִּי-תִמְעַל מַעַל** • (ת"כ) אין "מְעִילָה" בְּכָל מָקוֹם
אֲלֵא שְׁנוּיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברי הימים א ה כה) : "וַיִּמְעַלְהוּ
בְּאַלְהֵי אֲבֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמִּי-הָאֲרָץ"; וְכֵן
הוּא אוֹמֵר בְּסוּטָה (במדבר ה) : "וַיִּמְעַלְהוּ בּוֹ מַעַל".

שְׁתֵּי תוֹרִים, אֲלֵא בְּמַעַל קֵל מִמֶּנּוּ,
יָבִיא עֲשִׁירִית הָאִיפָה, לְפִיכָךְ כָּתַב
מִמָּאֲחַת מִמֶּלֶךְ לְהוֹשׁוֹת קָלוֹת
לְחִמּוּרוֹת: **ו** וּפִירוּשׁ בְּמִנְחָה, בְּמִנְחַת
נִדְבָה דְּלַעֲוִיל, שֶׁכֹּל מִנְחוֹת נִדְבָה
שִׁירֵיהֶן נֶאֱכָלִין לְכַהֲנִים: **ג** 'לִפְנֵי'
נִדְרָשׁ לִפְנֵיו וּלְאַחֲרָיו, כְּלוּמַר אִם
תִּהְיֶה מִנְחָה שֶׁל חוּטָא בָּהּ, תִּהְיֶה
לִבְנֵן בְּמִנְחַת נִדְבָתוֹ, וְכֹל מִנְחַת נִדְבָתוֹ
אֵין שִׁירֵיהֶן נֶאֱכָלִין לְכַהֲנִים: תוֹרָה יֵד
(טו) **ז** כְּלוּמַר, שֶׁשֶּׁנָּה אוֹתוֹ מִקֹּדֶשׁ
לְחֹל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִדְּבָה מִמֶּנּוּ, גִּזְוֹן
אִם נָתַן גִּזְבֵּר מְעוֹת שֶׁל הִקְדֵּשׁ לְחִבְרֹו
וְהֵלֵךְ חִבְרֹו וְהוֹצִיאָן מִרְשׁוֹת הִקְדֵּשׁ
הַגִּזְבֵּר מֵעַל, בְּדִתְנֵן בְּמִסְכַּת מְעִילָה
פֶּרֶק הַנֶּחֱנָה. וְהוֹגִירֶסָּה הַנִּכְבָּנָה 'אֵין

(יג) כ האחת בשָׁבָה או שְׁעִירָה,
הַשְּׁנִית שְׁתֵּי תוֹרִים או שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה,
הַשְּׁלִישִׁית עֶשְׂרִית הָאִיפָה סֶלֶת:
ל פִּירוּשׁ, הַחֲמוּרִים דִּהְיוּנוּ טָמְאָת
מִקְדָּשׁ וּקְדָשָׁיו שֶׁהֵם בְּכֶרֶת. וְקָלָה הִיא
שְׁבוּעַת הָעֲדוּת, שָׁאִין וְדוֹנוּ בְּכֶרֶת, אֲבָל
הַשְּׁוֹה בֶּה הַכְּתוּב הַמְּזִיד לְשׁוּגֵג, מִשּׁוּם
דִּבְכָּלָן כְּתִיב 'וְנִעְלַם' וְכָאן לֹא נִכְתָּב
'וְנִעְלַם', לְחִיּוּב עַל הַמְּזִיד בְּשׁוּגֵג. וְקָלִי
קְלוּת הִיא שְׁבוּעַת בִּטּוּי, שָׁאִין וְדוֹנוּ
בְּכֶרֶת, וְלֹא הַשְּׁוֹה בֶּה הַמְּזִיד לְשׁוּגֵג.
וְהָא דְּכְתִיב 'אִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ' בְּמַעַל
קָאָמַר, בְּלוּמַר שְׁלֹא נִגַּע יָדוֹ בְּמַעַל
שְׂחִיבִים בְּעֶבְרִיָּה בְּשָׁבָה, רַק הָעוֹן יוֹתֵר
קָל, רִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים. וְאִם לֹא תִגִּיעַ
יָדוֹ בְּמַעַל זֶה מֵה שִׁתְחִיבִים בְּעֶבְרִיָּה

אֵיל • לְשׁוֹן קָשָׁה, כְּמוֹ (יחזקאל יז א): "וְאֵת-אֵילֵי הָאָרֶץ לָקַח", אֵף כָּאֵן קָשָׁה בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים. בְּעֶרְכָּךְ פֶּסֶף-שָׁקְלִים • שִׁיחָא שְׁוֹה שְׁתֵּי סָלְעִים.

הַזְהִיר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל, אֵף כָּאֵן לֹא הַזְהִיר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "תִּמְעַל מֵעַל"צ, רַבָּה. מִקְדָּשֵׁי ה' • הַמִּיחָדִּים לַשֵּׁם, יִצְאֻךְ קִדְשִׁים קָלִים.

טו וְיָתֵן דִּי חֵב מִן קִדְּשָׁא יִשְׁלַם וְיָתֵן חֲמִשָּׁה יוֹסֵף עֲלוּהֵי וְיִתֵּן יָתֵהּ לְכַהֲנָא וְכַהֲנָא יִכְפֹּר עֲלוּהֵי בְּדִכְרָא דְאַשְׁמָא וְיִשְׁתַּבַּח לֵהּ:

(טו) וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן-הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת-חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְיִתֵּן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יִכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ

כ"ט • וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן-הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם • (כריתות, כו) קָרָן וְחֲמִשֵּׁת לְהַקְדֵּשׁ.

יו ואם אָנֹכְךָ אֲרִי יָחִיב וְיַעֲבֹד חֲדָא מִכָּל פְּקוּדֵי דְבִי דִּי לֹא כְּשֵׁרִין לְאַתְעֵבְרָא וְלֹא יָדַע וְיָחִיב וְיִקְבֹּל חוֹבָה:

(יז) וְאִם-נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא וַעֲשֵׂתָהּ אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְלֹא-יָדַע וְאֲשָׁם וְנִשָּׂא עֹנֹו:

לִידַע מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל צְדִיקִים, צֹא וְלִמַּד מֵאֲדָם הָרָאוּשׁוֹן שֶׁלֹּא נִצְטָנָה אֶלָּא עַל מִצְוֹת "לֹא תַעֲשֶׂה" וְעֵבֶר עָלֶיהָ, רָאָה כִּמְהָ מִיתוּת נִקְנָסוּ עָלָיו וְלִדְוֹתָיו! וְכִי אִיוֹ מְדָה מִרְבָּה: שֶׁל טוֹבָה, אוֹ שֶׁל פְּרָעָנוּת? הֲוִי אוֹמֵר: מְדָה טוֹבָה. אִם מִדַּת פְּרָעָנוּת הַמְעוּטָה, רָאָה כִּמְהָ מִיתוּת נִקְנָסוּ לוֹ וְלִדְוֹתָיו, מְדָה טוֹבָה הַמִּרְבָּה, הַיּוֹשֵׁב לוֹ מִן הַפְּגוּלִין וְהַנִּתְּרוֹת וְהַמִּתְעַנֶּה בְּיוֹם-הַכְּפּוּרִים, עַל-אַחַת-כִּמְהָ-וְכִמְהָ שִׁיזָּפָה לוֹ וְלִדְוֹתָיו וְלִדְוֹת דְּוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדְּוֹרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: הֲרִי הוּא אוֹמֵר (דברים יז ו): "עַל-פִּי שְׁנַיִם

כ"ט • וְלֹא-יָדַע וְאֲשָׁם. וְהִבִּיא • הַעֲנֵן הָזֶה מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁבָּא סֶפֶק בִּרְת לִידוֹ, וְלֹא יָדַע אִם עֵבֶר עָלָיו אִם לֹא, כְּגוֹן: חֵלֶב וְשֶׁמֶן לִפְנֵיו, וְכִסְבוֹר שִׁשְׁתֵּיהֶן הֵתֵר, וְאָכַל אֶת הָאֲחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַחַת שֶׁל חֵלֶב הִיָּתָה, וְלֹא יָדַע אִם זֶה שֶׁל חֵלֶב אָכַל, הֲרִי זֶה מִבִּיא אֲשָׁם תְּלוֹי וּמִגֵּן עָלָיו כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא נֹדַע לוֹ שְׂוֹדָאֵי חֲטָא, וְאִם יֹדַע לוֹ לְאַחַר זֶמֶן, יָבִיא חֲטָאֹת. וְלֹא-יָדַע וְאֲשָׁם וְנִשָּׂא עֹנֹו • (ת"כ) רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: הֲרִי הַכְּתוּב עֹנֵשׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע, עַל-אַחַת-כִּמְהָ-וְכִמְהָ שִׁיעֲנִישׁ אֶת שִׂידַע. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם נִפְשָׁךְ

שְׁתֵּי חֲכָמִים

בְּהוּ, אָבֵל לְאַחַר וְרִיקָה אֵין מוֹעֲלִין בְּהוּ כִּיּוֹן שְׁהוּתָרוּ לְאָכֵל לְכַהֲנִים: ר' עֲזִין לְעִיל בְּפִרְשֵׁת וְיִצָּא עַל פְּסוּק 'וְאֵילֵי צֹאנֶךָ' וכו': ש' הוֹדִיעֵנו בְּהוּ, שְׁפִירוּשׁ 'בְּעֶרְכָּךְ' הוּא שְׁוִיין, וְלֹא הֶעֱרַכָה מִמֶּשׁ. שְׂאִינוּ נֹפֵל פֶּה לְשׁוֹן הֶעֱרַכָה וְשׁוּמָא אֶלָּא שְׁוִיין: תוֹרָה טו (טו) ר' הוֹדִיעֵנו בְּהוּ, שְׁפִירוּשׁ 'אֵת אֲשֶׁר חָטָא' הוּא הַקֶּרֶן, כְּאֵלּוּ אָמַר 'וְאֵת הַקֶּרֶן אֲשֶׁר חָטָא עָלָיו יִשְׁלַם', לֹא אֵת הַחֲטָא אֲשֶׁר חָטָא כְּמוֹכָן מִן הַכְּתוּב, שְׁהַחֲטָא לֹא יוֹפֵל בּוֹ תִּשְׁלֹמִין, וְכָל שֶׁכֵּן שִׁתְּנִיהוּ לְכַהֵן: (פחל זקב) לְפִי שְׁמִיעֵנו גְּבִי תְּרוּמָה שְׁמִשְׁלַם קָרָן לְבַעֲלִים וְחֲמֵשׁ לְכָל בְּהוּן שִׁירְצָה, לְפִיכָךְ הוֹצֵרָךְ לְפָרֶשׁ שֶׁהַקֶּרֶן וְהַחֲמֵשׁ נִתֵּן לִיד בְּהוּן: תוֹרָה יז

מְרוּבָּא דְרִשְׁנִין אֶלָּא מְדַאקְשִׁיה לְעִבּוּדַת כּוֹכְבִּים דְּכִתִּיב בִּיה מַעֲיִלָה 'וַיִּמְעַלּוּ בְּאַלְהֵי אֲבוֹתֵיהֶם' וּמָה עִבּוּדַת כּוֹכְבִּים דְּאִית בִּיה שִׁינוּי, דְּעַד עֲכָשִׁי קוֹדֵם שְׁהַשְׁתַּחֲוָה לָהּ הִיָּתָה בְּרִשּׁוֹתָהּ וּמוֹתֶרֶת בְּהִנָּא, וְעֲכָשִׁי נִשְׁתַּנָּה רִשּׁוֹתָהּ וְנִכְנָסָה בְּרִשּׁוֹת עִבּוּדַת כּוֹכְבִּים וְנִגְאֶסְרָה בְּהִנָּא שְׁוֹ הִיא פְּגִימָה, וְהִינּוּ רִיבָה, שֶׁהַכְּתוּב רִיבָה לָהּ עַל יְדֵי הִקְשָׁא זו, אֵף כָּאֵן, אִם הוּא דְּכָר שְׁדָּרְכוּ לְקַבֵּל פָּגָם, אֵף אִם נִהְיָה לֹא מַעַל עַד שִׁיפּוּם. רִא"ם: ק פִּירוּשׁ, שְׁבִשֵּׁר קִדְשִׁים קָלִים בֵּין לְפָנֵי וְרִיקָה בֵּין לְאַחַר וְרִיקָה אֵין לָהֶם מַעֲיִלָה, מִפְּנֵי שְׂאִינֵם מִיּוֹחָדִים לַשֵּׁם לְבָדוּ, וְכָל שְׂאִינֵן נִגְאֶלִים אֶלָּא לְפָנִים מִן הַחוּמָה, וְהוּתָרוּ לְהִדְיוּט לְאָכֵל, וְכֵן בִּשְׁר חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת קוֹדֵם וְרִיקָה מוֹעֲלִין

פ פִּירוּשׁ, כִּיּוֹצָא בְּהוּ מִשְׁאֵר הַנְּאוֹת הַכּוֹלָלוֹת אֶכִּילָה, וְלֹא קָפִיד רַחֲמֵנָא אִפְגִּימָה, אֵף כָּאֵן כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הַזְהִיר רַחֲמֵנָא אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל וְכִיּוֹצָא בְּהוּ וְלֹא עַל הַפְּגִימָה, שְׂאִם לְבַשׁ כְּסוּת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְנִהְיָה בּוֹ שְׁוֹה פְּרוּטָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּגָם שְׁוֹה פְּרוּטָה יְהֵא מַעַל, תִּלְמוּד לוֹמַר 'תִּמְעַל מֵעַל' רִיבָה, כְּלוֹמַר אִם הוּא דְּכָר שְׁדָּרְכוּ לְקַבֵּל פָּגָם, אֵף עַל פִּי שְׁנִינָה לֹא מַעַל עַד שִׁיפּוּם, כְּדָתֵן הַנִּהְיָה מִן הַהִקְדָּשׁ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּגָם שְׁוֹה פְּרוּטָה מַעַל, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים דְּכָר שִׁשׁ בּוֹ פָּגָם לֹא מַעַל עַד שִׁיפּוּם, וְכָל דְּכָר שְׂאִין בּוֹ פָּגָם, כִּיּוֹן שְׁנִינָה מַעַל, כִּיּוֹן, נִתְּנָה קִטְלָא בְּצִנְאָרָה וְטַבַּעַת בְּיָדָהּ וְשִׁתָּה בְּכּוֹס שֶׁל וְהָב מַעַל: צ לֹא דוֹקָא רִיבָה, דְּהֵא לֹא

אֲלֶעָזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: (דברים כד יט) "כִּי תִקְצַר קִצְיִרְךָ בְּשֶׁדֶךְ וְשִׁכְחָת עִמָּךְ בְּשֶׁדָּה". הָרִי הוּא אוֹמֵר (שם כד): "לִמְעַן יִבְרָכְךָ יְגוֹ" - קִבַּע הַפְּתוּב בִּרְכָּה לְמִי שֶׁבָּאת עַל-יָדוֹ מִצּוּה ב'לֹא יִדַּע'. אָמַר מַעֲתָה: הִיתָה סֵלַע צְרוּרָה בְּכַנְפָיו וְנִפְלָה הִימָנוּ, וּמִצָּאָה הָעֵנִי וְנִתְפָּרַס בָּהּ, הָרִי הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קוֹבֵעַ לוֹ בִּרְכָּה.

(לקוטי שיחות כרך ג עמ' 944)

רעים, שָׁפֵן דָּבָר שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּלִי כוֹנֵה מוֹרָה עַל הַמַּהוּת, בְּמֵה הָאָדָם שֶׁקוֹעַ וּבְמֵה הוּא מוֹתַעֲנֵג. מוֹכֵן אִפּוֹא, שֶׁתִּכְנֹו שֶׁל כָּל סֶפֶק אֲסוּר הוּא - הִיכֵן מִצּוֹי הַתַּעֲנוּג; וְהֵן חֶלֶב וְהֵן שָׁמֶן בָּאִים מִתַּעֲנוּג.

(לקוטי שיחות כרך ג עמ' 944)

אֵינָנו מוֹכֵן לְהַשְׁלִים עִם מִצְבַּ שֶׁל חֲטָא. אִךְ כְּשֶׁנִּכְשַׁל בְּחֲטָא מִבְּלִי לְשִׁים לֵב לָךְ - הָרִי זֶה מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁבִּפְנִימִיּוּתוֹ אֵין מִדָּה מִסְפָּקָת שֶׁל רְתִיעָה מִפְּנֵי חֲטָא. מוֹכֵן אִם כֵּן, שֶׁאֲשֵׁם תִּלּוֹי בָּא לְכַפֵּר עַל פֶּגַם נַפְשִׁי עִמָּךְ יוֹתֵר.

יח וְיִיָּתִי דָּבָר שְׁלִים מִן עֲנָא בְּפִרְסָה לְאֲשָׁמָא לֹת בְּהִנָּא וְיִכְפֹּר עֲלוּהִי כְּהִנָּא עַל שְׁלוּתָהּ דְּאֲשָׁתִּילִי וְהוּא לֹא יִדַּע וְיִשְׁתַּבֵּחַ לָהּ:

הָ לְמָה זֶה דוֹמָה? לְעִגְלָה עֲרוּפָה שֶׁנִּתְעַרְפָּה וְאַחֲרֶכְךָ נִמְצָא תְּהוֹרֵג, הָרִי זֶה יִתְרַג.

יט אֲשָׁמָא הוּא עַל חוֹבָתָהּ דְּהוּא חֵב אֲשָׁמָא יִקְרַב קָדָם יי:

אֲשֵׁם שֶׁפָּחָה חֲרוּפָה, שִׁיָּהָא אֵיל (בן שתי שנים). יָכוֹל שֶׁאֵנִי מְרַבָּה אֲשֵׁם נְזִירִי וְאֲשֵׁם מְצַרֵּעַ? תִּלְמוּד לומר: "הוּא".

כ ומליל יי עם מִשָּׁה לְמִיָּמָר:

עֲדִים אוֹ שְׁלִשָּׁה עֲדִים וְגו'". אִם מִתְקַיֶּמֶת הַעֲדוּת בְּשָׁנִים, לְמָה פָּרַט לָךְ הַפְּתוּב בְּשִׁלְשָׁה? אֲלֹא לְהַבִּיא שְׁלִישִׁי לְהַחֲמִיר עָלֶיךָ, וְלַעֲשׂוֹת דִּינוֹ בִּיּוֹצָא בְּאֵלוֹ לְעִנְיָן עֹשֶׂה וְהַזְמָה. אִם כֵּן עֲנֵשׁ הַפְּתוּב לְנִטְפָּל לְעוֹבְרֵי עֲבָרָה כְּעוֹבְרֵי עֲבָרָה, עַל-אַחַת-בָּמָה וְכָמָה שִׁיִּשְׁלֵם שָׂכָר טוֹב לְנִטְפָּל לְעוֹשֵׁי מִצְוָה כְּעוֹשֵׁי מִצְוָה. רַבִּי

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלֹא יִדַּע וְאֲשֵׁם וְנִשָּׂא עֲזוּנו (ה, יז) כְּגוֹן חֶלֶב וְשָׁמֶן לְפָנָיו וְכִסְבוֹר שִׁשְׁתִּיהֶן הֵתֵר וְאֶכֶל אֵת הָאֲחֵת (רש"י) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ בְּחִירוֹ רַ"ל בְּדִגְמָה זוֹ דוֹקָא - חֶלֶב וְשָׁמֶן. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הָעוֹבֵר עֲבָרָה בְּשׁוּגָג, סִימָן הוּא שֶׁתַּעֲנוּגוֹ מִצּוֹי בְּדָבָרִים

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלֹא יִדַּע וְאֲשֵׁם וְנִשָּׂא עֲזוּנו (ה, יז) עֲרָכוֹ שֶׁל אֲשֵׁם תִּלּוֹי (שְׁתֵּי סְלָעִים) הוּא יוֹתֵר מִעֲרָכּוֹ שֶׁל חֲטָאָה. בְּטַעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא בְּשׁוּגָג אִךְ הוּא מִבְּחִין בְּכָךְ יוֹדַע שֶׁנִּכְשַׁל - סִימָן הוּא שֶׁבִּפְנִימִיּוּתוֹ

(יח) וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן-הַצֵּאֵן בְּעֶרְכָּךְ לְאֲשָׁם אֶל-הַכֹּהֵן וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגִגָּתוֹ אֲשֶׁר-שָׁגָג וְהוּא לֹא-יִדַּע וְנִסְלַח לוֹ:

כז"י בְּעֶרְכָּךְ לְאֲשָׁם • בְּעֶרְךָ הָאִמּוּרָא לְמַעְלָה. אֲשֶׁר-שָׁגָג וְהוּא לֹא-יִדַּע • (ת"כ) הָא אִם יִדַּע לְאַחֵר זְמַן, לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּאֲשָׁם זֶה, עַד שֶׁיָּבִיא חֲטָאָה.

(יט) אֲשָׁם הוּא אֲשָׁם לִיהוָה: פ

כז"י אֲשָׁם הוּא אֲשָׁם אֲשָׁם • הָרֵאשׁוֹן כִּלּוֹ קִמָּץ, שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר. וְהָאַחֲרוֹן חֲצִי קִמָּץ וְחֲצִי פִתּוּחַ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן פָּעִל. וְאִם תֹּאמַר: מִקְרָא שֶׁלֹּא לְצַרֵּךְ הוּא, כִּכָּר נִדְרָשׁ הוּא ב'תּוֹרַת כְּהִנִּים'. אֲשָׁם אֲשָׁם • לְהַבִּיא

(כ) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מִשָּׁה לֵאמֹר:

שִׁיָּהָא אֲשֵׁם נְזִיר וּמִצּוּרָע אֵיל בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים, דְּהָא 'כְּבֶשׂ' כְּתִיב גְּבִיּוּהוּ, וְכָל מְקוֹם דְּכְתִיב 'עֲגָל' וְכְבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה הֵם. אֲלֵא צְרִיךְ לְהִיּוֹת 'שִׁיָּהָא אֵיל שָׁנָה שְׁתֵּי סְלָעִים', דְּלֹא כְּתִיב אֲצֵל שְׁפָחָה חֲרוּפָה בְּעֶרְכָּךְ שְׁקָלִים, אֲשֶׁמְעִינָן כָּאֵן דְּבָעִינָן שְׁתֵּי סְלָעִים: תוֹרָה כ

נְזִיר וְאֲשֵׁם מִצּוּרָע שֶׁהוּא כְּבֶשׂ וְלֹא אֵיל. (גור אריה) בּוֹדֵאֵי טַעוּת סוֹפֵר הוּא, דְּלִמָּה הוֹצֵרְךָ קָרָא לְכַתּוּב שִׁיָּהָא אֲשֵׁם שֶׁל שְׁפָחָה חֲרוּפָה שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים, דְּהָא 'אֵיל' כְּתִיב בִּיהַ כְּמוֹ כָּאֵן, וּמֵאִי אוֹלָמָא 'אֵיל' דְּהָכָא מ'אֵיל' דְּשְׁפָחָה חֲרוּפָה, וְעוֹד דְּאָמַר 'יָכוֹל אֲפִילוֹ אֲשֵׁם נְזִיר וּמִצּוּרָע', וְהִיאָךְ תִּיִּסַּק אֲדַעְתִּין לוֹמַר

(יח) א שֶׁהוּא שָׁנָה שְׁתֵּי סְלָעִים שֶׁל כֶּסֶף מִסְלְעֵי הַקֶּדֶשׁ: תוֹרָה יט (יט) כ וְאִם תֹּאמַר, אִימָא אִיפְכָא, אֲשֵׁם נְזִיר וְאֲשֵׁם מִצּוּרָע בֶּן שְׁתֵּי סְלָעִים, וְאֲשֵׁם שְׁפָחָה חֲרוּפָה אֲפִילוֹ בֶּן סֵלַע אַחָד, כִּכָּר תִּירְצוּ בְּתוֹרַת כְּהִנִּים, מְרַבָּה אֵנִי אֲשֵׁם שְׁפָחָה שֶׁהוּא אֵיל דוּמִיָּא דְּאֲשֵׁם תִּלּוֹי, וּמוֹצִיא אֵנִי אֲשֵׁם

(כא) נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וּמַעֲלָה מַעַל בִּיהוָה וְכַחַשׁ
בַּעֲמִיתוֹ בַּפִּקְדוֹן אוֹ-בִתְשׁוּמַת יָד אוֹ בְגִזָּל אוֹ עֲשָׂק
אֶת-עַמִּיתוֹ:

שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם, לפיכך,
כשהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם. בתשומת
יד • ששם בידו ממון להתעסק, או במלוה. או
בגזל • שגזל מידו כלום. או עשק • הוא שכר
שכיר.

נש"י נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא, (ת"כ פכ"ב) אמר רבי עקיבא:
מה תלמוד-לומר: "ומעלה מעל בה"? לפי שכל
המלוה והלווה והנושא והנותן, אינו עושה אלא
בעדים ובשטר, לפיכך, בזמן שהוא מכחש – מכחש
בעדים ובשטר. אבל המפקיד אצל חברו, ואינו רוצה

כב או אשפח אבדתא ויכדב בה ואשתבע
על שקרא על חדא מכל די יעבד אנשא
למיחב בהן:

(כב) אוֹ-מִצָּא אֲבֵדָה וְכַחַשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל-שֹׁקֶר
עַל-אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטָא בְּהֵנָה:

נש"י נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא • שפפר על אחת מכל אלה אשר יעשה האדם לחטאי ולהשבע על שקר לכפירת ממון.

כג ויהי ארי יחטי ויחוב ויתב ית גזלא די
גזל או ית עשקא די עשק או ית פקדונא
די אתפקד לותה או ית אבדתא די אשכח:

(כג) וְהָיָה כִּי-יִחַטָּא וְאָשָׁם וְהָשִׁיב אֶת-הַגְּזֹלָה אֲשֶׁר
גָּזַל אוֹ אֶת-הָעֵשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אוֹ אֶת-הַפִּקְדוֹן
אֲשֶׁר הִפְקִיד אֹתוֹ אוֹ אֶת-הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא:

נש"י כִּי-יִחַטָּא וְאָשָׁם • (שבועות כד) כשיפיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהתודות כי יחטא (גירסת ספרים
אחרים: ובדעתו להתודות כי חטא) וְאָשָׁם.

כד או מכל די ישתבע עלוהי לשקרא
וישלם יתה ברישה וחמשה יוסף עלוהי
לדי הוא דילה יתנגה ביומא דחובתה:

(כד) או מִכָּל אֲשֶׁר-יִשְׁבַּע עָלָיו לְשֹׁקֶר וְשָׁלַם אֹתוֹ
בְּרֵאשׁוֹ וְחֲמִשָּׁתָיו יוֹסֵף עָלָיו לְאִשֶּׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ
בְּיוֹם אִשְׁמָתוֹ:

שפתי חכמים

נזכרים לעיל, ומקרא קצר וחסר הוא,
וְאִשֶּׁר יַעֲשֶׂה וגו' הוא מלתא באפי
נפשיה, שהכתוב רוצה להודיע שאין
זר שיכפור האדם בממון חבירו אף על
פי דחוקה אין אדם מעז פניו בפני
פעל חובו, כי זה הוא ענין נהוג לישבע
לשקר לכפירה ממון חבירו: תורה כג
(כג) ? דאם לא כן, מי יכריח אותו
להשיב את הגזילה כיון שאין כאן
עדים, ואם מעצמו, אם כן מתחלה
מאי קא סבר שכחש ונשבע לשקר,
אלא ודאי כשהכיר בעצמו לשוב
בתשובה וכו', והוא מקרא קצר, ובאלו
אמר ויהי כי יודה שחטא ואשם,
והשיב את הגזלה וכו': תורה כד

דנותן לו חמשים ונשבע על השאר
כדין מודה במקצת, שלא תהא הודאת
פיו גדולה מהעדאת עדים, וכן הדין
כשמראה אחר כך השטר על חמשים:
ה פירוש, דהאי 'או בגזל' לא קאי
א'וכחש בעמיתו' דלימא ד'או' בגזל'
דומיא דפקדון, כלומר שנתן לו חבירו
פקדון ששם בידו ממון להתעסק בו,
ונימא 'או בגזל' נמי פירושו הכי, שנתן
חבירו בידו הגזילה אשר גזל וכחש
בחבירו באותו פקדון, דאם כן היינו
'או בגזל' או בפקדון: תורה כב
(כב) ו הוסיף מלת 'אלה' לומר ד'אשר
יעשה' וגו' אינו דבוק למלת 'מכל'
אשר לפניו, אלא 'מכל' אלה אשר

(כא) ג (נחלת יעקב) בתורת כהנים. והכי
פירושו, והלא בפרשת מעילות כתיב
'נפש כי תמעל מעל, ולא כתיב 'בה':
ד פירוש, הקדוש ברוך הוא שהוא
השלישי שביניהם. ומה שכתב אחר כן
'או בתשומת יד או בגזל או עשק את
עמיתו' או כחש בעמיתו, לחודיה קאי,
ולא אפעל בה'. (דברי דוד) קשה, מאי
הכתשה שרף כאן בעדים ובשטר
ונשבע על שקר, דהא כשיש עדים אין
נותנין לו שבועה אלא צריך לשלם.
ונראה דנתפנין בזה במה דאיתא
בבבא מציעא. דתני רבי חייא, האומר
לחבירו יש לי בדרך מאה והובים,
והלה אומר אין לי בדי כלום,
והעדים מעידים שיש לו בידו חמשים,

כ"י - בראשו • הוא הקרן, ראש הממון. וחמשתיו • (ב"ק קח א) רבקה תורה חמשיית הרבה לקרן אחת, שאם כפר בחמש ונשבע והודה, חזר ומביא חמש על אותו

חמש. וכן מוסיף והולך, עד שיתמעט הקרן שנשבע עליו פחות משנה פרוטה. לאשר הוא לו • (לאפוקי בנו ושלוחו. ת"כ) למיט שהממון שלו • (ב"ק קא)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות כרך ז, עמוד 13 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טעם קנס החומש

חמשים זוז והוא נושא ונותן בהם, הרי זה לא יטול, ופרשו המפרשים שם, כי כשמתעסק עם חמשים זוז, גרויח לבסוף מאתים זוז. ו"קים להו לרבנן, שאילו מספיקים לשנה אחת לכסות ולמזונות" (לשון הרע"ב פאה שם משנה ח), ועל כן "לא יטול". ונמצא שעל דרך הרוב, הרווח לשנה אחת הוא ג' פעמים מהקרן, שהרי לחמשים זוז גרויח לבסוף מאתים זוז.

ואם כן כשנחלק את הרווח לחדשי השנה, יוצא שכל חודש מרויחים רבע הקרן, שאם בסוף י"ב חודש מרויחים את פספי הקרן ג' פעמים, הרי בד' חדשים מרויחים את זה פעם אחת, ובחדש אחד רבע הקרן.

ועל-פי-זה יובן הא דקנסין חומש על "שהיו מעותיו בטלין אצלו" כי החומש הוא "אחד מארבעה בקרן" (לשון הרמב"ם הלכות גזילה פרק ז הלכה ז), וקנסו את המכחיש לשלם גם את מה שהיה יכול הנגזל להרויח באותו חודש שהיו מעותיו בטלין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך ז ע' 9)

לגזלן, ולא פצוי לנגזל. לכן היה מקום לומר שאין חשיבות מי יקבל את הפסד, או שיתן את הפסד להקדש. לכן מחדש הפסוק שאמנם החמש הוא קנס לגזלן, אף יש לשלמו לנגזל.

כה וית אשמה ייתי לקדם יי דבר שלים מן ענא בפריסנה לאשמה לות כהנא :

כו ויכפר עלוהי כהנא קדם יי וישתבק ליה על חדא מפל די יעבד למיחב כה : פ פ פ

(כה) ואת-אשמו יביא ליהוה אֵיל תמים מן-הצאן בערפך לאשם אלהיהן:

(כו) וכפר עליו הכהן לפני יהוה ונסלח לו על-אחת מפל אשר-יעשה לאשמה בה:

ק"א פסוקים, דעוא"ל סימן. ציו"ה סימן. חסלת פרשת ויקרא

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמט - רנב

שפתי חכמים

וכרונם לברכה שבידו ליתנם לאיזה כהן שירצה, כי טובת הנאה לבעלים, ועיין לקמן בפרשת נשא: תורה כה חסלת פרשת ויקרא

עיקר והשרש לכל האיברים: מ לאפוקי למי שהוא קרובו או אוהבו של מי שהוא שלו, דומיא ד'איש את קדשיו לו יהיו, שדרשו רבותינו

(כד) ח פירוש, ונקרא הקרן ראש, מפני שהוא ראש הממון, שהוא עיקר והשרש של כל הגרויח היוצא ממנו, ודומה זה לראש הבעל חיים שהוא

צדקך: ה את־חקיך אֶשְׁמֹר אֶל־תְּעוּבתי עַד־מָאֹד:
 ב ט בָּמָה יִזְכֹּר־נָעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר בְּדַבְּרֶךָ:
 י בְּכָל־לְבִי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צַפְנִיתִי אִמְרֹתֶךָ לְמַעַן לֹא אֶחְטֵא־לָךְ:
 יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ: יג בִּשְׁפָתִי
 סִפַּרְתִּי כָּל־מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁתִּי
 כָּעַל כָּל־הוֹן: טו בַּפְּקוּדֶיךָ אִשְׁיָחָה וְאִבִּיטָה
 אֶרְחֹתֶיךָ: טז בַּחֲקֵתֶיךָ אֶשְׁתַּעֲשֹׂע לֹא אֶשְׁכַּח
 דְּבָרֶךָ: ג ז גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אַחִיָּה וְאַשְׁמִרָה דְּבָרֶךָ:
 יח גִּלְעִינִי וְאִבִּיטָה נְפִלְאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ: יט גַּר אֲנֹכִי
 בָּאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נִפְשִׁי
 לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת: כא גִּעְרָת זֹדִים
 אֲרוּרִים הַשָּׁנִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גַּל מַעְלֵי חֶרֶף
 וְבוֹז כִּי עֲדִיתֶךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׁרִים כִּי
 נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־עֲדִיתֶךָ
 שִׁעֲשַׁעֲנִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר נִפְשִׁי
 חֲנִי כְּדַבְּרֶךָ: כו דִּרְכֵי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֻקֶּיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאִשְׁיָחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹגָה קִימִנִי
 כְּדַבְּרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר חֹסֵר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתֶךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוּתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיִשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִבִּי: ח ג הֲרִנִּי יְהוָה דֶּרֶךְ חֻקֶּיךָ
 וְאַצְרָנָה עֶקֶב: יד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרָתֶךָ
 וְאַשְׁמִרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצְתִּי: לו הִטַּלְבִּי אֶל־עֲדוּתֶיךָ וְאֵל
 אֶל־בָּצֵעַ: לו העֲבֵר עֵינֵי מֵרְאוֹת שׂוֹא כְּדַבְּרֶךָ
 חֲנִי: לח הִקָּם לַעֲבֹדְךָ אִמְרָתֶךָ אֲשֶׁר לִירָאתֶךָ:
 לט העֲבֵר חֶרְפָּתִי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֵּאֱבָתִי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקָתֶךָ חֲנִי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתֶּךָ כְּאִמְרָתֶךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֶרְפִּי דָבָר כִּי־בִטַּחְתִּי כְּדַבְּרֶךָ: מג וְאֶל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶךָ
 יִחְלָתִי: מד וְאַשְׁמִרָה תּוֹרָתֶךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

מה וְאַתְּהִלְכָּה בְּרַחֲבָה כִּי פִקְדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאִדְבַּרְהָ בְּעֲדִיתֶךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשֹׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשָּׂא
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיָחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זָכַר־דְּבָר לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתִנִּי: נ זאת
 נִחְמָתִי כְּעִנִּי כִּי אִמְרָתֶךָ חִיתִּנִּי: נא זֹדִים הִלִּיצִנִי
 עַד־מָאֹד מִתּוֹרָתֶךָ לֹא נִמִּיתִי: נב זָכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: נ ג יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג זִלְעָפָה אַחֲזָתִנִּי
 מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרָתֶךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֻקֶּיךָ
 בְּבֵית מְגוּרִי: נה זָכַרְתִּי כִּלְיָהָ שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמִרָה תּוֹרָתֶךָ: נו זאת הִיְתָה־לִּי כִּי פִקְדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נ חֻלְקִי יְהוָה אִמְרָתִי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ:
 נז חֲלִיתִי פָנֶיךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאִמְרָתֶךָ:
 נח חֲשַׁבְתִּי דְרָכֶיךָ וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדוּתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלֵי רִשְׁעִים עוֹדְנֵי תּוֹרָתֶךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתֶךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמִרִי
 פִּקְדוּתֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ
 לְמַדְנִי: ט טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 כְּדַבְּרֶךָ: טז טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: טז טַרֶם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁגֵג וְעֵתָה אִמְרָתֶךָ
 שְׁמַרְתִּי: טח טוֹב־אֵתָה וּמִיטִּיב לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ:
 טט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֵר זֹדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב: י אֲצַר
 פִּקְדוּתֶיךָ: י טַפַּשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אֲנִי תּוֹרָתֶךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: יא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֻקֶּיךָ: יב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלָפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י ג יִדְּךָ עֲשׂוֹנִי וַיְכַוְנֵנִי הִבִּינִי וְאַלְמִדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: יד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: טו יִדְּעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: טז יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמִנִי כְּאִמְרָתֶךָ
 לַעֲבֹדְךָ: טז יִבְאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרָתֶךָ
 שִׁעֲשַׁעֲנִי: טז יִבְשׂוּ זֹדִים כִּי־שֹׁקֵר עוֹתוּנִי אֲנִי
 אִשִּׁיחַ בַּפְּקוּדֶיךָ: טז יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ

וַיִּדְעֵי עֲדֹתֶיךָ: פ יהי־לִבִּי תָמִיד בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא בָלְתָה לְתַשׁוּעָתְךָ נַפְשִׁי לְדַבְרֶךָ
 יַחֲלֹתִי: פב בָּלוּ עֵינֵי לְאַמְרָתְךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: פג בִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִטּוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: פד כָּמָה יִמ־עֲבֹדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרַדְפִּי
 מִשְׁפָּט: פה בְּרוּ־לִי זָדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתְּוֹרָתְךָ: פו בַּל־מִצֹּתֶיךָ אֲמוֹנָה שָׁקֵר רַדְפוֹנִי
 עֲזֹרָנִי: פז בְּמַעַט כְּלוֹנִי בְּאֶרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזֹבְתִי
 פְּקִידֶיךָ: פח בַּחֲסֹדְךָ חִנֵּי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֲמוֹנָתְךָ פּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וּתְעֹמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם בִּי הַכֹּל עֲבָדֶיךָ: צב לֹא־לִי תוֹרָתְךָ
 שֶׁעָשִׂי אֲוֹ אֲבֹדְתִי בְּעֵינָי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ בִּי כֹם חֵייתִנִּי: צד לֵךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי בִּי
 פְּקוּדֶיךָ דְּרָשְׁתִּי: צה לִי קִוּוּ רַשְׁעִים לְאַבְדְּנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאיוֹתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצֹּתְךָ מָאֹד: מז מֵה־אֶהְבֵּתִי תוֹרָתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תַחַכְמְנִי מִצֹּתְךָ בִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מִלְמַדִּי הַשְׁפַּלְתִּי בִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן בִּי פְּקוּדֶיךָ
 נִצְרַתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי בִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מֵה־נִּמְלָצוֹ לַחֲבִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קֹה גֵר־לְרִגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבְתִּי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקִּימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נִעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יִהְיֶה חִנִּי כְּדַבְרְךָ: קח גִּדְּבוֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמֹדֵנִי: קט נַפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רַשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תַעֲתִי: קיא נִתְּלִיתִי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם בִּי־שִׁשּׁוֹן לְפִי הִפָּה: קיב נָטִיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֵקֶב: ס קיג סַעֲפִים שְׁנֹאתִי
 וְתוֹרָתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדַבְרֶךָ
 יַחֲלֹתִי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצֹּת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכְנִי כְּאֲמַרְתָּ וְאַחִיהַ וְאַל־תִּבְשִׁינִי

מִשְׁבְּרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַשְׁעָה וְאַשְׁעָה בַּחֲקִיךָ
 תָּמִיד: קיח סָלִית כָּל־שׁוֹנִים מַחֲקִיךָ בִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לָכֵן
 אֶהְבֵּתִי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחַדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 בַּל־תִּגְיַחֲנִי לַעֲשֻׁקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשֻׁקֵּנִי זָדִים: קכג עֵינֵי כָלוּ לִישׁוּעָתְךָ וּלְאַמְרָת
 צִדְקָתְךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֹדְךָ וּחֲקִיךָ
 לְמֹדֵנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְּרוּ תוֹרָתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶהְבֵּתִי מִצֹּתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמַפֶּז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שְׁנֹאתִי:
 פ קכט פִּלְאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרַתָם נַפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה בִּי לְמִצֹּתֶיךָ יִאֲבֹתִי: קלב פִּנְה־אֱלִי וְחַנּוּנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבִי שִׁמְךָ: קלג פִּעְמִי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשֻׁק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנְיֶךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדֵנִי
 אֶת־חֲקִיךָ: קלו פִּלְגִּי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרָתְךָ: צ קלז צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשְׂרָ מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלח צִוִּית צִדֵּק עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוֹנָה מָאֹד:
 קלט צִמְתַּתִּנִּי קִנְאֲתִי בִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּךָ מָאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וּנְבוֹה פְּקִידֶךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת: קמג צֹר־
 וּמִצּוֹק מִצְאוֹנִי מִצֹּתֶיךָ שֶׁעָשִׂי: קמד צִדֵּק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיהַ: ק מה קִרְאֵתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיךָ אֲצַרָה: קמו קִרְאֵתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשְׁוּעָה לְדַבְרֶךָ יַחֲלֹתִי: קמח קִדְמוֹ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כַּחֲסֹדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִנֵּי: קנ קָרְבוּ רַדְפִּי וּפֹה מִתּוֹרָתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֹּתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קָדָם יִדְעָתִי מִעֲדוֹתֶיךָ בִּי לְעוֹלָם
 יִסְדַּתָם: ר קנג רֹאה־עֲנִי וְחַלְצֵנִי בִּי־תוֹרָתְךָ לֹא

שְׁכַחְתִּי: קנז רִיבָה רִיבִי וּגְאֹלֵנִי לְאַמְרָתְךָ חֲנִי:
קנז רְחוֹק מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה בִּי־חָקֶיךָ לֹא דָרָשׁוּ:
קנז רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה בְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲנִי: קנז רַבִּים
רָדְפֵי וְצָרִי מַעְדוֹתֶיךָ לֹא נִמְיָתִי: קנז רְאִיתִי
בְּגִדִים וְאַתְקוֹטְמָה אֲשֶׁר אִמְרָתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
קנז רְאֵה בִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה בְּחַסְדְּךָ חֲנִי:
קס רֹאשִׁי־דִבְרֶךָ אֵמֶת וְלַעֲוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
ש קסא שָׁרִים רָדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פֶּחַד לִבִּי:
קסב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אִמְרָתְךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֵב:
קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי:
קסד שֶׁבַע בָּיוֹם הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
קסה שָׁלוֹם רֵב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:

קסו שְׁבַרְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עָשִׂיתִי:
קסז שְׁמְרָה גִּפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
קסח שְׁמַרְתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ בִּי כָל־דְּרָכֵי נִגְדֶּךָ:
קסח סט תִּקְרַב רַנְתִּי לִפְנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרֶךָ הִבִּינִי:
קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לִפְנֶיךָ פְּאִמְרָתְךָ הִצִּילֵנִי:
קעא תִּפְעֶנָה שְׁפָתֵי תְהִלָּה בִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיךָ:
קעב תַּעַן לְשׁוֹנִי אִמְרָתְךָ בִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדְקָ:
קעג תְּהִי־יָדְךָ לְעֶזְרִי בִּי פְקוּדֶיךָ בַּחֲרָתִי:
קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שַׁעֲשָׁעִי:
קעה תַּחֲוִי־נִפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי:
קעו תַּעֲלִיתִי בְּשֶׁה אֲבֹד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ בִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא
שְׁכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נִפְשִׁי מִשְׁפַּת
שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִה־יָתֵן לִי וּמִה־יָסִיף לִי
לִשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי

רְתָמִים: ה אוֹיְה־לִּי בִי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכַחְתִּי
עַם־אֲהֲלֵי קָדְרִי: ו רַבַּת שְׁכֵנְה־לָּה נִפְשִׁי עִם
שׁוֹנָא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הֲמָה
לְמַלְחָמָה:

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

1 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: אַבְיִי הָוֵה יָהִיב לִיה הָהוּא מָנָא
2 דְּצִבְיָא - נתן בגד צבוע, לְקִצְרָא - לכובס שיכבסנו. אָמַר לִיה אַבְיִי
3 לאותו כובס, כְּמָה כְּעִית עֵלְיָה - כמה הוא התשלוש שאתה
4 מבקש עבור כיבוס בגד זה. אָמַר לִיה הכובס לאַבְיִי, בְּדַחֲיָרָא - כפי
5 התשלוש שאני נוטל עבור כיבוס בגד לבן. אָמַר לִיה אַבְיִי, כְּכִר
6 קְדִמּוֹךְ רִבְּנָן - כבר הקדימוך החכמים, שלמדונו שכיבוס בגד לבן
7 קשה יותר מכיבוס בגד צבוע, ולפיכך אין לך ליטול שכר על כיבוס
8 בגד צבוע כמו על כיבוס בגד לבן.
9 הגמרא מביאה מימרא של אַבְיִי בענין מסירת בגד לכובס: אָמַר
10 אַבְיִי, הָאִי מָאן דְּהִיב מָנָא לְקִצְרָא - מי שנותן בגד לכובס, בְּמִשְׁחָא
11 נִתִּיב לִיה - שימדוד את מידת הבגד קודם שהוא מוסרו לו,
12 וּבְמִשְׁחָא נִשְׁקוֹל מִיָּנָה - וימדדנו שוב לאחר שנוטלו הימנו, כדי
13 לבדוק אם לא הוזק הכובס את הבגד, דָּאִי מָפִי - שאם נוספה על
14 מידת הבגד, אִפְסָדִיה דְּמִתְחִיה - נמצא שהפסידו הכובס במה
15 שמתחו, וְאִי בְּצִיר - ואם נתמעטה מידת הבגד, אִפְסָדִיה דְּכִוּוּצִיה -
16 הפסידו הכובס במה שכיווצו על ידי שכיבסו במים רותחים.
17 שִׁנְיָ בַּמִּשְׁנָה: וְשׁוֹרִין אֵלּוּ וְאֵלּוּ שְׁמוֹעִין כו' קורת בית הבד ועגולי
18 הגת.
19 הגמרא מבררת את טעם הדבר שהתירו בית שמאי לטעון הקורה
20 מערב בשבת: מָאִי שָׁנָא בּוֹלְהוּ - מדוע נשתנו אלו האופנים שנמנו
21 לעיל (ה) במשנה, כגון שריית דיו וסממנים וכיצא באלו, דְּנָקְרוּ בְּהוּ
22 בֵּית שְׁמַאי שֶׁלֹא להתחיל מלאכתם בערב שבת על מנת שתגמר
23 מעצמה בשבת, וּמָאִי שָׁנָא טַעֲנִית קוֹרוֹת בֵּית הַבִּי וְעִיגוּלֵי הַגֶּת דְּלֹא

24 גָּזְרוּ בָהֶם בֵּית שְׁמַאי, אֲלֹא הִתִּירוּ לַהֲתַחִיל מִלֵּאכְתָּם קוֹדֵם הַשַּׁבָּת,
25 אֲף עַל פִּי שֶׁנִּמְשַׁכֵּת בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת.
26 מִבֵּאֵרֶת הַגְּמָרָא: הֵנָּה - אלו המלאכות שנמנו בתחילת המשנה,
27 דָּאִי עֲבִיד לָהּ בְּשִׁבְתָּ מִיִּתְּיִב חֲסָא - שאם יעשה אותם בשבת
28 בשוגג יהיה חייב עליהם קרבן חטאת, גָּזְרוּ בְּהוּ (י-בהם) בֵּית שְׁמַאי
29 שלא לעשותם אף בעֶרֶב שֶׁבֶת עִם הַשָּׁבָה, אֲבֵל טַעֲנִית קוֹרוֹת בֵּית
30 הַבִּי וְעִיגוּלֵי הַגֶּת, דָּאִי עֲבִיד לָהּ - שאם יעשה מלאכות אלו בְּשִׁבְתָּ
31 בשוגג לא מִיִּתְּיִב קרבן חטאת, לֹא גָּזְרוּ בֵּית שְׁמַאי שֶׁלֹא להתחיל
32 המלאכה מערב שבת.
33 מִבֵּרֶרֶת הַגְּמָרָא: מָאן תָּנָא - מי הוא התנא הסובר כן, דְּכָל מִידָּה
34 דְּאֵתִי מִמִּילָא שְׁפִיר דְּמִי - שכל דבר העתיד לבוא מאיליו, כגון אלו
35 המשקים העתידיים להסחט מאליהם, אִין בָּהֶם אִיסוּר תּוֹרָה מִשּׁוּם
36 סוּחַת בַּשַּׁבָּת, שֶׁלִּפְיֵךְ סוֹבְרִים בֵּית שְׁמַאי שְׁמוּתָה לַכְּתִילָה לִטְעוֹן
37 עליהם קורה מערב שבת.
38 מִבֵּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב יוֹסִי (בר) [בְּרַבִּי] הִנֵּינָא, שִׁיטָּת רַבִּי
39 יִשְׁמַעְאֵל הָיָא, דְּתָנָן - שכן שנינו במסכת עדיות (פ"ב מ"ז), הַשּׁוֹרִין,
40 וְהַמְּבֹקֵשׁ ו-עֲנָבִים שֶׁעֲדִיין לֹא גָּדְלוּ כֹל הַצּוֹרֵךְ, וְהַמְּלִילוֹת
41 ו-שִׁיבוּלִים שֶׁלֹא הִבְשִׁילוּ כֹל צֶרֶכָם, שְׁרָקְקוֹן בַּעֲרֵב שַׁבַּת מִכַּעֲד
42 יוֹם, וְעַתָּה חֲפֵץ הוּא לַהֲטַעֵן עֲלֵיהֶם אֵת הַקּוֹרָה קוֹדֵם כְּנִיסַת
43 הַשַּׁבָּת, כִּדִּי שֶׁהַמְּשָׁקִים יִמְשִׁיכוּ לְזוּב מִזֶּה בַּשַּׁבָּת. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
44 אוֹמַר, יְנַמְדֵּן מִשְׁתַּחֲשָׁד - רשאי הוא להטעין בקורה מבעוד יום,
45 כִּדִּי שֶׁתִּגְמַר מִלֵּאכְתָּם לֵאחֹר הַחֲשִׁיכָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר,

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ו אדר פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום רביעי - כ"ט אדר מפרק קמ עד סוף פרק קנ
יום שני - כ"ז אדר מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום חמישי - א' ניסן פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט
יום שלישי - כ"ח אדר פרק קלה עד סוף פרק קלט	יום שישי - ב' ניסן פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז
שבת קודש - ג' ניסן פרק כ מפרק יח עד סוף פרק כב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ו אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מח, וכל ניצוץ לא ירד... עד עמ' 96, ניצוצין וכו'.

ליקוטי אמרים

שְׁמִירַת שֵׁם"ה לֹא תַעֲשֶׂה וְנִפְתָּח, - להישמר מאיורים
דאורייתא ודרבנן, וְלֹא תַעֲלֹת נִפְשׁוֹ תַּחֲנוּנִית עִם חֻלְקָה הַשִּׁיךְ
לָהּ מִכֻּלּוֹת עוֹלָם הָיָה, וְלִקְשָׁרָם וְלִיחָדָם בְּאוֹר אֵין-סוּף
בְּרוּךְ-הוּא, אֲשֶׁר יִמְשִׁיךְ בָּהֶם - וזאת, עַל-יְדֵי קִיּוּמוֹ כָּל
רַמ"ח מְצוֹת-עֲשֶׂה
בְּנִפְשׁוֹ תַּחֲנוּנִית, שֶׁהִיא

הִיא - הנפש החיונית,
הַמְּקַנֶּמֶת כָּל מְצוֹת
מַעֲשִׂיּוֹת בְּנוֹכַח לַעֲלֹ. -
בפרק זה, שאין הנפש
האלקית יכולה לקיים את
המצוות הנעשות עם הגוף
הגשמי, אלא על-ידי
הנפש החיונית. שכן,
בלעדיה אין הנפש
האלקית יכולה לפעול
בגוף. וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב
[פִּעֲזָן חַיִּים שֶׁעַר כו]:
כִּי הִנֵּשְׁמָה עֲצָמָה אֵינָה
צָרִיכָה תִּקּוֹן כָּלָל כו',
וְלֹא הַצָּרִיכָה לְהִתְלַבֵּשׁ
בְּעוֹלָם הָיָה וכו', - ובגוף
ונפש הבהמית, רַק
לְהִמְשִׁיךְ אוֹר - אלקי,
כדי לְתַקְנָם כו', - את

הגוף ונפש הבהמית, וְהוּא מְמַשֵּׁךְ דְּגֻמַּת סוּר גְּלוּת הַשְּׂכִינָה,
לְבַרֵּר נִיצוּצֵינִי וכו'. - כשם שהשכינה ירדה לגלות כדי לברר
ולהעלות את ניצוצי הקדושה שנפלו בקליפה - כך גם יורדת
הנשמה בגוף, דבר המהווה גלות לגבה, כדי לתקן את הגוף
ונפש הבהמית ולברר את ניצוצות הקדושה שבהם. על כל פנים,
מוסברת עתה הדיב מעלת המצוות המעשיות: כיוון שכל
תכלית בריאת העולמות וירידת הנשמה למטה, הוא כדי
להעלות את הגוף ונפש הבהמית, ועל-ידיה גם את כל העולם
- הרי הדבר מתבצע בעיקר על-ידי מצוות מעשיות, הנעשות
עם הגוף והנפש הבהמית.

וְכָל נִיצוּץ - של נשמה, לֹא יֵרֵד לְעוֹלָם הָיָה, - כדי לתקן
ולהעלות את עצמו, אלא לתקן את הגוף והנפש החיונית - כפי
שרבנו הזקן מסביר להלן. כיוון שרבנו הזקן מזכיר כאן את ירידת
הנשמה, הוא מפסיק (כמאמר המוסגר) כדי להדגיש את גודל
הירידה לגבי הנשמה,
שגם אם ניצוץ הנשמה
יגיע כאן למטה לדרגה
העליונה ביותר של אהבה
ויראה של צדיק גמור -
אין זה שווה לאהבה
וליראה של הנשמה
למעלה, לפני ירידתה
למטה - אֵף שֶׁהִיא -
ירידת הנשמה לעולם
הזה, יְרִידָה גְּדוּלָּה
וְכִינִיּוֹת גְּלוּת מְמַשֵּׁ, -
לנשמה, כִּי גַם שֶׁהִיָּה -
בירידתו למטה בגוף,
צָרִיךְ גְּמֹר עוֹבֵד ה'
בְּיָרֵאָה וְאַהֲבָה רַבָּה
בְּתַעֲנוּגִים - המדריגה
העליונה ביותר באהבה
ויראה, לֹא יֵגֵעַ - ניצוץ
הנשמה של הצדיק,
לְמַעֲלֹת דְּבִקּוּתוֹ בְּה'

בְּדַחֲלִיו וְרַחֲמֵי בִירָאָה וְאַהֲבָה שֶׁהִיוּ לְנִיצוּץ הַנִּשְׁמָה, בְּסִרְסָה
יְרִידָתוֹ לְעוֹלָם הָיָה הַחֲמָרִי, לֹא מִינָה וְלֹא מִקְצָתָה, - לא
ממנה ואף לא ממקצת ממנה, וְאֵין עָרֶךְ וְרַמְיִין בִּינֵיהֶם - בין
היראה והאהבה של הנשמה למעלה, לבין יראתה ואהבתה
בהיותה למטה בגוף. כָּלָל, בְּנוֹדֵעַ לְכָל מִשְׁכִּיל, שֶׁהַגּוֹף אֵינוֹ
יָכוֹל לְסַבֵּל כו', - יראה ואהבה גדולות כאלו שיש לנשמה
למעלה, הרי שהירידה הגדולה של הנשמה, היא לא עבור
עצמה - אֵלָּא יְרִידָתוֹ לְעוֹלָם הָיָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף וְנִפְשׁ
תַּחֲנוּנִית, הוּא כְּדֵי לְתַקְנָם - את הגוף ונפש הבהמית, בְּלִבָּר,
וְלִהְיוֹתָם מִתְרַע שֶׁל שְׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַטְּמָאוֹת, עַל-יְדֵי

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ השייכות כאן: דלכאורה אינו מובן כלל ירידת וסבל נפח"א (שהיא חלק א' ממעל ממש וכמשנ"ת בארוכה פ"ב גודל מעלתה שהוא וחק' אחד וכו') בשביל לתקן - נפש החיונית והגוף (ק"נ וכו'), ועד שאפי' לאחר שלמות התיקון ע"י נפח"א, הרי נת' זה עתה שאפי' צדיק גמור תכלית הביורור כו' אינו סובל כו'). והתירוץ שזהו ממש כו' [כי השכינה היא מקור נפח"א - לקמן ס"פ. והניצוצין - ה"ה המהוים כל עניני העולם, גוף נפח"ח וכו'] וזה נק' סוד (מן השכל וההבנה) גלות השכינה כו'". הרבי שליט"א מסביר בהערתו זו, שייכות ענין סוד גלות השכינה למה שמדובר כאן - שכן, לכאורה לא מובנת בכלל ירידתה וסבלה של הנפש האלקית (שהיא חלק אלקי ממעל ממש, כפי שלמדנו במפורט בפרק השני על גדלות ומעלת הנשמה. שהיא באה מ"חכמה עלאה", ו"הוא וחכמתו אחד" - ומדריגה גבוהה כזו יורדת הנשמה ירידה גדולה כל-כך וסובלת סבל רב כזה) - הרי זה רק כדי לתקן את הנפש החיונית והגוף (שהם קליפת נוגה, עד שגם לאחר שלמות תיקון הגוף ונפש החיונית על ידי הנפש האלקית, כפי שהדבר בצדיק גמור - הרי למדנו זה עתה, שגם בצדיק, שהגיע כבר לתכלית הביורור (האופן הנעלה ביותר בביורור הגוף וכו'), אין גופו יכול להכיל אהבה כזו להקב"ה כמו שהיה לנשמה בהיותה למעלה. ולכאורה לא מובן כלל, לשם מה היתה, בכל זאת, ירידת

יום שני כ"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 96, ובוה יובן מה... עד עמ' מט, אחרות.

ליקוטי אמרים

נפשו החיונית, שגשגתה ב' מעות אלו, וכשנותן לצדקה –
 אותם כספים שהשקיע בהשגתם את כל כוח נפשו החיונית, הרי
 כל נפשו החיונית עולה לה. – שהרי בעבודתו וביגיעתו בא
 לידי ביטוי כל כוח הפועל של נפשו החיונית – שלא כמו במצוה
 אחרת, כאמור, הקשורה
 בכוח יחיד של הנפש
 החיונית. ולכן ישנה מעלה
 גדולה כל כך בצדקה,
 יותר מאשר בכל שאר
 המצוות. ברם, נשאלת
 השאלה: מה הדין בצדקה
 שאדם נותן מכסף שלא
 עבד ולא יגע להשגתו,
 האם אין בה אותה מעלה?
 – מסביר רבנו הזקן: וגם
 מי שאינו נהנה מיגיעו,
 מכל מקום, הואיל
 ומצוות אלו – שהוא
 נותן לצדקה, הנה יכול
 לקנות – אמצעים לסיפוק
 חיי נפשו החיונית – הרי
 – שבנותנו כסף זה
 לצדקה, הוא נותן חיי
 נפשו לה. – כך,
 שבמצות הצדקה
 מתלבשת הנפש החיונית
 הרבה יותר מאשר בכל
 שאר המצוות המעשיות. ולכן אמרו רבותינו זכרונם
 לברכה – על צדקה ש"מקרבת את הנאלה", לפי שצדקה
 אחת – במתן צדקה פעם אחת, מעלה הרבה מנפש החיונית,
 מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות וחיוניות
 בכמה מצוות מעשיות אחרות. – בקיום הרבה מצוות מעשיות
 אחרות לא היה מעלה כל כך הרבה כחות וחיוניות של הנפש
 החיונית, כמו בקיום מצות הצדקה פעם אחת. וככל שמבררים
 ומעלים יותר את הנפש החיונית – מקרבים יותר את הגאולה,
 כפי שכבר למדנו, שתכלית ימות המשיח קשורה בהעלאת
 הנפש החיונית להקב"ה. על-כפנים מבואר, שבצדקה יש
 מעלה לגבי כל שאר המצוות, כולל גם מצות לימוד תורה.

ובזה – במה שהוסבר, שמעלת המצוות המעשיות מתבטאת
 בכך שעליהן מתעלית הנפש החיונית, יובן מה שהפליגו
 רבותינו זכרונם לברכה במאד מאד במעלת הצדקה,
 ואמרו ש"שקולה כנגד כל המצוות", וככל תלמוד ירושלמי
 היא – מצות הצדקה,
 נקראת בשם "מצוה"
 סתם, – כשאומרים
 שאדם עומד לעשות
 מצוה (סתם), הכוונה היא
 למצות הצדקה, כי כך
 היה הרגל הלשון לקרא
 צדקה בשם "מצוה"
 סתם, – וכל כך למה?
 מפני שהיא – מצות
 הצדקה, עקר המצוות
 מעשיות, ועולה על
 כל המצוות המעשיות, הן רק
 – כדי להעלות נפש
 החיונית לה, שהיא –
 הנפש החיונית, היא
 המקומת אותה, ובמעות
 ומתלבשת בהן – נותן חיי
 במצוות המעשיות, ליכלל
 באור אינסוף ברוך
 הוא המלבש בהן, –
 ומכיון שכל כוונתה ומטרתה של מצוה היא בזה שהנפש
 החיונית מתלבשת באותה מצוה ומוקפת באור אינסוף ברוך
 הוא שבמצוה – ואין לה מצוה שנפשו החיונית מתלבשת בה
 כל כך במצוות הצדקה, – שהרי בצדקה מתלבשת הנפש
 החיונית במדה גדולה בהרבה מאשר בכל שאר המצוות
 המעשיות: שכל המצוות אין מתלבש בהן רק כח אחד
 מנפש החיונית – כגון: כוח המעשה שביד המניחה תפילין, או
 המזויקה באתרוג וכדומה, וגם זה רק בשעת מעשה המצוה
 לבר, אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו – שנותן צדקה
 מהכסף שהרוויח מיגיעת כפיו, הרי כל כך נפשו החיונית
 מלבש בעשית מלאכתו או עסק אחר – שהשקיע בו כל כוח

הנפש האלקית? – והתירוץ הוא, שזהו ממש אותו ענין של סוד גלות השכינה לברר את הניצוצין, שהרי השכינה היא מקורה של הנפש האלקית (כפי שנלמד בסוף פרק זה) – והניצוצין הם הם שמהווים את כל עניני העולם, כולל הגוף והנפש החיונית – הרי זה ממש אותו ענין: הנפש האלקית הבאה מן השכינה, מתקנת ומבררת את הנפש החיונית והגוף הבאים מהניצוצין. וזה נקרא סוד, "סוד גלות השכינה", כי זה נסתר ולמעלה מהשכל וההבנה: כך גם בירידתה וגלותה של הנפש האלקית, לברר את הגוף והנפש החיונית, יש משום ענין שלמעלה מהשכל וההבנה. 8. בבא בתרא ט, א. 9. שם, י, א. 10. פאה א, א.

יום שלישי כ"ח אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ומ"ש רז"ל שת"ת... עד עמ' מט, כמ"ש לעיל.

ליקוטי אמרים

44 חכמה נסתרת). (כי עיקר ענין "שבירת הכלים" היה במדות. ולכן קשה יותר לברר ולהפוך לקדושה את הרע שבמדות).
45 ואילו את הרע של המוחין והשכל, יכול ה"בינוני" להפוך לקדושה, על-ידי לימוד תורה מתוך עיון ושכל. ולכן, "תלמוד תורה כנגד כולם" - מפני שעל-ידי תורה מהפכים את השכל של הנפש הבהמית לקדושה. זאת - נוסף על המעלה האמורה, ועוד אחרת, - יש מעלה נוספת, והיא העולה על כלל התורה על כל המצוות, על-פי מה שנתבאר לעיל - בפרק כ"ג, פ"ש ה'תקונים', - "תיקוני זוהר", ד"מ"ח פקודין ה' ר"מ"ח אברין דמלכא, - רמ"ח (248) מצוות העשה הן רמ"ח אברי המלך. וכשם שכל אבר הוא כלי לכוח של הנפש, כך כל מצוה היא כלי להמשכת הרצון העליון.

ברם, ביחס לתורה, כתוב ב"תיקוני זוהר", ש"אורייתא וקדשא" בריך-הוא כולא חד, תורה והקב"ה הם דבר אחד ממש (ולא כמו "אברים"), וכפי שיתבאר להלן ההבדל שבין מצוות לתורה. וכמו באדם התחתון, דרך-משל, אין ערוך ודמיון כלל בין תחיות שברמ"ח אבריו לגבי תחיות שבמחין, שהוא השכל המתחלק לשלש בחינות: חכמה-בינה-דעת - שכן, אבר, שהוא חלק מגוף האדם, אמנם מאוחד עם הנפש המחיה את הגוף - אך עם זאת הם שני דברים שונים ונפרדים. שונה הדבר ביחס לשכל ונפש, כי השכל הוא התפשטות וחלק מן הנפש, והתאחדותו עם הנפש היא (שלא כמו שני דברים נפרדים המתאחדים, אלא) התאחדות של חלקים של דבר אחד. הבדל זה שבין האברים לשכל אצל האדם, משמש כמשל על ההבדל שבין מצוות לתורה. ככה ממש דרך-משל, להבדיל ברכבות הבדלות לאין קץ, - בין הדברים כפי שהם באדם לבין כמו שזה למעלה, ההבדל שישנו בהארת אור אינסוף ברוך-הוא המתלבשות במצוות מעשיות לגבי הארת אור אינסוף שבבחינת חכמה-בינה-דעת שבחכמת התורה, איש איש כפי שכלו והשתנה. - עד

1 ומה שאמרו רבותינו זכרונם-לברכה¹⁰ ש"תלמוד תורה כנגד כלם", - גם כנגד מצות צדקה. ואם-כן כיצד הדבר תואם למה שלמדנו זה עתה, שצדקה היא למעלה משאר כל המצוות?
4 - הנינו מפני שתלמוד תורה היא בדבור ומחשבה, שהם - דיבור ומחשבה, לבושים הפנימיים של נפש החיונית. שלא 1
8 כ"מעשה" שהוא לבוש 2
9 חיצוני - ורק על-ידי לימוד 3
10 התורה, מאיר אור התורה 4
11 בלבושים הפנימיים, דבר 5
12 שאינו יכול להיעשות על- 6
13 ידי מצוות אחרות: וגם - 7
14 מעלה נוספת במצות 8
15 לימוד התורה: מחותן 9
16 ועצמותן של בחינות 10
17 חכמה-בינה-דעת 11
18 מקלפת נגה שבנפש 12
19 החיונית - נכללות 13
20 בקדושה ממש כשעוסק 14
21 בתורה בעיון ושכל. - 15
22 כשלומדים תורה בעמקות 16
23 השכל, נתון אז השכל של 17
24 הנפש החיונית בענין 17
25 הנלמד, ועל-ידיה

26 נהפכות בחינות חכמה-בינה-דעת של קליפת נוגה (שבנפש החיונית). מהותן ועצמותן, לקדושה. שכן, כוח השכל המבין את הענין הנלמד, נעשה חלק מהמצוה של לימוד התורה. אף שברק י"ב למדנו, שה"בינוני" יכול להפוך לקדושה רק את הלבושים של הנפש הבהמית, ולא את עצמות הנפש שהיא הכחות, ואם-כן כיצד אנו אומרים כאן שגם מהותן ועצמותן של הכחות נהפכות לקדושה? - ברם, אין בכך משום סתירה, כי בפרק י"ב מדובר אודות מדותיה של הנפש הבהמית, ואותן אין בידו של ה"בינוני" להפוך לקדושה. ואילו כאן מדובר אודות השכל, ואותו ביכולתו של ה"בינוני" להפוך לקדושה על-ידי לימוד תורה. להלן יסביר רבנו חזקן את הסיבה להבדל זה שבין המדות לשכל: ואף שמהותן ועצמותן של המדות: חסד גבורה תפארת כו' - לא יכלו להם הבינונים להפכם לקדושה, - ואם-כן, כיצד אנו אומרים כאן, שמהות ועצמות השכל של נפש הבהמית נכלל בקדושה? הנינו משום שהרע - של הקליפה, חזק יותר במדות מבחכמה-בינה-דעת, מפני יניקתן - של המדות, שם מהקדושה יותר, - מאשר המוחין, פידוע ליוצעי ח"ן: - לומדי תורת הקבלה (ח"ן -

- 1 כמה שהוא משיג ומבין בתורה – באותה מדה מתאחד שכלו
2 עם הקב"ה, באופן היחוד של התאחדות השכל עם הנפש. בכך
3 נעלה תורה משאר כל המצוות המעשיות, כולל מצות הצדקה,
4 שהיחוד עם הקב"ה על
5 ידי לימוד תורה, הוא
6 התאחדות נעלה בהרבה 1 ואף שאינו משיג אלא בגשמיות הרי התורה
7 מאשר היחוד שעל-ידי 2 נמשלה למים שיוזרים ממקום גבוה כו' כמ"ש לעיל
8 מצוות מעשיות. ואף
9 שאינו משיג – את התורה, אלא בגשמיות – הוא משיג את
10 התורה רק כפי שהיא מלוכשת בענינים גשמיים, כמו "שנים
- אוחזין בטלית" או "המחליף פרה בחמור", הרי התורה נמשלה
למים, שיוזרים ממקום גבוה כו', – למקום נמוך. שגם
בירידתם למטה הם נשארים אותם מים כמו שהיו במקום
הגבוה; כך גם ביחס
לתורה, שגם אחרי
שירדה ונתלכשה בענינים
גשמיים – מלוכשת
עצמיות חכמתו ורצונו
של הקב"ה, באותם ענינים גשמיים בהם ירדה התורה, כמו
שנתבאר לעיל. – בפרק ד'.

יום רביעי כ"ט אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ואעפ"כ ארו"ל לא... עד עמ' 98, באריכות.

- 21 ואף-על-פי-כן – למרות מעלת לימוד התורה לגבי המצוות,
22 שעל-ידי לימוד תורה ההתאחדות עם הקב"ה היא למעלה
23 בהרבה מאשר על-ידי מצוות מעשיות, בכל זאת, אמרו
24 רבותינו זכרונם לברכה: "לא המדרש עקר אלא
25 המעשה", – קיומן של
26 המצוות המעשיות,
- 27 ו"היום – בחיי העולם
28 הזה, לעשותם" פתיכ"י,
29 – שהעיקר הוא קיום
30 המצוות בפועל, ומבטלן
31 תלמוד תורה לקיום
32 מצוה מעשית כשאר
33 אפשר לעשותה על-ידי
34 אחרים, משום "כי זה –
35 קיום מצוות מעשיות, כל
36 – תכליתו של האדם"
37 ותכלית בריאתו
38 וירידתו – של הנשמה,
39 לעולם הזה, להיות לו
40 יתברך דירה בתחתונים

ליקוטי אמרים

- ואעפ"כ ארו"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה והיום
לעשותם כתיב ומבטלן ת"ת לקיום מצוה מעשיית
כשא"א לעשותה ע"י אחרים משום כי זה כל האדם
ותכלית בריאתו וירידתו לעו"ה להיות לו ית' דירה
בתחתונים דוקא לאהפכא חשוכא לנהורא וימלא
כבוד ה' את כל הארץ הגשמית דייקא וראו כל בשר
יחדיו כנ"ל משא"כ כשאפשר לעשותה ע"י אחרים אין
מבטלן ת"ת אף שכל התורה אינה אלא פירוש המצוות
מעשיות והיינו משום שהיא בחי' חב"ד של א"ס ב"ה
ובעסקו בה ממשיך עליו אור א"ס ב"ה ביתר שאת
והארה גדולה לאין קץ מהארה והמשכה ע"י פקודין
שהן אברי' דמלכא וז"ש רב ששת חדאי נפשאי לך
קראי לך תנאי כמ"ש במ"א באריכות:

- 41 דוקא, – בעולמות ובנבראים התחתונים, לאהפכא חשוכא
42 לנהורא, – להפוך את חושך העולם הזה לאור הקדושה,
43 וימלא – על-ידיה, כבוד ה' את כל הארץ הגשמית
44 דוקא, – דוקא, ו"ראו כל בשר יחדיו", – את האור האלקי,
45 בנזקק לעיל. – בפרק ל"ו. כלומר, התכלית של "דירה
46 בתחתונים" מתבצעת בעיקר על-ידי מצוות מעשיות. ולכן,
47 כשמדובר אודות מצוה מעשית שאיננה יכולה להיעשות על-ידי
48 אחר – צריכים גם לבטל לימוד תורה, כדי שעל-ידי קיום המצוה
49 תתבצע כוונת הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ברם, כשאותה
50 מצוה יכולה להיעשות על-ידי אחר, הרי תתבצע כוונת הקב"ה
51 ב"דירה בתחתונים", וכל ההבדל נוגע רק לשאלה אם הוא יקיים
52 את המצוה ובנפשו הוא תאיר ההמשכה הנמשכת על-ידי אותה
53 מצוה – הרי בקשר לכך, גוברת מעלת לימוד התורה. שכן, על
- גדולה לאין קץ מהארה והמשכה על-ידי פקודין – שהוא
ממשיך על נפשו על-ידי מצוות, שהן אברי' דמלכא. – אברי
המלך. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"פ הנ"ל במצוות – עיקר
התועלת בירור הגוף והעולם, בת"ת יחוד הנפש, ועפ"י יובן ו"ש".
כלומר: לפי האמור, שעיקר התועלת במצוות הוא בירור הגוף
והעולם, ועיקר התועלת בתלמוד תורה הוא יחוד הנפש – יובן
מאמרו של רב ששת, כדלהלן: וזהו שאמר רב ששת: "חדאי
נפשא, לך קראי לך תנאי", – שמחי נפשי, בשבילך אני לומד
מקרא, בשבילך אני לומד משנה. שכן, בשביל הנפש, היחוד
שעל-ידי תורה – מקרא ומשנה – הוא למעלה מהיחוד שעל-ידי
מצוות, ולכן הוא אומר לנפשו, שבשבילה הוא לומד מקרא
ומשנה, כמו שנתבאר במקום אחר באריכות: – מעלת
יחוד הנפש הבאה על-ידי תורה.

יום חמישי א' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, והנה המשכה והארה זו... עד עמ' 98, [פ' כ"ג]:

ליקוטי אמרים

תורה ממשיך אדם הארת אור אינסוף ברוך־הוא, לא רק על
נפשו הוא, אלא גם על נפשות כל ישראל, מכיון שהמשכה
היא במקור נשמות ישראל שהיא השכינה – והמשכה זו
הנמשכת על־ידי עסק התורה – נקראת בלשון "קריאה", –
ככתוב: "קורא בתורה",
– אדם הלומד תורה נקרא
"קורא בתורה", שמשמעו,
קריאת והמשכת ה"עצם"
של הנקרא, פרוש ששל
ידי עסק התורה קורא
להקדוש־ברוך־הוא
לבוא אליו, כביכול,
באדם הקורא לחברו
שיבא אליו, וכך קמן
הקורא לאביו לבא אליו
להיות עמו בצוותא
חדא, – ביחד אתו, ולא
לפרד ממנו ולשאר
יחידים חסידים. – כך
גם על־ידי תורה; ישנם
יהודים המוכתרים
כ"אחים ורעים" להקב"ה – וביחס אליהם מובא כאן המשל
מאדם הקורא לחברו, וישנם יהודים שהם בדרגת "בן" לגבי
הקב"ה – וביחס אליהם ה"קריאה בתורה" היא כבן הקורא
לאביו. וזהו שכתוב¹⁵: "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר
יקראוהו באמת", – הקב"ה קרוב (א) לכל אלה שקוראים אליו
– (ב) לכל אלה שקוראים אליו באמת¹⁶, "ואין אמת אלא
תורה"¹⁷, – כלומר: ישנה קריאה סתם: "לכל קוראיו", וישנה
קריאה "באמת" – על־ידי תורה; דהיינו שקורא – וממשיך
להקדוש־ברוך־הוא על־ידי התורה דוקא, לאפוקי – לשלול
את המשמעות של "יקראוהו באמת" שהיא הכוונה מי שקורא
אותו שלא על־ידי עסק התורה, אלא צועק בך: אבא!
אבא! – כלומר בעבודת התפילה שיהודי צועק וקורא בתפילתו
"אבא אבא", מצד אהבתו להקב"ה – הנה ההמשכה שהוא
ממשיך, אינה דומה להמשכה הבאה על־ידי הקריאה של תורה.
וכמו שקובל עליו הנביא¹⁸: "ואין קורא בשמך בן, –
והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהו"ל 'ואין קורא' או 'קורא'
אותך' ומהו הדיוק 'בשמך'. כלומר: היה עליו לומר 'ואין
קוראך' או 'קורא אותך' – שאין מי שקורא אותך; מהו, איפוא,
הדיוק של 'בשמך' (שזה מורה שכאילו אכן קוראים להקב"ה,
אלא שאין קוראים אליו בשמו, 'בשמך'). אלא הכוונה,
שהנביא קובל שאין מי שיקרא אותך בשמך, היינו על־ידי תורה,

עד כאן הסביר רבנו הזקן שהמשכת אור אינסוף ברוך־הוא על
נפש האדם עצמה, הבאה על־ידי לימוד תורה, היא למעלה
בהרבה מאשר על־ידי קיום מצוות. להלן יסביר רבנו הזקן
(כלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה) "ענין נעלה בהרבה יותר
– שבת"ת לגבי מצות
שבהמשכת האו"ס
שע"י ת"ת דוקא מצינו
חידוש שנק' קריאה
(משא"ב – במצות) – פי'
שקורא בו' (שלמעלה)
מאור. ולא עוד – אלא
שאפילו לגבי קריאה סתם
– יש מעלה בת"ת, ח"ש
לכל קוראיו גו' באמת בו'
– היינו בנוגע לפעולת
ההמשכות. כלומר: רבנו
הזקן מסביר עתה ענין
הרבה יותר נעלה שיש
בלימוד תורה לגבי
מצוות, והוא –
שבהמשכה מאור אינסוף
הנמשכת על־ידי תורה דוקא, מוצאים אנו חידוש, שהיא
נקראת בשם "קריאה" (מה שאינן במצוות), כמו שאדם קורא
לחברו שיבוא אליו עם ה"עצם" שלו – כך גם על־ידי תורה
קוראים וממשיכים עצמות אור אינסוף ברוך־הוא (שלמעלה)
מהאור שממשיכים על־ידי מצוות; ולא זו בלבד, אלא
שבקריאה עצמה ישנה "קריאה" סתם – והיא נגרמת על־ידי
תפילה; ולעומת זה, הקריאה שעל־ידי תורה היא נעלה יותר,
בכך שהיא נקראת קריאה באמת. זוהי כוונת הפסוק: "קרוב ה'
לכל קוראיו" המוסב על קריאה סתם, ואילו המשך הפסוק:
"לכל אשר יקראוהו באמת" מוסב על קריאה נעלה יותר,
באמת, זה בא על־ידי תורה – ומעלת הקריאה באמת (שעל־
ידי תורה) לגבי קריאה סתם, היא בנוגע לפעולה – להמשכות
הנמשכות על־ידיה. וכפי שהרבי שליט"א מציין למאמרו של
רבנו הזקן על הפסוק ב"סידורו", שם מוסבר ההבדל, שעל־ידי
קריאה סתם (תפלה) ההמשכה היא בעינינו גשמיים: רפואה
לחולים, ברכת השנים, וכדומה, ואילו על־ידי קריאה באמת
(תורה) ההמשכה היא רוחנית ובפנימיות הנשמה.
ובלשון רבנו הזקן: והנה, המשכה והארה זו, שהאדם ממשיך
ומאיר מהארת אור אינסוף ברוך־הוא על נפשו, ועל
נפשות כל ישראל, היא השכינה, כנסת ישראל, מקור כל
נשמות ישראל כמו שיתבאר לקמן, – בפרק מ', שעל־ידי

15. תהלים קמה, יח. 16. הסימון (א) וב) משל כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהעיר על כך שזהו: "עפמשנת סנהדרין לט, רע"ב. ובסידור על פסוק זה". 17. תנא דבי אליה זוטא, כא. 18. ישעי' סד, ו.

- 1 שכן, כל התורה היא הרי שמונתו של הקב"ה, וּבְמִן שְׁנֵתָאֵר
 - 2 בְּמִקּוֹם אַחֵר. וּמִזֶּה יִתְבּוֹנֵן הַמְשִׁיךְ, לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו יִרְאֶה
 - 3 גְּדוּלָּה - מִכָּאן יִכּוֹל מִי
 - 4 שִׁמְתוֹבֵן לְהַשְׁרוֹת עַל
 - 5 עֲצֻמוֹ יִרְאֶה גְּדוּלָּה מִן
 - 6 הַקֶּב"ה, בְּשַׁעֲת עֶסֶק
 - 7 הַתּוֹרָה, - מִכֵּיּוֹן שְׁעִל־יָדִי
- לימוד תורה הוא ממשיך אליו, כביכול, את הקב"ה, כמו, 8
למשל, בשעה שהוא קורא אליו אדם אחר - הרי שזה צריך 9
להמשיך עליו יראה 10
גדולה מן הקב"ה, בשעה 11
שהוא לומד תורה, כְּמִן 12
שְׁנֵתָאֵר לְעִיל [פֶּרֶק 13
כג]: 14

ליקוטי אמרים

המשכיל להמשיך עליו יראה גדולה בשעת עסק
התורה כמש"ל [פ' כ"ג]:

יום שישי ב' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, פרק לח והנה... עד עמ' נ, כל חי.

- 15 פֶּרֶק לַח. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, מעלת המצוות
 - 16 המעשיות והמצוות התלויות בדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית
 - 17 לקדושה.
 - 18 שכן, המצוות שבמעשה ושדיבור, נעשות בכוח הנפש החיונית, המחיה
 - 19 את האברים הגשמיים (כלי
 - 20 הביצוע של המצוות) ובכוח
 - 21 מוצאות הפה והלשון וכו' 3
 - 22 הגשמיות, שעל-ידן באים 4
 - 23 דיבורי התורה והתפילה לידי 5
 - 24 ביטוי. ומכיון שתכלית ירידת 6
 - 25 הנשמה למטה היא, לא 7
 - 26 בשביל הנשמה עצמה, אלא 8
 - 27 כדי לתקן ולהעלות את הנפש
 - 28 החיונית והגוף - הדבר מושג על ידי מצוות מעשיות ועל ידי המצוות
 - 29 שדיבור.
 - 30 וְהֵנָּה, עִם כָּל הַנּוֹכַח לְעִיל, - אודות מעלת המצוות שבמעשה
 - 31 ושדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית לקדושה, וְיִבֵּן
 - 32 הַיָּטִב פֶּסֶק הַחֲלָכָה הַעֲרוּכָה בְּתַלְמוּד וּפּוֹסְקִים: דְּ"הֶרְהוּר
 - 33 לְאֹר כְּדִבּוּר דְּמִי, - ש"הֶרְהוּר" (מחשבה) אינו נחשב כמו
 - 34 דיבור, וְאִם קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּמַחְשָׁבָתוֹ וּבְלִבּוֹ לְבַד - גם
- אם עשה זאת כְּכָל כַּח כּוֹנֵנָתוֹ - לֹא יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ, - 35
בקריאת שמע, על ידי הרהורו בעניני קריאת שמע על כל 36
כוונותיה, וְצָרִיף לְחֹדֶר וְלְקִרְוֹת, - ולבטא את מלות קריאת 37
שמע בפיו: וְכֵן בְּכִרְכַּת הַמּוֹזֵן דְּאִוְרִיתָא, - [אף שלא נאמר 38
בה "ודברת בס" כמו 39
בקריאת שמע] 4 - אף 40
שלגבי ברכת המזון לא 41
נאמרה בתורה הלשון 42
"ודברת", כמו שכתוב 43
בקריאת שמע; למרות 44
זאת, הדין הוא, שאין 45
יוצאים ידי חובת ברכת 46
המזון בהרהור בלבד, 47
אלא מן ההכרח לבטא בדיבור דוקא, וּבְשָׂאֵר בְּרָכוֹת 5 - [אף 48
שהם רק 14] דְּרַבְּנָן, - וכן גם בשאר ברכות, אף שהן רק מדרבנן, 49
וּבְתַפִּילָּה 6, - [אף שהיא "עבודה שלב" 14] - עבודה עם הלב 50
ובתוך הלב. בכל זאת, מן ההכרח, שהתפילה תהיה בדיבור 51
דוקא, ולא יוצאים ידי חובה על ידי הרהור בלב בעניני 52
התפילה. 7. וְאִם - ולעומת זה, אם הוֹצִיא בְּשִׁפְטָיו - את מלות 53
קריאת שמע או ברכת המזון או ברכות או תפילה, וְלֹא בִּנְן לְבָד 54

19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל - כי אדרבה - עיקר היראה גדולה באה מהתבוננות דכאן - סיום פ' זה - שבא חברו וכו' ממש, משא"כ בפכ"ג - שהוא רק מהמשכת רצה"ע ואור (נעלה). ועכצ"ל דפי' 'כמש"ל פכ"ג' - הוא להוכיח (1) שצ"ל יראה (גדולה) בשעת עסק התורה [אף שלכאורה השכלה ויראה (וכיווץ) - הפכים]. ועוד (2) ש'מזה (מת"ת) יתבונן' - שת"ת טפל ומשמש בכדי להמשיך בו' - וכמ"ש בספכ"ג: (1) ויצונו ה' את וכו' ליראה. (2) שהתורה תרעא לדרתא". כלומר: לכאורה לא מובן כלל מה שרבנו הזקן מציין כאן למה שדובר בפרק כ"ג, שהרי, אדרבה - עיקרה של היראה הגדולה בא מההתבוננות המבוארת כאן, בסוף פרק זה, שעל ידי לימוד תורה ממשיך ומביא אדם כביכול, את הקב"ה ממש אליו למטה, כמו החבר הבא אליו על ידי שהוא קורא לו; ואילו בפרק כ"ג מדובר רק על המשכת הרצון העליון ואור נעלה על ידי תורה, ואס"כ מדוע מציין רבנו הזקן ומקשר את הענין המדובר כאן למה שנתבאר בפרק כ"ג? - מסביר הרבי שליט"א, שמן ההכרח לומר שפירוש ההוספה "כמש"ל לעיל פרק כ"ג" הוא: (א) להוכיח ולהדגיש שצריכה להיות יראה (גדולה) בשעת לימוד התורה (שכן, לכאורה אפשר הרי לחשוב שבשעת הלימוד עצמו אין משום מעלה ביראה, כי יראה מביאה לכיווץ, דבר הנוגד להשכלה ולהבנה כשלומדים ענין בתורה. - לכן מביא רבנו הזקן מפרק כ"ג, שם מוסבר שמן ההכרח שתהיה יראה גדולה בשעת לימוד התורה. (ב) מה שמדובר כאן שמלימוד התורה יתבונן האדם להמשיך יראה גדולה, הכוונה להתבונן שתלמוד-תורה הוא "טפל" (ליראה) ומשמש כמכשיר להמשכת היראה, וכפי שמוסבר בסוף פרק כ"ג מהפסוק "ויצונו ה' את כל החוקים ליראה את ה'": (א) שהתכלית של "ויצונו" של כל חוקי התורה, היא - "ליראה"; (ב) שהתורה נקראת "תרעא לדרתא" ליראה, כלומר: התורה היא כשער לגבי היראה, שהוא דבר טפל לבית - ועל כך מדובר בסוף פרק כ"ג. 1. ברכות כ, ב. שו"ע או"ח סימן סב סעיף ג. 2. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א. 3. שו"ע שם, סימן קפה, סעיף ב. 4. לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. 5. שו"ע שם, סימן רז, סעיף ג. 6. שם, סימן קא, סעיף ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה הנ"ל בפ"ע ל"ק כלל - כי אין שייך להקשות למה ציווה ה' מצוה לדבר ג"כ, כמו של"ק למה ציווה לעשות בו' אבל צריך הבנה (היטב) - למה במצוה ששייך בה ב'

מצוות שבדיבור הנחשב למעשה. כי, על-ידיה, מתבררת
החיות של הנפש החיונית והגוף, הבאה מקליפת נוגה, ועולה
לקדושה. ועל ידי העלאתה של קליפת נוגה, תתבטלנה ממילא,
הקליפות הטמאות לגמרי האחרות, ולא ישאר שום דבר

שיטתיר על אלקות, ויאיר

אור איך-סוף בעולם הזה

במדה יותר גדולה מאשר

בעולמות העליונים. להלן

תוסבר המעלה שבכוונת

המצוות. היינו, בכוונה

שיש ליהודי, שעל ידי

המצוה שהוא מקיים,

יתאחד עם הקב"ה מצוה

המצוה – ובגלל כך הוא

עושה את המצוה, שכן

אנו מוצאים, מצד שני,

יתרון גם לגבי הכוונה. אך

אף-על-פי-כן אמרו:

תפלה או שאר ברכה –

הנאמרות בלא כוונה, הן

בגוף בלא נשמה, –

מדוע מדמים את התפילה,

או הברכה, ל"גוף", ואת

הכוונה – ל"נשמה"? –

פרוש, כי כמו שכל

הברואים שבעולם הזה שיש להם גוף ונשמה, שהם: "נפש

כל חי ורוח כל בשר איש", ונשמת "כל אשר רוח חיים

באפיו" מכל בעלי חיים, – לכל נברא בעולם יש גם גוף וגם

נשמה, וה' מחיה את כלם ומחיה אותם מאין ליש תמיד

באור וחיות שמשפיע בהם, – בגוף ובנשמה; שגם הגוף

תקמרי, – ולא רק הגוף, אלא גם ואפילו אבנים ועפר הידומם

ממש – בהם לא נראית אפילו התנועה החיונית שישנה בצומח,

הגדל מקטן לגדול – הרי אפילו בהם, יש בו אור וחיות מן

יתברך, – ובמה מתבטאת החיות שברדומם? – שלא יחזר לחיות

אין ואפס בשהיה, – לפני בריאתו. – כפי שרבונו הזקן יסיביר

להלן, ב"שער היחוד והאמונה", שולא היה האור האלקי ניצב

ופועל תמיד בנברא – היה הנברא חוזר לחיות אין ואפס כמו

קודם שנברא. הרי שגם לדומם יש אור וחיות אלקי המחיה

ומאיר אותו. כך, ויותר מכך, ישנו בגוף של עצם חי – ובכל זאת,

אין השוואה ויחס כלל בין האור והחיות שבנשמה; ואף-על-פי

כן אין ערך ודמיון כלל בין בחינת אור וחיות המאיר בגוף

לגבי בחינת אור וחיות המאיר בנשמה, שהיא נפש כל חי.

1 - יצא ידי חובתו בדיעבד, – אף שלכתחילה צריכים גם לכוון,

2 ואין צריך לחזור, – כדי לומר אותן בכוונה, לבד מפסוק

3 ראשון של קריאת שמע, וברכה ראשונה של תפלה

4 שמונה-עשרה, – שאם לא כיוונו בהן, לא יוצאים ידי חובה

5 גם בדיעבד, ובדאי

6 [כריש פרק ב דברכות]:

7 - וכמו שאנו מוצאים

8 בתחילת פרק שני במסכת

9 ברכות¹⁰: "עד כאן מצות

10 בונה – עד סוף פסוק

11 ראשון של קריאת שמע

12 המצוה היא בעיקר

13 הכוונה, מכאן ואילך –

14 בשאר פסוקי קריאת

15 שמע, מצות קריאה

16 וכו'. – ויוצאים בהם ידי

17 חובה בדיבור, גם אם

18 חסרה הכוונה. – לכאורה

19 יש לשאול: מדוע לא

20 תהינה, כוונה ומחשבה

21 (בלי דיבור), טובות כל כך

22 כמו דיבור בלי כוונה? –

23 אלא, לפי מה שלמדנו

24 במעלת הדיבור, הדבר

25 מוסבר. והינו, משום

26 שהנשמה אינה צריכה תקון לעצמה במצות, רק – ענין

27 המצוות בא כדי להמשיך אור – להביא לעולם הזה את האור

28 האלקי ובכך לתקן נפש החיונית והגוף, – וזאת, על-ידי

29 אותיות הדיבור שהנפש מדברת בהמשך מוצאות הפה, –

30 הגשמיות, וכן במצות מעשיות שהנפש עושה בשאר אברי

31 הגוף: – מתעלים על ידיה הנפש החיונית והגוף. ומכיוון, כפי

32 שהוסבר – שה"תכלית" היא בשביל הנפש החיונית והגוף, הרי

33 בכל המצוות שבדיבור, אינן עוזרות הכוונה והמחשבה בהן

34 בלבד, דבר שיש לו שייכות לנפש האלקית, אלא מן ההכרח

35 שיהיה כאן דיבור, ומטעם זה יוצאים ידי חובה בדיעבד בדיבור

36 בלי כוונה ומחשבה. שכן, על ידי מעשה ודיבור דוקא, מעלים

37 ומתקנים את הנפש החיונית והגוף. עד כאן (החל מפרק ל"ה)

38 למדנו על המעלה הגדולה שב"לעשותו", שכל התכלית טמונה

39 במצוות מעשיות. שכן, כאמור, כדי שתתבצע כוונת הקב"ה

40 בבריאת העולמות, שתהיה לו יתברך "דירה בתחתונים",

41 שבעולם הזה הגשמי תהיה "דירה", מקום, להתגלות אור אין

42 סוף ברוך-הוא – הרי זה בא על-ידי מצוות מעשיות דוקא, או

הענינים, דבור וכוונה, דינם הפכי". כלומר: דבר זה כשלעצמו לא היה קשה כלל, שהרי לא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה מצוה של דבור גם, כשם שלא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה לעשות מצוה מעשית; אלא מה שיש להבין הוא מדוע במצוה ששייכים בה שני הענינים של דיבור וכוונה, – דינם הפכי: בדיבור בלא כוונה – יוצאים ידי חובה, ואילו בכוונה בלא דיבור – לא יוצאים ידי חובה; וזאת מסיים רבנו הזקן: ואם הוציא בשפתיו... 8. שו"ע שם, סימן ס, סעיף ה. 9. שם סימן קא, סעיף א. 10. יג, ב. 11. של"ה חלק א. רמט, ב.

ידי לבוש של קליפת נוגה, ולכן לא נראה בגוף שחיותו היא
אלקות, כך גם קיים אותו לבוש-מסתיר על החיות האלקית
המחיה את הנפש, ולא רואים ולא מרגישים שחיות הנפש באה
מאלקות. ההבדל שבין הגוף והנפש, מתבטא במדת הצמצום
וההתפשטות של האור והחיות האלקי – אם האור והחיות
הבאים דרך ההעלמה, הם עצמם באים במדה מצומצמת, או
שהם, האור והחיות, באים בהתפשטות, כלומר שלמרות
שהאלקות של האור והחיות אינה נראית, אבל החיות עצמה,
על-כל-פנים, נראית. ובלשון ה"תניא":

1 - שכן, דבר מובן הוא שאין השוואה כלל בין גשמיות לרוחניות.
2 גם החוקרים מודים, ש"התהוות הגשמיות מן הרוחניות – אין לך
3 יש מאין גדול מזה". ומכיון שהגוף הוא מציאות גשמית, והנפש
4 – מציאות רוחנית – הרי שאין יחס והשוואה ביניהם. וההבדל
5 הוא, כמובן, בכך שהאור והחיות המאיר בגוף אינו דומה כלל
6 לאור וחיות המאיר בנפש. ורבנו הזקן מסביר שההבדל אינו
7 מתבטא במדת ההעלם והגילוי של האלקות, שהאלקות בגוף
8 מוסתרת, ובנפש – בהתגלות, כי בזה הם שניהם שווים: כשם
9 שהגוף הוא נברא שבעולם הזה, בו החיות האלקית מוסתרת על

יום שבת קודש ג' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נ, ואף שבשניהם אור... עד עמ' 100, והתפשטות.

התלבש האור בקליפת נוגה, כדי שלא ייראה כלל שהחיות באה
מאלקות, וכך לתת את האפשרות והברירה שהדבר יוכל להיות
מנוצל לקדושה ולדבר מצוה, או ח"ו להיפך, לעשות בו עבירה,
שהיא היפך הקדושה, שהרי זה ענינה של קליפת נוגה, כפי
שלמדנו בפרקים הראשונים, שלגבי הדברים המקבלים חיותם
מקליפת נוגה, שיש בה טוב ורע, קיימת הברירה
להיות מנוצלים לענינים של טוב וקדושה, או חסר
ושלום של רע ועבירה. וכשהם מנוצלים, חלילה,
לענין של איסור ועבירה, הם מקבלים אז את חיותם
משלש קליפות הטמאות לגמרי. – על כל פנים, לאחר
והצמצומים הרבים

ליקוטי אמרים

ואף שבשניהם אור אחד שוה בבחי' הסתר פנים ולבושי' שוים שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש בו כי שניהם הם מעו"הו שבכללותו מסתתר בשוה האור והחיות שמרוח פיו ית' בבחי' הסתר פנים וירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה בצמצומים רבים ועצומים עד שנתלבש בקליפת נוגה להחיות כללות עו"הו החומרי דהיינו כל דברים המותרים והטהורים שבעולם הזה וממנה ועל ידה מושפעים דברים הטמאים כי היא בחי' ממוצעת כנ"ל אעפ"כ ההארה שהיא המשכת החיות אשר ה' מאיר ומחיה דרך לבוש זה אינה שוה בכלן בבחי' צמצום והתפשטות

19 ואף שבשניהם – בגוף ובנפש, אור אחד שוה, – האור והחיות
20 האלקי היוצר ומחיה את הגוף ואת הנפש, בא בהם במדה
21 אחידה של אור, כשהאחידות מתבטאת בכך: בבחינת הסתר
22 פנים – שפנימיות החיות מוסתרת, ולבושים שוים, שהאור
23 מסתתר ומתעלם
24 ומתלבש בו, –
25 ההסתרתו של האור
26 והלבושים בהם הוא
27 מסתתר – שווים בגוף
28 ובנפש. כי שניהם – הגוף
29 והנפש, הם מעולם הזה,
30 – ומאחר ששניהם – גם
31 הגוף וגם הנפש – הם מן
32 העולם הזה הרי הם שוים
33 מבחינת הסתרת האור
34 האלקי, שבכללותו –
35 בכל העולם הזה, על
36 עניניו הגשמיים
37 והרוחניים, מסתתר
38 בשוה האור והחיות שמרוח פיו יתברך, בבחינת הסתר
39 פנים וירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות ממדרגה –
40 עליונה, למדרגה – תחתונה, בצמצומים רבים ועצומים, עד
41 שנתלבש – האור והחיות, בקליפת נוגה להחיות כללות עולם
42 הזה הקמרי, – כדי שהחיות האלקית הבאה מ"מלכות
43 דאצילות", הנקראת "רוח פיו יתברך", תהיה במדריגה של
44 להחיות את העולם הזה החומרי – היה עליה לרדת
45 בהשתלשלות העולמות. (מ"בריאה" ל"יצירה", מ"יצירה"
46 ל"עשיה"), ובכל המדריגות שבכל עולם ועולם, והיה עליה
47 לעבור דרך צמצומים רבים, הממעטים ומצמצמים את האור.
48 ברם, גם כל המדריגות והצמצומים הרבים האלה, לא היו
49 מספיקים ליצירת דבר של "יש" ו"מציאות", כי לאחר כל
50 הצמצומים הרבים האלה, היה האור נשאר במדריגה כזו,
51 שמציאות גשמית לא היתה יכולה להיווצר ממנו כ"אם רק
52 מציאות רוחנית, וכדי שיווצרו ממנו ענינים גשמיים של העולם
53 הזה, היה על האור לעבור גם צמצומים מהפכניים, עד לידי שינוי
54 מוחלט של מהות האור. ולאחר כל הצמצומים והירידות

שעובר האור והחיות האלקי, הוא גם מתלבש בלבוש של קליפת
נוגה, כדי להחיות את כל הענינים, גם המותרים וגם האסורים,
של העולם הזה: דהיינו כל דברים המותרים והטהורים
שבבעולם הזה, – מקבלים את חיותם על ידי לבוש של קליפת
נוגה, וממנה – מקליפת נוגה, ועליה מושפעים דברים
הטמאים, – כל הדברים הטמאים והאסורים, הבאים משלש
קליפות הטמאות לגמרי – מקבלים חיותם מן הקדושה,
באמצעות קליפת נוגה. כי היא – קליפת נוגה, בבחינת ממוצעת
– בין הקדושה לבין שלש קליפות הטמאות לגמרי, כנזכר לעיל
– הרי שהאור והחיות האלקי של כל עניני העולם הזה, התלבש
בלבוש של קליפת נוגה, המסתיר על האלקות שלא יראו ולא
ירגישו שהחיות באה מאלקות – ובדבר זה, הגוף והנפש שווים.
אף-על-פי-כן ההארה, שהיא המשכת החיות אשר ה' מאיר
ומחיה דרך לבוש זה, אינה שוה בכלן – במה מתבטא אי
ההשוואה? – הרי זה בבחינת צמצום והתפשטות. – אם
ההארה והחיות הן יותר בבחינת צמצום, או שזן יותר בבחינת
התפשטות – בכך מתבטא ההבדל שבין סוג נברא אחד למשנהו.

שמיאיר דרך חלון, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמוחשיות. כך גם
 בענייננו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר
 ל"הסתרת פנים" כל הנבראים של העולם הזה שווים) קיים בה
 הבדל, אם היא באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של
 התפשטות. ובכך, כפי שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו
 של נברא, לבין ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבונו הזקן מסביר
 את ההבדל הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את
 ההבדל בין צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים:

את מה שלמדנו קודם אודות ה"הסתרת פנים" של האור
 והתלבשותו ב"לבוש" ניתן להמשיל לאור המאיר דרך מסך
 עבה, שאז האור אינו אותו מהות אור כפי שהוא לפני שעובר את
 המסך, עד שהאור המאיר דרך המסך העבה, הוא כאילו
 "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן הוא אודות
 צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור מצטמצם פחות
 או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיל לאור המאיר דרך נקב קטן,
 הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות אור

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' א

הפסול להדלקה בשבת כשר להדלקה במקדש.
 דוחה הגמרא: לא, כוונת הברייתא רק לבגדי כהונה דביון – פשתן,
 והיינו הכתונת.
 הגמרא מביאה מחלוקת בדנים של הפתילות והשמנים הפסולים
 לנר שבת, לענין כשרותם להדלקת נר חנוכה, ואגב כן עוברת
 הגמרא לעסוק בטעמו של חג החנוכה, ובהלכותיו: אמר רב הונא,
 פתילות ושמן שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין
 בהן בחנוכה, בין בשבת של חנוכה, ובין בחול.
 הגמרא מבארת את הטעם: אמר רבא, מאי מעמא דרב הונא, קסבר,
 כבתה נר חנוכה בתוך הזמן שקבעו חכמים (להלן ע"א), וקוק לה –
 חייב לשוב ולהדליקה. ולכן צריך להדליקה בפתילות ושמן
 הדולקים היטב, שאם לא כן יש לחשוש שתכבה בתוך הזמן,
 ויפגע ולא יחזור וידליקה. מוסיף רבא, וגם סבר רב הונא שמוקד
 להשתמש לאורה של נר חנוכה, ולכן אסור להדליק נר חנוכה
 בשבת בפתילות ושמן האסורים להדלקת נר שבת, שגם בנר
 חנוכה יש לחוש שמא כשישתמש לאורה ולא תדלק יפה יבא
 להטותה, ויעבור על מלאכת מבעיר.
 דעה שניה: ורב חסדא אמר, מדליקין נר חנוכה בהן – בפתילות
 ושמן הפסולים לנר שבת בחול, אבל לא בשבת.
 הגמרא מבארת את הטעם: קסבר רב חסדא, כבתה נר חנוכה בתוך
 הזמן,

מהפסוק. שלשן 'להעלות' מלמד צריך להדליק בשמן ופתילה
 הדולקים היטב, כדי שתהא שלהבת שבהם עולה מאליה, ולא
 שתהא השלהבת עולה על ידי דבר אחר – על ידי תיקון והטיה
 הנצרכים בפתילות ושמן הפסולים להדלקה בשבת.
 הגמרא מנסה להוכיח ממשנה שלא כדברי רמי בר חמא: תנן (סוכה
 נא), מכלאי מנסי כהנים, ומחמיניהם – וכן מאבנטיהם שבלו, היו
 מפקיעין – קורעים אותם לרצועות ועושין מהם פתילות, ומקין
 מדליקין המנורות שהיו בשמחת בית השואבה שהיתה מתקיימת
 בליל סוכות בעזרת נשים שבבית המקדש. הרי שאף שהאבנטיים
 היו עשויים מפשתן ושלשת מיני צמר, ולעיל (כ) שנינו בברייתא
 שהצמר פסול להדלקה בשבת, מכל מקום הדליקו בהם את
 המנורות שבמקדש בשמחת בית השואבה, ומוכח שמותר להדליק
 במקדש גם בפתילות הפסולות לנר שבת.
 דוחה הגמרא: נרות שמחת בית השואבה שאני, כיון שלא נאמר
 בתורה חיוב הדלקתם ולא נכתב עליהם 'להעלות', ולכן כל
 הפתילות והשמנים כשרים להם, מה שאין כן בנרות המנורה.
 שוב מנסה הגמרא להוכיח שלא כדברי רמי בר חמא: תא שמע,
 דתני רבא בר מתנה, בגדי כהונה שבלו, מפקיעין אותן לרצועות,
 ומקין היו עושין פתילות למנורה שבמקדש. מוכיחה הגמרא, מאי
 לאו – האם אין כוונת הברייתא גם לבגדי כהונה דבליאם –
 העשויים מצמר ופשתן יחיד, והיינו האבנטיים, הרי שהצמר

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' ב

וכיון שלא עשית כן יש לך להתחייב בנזק שנגרם מהרה. ומכך
 שפטרו רבי יהודה מוכה, שמצוה להניחה בתוך עשרה טפחים,
 ולכן אין יכול בעל הבירה לטעון שהיה לו להניחה למעלה מגמל
 ורוכבו.
 דוחה הגמרא: ודילמא אין מצוה להניחה בתוך עשרה, ומכל מקום
 פטור, דאי מיסדחא ליה טובא – שאם נטריחו הרבה, להגביה הנר
 למעלה מגמל ורוכבו, אתי לאימנועי ממצוה – יבא להמנע לגמרי
 מלקיים מצות הדלקת נר חנוכה.
 הגמרא מבארת עד איזה גובה אפשר להניח נר החנוכה: אמר רב
 כהנא, דרש רב נתן בר מנימי משמיה דרבי תנחום,

הרבים, וכשעבר הגמל נדלק הפשתן, ההנני חייב בנזקי הבירה,
 שפגע בכך שהניח נר דולק בחוץ. רבי יהודה אומר, אם פשתנו של
 בעל הגמל נדלק בגר חנוכה שהדליקו החנוני בחוץ, פטור החנוני,
 כיון שברשות הניחה שם, שמצוה להניחה בחוץ כדי לפרסם הנס.
 הגמרא דנה האם יש ללמוד מדברי רבי יהודה את הגובה הראוי
 להנחת נר חנוכה: אמר רבינא (משום דרבה), זאת אומרת – מכך
 שפטור רבי יהודה את החנוני שהדליק נר חנוכה בחוץ יש ללמוד,
 נר חנוכה מצוה לכתחילה להניחה בתוך עשרה טפחים מהקרע,
 דאי סלקא דעתך שאפשר להניחה למעלה מעשרה טפחים, מדוע
 פטור החנוני, לימא ליה – יאמר לו בעל הבירה, היה לך להניח את
 הנר למעלה מגובהו של גמל ורוכבו, כדי שלא ידלק משא בנר,

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום חמישי, ר"ח ניסן

וַיְהִי בַּיּוֹם בְּלוֹת מִשֶּׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֹאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּפְתָּה הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפָּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צֶבֶד וּשְׁנֵי־עֶשְׂרֵי בָקָר עֶגְלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשָׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: אֵת ׀ שְׁתֵּי הָעֶגְלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם: וְאֵת ׀ אַרְבַּעַת הָעֶגְלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: וּלְבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֹּהֵן יִשָּׂאוּ: וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת־קֶרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם וַיִּקְרִיבוּ אֶת־קֶרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ: וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קֶרְבָּנוֹ נְחֹשֶׁן בֶּן־עֲמִינָדָב לְמִטָּה יְהוּדָה: וְקֶרְבָּנוֹ קִעְרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קִמְרַת: פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נְחֹשֶׁן בֶּן־עֲמִינָדָב:

יום שישי, ב' ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הַקָּרִיב נִתְּנָאֵל בֶּן־צִוְעָר נְשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר: הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קִעְרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קִמְרַת: פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נִתְּנָאֵל בֶּן־צִוְעָר:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבונא של עולם, תכניס ותעיל הנד ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום חמישי ר"ח ניסן ליום שישי ב' ניסן

יהודה יישכר

שקראתי בתורתך פֶּרֶשֶׁה שֶׁל הַנְּשִׂאִים הַיּוֹם אֲנִי יְאִירוֹ נָא עָלַי כָּל נְצוּצֵי קַדִּישִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הַבְּלוּלוֹת בַּקֶּדֶשֶׁת זֶה הַשְּׁבֵט לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּתוֹרַתְךָ וּבִירְאָתְךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיִּי אֲנִי וְזָרְעִי וְזָרְעֵי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

שבת קודש ג' ניסן

ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן-חלון: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-פקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליאב בן-חלון:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתיו קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנד ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שבת קודש ג' ניסן

זבולן

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

אגרות קודש

ב"ה, י"ז ניסן, תשכ"ג

ברוקלין.

האברך מנחם מענדל שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת ההגדה אשר טרח לשלחה לכאן, וכבר אמרו חז"ל, חמרא למרא וטיבותא לשקיי, כשהמדובר בבעל בחירה (עיי' ספר המצות לאדמו"ר הצ"צ, מצות מילה סוף פרק ג')

ומענין לענין באותו ענין, כיון שעילוי ליל פסח הראשון (זמן ההגדה) הוא שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה בכבודו ובעצמו, מזה התעוררות נוספת ללימוד פנימיות התורה עיין זח"ג קנ"ב א' וק"ל.

והרי הימים ימי סגולה להנ"ל כידוע דברי קדש רבותינו נשיאינו בזה.

בברכה לבשו"ט.

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום.

יום ראשון

יום רביעי

כו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, ויקהל, רביעי.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בשלושה כלי שרת - אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל - צריכים צעירים בני תורה לגשת לעבד בכרם ה' צבאות, לקרב לב אחיהם לקיום מצות מעשיות וקביעות עתים לתורה - מבלי התחשב עם מחלת המפלגות. והאמת הגמור הוא, אשר לב ישראל הוא מעין מקור מים חיים, וברית כרותה לעבודה ותעמולה שאינן חוזרות ריקם.

יום ששי

כו אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: כי מי . . . בנפשותינו כנוז"ל.

כל הקדוש בעם אלקי אברהם ויסוד בית ישראל, בהעמדת דור ישרים וחנוכים, בכשרות האכל, ואצילות טהר קדשת השבת, מסר ונתן השם הנכבד והנורא על ידי נשי ישראל לשמורם ולעבדם.

האשה אשר תמלא חובתה ותעודתה בחיי המשפחה, בהנהגת הבית ובחנוך על פי התורה, עליה הכתוב אומר "חכמות נשים בנתה ביתה".

יום שני

יום חמישי

כו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קכ"ד.

תניא: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים.

אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אדער עניני עבירות, וואס ניט ווי דער אמת איז, אדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אדער מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פאלשע דרכים.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: אמת היא דרך המיצוע. נטיה לימין להחמיר על עצמו ולמצא בעצמו חסרונות או עניני עבירות, שאינם כפי שהאמת היא, או נטיה לשמאל, להקל על עצמו, לחפות על חסרונות עצמו, או להקל בעניני עבודה בגלל אהבת עצמו - שתיהן דרכים לא אמתיות.

שבת

כו אדר שני, פרשת החדש

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש ניסן. אמירת כל התהלים בהשקפה. יום התעודות.
הפטורה: כה אומר - עולת תמיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קכ"ד.

תניא: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן ה' בקרבנותם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב. דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאהר, עס מוז זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא

היום יום . . .

בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר לאהרן, אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארן, אותיות נראה, השכלה, איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואס דאס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאל מען ניט בלייבען באם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגילוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאן וואס חסידות הייסט, ניט דאס וואס דער שכל זאגט, דאן איז יבוא אל הקדש.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה "בקרבתם לפני ה' וימותו". 'רצוא' בלי 'שוב'. האמת היא, שפאשר נגשים "לפני ה'" צריך להקדים "תטהרו" - נקי וזך. תיכנים להפנים במעשה בפעל, שכל הגבה גבה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ו'רצוא' בלי 'שוב' היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב), שיאמר לאהרן - אותיות נראה - ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר: בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת, שהוא לפני הצמצום, יש לרעת שעל הארן - אותיות "נראה", השכלה, ישנה "כפרת", כנה של הסתרה, שזהו "פני הכפרת", אשר על כן [האזהרה] "ולא ימות", שלא להשאיר ב'רצוא' בלבד, "כי בענן אראה על הכפרת", הצמצום הראשון כוונתו הגילוי, והמבוא לכך הוא ה'ואל', בטול עצמי, לבצע את מה שהחסידות מורה, לא את מה שהשכל אומר. או אז - "יבא אל הקדש".

יום שלישי

יום ששי

כח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בקריאת שמע שעל המטה: "רבנו של עולם, הריני מוחל", וכן "למנצח גו' בבוא" - אין אומרים בשבת יום טוב, אבל צריך לומר בשאר ימים שאין אומרים בהם תחנון. בסיום הג' פרשיות אומרים תבת "אמת". יעלו חסידים - פעם אחת, הנה מטות - ג' פעמים, יברכך - ג' פעמים. בתקון חצות אין אומרים "למנצח גו' בבוא" בימים שאין אומרים בהם תחנון.

יום ראשון

כח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: ועולם . . . 104 אלקות ממש.

"הרחמן" דברית מילה - אומרים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, אז מען גיט דמי קדימה אז דער אינגעל זאל לערנען - (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): - דאס איז פאר דער ישיבה.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים, "כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים". ונוהגים אצלנו, שנוהגים דמי קדימה שהילד ילמד (ונתן פבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י] צ נשמתו־עדן סכום מסוים באמרו): זה עבור הישיבה.

הפטורה: ויברת יהודך גוי, ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון של הפטורת מחר חדש. מברכים ראש חדש אדר שני, אמירת כל התהלים בהשקמה, יום התועדות.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות:

(א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גוי, ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שיין זה יהי' לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתועדות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב-רכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאס קען זאגען א חסיד, וואס האט געדאווענט און געטאן אין עבודה דרייסיג יאהר.

באמירת "לחיים" יש שתי נוסחאות: (א) "לחיים טובים ולשלום", וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גוי, ועץ הדעת גפן היה, ולכן מברכים שיין זה יהיה לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש היה עונה "לחיים ולברכה". פעם בהתועדות שהיה נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: "לחיים ולברכה". אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב-רכה. הצ"צ אמר על זה: זאת יכול לומר חסיד, שהתפיל ועסק בעבודת ה' שלשים שנה.

שיעורים. חומש: תזריע, שני עם פירש"י.

תהלים: קמ"קב.

תניא: והנה צמצום . . . נג עבודתם.

באחת ההתועדות אמר אאמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, און אידען דארפען מאכען מיש לאין, פון די גשמיות מאכען רוחניות. די עבודה מאכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאכען א כלי פאר רוחניות, דאס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט.

באחת ההתועדות אמר אדני אבי מורי רבי [הרש"ב]: הקדוש ברוך הוא ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, ויהודים צריכים לעשות מ"יש" ל"אין", מהגשמיות לעשות רוחניות. העבודה לעשות מגשמיות רוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות – זוהי מטלה אישית. בזה מחייב כל אחד ואחד בפרט.

יום ראשון ל אדר א, ר"ח ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קמה־קנ.
תניא: פרק לד. והנה . . . מג כמ"ש לקמן.

אאמו"ר אמר: א חסיד מאכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאפ טאן בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאס אליין וואס ער מאכט ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף פרעגען בא זיך אליין: וואס טו איך אויף דער וועלט?

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: חסיד יוצר סביבה. אם לא – עליו לפשפש בכליו, מה מצבו האישי. ודבר זה עצמו, שאינו יוצר סביבה – צריך לשברו [=את רוחו] בקיסם. ועליו לשאל את עצמו: מה אני עושה בעולם הזה?

יום חמישי א ניסן, ר"ח ה'תש"ג

כל החדש אין אומרים תחנון.
אחר אמירת הנשיא אומרים "יהי רצון" הנדפס בסדור תורה אור, וגם כהנים ולויים אומרים אותו.
שיעורים. חומש: תזריע, שלישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: אך מי . . . נג ל"ח.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] צוה לגיסו הרב משה הורנשטיין הכהן לאמר ה"יהי רצון" שאחר הנשיא, ואמר לו כי אפלו כהן ולוי צריך לאמרו, כי זה שיף לעבור.

יום רביעי ב ניסן ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, רביעי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: והנה שכו . . . 106 קדם ה'.

הלולא של כבוד קדשת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]. נסתלק אור ליום א, ב ניסן שנת תר"ף ברוטוב, ושם מנוחתו־כבוד.

מאמר הראשון אשר אמרו ברבים, אחרי הסתלקות אביו: ביום השני דחג הספות תרמ"ג, ומתחיל "כתר יתנו לך כו'". מאמר – ברבים – האחרון בהיותו בעלמא דין – בסעודת פורים תר"ף, ומתחיל "ראשית גוים עמלק גו' קץ שם לחשף".

יום חמישי ג ניסן ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, חמישי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: והיינו אפילו . . . 106 כמ"ש לקמן.

משעורי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בכל יום פרשה חמש עם פירוש רש"י. אמירת תנ"ך בעל־פה: פרק אחד מתורה, וכן מנביאים, וכן מכתובים. פרק אחד משניות. שעור גמרא לעיוני – ב' דפים לשבוע, שעור למגורס – ג' דפים ליום. שעור בירושלמי. גם שעור – לא בכל יום – בפוסקים. במשך השנה היה מסים כל ה'מדרש רבה': לזה בסדרות הארכות ופורע בקצרות.

יום ראשון כ"ו אדר ה'תש"פ

כלי עץ שאינו עשויין לקבלה

ובט"ז (שם סקמ"ג) הקשה על דברי ה'בית יוסף' מההלכה (ש"ע שם סעי' לו) ש"צינור שאין לו ארבע שפות אינו חשוב כלי וראוי להביא על ידו מים למקוה" – והרי "צינור לא עדיף מפשוטי כלי עץ דמקבל טומאה מדרבנן"!

ותירצו האחרונים (מקוה ישראל, ערוך השלחן) על פי דברי הרמב"ם כאן ש"שלש מדות בכלי עץ שאינן עשויין לקבלה" ונמצא שגם בפשוטי כלי עץ המקבלים טומאה מדרבנן, יש הבדלים:

בנוגע לטבלא, מפורש ברמב"ם שהיא מהסוג המקבל טומאה: "כלי עץ העשוי לתשמיש כלים והאדם כגון השולחן והטבלה וכו' מקבלין טומאה" ולכן כתב ה'בית יוסף' שהיא מקבלת טומאה מדרבנן, אבל הצינור המיועד להעביר מים אינו נחשב למשמי אדם (כפי שכתב החת"ס – שו"ת יו"ד סי' קצח) אלא הוא בכלל "כלי העשוי לתשמיש כלים בלבד" שאינן מקבלים טומאה אפילו מדרבנן.

הלכות כלים פרק ד, הלכה א: שֶׁלֶשׁ מִדּוֹת בְּכָלִי עֵץ שֶׁאֵינוֹ עֲשׂוּיִין לְקַבֵּלָהּ: כָּל כָּלִי עֵץ שֶׁהוּא עָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ אָדָם בְּלִבָּד, כְּגוֹן הַסֵּלֶם – מַחֲזֵר, וְאִינוֹ מְקַבֵּל טֹמְאָה... וְכָל כָּלִי עֵץ הָעָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ הַכֵּלִים וְהָאָדָם, כְּגוֹן הַשְּׁלַחַן וְהַטַּבֵּלָה וְהַמַּטָּה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן – מְקַבְּלִין טֹמְאָה... וְכָל כָּלִי עֵץ הָעָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ הַכֵּלִים בְּלִבָּד, שֶׁהָרִי הוּא מְשַׁמֵּשׁ מְשַׁמְשֵׁי אָדָם... הָרִי זֶה מַחֲזֵר מִבְּלוֹם.

דין הוא במקוואות ש'הויית' המקוה צריכה להיות בטהרה, ואם המים באו למקוה מכלי המקבל טומאה – המקוה פסול. ולכן כתב ה'טור' (יו"ד סי' רא): "המניח טבלא אצל המקוה... אפילו אין לה שפה (דפנות) כלל פוסלת, כיון שמקבלת טומאה". ולמרות שדין הטבלא כפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה – מבאר ה'בית יוסף' (שם) "דפשוטי כלי עץ, אע"פ שאינן מקבלים טומאה מן התורה – מקבלין טומאה מדרבנן".

יום שני כ"ז אדר ה'תש"פ

ייחוד מספק

אך יש אומרים שהלכה זו מבוארת לפי דברי הרמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"ח) לגבי מדרס הזב, שרק כלי המיועד מלכתחילה לשיבה או שכיבה נטמא מדרס, אך גם כאשר הכלי משמש לשיבה ולמטרה נוספת נטמא במדרס, וגם כאן ייחוד מספק אכן אינו נחשב ייחוד אלא שבנידון דידן יש ייחוד וודאי לשתי מטרות, כי כל זמן שלא החליט איזה ישמש לשכיבה ואיזה לאהלים, יכול להשתמש בכל אחד מהם לשני השימושים, ודינו ככלי המיוחד למטרת טומאה וטהרה כאחד המקבל טומאה.

ואולם רק כאשר שני השימושים אינם סותרים זה את זה ניתן לומר שהחפץ מיועד לשניהם יחד, אך בקלף המעובד לשם תפילין ולשם חול שני השימושים לא יכולים להתקיים כאחד, כי אם יכתוב עליו תפילין שוב אינו יכול לכתוב עליו דברי חול, ולכן אין זה ייחוד.

(שנוג יום טוב סי' ה')

הלכות כלים פרק ח, הלכה טו: עֲשֵׂה לִי שְׁנֵי פִינִיָּים, אַחַת לְצוּרוֹת וְאַחַת לְאַהֲלֵי - הָרִי שְׁנֵיהֶן מְקַבְּלִין טֹמְאָה, עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ וַיֹּאמֶר: זֶה לְבָד, וְזֶה לְבָד.

כתב הרמ"א (א"ח סי' מ"ב): קלף המעובד לשם תפילין אסור לכתוב עליו דברי חול, כיון שכבר הוכן לצורך קודש. ונחלקו הפוסקים האם ניתן להתנות בעת העיבוד שאם יצטרך יוכל לכתוב עליו דברי חול. יש אומרים שאם בעת העיבוד מתנה שיוכל להשתמש בו לצורך אחר, אין זה עיבוד לשם תפילין, אך יש שהוכיחו מההלכה זו שדי בייחוד מספק, שהרי כאשר אמר לאומן לייצר לו שני סדינים, אחד לצורות ואחד לאהלים ולא פירש לאיזה שימוש מיועד כל אחד, שניהם מקבלים טומאה אף שאף אחד מהם אינו מיוחד בוודאות לשם אהל (המקבל טומאה). ואם כן גם בעיבוד קלף לשם קדושת תפילין אפשר להתנות שאם ירצה ישתמש לחולין, כי גם ייחוד מספק מועיל.

כלי מתכות המחוברים לקרקע - מקבלים טומאה? יום שלישי כ"ח אדר ה'תש"פ

בגוף הכללי ומקבל טומאה. ופסק הרמב"ם (להלן פ"א הכ"ד) כחכמים "שכל כלי מתכות שקבעם בקורה או בכותל מקבלין טומאה". ולכאורה, הרי זו סתירה לדבריו כאן שכלי מתכות שהשימוש בהם הוא במחובר לקרקע אינם מקבלים טומאה אף אם יש להם שם בפני עצמם?

וביאר (מאמר מרדכי. משנה אחרונה):

כלי המתכות הנמנים כאן הם כלים שעיקר עשייתם להשתמש בהם כשהם מחוברים לקרקע, ולכן הם בטלים לקרקע ואינם מקבלים טומאה "אפילו קודם שיקבעו" כי תכלית עשייתם היא להתחבר לקרקע, ואילו כלי המתכות

הלכות כלים פרק ט, הלכה א: כָּל כָּלִי מִתְּכֹת שֶׁשֵׁי לָהֶם שֵׁם בְּפָנֵי עַצְמוֹ, מְקַבְּלִין טֹמְאָה - חוּץ מִן הַדֵּלֶת, וְהַנֶּגֶז, וְהַמַּנְעוּל... מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוּ עֲשׂוּיִין לְקַרְקַע... אֵינָן מְקַבְּלִין טֹמְאָה, וְאֵפֶלּוּ קִדְּם שִׁיקְבְּעוּ.

הקשו האחרונים (מאמר מרדכי סי' צז. משנה אחרונה כלים פ"א מ"ב).

צמח צדק יו"ד סי' קע):

שנינו (כלים פ"ט מ"ב): דף של נחתומין של מתכת (עליו לשים את הבקע" פיה"מ) שקבעו בכותל - רבי אליעזר מטהר, כי מחובר לקרקע נחשב כקרקע ואינו מקבל טומאה וחכמים מטמאים, ואף שקבעו בכותל הרי הוא כלי בפני עצמו (עד שיעשה שינוי

שמקבלים טומאה לדעת חכמים נעשו מתחילה להשתמש בהם לבדם אף כשאינם מחוברים לקרקע (כדף של נחתומין משמש את הנחתום אף כשאינו קבוע בכותל), ולכן אינם בטלים לקרקע ומקבלים טומאה.

הקשה על זה אדמו"ר ה'צמח צדק' (שם):

למסקנת הגמרא (בבא בתרא סו, א) חכמים מטמאים דף של נחתומין אף אם 'קבעו ולבסוף חקקו', היינו שקודם קבע את הדף בכותל ואחר כך הכינו ועשאו כלי, וכאן הרי תחילת עשייתו במחובר לקרקע ואם-כן מדוע לדעת חכמים נחשב

כלי שאינו בטל לקרקע?
ותירץ:

רק כלים המשמשים את המחובר לקרקע - כגון הציר והמנועול שהם חלק משימוש הדלת - נחשבים כקרקע ואינם מקבלים טומאה, אבל כלים שאינם משמשים את המחובר לקרקע, כגון דף של נחתומין שאינו משמש את הכותל אלא נועד לצרכי אפיה, הרי הם כלים בפני עצמם (אף שכבר מתחילתם נקבעו במחובר לקרקע) ואינם כקרקע.

טומאת משקין בכלי חרס מאחוריו יום רביעי כ"ט אדר ה'תש"פ

תוכו - אף כלי שטף אם נטמא תוכו נטמא גבו, ואם נטמא גבו לא נטמא תוכו. ומשמע שהן כלי שטף והן כלי חרס, אם נגעה טומאה בגב הכלי נטמא גבו ולא נטמא תוכו.

ודוחה ראייה זו כי יש לומר שהלשון 'נטמא גבו' נאמר רק בכלי שטף אבל כלי חרס אינו נטמא מגבו, והגמרא משווה כלי שטף לכלי חרס לא לומר ששווים בכל, אלא שכמו שבכלי חרס דין גבו שונה מדין תוכו (בגבו אינו נטמא כלל, ובתוכו נטמא כל הכלי), כך בכלי שטף דין גבו שונה מתוכו (נגעה טומאה בגב הכלי - נטמא בגבו ולא בתוכו, נגעה בתוכו - נטמא כולו).

וה'כסף משנה' (הל' שאר אבה"ט שם) מיישב את הרמב"ם כי פשוט לשון הגמרא מורה שכלי חרס וכלי שטף שווים בכל, ובשניהם אם נגעה טומאה בגבו נטמא גבו ולא תוכו.

ואת קושיית הראב"ד - איך יתכן שטומאת משקין מדרבנן חמורה מטומאה דאורייתא - מתרץ ה'כסף משנה': חכמים החמירו במשקין יותר מטומאת הזב, כיון שעלולים לקבל טומאה בקלות יתר כי אינם צריכים 'הכשר' (רש"י שבת יד, ב ד"ה גורח) וכמו שגזרו על המשקין מטעם זה להיות 'ראשון לטומאה' (אפילו אם נטמאו ב'ראשון' ומן התורה הם 'שניים').

הלכות כלים פרק יג, הלכה ד: פלי חרש שנגעו משקין טמאין באחוריו בלבד, נטמאו אחוריו בשאר כל הכלים. במה דברים אמורים? בשניה לו תוך; אבל אם אין לו תוך, ונגעו בו משקין טמאין - הרי זה טהור.

כלי חרס אינו מקבל טומאה אלא מתוכו, ואם נגעה טומאה בגבו (אחוריו) אינו נטמא (לעיל ה"א) אך בטומאת משקין (שהיא מדרבנן, סובר הרמב"ם שנטמא מגבו, וכתב בהל' שאר אבות הטומאות (פ"ז ה"ג) "כשגזרו על המשקין שיטמאו את הכלים (שהרי מן התורה משקין שהם ראשון לטומאה אינם מטמאים אדם וכלים)... אם נגעו משקין טמאין באחורי הכלי... נטמאו אחוריו בלבד".

אך הראב"ד (הל' שאר אבה"ט שם) השיג וכתב: "אין השכל נותן שיעשו משקין מה שאין המת והשרץ עושים". כלומר, אם מת ושרץ שטומאתם מן התורה אינם מטמאים כלי חרס מגבו, לא יתכן שטומאת משקין שהיא מדרבנן טמא כלי חרס מגבו.

והוסיף הראב"ד: הרמב"ם למד כך מדברי הגמרא (בכורות לה, א) המשווה כלי שטף (מתכת ועץ) לכלי חרס וכשם שכלי חרס אם נטמא תוכו נטמא גבו, אבל "אם נטמא גבו לא נטמא

טהרת תנור שנשבר יום חמישי א' ניסן ה'תש"פ

אין בשבר ארבעה טפחים אפילו שיש בו רוב התנור. ולשיטה זו מקילים ומטהרים את התנור באחד משני התנאים: א. אין בו רוב התנור. ב. אם אין בו ארבעה טפחים.

לשיטת התוספות (נדה כו, ב ד"ה התחלתו) והר"ש (כלים שם) — תנור בן תשעה טפחים שנשבר אינו מקבל טומאה רק אם אין בשבר ארבעה טפחים, אבל אם יש בו ארבעה טפחים מקבל טומאה אף שלא נשאר רוב התנור. ותנור בן שבעה טפחים שנשבר אינו מקבל טומאה רק אם אין בשבר רובו של התנור אבל אם רוב התנור נשאר, הרי הוא טמא אף שאין בו ארבעה טפחים. כלומר, מחמירים, והשבר טהור רק אם כן נתקיימו שני התנאים: א. אין בו ארבעה טפחים. ב. אין בו רוב התנור. ומדוע סתם הרמב"ם ולא חילק בין תנור בן תשעה טפחים לתנור בן שבעה טפחים?

מפרש ה'תפארת ישראל' (כלים שם, ברעז אות ב) ששיטת הרמב"ם היא כשיטת התוספות והר"ש:

הלכות כלים פרק טז, הלכה א: תנור גדול, שרייו ארבעה טפחים; וחקקו, שרייו רבו. ביצד? שאם נשאר בגדול ארבעה טפחים, וחקקו רבו - מקבל טמא; פחות מכאן, אינו מקבל טמא. וכן אם נטמא, ונתצו עד ששייר בו פחות מארבעה טפחים בגדול, או פחות מרב חקקו - טהור.

לדעת חכמים במשנה (כלים פ"ה מ"א), תנור גדול שנשבר — אם נשאר בגובהו ארבעה טפחים, מקבל טומאה. וכן אם נטמא התנור ונשבר ונשאר בו שבר שגובהו ארבעה טפחים, אינו נטהר.

ולמסקנת הגמרא (חולין קכד, א) יש הבדל בין תנור שגובהו תשעה טפחים ומעלה, לתנור שגובהו שבעה טפחים ומטה. ובביאור הדבר נאמרו שתי שיטות (מלאכת שלמה ומשנה אחרונה כלים שם):

לשיטת רש"י (חולין שם ד"ה בתנורא) — תנור בן תשעה טפחים שנשבר אינו מקבל טומאה (ואם נטמא נטהר מטומאתו) אם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קג

"תנור גדול שריו ארבעה טפחים" היינו, תנור שהוא מתשעה טפחים ומעלה, ואפילו יש בו מאה אמה, אם נשבר ונשאר ממנו רק שבר קטן ביותר – כל זמן שיש בשבר ארבעה טפחים מקבל טומאה, ואם נטמא לפני שבירתו נשאר בטומאתו.

"והקטן שריו רובו" – תנור קטן מתשעה טפחים ואפילו קטן ביותר שנשבר, גם אם השבר פחות מארבעה טפחים, מקבל טומאה, ואם נטמא קודם השבירה אינו נטהר – כל זמן שרובו קיים.

בצק בסדקי העריבה – מתי חוצץ?

יום שישי ב' ניסן ה'תש"פ

והקשה הצ"ח (פסחים שם נו, א):

מדוע כתב כאן הרמב"ם בסתם ש"בפסח הואיל ואיסורו חשוב, חוצץ ולא נטמאת העריבה", ולא חילק בין כזית לפחות מכזית? והרי בביעור בצק של חמץ לפני הפסח כן חילק וכתב (הל' חור"מ פ"ב הט"ו): "בצק שבסדקי העריבה, אם יש כזית במקום אחד - חייב לבער, ואם לאו... בטל במיעוטו (אם רוצה בקיומו)", ומשמעות הגמרא היא שדיניהם שווים ואם אין בבצק שיעור כזית (ובדעתו לבטלו), לענין פסח – אין צריך לבערו קודם הפסח, ולענין טומאה – אינו חוצץ כי נחשב לחלק מן העריבה?

ובספר 'כתור המלך' (הל' חור"מ שם) ביאר על פי דברי ה'מגן אברהם' (אור"ח סי' תמב סק"ו), שבצק בסדקי העריבה פחות מכזית אף שפטור מלבערו חייב לבטלו. וגם לדעת הרמב"ם חייבים לבטלו כי 'חצי שיעור אסור מן התורה' ועוברים עליו ב'בל יראה' – ולכן לענין חציצה בטומאה לא חילק בין 'כזית' לפחות מ'כזית' כי אף פחות מ'כזית' איסורו חשוב ו"חוצץ ולא נטמאת העריבה".

אמנם, רש"י סובר כשיטת הפוסקים שעל 'חצי שיעור' אין עוברים בבל יראה, וכיון שאין צריך לבטלו מן התורה, בצק פחות מ'כזית' אין איסורו חשוב והוא חלק מן העריבה (אם דעתו לבטלו) ואינו חוצץ.

הלכות כלים פרק כ, הלכה ט: **בצק שבסדקי העריבה שנגע בו שרץ - אם בפסח - הואיל ואיסורו חשוב, חוצץ ולא נטמאת העריבה. ואם בשאר ימות השנה - אם היה מקפיד עליו, העריבה מהורה; ואם רוצה בקיומו, הרי הוא כעריבה, ונטמאת העריבה.**

מקור ההלכה הוא במשנה (פסחים מה, א): בצק של חמץ שבסדקי העריבה (קערה שלשים בה בצק), אם יש כזית של בצק במקום אחד חייבים לבערו לפני הפסח ואם אין כזית ממנו במקום אחד הרי הוא בטל במיעוטו, ואין חייבים לבערו. וכן לענין הטומאה.

ופירושו בגמרא (שם נו, א. לפי רש"י ד"ה בפסח) שאם נגע השרץ בבצק שבסדקי העריבה בפסח שאיסורו חשוב, הבצק חוצץ בין השרץ והעריבה ואין טומאה יורדת לעריבה (גם אם אין הבעלים מקפידים על הבצק ובכוונתם לבטלו שם). וזאת, אם יש בבצק 'כזית', כי איסור חמץ מחשיב בצק בשיעור זה כדבר נפרד מן העריבה, והריהו חוצץ בין השרץ לעריבה. אך אם אין בבצק 'כזית' (ובכוונת הבעלים לבטלו) הרי הוא נחשב כחלק מהעריבה ואינו חוצץ.

ובשאר ימות השנה אין הדבר תלוי בשיעור הבצק, אלא אם הבעלים מקפידים על הימצאות הבצק ורוצים להסירו - חוצץ אפילו אין בו כזית, אך "אם רוצה בקיומו", הרי זה כאילו נגע השרץ בעריבה.

שבת קודש ג' ניסן ה'תש"פ

שיעור בגד לטומאה ולקנין

שלוש אצבעות, ובטעם הדבר ביאר בשו"ת 'באר יצחק' (חור"מ סי' ה), כי יש לחלק בין שיעור שלוש אצבעות (בבגדי צמר ופשתים) לשיעור שלושה טפחים (בשאר בגדים): השיעור של שלוש אצבעות נאמר לגבי עצם הגדרתו כ'בגד', כמבואר בגמרא שעניים משתמשים בו כטלאי, אך שיעור שלושה טפחים בבגד משאר מינים הוא דין מיוחד בטומאה, ולכן אין החילוק אמור לעניין קנין, כי העיקר שקרוי בגד, ולעולם בשיעור שלוש אצבעות קרוי בגד – בין בצמר ופשתים ובין בשאר מינים. והראיה שהרי לדעה אחת בגמרא שאר בגדים (שאינם מצמר ופשתים) אין מטמאים כלל, ובקנין לא מצאנו חסרון בבגדים אלו, ובהכרח שאין למדים מטומאה לקנין אלא את השיעור הנדרש לעצם הגדרת בגד.

ויש שביארו, לפי דברי הרמב"ם להלן (פכ"ג ה"ג), שהקוצץ חתיכה מבגד למטרה מסוימת (כגון לעשות כפפה) טמא אף בשלוש על שלוש אצבעות (גם בבגדים משאר מינים), כי מחשבתו מועילה להחשיבו כבגד גם בשיעור זה. ולפי זה

הלכות כלים פרק כב, הלכה א: **במה שיעור הנגד להטמאה...? שלש אצבעות על שלש אצבעות.... כמה דברים אמורים? בבגדי צמר ופשתים. אבל בגדים של שאר מינים, אין מקבלין טמאה מכל הטמאות, אלא אם היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יותר... כמה דברים אמורים? בקרעים הבאים מן הבגדים. אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא, הרי זה מקבל שאר טמאות.**

בגמרא (ב"מ ז, א) מבואר שלצורך קנין סודר יש לאחוז בבגד בשיעור שלוש אצבעות, ופירש רש"י, כי בפחות מכך אינו קרוי בגד, כמו לגבי דיני טומאה.

אמנם בהלכה זו מבואר שרק בבגדי צמר ופשתים די בשיעור שלוש על שלוש אצבעות, אך בבגדים משאר מינים צריך שיעור שלושה על שלושה טפחים. ולפי זה לכאורה גם לענין קנין סודר בבגד משאר מינים נדרש שיעור שלושה טפחים.

אך למעשה משמע מדברי הפוסקים שבכל בגד די בשיעור

וכל זה בחתיכה שנקרעה מבגד גדול, אך בגד קטן שנוצר מלכתחילה על מנת להשתמש בו כמות שהוא, מטמא אף בכל-שהוא, כמבואר בהמשך ההלכה כאן. ולפי זה גם לגבי קנין סודר ניתן להשתמש בבגד פחות משלוש על שלוש, כגון אבנט, מאחר שהוא בגד בפני עצמו (שו"ת דברי יציב חו"מ סי' נה).

לגבי קנין חליפין, בעצם העובדה שמשתמש בו לצורך הקנין מחשיבו ואין צורך בשלושה על שלושה טפחים, אך גם בזה נדרש הפחות שיעור שלוש על שלוש אצבעות, כי בפחות מכך אין מועילה מחשבה כמבואר ברמב"ם (סדרי טהרות כלים רמח, ב ד"ה לאחיה).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט ניסן, תשכ"ג
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מו"ה אפרים אליעזר שי הכהן

שלום וברכה!

היום בקר לפני נסיעתי על הציון הק' נתקבל מכתבו מיום השני עם המצורף אליו, והזכרתי על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

ולהערתו בסיום המכתב - למ"ש בס' טו"א - ואינו תח"י - דלכאורה ישראל בכניסתם לארץ מותרים היו לאכול חדש בשבע שכבשו, שהרי לא חמיר מקדלי דחזירי דאשתרי, ומתוך, דהי' בזה איסור קצירה ולא אישתרי אלא מה שמצאו מן המוכן, וכת"ר מדילי מתוך מה דקשה על תירוצו זה [שהרי קצירה ביריחו מותרת (רש"י פסחים נ"ה ע"ב ד"ה וקוצרין) כיון דתבואת יריחו אינה כשרה למנחות], דהיינו רק כשיושבים בארץ שיש שם מקום להביא מן המובחר, ומסיים בצ"ע.

ולפע"ד מה שיש להעיר בכל ג' הנ"ל הוא.

(א) בנוגע להקושיא - לכאורה פשוט דהיתר דקדלי דחזירי הוא בקשר עם המלחמה* (עכ"פ בקשר עם הכבוש**) והמובא בנוגע לאיסור חדש, הרי הי' תיכף בכניסתם לארץ, קודם כל מלחמה וכבוש, כמקרא מפורש.

(ב) התירוצו שלא הותר אלא המוכן ולא הצריך קצירה - אינו מובן, שהרי **מפורש** בקרא "כרמים וזיתים" ולמה תגרע תבואה שבשדות. ואולי הכוונה דרך איסור אכילה הותר ולא איסורין אחרים - וכסיום הכתוב "ואכלת".

(ג) [בתירוצו כת"ר ומה שסיים בצ"ע, - לכאורה פשוט הוא - דכיון דהעומר בא מן הארץ, אפשר להביאו רק מהארץ שכבר נכבשה, והרי באותה שעה לא הי' ישראל אלא בסביבת יריחו. ולא גרע מגוג צריפין (מנחות ס"ד ב') דכשלא ביכר - מביאין אותו **מכל** מקום.

בברכה לבשו"ט.

(* עיין רמב"ם הל' מלכים (ח, א) "אם ירעב".
(** עיין רמב"ן ואתחנן (ו, י) "התיר להם שללי".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ו אדר-ג' ניסן ה'תש"פ

יום ראשון כ"ו אדר ה'תש"פ

הלכות כלים

פרק שלישי

(1) יבאר כלי עץ העשוי לנחת או להיטלטל מלא וריקן או סתם. ומה הם הכלים העשויים לטלטל במילואן. וכיצד מודדים הכלי לידע אם מחזיק מ סאה ומה נמדד עמו. כלי עץ שאינו מחזיק ארבעים סאה כדרכו אלא אם כן הטהו על צדו.

א. כל כלי עץ העשוי לנחת², אפלו אינו מקבל אלא דבר מועט³ - אינו מקבל טמאה⁴ לא מן התורה ולא מדברי סופרים. וכל כלי עץ העשוי להיטלטל מלא וריקן פשק, אפלו היה מחזיק מאה סאה, ואף על פי שיש לו שולים, הואיל ואינו עשוי לנחת - הרי זה מקבל טמאה דין תורה בשאר כלי קבול. וכל כלי עץ שהוא סתם⁵, אם היה לו שולים לישוב עליהם על הקרקע⁶ כדי שלא יהא נוח להתגלגל, והיה מחזיק ארבעים סאה בלח שהן כורים בקבש - אינו מקבל טמאה כלל, לא מן התורה ולא מדברי סופרים, מפני שחזקתו⁷ שעשוי לנחת. ודברים אלו דברי קבלה הן. מפי השמועה למדו⁸: מה שק - שהוא מיתלטל מלא וריקן, אף כלי עץ לא יטמא אלא אם כן היה מיתלטל מלא וריקן; להוציא כלי עץ העשוי לנחת.

(2) עשוי להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (3) ואפשר לטלטלו כשהוא מלא. (4) בחגיגה כו, ב אמרו גבי שולחן שבבית המקדש, שאילמלא היו מוציאים אותו להראותו לעולי רגלים לא היה מקבל טומאה מפני שהוא עשוי לנחת במקום אחד. וטעמו של דבר: כלי עץ הוקשו (השווה) לשק, ששניהם נכתבו בפסוק אחד (ויקרא יא, לב) ודרשו: כלי עץ מטמא רק כשהוא דומה לשק שהוא מיתלטל, וזה אינו מיתלטל כלל (רבינו בסוף הלכה זו). (5) לא נקבע אופן שימוש. (6) להוציא שוליים עגולים או משופעים. (7) הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. (8) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ה שנינו: מה שק מיוחד שהוא מיתלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיתלטלים במילואם.

ב. הפלים שחזקתן שהן עשויין לנחת, כגון שדה⁹ תבה ומגדל¹⁰ וכורת הקש¹¹ וכורת הקנים¹² ובור ספינה¹³ גדולה¹⁴ וכיוצא באלו, אם הן מחזיקין ארבעים סאה - אין מקבלין טמאה¹⁵. ואילו הן הפלים של עץ שהן עשויין¹⁶ להיטלטל במילואן: דידור¹⁷ שמניחין אותו על העגלה, וקוסטות המלכים¹⁸, וערכת העבדן¹⁹, ובור ספינה קטנה²²

שאינה יכולה להלך באמצע הים הגדול²⁰, והארון. כל אחד מחמשת כלי עץ אלו, אף על פי שהן מקבלין יותר מארבעים סאה - הרי אלו מקבלין טמאה, שלא נעשו מתחלתן אלא להיטלטל מלאין²¹. ושאר כל כלי עץ²², אם היו מקבלין ארבעים סאה ויש להם שולים - חזקתן שאינן עשויין להתלטל במילואן, ולפיכך אין מקבלין טמאה. וכן כלי עץ²³ וכלי העור המקבלין ארבעים סאה בלח - אין מקבלין טמאה, אלא אם כן נעשו מתחלתן להיטלטל פשהן²⁴ מלאין.

(9) מרכבה שמסיעים בה נשים והיא נישאת בידי אדם. (10) ארון גדול עשוי בתבנית מגדל ומניחים בו כלים ומזון. (11) כוורת קלועה מקש. (12) עשויה מקני סוף. (13) הספינות המפליגות בים מוליכות כלי גדול מאוד של עץ מלא מים לשתייה וקוראים לו "בור ספינה". (14) המפליגה בים הגדול. במשנה: "ספינה אלכסנדריה" ופירש שם רבינו, הספינות המפליגות לאלכסנדריה של מצרים ונכנסות לים הגדול. ויש מפרשים שהכוונה לספינות של תגרי אלכסנדריה שעומדים בקשרי מסחר עם ארצות רחוקות, פרט לספינות קטנות שאינן מתרחקות מן החוף ומשמשות את התחבורה בין המקומות שעל חוף הים. בורות אלו עשויות לנחת מבלי להורידן מן הספינות, מפני שממלאים אותן מים שיספיקו לזמן רב, ואם אינן מחזיקות ארבעים סאה מוכרחים להורידן בכל פעם ולמלאותן כשאפסו מי השתייה. (15) משמע שאם אינם מחזיקים ארבעים סאה - מקבליים טומאה. (16) נעשו לכתחילה לשם זה. (17) חבית עץ גדולה מוטלת על עגלה ומובילים בה מים. חבית כזו נעשתה כדי להובילה בעגלה ולפיכך נידונית כדבר המיתלטל מלא וריקן. (18) תיבה גדולה עשויה תאים תאים להניח בהם מזון ומשקין והמלכים היוצאים לדרך מובילים בה צידה מספיקה לכמה ימים. (19) עריבה גדולה, שהאומנים שורים בה את העורות העומדים לעיבוד. (20) אין דרכם של המלחים למלאות בהן הרבה מים, אלא כדי שיספיקו עד למקום התחנות הקרובות, שבהן יורידו אותן וימלאון מים טריים, ואם כן הן מיתלטלות מלאות. (21) דבריו אלה באים לנמק למה כלים אלה, שהם גדולים יותר מן השיעור הקבוע (40 סאה) וקשה לטלטלם מפני כובדם נידונים כמיתלטלים, ומבאר רבינו, שאין להגדירם כבלתי מיתלטלים מלאים, מפני שנעשו לכתחילה לשם טלטול כשהם מלאים על ידי עגלה או על ידי כמה בני אדם. (22) לשון המשנה. הכוונה לסתם כלים שנאמר דינם בהלכה הקודמת. וכפל דינם, מפני שכך הוא סיום דברי רבי יהודה במשנתנו שרבינו פסק כמותו. (23) דינו ככלי עץ לכל דבר. סיכום עיקרי שיטתו של רבינו בדיני כלי עץ יסבירו היטב את שתי ההלכות האלו: א. הגורם הקובע בטומאת כלי עץ הוא מידת טלטולו. המיתלטלים מקבליים טומאה. ושאינם מיתלטלים, אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ופסק כבית הלל, שהלכה כמותם בכל מקום. (32) המדובר אפילו בתיבה שרגליה מחוברות לדפנות או עשויות מעץ אחד עם הדפנות, אבל הן עבות מהדפנות וחלק מהן בולט מחוץ לריבוע של הארון, תוספת זו אינה נמדדת. (33) הזר נמצא למעלה משפת הכלי ומחובר מבחוץ. (34) במשנה אמרו, שבזה גם בית הלל מודים שאינם נמדדים.

- ה. הָיָה בְּתוֹךְ הַכֵּלִי תֵבָה קִטְנָה³⁵, כְּגוֹן מוֹכְנֵי שְׁבִיתוֹף¹²
הַשְּׂדֵה: בְּזֶמֶן שֶׁהָיָה נִשְׁמָטָה³⁶ - אֵינָה נִמְדָּדָת¹³
עִמָּה³⁷, וְאֵינָה חִבּוּר לָהּ³⁸, וְאֵינָה מַצֵּלֶת עִמָּה פֶּאֱהָל¹⁴
הַמֵּת³⁹; וְאֵם אֵינָה נִשְׁמָטָה - נִמְדָּדָת עִמָּה⁴⁰, וְהָרִי¹⁵
הֵן כְּכֵלִי אֲחֵד⁴¹.¹⁶

(35) במשנה כתוב "מוכני שלה" ורבינו שם מפרש "אופן", כנראה התכוון לאופן כעין אופני העגלה, שהשידה מונחת עליה. וכן פירש הר"ש שם. אולם כאן חזר בו ופירש תיבה קטנה שבתוך השידה. (36) אינה קבועה בשידה ואפשר לשומטה ולהוציאה. (37) אם השידה עצמה אינה מחזיקה ארבעים סאה, והמשקין הנכנסים לתיבה בחלקה הבולט משפת השידה משלימים לשיעור זה - אינם נמדדים, ודין השידה ככלי רגיל המקבל טומאה. (38) אם נטמאה השידה לא נטמאה התיבה וכן להיפך. (39) לשון המשנה. ורבינו מפרשה כרש"י שבת מד, ב, שהמדובר כשנכנסה לבית הקברות. השידה שיש בה ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה - חוצצת בפני הטומאה (רבינו בהלכות טומאת מת פרק י"ג הלכה ג), ולפיכך היא מצילה על הכלים שבתוכה ולא נטמאו, אבל הכלים הנמצאים בתיבה שאין בה עצמה ארבעים סאה ודפנותיה גבוהים מדפנות השידה - נטמאו, מפני שהיא כלי בפני עצמו; אין השידה מצילה על הכלים שבתוכה. (40) מידת החלק של התיבה העורף על שפת השידה משליחה לארבעים סאה, כמבואר למעלה. (41) לכל הדינים האמורים למעלה בנשמטת.

- ו. הָיָה לְכֵלִי⁴² כְּסוּי קְמוּר⁴³: בְּזֶמֶן שֶׁהוּא קָבוע -¹⁷
נִמְדָּד עִמּוֹ⁴⁴; אֵינָה קָבוע - אֵינָה נִמְדָּד עִמּוֹ. הָיָה בּוֹ¹⁸
מְגוּרֹת⁴⁵ מְכַפְּנִים - נִמְדָּדוֹת עִמּוֹ; וְאֵם הָיָה מְכַחוּץ⁴⁶
- אֵינָן נִמְדָּדוֹת עִמּוֹ⁴⁷.²⁰

(42) הכוונה לשידה האמורה בהלכה הקודמת. (43) כעין כיפה. (44) דינו כחלק מן השידה. (45) מגירות. (46) המגירות נפתחות מבחוץ ודופן החיצון בולט קצתו, כרגיל במגירות שלנו. (47) כשמודדים את הכלי מבחוץ, אין העורף הוזה נמדד (מנחת ביכורים לתוספתא).

- ז. כֵּלִי עֵץ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל אֲרֻבָּעִים סָאָה פְּדֻרְכּוֹ⁴⁸ אֵלָא²¹
אִם כֵּן הָטְהוּ עַל צִדּוֹ אוֹ סִמְכוֹ בְּדָבָר אֲחֵר, הוּאִיל²²
וּמְקַבֵּל אֲרֻבָּעִים סָאָה מִכָּל מְקוֹם - טָהוֹר.²³

(48) אם הוא עומד על שוליו או על רגליו.

- ח. הַשְּׂדֵה וְהַתֵּבָה שֶׁנִּשְׁטְלָה אַחַת מִרְגְּלֶיהֶן, אָף עַל פִּי²⁴
שֶׁלֹא נִקְבְּרוּ⁴⁹ אֵלָא הָרִי הֵן מְקַבְּלִין⁵⁰ - הָרִי אֵלּוֹ²⁵
טָהוֹרִין, וְצִדֵּיהֶן⁵¹ יֵשׁ לָהֶם שׁוּלִים, וְחֻזְקָתָן שֶׁהֵן לְנִחַת²⁶
כְּשֶׁהָיוּ.²⁷

דרכם להיות מונחים במקום אחד, ומגדרים ככלי עץ העשוי לנחת ואינם מיטמאים. ב. טלטול שאמרו פירוש טלטול כשהכלי מלא [בתורת כהנים שם דרשו: מה שק שהו מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם]. ג. הטלטול כשהכלי ריק אינו גורע מהכשירו לקבל טומאה [בניגוד לדעת הראב"ד בהשגותיו כאן, שכלי שדרכו להיטלטל גם מלא וגם ריקן ויש בו ארבעים סאה אינו מטמא]. ד. שיערו חכמים, שאין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד יותר מארבעים סאה ולפיכך קבעו שיעור זה כמכריע בסתם כלים לעניין טלטול. ומארבעת עיקרים אלה מסתעפים כמעט מאליהם כל הדינים שהשיעור רבינו כאן. נחזור על דינים אלה בקצרה: 1. כלי עץ "העשוי לנחת" אפילו מחזיק פחות מהשיעור אינו מקבל טומאה, מפני שאינו מיטלטל ואינו דומה לשק, ומשקל המשאוי אינו משנה כאן כלום. 2. כלי העשוי להתלטל בין מלא ובין ריקן - מטמא אפילו מחזיק מאה סאה, שהרי הוא עשוי להיטלטל למרות כובדו והטלטול הוא הגורם המכריע. 3. כלי עץ שלא הייתה כוונה קבועה בעשייתו, אם תשמישו להיטלטל או לנחת - מכריעה בו מידתו, אם היא למעלה מארבעים סאה מתקבל על הדעת (חזקתו) שלנחת עשוי, שהרי אין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד שכזה, ואם היא פחות משיעור זה חזקתו שנעשה לטלטול ומקבל טומאה. (24) צריך להיות מתחילתם להיטלטל כשהם (דפוס רומא ר"מ).

- ג. הַשְּׂדֵה וְהַתֵּבָה וְהַמְגָדֵל שֶׁל זְכוּכִית הַבָּאִים בַּמִּדָּה²⁵
- טָהוֹרִין; וְשָׂאָר כֵּלִי זְכוּכִית, אָף עַל פִּי שֶׁמְקַבְּלִין²
אֲרֻבָּעִים סָאָה - הָרִי הֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה²⁶. וְהָהָר³
כְּכֵלִי זְכוּכִית מְכַכְּלִי עֵץ.⁴

(25) שיש בהם המידה שקבעו חכמים; ארבעים סאה בלח, שהם כוריים ביבש. (26) הראב"ד מנמק דין זה, מפני שכלים אלו נעשים מזכוית עבה ולפיכך הם כבדים מאוד ואינם עשויים להיטלטל, והכלים האחרים אינם עבים כל כך.

- ד. כֵּל כֵּלִי שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁבּוּר²⁷ אִמָּה עַל אִמָּה²⁸ בְּרוּם⁵
שֶׁלֹשׁ²⁹ - הָרִי הוּא מְחִזֵּק אֲרֻבָּעִים סָאָה בְּלַח.⁶
וּכְשֶׁמוֹדֵדִין אֶת הַכֵּלִי - מוֹדֵדִין אוֹתוֹ מְכַחוּץ; אִם⁷
הָיָה בּוֹ אִמָּה עַל אִמָּה בְּרוּם שֶׁלֹשׁ, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין⁸
תּוֹכוֹ אֵלָא פָּחוֹת מִזֶּה³⁰ - הָרִי הוּא טָהוֹר, שֶׁאֵין עָבִי⁹
הַדְּפָנוֹת מִמַּעַט³¹. אֲבָל עָבִי הָרְגֵלִים³² וְעָבִי הָרִי³³,
אִם הָיָה לוֹ זֶר - אֵין נִמְדָּדִין עִמּוֹ³⁴.¹¹

(27) בחשבון תשיבורת של תכולתו. (28) אמה באורך ואמה ברוחב. (29) גובה שלוש אמות. כלי שכזה מחזיק שלוש מידות מעוקבות של אמה על אמה. רבינו דייק ואמר "בשיבורו", שלא תטעה לומר ששיעורי האורך, הרוחב והגובה מעכבים ואם אחד מהם פחות מאמה אין היתרון של הממד השני משלים (מצאנו שיעורים מעכבים כאלה בטומאת צרעת). (30) מקום עובי דפנות הכלי. (31) כלומר, להלכה אינו ממעט, מפני שקובע הכובד, והרי הדפנות מוסיפים כובד. מחלוקת בית שמאי ובית הלל שם

משתמש בהם), אף אני מרבה השולחן . . . שהם משמשים את האדם ואת משמשי האדם, ומוציא את הסולם . . . ואינו משמש משמשי האדם". דרשה זו משמשת יסוד לכל הדינים שבשלוש ההלכות הראשונות בפרק זה, ופירושה יבואר מתוך הערותינו הבאות. [מלשונו של רבינו "ולא ריבוהו חכמים" משמע שכל הטומאות שנלמדו בפשוטי כלי עץ מדרשה זו, הן טומאות דרבנן, והדרשה היא "אסמכתא". וכן פירש המבי"ט בקרית ספר, וכן דעת ה'תוספות' בבבא בתרא סו, א ד"ה שאני]. (5) משתמשים בו בין לצורך כלים ובין לצורך האדם עצמו. (6) מעמידים עליו כלים, והאדם משתמש בו גם שלא באמצעות הכלים לאכול עליו ולהשעין גופו. (7) שולחן קטן. (8) כלים הם משמשי אדם, ולפיכך משמשי כלים נקראים משמשי משמשי של האדם. (9) בלבד, אבל לא את האדם עצמו שלא באמצעות הכלים. (10) כשהוא דולק, אבל אחר שכבה - אין הנר צריך לה. (11) כגון דפוס משתמשים בו עושי בתים לתפילין, וכן דפוס המשמש מידה לשזורי מצנפות המותחים עליו את המצנפת בשעת שזירה (משנה כלים פט"ז, ז. כל שמות הכלים המפורטים בפרק שלפנינו, מבוארים על-פי רבינו בפירוש המשניות שלו למסכת כלים). (12) כיסוי של קופסה. (13) התיבה "תיק" נמשכת לכל הדברים המפורטים לקמן, עד (ועד בכלל) "ובית הכוחל". (14) כף קטנה, שבה מכניסים את הכוחל לתוך העין. (15) חרט של מתכת שחורטים בו על לוחות של שעוה (רבינו בפירושו לכלים פרק יג משנה ב). (16) הכלי שבו מונח הכוחל. (17) "כלי מעור, שאוכלין עליו" (רבינו שם פט"ז מ"ד). (18) תרמיל מיוחד להשים בו חצים, ויש כורכים את התרמיל בעור, ועור זה נקרא בית החצים. [התרמיל עצמו יש לו בית קיבול, ואינו שייך לסוג כלים הנידונים כאן. ויש מפרשים, עור שכורכים בו את החיצים עצמם]. (19) חיצים רחבים. במשנתנו הגירסא: "הפגושות". ורבינו מפרש שם כמו שכתבנו, ומסתמך על הכתוב (יחזקאל כו, ט) "ומחי קבלו", ותרגמו: "ומחת פגשוהי". (20) כלי זמר ידוע. כל הכלים המנויים למעלה אין להם בית קיבול, אבל כשיש להם בית קיבול מקבלים טומאה, אפילו עשויים לתשמיש אדם בלבד, וכן המשמשים בשעת מלאכה בלבד. (21) אינני יודע לפרש כיצד תיק של סכין וסייף וכדומה משמשים בשעת מלאכה. ולא מצאתי ביאור מתקבל על הדעת. (22) תיבה גדולה שמצניעים בה בגדים. (23) תיבה קטנה מקמטרא. (24) סל, מלשון "טנא". (25) נגר. (26) במשנתנו כתוב "והקמרין", ופירש רבינו כיסוי העשוי כעין כיפה שגבה קמור. (27) רבינו מפרש, שקולב הוא דפוס שמותחים עליו עור לעשות תיק לספר תורה. (28) יתד של עץ גדול שסוגרים בו את הדלת, ו"בית הנגר" פירושו תיק של הנגר. (29) תיק המנעול. (30) תיק לכרוך בו את המזוזה. [אין זה דומה לשפופרת שחתכה למזוזה שבפרק ב הלכה ה, מפני ששפופרת יש לה בית קיבול. ראה כסף-משנה שם]. (31) הזמרים משחקים בו כדי לבדח את המסתכלים. (32) במשנה: "ורביעית של סולית", ומפרש רבינו: "שני עצים אורך כל אחד יותר מאמה, יהיו שני העצים ביד המצחק, ומכה אחד מהם באחד לפי הניגון (לפי קצב הניגון). ותרגום ובנענעים "וברביעין", וייחס אותו למקוננת

(49) השירה והתיבה והמגדל לא ניקבו במקום השבר. (50) את הדברים שנותנין לתוכן. (51) פירוש, מפני שעדיין.

פרק רביעי

(1) יבאר כלי העשוי לתשמיש אדם או לתשמיש כלים ואדם או לתשמיש כלים לבד. ודין המשמש כלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. ודין חיפוי הכלים, והעושה כלי מקצתו מן העץ ומקצתו ממתכת.

א. שלש מדות² בכלי עץ שאינן עשויין לקבלה³:
כל כלי עץ העשוי לתשמיש אדם בלבד, כגון הסלם - טהור, ואינו מקבל טמאה כלל, ולא רבוהו חכמים⁴ לטמאה. וכל כלי עץ העשוי לתשמיש הכלים והאדם⁵, כגון השלחן⁶ והטבלא⁷ והמטה וכיוצא בהן - מקבלין טמאה. ומניין שהן לתשמיש אדם ותשמיש משמשיו?⁸ שהרי מניח הקערות על השלחן, והכוסות על הטבלא, והמצעות על המטה. וכל כלי עץ העשוי לתשמיש הכלים בלבד, שהרי הוא משמש משמשי אדם: אם לא היה משמש את הכלים אלא בשעת מלאכה בלבד - הרי זה טהור מקלים. כגון מנורה של עץ שמשמשת הנר בשעת הדלקה¹⁰, וכן, והוא כלי שמוניחין תחת הכלים בשעת מלאכה, והדפוסין כלן¹¹. ואם היה משמש את הכלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה - הרי זה מקבל טמאה. כגון כסוי הקפצה¹² וכיוצא בו, ותיק הסיף¹³ והספין והרמח והמספריים והתער והמכחול¹⁴ והמכתב¹⁵, ובית הכחל¹⁶, ותיק טבלא וסקורטין¹⁷, ובית החצים¹⁸ ובית הפגוזות¹⁹, ותיק חללים²⁰. כל אלו וכיוצא בהן, אף על פי שאינן אלא משמשי כלים - מקבלין טמאה, שהרי הכלי צריך להן בשעת מלאכה²¹ ושלא בשעת מלאכה. אבל כסוי קמטרא²² וכסוי תבה²³ וכסוי טני²⁴, והמכבש של חרש²⁵, והכסא שתחת התבה והקמתין²⁶ שלה, והקלב²⁷ שבניין עליו תיק הספר, ובית הנגר²⁸ והמנעול²⁹ והמזוזה³⁰, ותיק נבלים והפגוזות, והקלב של גודלי מצנפת, ודפוס של תפלין, וסוס של עץ של זמר³¹ שמשחקין בו, ורביעית המקוננת³², וגגנות העניי³³, וסמוכות המטה³⁴, ונקליטי המטה³⁵, וחמור שתחת המטה³⁶ - כל אלו וכיוצא בהן טהורין, מפני שהן משמשי הכלים בשעת מלאכה בלבד³⁷.

(2) תוספתא כלים, בבא מציעא פרק ו הלכה ג. (3) שאין להם בית קיבול, למעלה בפ"א ה"ג אמרנו, שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה מדין תורה, ומקבלים טומאה מדברי סופרים. ומלמדנו רבינו כאן, שישנם סוגים שונים של פשוטי כלי עץ, ואין דיניהם שווים. (4) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ו ה"ד, דרשו: "מה שק מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם (דברים שהאדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שני ניצבים (מוטות עבים). [פירוש על הלכה זו, מיוסד על דברי רבינו בפירושו לכלים פ"ח מ"ג וד'].

- ג. מִכְבֵּשׁ⁵² שֶׁל שֶׁפֶף⁵³ שְׁמוֹתָהּ עָלָיו אֶת הָעוֹר - טְהוֹר,¹⁰
מִפְּנֵי שְׁמִינִיחַ עָלָיו אֶת הָאֶבֶן בַּמָּקוֹם הַחֲקוּק שִׁישׁ בּוֹ¹¹
וּמִשְׁמֵשׁ עָלָיו, וְנִמְצָא עָשׂוֹי לְשִׁמְשׁ אֶת הַפְּלִים בְּשַׁעַת¹²
מְלָאכָה⁵⁴. וְאֵינוֹ מִתְּטַמֵּא מִשּׁוּם קְבוּל⁵⁵, שֶׁהָרִי הַחֲקֹק¹³
שָׁבוּ עָשׂוֹי לְהַתְּמַלְאוֹת בְּאֶבֶן⁵⁶.¹⁴

(52) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ב. (53) עושה אושכפים, והוא משתמש במכבש שיש בו חקיקה, כדי לקבל את האבן שעליה הוא מותח את העור. (54) בלבד. אבל שלא בשעת מלאכה, אינו צריך כלל למכבש. (55) שהרי החקיקה היא בית קיבול. (56) רבינו לשיטתו (בפרק ב הלכה ג) שבית קיבול העשוי למלאותו, אינו נידון כבית קיבול. [מדברי רבינו כאן יוצא ברור, שכלי עץ שיש לו בית קיבול, מקבל טומאה אפילו הוא משמש רק בשעת מלאכה בלבד, בניגוד לדעת כמה מפרשים].

- ד. חֲפוּיֵי הַמִּטָּה⁵⁷ - טְהוֹרִין⁵⁸. וְכֵן כָּל הַחֲפוּיִין, בֵּין¹⁵
שֶׁהָיוּ שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל עֶצֶם אוֹ שֶׁל עוֹר אוֹ שֶׁל מִתְּכָת¹⁶
- טְהוֹרִין; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם - פָּרֹט¹⁷
לְחֲפוּיֵי הַפְּלִים⁵⁹. וְכֵן כָּלֵי עֵץ אוֹ עֶצֶם שִׁישׁ בֵּהֶן בֵּית¹⁸
קְבוּל שֶׁעֲצָפָם בְּמִתְכָת - טְהוֹרִים⁶⁰. וְאֵין מְקַבְּלִין¹⁹
טְמֵאָה; מֵאַחֵר שֶׁעֲצָפָם בְּטָלָן⁶¹, וְהַצְפוּי עֲצָמוֹ טְהוֹר²⁰
כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנָנוּ⁶².²¹

(57) אם ציפה את חלקי העץ של המיטה בטסים של חומר אחר. (58) משנה שם פט"ז ז. (59) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמני פ"ח ה"ז, ורבינו מפרש שהכוונה לציפויים. [בקרוב אהרן על התוספתא, מפרש חיפוי כלים - כיסוי כלים, וכן מפרש גם בעל 'חפץ חיים' (בפירושו ל'תורת כהנים'), אולם דעת רבינו כמו שכתבנו. ודיני כיסוי, מבוארים למעלה בה"א, ונמנעו מן ההיקש לשקן]. (60) סובר רבינו, שהציפוי הוא גורם טהרה לכלי שמקבל טומאה בלי ציפוי, וגם הציפוי עצמו אינו מקבל טומאה. (61) ביטל את כלי העץ, מפני שהחיפוי הוא יותר חשוב מהעץ. (62) שחכמים דרשו זאת מהכתוב. ונימוק זה כתב רבינו גם בפירושו למשנה (כלים יא, ד) גבי קליסטרא. ומסתמך שם על המשנה חגיגה כו, ב כחכמים שאמרו אין המזבח מקבלים טומאה מפני שהם מצופים. [הראב"ד משיג ואומר, שמגמרא שם (כו, א) מוכח שהציפוי הוא גורם לטומאה. אמנם לפי פירוש רש"י יפה השיג, אבל רבינו קיבל התירוף השני שם בגמרא. והוא מפרשו, שהחכמים באמרו מפני שהם מצופים, התכוונו לומר לר' אליעזר אין אתה צריך לנמק טהרת המזבח מפני שהוא כקרקע והתורה קראה לו מזבח אדמה, כי גם לולא נימוק זה אינם מקבלים טומאה מפני שכל הציפויים אינם מקבלים טומאה (לשון הגמרא: "מיבטל בטל ציפויין לגבייהו"). התירוף הזה דוחה איפוא סברת המקשה שציפוי גורם טומאה (על-פי הכסף-משנה). ראה למעלה פ"א ה"ב].

- ה. הַעוֹשֶׂה⁶³ כָּלֵי מְקַצְצוֹ מִן הָעֵץ וּמְקַצְצוֹ מִן²²

(אילת = מקוננת, ראה כלים פרק טו משנה ו) לפי שיקוננו בו המתים אצלם. (33) בעל מלאכה עני העושה מלאכתו בחוץ, ועושה לו סוכך להגן על עצמו בפני השמש, ונקרא "גנונת" מפני שנועד להגנה. (34) קורות קטנות שסומכים בהן את המיטה. (35) שני מוטות ניצבים על יד המיטה, אחד למראשותיה והשני למרגלותיה, ועליהם משענים מקל ארוך ותולים עליו וילון להגן על השוכב במיטה מפני הדובים. (36) עץ המונח תחת המיטה, והיא נשענת עליו. (37) נימוק זה מתאים לרוב הדברים שנימנו למעלה ולא כולם. ראה ראב"ד. [מלשונו של הכסף-משנה משמע, שכל הנמנים כאן הם משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד].

- ב. מְלַבֵּן³⁸ הַמִּטָּה³⁹, אִם הָיָה מְלַבֵּשׁ בְּפָקוֹת⁴⁰ וְיִישׁ¹
לְרַגְלֵים שֶׁמְחַבְּרִין עִם הַמִּטָּה⁴² - הָרִי זֶה מִתְּטַמֵּא²
עִם הַמִּטָּה⁴³, שֶׁהָרִי נֹתֵנִין אוֹתוֹ בְּפָנֵי הַמִּטָּה⁴⁴ וְהָרִי³
הוא כְּאֶחָד מֵאֲבָרֶיהָ. נִתְּנוֹ⁴⁵ עַל שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת⁴⁶ וְהָרִי⁴
הוא גְּבוּהָ עַל הַמִּטָּה⁴⁷, אֵף עַל פִּי שֶׁמְסַרְגַּ בְּחֻבְלֵים,⁵
הוֹאִיל וְאֵין לוֹ רַגְלִים⁴⁸ - טְהוֹר⁴⁹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא⁶
מְשַׁמְשֵׁי הַפְּלִים בְּשַׁעַת מְלָאכָה בְּלִבְדוֹ⁵⁰. כְּמַלְבְּנִי⁷
בְּנֵי לֵוִי⁵¹, שֶׁתּוֹלִין בָּהֶם בְּנוֹרוֹתֵיהֶן וְכָלִי הַשִּׁיר, שֶׁהֵן⁸
טְהוֹרִין.⁹

(38) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ח ה"ב. (39) שלד המיטה מורכב משני קרשים ארוכים (ארוכות המיטה), ומשנים קצרים (קצרות המיטה). בארבע זוויותיה בפנים עומדים ארבעה מוטות של עץ מרובעים, שגובהם עולה על גובה דפנות המיטה, והן הלשונו של המיטה. בכל לשון ישנם שני חריצים שבהם מכניסים ראש ארוכה וראש קצרה הסמוכות זו לזו, ומתוך כך מתחברות הארוכות והקצרות למסגרת מרובעת, שהיא שלד המיטה. מוספים עוד קרש אחד (=מלבן) מורכב על ארוכה אחת בין שתי הלשונו. דופן ארוך זה עם המלבן שעל גביו נקרא "פני המיטה", פירוש, חזית המיטה. ועושים למיטה רגלים (כרעים) להרימה מעל הקרקע. ורגילים היו לחבר את הרגלים ללשונו. ויש מניחים את המלבן על גבי שתי הלשונו וקושרים אותו בחבלים למיטה, ונשאר רווח בינו לבין הארוכה בהתאם לחלק הלשונו הנמצא למעלה מן הארוכה. (40) כעין טבעות, שתפקידן לחזק את המלבן (מנחת ביכורים לתוספתא שם). (41) למלבן. (42) הרגלים מורכבות במיטה, ונמצא המלבן מחובר במיטה (כסף-משנה). (43) אם נגעה טומאה באיזה חלק שהוא של המיטה, נטמא גם המלבן. (44) בחזית המיטה. (45) משנה כלים פ"ח, ד. כר' יוסי ור' שמעון. (46) ראה למעלה הערה לח. תיאור חלקי המיטה. (47) למעלה מדפנות המיטה. ראה שם. (48) מורכבות במיטה. (49) אינו מקבל טומאה כלל, אפילו אם נגעה טומאה בו בעצמו. (50) מלבן זה משמש לתלות עליו את הבגדים בלבד, וכשהאדם מלובש אינו צריך לו יותר. למעלה בהלכה א נתבאר, שפשוטי כלי עץ משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טומאה. (51) הלויים המנגנים בבית המקדש, היו תולים את כלי השיר שלהם על מוט מונח על

12 מְשִׁינֶיהֶן וְעִשָּׂאָה שֶׁל מִתְכָּת - הָרִי אֵלּוּ מְקַבְּלִין
13 טִמְאָה⁷⁷.

(70) משנה שם. (71) שן של מפתח שאינה קבועה בעץ.
(72) של מתכת. (73) שם. (74) במשנה: "המעבר".
(75) שלושת כלים אלה משמשים לניקוי גרגירי התבואה שבגורן. בתחילה מנקים במעבר שיש לו שלש שיניים, והוא מעכב את התבן הגס ומוציא את החיטים ואת הפסולת שאינה גסה כל-כך, אחר בירור זה מנקים במזרה ששיניו מרובות וצפופות, והן מעכבות פסולת בגודל בינוני, ולבסוף מנקים במגוב בעל שיניים רבות והרווח שביניהם קטן, ומתוך כך נופלים רק הגרעינים וקצת פסולת דקה מן הדקה (רבינו בפירושו למשנה). (76) ארבעת הכלים הללו עשויים מעץ. (77) כל הכלי מקבל טומאה. המשנה מסיימת: "ועל כולן אומר ר' יהושע דבר חידוש חידשו סופרים, ואין לי מה להשיב". פירוש, דין זה נראה לי תמוה מאד, אבל הסופרים אמרו ואיני יכול לדחותו (רבינו בפירושו). התמיהה היא: כיצד תגרום שן אחת טומאה לכל הכלי ששיניו מרובות.

14 ח. מְקַבֵּל⁷⁸ עִשָּׂאָה בְּרֵאשׁוֹ מִסְמָר⁷⁹ כְּמִין רְמוֹן⁸⁰ כְּדִי
15 שְׂהִיָּה אוֹחֶז בוֹ⁸¹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה⁸². עִשָּׂאָה
16 שֶׁלָּא תִהְיֶה הָאָרֶץ אוֹכֶלֶת⁸³ אֶת הָעֵץ - מְקַבֵּל
17 טִמְאָה⁸⁴.

(78) תוספתא בבא מציעא פ"ד ה"ב. (79) של מתכת. (80) מסמר של מתכת שראשו מעוגל כתבנית רימון. (81) בידו, ויישען עליו כשהוא הולך על קרקע קשה. (82) מכיוון שהמתכת היא לצורך הכלי, לחזק את פעולת המקל, הרי היא משמשת את העץ (ראה הלכה ה). (83) מרקיבה או מפצלת את העץ על ידי הלחץ התמידי. בבבא זו המדובר במסמר הקבוע בראשו התחתון של המקל. (84) אף-על-פי שתפקידו לשמור על העץ. וטעמו של דבר מבאר הר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן), שבלי המסמר סופו של המקל להתקלקל כולו - הרי היא כדבר המקיים ומעמיד, שנידון כעיקר הכלי.

18 ט. וְכֵן מְקַבֵּל⁸⁵ שֶׁקֶבַע בוֹ מִסְמָרִים כְּדִי לְהַפּוֹת בוֹ -
19 מְקַבֵּל טִמְאָה, שְׁנִמְצָא הָעֵץ מְשֻׁמֵּשׂ אֶת הַמִּתְכָּת⁸⁶.
20 עִשָּׂאֵן לְנוֹי⁸⁷ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה, שֶׁהָרִי הַמִּתְכָּת
21 מְשֻׁמֵּשׂ אֶת הָעֵץ.

(85) משנה שם פ"ד, ב. (86) המקל משמש לחזק את כוח הכאת המסמרים, והם אינם משמשים כלל את המקל. (87) קבע במקל מסמרים דקים מצויירים, כדי לייפותו (רבינו במשנה).

22 י. וְכֵן מְנַקִּיּוֹת⁸⁸ שֶׁל מִתְכָּת שֶׁקֶבַעַן בְּמַקְל⁸⁹ אוֹ בְּדֹלֶת
23 לְנוֹי - טְהוֹרוֹת⁹⁰. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה מְשָׁאֵר הַכָּלִים.

(88) שפופרת חתוכה לארכה, מלשון המקרא (שמות כה, כט): "ומנקיותיו". (89) אנשים אמידים נוהגים היו לקשט את מקלותיהם בשפופרות של כסף וזהב. (90) מפני שהן משמשות את העץ.

1 הַמִּתְכָּת: אִם הָיָה הָעֵץ מְשֻׁמֵּשׂ הַמִּתְכָּת - מְקַבֵּל
2 טִמְאָה⁶⁴, וְאִם הָיָה הַמִּתְכָּת מְשֻׁמֵּשׂ אֶת הָעֵץ -
3 הַכֹּל טְהוֹר⁶⁵. בְּיָצֵד? מִפְּתַח שֶׁל עֵץ וְשִׁנּוֹ מִמִּתְכָּת,
4 אֲפִלּוּ שֶׁן אַחַת - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה; הָיָה הָיָה
5 מִמִּתְכָּת וְשִׁנּוֹ שֶׁלּוֹ מַעֵץ - הַכֹּל טְהוֹר.

(63) כלים פרק יג משנה ו: "עץ המשמש את המתכת - טמא, והמתכת המשמש את העץ - טהור". [המדובר, כשהמשמש אינו כלי בפני עצמו, וגם אינו מעמיד ומקיים את המתכת, אלא מסייע לכלי העושה את המלאכה, אבל כשהוא כלי בפני עצמו ואינו צריך למתכת והמתכת צריכה לו שישמשה - המשמש עיקר (סדרי טהרות למשנתנו). ולפיכך בטבעת אין החותם קובע אע"פ שהוא עושה המלאכה]. (64) אפילו אם נגעה טומאה בעץ, נטמא כל המפתח. (65) אפילו נגעה טומאה במתכת. החלק העיקרי של המפתח הן השיניים שהן פותחות וסוגרות, וחלקו השני משמש רק בית יד להן. [נראה שרבינו מפרש "פותחת" שבמשנתנו היינו מפתח, וכן פירש הברטנורא, אולם בסיפא משמע שפותחת אינה מפתח, שהרי אמרה: "שבפותחת ושבמפתח". אולם, כנראה, הברטנורא וגם ה'תוספות יום טוב' אינם גורסים "ושבמפתח", שהרי כתבו, שהשן אינה מיטמאה בפני עצמה (כשאינה נתונה בעץ המפתח), והרי כאן שנינו שמיטמא בפני עצמה, וכן פסק רבינו בהלכה זו. ובשבת פא, א משמע שפותחת קבועה בדלת (לפי פירוש רש"י וצ"ג)].

6 ו. טִבְעֶת⁶⁶ שֶׁל מִתְכָּת וְחוֹתָמָה שֶׁל אֱלִמָּג⁶⁷ -
7 טִמְאָה⁶⁸. הָיָה הָיָה שֶׁל אֱלִמָּג וְחוֹתָמָה שֶׁל מִתְכָּת - הָרִי
8 זֶה אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה⁶⁹.

(66) שם. (67) קורל בלע"ז, והוא גדל בימים וקשה כאבן (רבינו בפירושו, וכן פירש הרשב"ם בבבא בתרא פא, א). רגילים היו לשבץ אלמוג בטבעות וחרתו בו אותיות והשתמשו בו לחתום איגרות. [הר"ש, וכן הרא"ש מפרשים שאלמוג הוא מין ארז]. האלמוג אינו מקבל טומאה מפני שהוא כפשוטי כלי עץ. [ואין לנמק מפני שהוא גדל בים, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ג) שכל הגדל בים טהור, שהרי למדנו שם: "חיבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ וכו' הכל מקבל טומאה". ובסדרי טהרות מנמק למה האלמוג מטמא: מפני שהכתוב קראו עץ, שנאמר (מלכים א', י, יא): "עצי אלמוגים", וגם אינו גדל מן המים אלא בקרקע הים הוא גדל]. (68) מפני שהטבעת היא כלי בפני עצמו (ראה ההערה בראש הלכה ה). (69) ואף-על-פי שיש בטבעת בית קיבול לשבץ את המתכת. והטעם, מפני שעתיד להתמלאות. [תוספות' שבת נב, ב ד"ה טבעת. בהגהות ר' עקיבא איגר הקשה מגמרא סוכה יב, ב שביט קיבול העשוי להתמלאות דינו כביט קיבול. ראה מה שכתבנו בהשלמות למעלה פ"ב ה"ג, בישוב הסתירה שבין שתי הלכות של רבינו, ובזה מסולקת גם קושייתו של רע"א].

9 ז. הַשֵּׁן⁷⁰ שֶׁל מִתְכָּת⁷¹ אוֹ הַחוֹתָם⁷² מְקַבֵּל טִמְאָה
10 בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, אִם לֹא הָיָה מְחַבֵּר לָעֵץ. וְכֵן הַמַּעֲבָד⁷⁴
11 וְהַמְזִרָה וְהַמְּגוּב⁷⁵ וְהַמְּסִרָק שֶׁל רֹאשׁ⁷⁶ שֶׁנִּשְׁלָה אַחַת

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

מִתְטַמֵּא. כָּלִי עֵץ שֶׁהִסְלֵתִים⁴⁷ מִקֶּדֶיךָ⁴⁸ עָלָיו אֵת
הַסֵּלֶת - מִתְטַמֵּא; וְשֵׁל בַּעֲלֵי בָתִּים⁴⁹ - טְהוֹרָה⁵⁰. רַחַת⁵¹
הַגְּרוֹסוֹת⁵² - מִתְטַמֵּא, שֵׁל אוֹצְרוֹת⁵³ - טְהוֹרָה; שֵׁל
גָּתִי⁵⁴ - מִתְטַמֵּא⁵⁵, וְשֵׁל גְּרִנוֹת⁵⁶ - טְהוֹרָה. זֶה
הַכֵּל: הָעֵשׂוֹי לְקַבֵּלָה - מִקַּבֵּל טַמְאָה, וְהָעֵשׂוֹי לְכַנֵּס⁴⁵
בו - טְהוֹר.

(2) כלים פט"ו מ"א. (3) רגילים היו לשפשף את המיטות והעריסות בעור של דג, כדי להחליקן ולחצצחן. (4) בדעתו. (5) שהיה נגמרה מלאכתו. (6) סלים קלועים מענפים דקים, מעשבים מיובשים או מעלי דקלים וכדומה - נקראים כלי עץ. (7) יקשור את השפה, כדי שלא תתפרק הקליעה, מלשון המקרא (דברים כה, ד): "לא תחסום שור בדישו". (8) ראשי העלים. (9) משאירים אותם כמו שהם. (10) סל שמחובר לו בית יד של גמי, ובית היד נקרא "תלויה", מפני שתולים בו את הסל. (11) כל זמן שלא גמר את התלויות, לא נגמרה מלאכתה של הכלכלה. (12) סל גדול מיועד להניח בו כוסות. (13) פירוש, בית הלגינין. (14) כדים קטנים שממלאים בהם יין ושמן מן החביות. (15) סלים עשויים מענפי ערבה דקים בתבנית קערה. (16) סלים זעירים, שהנשים נותנות בהן את החוטים והמחטים. (17) קופות גדולות. (18) קופות גדולות מאוד, שנותנים לתוכם קמח או מלאכת אריגה. רבינו בפירושו למשנה, מבאר: "ומלאכת אריגת אלו הכלים הגדולים, יקחו תחילה את הגמי או הערבה או הדבר אשר יארגו ממנה ויחברו אותן בידיהן חבל ארוך עד שיהיה ארכו ק' אמות או יותר, אז יחזרו אותן זה אל זה ויתפרו מזה החבל או החוט איזו תמונה שירצו". ואחר-כך הוא מוסיף ומפרש, שמתחילה עושים את השוליים באופן האמור, וכשהגיע לרוחב שהוא רוצה בו הוא עולה ומקיף את החבל לרוחב השוליים שורות אחדות ועושה הדפנות. (19) שני היקפים. (20) מפני שאז הם ראויים למלאכתם. (21) שם במשנה ג': "ים נפה". ופירש רב האי גאון, מובא ברש"י שם, אריגה של שיער שמנפים בה קמח, ומפני המסגרת של עץ שסביבותיה - נקראת ים, כמו ים שהיבשה סובבת אותו. ורבינו פירש שם באופן אחר, וכאן קיבל, כנראה, פירושו של הגאון, ולפיכך כתב "נפה" סתם כפי שנקראה בזמנו. (22) זר נמוך מספיק לצורך מלאכתו. (23) קופה וערק הם מיני סלים, שונים זה מזה בצורתם ובאופן תשישם. (24) שני עיגולים. ההבדל בין דורות לצפירות הוא, שהדורות נעשו על-ידי אותו החבל שממנו נעשו השוליים, ומתוך כך אין העיגולים שלמים, וצפירות הן עיגולים שלמים ומונחים זה על גבי זה. (25) קופה ארוכה וצרה. (26) ובדעתו להוסיף עליהם. (27) נעשו ראויים. (28) יתבאר לקמן בפכ"ב ה"א, שמקבל טומאה בכל שהוא. (29) שם פ"כ מ"ב. במשנה שם כתוב "נצרים", פירוש קנים דקים. ונראה שגם כאן יש לגרוס כך. (30) פירוש, כלים שנחלקו כבר בית קיבול שלהם, אבל זקוקים עוד לתיקונים קלים, כגון לשוף אותם, להחליקם ולהטביע את התבנית הרצויה (ראה לקמן פ"ח דין כלי מתכת). (31) מלשון המקרא (ישעיה מד, יג): "יתארהו בשרד". שרר, מחוגה ומעצד - הם כלים

(1) יבאר שכל הכלים אין מקבלין טומאה עד שתיגמר מלאכתם. מאימתי כלי עץ מקבלים טומאה. העשוי לקבלה או ליכנס בה או לסייע בשעת מלאכה. נבלי המשוררים או בני לוי המזמרים במקדש. כלי שניטל ורגליו ניטלות עמו או בהיפך.

א. כָּל הַכֵּלִים² אֵין מִקַּבְּלִין טַמְאָה עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתּוֹ. וְכָלִי עֵץ מֵאִימָתִי מִקַּבְּלִין טַמְאָה? הַמְטָה וְהָעֵרִיסָה - מִשִּׁישׁוֹפֶם בַּעֲזֹר הַדָּג³. גִּמְרָה⁴ שֵׁלָה לְשׁוֹף - מִקַּבְּלִין טַמְאָה⁵. הַסֵּלִים שֵׁל עֵץ⁶ - מִשִּׁיחָסֶם שִׁפְתוֹתֵיהֶן⁷ וְיִכְרַת עֶקְצֵי הַשָּׂרִיגִים וְהָעֵצִים הַקִּטְנִים הַיּוֹצְאִים עַל גְּבֵי הַסֵּל. הֵיוּ הַסֵּלִים שֵׁל תְּמָרָה, אֵף עַל פִּי שֵׁלָה כֶּרֶת הַהוֹצֵץ⁸ מִבִּפְנִים - מִקַּבְּלִין טַמְאָה, שִׁבְךָ מְקִימִין אוֹתָן⁹. הַכֵּלֶכְלָה¹⁰ - מִשִּׁיחָסֶם פִּיהָ וְיִכְרַת הַהוֹצֵץ וְיִגְמַר אֵת הַתְּלוּיּוֹת¹¹. בֵּית הַפּוֹסוֹת¹² וְהַלְגִּינִין¹³, אֵף עַל פִּי שֵׁלָה כֶּרֶת מִבִּפְנִים - מִקַּבְּלִין טַמְאָה, שִׁבְךָ מְקִימִין אוֹתָם¹⁴. הַקִּטְנִים¹⁵ הַקִּטְנִים וְהַקְּלֹתוֹת¹⁶ - מִשִּׁיחָסֶם שִׁפְתוֹתֵיהֶן וְיִכְרַת הַהוֹצֵץ הַיּוֹצְאִים. הַקִּטְנִים הַגְּדוֹלִים¹⁷ וְהַסִּיגִים¹⁸ הַגְּדוֹלִים - מִשִּׁינְעֵשָׂה שְׁנֵי דוּרִים¹⁹ לְרַחֵב שְׁלֵהֶן²⁰. הַנֶּפֶחַ²¹ וְהַכֶּכְרָה וְכַף מֵאֲזִינִים - מִשִּׁינְעֵשָׂה דוּר אֶחָד לְרַחֵב שְׁלֵהֶן²². הַקֶּפֶה²³ - מִשִּׁינְעֵשָׂה שְׁתֵּי צִפִּירוֹת²⁴ לְרַחֵב שְׁלֵהָ; וְהָעֶרֶק²⁵ - מִשִּׁינְעֵשָׂה בּוֹ צִפִּירָה אַחַת. אֵף עַל פִּי שֵׁלָה גִמְרָה גְּבִיָּה²⁶ - מִקַּבְּלִין טַמְאָה, שְׁהָרִי נִרְאוּ²⁷ לְמָה שֶׁנַּעֲשׂוּ וְצוּרַת הַכֵּלִי עָלֶיהָ. הָא לְמָה זֶה דוּמָה? לְבָגֵד שֶׁנֶּאֱרָג מִקְצֹתוֹ²⁸. הַמְחַצֵּלֶת - מִשִּׁיכֶרֶת הַהוֹצֵץ, וְזֶהוּ גִמְרָה מְלֹאכְתָּהּ. וְכָל כָּלִי הַנִּסְרָם²⁹ אֵינֶן מִקַּבְּלִין טַמְאָה עַד שֶׁיִּתְחַסְמוּ שִׁפְתוֹתֵיהֶן. גִּלְמִי כָּלִי עֵץ³⁰ מִקַּבְּלִין טַמְאָה מִשִּׁנְעֵשָׂה הַכֵּלִי בְּצוּרָתוֹ. אֵף עַל פִּי שִׁעֲתִיד לְתַאֲרוֹ בְּשִׂרְדוֹ³¹ אוֹ לְהַשׁוֹתוֹ בְּמַחֲוָגָה אוֹ לִפְתוֹת בְּמַעַצֵּד וּכְיוֹצֵא בְּמַעֲשִׂים אֱלוֹ וְעֵדִין הוּא גֶלֶם, הוֹאִיל וְאֵינוּ מַחְסֵר חֲקִיקָה וְהָרִי הַשָּׁלִים חֲפִירָתוֹ - הָרִי זֶה מִקַּבֵּל טַמְאָה³². וְכָל גִּלְמִי כָּלִי עֵץ מִקַּבְּלִין טַמְאָה, חוּץ מִשֵּׁל אֶשְׁכְּרוּעַ³³, שֶׁאֵין הַכֵּלִי מִמֶּנּוּ חֲשׁוֹב כָּלִי עַד שִׁתִּיפָה. וְקָרוֹב בְּעִינֵי, שְׁכָלִי עֵצִים כְּכָלִי אֶשְׁכְּרוּעַ³⁴, וְאֵין גִּלְמִיָּה מִקַּבְּלִין טַמְאָה. כָּלִי עֵץ שֶׁאֵין עָלָיו צוּרַת כָּלִי³⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ - אֵינוּ מִקַּבֵּל טַמְאָה. אֲרוֹבוֹת³⁶ שֵׁל נַחְתוּמִין³⁷ שְׁסוֹדְרִים עָלֶיהָ הַחֲלוֹת כְּשֶׁהֵן בָּצֵק - מִתְטַמְּאוֹת, שְׁהָרִי צוּרַת הַכֵּלִי עָלֶיהָ³⁸; וְשֵׁל בַּעֲלֵי בָתִּים - אֵינֶן מִקַּבְּלִין טַמְאָה³⁹. וְאֵם צָבָעַן בְּסִקְרָא אוֹ בְּכִרְכּוֹם וּכְיוֹצֵא בָּהֶן - מִתְטַמְּאוֹת, שְׁהָרִי נַעֲשִׂית לָהֶן צוּרַת כָּלִי. סוֹדְרוֹת⁴⁰ שֵׁל נַחְתוּמִין שְׁנוֹתָנִין בּוֹ הַמִּים שֶׁמִּקְטָפִין בּוֹ⁴¹ - טַמְאָה; וְשֵׁל בַּעֲלֵי בָתִּים - טְהוֹרָה⁴². וְאֵם גִּפְפוֹ⁴³ מֵאֲרַבֵּעַ רוּחוֹתָיו - מִתְטַמְּאוֹ⁴⁴; נִפְרָץ מְרוֹחַ אַחַת - טְהוֹרָה⁴⁵. וְהַלֹּחִת שֶׁעוֹרְכִין עָלֶיהָ⁴⁶ -

- ב. כָּלִי הַתְּלוּיִין⁵⁸ טְהוּרִין⁵⁹, חוץ מִתְלוּיֵי נֶפֶחַ שֶׁל
סִלְתִּין, וְתֵלוּי כְּבֶרֶה שֶׁל גִּרְנוֹת⁶⁰, וְתֵלוּי מַגֵּל יָד,
וְתֵלוּי מִקַּל הַבִּלְשִׁין⁶¹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְסִיעִין בְּשַׁעַת
מְלָאכָה⁶². זֶה הַכָּלִי: הָעֲשׂוֹי לְסִיעוֹ בְּשַׁעַת מְלָאכָה
- מִתְטַמֵּא⁶³; לְתֵלוֹת בּוֹ הַכָּלִי בְּלֹבֵד - טְהוֹר.⁵

(57) שם מ"ד. (58) בתי יד של הכלים נקראים תלויים או תלויות, מפני שתולים בהם את הכלים. (59) מפני שמשמשים בהם רק כדי לתלות את הכלים בלבד. ואפילו אם נטמא הכלי לא נטמא בית היד. ומדובר בבתי יד שאינם מחוברים חיבור של קבע כללי, אבל המחברים חיבור של קבע - דינם כחלק מן הכלי. (60) כברה גדולה, שמשמשים בה בגרנות, כדי לנקות את התבואה מהתבן המעורב בו. (61) בלשי המכס תוחבים מקל מחודד בראשו לתוך הכרי, כדי לבדוק אם לא נטמנו שם חפצים או סוגי פירות יקרים כדי להבריה המכס. (62) האנשים מכניסים יד לתלויה בשעת הניפוי או הבילוש, כדי להקל עליהם את העבודה שאינה קלה כל־כך. (63) שהרי הוא משמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה (לתלות בו את הכלי). ולמדנו למעלה (פ"ד ה"א) שפשוטי כלי עץ כאלה מקבלים טומאה. [נראה, שמקל של בלשים יש לו בית קיבול קטן למטה, ובו מוציא הבלש דברים הנמצאים בעומק הערימה הנבדקת].

- ג. נִבְלֵי הַמְשׁוּרְרִים⁶⁴ - מִתְטַמְּאִין⁶⁵; נִבְלֵי בְּנֵי לֵוִי
שֶׁמְצַמְרִין בֵּהֶן בְּמִקְדָּשׁ - טְהוּרִין⁶⁶. הַבְּטוֹן⁶⁷
וְהַנֶּקֶט מוֹמֵן⁶⁸ וְהָאִירוֹס⁶⁹ - מִתְטַמְּאִין.⁸

(64) כלי שיר דומה לכינור (שם מ"ד). (65) מפני חשיבותם גזרו עליהם שיקבלו טומאה אף־על־פי שאין להם בית קיבול עשוי לקבלה. (66) בבית־המקדש לא גזרו טומאה (ר"ש ורא"ש במשנתינו). (67) כלי ניגון גדול, שהמנגן משעונו על בטנו. (68) כלי ניגון עשוי בתבנית קב של אדם קטוע רגל. (69) כעין תוף קטן שהמקוננת מכה עליו בידה, אגב השמעת דברי קינה (רבינו בפירושו).

- ד. מְצוֹרֶת⁷⁰ הַחֲלָדָה⁷¹ - מִתְטַמְּאָה; וְשֶׁל עֶכְבְּרִים⁷²
- טְהוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ בֵּית קִבּוּל וְאֵין עֲלֶיהָ צוּרָת
כָּלִי.¹¹

(70) שם. (71) המצודות המיועדות לצידת חולדות עשויות בתבנית מיוחדת, שמטביעה עליהן צורת כלי, ולפיכך מקבלות טומאה. (72) העשויה בתבנית אחרת.

- ה. קוֹצִין⁷³ שְׁאוּרְגִין בֵּהֶן כְּמוֹ כְּפִיפָה⁷⁴ שֶׁמְנִיחִין בָּהּ
הַתָּאֲנִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - מִתְטַמְּאִין; וְשְׁאוּרְגִין בֵּהֶן
כְּתִבְנִית מְגוּרָה גְּדוּלָּה⁷⁵ שְׁאוּרְגִין בֵּהֶן הַחֲטִין -
טְהוֹרָה, שֶׁאֵין תּוֹרֶת כָּלִי עֲלֶיהָ⁷⁶.¹²

(73) שם פט"ז מ"ה. (74) קופה גדולה קלועה מערבה (קוצים - ענפים דקים). במשנה כתוב "פטיליא", ומפרש רבינו - קופה קלועה מערבה ופיה צר, ונותנים בה תאנים מיובשות על־מנת להחזיקן שם זמן רב. (75) במשנה: "חסניה", והיא משמשת לאחסן בה חטים. (76) שהיא

שהנגר משתמש בהם. (32) מפני שאין מפקידים עליהם לייפותם ולשכללם. בחולין כה, ב - מנמק רבי יוחנן מפני שהשימוש בהם אינו דרך כבוד, ורב נחמן אומר מפני שמחירם נמוך. (33) כלים פ"ב מ"ח. אשכרוע - מין ארו שקליפתו עבה. בתוספתא שם בבא־מציעא פ"ב ה"ו כתוב: חוץ משל פירשע, מפני שמחוסרים שליקה. (34) בחולין שם כה, ב - אמרו, שלפי נימוקו של רבי יוחנן כלי עצם דינם ככלי עץ, ולרב נחמן נידונים ככלי מתכת, שגולמם אינו מקבל טומאה. ורבינו קיבל דעתו של רב נחמן (ראה השלמות). (35) שאין לו בית קיבול. (36) שם פט"ו מ"ב. (37) של אופים מקצועיים, והארובות שלהם עשויות בתבנית מיוחדת. (38) וגזרו עליהן חכמים טומאה אף־על־פי שאין להם בית קיבול, כמו שגזרו על פשוטים שהם משמשי אדם וכלים. (39) בעלי בתים עורכים חלותיהם על דף פשוט, שלא טרחו לתת לו צורת כלי. (40) שם. (41) טחים פני הלחם באותם מים. (42) נראה שנחתומים שצריכים לקטף הרבה חלות השתמשו בכלי ישיש לו בית קיבול, ובעלי בתים השתמשו בדף חלק ששפכו עליו קצת מים והרטיבו בהם את הידים וקטפו את פני החלות (ראה כסף־משנה). (43) עשה לדף זה מסגרת. (44) שהרי יש לו בית קיבול. (45) אף־על־פי שיכול לקבל קצת מים כשיעמידוהו בשיפוע. (46) במשנה "מעריך". ופירש רבינו שם, דף שעורכים עליו הלחם האפוי בשתי מערכות (שתי שורות), והוא עשוי בתבנית מיוחדת. ורב האי גאון מפרש שהכוונה לעץ שמרדדים בו את העיסה לעשות ריקקים (ר"ש שם). ואף־על־פי שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, הוא מתטמא, מפני שצורת כלי עליו והותאמה במיוחד לצורך תשמישו (ראה למעלה בהלכה זו, בדין ארובות של נחתומים). (47) עושי סולת למכירה. (48) מנפים. הכלי לנפות סולת, עשוי היה בצורה מיוחדת ואינו דומה לנפה וכברה שמשמשים בהם לניפוי קמח רגיל. נראה שהכוונה ללוח עץ מנוקב ככברה והנחתומים מרקדים בו, והקמח הדק יצא דרך הנקבים והסולת נשארת, מפני שגרגריה יותר עבים, ומקבל טומאה מפני שהוא עשוי בתבנית מיוחדת מתאימה למלאכתו. [בתוספתא, כלים בבא־מציעא פ"ה ה"ג, אמרו: "מפני מה של סלתין טמא? מפני שהוא מחזירו לכלי, ושל בעלי בתים טהור עד שיחזירו לכלי". ופירש ב'סדרי טהרות' (כלים דף קמח, ב) שמדובר כשיש ללוח מסגרת בלתי קבועה בו, וכשרוצים לרקד את הסולת נותנים הלוח לתוך המסגרת, ומפני שהסלתיים מרקדים תדיר, לא בטל הלוח מתורת כלי אפילו כשהוציאו, שהרי עתיד להחזירו אחר שעה קלה, מה־שאינ־כן בכלי של בעלי בתים]. (49) בעלי בתים אינם מרקדים תדיר אלא בהפסקות ארוכות, וגם אין לו תבנית מיוחדת למלאכתו. (50) כפשוטי כלי עץ. (51) שם מ"ה. כעין כף של עץ רחבה עם בית יד ארוך, וזורים בה את התבואה. (52) שברי גרעיני תבואה וקטניות. רחת זו משמשת לקבל את הגרוסות ויש לה בית קיבול. (53) שמכנסים בה למקום אחד את הגרגירים הפזורים. (54) מוציאים בה את הפסולת להשליכה מחוץ לגת. (55) מפני שתשישה לקבץ בה את הפסולת. (56) שתשישה לקבץ את התבואה או את התבן והמוץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זרימת המים לשטח מסויים ושואבים את המים שבאותו שטח ונוטלים את הדגים שניצודו שם מאליהם.

דומה לבית, ואינה עשויה להיטלטל ממקום למקום כשהיא מליאה.

יב. הספסלין¹⁰³ שפפדקאות¹⁰⁴ ושל מלמדי תינוקות, אף על פי שהן נקובין ומכניסין בהן את הרגלים - טהורים¹⁰⁵. קבעו בהן רגלים במסמר - מקבלין טמאה. זה הפלל: כל שנטל ואין רגליו נטלות עמו - טהור; וכל שנטל ורגליו נטלות עמו - טמא. ואם היו בלל¹⁰⁶ של עץ או עצם¹⁰⁷ - מקבל טמאה; היתה אחת מרגליו של אבן - אינו מקבל טמאה¹⁰⁸.

1 ו. עליון⁷⁷ שמשרגין⁷⁸ אותן במין סיג סביב לפרות - טהור⁷⁹. ואם עשו סיג של נסרין⁸⁰ - מתטמאין.

(77) שם. (78) שקולעים אותם מעשה סריגה. (79) מפני סריגה זו אינה בת קיימא, ותתפרק במשך זמן קצר. (80) במשנה: "נצרים", פירוש, שבטים או הוצים דקים.

3 ז. חותל⁸¹ של הוצין⁸² שמיניחין בו הרטב⁸³ וכיוצא בו: אם הוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו⁸⁴ - מתטמא; ואם אינו יכול לטל מה שבתוכו עד שיקרענו או יתירנו, או שחשב⁸⁵ לאכל מה שבתוכו ולזרקו - טהור⁸⁶. וכן הקרן⁸⁷ שהוא משתמש בה⁸⁸ ומשליכה⁸⁹ - אינה מקבלת טמאה⁹⁰; ואם חשב עליה⁹¹ - מקבלת טמאה.

(81) שם. (82) כלי קטן קלוע מסיבי דקלים. (83) פירות רטובים. (84) אם הקליעה חזקה ואפשר לתת לתוך הכלי פירות ולהוציאם מבלי לקרעו או להתיר הקליעה. (85) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ו ה"א. (86) שהרי אינו כלי קבע. (87) שם. (88) כגון שהוצא זכרותה. (89) משתמש בה באקראי פעם אחת. (90) אין דרכם של בני אדם להשתמש בקרן מפני מאיסותה. (91) להשתמש בה בקביעות.

10 ח. השופר - אינו מקבל טמאה. חתכו להיות קרן תשמיש - מקבל טמאה.

יום שני כ"ז אדר ה'תש"פ

פרק ששי

1 יבאר כלי שנטמא ונשבר אחר שנטמא. כמה שיעור השבר בכלי עץ או עצם ויהיה טהור. ניקב הכלי במוציא זית וסתמו וחזר וניקב עד שהשלימו למוציא רימון. ודין כלים שעשאו מתחלה נקובים כמוציא רימון. כל כלי שנחלק לשנים וכו'.

א. כל פלי² שנטמא ונשבר אחר שנטמא ונספדה צורתו ותשמישו³ - טהור בשבירתו. וכן כלים שנטמא בשמן טהורין - שבריהן אינן מקבלין טמאה.

2 כלים פרק ב משנה א. (3) אינו ראוי לשימוש שלפני שבירתו, ואף על פי שעודנו ראוי לתשמיש אחר.

ב. כמה שיעור השבר שישבר בכלי עץ או פלי עצם ויהיה טהור? כל פלי בעלי בתים - שעורן ברמונים. כיצד? משינאב הפלי במוציא רמון⁵ - טהור⁶. והרמון שאמר - בינוני, לא גדול ולא קטן, לפי דעת הרמון⁷, ויהיו בכלי שלשה רמונים אחוזים זה בזה⁸. נקב הפלי⁹ במוציא זית¹⁰ וסתמו, וחזר ונקב¹¹ במוציא זית וסתמו, [עד שהשלימו¹² למוציא רמון, אף על פי שהוא סתום¹³ - טהור, שהרי נעשו לו פנים חדשות¹⁴].

12 ט. קערה⁹² שקבעה בשדה תבה ומגדל⁹⁴: אם היא פדרה קבלתה⁹⁵ - מקבלת טמאה; ואם קבעה בדפן, שהרי אינה מקבלת עד ששמים שדה על צדה - הרי זו מקבלת השדה⁹⁶ וטהורה⁹⁷.

(92) שם. (93) משנה, שם פ"כ, ה. (94) ראה למעלה פ"ג ה"ב. (95) כגון שקבעה בקרקעות השדה, ואפשר לתת לתוכה אוכלין. (96) חלק מן השדה, ואינה כלי בפני עצמו. (97) מדובר בשדה תיבה ומגדל המחזיקים ארבעים סאה בלח ואינם מקבלים טמאה. [נראה שאם קבע הקערה בדופן, ופיה למעלה - מקבלת טמאה, שהרי אפשר להשתמש בה מבלי להטות את השדה על צידה].

16 י. האקון⁹⁸ והרטוב⁹⁹ והפלוס של עץ - טהורין.

(98) סל שצדים בו דגים (שם פכ"ג מ"ה). (99) מלכודת לעופות עשויה מעץ.

17 יא. המדף¹⁰⁰ והפלצור¹⁰¹ ומצודת ספרים¹⁰² - מתטמאין, שהרי צורת כלי עליהם.

(100) דף של עץ ודבר כבד מונח עליו, וחוט אחוז בידי הצייד מחובר אליו, וכשיושב עוף על הדף, הצייד משמיט מידו את החוט והאבן נופלת על העוף. (101) מין רשת לצוד עופות. (102) כעין סכר בים או בנהר, המפסיק את

27) שהגננים מכניסים בהם ירקות העומדים למכירה.
28) שיעור זה גדול ממוציא רימון. (29) החסים על כליהם.
30) שיעור גדול ממוציא אגודת ירק. כשנפתחו שולי הסל המוציא ירק מניח בעל הבית תבן בתוך הקופה ועליו את הירקות. (31) תבן דק מעורב בזבל ומסיקים בו את המרחצאות.

ח. בית קערות³² שאינו מקבל קערות³³, הואיל ומקבל התמחויין³⁴ - הרי זה מקבל טמאה³⁵. וכן בית הרעי³⁶ שאינו מקבל משקין, הואיל ומקבל את הרעי - הרי זה מקבל טמאה.

32) כלי גדול המיועד להעמיד עליו קערות. (33) ניקב כמוציא קערה. (34) קערות גדולות. (35) מפני שהוא ראוי למלאכתו. (36) כלי שילדים עושים בו צרכיהם.

ט. כל כלי עץ שנחלק לשנים - טהור, ואף על פי שמקבלין על דפנותיהן באלפסין³⁷, חוץ מכלים של עץ שהצין או מקצתן כלי בפני עצמו מתחלת עשייתן. כגון השלחן הפסול, שמתחלה נעשה שני חלקים והרי הוא נכפל ונפשוט³⁸, וכגון התמחוי המזנון³⁹, שהוא קערות קערות והרי בכל חלק מתלקי קערות שלמות, וכגון הפסא הפסול, וכל פיוצא באלו. וכן בית לגינין⁴⁰ ובית הכוסות⁴¹ של עץ שנפחת אחד מהן⁴² - זה שנפחת טהור ואינו חבור לשאר הבתים⁴³. נפחת השני - טהור ואינו חבור לו⁴⁴. נפחתו שלשון - פלן טהורין. וכן כל פיוצא בכלים באלו.

37) אילפס = כלי גדול שטוח כמחבת בלי בית יד. 38) אפשר לכפלו כשאנו צריך לשולחן גדול, ולפשטו ולחבר את שני חלקיו בצירים. 39) קערה גדולה עשויה תאים תאים ונותנים בכל תא מין תבשיל אחר (אונקלוס מתרגם: "למינהו" - "לזנוהו" וזוה "מזנון" כלי קיבול למינים הרבה. רבינו בפירושו למשנה). 40) כלי שמעמידים עליו כדים קטנים ויש בו בית קיבול לכל כד וכד. 41) שיש בו בית קיבול לכל כוס וכוס. 42) אחד מבתי הקיבול. 43) אין אנו אומרים שהנפחת הוא חלק משאר בתי הקיבול שלא נפחתו ואם נטמאו אלה נטמא גם הוא. 44) לכלי.

י. משפלת⁴⁵ שאמצעיתה גבוהה⁴⁶ וזויותיה יורדות⁴⁷ ונפחתה מצד אחד - טמא, מפני שהיא מקבלת מצד השני⁴⁸. נפחתה מצד השני - טהורה. השלחן והדלפקי⁴⁹ שנפחתו - מקבלין טמאה עד שיחלקו ויפדל כל חלק מחברו. נטלה⁵⁰ אחת מרגליהן - טהורה⁵¹. וכן אם נטלה השנייה. נטלה השלישית⁵²: אם חשב⁵³ עליהם שאיכל על שלחן זה או על דלפקי זו כמו אוכל בטבלא - מקבלין טמאה, ואם לאו - טהורין.

45) שם. קופה גדולה, שמוכילים בה זבל לשדות ובהמה

(4) במשנתנו כתוב: "כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים". פירש רבינו, שהמדובר בכלי עץ ועצם. ודיני כלי מתכת שנשברו יבוארו לקמן בפרק י"א ושל כלי חרס בפרק י"ט. (5) הנקב גדול כל כך שרימון יפול דרכו מתוך הכלי. (6) במשנתנו כתוב: "שיעורן כרימונים", ופירשו במסכת שבת קיב ב, שהכוונה לכלי טמא שניקב כמוציא רימון. (7) לפי אומד דעת החכם הנשאל. רבי יוסי בכלים שם משנה ז אומר כך גבי שיעור ביצה בינונית, וסובר רבינו שגם ברימון דעתו כך, ופסק כמותו. (8) לשון המשנה. פירוש, שלושה רימונים יוצאים מבר אחד וכובדם של שניים מהם לוחץ על השלישי שיצא דרך הנקב ולולא לחץ זה לא היה יוצא ואף על פי כן נטהר הכלי. (9) בעיא בשבת שם ונפשטה לקולא. (10) שהוא קטן מרימון. (11) על יד הסתימה. (12) השלים את הנקב - הסתום והפתוח יחד. (13) ואפילו כולו סתום. (14) הכלי הראשון נפסד מפני הנקב הגדול - ונטהר, ועכשיו, שהנקב סתום, יש לפנינו כלי חדש שלא נטמא.

ג. כלים שעשאן מתחלה נקובין במוציא רמון, כגון הסל והפחלץ¹⁵ של גמלים והאפיפרות¹⁶ - מקבלין טמאה עד שיקרע רבן.

(15) כעין שבכה עשויה מחבלים שמניחים על גבי גמלים. (16) אריגה של קנים לדלות עליה את הגפנים.

ד. אפיפרות¹⁷ שעשה להן קנים¹⁸ למעלה ולמטה לחזק - טהורות¹⁹. עשה להן גפים²⁰ כל שהן, אף על פי שפלה נקובה במוציא רמון - מקבלת טמאה.

(17) שם פרק י"ז משנה ג. רבינו שם מפרש: כלי ארוג מקנים שמדלים עליו את השריגים שהאריכו. וכן פירש בכלאיים פרק ו משנה ג וכן הבין דבריו גם הכסף משנה כאן. (18) חיבר להם קנים. (19) המדובר כשנפתחו ברובם ולא היו ראויים לקבל טומאה לפני חיבור הקנים, שאם לא נפתחו - הרי הם טמאים אפילו לא חידקם בקנים. (20) כעין מסגרת.

ה. כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים²¹, כגון הרבע²² וחצי רבע והקנונים²³ הקטנים - שיעורן במוציא זית. נגממו²⁴ שפנותיהן, אם נשאר בהן פדי לקבל כל שהוא²⁵ - טמאין.

(21) כלים קטנים שרימון אינו נכנס לתוכם. (22) רובע הקב. הקב = ארבעה לוגים. (23) מין סל. (24) נקרעו, ניטלו. (25) אם נשאר חלק קטן מהשפה.

ו. הסלין של פת - שיעורן כפפרות של פת²⁶.

(26) אם אין כיכר נופל דרך הנקב - הסל מקבל טומאה. שיעור זה גדול ממוציא רימון, ומפני שהסל עשוי במיוחד לכיכרות לא בטל מתורת כלי כל זמן שהוא ראוי למלאכתו זו.

ז. קפת הגננים²⁷ - משתוציא אגדות של ירק²⁸

טהורה; ושל בעלי בתים²⁹ - במוציא תבן³⁰; של

פלגין - בגבבא³¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפל - טהור⁶⁶. בין בצפוי עומד⁶⁷ בין בצפוי שאינו
עומד, בין שחפה את לבבו⁶⁸ בין שלא חפן, בין
שהיו של עצים חשובים, כגון אשקורע וכיוצא בו,
בין שהיו של שאר עצים, הואיל וחפן כלן -
טהורין, כמו שבארנו.

(65) משנה שם פרק כב, א. (66) רבינו בפירושו למשנה
מבאר, מפני שכלים מצופים נתמעטו מטומאה מן הכתוב:
"אשר יעשה מלאכה בהם". והר"ש מפרש, מפני שכלי
אבנים אינם מקבלים טומאה. (67) מחובר במסמרים.
(68) המסגרות.

פרק שביעי

(1) יבאר כלי עור מאימתי מקבלים טומאה. וכמה שיעור
הנקב שיינקב כלי העור וייטהר. ודין תפילה של ראש
שנטמא במת והתיר קציצה ראשונה ותיקנה וכו'. תפילה
שנטמא מאימתי טהרה.

א. כלי עור² מאימתי מקבלין טמאה? התורמל³
וכיוצא בו - משניחם שפתותיו ויכרת הקופין⁵
הקטנים היוצאין על גבי העור ויעשה קיחותיו⁶.
סקורטיה⁷ - משניחם ויכרת ויעשה ציצתה⁸.
קטבוליה⁹ - משניחם ויכרת. הפר והפסת של עור
- משניחם שפתותיה ויכרת הקופין היוצאין. וכן
כל כיוצא בהן. התפלין - משיגמר הקציצה¹⁰, אף
על פי שהוא עתיד לתת בה את הרצועה, מקבלת
טמאה¹¹. עור העריסה¹² שהוא עתיד לעשות לו
טבור¹³ - עד שיעשו לו. הסנדל - משיקמיצה¹⁴.
המנעל - משיגוב [על] האמור¹⁵. ואם עתיד
לכרכם¹⁶ ולשרטט¹⁷ - עד שיכרכם וישרטט¹⁸.

(2) כלים פט"ז מ"ד. (3) ילקוט שהרועים נותנים בו את
המזון, ותולים אותו בצוארם. (4) שיכפול את השפה
ויתפור. (5) חתיכות זעירות הבולטות מן השפה.
(6) רצועות עור לסגור בהן את פי הילקוט. (7) טבלא של
עור שאוכלים עליה. (8) טס של מתכת שתופרים באמצעה
לנוי. (9) עור שמכסים בו את המיטה. (10) הבית של עור
שמכניסים בו את הפרשיות. (11) מפני שנגמרה מלאכת
הכלי, והרצועה הוא דבר בפני עצמו לצורך קיום המצוה.
(12) תוספתא כלים, בבא מציצא פ"ו ה"א. (13) רגילים
לחבר לעור העריסה חתיכת עור קטנה להעמיד עליה את
רגל העריסה (מנחת ביכורים). (14) שם. הגר"א גורס
בתוספתא "משיקמט", פירוש, משיעשה בעור את הקמטים.
(15) משעה שנתנו על האמור (אימור) = דפוס של עץ
שנותנים עליו את הנעל לייבוש ונתייבש (מנחת בכורים).
(16) לצבוע בכרכם. (17) לעשות ציורים לנוי על-ידי
שריטות. (18) לא נגמרה מלאכתו עד שיכרכם וישרטט.

ב. עור שאין עליו צורת כלי - אינו מקבל טמאה.
לפיכך, כף של עור¹⁹ שקושרין לוקטי קוצים על
פחותיהן כדי שלא יגם קוץ - אינו מקבל טמאה,
מפני שהוא עור פשוט ואין עליו צורת כלי. וכן

מושכת אותה. (46) באמצע הקופה יש מקום ישיבה לנהג,
ומקום זה הוא גבוה מהדפנות, כדי שהנהג לא יתכלך.
והמדובר, כשמקום זה תופס כל רוחב הקופה ומחלקה לשני
חלקים. (47) דפנותיה נמוכות. (48) שיש לו ארבע
דפנות שלא נפתחו. (49) שולחן קטן להעמיד עליו
הכוסות. (50) שם משנה ב. המדובר בשולחן ודולפקי
בעלי שלוש רגליים. (51) צריך להיות טהור. פירוש,
השולחן או הדולפקי טהור מפני שאינו יכול לעמוד ואי
אפשר להשתמש בו. (52) ונשארה טבלא ויש אנשים
שאוכלים על גבי טבלא. (53) מחשבתו עושה אותה כלי.
פסק כתנא קמא.

יא. כלי נסרים⁵⁴ שגפלו שפתותיהן - טהורין⁵⁵. ואם
נשאר מחסום שפתותיהן כל שהוא - מקבלין
טמאה⁵⁶.

(54) צריך להיות "נצרים" (כך כתוב במשנה ובפירוש רבינו
שם). פירוש, כלים קלועים מקנים דקים. (55) מפני
שהקליעה תתפרק מאליה. (56) בכלי חדש אמרנו (למעלה
פרק ה הלכה א) שאינם מקבלים טומאה עד שיחסום כל
השפה ויכרות ההוצים, אבל כלי שנגמרה מלאכתו וניטלה
השפה - מקבל טומאה אם נשאר ממנה כל שהוא. המשנה
מעירה על זה ואומרת: "זה חומר בשיירי כלי עץ
מבתחילתו".

יב. טבלא שמלאה עצים⁵⁷ ותקעה⁵⁸ - טהורה⁵⁹.
חפה בנסרים⁶⁰ - מקבלת טמאה⁶¹.

(57) הניח עצים על פני כולה. (58) נראה לפרש, שנעץ בה
יתדות וחיברה לגזרי העצים, מלשון הכתוב (שופטים ד,
כב) "ותתקע היתד ברכתו". וכן יש לפרש את הכתוב
(בראשית לא, כה): "ויעקב תקע את אהלו בהר" - תקע
יתדות האוהל בהר. (59) לפי שביטלה ואינה ראוייה
למלאכתה. (60) קרשים מהוקצעים. (61) שהרי היא
ראוייה למלאכתה לאכול עליה.

יג. ספסל שנתפרק⁶² - טהור. סגול⁶³ במשיחות או
בחבילים - מקבל טמאה.

(62) הספסל הוא קרש ארוך ושני קרשים קטנים מחוברים
לשתי קצותיו במסמרים. ואם נתפרק הספסל, פירוש, נשטמו
הקרשים הקטנים מן הקרש הארוך - טהור, כמו ששינונו
(כלים פרק כ"ב משנה ג) "ספסל שניטל אחת מראשי
טהור". (63) קשרו.

יד. הסלים של גמלים⁶⁴, התירן - טהורין, חזר
וקשרן - מקבלין טמאה. נמצאו מתטמאין
ומתטהרין אפלו עשר פעמים ביום.

(64) מוליכי גמלים משתמשים בסלים שאין להם שוליים
וכשרוצים להשתמש בהם קושרים אותם מלמטה וכשרוצים
להוציא את המונח בתוכם - מתירים את הקשר והכל נופל
מאליו.

טו. השלחן⁶⁵ או הדלפקי שחפן בשיש ושיר בהם
מקום הנחת הכוסות - מקבלין טמאה; ואם חפה

- 1 העור שמלקטין בו גללי הפקר²⁰, ועור שחוסמין בו
2 פי הפהמה, ועור שמושיבין²¹ בו הדבורים בשעה
3 שלוקחין הדבש, ועור שמניפין בו את הרוח מפני
4 החם - טהורין ואין מקבלין טמאה.
- 19 כלים פכ"ו מ"ג. המדובר כשאניו תפור כלל, והאדם
כורכו על כף ידו או מניחו וקושרו. ואין זה דומה לקסייה
האמורה במשנה כלים טז ו, ויבואר לקמן בהלכה ה.
20 שם משנה ז. 21 צ"ל שמושיבים (כן הוא בדפוס רומא
ובכת"י תימן), פירוש מגרשים. וביאר רבינו במשנתנו,
שנותנים עליו אש וגללי בקר, והדבורים בורחות מפני
העשן.
- 5 ג. כל בית²² האצבעות²³ של עור - טהורות; חוץ
6 משל קיצין²⁴, מפני שהיא מקבלת את האוג -
7 טמאה. נקדשה, אם אינה מקבלת את רב האוג -
8 טהורה.
- 22 שם פכ"ו מ"ג. 23 כסיות להכניס בהן את האצבעות.
24 קוטפי פירות. 25 מין פרי אדום קטן, והקוטפים
מניחים לפעמים את הפרי בתוך בית האצבעות.
- 9 ד. האבנט²⁶ של עורות וטופרין שתופרין הקטעים²⁷
10 על ארכבותיהן כדי שיתגלגלו²⁸ בהן על הקרקע -
11 מקבלין טמאה, שהרי צורת פלי עליהן. וכן העורות
12 העשויות פנין טבעות שמכניסין אותן האמנין
13 בזרועותיהן כדי להגביה בגדיהן מעליהם בשעת
14 מלאכה²⁹ - מתטמאין³⁰ כשאר כלי עור הפשוטים³¹.
- 26 שם. 27 אנשים שנקטעו רגליהם עד הברכיים,
ונותנים מטליות של עור והולכים על ברכיהם או זוחלים
על ארבע, ותופרים עור של בגדיהם לשמור על הברכיים.
28 הליכה בלתי טבעית זו עושה רושם של גלגול על
הקרקע. במשנה: "הבורייר". 29 שלא יפלו על הידיים
ויפריעו. במשנה: השרולין. 30 כל אלה שנימנו למעלה
- יש עליהם תורת מלבוש. 31 שמקבלים טמאה מדברי
סופרים, כמבואר למעלה פ"א ה"י. ולא על כל כלי עור
הפשוטים גזרו טמאה, כמבואר למעלה בפ"ד (ראה סיום
פירוש רבינו למשנתנו).
- 15 ה. עור³² שתופרין ממנו פסוי ליד ולזרוע: של
16 זרעי גנות³³ ושל הולכי דרכים ושל עושי פשתן³⁴
17 - מקבלין טמאה; ואם היה של צבעים ושל
18 נפחים³⁵ - אינו מקבל טמאה. זה הכלל: כל העשוי
19 לקבלה כדי שלא יפחו קוץ וכדי שיאחז יפה יפה³⁶
20 - מקבל טמאה; והעשוי מפני הוצה כדי שלא יפסד
21 הדבר שמתעסק בו בזעת ידו - אינו מקבל טמאה.
- 32 שם פט"ז מ"ו. 33 במשנה: "זורי גרנות". וגם רבינו
גורס שם כך, פירוש, אנשים המנקים את התבואה בגרנות,
ודרכם לכסות בעור את היד האוחזת ברחת. [רבינו בפירושו
אומר, שהמדובר בעור תפור שמכניסים בו את היד, ונראה
שפירש כך, כדי להסביר מה בין זה ללוקטי קוצים שבהלכה
- ג]. 34 חובטין את הפשתן במקל, ולובשים כסיה של עור
על היד שלא תיזק מן החבטות, ולא ייכנסו בה פירורי עץ
מן המקלות. 35 שלובשים, כדי שזיעת היד לא תקלקל
את הצבע ושלא יתחלק מידו הכלי שהוא אוחז בו.
36 כגון מקל של עוברי דרכים.
- ו. פמה³⁷ שעור הנקב שניקב כלי העור ויטהר?
החמת³⁸ - משתנקב כמוציא פקעיות³⁹ של שתי⁴⁰.
ואם אינה יכולה לקבל של שתי⁴¹, הואיל ומקבלת
של ערב⁴² - מקבלת טמאה עד שתנקב רפה⁴³.
37 שם פרק יז משנה ב. 38 נוד. 39 כדור.
40 חוטי האורך של האריג, והם דקים מחוטי הרוחב.
41 שהם נופלים דרך הנקב. 42 כדורי חוטי הרוחב.
43 בבא זו סותרת את הקודמת, ומתקבל על הדעת פירושו
של בעל 'סדרי טהרות' לבבא שניה, והוא: אם החמת
נעשתה נקובה מתחילה ואינה מקבלת של שתי, הואיל
ומקבלת של ערב - מקבלת טמאה, והחמירו בה עוד יותר,
שאינה נטהרת בכמוציא ערב אלא בנקיבת רובה.
- ז. התורמיל⁴⁴ שנפחת הכיס שבתוכו - עדין⁴⁵.
התורמיל מקבל טמאה⁴⁵, ואינו חבור לוי⁴⁶.
44 שם פ"ט מ"ט. ילקוט רועים, ובתוכו כיסים קטנים
להניח בהם חפצים קטנים. 45 שהרי ראוי הוא עדיין
למלאכתו להניח בו החפצים הגדולים. 46 ואין דין
התורמיל כמחובר לכיס הקטן, ואם נגעה בו טמאה לא
נטמא התורמיל.
- ח. החמת⁴⁷ שהביצים שלה⁴⁸ מקבלות עמה⁴⁹.
ונפחתו - טהורות⁵⁰, שאינן מקבלות פדרקין⁵¹.
47 שם. 48 החמת היא עור כבש או עז שלא נפתח
לארכו, אלא נחתך בעיגול באחורי הבהמה והופשט עד
הצואר כשהוא שלם, ומתוך כך נשארו כיסי הביצים של
הזכר שלימים בתוך הנוד. 49 כשממלאים את הנוד,
מתמלאים גם הכיסים. 50 הכיסים. 51 אף-על-פי
שהם מקבלים כששופכים דרך מקום הפיחות, הואיל ואינם
מקבלים דרך פיהם כמו לפני הפיחות - דינם כבלתי ראויים
למלאכתם. והנוד עצמו מקבל טמאה. [במלאכת שלמה
מפרש, שכל הנוד נטהר. ולשון רבינו בפירושו מסייעת לו,
אולם כאן כתב "טהורות" בלשון רבים, משמע שתי
הביצים].
- ט. כלי עור⁵² שיש לו לולאות⁵³ ושנצות, כגון סנדל
עמקין⁵⁴ וכיס של שנצות, אף על פי ששפשהן מתרין⁵⁵
אין עליהן צורת כלי - הרי אלו מקבלין טמאה
כשהן מתרין, הואיל וההדיוט⁵⁶ יכול במהרה
להכניס השנצות בלולאות ויחזור כלי קבול כשהיה.
וכן⁵⁷ אם נטמאו והסיי השנצות מהן ונפסדה צורתן
- הרי הן טהורין⁵⁸, אף על פי שאפשר להחזירן
שלא באמן.
52 שם פכ"ו מ"א. 53 תפרו לולאות בשפת הכלי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להכניס בהן רצועות או משיחות, וכשמושיכין את הרצועות נסגר הכלי. רצועות אלו נקראות "שנצות". (54) נועלים אותו ההולכים בקרקע עמוקה ולחה. (55) אינם קשורים, ואפילו הוציא לגמרי את השנצות מתוך הלולאות. והמדובר כשהשנצות תפורות לעור הכיסים. (56) מי שאינו אומן. (57) לא נתבאר פירוש מלה זו. (58) עכשיו אינו כלי, ואם יחזור ההדיט ויכניס את השנצות ויעשה בית קיבול, הרי זה כלי חדש. ראה השלמות.

1. **כִּסּוּי שֶׁל שְׁנִצּוֹת שֶׁנִּטְלוּ שְׁנָצִיו - עֲדִין הוּא מְקַבֵּל**
 2. **טִמְאָה, שֶׁהָיָה הוּא מְקַבֵּל. נִפְשֵׁט וְחִזָּר עוֹר פְּשׁוּט -**
 3. **טָהוֹר. טָלָה עָלָיו אֶת הַמְטָלֶת מִלְמַטָּה - מְקַבֵּלֶת**
 4. **טִמְאָה, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּשׁוּט, שֶׁהָיָה יֵשׁ עָלָיו**
 5. **צוֹרֶת כְּלִי.**

6. **יֵא. עוֹר שֶׁפָּרַךְ בּוֹ אֶת הַקְּמִיעַ⁵⁹ - מְקַבֵּל טִמְאָה⁶⁰;**
 7. **פְּשֻׁטוֹ - טָהוֹר⁶¹; חִזָּר וּפָרַךְ בּוֹ - מְקַבֵּל טִמְאָה.**
 8. **מִתְטַמֵּא וּמִתְטַהֵר אֶפְלוּ עֶשֶׂר פְּעָמִים בַּיּוֹם. וְעוֹר**
 9. **שֶׁקָּבַע עָלָיו אֶת הַקְּמִיעַ - טָהוֹר. וְאִם כָּרַת מִמֶּנּוּ⁶²**
 10. **וְעָשָׂה חֲלִיא⁶³ לְתַכְשִׁיט - מְקַבֵּל טִמְאָה⁶⁴.**

(59) קלף שכותבים עליו פסוקים או שמות קדושים, וכורכים עליו עור, ותולים בצואר לסגולה נגד מחלות ופגעים. (60) מפני שהוא עשוי לקבלה (ראה למעלה פ"ד ה"א). (61) שבמצב זה אינו ראוי לקבלה. (62) מן הקמיע. (63) חלק משרשרת (תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ד) (64) בשבת סג, ב למד ר' יוחנן מציץ הזהב של כהן גדול, שתכשיט מקבל טומאה בכל שהוא.

11. **יֵב. הַתְּפִלָּה⁶⁵ שֶׁל רֹאשׁ⁶⁶ אֲרַבְעָה כָּלִים הִיא⁶⁷. הָיָה**
 12. **שֶׁנִּטְמָאֵת בְּמַת⁶⁸ וְהָיָה קָצִיצָה⁶⁹ הָרֹאשׁוֹנָה וְתִקְנָה⁷⁰**
 13. **- הָיָה הִיא⁷¹ אֲב טִמְאָה כְּשֶׁהִיתָה⁷². וְכֵן אִם הָתִיר**
 14. **הַשְּׁנִיָּה וְתִקְנָה. וְאִם הָתִיר אֶף הַשְּׁלִישִׁית וְתִקְנָה,**
 15. **וְהָתִיר אֶף הָרְבִיעִית וְתִקְנָה - נִעְשִׂית כָּלָה רֹאשׁוֹן**
 16. **לְטִמְאָה⁷³; שֶׁהָיָה הָתִיר כָּל אַחַת וְאַחַת וְחִזָּר וְתִקְנָם**
 17. **כָּלֶם, וְכֹאֲלוּ זֶה תִּפְלִין אַחֲרוֹנוֹת שֶׁנִּגְעוּ בְּרֹאשׁוֹנוֹת.**
 18. **חִזָּר וְהָתִיר אֶת הָרֹאשׁוֹנָה פַּעַם שְׁנִיָּה וְתִקְנָה - הָיָה**
 19. **הִיא רֹאשׁוֹן כְּשֶׁהִיתָה⁷⁴. וְכֵן אִם הָתִיר אֶת הַשְּׁנִיָּה**
 20. **וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית. חִזָּר וְהָתִיר אֶף הָרְבִיעִית וְתִקְנָה -**
 21. **הָיָה כָּלָה טָהוֹרָה; שֶׁאֵין הָרֹאשׁוֹן מִטְמֵא כָּלִים⁷⁵,**
 22. **מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֹד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷⁶. וְכֵן סִנְדָּל⁷⁷**
 23. **שֶׁהוּא טִמָּא מְדֻרָּס⁷⁸ וְנִפְסָקָה אַחַת מֵאַזְנוֹי וְתִקְנָה**
 24. **- טִמָּא מְדֻרָּס⁷⁹. וְנִפְסָקָה שְׁנִיָּה וְתִקְנָה - הָיָה הוּא**
 25. **טָהוֹר מִן הַמְדֻרָּס⁸⁰, שֶׁהָיָה נִעְשִׂי לֹו אֲזִנִּים**
 26. **חֲדָשׁוֹת⁸¹, אֲבָל טִמָּא מִגַּע מְדֻרָּס⁸². לֹא הִסְפִּיק**
 27. **לְתַקֵּן אֶת הָרֹאשׁוֹנָה עַד שֶׁנִּפְסָקָה הַשְּׁנִיָּה⁸³ או**
 28. **שֶׁנִּפְסָק עֲקָבוֹ אוֹ נִטְל חֲטָמוֹ אוֹ נִחֵלַק לְשָׁנָיו -**
 29. **טָהוֹר.**

30. **יג. מְנַעֵל⁸⁴ שֶׁנִּפְסָקָה, אִם אֵינוֹ מְקַבֵּל רֶב הָרֶגֶל -**
 31. **טָהוֹר⁸⁵.**

(84) עשוי מעור רך, ומכסה את כל הרגל. (85) מפני שאינו ראוי לשימוש (שם).

32. **יד. תְּפִלָּה⁸⁶ שֶׁנִּטְמָאֵת מֵאִמְתִּי טָהֲרָתָהּ? שֶׁל יָד -**
 33. **מְשִׁיתִיר אוֹתָהּ⁸⁷ מְשֻׁלָּשׁ רוּחוֹת; וְשֶׁל רֹאשׁ⁸⁸ -**
 34. **מְשִׁיתִיר מְשֻׁלָּשׁ רוּחוֹת⁸⁹ וְכֵן קָצִיצָה לְחִבְרָתָהּ.**

(86) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (87) יחתוך אותה במקום קביעתה בדף של עור (תיתורא), שעליו היא עומדת (מנחת ביכורים). (88) שיש לה ארבע קציצות.

(65) שם פ"ח מ"ח. (66) המחוברת מארבעה בתים, ובכל בית פרשה אחת מארבעת הפרשיות של תפילין. (67) אף-

"הקליפה אשר יתרועע (מלשון רעוע) אצל השיפה" (לשון רבינו בפירושו למשנה, כלים פ"א מ"ג). (6) בברייתא: "לגרד". פירוש, אחרי השיפה נשארות בליטות ושקיעות זעירות ומגרדים אותן בכלי מיוחד לכך. (7) ללוטש כדי שיבריק. (8) לדפוק עליו בפטיש כדי ליישר את הקמטין הקטנים. (9) שפה. (10) כלים פ"ד מ"ה. (11) ימרה אותה בשמן אחר הליטוש (רבינו בפירושו למשנה. ראה למעלה בפירוש המילה לשון). (12) כלים פ"א מ"ג. (13) גוש ברזל שהוצא מן המחצבה לפני היתוכו, ומעורבים בו גושי עפר. (14) אחרי ההיתוך והפרדת העפר, עושים גושים גושים בצורת עוגה גדולה (חררה) וממנה עושים כלים. (15) הגלגל הוא של עץ, ונותנים סביבו חישוק של מתכת לחזקו. (16) הסיר מתכת מכלי עץ שהוא מצופה במתכת ועשה ממנה כלים [לפני שהסירה גם כן אינה מקבלת טומאה מפני שהיא בטלה לגבי הכלי]. (17) בסיסים שמעמידים עליהם את הכלים. (18) שפה שאינה מגוף הכלי, ומשימים אותה על פי הכלי. (19) אחר עשיית הכלים, נשארים עוקצים בולטים מן השפה ומורידים אותם, ופירורים אלה נקראים "שחולה". (20) צ"ל הגרודת (וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ) וכן הגירסא במשנתינו). פירוש, הפירורים הנופלים כשגורדים את הכלי. (21) כדי לבאר שיטת רבינו בהלכה זו שלכאורה היא תמוהה מאוד (ראה ראב"ד וכסף-משנה) עלינו להקדים ולהביא את המשניות, שהן הן המקור לשיטתו, ולפרשן. במשנה א שנינו: "כלי מתכת, פשוטיהם ומקבליהם טמאין. נשברו – טהרו. חזר ועשה מהם כלים – חזרו לטומאתם הישנה" (בשבת טז, ב אמרו: שמעון בן שטח גזר על טומאה ישנה). ובמשנה ג שם: "העושה כלים מן העשת וכו' טהורין. משברי כלים מן הגרוטים ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלים – טמאין". ופירשו הראב"ד ור"ש שמשנה ג עוסקת בענין טומאה ישנה כהמשך למשנה א. ובכן, בבא ראשונה אומרת, שאם עשה כלים מהדברים שנמנו שם – הכלים טהורים, מפני שאלה אינם מקבלים טומאה כלל, וממילא אין על הכלים חשש טומאה ישנה. ובבא שניה מלמדת, שאם עשה כלים משברי כלים שהיו ראויים לקבל טומאה לפני שבריתם – הרי אלו טמאים, שמא היו הכלים הראשונים טמאים, וחזרו החדשים לטומאתם הישנה. אולם רבינו הוכרח להתנגד לפירוש זה לפי שיטתו במס' טהרות פ"ג מ"ה, שאם נמצאה מחט שבורה או חלודה באופן שבמצבה בשעת מציאתה אינה ראויה לקבל טומאה, ולפני שנשברה או נחלדה היתה טמאה מספק – הרי היא טהורה לגמרי ואינה חוזרת לטומאתה כשיעשה ממנה כלי חדש, מפני שכל הטומאות כשעת מציאותן, וזו שנמצאה בטהרה – חזקתה טהורה. [מלשונו של רבינו בהל' אבות הטומאה פט"ו ה"ו בדין מחט שנמצאה שבורה, אמנם משמע, שהוא מפרש את המשנה טהרות פ"ג שלא כפירושו הנ"ל, אבל אין להסיק מזה שחזר בו גם מהסברא עצמה שהיא הגיונית]. לפי שיטה זו, אין לטמא כלים שנעשו משברי כלים מחשש טומאה ישנה, ולפיכך הוא מפרש שמדובר בקבלת טומאה מכאן ולהבא. [אמנם אפשר לפרש בדוחק, שמדובר בכלים שלימים שנמצאו שהם טמאים מגזירת כלים הנמצאים (ראה הל' אבות הטומאות פ"ג ה"ג)

(89) משיחתוך שלוש הזוויות, מלמעלה ומשני הצדדים של דופן הקציצה (חזון איש).

1 טו. הפדור⁹⁰ והאמום⁹¹ והקמיע⁹² והתפלין שנקרעו
2 אחר שנטמאו, הנוגע בהן - טמא, ובמה שבתוכן -
3 טהור⁹³. האפנה⁹⁴ שנקרע, הנוגע במה שבתוכו -
4 טמא, מפני שהתפר מחבר⁹⁵ ונעשה פלו פגוף
5 אחר.

(90) משנה כלים כג, א. (91) דפוס שנותנים עליו את המנעל, והוא עשוי ככיס עור ממולא סובים או שאריות זעירות של בד, וכן עושים גם את הכדור לשחק בו. (92) נתבאר בהלכה יא. (93) אם נגע אדם במה שבתוך הכלים הטמאים האלה - לא נטמא, מפני שאינם מעצם הכלי, וגם אינם מחוברים לו (רבינו בפירושו למשנה, ראה ר"ש שם). (94) אוכף שרוכבים עליו. (95) האוכפים נתפרים מעבר לעבר, ומתחבר העור החיצון עם כל מה שבתוכם.

פרק שמיני

(1) יבאר שכלי מתכות אין מקבלים טומאה עד שתיגמר כל מלאכתם. ומה הן גולמי כלי מתכות וכלי המלחמה ותכשיטי האדם אם מקבלין טומאה. תכשיטי הבהמה והכלים חותמות וטבעות. אם הכלים יורדים לטומאה במחשבה או עולים במחשבה. אומן שעושה ומניח זוגין לבהמה ולדלתות, וזוגים הנמצאים.

6 א. כל כלי מתכות² אינן מקבלין טמאה עד שתגמר
7 מלאכתן בלה ולא יהיה הפלי מחסר מעשה בלה.
8 אבל גלמי כלי מתכות אינן מקבלין טמאה.

(2) ברייתא, חולין כה, א.

9 ב. ואילו הן³ גלמי כלי מתכות? כל שעתידי לשון⁴
10 אותו או לשבץ⁵ או לגרר⁶ או לכרעב⁷ או להקיש
11 בקורנס⁸, או שהיה מחסר און או אגון⁹ - הרי זה אינו
12 מקבל טמאה עד שיתקננו ויפהו ולא תשארו בו
13 מלאכה בלה. כיצד? הפסוק¹⁰ אינו מקבל טמאה עד
14 שישופנו¹¹, והספין - עד שישחיזנה. וכן כל פיוצא
15 במעשים אלו. לפיכך, העושה בלים¹² מן העשת של
16 ברזל¹³ או מן החררה¹⁴ של מתכת, ומן הסובב של
17 גלגל¹⁵, ומן הטסין ומן הצפויין¹⁶, ומפני¹⁷ הכלים
18 ומאגני הכלים¹⁸ ומאגני הכלים, ומן השחולה¹⁹ ומן
19 הנדודת²⁰ - הרי אלו טהורים²¹, מפני שקבל אלו
20 שנעשו גלמי כלי מתכות הן²². אבל העושה כלי
21 משברי כלי מתכות ומן הכלים²³ שנסחקו מרב הזמן
22 ומן המסמרות שידוע שנעשו מן הכלים - הרי אלו
23 מקבלין טמאה, לפי שאינם גלמים²⁴. אבל מסמרות
24 שאין ידוע אם נעשו מן הכלים או מן העשת - הרי הן
25 טהורין. אפילו התקין אותם לכלי²⁵ - אינם מקבלין
26 טמאה.

(3) שם. (4) לשפשף בשופין כדי להחליקו. (5) להסיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- ו. כָּל כְּלִי הַמְלֻחָמָה³⁶, כְּגוֹן הַסִּיף וְהַרְמָח וְהַפּוֹכֵעַ³⁷
וְהַשְּׂרִיז וְהַמִּגְפִּים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִקְבְּלִין טֻמְאָה.³⁸
וְכָל תְּכֵשִׁיטֵי הָאָדָם, כְּגוֹן הַקְטָלָה³⁹ וְהַנְזוּמִים⁴⁰
וְהַטְּבָעוֹת⁴¹, בֵּין שֵׁשׁ עָלֶיהֶן חוֹתֶם⁴² בֵּין שְׁאִין
עָלֵיהֶם חוֹתֶם, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִקְבְּלִין טֻמְאָה. אִפְּלוּ
דִּינָר⁴³ שֶׁנִּפְסַל⁴⁴ וְהַתְּקִינוּ לְתִלּוּתוֹ בְּצוּרָר קְטָנָה -
מִקְבֵּל טֻמְאָה⁴⁵. וְכָן קָמִיעַ שֶׁל מַתְּכֶת⁴⁶ - מִתְּטַמֵּא
כָּכָל תְּכֵשִׁיט אָדָם⁴⁷.

(36 כלים פ"א מ"ח. 37) של מתכת. וכן המגפיים, שהם עשויים להגן מפני החיצים ומכת חרב. (38) רביד של זהב שתולים על הצוואר. (39) כולל נזמי האוזן (עגולים) ונזמי האף ששימשו תכשיטים בעמים העתיקים. (40) שמשמים על האצבע, אבל טבעות גדולות שחוגרים סביב המתניים אינן מקבלות טומאה (תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ב ה"א). והטעם, מפני שחוגרים אותן על הבגדים, ולכן נידונים כתכשיטי כלים (ראה לקמן ה"א). (41) רגילים היו לחרות אותיות או צורה על הטבעות, וחותרים בהן מכתבים ומסמכים. (42) מטבע רומית עתיקה. (43) השלטון ביטל את ערכו כמטבע עובר לסוחר, או שניטל חלק ממנו. (44) שם פ"ב מ"ז. (45) תוספתא פ"א ה"ד. (46) ב'ספרי זוטא' (מובא בר"ש למשנתנו) מרבה תכשיטי אדם לקבל טומאה, מן הכתוב (במדבר לא כד): "וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים".

- ז. כָּל תְּכֵשִׁיטֵי הַבְּהֵמָה וְהַפְּלִים⁴⁷, כְּגוֹן הַטְּבָעוֹת
שֶׁנִּשְׁאִין לְצוּרָר הַבְּהֵמָה וְלִצְוֵי הַפְּלִים - טְהוֹרִין
וְאֵינָן מִקְבְּלִין טֻמְאָה⁴⁸ בִּפְנֵי עֶצְמָן⁴⁹; חוּץ מִזֹּהָג⁵⁰
שֶׁל בְּהֵמָה וְכִלִּים הַמְשָׁמִיעַ קוֹל לְאָדָם⁵¹. בִּיצֵד?
הַעוֹשֶׂה⁵² זִוְגִין⁵³ לְמִתְשֵׁת⁵⁴ וְלִצְרִיסָה⁵⁵, לְמִטְפָּחוֹת
סָפְרִים⁵⁶ וְתִינּוֹקוֹת⁵⁷ - טְהוֹרִים⁵⁸. עֲשֵׂה לָהֶן עֲנָבּוּלִין
- מִקְבְּלִים טֻמְאָה; הַזֵּאִיל וְנִעְשׂוּ לְהַשְׁמִיעַ קוֹל
לְאָדָם, הֲרִי הֵן כְּתֵשִׁיטֵי אָדָם. וְאִפְּלוּ נָטְלוּ
עֲנָבּוּלִיהֶן⁵⁹ - מִקְבְּלִין טֻמְאָה⁶⁰, שֶׁהֲרִי הוּא רָאוּי
לְהַקְשִׁישׁוֹ עַל הַחֶרֶס⁶¹.

(47 כלים פ"ב מ"א. 48) לא ריבו חכמים לטומאה אלא תכשיטי אדם בלבד ולא תכשיטי בהמה וכלים (ר"ש במשנתנו). (49) אבל מתטמאים לפעמים כחלק מכלי אחר. (50) פעמון קטן. (51) לצורך האדם. הצלצול של הפעמון מודיע לרועה את מקומו של הבהמה. במס' שבת נח, ב - אמרו בשם רבי יונתן: "מניין למשמיע קול בכלי מתכת שהוא טמא? (פירוש שמקבל טומאה), שנאמר (במדבר לא, כד) "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר", אפילו דיבור (כלי ועשוי להשמעת קול בלבד) "יבא באש". [הכתוב הזה אמנם לא נאמר לענין טומאה, אלא לענין הגעלה משום בליעת דברים אסורים, אבל כבר הסבירו ב'תוספות' שם ד"ה כל דבר, שנלמד מ"אם אינו ענין לאיסורין, תנהו ענין לטומאה" [מידה מקובלת בדרשות חז"ל]. (52) תוספתא, כלים שם. (53) ולא תלה בהם את העינבל ואינם מקשקשים כשמנענעים אותם.

ונשברו אחר שנמצאו, אבל לא נוח היה לרבינו לקבל פירוש דחוק זה, כי המשנה כותבת סתם "משברי כלים". ועוד קשה היה לו מה משמיעה הבבא הראשונה? הלא זה מובן מאליו שאם עשה כלים מדברים שאינם מקבלים טומאה הם טהורים? ושיטתו היא, שהמשנה מחלקת בין גולמי כלים שנעשו מדבר הראוי לקבל טומאה, לבין נעשו מדבר שאינו ראוי לכך. האחרונים אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נגמרה כל מלאכתם, כאמור בראש הלכה זו, אבל אלה שנעשו מדבר המקבל טומאה ונשברו ופקעה מהם תורת קבלת טומאה - הרי הם חזורים לתורת כלי ממש לענין קבלת טומאה כאשר אך נגמרה צורת הכלי, אף-על-פי שהוא מחוסר עדיין השיפורים שמטרתם לייפותו ולהחליקו. ואפשר להתאים גם את דברי רבינו בפירושו למשנתנו לפירושו זה. [והדעת נוטה שגם לענין טומאה ישנה מספיק גמר מלאכת הכלי עצמה בלי השיפורים], ומשנתנו תתפרש בדיון קבלת טומאה של גולמי כלי מתכת, ומה שכתבה "טהורין" הכוונה שאינם מקבלים טומאה (כמו שמצאנו עשרות פעמים במשנה), וכן תתפרש גם מילת "טהורים" שבדברי רבינו בהלכה שבה אנו עומדים. (22) שהרי לא נגמרה מלאכתם, והם נעשו מדברים שאינם מקבלים טומאה. (23) ולפיכך דינם כחלק מגוף הכלי, ומקבלים טומאה, אבל מסמרות שלא היו חלק מכלי - אינם מקבלים טומאה. (24) מכיוון שנעשו מכלים שנגמרה כל מלאכתם, חזרה להם תורת כלים עם גמר צורת הכלי, כמבואר למעלה. [אפשר גם לפרש, שהדברים שמהם נעשו הכלים החדשים אינם גולמים]. (25) עשה מהם מרצע או שפוד, אבל חסרים עוד התיקונים האחרונים. ובה מסולקות כל התמיהות על רבינו. [ראה כסף-משנה, וקשה מאד לקבל פירושו. כיצד אפשר לחבר שחולה וגורדת ולעשות מהן כלי ללא התכה].

- ג. כָּלִי מִתְּכֹת שְׁאִינוּ מְחֹסֵר אֶלָּא פְסוּי - מִקְבֵּל
טֻמְאָה, שְׁאִין הַפְסוּי חָשׁוּב מִגּוּף הַכָּלִי.

- ד. מִחֹטֵט²⁶ שֶׁלֹּא נִקְבַּה אֶלָּא שִׁפָּה²⁷ וְתִקְנָה לָכֵן²⁸
מִתְּחַלְתָּה - מִקְבֵּלֶת טֻמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹצִיאִין בָּהּ אֶת
הַקּוֹץ²⁹. אֲבָל אִם עָתִיד לְנִקְבָּה - הֲרִי הִיא פְּשָׁאָר
גִּלְמִי כָּלִי מִתְּכֹת וְאֵינָה מִקְבֵּלֶת טֻמְאָה³⁰.

(26) שבת קכג, א - אביי אליבא דרבא. ראה לקמן פ"א ה"ד. (27) החליקה. (28) להשאירה כמות שהיא בלי חור. (29) שנתחב בבשר האדם. (30) שהרי אינה ראויה עדיין למלאכה שהתכוון לה.

- ה. מֵאֲחֵר שֶׁבְּאַרְנוּ, שֶׁגִּלְמִי כָּלִי מִתְּכֹת טְהוֹרִים
וְגִלְמִי כָּלִי עֵץ טָמְאִים³¹, וּפְשׁוּטֵי כָּלִי מִתְּכֹת
טָמְאִים³² וּפְשׁוּטֵי כָּלִי עֵץ טְהוֹרִים³³ דִּין תּוֹרָה,
נִמְצָא³⁴: הַטָּמֵא³⁵ בְּכָלִי עֵץ - טְהוֹר בְּכָלִי מִתְּכֹת,
טָמֵא בְּכָלִי מִתְּכֹת - טְהוֹר בְּכָלִי עֵץ.

(31) נתבאר למעלה פ"ה ה"א. (32) נתבאר למעלה פ"א ה"ט. (33) שם ה"י. (34) יוצא מזה. (35) חולין כה, א.

יִתְקַעֶהָ⁸⁰ בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל בְּהֶמָּה. הִיָּתָה הַטִּבְעָת לְאָדָם
וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְבִהְמָה - עֲדִין הִיא מְקַבֶּלֶת טִמְאָה
כְּשֶׁהִיָּתָה; שָׁאִין הַכִּלִּים עוֹלִין מִיָּדִי טִמְאָתָן
בְּמַחֲשָׁבָה. עֲשֵׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה וְשֹׁנֵה לְבִהְמָה - אֵינָה
מְקַבֶּלֶת טִמְאָה; שֶׁהַמַּעֲשֶׂה מְבַטֵּל מִיָּד הַמַּעֲשֶׂה.

(72) משנה, כלים פכ"ה מ"ט. (73) נעשים ראויים לקבל
טומאה. (74) מחשבתו של האדם גורמת לכך. לקמן מביא
רבינו דוגמאות. (75) כלי שהוא ראוי לקבל טומאה, אין
מחשבה מועילה לבטל הכשרו לכך. (76) אפילו אם עשה
בכלי מעשה שהביא לו הכשירו לקבל טומאה. (77) וגם
חישב להשתמש בו שימוש כלי המקבל טומאה, אף-על-פי-
כן יפה כוחו של שינוי מעשה לבטל את הכשירו.
(78) דוגמא ל"יורדים לטומאה במחשבה". (79) ואם כן לא
השתמשו בה מעולם לצרכי האדם עצמו. (80) נראה שצ"ל
יתקנה.

יא. חרש שוטף וקטן - יש להן מעשה⁸¹ ואין להן
מחשבה, כמו שפארנו למעלה בענין הכשר
אכלין⁸².

(81) מעשיהם מועילים כמו מעשהו של גדול ובריא.
(82) פי"ד ה"ב. ושם נתבאר שהמעשה מועיל רק
כשמחשבתו ניכרת מתוך מעשהו. ראה שם.

יב. זוג⁸³ של דלת⁸⁴ שחשב עליו לביהמה - מקבל
טמאה⁸⁵; ושל ביהמה שעשאוהו לדלת, אפילו חברו
בקרנע ואפילו קבעו במקמר - מקבל טמאה כשהיה,
עד שישנה בו מעשה בגופו⁸⁶.

(83) שבת נח, ב. (84) שאינו מקבל טומאה מפני שהוא
בטל לגבי הבית ואינו כלי כלל. (85) נתבאר למעלה ה"ז
שזוג של בהמה מקבל טומאה. (86) בזוג.

יג. אמן⁸⁷ שעושה ומניח⁸⁸ זוגין לביהמה
ולדלתות⁸⁹: אם רב העשוי לדבר שמקבל טמאה⁹⁰ -
הרי הכל מקבל טמאה, עד שיפריש מקצתו לדבר
שאינו מקבל טמאה⁹¹; ואם רב העשוי לדבר שאין
מקבל טמאה - הרי הכל טהור, עד שיפריש מקצתו
לדבר המקבל טמאה.

(87) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"ד. (88) מכין מלאי
של זוגים על-מנת למכרם. (89) הזוגים מתאימים גם
לבהמה וגם לדלתות. (90) הוא מתכוון למכור רוב הזוגים
לצרכי בהמה. (91) ואלה שהפריש לא יקבלו טומאה.

יד. זוגין⁹² הנמצאין בכל מקום - מקבלין טמאה⁹³;
חוץ מהנמצאים בפרקים, מפני שרפן לדלתות⁹⁴.

(92) שם. (93) רוב הזוגים עשויים בשביל בהמות.
(94) תושבי כרכים נוהגין לקבוע זוגים בדלתותיהם. ועוד,
שאין דרכם לגדל בהמות.

טו. אמר לאמן⁹⁵: עשה לי שני זוגים, אחד לדלת
ואחד לביהמה; עשה לי שתי מחצלאות, אחת

(54) שכותשים בה בשמים, ותולים בה פעמון שישמיע קול
בשעת הכתישה. מקובל הוא אצל חכמינו ז"ל "שהקול יפה
לבשמים" (כריתות ו, ב.). (55) שיעלצלו בשעת נענועה.
(56) כששומעים הילדים הצלצול, הם נכנסים לבית הספר
(רש"י שבת נח, ב.). (57) פירוש, למטפחות של התניוקות
(רש"י שם). (58) שלא נגמרה עדיין מלאכתם לפי שאין
להם עינבל. (59) אחר שתלאום בתוך הזוג. (60) מכיון
שירדה עליהם תורת כלי לענין קבלת טומאה, אינם יוצאים
מזה כל זמן שהם ראויים קצת למלאכתם, וכך מסיים רבינו:
"שהרי הוא ראוי להקישו (לדפוק) על החרס", פירוש,
וישמיע צלצול, ואם כן לא נפסל עדיין לגמרי משימוש
המיועד לו. (61) כדי להשמיע קול, ואם כן הוא ראוי
למלאכתו הראשונה.

ח. זוג⁶² העשוי לאדם: אם נעשה לקטן - אינו
מקבל טמאה אלא בענבול שלו, שהרי לקול
נעשה⁶³; נעשה לגדול⁶⁴ - הרי זה תכשיט ומקבל
טמאה אף על פי שאין לו ענבול.

(62) שבת, שם. (63) ולא נגמרה מלאכתו. (64) ישנם
אנשים שתולים בצואריהם זוג בלי עינבל עשוי מכסף או
זהב.

ט. כל⁶⁵ הפרצופות⁶⁶ מקבלות⁶⁷ טמאה, וכל
חותמות טהורין, חוץ מחותם של מתכת שבו
חותמין בלבד⁶⁸. וכל הטבעות טהורות, חוץ מטבעת
אצבע; אבל טבעת שחוגר בו את מתניו, שקושרה
בין כתפיו - טהורה. טבעת השיר⁶⁹ של בהמה,
הואיל והאדם מושך בה את הבהמה - מקבלת
טמאה⁷⁰. וכן מקל⁷¹ של בהמה של מתכת, הואיל
ואדם וודה אותה בו - מקבלת טמאה.

(65) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"ד. (66) מסכות
שנותנים על הפנים. (67) בתוספתא כתוב: "טמאין",
ומפרש רבינו שמקבלות טומאה. (68) המילה "בלבד"
נמשכת למילה "מתכת", פירוש רק חותם של מתכת מקבל
טומאה, אבל לא חותמות עשויים מחמרים אחרים.
(69) במשנה, שבת פא, א - מפרש רבינו: שיר הוא מתג
וטבעת קבועה בו, וקושרים רצועה כטבעת ומושכים בה את
הבהמה. (70) שבת נב, ב. (71) שם.

י. כל הכלים⁷² יורדים לטמאה⁷³ במחשבה⁷⁴, ואין
עולין מידי טמאה⁷⁵ אלא בשני מעשה. והמעשה
מבטל מיד המעשה⁷⁶ ומיד המחשבה⁷⁷, והמחשבה
אינה מבטלת לא מיד המעשה ולא מיד המחשבה.
כיצד? טבעת בהמה או כלים שחשב עליה
להחזירה טבעת אדם - הרי זו מקבלת טמאה
במחשבה זו, וכאלו נעשית לאדם מתחלת עשייתה⁷⁸.
חזר וחשב עליה להניחה טבעת בהמה כשהיתה,
אף על פי שלא נתקשט בה האדם⁷⁹ - הרי זו
מקבלת טמאה; שאין המחשבה מבטלת מיד
המחשבה עד שיעשה מעשה, כגון שישוף אותה או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. נזם העשוי בקדרה¹⁷ מלמטה וכעדרה מלמעלה¹⁹
ונפסק - הקדרה שלו¹⁸ מקבלת טמאה בפני עצמה,
שהרי יש לה בית קבול, והעדרה¹⁹ מקבלת טמאה
בפני עצמה, מפני שיש לה שם בפני עצמה,
והעדרה²⁰ שלה שהיא נכנסת באין או באף אינה
מקבלת טמאה בפני עצמה²¹. הנה הנזם עשוי כמין
אשכול²² ונפרק²³ - טהור, מפני שאין בו בית קבול,
ואין לכל גרגיר ממנו שם בפני עצמו, והרי אינו²⁴
ראוי לתכשיט²⁴ משנפרק.²⁷

(17) מורכב משני חלקים, החלק העליון עשוי בצורת עדשה
ובו הצינור הנכנס לנקב שבאלית האוזן, והחלק התחתון
תבניתו כקדירה חלולה. (18) שאין לה שם בפני עצמה.
(19) שאין לה בית קיבול. (20) שאין לה בית קיבול ולא
שם בפני עצמו. (21) אבל כשהיא מחוברת לנזם הרי היא
כחלק מכלי שלם. (22) גרגירי מתכת דבוקים יחד בתבנית
אשכול ענבים. (23) נפרדו הגרגירים זה מזה.
(24) למעלה פרק ח הלכה ו נתבאר שתכשיט אדם מקבל
טומאה.

ד. טבעת אחת שמניחין הפנות ברגל אחת - היא²⁸
הנקראת בירית, ואינה מקבלת טמאה, מפני שאין²⁹
עליה צורת כלי תכשיט, אלא כמו טבעת הפלים³⁰
או טבעת שקושר בה בין כתפיו. אבל שתי טבעות³¹
שמשימות הפנות ברגליהן ושלשלת מטלת ביניהן³²
מזו לזו²⁵ - מקבלין טמאה, מפני שהן תכשיטי³³
הפנות. והן הנקראין כבלים.³⁴

(25) בגמרא שם מפרש, שהשלשלת מעכבת עליהן מלפסוע
פסיעות גסות. נאה לבנות לפסוע פסיעות מדודות.

ה. קטלא של חליות²⁶ של מתכת, והם בחוט של³⁵
צמר או של פשתן, ונפסק החוט - החליות מקבלות³⁶
טמאה, שכל אחד ואחד כלי בפני עצמו²⁷. הנה³⁷
החוט שלה של מתכת והחליות של אבנים טובות³⁸
ושל מרגליות או של זכוכית, ונשברו החליות³⁹
והחוט קיים - הרי זו מתטמא בפני עצמו²⁸. שירי⁴⁰
קטלא²⁹ - כמלא צואר קטנה³⁰.

(26) גרגירי זהב וכסף נקובים, ותכשיט זה קושרות הנשים
בצוואריהן. (27) ראוייה לתכשיט תלותה על הצוואר,
ישנן נשים התולות על צווארן חולייא אחת של זהב או
כסף. (28) לפעמים קושרות חוט זהב או כסף על הצוואר
לקישוט. (29) קטלא שנקרעה. (30) אם נשאר כדי לקשור
סביב צווארה של ילדה קטנה בגיל מתאים לקישוט.
המדובר בחוט כסף וזהב שהם עצמם תכשיט.

ו. כל הפשוטין של מתכת טהורין ואין מקבלין⁴²
טמאה, מפני שאין להם שם בפני עצמן³¹, חוץ⁴³
מפסוי המכה³² ומפסוי טני³³ של רופאין³⁴; מפני⁴⁴
שמניחין בו את האספגנית³⁵, נעשה כלי קבול.⁴⁵

(31) ומיעדים רק לכסות את הכלים בלבד ולפיכך דינם

לשכיבה⁹⁶ ואחת לאהלים⁹⁷; עשה לי שני סדינים,
אחד לצורות⁹⁸ ואחד לאהלים⁹⁹ - שניהן מקבלין¹⁰⁰
טמאה, עד שיפרש ויאמר: זה לכף וזה לכף¹⁰⁰.

(95) שם. (96) שהיא מקבלת טומאה. (97) שאינה מקבלת
טומאה. (98) מצויירות בהם צורות שונות המשמשות
דוגמאות לרוקם המסתכל בהן ועושה כמותן. סדינים אלה
אין עליהם תורת בגד, שהרי משמשים רק לדוגמא בלבד,
ולכן אינם מקבלים טומאה (רבינו בפירושו למשנה, כלים
פכ"ד מ"ג). (99) במשנה, אמרו: לזילון - טמא טומאת
מת. (100) ואז הראוי לקבל טומאה - יקבל, ושאינו ראוי
- לא יקבל.

יום שלישי כ"ח אדר ה'תש"פ

פרק תשיעי

(1) יבאר כלי מתכות שיש להם שם בפני עצמם או שם לווי.
שתי טבעות שמשמיות הכנות ברגליהן.

א. כל כלי מתכות² שיש להן שם בפני עצמן -
מקבלין טמאה, חוץ מן הדלת והגג³ והמנעול
והפותה⁴ שתחת הציר והציר והקורה והצנור⁵; מפני⁶
שאלו עשויין לקרקע⁶ או לשמש את העץ אינן⁷
מקבלין טמאה, ואפלו קדם שיקבעו⁸. וכל כלי⁹
מתכות שיש לו שם לוי - אינו מתטמא בפני עצמו,
מפני שהוא במקצת כלי. כיצד? עקרב של פרמבאי⁹
- טמא¹⁰, ולחיים שלה שעל לחי הבהמה מפאן¹¹
ומפאן - טהורין, ואין מקבלין טמאה בפני עצמן,
מפני שאין להם שם בפני עצמן. ובשעת חבורו¹¹ -
הכל מקבל טמאה¹².

(2) כלים פרק י"א משנה ב. (3) מוט של ברזל המשמש
בריה לשער של עץ. (4) כעין כוס של מתכת שמשקיעים
בקרע ובה משימים את ציר הדלת (במלכים-א ז, ט:
והפותות לדלתות הבית"). (5) העשוי להניח בקרקע.
(6) כלל הוא בדינו: המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע.
(7) נגר ומנעול. (8) מפני שנעשו מלכתחילה כדי לקבעם
בקרע. (9) פרומביא הוא רסן שנותנים על פי הבהמה ובו
חתיכת ברזל שמכניסים לתוך פיה. ברזל זה נקרא עקרב.
(10) מפני שהוא לצורך האדם, כדי לכוון הילוך הבהמה ויש
לו שם בפני עצמו. (11) כשהם מחוברים לרסן. (12) ואם
נגע טמא באחד מחלקי הרסן - נטמא כל חלקיו.

ב. טסיין של ברזל שמניחין על לחי האדם¹³
בשעת מלחמה - אינן מקבלין טמאה, מפני שאין¹⁴
להם שם בפני עצמן¹⁴. ואם יש בהן בית קבול¹⁵
מים¹⁵ - מתטמאין בכל כלי קבול¹⁶.

(13) להגן עליו. במשנתנו מפרש רבינו לוחות ברזל לכסות
את החזה. (14) טסים אלה הם חלק מכובע הברזל המכסה
את הראש. (15) לשחות במלחמה. (16) למדנו מזה,
שכלי שיש לו בית קיבול - מקבל טומאה אף על פי שאין
לו שם בפני עצמו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח אדר - ספר טהרה - הלכות כלים קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(48) המדובר כשהסלע אינו ראוי למשקל בלי תיקון על ידי מעשה בגופו, כגון אם נשחק או נשבר וצריך לתקנו ולכוון את משקלו, אבל אם אינו מחוסר מעשה - מספיקה מחשבה לעשותו כלי לענין קבלת טומאה, כמו שנאמר למעלה בפרק ח הלכה י: "כל הכלים יורדים לטומאה במחשבה". [כתב הר"ש שהכוונה לשקול נגדו כסף וזהב וכדומה, אבל אסור לשקול בו דברים הנדבקים כגון שמן, כמו שאמרו בבבא בתרא פט ב: "אין עושין משקלות של מתכת". והטעם, מפני שהשמן נדבק במתכת ומכביד את משקלן].

יא. אונקלי של פתפים⁴⁹ - טהורה⁵⁰, ושל רובלים⁵¹
 - מתטמאה⁵². אונקלי של נקליטי המטה⁵³ -
 טהורה⁵⁴, ושל דרגש⁵⁵ - מתטמאה⁵⁶. אונקלי של
 פורת הצידים שצדין בה הדגים⁵⁷ - טהורה⁵⁸, ושל
 שדה⁵⁹ - מתטמאה. אונקלי של מנורות העץ -
 טהורה⁶⁰, ושל שלחן - מתטמא⁶¹. זה הפלל: כל כלי
 שמקבל טמאה בפני עצמו מן הטהרה⁶² - הרי
 האונקלי של מתכת שלו ושלשלת שלו מקבלת
 טמאה; וכלי שאינו מקבל טמאה, כגון פשוטי כלי
 עץ וכלי עץ הפאים במדה וכיוצא בהן - אונקלי
 של מתכת והשלשלת שלו אינן מקבלות טמאה.
 וכל אחת ואחת⁶³ בפני עצמה⁶⁴ טהורה, שאין
 האונקלי או השלשלת כלי בפני עצמו, אלא הרי
 הן פמקצת כלי⁶⁵. ואפילו אונקלי שפכתלים⁶⁶
 שתולין בה הפלים והבגדים וכיוצא בהן -
 טהורה⁶⁷.

(49) מוט עץ ארוך ואונקלאות תלויות בו בשני ראשיו, והכתפים (=סבלים הנושאים משאות על כתפיהם) שמים את העץ על הכתף ותולים שק אחד לפניהם ואחד לאחוריהם. (50) מפני שעיקר הכלי הוא העץ המונח על הכתף, והאונקלי משמשת את כלי העץ. (51) מוכרי בושם. (52) הרוכלים חוקקים כעין קערה במוט ונותנים בה את סחורתם, ואם כן יש לו בית קיבול ומקבל טומאה. ויש מפרשים שלאונקלי עצמה יש בית קיבול, ואמרנו למעלה (בהלכה ב) שכלי מתכות שיש לו בית קיבול מקבל טומאה, אף על פי שאין לו שם בפני עצמו. (53) שני עמודים של עץ העומדים אחד למראשותי המטה ואחד למרגלותיה. בראשי העמודים קבועים ווי מתכת שעליהם מניחים מוט ארוך ופורסים עליו סדין. (54) הנקליטים והמוט הם עיקר והווים (האונקלות) בטלים לגביהם כמשמשים פשוטי כלי עץ. (55) מיטה של עור. בארוכות המיטה תחובות אונקלאות של ברזל וקושרים בהן את הרצועות הקבועות בעור ששוכבים עליו. (56) מפני שמצע העור עצמו מקבל טומאה. רבינו מפרש במשנה שדרגש היינו ערש קטן, אבל לא פירש טעם ההבדל בין מיטה לדרגש. ואולי התכוון גם כן לערש ששוליו הם של עור. (57) במשנה: "של אקן", ומפרש רבינו תיבה של עץ ואונקלאות מחוברות בה וקושרים בהם חבלים ומשלשים את התיבה לים. תיבה זו עשויה כמלכודת שהדגים נכנסים לתוכה ואינם יכולים לצאת. (58) כוורת הציידים היא גדולה ומקבלת ארבעים סאה ואינה מקבלת

כמשמשי כלים. (32) קומקום גדול. ידעו חכמים שרגלים להשתמש בכיסוי מיחם ככלי בפני עצמו. (33) טנא = סל. (34) הרופאים ורוקחים את התרופות בכלי גדול של מתכת. (35) רטייה ותרופות אחרות מוכנות לשימוש.

ז. פסוי של מתכת ששפו ולטשו ועשהו מראה -
 הרי זה מקבל טמאה³⁶.

(36) שהמראה משמשת את האדם ויש עליה תורת כלי. פסק כחכמים שם.

ח. כל המשקולות³⁷ של מתכות מקבלות טמאה.
 והן הנקראין אונקיות. קנה מאזנים של עץ שהיו
 אונקיות של ברזל תלויות בו - מקבל טמאה³⁸,
 מפני האונקיות התלויות בו³⁹. במה דברים
 אמורים? במאזנים של מוכרי פשתן ומוכרי
 צמר⁴⁰; אבל של בעלי בתים אינו מקבל טמאה עד
 שיהיו האונקיות קבועות בו⁴¹.

(37) מאזניים עשויים מקנה רחב קצת של עץ, ומשני צדדיו תלויים ווים של מתכת כפופים כלפי מעלה לתלות בהם הדברים הנשקלים, ו"משקלות" שנאמר כאן - הכוונה לאותם הווים. (38) ואף על פי שהוא כלי עץ פשוט. (39) הקנה נעשה חלק מכלי מתכת. (40) מאזניים שלהם גדולים, ודרכם להסיר את האונקיות אחר שגמרו לשקול ולהחזירן בעת הצורך, כי לא ישקלו בלי האונקיות. ואומר רבינו, שבזמן שהן תלויות בעץ הוא מקבל טומאה כחלק מן הכלי. (41) בעלי בתים ששוקלים לצרכי עצמם, אינם מדקדים כל כך במשקל ולכן הם שוקלים לפעמים בלי האונקיות, ותולים את הדבר הנשקל על העץ עצמו, ואם כן העץ אינו חלק קבוע של הברזל, אלא כלי עץ פשוט בפני עצמו, ולפיכך אפילו כשתולים לפעמים את האונקיות לא בטל העץ לגביהם אלא אם הן קבועות בו, אבל השוקלים כדי למכור מקפידים על משקל מדויק ומשתמשים תמיד באונקיות הניתלות במקום המיוחד להן בעץ ולפיכך הכל ככלי אחד, כל זמן שהן תלויות. [הר"ש מפרש שאונקיות היינו כפות המאזניים שנותנים בתוכן את הדברים הנשקלים. פירושנו הוא על פי ביאורו של רבינו במשנה].

ט. משקלות⁴² שנשתברו, אף על פי שהחזירן⁴³
 ושוקל בהן - אינן מקבלין טמאה⁴⁴. יחד מהן⁴⁵
 חצאי ליטריין, שליש ליטריין, רביעי ליטריין - הרי
 אלו מקבלין טמאה⁴⁶.

(42) משקלות ממש (לא אונקיות) ששוקלים כנגדם את המשאות. (43) צירף יחד את שבריהם. (44) שאינם ראויים למלאכתם כמו לפני השבירה. (45) קבע חתיכה שמשקלה חצי ליטרא שתשמש משקל של חצי ליטרא וכן שליש או רביע הליטרא. (46) לפי שהם משקלות חדשים בלתי שבורים.

י. סלע⁴⁷ שנפסלה והתקנה⁴⁸ להיות שוקל בה -
 מקבלת טמאה.

(47) מטבע של כסף עתיק, שווה ארבעה דינרים רומיים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. הפדור של מתכת, והסדן, והקנטר⁸⁰ של
 בנאי, והדקר⁸¹ של חרש⁸², וחמור של נפח⁸³,
 והמטלטלת⁸⁴ והמשקולות של בנאים, והפירים
 של ברזל שחובטין בהם הזיתים, והאפרס⁸⁵ של
 מתכת, והאולר שפורתין בו הסופרים ראש
 הקלמוס של קנה, והקלמוס של מתכת, והפן⁸⁶
 והפנא שמשורטטין בו הסופרים - כל אלו
 מקבלין טמא, שפל אחד מהן יש לו שם בפני
 עצמו.

(80) משנה שם פרק י"ד ג: "קנה מברזל מרובע ואורכו כמו
 אמה ולו יד מעץ יפסלו (יגורו) בו העץ. (81) יתד חדה.
 (82) נגר. (83) חתיכת ברזל בתבנית חמור והנפח רוכב עליו
 ומכה בפטיש על המתכת המונחת לפניו. (84) חתיכת
 מתכת תלויה בחוט והבנאים משתמשים בה, כדי ליישר את
 הכותל. וכן היא המשקולת, אלא שהיא עשויה בצורה
 אחרת קצת. (85) כלי של ריחיים רחב מלמעלה והולך
 ומשתפע כלפי מטה והוא פתוח משני ראשיו ומעמידים את
 הראש הצר על האבנים הטוחנות. לכלי זה שופכים את
 החיטה הנופלת קימעה קימעה על האבנים הטוחנות.
 (86) כשמשורטטים מניחים לוח תחת הקלף ועליו את הסרגל
 ליישר את הקו. הלוח נקרא "כן" והסרגל "כנא".

פרק עשירי

(1) יבאר מסמרות העשויים לתקוע אותם בעצים. המסמרים
 שמקבלים טומאה או אין מקבלים. כלי מתכות המתמאים
 בעגלה או הטהורות. חצוצרות וכל כלי מתכת שמקבלים
 טומאה ושאינם מקבלים.

א. מסמרות² שמחזיקין בהן התקרה, העשויוין
 לתקע אותן בעצים - אינן מקבלין טמא. וכן
 המסמרות שתוקעין אותן בפתלים לתלות בהן. ואם
 התקינו להיות כלי בפני עצמו³ - מקבל טמא.
 ביצר? מסמר שהתקינו להיות פותח ונוצל בו⁴ או
 להוציא את הפתילה, או שנתנו ברחים של יד או
 של חמור - הרי זה מקבל טמא. התקינו לפתח בו
 את החבית - טהור, עד שיצרפנו⁵.

(2) כלים פי"ב מ"ה. (3) לתלות עליהם בגדים. נתבאר
 למעלה בפ"ט הי"א. (4) וכפף את ראשו בתבנית מתאמה
 לתשיש זה. (5) יכה עליו בפטיש, ויתאימו לכך (ע"פ
 פירוש רבינו במשנה. והראב"ד והר"ש מפרשים שיצרפנו
 באש ובמים כדי לחזקו, ובלי צירוף הוא רך ואינו מתאים
 לפתיחת חבית. כל זמן שלא תוקן להיות ראוי לתשיש
 שהאדם רוצה בו - לא נגמרה מלאכתו, והרי הוא גלם כלי
 מתכת.

ב. מסמר⁶ העשוי בסימן לשמירת הפתח⁷ - אינו
 מקבל טמא. וכן מסמר של שלחני שתולה בו
 המאזנים והפיס - טהור⁸. וכן תלווי המגדרות⁹ -
 טהורות¹⁰. אף על פי שמסמרין אלו משנין בצורתן
 משאר מסמרות התקיעה.

טומאה (ראה למעלה פרק ג הלכה ב) ולפיכך גם האונקלי
 שלה, אף על פי שהיא של מתכת, אינה מקבלת טומאה,
 שהרי היא טפלה לגבי הכוורת. (59) תיבה שאינה מחזיקה
 ארבעים סאה. [בתוספתא כלים בבא מציעא פרק ב הלכה ד
 אמרו: אונקלי של שידה טמאה ואם הייתה באה במידה -
 טהורה]. (60) המנורה עצמה אין לה בית קיבול ומעמידים
 עליה את הנר, שבו השמן והפתילה, נתבאר למעלה פרק ד
 הלכה א שאינה מקבלת טומאה מפני שהיא כלי עץ פשוט,
 ולפיכך גם האונקלי שלה אינה מקבלת טומאה.
 (61) נתבאר שם ששולחן מקבל טומאה, מפני שהוא משמש
 את האדם ואת הכלים. (62) במשנה כתוב סתם: "המחומר
 לטמא - טמא, והמחומר לטהור - טהור", ורבינו הוסיף את
 המלים "מן התורה". ומשמע שהמחומר לכלי שמקבל
 טומאה מדרבנן אינו מתמא. (63) שלשלת ואונקלי של
 כלי המקבל טומאה ושאינו מקבל טומאה. (64) בזמן
 שאינה מחוברת בכלי. (65) כחלק מכלי. (66) שאינה חלק
 מכלי. (67) מפני שהיא מחוברת לקרקע וכל המחומר
 לקרקע אינו מקבל טומאה.

יב. שלשלת שיש בה בית נעילה⁶⁸ - מתטמא⁶⁹,
 והעשויה לכפיתה⁷⁰ - טהורה⁷¹.

(68) כעין מנעול לסגור שני ראשיה. שלשלת כזו נותנים
 ברגלי הסוס, כדי שלא יוכל לברוח ושלא יגנבוהו.
 (69) שהוא כלי לצורך האדם. (70) שקושרים בצוואר
 הקופים הקטנים והכלבלבים לנוי. (71) מפני שהיא תכשיט
 של בהמה וחייה.

יג. שלשלת של סיטונות⁷² - מתטמא, מפני שהן
 נועלין בה את החנויות; ושל בעלי בתים - טהורה,
 שאינה עשויה אלא לנוי⁷³.

(72) לסגור בהם את דלתות החנויות. (73) באליהו רבא
 מנמק, מפני שבעלי בתים רגילים להשאיר את השלשלת
 כשראשה אחד קבוע בדלת ולכן דינה כמחומר לקרקע.

יד. שלשלת של מושחי קרקע⁷⁴ ויתדותיהן
 שתוקעין בקרקע בשעה שמושחין - מקבלות
 טמא⁷⁵; ושל מקוששי עצים⁷⁶ - טהורה, לפי
 שהיא משמשת את העץ⁷⁷.

(74) מודדי קרקע, מהנדסים. (75) שהרי הן משמשות את
 האדם ויש להן שם בפני עצמן. (76) לקשור בה חבילת
 עצים. (77) והעץ עיקר.

טו. שלשלת דלי גדול - ארבעה טפחים⁷⁸ מונה
 סמוך לדלי מתטמא עם הדלי, מפני שהיא צרף
 הדלי; והשאר טהור, לפי שאין לו שם בפני עצמו.
 ושלשלת דלי קטן - עשרה טפחים⁷⁹.

(78) ארבעה טפחים הסמוכים לדלי מקבלים טומאה, מפני
 שהם כיד לדלי, וידות הכלים דינן ככלים. אבל למעלה
 מארבעה טפחים אינה לצורך הכלי. (79) שלשלת של דלי
 גדול או חושים במקום קרוב לדלי ושל קטן מרחיקים את היד
 מן הדלי.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח אדר - ספר טהרה - הלכות כלים קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האבנים. (28) לשון הפעמון, ומקבל טומאה מפני שראוי להקישו על גבי חרס וישמיע קול, וכל המשמיע קול - טמא (למעלה פ"ח ה"ז). בשבת נח, ב נימק רבא כך טומאת זוג שניטלו עינבלו, ונראה שגם העינבל ראוי לכך. (29) האונקלי (ו) אשר יתקעו במשא אשר על העגלה כדי שלא יפול (שם). (30) את כל חלקי העגלה. (31) שם מ"ה. (32) המחופה במתכת. ב'תורת כהנים' פרשת שמני פ"ז ה"ח דרשו מן המקרא, שכל חיפויי כלים אינם מקבלים טומאה. (33) עופרת. (34) התלויים לנוי, למעלה בפ"ח ה"ז נתבאר שתכשיטי בהמה אינם מקבלים טומאה. (35) חישוק של ברזל שעל גבי גלגל עץ. הסובב משמש את הגלגל. (36) לוחות מתכת דקים, ותולים אותם לנוי. (37) כל חלקי העגלה של עץ המחופים מתכת.

ו. עקרב³⁸ בית הבד³⁹ - מקבל טמאה. ארז⁴⁰ של גרוסות⁴¹, אף על פי שהוא טהור⁴², אם היתה תחתיו עגלה של מתכת - הרי זו מקבלת טמאה⁴³. (38) שם פי"ב מ"ג. (39) ברזל שבקורה שכותשים בה הזיתים. (40) שם מ"ה. (41) ארון של מוכרי גריסים. (42) התיבה שמוכרי גריסים נותנים בה את סחורתם היא כבידה מאד ואינה עשויה להיטלטל, ולפיכך אינה מקבלת טומאה. (43) ואין אנו אומרים שהיא טפילה לארון ומשמשת אותו.

ז. ריחים⁴⁴ של פלפלין⁴⁵ מקבלת טמאה משום שלשה פלים⁴⁶: משום פלי מתכות⁴⁷, ומשום פלי קבול⁴⁸, ומשום פברה⁴⁹.

(44) משנה ביצה כג, ב. (45) הריחיים ששוחקים בהם פלפלים, מורכבים משלושה חלקים: בחלק העליון טוחנים את הפלפלים, ועיקר כלי זה הוא של מתכת; החלק האמצעי העשוי ככברה, מקבל את כל הפלפל הטחון ומנפה אותו; והחלק התחתון היא קערה קטנה, ולתוכו נופל הפלפל הדק. (46) כלומר, כל חלק משלושת החלקים האלה מקבל טומאה בפני עצמו. (47) החלק העליון מקבל טומאה מפני שהוא כלי מתכת, ואף-על-פי שאין לו בית קיבול, שהרי כל הפלפל נופל למטה. (48) התחתון שכולו עץ מקבל טומאה ככל כלי עץ שיש לו בית קיבול. (49) החלק האמצעי. גזרו טומאה על כברה משום אריג (רש"י שם). והמדובר כשהשוליים המנוקבים אינם של מתכת, שאם הם של מתכת מקבלת טומאה בלי גזירת אריג. [בגמרא שם אמרו: "תנא, תחתונה משום כלי קיבול, אמצעית משום כלי כברה, עליונה משום כלי מתכת". ורבינו קיצר בלשונו].

ח. הדלת⁵⁰ של מתכת שבמגדל⁵¹ של פלפלי פתים - אינה מקבלת טמאה⁵²; ושל רופאים - מקבלת טמאה, מפני שמניחים בה את האספלנית⁵³ ותולה בה את המספרים⁵⁴.

(50) כלים פי"ב מ"ג. (51) ארון גדול. (52) מפני שאינה כלי אלא משמשת את הארון ואין לה שם שפני עצמו, כי סתם דלת היא דלת של בית, וזו - "דלת של ארון" שמה. [ואפשר גם לפרש, שהמדובר במגדל של עץ העשוי לנחת

שם. (7) מניחים את המסמר במקום כזה, שהפוחת את הדלת יזיז אותו ממקומו, ואם בא בעל הבית ומצאו שלא במקומו, יודע הוא שמי שהוא פתח את הדלת. (8) מפני שהוא מחובר לעמוד עץ שלפני השולחן, שאינו מקבל טומאה ואין לו שם בפני עצמו. (9) הבלנים מגרדים את רגלי המתרחצים בטס מתכת, ובו אונייים לתלותם על מסמרים התקועים בכתלי בית המרחץ. מסמרים אלה נקראים תלויי-מגרדות. (10) כחכמים במשנה, מפני שהם מחוברים לקרקע. ואף-על-פי שדרכם של הבלנים להוציאם ממקום זה ולתקועם במקום אחר (תפארת ישראל).

ג. מסמר¹¹ הגרע¹², והוא הפלי שמקיזין - מקבל טמאה. ומסמר של אבן השעות¹³ - טהור¹⁴.

(11) שם מ"ד. (12) סכין שהחובש (גרע) משתמש בו להקזה. (13) שעון שמש עשוי מאבן עגולה שרשומים בה מספרי השעות, ובאמצעותה תקוע מסמר, וצילו מורה את השעה. (14) מפני שהוא מחובר לאבן, שהיא עיקר הכלי, והמסמר טפל לה (בתפארת ישראל למשנתנו מפרש שהאבן מהודקת יפה לקרקע, ולפיכך כל הכלי דינו כמשמש את הקרקע).

ד. מסמר¹⁵ הגרדי¹⁶, והוא המסמר הארץ פועין שפוד שמכניס בו האורג¹⁷ שפופרת הקנה או העץ ולופף¹⁸ עליה חוטים - מקבל טמאה¹⁹.

(15) שם. (16) של האורג. (17) הסגנון אינו ברור. והכוונה היא שהאורג מכניס את השפוד בשפופרת הקנה. (18) כורך. (19) מפני שהמסמר הוא עיקר הכלי (סדרי טהרות).

ה. אל²⁰ פלי מתכות המתטמאות בעגלה: העל²¹ של מתכת, והקטרב²², והקנפס²³ המקבלות את הרצועות, וברזל שתחת צוארי הבהמה²⁴, והסומף²⁵, והמחגר²⁶, והתמחיות²⁷, והענבל²⁸, והצנייה²⁹, ומסמר המחבר את פלם³⁰. ואלו טהורים בעגלה³¹: העל של עץ המצפה³², וכנפים העשויות לנוי, והשפופרות המשמיעות את הקול, והאבר³³ שבצד צוארי הבהמה³⁴, והסובב של גלגל³⁵, והטסין³⁶ והצפויין³⁷. ושאר פל המסמרות שבה - טהורין.

(20) שם פי"ד מ"ד. (21) רבינו מפרש, העץ הקבוע בעגלה ונמשך בין שתי הבהמות, ואם עשאו ממתכת - מקבל טומאה. (22) העץ המונח על צוארי הבהמות המושכות את העגלה. (23) בשני ראשי הקטרב של עץ, מחוברות קצוות של מתכת נקובים, ומכניסים רצועות של עור בנקבים וקושרים אותן בעגלה. (24) משמש הגנה על הבהמה שלא תיחנק בחבל או ברצועה המתמחים כשהעגלה נמשכת. (25) "יתד מברזל ונעשה בקצה העגלה" (רבינו בפירושו למשנה). ורב האי גאון מפרש, כעין טבעת שמכניסים בה ראש העגלה וראש המחרישה. (26) גם כן יתד מברזל יהיה בקצה העול (שם). (27) מקום בעגלה מיוחד להניח בו אבנים וכדומה, ומקום זה הוא קעורני, כדי שלא תיפולנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 15 **מִתְּכַת - טְהוֹרִין⁷⁵; חוץ מן הַסִּמְפוֹנִיָּא, שְׁאֵם הִיא**
 16 **בֵּה בֵּית קְבוּל כְּנָפִים⁷⁶, אָף עַל פִּי שְׁהִיא מְצַפָּה -**
 17 **טְמָאָה⁷⁷.**
- 71) פלך (שם מ"ו). (72) במשנה (שם) הגירסא "והאימה".
 העץ שכורכים עליו את החוטים, וממנו טווים אותם בפלך.
 73) כלי נגינה. 74) נמשך לכל הדברים המנויים למעלה.
 75) שיטת רבינו, שכל דבר מצופה אינו מקבל טומאה,
 ואפילו הוא ראוי לקבל טומאה בלי הציפורי, כי הציפורי גורם
 טהרה מגזירת הכתוב. ורבים חולקים עליו. 76) לוחות
 דקים של מתכת שמכניסים אותם לתוך הסימפוניא,
 וכשנופחים בסימפוניא הם נרעדים ומשמיעים קול.
 77) מפני שבית הקיבול אינו מצופה, כי המקום צר מאד
 ואין אפשרות טכנית לצפותו (תוספות יום טוב). ונראה
 להוסיף שנמנעו מלצפות מפני שהציפורי משפיע לרעה על
 צליל הכנפים. [כלי הנגינה "סימפוניא", מובאת במקרא
 (דניאל ג, ה)].
- 18 **טו. הַחֲצוֹצֶרֶת⁷⁸ שֶׁמִּפְצֶלֶת חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת⁷⁹: אִם אֵין**
 19 **יֹדֵעַ לְהַחֲזִירָה אֶלָּא אֲמֹן⁸⁰ - הֲרִי זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה**
 20 **כְּשֶׁהִיא מְחַבֶּרֶת⁸¹; וְאִם יְכוֹלִין⁸² חָפַל לְפָרְקָהּ**
 21 **וּלְהַחֲזִירָה - אֵינָה מְקַבֵּלֶת טְמָאָה⁸³.**
- 78) שנינו שם (מ"ז): "קרן עגולה טמאה ופשוטה טהורה,
 אם היתה מצופית שלה של מתכת - טמאה. הקב שלה, ר'
 טרפון מטמא וחכמים מטהרין, ובשעת חיבורן הכל טמא".
 ומבאר שם רבינו, שהכוונה לחצוצרת מורכבת מהרבה
 חלקים, ולא לקרן של בהמה (כלי נגינה זה כתוב במקרא
 (דניאל שם): "קל קרנא משרוקיתא"), וכל חלק בפני עצמו
 אין עליו תורת כלי. וישנם שני סוגים של כלי זה: קרן
 עגולה וקרן פשוטה, העגולה רק אומן יכול להרכיב את
 חלקיה, ואת הפשוטה יכול כל אדם לפרקה ולהרכיבה,
 ולפיכך אמרו (שבת מז א): המחזיר קרן עגולה בשבת חייב
 חטאת (מפני שעשה מלאכה), פשוטה - פטור. ודעת רבינו
 שחלקי הפשוטה אפילו כשהם מחוברים אינם חיבור
 לטומאה, מפני שהם מתפרקים ללא כל טירחה ובלי ידע
 אומנות, ומתוך ביאור זה תתפרש הלכה זו והבאה אחריה.
 79) של עץ או עצם שאין להן בית קיבול. 80) ואם כן
 היא מסוג קרן עגולה. 81) מפני שהוא כלי שלם.
 82) שהיא קרן פשוטה. 83) חיבור חלש כזה אינו חיבור
 לטומאה, והחוליות נידונות כמפורקת (ראה ראב"ד וכסף-
 משנה).
- 22 **טז. הַקָּצֶה⁸⁴ שֶׁמִּנְחִין הִפָּה עָלָיו בְּשַׁעַת תְּקִיעָה⁸⁵ -**
 23 **מְקַבֵּל טְמָאָה בְּפָנָי עֲצָמוֹ⁸⁶; וְהַקָּצֶה הָאֲחֵר הֶרְחֵב⁸⁷**
 24 **- אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה בְּפָנָי עֲצָמוֹ⁸⁸; וּבְשַׁעַת חֲבוּר -**
 25 **הַכֹּל טָמֵא⁸⁹. בִּיּוֹצֵא בּוֹ⁹⁰: קָנִי מְנוּרָה⁹¹ בְּפָנָי עֲצָמֵן -**
 26 **אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לָהֶן שֵׁם לְוִי⁹²; וְ**
 27 **הַפֶּרֶחַ שֶׁלָּהּ⁹³ וְהַבְּסִיס - מִתְּטַמָּאִין בְּפָנָי עֲצָמֵן⁹⁴; וְ**
 28 **וּבְשַׁעַת חֲבוּר - הַכֹּל טָמֵא.**
- 84) שם. 85) הכוונה ל"מצופית" שנאמרה במשנה.
 86) אפילו כשאינו מחובר לחצוצרה. והטעם, מפני שהיא
- (ראה למעלה פ"ג ה"א), ואינו מקבל טומאה, והדלת בטילה
 לגבי המגדל. 53) תחבושת. 54) ולפיכך היא כלי בפני
 עצמו (ראה למעלה פ"ט ה"ו).
- 1 **ט. טְסִין⁵⁵ שֶׁל מִתְּכַת⁵⁶ שֶׁמִּנְעִרִין בָּהֶן אֶת הַקִּדְרָה⁵⁷**
 2 **- מְקַבֵּלִין טְמָאָה⁵⁸, וְהַקְּבוּעִין בְּפִירָה⁵⁹ - טְהוֹרִין⁶⁰.**
- 55) משנה שם, ותוספתא שם בבא מציעא פ"ב ה"ה.
 56) במשנה: "הייתוכין טמאים, והפרכין טהורים"
 ובתוספתא: אלו שהחנווני מנער בהן את הקדירה, והפרכים
 - הקבועים בכירה (גירסת רבינו). 57) רבינו השמיט כאן
 את המילה "החנווני" וכנראה כוונתו לקדירה שיש בה
 תבשיל חם, ואי אפשר להחזיקה ביד ולנערה לקערה אלא
 על-ידי טסים העשויים כעין צבת (וכן פירש הר"ש, והוא
 מקיים את הגירסא "שהחנווני", ומבאר שהמדובר בקדירה
 שיש בה כסף מהותך ומריקים אותו לכלי אחר בעזרת
 מלקחיים. ומכאן השם "ייתוכין"). 58) שהרי הם כלים.
 59) משתמשים בהם לשמור שלא ישרף במהירות בלתי
 רצויה (רבינו בפירושו למשנתנו. ראה כסף-משנה).
 והמדובר בכיריים קבועים בבנין. 60) מפני שהם קבועים
 במחבר לקרע.
- 3 **י. הַמְּלָקְחִים⁶¹ שֶׁמִּמְעֵד בָּהֶן אֶת הַפְּתִילָה⁶² - מְקַבֵּלִין**
 4 **טְמָאָה; וְהַצְנוּרוֹת⁶³ שֶׁתּוֹפְסוֹת אֶת הַרְחִים מִלְּמַעְלָה**
 5 **- אֵינוֹן מְקַבֵּלוֹת טְמָאָה, מִפְּנֵי שְׁאֵינֶן עֲשׂוּיֹת אֶלָּא**
 6 **לְחִזְקָה⁶⁴.**
- 61) צבת. 62) כשמתקבץ פחם בראש הפתילה הדולקת,
 דועך אורה קצת, והשתמשו בצבתות של מתכת מיוחדת
 למחוט את הפתילה. 63) ברזלים. 64) תוספתא שם
 ה"ו.
- 7 **יא. קְלוֹסְטְרָא⁶⁵ שֶׁנּוֹעֲלִין בָּהּ הַדְּלָתוֹת: אִם הִיְתָה**
 8 **שֶׁל מִתְּכַת - מִתְּטַמָּא; הִיְתָה שֶׁל עֵץ וּמְצַפָּה מִתְּכַת**
 9 **- טְהוֹרָה⁶⁶.**
- 65) בריח שראשו אחד עבה. בפתח שיש לו שתי דלתות
 קובעים טבעת בכל אחת מהן, וכשרוצים לסגור מכוניסים
 את הקלוסטרא בטבעות (שם פ"א מ"ד). 66) נתבאר
 למעלה הלכה ה, ובכמה מקומות אחרים, שכלים מצופים
 אינם מקבלים טומאה.
- 10 **יב. הַפִּין⁶⁷ וְהַפּוֹרְנָא⁶⁸ - טָמֵאִים.**
- 67) שם. 68) פורנא הוא המנעול, ופין הן השיניים
 הנכנסות לתוך המנעול (הפורנא) וסוגרות אותו.
- 11 **יג. פְּקָה⁶⁹ שֶׁל מִתְּכַת - טְהוֹרָה, לְפִי שְׁהִיא מְשֻׁמָּשֶׁת**
 12 **אֶת הָעֵץ⁷⁰.**
- 69) חצי כדור נקוב שנותנים אותו בראש הפלך בשעת
 טויה, והחוטים נמשכים דרך הנקב (רבינו בפירושו
 למשנתנו). 70) הפלך הוא של עץ, והוא עיקר הכלי,
 והפיקה היא תוספת להקל את הטווייה.
- 13 **יד. הַפּוֹשֵׁי⁷¹ וְהַפִּימָא⁷² וְהַמְּקַל וְהַסִּמְפוֹנִיָּא וְהַלִּיל⁷³**
 14 **שֶׁל מִתְּכַת⁷⁴ - מְקַבֵּלִין טְמָאָה. הֵיוּ שֶׁל עֵץ וּמְצַפִּין**

מזיקה לנכנסים ויוצאים אין בדעתו להסירה. [רבינו חזר בו כאן מפירושו במשנה הנ"ל (סדרי טהרות)].

פרק אחד עשר

(1) יבאר כמה שיעור השבר שיישבר כלי מתכת ולא יקבל טומאה. ודין כלי מתכת שניקבו.

א. כְּמָה שֶׁעוֹר הַשֶּׁבֶר² שִׁישְׁבֵּר כְּלִי מִתְּכֶת וְלֹא יִקְבֵּל טֹמְאָה אוֹ יִטְהַר מִטֹּמְאָתוֹ?³ הֲכֵל לִפִּי מָה שֶׁהוּא.⁴

(2) כלים פ"ד מ"א. (3) שירדה עליו לפני שנשבר. (4) אין שיעור אחיד לכל הכלים, השיעורים השונים יתבאר בהלכות הבאות.

ב. כָּל זֶמֶן⁵ שֶׁהֶפְלִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מַעֲיֵן מִלֹּאכָתוֹ⁶ - עֲדִין הוּא כְּלִי וְחֲשׁוֹב כְּלִי שָׁלֵם. פִּיזֵד? כְּלִי שֶׁל מִתְּכֶת⁷ שֶׁנִּשְׁבֵּר וְהָרִי הוּא יָכוֹל לַמְּלָאוֹת בּוֹ - הָרִי הוּא כְּלִי כְּשֶׁהָיָה. הִקְמָקוֹם - כְּדִי לַחֵם בּוֹ חֲמִין.⁸ הַמְּחֶם⁹ - כְּדִי לִקְבֵּל סֻלָּעִים¹⁰. הַלֶּפֶס¹¹ - כְּדִי לִקְבֵּל קִיתוּנוֹת¹² שֶׁל מִתְּכֶת. הַקִּיתוּן - כְּדִי לִקְבֵּל פְּרוּטוֹת¹³. מְדוֹת הַיֵּין¹⁴ - כְּדִי לְמַד בְּהֵן הַיֵּין¹⁵. וְכֵן מְדוֹת הַשֶּׁמֶן¹⁶ - כְּדִי לְמַד בְּהֵן הַשֶּׁמֶן. מְסַנֵּת שֶׁל חֲרָדֵל¹⁷ שֶׁנִּפְרָצוּ בָּהּ שְׁלֹשָׁה נִקְבִּים מְלֻמָּטָה¹⁸ זֶה לְתוֹךְ זֶה¹⁹ - טְהוֹרָה²⁰, לִפִּי שְׁאִינָה מְשֻׁמֶשֶׁת מַעֲיֵן מִלֹּאכָתָהּ. מְגִרְפָּה²¹ שֶׁנִּשְׁטְלָה בָּפֶה, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה כְּקוֹרְנָס - טְהוֹרָה; שְׁאִינָה עוֹשֶׂה מַעֲיֵן מִלֹּאכָתָהּ אֶלָּא מַעֲיֵן הַקּוֹרְנָס, וְהָיָה לֹא נַעֲשִׂית לְתַקֵּעַ בָּהּ כְּקוֹרְנָס. וְכֵן כָּל פִּיזָא בָּזָה²².

(5) שם. (6) שלפני שברתו. (7) במשנה: "דלי". וגם רבינו מתכוון לדלי שמלאכתו הקבועה היא מילוי מים. (8) שהוא גדול יותר מקומקום. (9) ולא יפלו דרך הנקב. סלע = מטבע כסף עתיק (ראה פ"ט ה"). מפני שהוא כלי גדול נתנו לו שיעור גדול, נראה שרגילים היו להשתמש לפעמים במיחם להניח בו סלעים, שאם לא כן - הרי אינו ראוי למלאכתו הראשונה ('תפארת ישראל'). (10) כלי גדול מאוד שמחממים בו מים ומנקים בו כלים קטנים. (11) כדים. (12) גם כשהוא שלם הניחו בו מטבעות קטנות. [הר"ש מפרש שבדלי וקומקום מדובר כשנתרועעו, פירוש שנשחקו ונחלשו, ומיחם ואילך - בניקבו. ומסתמך בפירושו זה על התוספתא, שם פ"ד ה"א. וגם בהלכה שלפנינו אין לפרש את כל הכלים באותו קלקול עצמו, שהרי רבינו מתחיל "שנשבר" ונותן שיעורים מתאימים לכלי שבור בדלי וקומקום, ואחר מכאן הוא קובע שיעורים של קיבול מטבעות, שהם מתאימים לכלים שניקבו. ונראה שרבינו מפרש דלי וקומקום שנשברו, ונשאר בדלי מקום לשאוב מים, ובקומקום כדי לחמם בו מים, ובכלים האחרים מדובר כשניקבו (ראה 'תפארת ישראל').] (13) כלים המיוחדים למדידת יין שניקבו. (14) אם אין היין יוצא דרך אותו הנקב, הכלי מקבל טומאה. [יש מפרשים, שאפילו אם טיפות זעירות מתמצות לאט לאט דרך הנקב - הכלי מקבל טומאה, מפני שאינו מפריע למדידה שהיין מתעכב בכלי זמן קצר]. (15) שמן הוא יותר סמיך מיין, ואינו יוצא אלא

של מתכת ויש לה שם בפני עצמו. במשנה כתוב בפירוש: "אם היתה מצופית שלה של מתכת טמאה". ותמוה הדבר, שרבינו השמיט את המילים: אם היתה של מתכת. (87) במשנה: "הקור שלה". פירוש, החלק התחתון של החצוצרה. (88) אפילו אם הוא מתכת, מפני שאין לו שם בפני עצמו (ראה למעלה פ"ט ה"א). (89) כל החצוצרה נידונית ככלי אחד, והמצופית היא עיקר. ולפיכך הכל טמא, ואפילו אם הקור הוא של עץ או עצם. (90) דומה לזה. (91) שאינם מחוברים חיבור של קבע לגוף המנורה. (92) נקראים: "קני מנורה", ולא "קנה" סתם. (93) שקע בראש המנורה, שבו מכניסים את הנר (נר = כלי שנותנים בו השמן והפתילה). (94) אפילו כשהם מפורקים מגוף המנורה, ואף-על-פי שאין להם שם בפני עצמם. והטעם, מפני שיש להם בית קיבול. למעלה פ"ט ה"ב נתבאר שכלי מתכת שיש לו בית קיבול מקבל טומאה, אפילו אין לו שם בפני עצמו.

יז. קוֹרֶת הַחֲצִיצִים⁹⁵, שֶׁהָיָה הַמְּטָרָה⁹⁶, שִׁישׁ בָּהּ לְשׁוֹנוֹת שֶׁל מִתְּכֶת - מְקַבֵּל טֹמְאָה; וְשִׁמְנִיחִים אוֹתָהּ בְּרַגְלֵי הָאֲסוּרִים⁹⁷ - טְהוֹרָה⁹⁸. וְהַקּוֹלָר⁹⁹ - מְקַבֵּל טֹמְאָה. מְגִירָה¹⁰⁰ שֶׁעָשָׂה שְׁנִיָּה לְחוֹר הַדֵּלֶת¹⁰¹, אָף עַל פִּי שֶׁמְשַׁתְּמֵשׁ בָּהּ¹⁰² - אֵינָה מְקַבֵּל טֹמְאָה¹⁰³. וְאִם מְשַׁנְטֵמָת עָשָׂה לְחוֹר הַדֵּלֶת - הָרִי זֶה בְּטֹמְאָתָהּ עַד שִׁיקְבָּעָנָה בְּמִסְמָר¹⁰⁴. הַפֶּכֶה¹⁰⁵, בֵּין מְלַמְעָלָה בֵּין מְלֻמָּטָה¹⁰⁶ בֵּין מִן הַצְּדָדִים - טְהוֹרָה¹⁰⁷.

(95) שם פ"ב מ"א. (96) לוח שקולעים אליו את החיצים. (97) גוש ברזל ובו פגימה רחבה, ומכניסים לתוכה רגל האסיר, ולמעלה מניחים קורה וקושרים אותה אל הברזל. מכשיר זה שמו "סד" במקרא (איוב יג, כז). (98) מפני שאינה כלי כלל. (99) שעל צוארי האסירים, דומה לעול שעל צואר הבהמה. (100) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ד ה"ה. (101) עשה חריץ במשקוף, והכניס בחריץ את המגירה, ושיניה בולטות לחלל הפתח. [מגירה = משור, מלשון הכתוב (שמואל-ב יב, לא) וישם במגירה]. (102) כשהיא מחוברת. (103) מפני שהיא מחוברת לקרקע. [במשנה שם פ"ד ג, אמרו: "מגירה שעשה שיניה בתוך החור טמאה", ופירשו הרא"ש והברטנורא שבמשנה המדובר במגירה שנטמאה לפני שקבעה, ואינה יוצאת מידי טומאתה על ידי קביעה בלי מסמר, מפני שהנכנסים ויוצאים נידונים בה יש להניח שיסירה ממקומה, ולפיכך אינה נידונית כקבועה בקרקע, וכך שנינו גם בתוספתא. אבל למנוע הורדת טומאה, מועילה קביעה זו]. (104) כשקבעה במסמר, הוכיח שאין בדעתו להסירה. (105) באופן שהשיניים אינן בולטות לתוך החלל. (106) במשנה כתוב: "מלמטן למעלן" פירוש, הכניס את השיניים לתוך החריץ שבמשקוף ואינן בולטות לחוץ, ומתוך כך אי-אפשר לנסר בהן. ונראה שגם כאן וגם בתוספתא יש לגרוס כך. הגירסא שלפנינו אינה מובנת. [בדוחק אפשר לפרש שהתכוון לאסקופה ולמזוזות]. (107) יצאה מטומאתה, מפני שביטלה לגמרי מתשמישה המיוחד לה. ועוד, מפני שאינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפני שהשלשלאות והווים הם עיקר הכלי, והעץ משמש אותם. (40) כשהבאר אינה עמוקה או אם יקשור בה חבל.

- ו. מְגֵרָה⁴¹ שְׁנִטְלָה שֶׁן אַחַת מִבִּינָתֶיהָ⁴² - טְהוּרָה⁴³.
נִשְׁתַּרְרַ בָּהּ⁴⁴ מְלֵא הַסִּט⁴⁵ בְּמָקוֹם אֶחָד - טְמֵאָה,
שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לָגֵר⁴⁶ בְּנִשְׁאָר.¹⁸

(41) משור (שם מ"ד). (42) מבין כל שתי שיניים ניטלה אחת [כל שן שנייה ניטלה, ולא נשארו שתי שיניים בלי הפסק ביניהן]. (43) כי אי אפשר לנסר בה. (44) מקום שלא ניטלו שיניה. (45) כשיעור ארבעה אגודלים. רבינו בפירושו למשנתו מבאר, שיש הבדל בין מלוא הסיט לרוחב הסיט, מלוא הסיט שיעורו כמו שאמרנו, ורוחב הסיט הוא המרחק בין ראש האגודל וראש האצבע כשמרחיקים אותן זה מזה עד קצה האפשרות. [בפירושו למשנה שבת קה, ב - כותב רבינו, שמלוא הסיט הוא שתות הזרת, ושיעור זה הוא פחות מחצי השיעור האמור כאן, שהרי הזרת הוא חצי אמה = שתים עשרה אצבעות (לא אגודלים), וצע"ג, ראה פירושו לערלה פ"ג מ"ב]. (46) לנסר.

- ז. הַמַּעֲצָד⁴⁷ וְהָאֲזִמְלָה⁴⁸ וְהַמַּפְסֶלֶת⁴⁹ וְהַמַּקְדָּח⁵⁰
שֶׁנִּפְגְּמָה⁵¹ - עֲדִין מִקְבֵּלִין טְמֵאָה⁵². נִטְלָה חֲסוּמִין⁵³ -
טְהוּרִין⁵⁴. וְכָל שֶׁנִּחְלַק לְשְׁנַיִם⁵⁵ - טְמֵאִין⁵⁶; חוּץ
מִן הַמַּקְדָּח, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לִנְקֹב בּוֹ⁵⁷. וְהָרוֹנֵקִי⁵⁸
בְּפָנָי עֲצָמָה - אֵינָה מִקְבֵּלֶת טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
מִקְצֵת פְּלִי.²⁴

(47) כלים, שם. גרזן שמשמשים בו נגרים. (48) רבינו במשנה מפרש: ברזל ארוך מחודד בקצהו התחתון, והגדר אוחז אותו בשתי ידי וחותך בו את העצים. (49) סכין חדה מורכבת בבית יד של עץ, ומחליקים בה את הקרשים. (50) כלי שהנגרים קודחים בו נקבים בעץ, ראה לקמן הערה נו. [פירשנו כל הכלים האמורים למעלה ע"פ פירוש רבינו במשנה, אולם כיום משתמשים במונחים אלה לכלים אחרים]. (51) נסדקו. (52) מפני שהם עדיין ראויים למלאכתם. רבינו שם מפרש, שכל הכלים האלה עשויים משני חלקים מרוחקים זה לזה, האחד הוא ברזל פשוט, והשני - החלק שבו יחתכו וינקבו - עשוי מברזל יותר קשה ויותר חזק (כנראה הכוונה לפלדה). ואם נסדק החלק שאינו חזק כל-כך אין הסדק עובר את גבול הברזל הקשה, כאילו זה חוסם את המעבר, ולפיכך נקרא חלק זה "חיסום". (53) הברזל הקשה. (54) חלק זה הוא עיקר הכלי. (55) לארכו. (56) שהרי נשאר כלי קטן שהוא עדיין ראוי למלאכתו הראשונה. (57) בדפוסים שלנו בפירוש המשניות, כתוב: "ומקדח שם המקבת", אולם מכאן הוכחה שטעות הדפוס או המעתיק היא, וצ"ל "מנקבת". (58) ה'ערוך' מפרש שהוא הכלי שמחליקים בו העצים, אולם רבינו פירש כך "מפסלת" שנאמרה במשנתו, ולא ביאר כאן רונקי מה הוא, וכתב רק שהוא כלי מורכב משני חלקים וכל חלק בפני עצמו אינו כלי שלם ולכן אינו מקבל טומאה.

- ח. הַסִּיף⁵⁹ וְהַסִּכִּין, וְהַסִּכִּין הָעֶקֶם כְּמוֹ מַגֵּל⁶⁰,²⁵

דרך נקב יותר גדול. (16) רגילים היו לשרות את החרדל במים או בחומץ ולהעבירו דרך מסננת ששוליה אריגה של חוטי מתכת. (17) נקרו חוטי האריגה בשלושה מקומות סמוכים זה לזה. (18) שלושת הנקבים התלכדו לחור גדול אחד, והחרדל נופל דרך החור. (19) אע"פ שיכולה לקבל דברים גסים יותר מחרדל. (20) כלים פ"ג מ"ד. ופירש רבינו, תרוד גדול שבוחשים בו את התבשיל, ובית יד שלו עשוי בתבנית קורנס (פטיש) ואפשר להשתמש בו לתקוע מסמרים. (21) כל הדומה לזה, כל כלי שנשבר ואינו ראוי למלאכתו הראשונה אינו מקבל טומאה, אף-על-פי שהאדם משתמש בו למלאכה אחרת.

- ג. מִסְרָק²² שֶׁל צֶמֶר²³ שְׁנִטְלָה שְׁנִי, אִם נִשְׁתַּרְרַ בּוֹ
שְׁלֹשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד²⁴ - טְמֵא. הֵיתָה הַחִיצוֹנָה²⁵ אַחַת
מִן הַשְּׁלֹשׁ - טְהוּר, לְפִי שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְסָרֵק בּוֹ
פֶּשֶׁתָּן²⁶, שֶׁהַחִיצוֹנָה אֵינָה מוֹעֵלֶת לְסָרֵק, וְכָל שְׁאֵינוֹ
עוֹשֶׂה מַעֲיֵן מְלֵאכְתּוֹ בְּכָלִי מִתְכַּת - טְהוּר. נִטְלָה מִן
הַמִּסְרָק שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִין²⁷ לְמִלְקֶטֶת²⁸ - טְמֵאוֹת. אַחַת²⁹
וְהַתְקִינָה לְגֵר³⁰ אוֹ לְלֶפֶז³¹ עָלֶיהָ הַחוּט לְרִקּוֹם -
מִקְבֵּלֶת טְמֵאָה. וְאִם הֵיתָה הַשֵּׁן עֹבֶה וְגִדּוּלָה, אִף
עַל פִּי שְׁלֹא הִתְקִינָה - הָרִי זֶה מִתְטַמֵּאת בְּפָנָי
עֲצָמָה³².¹⁰

(22) שם פ"ג מ"ח. (23) שסורקים בו את הצמר. בית היד של המסרק עשוי מעץ, ומחטים של ברזל תחובות בו. (24) ראוי הוא עדיין לסרוק בו. (25) השן החיצונה שהיא רחבה ואינה ראויה לסרוק בה. (26) תיבה זו נשתרבה לכאן בטעות ויש למוחקה. מסרק של צמר שמחטיו דקות, אינו ראוי כלל לסרוק בו פשתן. (27) את שתי המחטים. (28) כעין מלקחיים להוריד בהן את השיער מן הגוף. (29) ניטלה שן אחת. (30) כפף קצה אחד בתבנית מתאימה להוציא בה את הפתילה מהנר. (31) לכרוך. (32) מפני שהיא ראויה לכתוב בה על לוח של שעווה. כרב פפא ביבמות מג, א (ראה כסף-משנה).

- ד. מִסְרָק³³ שֶׁל פֶּשֶׁתָּן³⁴ שְׁנִטְלָה שְׁנִי וְנִשְׁתַּרְרַ בּוֹ
שְׁתֵּים - טְמֵא³⁵; נִשְׁתַּרְרַ בּוֹ אַחַת - טְהוּר³⁶.¹²

(33) שם. (34) חוטי הפשתן הם יותר עבים, ושיני המסרק עבות ומרוחקות זו מזו יותר מבמסרק של צמר. (35) ראוי הוא עדיין לסרוק בו פשתן. (36) שתי הלכות אלו ג' ר"ד מנוגדות לשיטת הסוגיא ביבמות (שם). העיר על זה ב'כסף משנה' בהלכה הקודמת. ראה (שם).

- ה. הַכְּדוּמִים³⁷ שֶׁנִּשְׁפְּרוּ וְאֻנְקָלִי³⁸ שֶׁלָּהֶן קִיָּמָה -
טְמֵאִין³⁹, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא בָּהֶן הַדָּלִי מִן
הַבָּאָר⁴⁰ בְּשֶׁהָיָה מִקְדָּם.¹⁵

(37) שם מ"ז: הכדומים האשקלוניים. (38) השלשלת עם הווים. (39) באשקלון היו רגילים להשתמש בכלי זה המורכב ממוט עץ ארוך, ובו קבועות שלשלאות של ברזל שבראשיהן ווים כפופים, בכלי זה מוציאים כלים שנפלו לבור. והוא מקבל טומאה אף-על-פי שהמוט הוא עץ פשוט,

- 1 וְהִרְמָח וּמִגַּל יָד⁶¹ וּמִגַּל קְצִיר⁶² וְזוּג מִסְפָּרִים קֻטְנִים
- 2 שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים וְזוּג מִסְפָּרִים גְּדוּלִּים שֶׁל סְפָרִים⁶³
- 3 שְׁנֵהֲלָקוֹ⁶⁴ - כָּל חֶלֶק מִהֶן מְקַבֵּל טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
- 4 עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂי מְלָאכָתוֹ⁶⁵.
- (59) שם מ"א. (60) רבינו מפרש כך פגיון שנאמר במשנה. והר"ש מפרש סכין שיש לו שני פיות. (61) שמשמש למצרכי הבית. (62) שקוצצים בו תבואה. (63) מדובר בכלים של חוליות מחוברות או שיש להם בית יד המחובר בהם. ראה 'משנה אחרונה'. (64) נתפרקו בחלקים ולא נשברו. (65) אפשר לחתוך שערות בכל חלק מהם.
- 5 ט. מִסְפָּרִים⁶⁶ שְׁנֵהֲלָקָה לְשֵׁנִים⁶⁷ - טְהוֹרָה, לְפִי
- 6 שְׂאִינָה מַעֲבֵרֶת אֶת הַשֹּׁעַר⁶⁸ אֲלָא בְּדַחֵק.
- (66) במשנה כתוב "מספרת". כלי זה אינו מורכב משני סכינים. רב האי גאון, מפרש: "יביאו ריד (טס דק) של ברזל ויחודו אותו משני ראשיו ומכפלים אותו לצד אחד". (67) נשברה. (68) שערות סבוכות. [בתוספתא, שם פ"ג ה"ב, אמרו: "רבי יהודה מטמא, מפני שהוא כבתחילתו, בתחילה חותך בה את הסכך ועכשיו חותך בה את הסכך, וחכמים מטהרים". ופירש שם הגר"א חותך סככי אילנות, ורבינו מפרש סככי שערות.
- 7 י. שְׂרִיּוֹן⁶⁹ שְׁנֵהֲלָק לְאֶרְכוֹ - טְהוֹרָה⁷⁰; לְרַחְבּוֹ⁷¹, אִם
- 8 מְשַׁמֵּשׁ מַעֲשֵׂי מְלָאכָתוֹ רְאוּשׁוֹה - טְמֵא. מְאִמָּתִי
- 9 טְהוֹרָתוֹ? מְשִׁיבֵלָה⁷² וְאִינוּ מְשַׁמֵּשׁ מַעֲשֵׂי מְלָאכָתוֹ.
- 10 בָּלָה וְנִשְׁתַּיֵּר בּוֹ רֶבּוֹ: אִם מְלֻמַּעֲלָה⁷³ - טְמֵא⁷⁴, וְאִם
- 11 מְלֻמַּטָּה - טְהוֹר. קֶצֶץ מִמֶּנּוּ וְעָשָׂה חֲלִיא לְתַכְשִׁיט
- 12 - הֵרִי זֶה מְקַבֵּלֶת טְמָאָה⁷⁵.
- (69) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ג. (70) אינו ראוי להגן, שהרי אינו מכסה כל רוחב הגוף. (71) ונשתיר חלק מכסה חלקו של הגוף לכל רחבו. (72) על-ידי חלידה. (73) החלק העליון נשאר. (74) מפני שהוא מכסה את הלב ואת החזה. (75) כלי חדש בא לכאן - תכשיט אדם שהוא מקבל טומאה (ראה למעלה פ"ח ה"ו).
- 13 יא. שְׁפּוֹפֶרֶת⁷⁶ שֶׁל זֹהָבִים⁷⁷ וְשֶׁל זֹגְגִין⁷⁸ וְשֶׁל
- 14 נִפְחִים⁷⁹ וְשֶׁל עוֹשֵׂי זִכּוּכִית⁸⁰ שְׁנֵהֲלָקָה לְאֶרְפָּה -
- 15 טְהוֹרָה; לְרַחְבָּה: אִם מְשַׁמֵּשׁ מַעֲשֵׂי מְלָאכָתָה
- 16 רְאוּשׁוֹה - טְמֵאָה, וְאִם לָאו - טְהוֹרָה.
- (76) תוספתא, שם ה"ו. (77) מפות קטן שמנפחים בו הגחלים כדי להתך את הזהב. (78) בתוספתא כתוב: זגגין. (79) מפות לליכון ברזל. (80) הגר"א גורס בתוספתא "עושי כלי זכוכית ומשתמשים במפוחים גדולים, ועושי כלי זכוכית משתמשים בזכוכית מהותכת או רכה.
- 17 יב. כְּלָבִיָּא⁸¹ שֶׁל סְפָרִים⁸² וְשֶׁל רוֹפְאִים וְשֶׁל עוֹשֵׂי
- 18 זִכּוּכִית שְׁנֵהֲלָקָה לְשֵׁנִים - טְהוֹרָה⁸³; וְשֶׁל נִפְחִים⁸⁴
- 19 - טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּתֻחָה [חוּתָהּ בָּהּ אֶת
- 20 הַגָּחִילִים]⁸⁵ וְעָכְשׁוּ חוּתָהּ בָּהּ אֶת הַגָּחִילִים.
- (81) תוספתא, שם בבא-מציעא פ"ג ה"ו. (82) נמשך לסייף. (83) נמשך לסכין. למעלה פ"ח ה"ב כתב רבינו שגמר מלאכת הסייף הוא משישופנה, ושל הסכין

יג. מִרְאָה⁸⁶ שֶׁל מִתְכַּת שְׁנֵהֲבָרָה או שְׁנֵהֲשֻׁטְשָׁה⁸⁷; 21
אם אִינָה מִרְאָה רַב הַפָּנִים - טְהוֹרָה; הִיתָה מִרְאָה 22
רַב הַפָּנִים - עֲדִין הִיא כְּלִי כְּשֶׁהִיתָה⁸⁸. 23

(86) משנה, כלים פ"ד, ו. (87) אינה מבריקה ואינה מחזירה תמונה ברורה. (88) מפני שאפשר להשתמש במראה קטנה כזו.

יד. מַחֲטָה⁸⁹ שְׁנֵהֲלָקָה קֶצֶתָה הַנְּקוּב או עֶקְצָה - 24
טְהוֹרָה⁹⁰. וְאִם הַתְּקִינָה⁹¹ לְלַפְּתָהּ⁹² עָלֶיהָ הַחוּט לְרִקָּם 25
בָּהּ⁹³ - טְמֵאָה⁹⁴. אֲבָל מַחֲטָה שֶׁל שְׁקִין⁹⁵ שְׁנֵהֲלָקָה קֶצֶתָה 26
הַנְּקוּב - טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רוֹשֵׁם⁹⁶ בְּקֶצֶתָה הַשְּׁנִי⁹⁷. 27

(89) משנה, שם פ"ג מ"ה. (90) אינה ראוייה לתפירה. (91) עשה בה מעשה כדי להתאימה. (92) לכוך. (93) כשהחוט כרוך על איזה חפץ עגול, נוח יותר לרקום. (94) אע"פ שאינה ראוייה למלאכתה הראשונה - מועיל התיקון. (95) שהיא עבה מאד. (96) חורט בחומר רך. (97) גם לפני שנשבר הקצה הנקוב משתמשים בה לרשום, ואם כן ראוייה היא למלאכתה שלפני שבירתה.

טו. הַמַּחֲטָה⁹⁸ שְׁלּוֹפְפִין עָלֶיהָ⁹⁹ הַשְּׁנִי¹⁰⁰ או הַזֶּהָב 28
וְכִיפִיָּא בֵּהֶן פִּדְרֵן שְׁעוֹשִׂין הַרֻקְמִין, בֵּין שְׁנֵהֲלָק 29
הַנְּקוּב שְׁלָה בֵּין שְׁנֵהֲלָק עֶקְצָה - טְמֵאָה, שְׂאִין 30
מְלָאכָתָה הַתְּפִירָה¹⁰¹. 31

(98) שם. (99) שנעשתה בעיקרה לשם כך, ולפעמים משתמשים בה גם בחודה ובעוקצה. (100) צמר צבוע אדום. (101) עיקר מלאכתה אינה התפירה אלא הליפוף, ולזה היא ראוייה גם אחר השבירה. חוטי שני וחוטי זהב הם דקים מאד, ולכן לופפים אותם על מחטים דקים.

טז. מַחֲטָה¹⁰² שְׁהַעֲלָתָה חֲלוּדָה: אִם מַעֲבֵבֶת הַתְּפִירָה 32
- טְהוֹרָה, וְאִם לָאו - טְמֵאָה. 33

(102) שם.

יז. הַסִּיף¹⁰³ וְהַסִּיפִין שְׁהַעֲלָו חֲלוּדָה - טְהוֹרִין; 34
שְׁפָאָן¹⁰⁴ וְהַשְּׁחִיזִין¹⁰⁵ - חֲזִירוֹ לְטַמְאָתָן הַיִּשְׁנָה. וְכֵן¹⁰⁶ 35
צִנּוּרָא¹⁰⁷ שְׁפִשְׁטָה - טְהוֹרָה; כְּפָפָה - חֲזִירָה 36
לְטַמְאָתָה הַיִּשְׁנָה. 37

(103) תוספתא, שם בבא-מציעא פ"ג ה"ו. (104) נמשך לסייף. (105) נמשך לסכין. למעלה פ"ח ה"ב כתב רבינו שגמר מלאכת הסייף הוא משישופנה, ושל הסכין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמא מפני הפותח. וכן פיוצא באלו. והוא שיהיה
הנשאר יכול לעשות מעין מלאכתו. כיצד? עט
שנטל המוחק שלו ונשאר הפותח, אם נשאר מארבו
כדי שיגיע לקשרי אצבעותיו¹³⁰ - טמא, שהרי
אפשר שיאחז בו ויכתב בו. נטל הפותח ונשאר
המוחק, אם נשאר מארבו מלוא פס ידו¹³¹ - טמא,
שהרי אפשר לו למחק בו. נשאר פחות מזה -
טהור. וכן כל פיוצא בזה.

125) שם. (126) רשת. מניחים עליה את הבשר ונותנים
אותה על גחלי אש. (127) זהו לדעת רבינו "זומא לסטרא"
שנאמרה במשנה. [הראב"ד וכן ה'כסף משנה' הסבירו,
שהלכה יט היא פירוש של זומא לסטרא, והלכה כ' של
"קולגריפון". כנראה לא הגיע לידם פירוש למשניות אלו,
שעליו מסתמך פירושנו כאן]. (128) שכותבים בו על
השעווה או חומר רך אחר. (129) ראשו זה הוא רחב קצת
ומחליקים בו את השעווה שחרטו בה אותיות.
(130) למקום שהאצבעות מחוברות לפס היד. (131) כדי
שיוכל לאחוז את המכתב בכף היד ולמחוק בו.

כא. קרדם¹³² שנטל עשפו¹³³, והוא הצד שהחרש
מנגר בו - טמא מפני בית בקועו; נטל בית בקועו
- טמא מפני בית עשפו. נשבר מקופו¹³⁴ - טהור¹³⁵.

132) שם מ"ג. (133) הקורדום שני קצותיו מחודדים,
האחד רחב מאד ומשתמשים בו הנגרים, והשני קצר ומעוגל
קצת ומבקעים בו עצים במשק הבית. הראשון נקרא עושף,
מפני שהוא דומה למחרשה [במחרשתו] (שמואל"א יג,
כ) מתרגם יונתן עושפיה, והשני נקרא "בית ביקוע".
(134) בית קיבולו של הקת (ראה 'הגהות מים טהורים'
לפירוש המשניות, שם). (135) מפני שאינו ראוי למלאכתו.

כב. תרחור¹³⁶ שנפגם¹³⁷ - עדין הוא כלי עד שינטל
רבו¹³⁸. נשבר מקופו¹³⁹ - טהור.

136) הברזל שמכניסים בו ראש המרדע ומנערים בו את
העפר מן המחרשה וגם חותכים בו שרשים, ראה הלכה כג.
(137) נטל חלק מחורו. (138) של החוד. (139) ראה
בהלכה הקודמת. [בפירושו למשנתנו, גורס רבינו "קופו".]

כג. המרדע¹⁴⁰ הוא המלמד¹⁴¹, והוא עץ ארץ עב.
וכמו מסמר חד תקוע בקצתו מלמעלה, וזה הברזל
נקרא דרבן. ובקצה השני מלמטה ברזל כמו רמח
והעץ נכנס בו¹⁴², וזה הברזל נקרא תרחור.

140) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ג ה"ה (בדפוס ראם
וילנא, כתוב "מרדה". וצ"ל "מרדע"). (141) שנותנים על
צואר הבהמה ליישר הילוכה. (142) ע"פ דפוס רומא.
בדפוסים מאוחרים, הושמטה המילה "בו".

כד. מניקת¹⁴³ של מתכת, שהיא כמו שפופרת¹⁴⁴,
שנטמאה - משתיקבעה במקל¹⁴⁵ או בדת¹⁴⁶
ויחפרנה¹⁴⁷ עם העץ תטהר¹⁴⁸. לא נטמאה וקבעה
במקל¹⁴⁹ או בדת¹⁵⁰ - הרי זו מקבלת טמאה

משישחינה, ומשום כך אנו מוכרחים לחלק ולבאר
כלמעלה. ב'מנחת ביכורים' על התוספתא מבאר, שסייף
אינה טעונה השחזה מפני שמכים בה בכוח, אולם סכין
אינה ראויה למלאכתה לפני ההשחזה. (106) משנה, שם
פי"ג ה. (107) הברזל שעל ראש הפלך וראשו מעוקם, ואם
נפשט העיקום אינו ראוי לטוויה (ע"פ פירוש רב האי גאון.
והר"ם מפרש מזלג מעוקם שמהפכים בו את הבשר הניצלה
על גחלים).

יח. מפתח¹⁰⁸ עקם כמו ארכבה¹⁰⁹ שנשבר מתוך
ארכבותיו - טהור¹¹⁰. וכן מפתח העשוי כמין גס¹¹¹
שנשבר מתוך גמו - טהור. שהרי אינו יכול לפתח
בהו, והרי אינו משמשין מעין מלאכתו. הרי בה¹¹²
שנים¹¹³ ונקבים¹¹⁴ - טמא, שעדין הוא מפתח¹¹⁵.
נטלו השנים - טמא מפני הנקבים¹¹⁶; ונקבתו
הנקבים - טמא מפני השנים. נטלו השנים ונקבתו
הנקבים או שנפרצו הנקבים זה לתוך זה¹¹⁷ - טהור.

108) שם פי"ד מ"ח. (109) שמקום העקימה הוא עגול כמו
ברך ('תפארת ישראל'). (110) אף-על-פי שנשאר קצת
עיקום במקום השבירה. והטעם, מפני שהעיקום אינו מגיע
עד מקום הברית ולא יעתיקו ממקומו. (111) אות יוונית
שצורתה כך: ? (112) צ"ל בו, פירוש בחלק השבור.
(113) בליטות שאפשר לאחוז בהן את הברית ולהעתיקו.
(114) ואפשר להכניס בהם את הברית ולהעתיקו. היו להם
מנעולים שקצה הברית הסוגר נכנס לנקבי המפתח המסיע
אותו ממקומו, וסוג שני נפתח על ידי שיניים שבמפתח
כדוגמת המפתחות שלנו. (115) אפשר לפתוח בו מנעול
ברוחק בעזרת השיניים או הנקבים. (116) ראוי עדיין
לפתוח בו מנעול מהסוג הראשון שאמרנו. (117) ונעשה
חור אחד גדול שאינו ראוי להזיז את הברית ממקומו.

9 יט. כלי¹¹⁸ שיש בראשו האחד כף להרים בו
הדשן¹¹⁹ ובראשו השני מזלג לצלות בו הבשר;
נטלה פפו¹²⁰ - טמא מפני שניו¹²¹; נטלו שני -
טמא מפני פפו. וכן מכחול¹²² שנטלה פפו שגורפין
בה הכחול¹²³ - טמא מפני הזכר¹²⁴ שפוחלים בו
העין; נטל הזכר - טמא מפני הפף.

118) שם פי"ג מ"ב. (119) רבינו מפרש כך "קולגריפון"
שנאמר במשנה. (120) ואינו ראוי לגרוף בו את האפר.
(121) שאפשר להשתמש בהן לצלות בשר, ועדיין תורת כלי
עליו. (122) כלי שתשמישו לצבוע את העיניים, קצחו
האחד עגול ככף קטנה ובה נוטלים את הצבע, וקצחו השני
ישר. (123) הצבע. (124) הקצה הישר של המכחול, שבו
מכניסים את הצבע לתוך העין.

כ. כלי¹²⁵ שבראשו אחד כף בסבה¹²⁶ לצלות עליו
ובקצה השני שנים להוציא מהן הבשר מן הקדרה
או מעל האש¹²⁷; נטלה פפו - טמא מפני שניו;
נטלו שניו - טמא מפני פפו. וכן עט של מתכת¹²⁸
שפותבין בראשו האחד ובראשו השני מוחקין¹²⁹;
נטל הפותח - טמא מפני המוחק; נטל המוחק -

יהודי - "חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

וכולם הם כלים כיהודי שהוא כלי לאלוקות, אלא שירד לעוה"ז ויש לו יצר הרע וכו' ובגלל זה יכול להיות אצלו היפך הטהרה. והעצה לזה שבירת הכלי שהוא ענין "לב נשבר" - עבודת התשובה ואז "טהרו מטומאת". אמנם אין הכלי צריך להשאיר שבור, וכל ענייני הקדושה צריכים להיות בכלים שלמים ומלאים, וכך גם האדם צריך להיות כלי שלם גם בענייני הגשמיים - בני חיי ומזונא רויחא. ולכן אחרי השבירה: "חזר ועשה כלי משבריהם" חוזר והופך להיות כלי שלם ובאופן נעלה יותר ממה שהיה קודם השבירה כשאר כלים הטהורים שלא נטמאו מקודם.

(על פי י"ן מלכות" ספר טהרה סימן כח)

(2) כלים פרק ב משנה א ופרק טו משנה א. (3) כמו שהיה לפני שבירתו. (4) הטומאה הישנה פקעה לחלוטין ואינה חוזרת. (5) המלה "וכן" נמשכת לדין "נשברו טהרו" בלבד ולא לדין "חזר ועשה כלי". (6) אפילו שלא כדוגמת הכלים שנשברו. (7) מוחלטת, שאינה חוזרת לעולמים, אפילו על ידי היתוך ועשיית כלים חדשים. (8) טבילת השברים אינה מונעת חזרת הטומאה, מפני שהם טהורים אין טבילתם מוסיפה ולא גורעת.

ב. וחזרת כלי מתכות לטמאתן הישנה - מדברי סופרים⁹. ומפני מה גזרו על כלי מתכות שיחזרו לטמאתן הישנה? גזרה שפא יטמא לו כלי ויתכנו ויעשה ממנו כלי אחר בו פיוס. אם יאמר שהוא טהור קדין תורה, יבוא לומר: השבירה מטהרת והטבילה מטהרת; פשם שאם נשבר והתיכו ויעשה ממנו כלי פשהיה - הרי הוא טהור בו פיוס¹⁰, כך אם הטבילו, אף על פי שהוא פשהיה - הרי הוא טהור בו פיוס, ויבואו לומר שאין הכלים צריכין הערב שמש. מפני זה החשש גזרו טמאה עליהם¹¹.

(9) גזירת חכמים. (10) לפני הערב שמש. (11) כרבא שם. [לשון רבא: "שמא יאמרו טבילה בת יומה עולה לה", ומפרש רש"י שם, הוואה שמשמשים בכלי ביום שנטמא ואינו יודע שהתיכוהו יחשוב שהטבילוהו ומשתמשים בו לפני הערב שמש. אולם רבינו במשנתנו פירש כאמור כאן]. בגמרא שם אמרו: מעשה בשלומציון המלכה שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל הכלים ושברתם ונתנתן לצורך וריתכן ועשה מהן כלים חדשים ואמרו חכמים יחזרו לטומאתן ישנה.

ג. אחד כלי שנטמא במת או¹² בשאר הטמאות¹³, אם התיכו - חזר לטמאתו הישנה עד שיתביל. נטמא במת והזה עליו בשלישי¹⁴ ואחר כך התיכו ויעשהו כלי אחר והזה עליו בשביעי והטבילו - הרי זה טמא, ואין הזהה שקדם התוף מצטרפת להזהה שאחר התוף. ואין לו טהרה עד שיהיה עליו

1 במקומה¹⁵; שפל כלי מתכות שקבעם בקורה או בכהל - מקבלין טמאה פשהיו עד שישנה¹⁶ את מעשיהם. לפיכך, דף של נחתומין¹⁷ של מתכת שקבעו בכהל - טמא¹⁸. וכן כל פיוצא בזה משאר כלי מתכות שנקבעו¹⁹, בין מקבליהן בין פשוטיהן - מקבלין טמאה פשהיו.

(143) שם פי"ד מ"ב. (144) שמשמשים בה לשאוף יין מן החבית. (145) יש אנשים שמרכיבים שפופרת של מתכת קטנה על מקל - לנוי. (146) לנוי, [ויש מפרשים שנותנים אותה תחת הדלת, כדי לשמור על העץ שלא ירקב]. (147) במסמרים (רבינו בפירושו למשנתנו). (148) מפני שהאדם שינה תשישה במעשה בגופה ממש, שתקע בה מסמרים וניקבה, ועכשיו היא משמשת את העץ. (149) תחב בה את המקל ולא חיברה במסמרים. (150) הכניסה בחריץ שבדלת ולא קבעה במסמרים. (151) ומכל-שכן אם נטמאה, לא פקעה ממנה טומאתה. ומדובר כשלא עשה השפופרת לכתחילה בכוונה לקובעה בדלת או במקל, אבל אם עשאה לכתחילה לשם כך - לא ירד עליה תורת כלי, ולפיכך אינה מקבלת טומאה. (152) ע"י מעשה בגופם. [כל פירוש הלכה זו מיוסד על פירוש רבינו למשנתנו]. (153) שהנחתום עורך עליו את הלחם. (154) מקבל טומאה, מפני שלא עשה מעשה בגופו. (155) ולא נעשה שינוי בגופם.

יום רביעי כ"ט אדר ה'תש"פ

פרק שנים עשר

(1) יבאר כלי עץ ועור ועצם שנשברו ועשה משבריהם כלי ודין חזרת כלי מתכות לטומאתם הישנה. ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור וכו'. ודין כלי זכוכית שנטמאו ונשברו אם טהרו בכל הכלים. ושבריהם אם מקבלין טומאה. ודין כל כלי זכוכית המקבלין טומאה ושאיין מקבלין.

7 א. כלי עץ² וכלי עור וכלי עצם שנשברו - טהרו מטמאתן. חזר ועשה כלי משבריהם או שקבץ את שבריהן ועשה מהן כלים אחרים - הרי אלו פשאר הכלים הטהורים שלא נטמאו מקדם⁴, שהן מקבלין טמאה מכאן ולהבא. וכן כלי מתכות⁵ שנשברו אחר שננטמאו - טהרו. התיכן וחזר ועשה מהן כלים אחרים⁶ - חזרו לטמאה הישנה. ואין לכלי מתכות טהרה גמורה⁷ עד שיתבילם במקרה פשהם שלמים⁸ או ישארו שבורים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שנשברו טהרו מטומאתן חזר ועשה כלי משבריהם .. הכלים טהורים".

כלי עץ, כלי עור וכלי עצם רומזים על כל אחד ואחד מישראל, עץ - "כי האדם עץ השדה", ועור שאינו מציאות לעצמו אלא טפל לבשר ומגן עליו, מרמז על יהודי ש"אני נבראתי לשמש את קוני", ועצם מרמז על עצמיותו של

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 17 ח. קיתון²⁵ שְׁעָשָׂאָהּ מִן הַטָּמֵא וְשׁוּלְיוֹ מִן הַטָּהוֹר
18 - טָהוֹר. עֲשָׂאָהּ מִן הַטָּהוֹר וְשׁוּלְיוֹ מִן הַטָּמֵא -
19 טָמֵא. שֶׁהִכַּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּקְבֵּל²⁶ הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה²⁷.
(25) כּוֹס גְּדוּלָּה. (26) הַשּׁוּלִיִּים הֵם הַמִּקְבָּלִים הָעִיקָרִיִּים.
(27) מִלֹּאכַת הַקִּיבּוּל.
20 ט. כָּלִי מִתְּכֹת שֶׁנִּטְמָא בְּטָמֵא שֶׁהִיא מִדְּבָרִי
21 סוֹפְרִים, כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בְּעֶבֶד זָרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ,
22 וְנִשְׁכַּר וְהִתִּיכּוֹ וְחִזּוֹר וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ כָּלִי אַחֵר - הֲרִי זֶה
23 סֶפֶק אִם חִזּוֹר לְטָמְאָתוֹ הִיִּשְׁנָה אוֹ לֹא חִזּוֹר.
24 י. כָּלִי זְכוּכִית שֶׁנִּטְמָא וְנִשְׁכַּר - טָהוֹר כָּכֵל
25 הַפְּלִים. וְאִפְלוּ הִתִּיכֵן וְעָשָׂה מִהֵן פְּלִים אַחֲרִים -
26 אֵינָם חוֹזְרִים לְטָמְאָה הִיִּשְׁנָה; לְפִי שֶׁעָקַר טָמְאָתָם
27 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים²⁸, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, לֹא גָזַר עָלֵיהֶן
28 בְּטָמְאָה יִשְׁנָה. וְכֵן כָּלִי זְכוּכִית שֶׁנִּשְׁכַּר, אֵף עַל
29 פִּי שֶׁשִּׁכְּרִיהֶן פְּלִים²⁹ וְרִאשִׁיָּן לְתַשְׁמִישׁ, הוֹאִיל
30 וְהֵם שִׁכְּרֵי פְּלִים - אֵינָן מִקְבָּלִין טָמְאָה³⁰, לְפִי
31 שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְכָלִי חָרָס³¹. בֵּינֵינוּ? קִעְרָה שֶׁל
32 זְכוּכִית שֶׁנִּשְׁכַּרָּה וְהִתְקִין שׁוּלָם³² לְתַשְׁמִישׁ - אֵין
33 הַשּׁוּלָם מִקְבָּלִין טָמְאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהָאֵין בְּקִעְרָה.
34 וְאִם קָרָס³³ אֶת מְקוֹם הַשִּׁכָּר וְשָׁפוּ בְּשׁוּפִין³⁴ -
35 הֲרִי זֶה מִקְבָּלַת טָמְאָה³⁵.
(28) כְּלוּמַר, עִיקַר טוּמְאָת כָּלִי זְכוּכִית הִיא גִּזְרֵת חֲכָמִים,
שֶׁאִפְלוּ אִם נִגְעוּ בִּשְׂרָץ אוֹ בְּמַת אֵינֶם מִקְבָּלִים טוּמְאָה מִן
הַתּוֹרָה. בְּאִמְרוֹ "שְׁעִיקַר" הַתְּכוּן רִבִּינוּ לְהַסְבִּיר אֶת הַהִבְדֵּל
בֵּין הַהִלְכָה הַקּוּדְמָת וּבֵין זֶה, וְאוֹמֵר שְׁכָלִי מִתְּכֹת עִיקַר
טוּמְאָתָם הִיא מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא שֶׁכֵּן הַמְדוּבָר כִּשְׁנִטְמָא
בְּטוּמְאָה דְּרַבְנָן וּלְפִיכָן אֲפֻשֶׁר שִׁגְזְרוּ בָּהֶם חֲכָמִים עַל טוּמְאָה
יִשְׁנָה, מֵה שֶׁאֵין כֵּן בְּכָלִי זְכוּכִית (וְכֵן הַסְבִּירוּ גַּם הַתּוֹסֵפוֹת
עֲבוּדָה זֶרָה שֶׁם דִּיבּוֹר הַמִּתְחַלֵּל תִּיבְעִי וּשְׁבַת טוֹ, אִי דִיבּוֹר
הַמִּתְחַלֵּל בְּטוּמְאָה). (29) שֶׁאֲפֻשֶׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כִּמוֹ
בְּכָלִים שְׁלָמִים, כְּגוֹן כֵּד שֶׁנִּשְׁכַּר דּוֹפְנוּ וְחָלַק מִמֶּנּוּ נִשְׁאָר
וְרִאשִׁי הוּא לְקַבֵּל מִשְׁקֵין, אִמְנָם לֹא כְּשִׁיעוּרוֹ שֶׁלִּפְנֵי שְׁבִירָתוֹ.
(30) שֶׁלֹּא כְּדֵין כָּלִי חָרָס. (31) אֵין דְּרָכּוֹ שֶׁל אֶדָם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בְּכָלִי זְכוּכִית שְׁבוֹר מִשּׁוּם שֶׁמְקוֹם הַשִּׁכָּר חָד וְעָלּוּל לִפְצוּעַ
אֶת הַיָּד הָאוֹחֶזֶת בּוֹ. (32) הַמְדוּבָר בְּשׁוּלִיִּים שֶׁלֵּהֶם שִׁפָּה
סָבִיב וְכִשְׁהוֹפְכִים אֶת הַכָּלִי עַל פִּיו אֲפֻשֶׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּבֵית
הַקִּיבּוּל שֶׁלֵּהֶם. (33) הוֹרִיד אֶת הַגִּבְשׁוּשִׁיּוֹת שֶׁבְּמְקוֹם
הַשִּׁכָּר. (34) הַחֲלִיקוּ בְּפִצִּירָה דְּקָה. (35) מִפְּנֵי שֶׁאֲפֻשֶׁר
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּלִיִּים לֹלָא סִכְנָת פְּצִיעָה.
36 יא. צְלוּחִית³⁶ קִטְנָה הַנִּשְׁטֶלֶת בִּיד אַחַת שֶׁנִּשְׁטַל פִּיהָ -
37 מִקְבָּלַת טָמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְכַנְסִין הִיד לְתוֹכָהּ אֲלֵא
38 יוֹצֵק מִמֶּנָּה³⁷. אֲבָל גְּדוּלָּה הַנִּשְׁטֶלֶת בְּשְׁתֵּי יָדִים שֶׁנִּשְׁטַל
39 פִּיהָ - טָהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חוֹבֶלֶת בִּיד בְּשִׁעָה
40 שֶׁמְכַנְסִים יָדוֹ לְתוֹכָהּ. וְכֵן צְלוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן³⁸, אֵף
41 עַל פִּי שֶׁהִיא קִטְנָה, אִם נִשְׁטַל פִּיהָ - טָהוֹרָה, מִפְּנֵי
42 שֶׁחוֹבֶלֶת בְּאֲצָפֵנוּ בְּשִׁעָה שֶׁמוֹצֵיא הַבֶּשֶׂם מִתּוֹכָהּ.
- 1 שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי וְיִטְבִּיל כָּשֶׁהוּא כָּלִי קֶדֶם שִׁבְרָה, אוֹ
2 יִזָּה עָלָיו שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי וְיִטְבִּיל אַחֵר שִׁתִּיכְנו¹⁵.
(12) בֵּין ... וּבֵין. (13) כַּחֲכָמִים, שֶׁלֹּא גִזְרוּ אֲלֵא עַל טוּמְאָת
מַת בַּלְבֵּד, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִיבְטֵל הַזֹּאת מִי אֲפֻרָה אֲדוּמָה
בְּכָלִים, כִּי בַעַל הַכָּלִים שֶׁנִּטְמָא בְּמַת לֹא יִרְצֶה לַחֲכוֹת שְׁבַעַה
יָמִים וּלְטַרְחָה וְלַהֲזוֹת פַּעַמִּים וְיַעֲדִיף לְשׁוּבָרָם וְלַהֲתִיכָם
וְלַעֲשׂוֹת כָּלִים חֲדָשִׁים, וְחָשַׁשׁ זֶה אֵינוֹ בִּשְׁאָר טוּמְאוֹת שֶׁאֵין
צְרִיכוֹת הַזֹּאת. (14) כָּלִי שֶׁנִּטְמָא בְּמַת צָרִיךְ לַהֲזוֹת עָלָיו מִי
אֲפֻרָה אֲדוּמָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְטוּמְאָתוֹ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי.
(15) מִלְּשׁוֹנוֹ מִשְׁמַע, שֶׁאִם הַזֶּה וְטָבֵל אֶת הַשִּׁבְרִים הַמְהוֹתִכִּים
- נִיטְהָרוּ. וְכֵן כָּתַב בְּפִירוּשׁ בְּבִיאורוֹ לְמִשְׁנָה (שֶׁם פֶּרֶק י"ד
ז): וְיִצְטָרֵךְ הַזֹּאת שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי עַל הַכָּלִי אוֹ עַל הַנֶּתֶךְ, וְזֶה
מִנוּגַד לְדִבְרֵיו בַּהֲלָכָה א': "שִׁיטְבִילִם בְּמִקְוָה כִּשְׁהֵם
שְׁלָמִים". וְנִרְאֶה שְׁכוּוֹנָתוֹ כֵּאֵן עַד שִׁתִּיכְנוּ וְיַעֲשֶׂה כָּלִים
חֲדָשִׁים וְזֶה יִתְאִים לְלִשְׁוֹנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמִשְׁנָה (שֶׁם
מִשְׁנָה ז) "אֵין מִיטְהָרִין אֲלֵא שְׁלָמִים" וְכֵן תַּתְּפֹרֵשׁ הַמִּלָּה
נֶתֶךְ שֶׁבִּאֲנִי לְמַעַל.
3 ד. בְּרִזָּל טָמֵא שֶׁבָּלָלוּ עִם בְּרִזָּל טָהוֹר¹⁶: אִם רַב מִן
4 הַטָּמֵא - טָמֵא; וְאִם רַב מִן הַטָּהוֹר - טָהוֹר; מִחֲצָה
5 לְמִחֲצָה - טָמֵא¹⁷. וְכֵן טִיט¹⁸ שֶׁבָּלָלוּ בְּגִלְלִים¹⁹ וְשִׁרְף
6 הַכָּל בְּכִבְשָׁן וְעֲשָׂאָהּ כָּלִי: אִם רַב מִן הַטִּיט - הֲרִי
7 זֶה מִקְבָּל טָמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּלִי חָרָס; וְאִם רַב מִן
8 הַגִּלְלִים - אֵינוֹ מִקְבָּל טָמְאָה.
(16) הִתִּיכָם יָחַד וְעָשָׂה מֵהֶם כָּלִי. (17) אֵף עַל פִּי שֶׁהִבְרִיז
הַטָּמֵא נִטְהַר מִן הַתּוֹרָה עַל יְדֵי הַתְּכֹתוֹ, גִּזְרוּ חֲכָמִים טוּמְאָה
יִשְׁנָה גַּם עַל מִחֲצָה לְמִחֲצָה. (18) כָּלִי הָעֲשׂוֹי מִטִּיט שְׂרוּף
בְּכִבְשָׁן הוּא כָּלִי חָרָס וּמִקְבָּל טוּמְאָה. (19) צִפְיָעִי בַּהֲמָה.
נִתְבָּאֵר לְמַעַל (פֶּרֶק א הִלְכָה ו'), שְׁכָלִי גִלְלִים אֵינֶם מִקְבָּלִים
טוּמְאָה.
9 ה. כָּלִי מִתְּכֹת הַטָּהוֹרִין שֶׁאֲנָכֵן²⁰ בְּאֲנָךְ²¹ טָמֵא -
10 טָמֵאִים. אֲבָל הָעוֹשֶׂה פְּלִים מִן הָאֲנָךְ הַטָּמֵא - הֲרִי
11 הֵן טָהוֹרִין²².
(20) צִפְיָה אוֹתָם. (21) מִתְּכֹת מִתּוֹקֶנֶת לְמִלֹּאכַת צִפְיָה.
(22) בְּתוֹסַפְתָּא מוֹחֲלַת הַגִּירָסָא: בְּרִישָׁא כְּתוּב "טָהוֹרִין"
וּבִסְיָפָא "טָמְאִין", וְיֵשׁ לְהִתְאִים אֶת דְּבָרֵי רִבִּינוּ כֵּאֵן לְגִירָסַת
הַתּוֹסַפְתָּא. וּבִיאור הַדְּבָרִים: אִנְכֶם - הֵם טָהוֹרִים לְשִׁיטָה
רִבִּינוּ, שְׁכָלִים מִצּוּפִים אֵינֶם מִקְבָּלִים טוּמְאָה. וּבִסְיָפָא
מִלְּמַדַּת הַתּוֹסַפְתָּא, שֶׁמִּתְכֹּת שְׁבִיעִיקָה עוֹמֶדֶת לְצִפְיָה וְלֹא
לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה כָּלִים, גַּם כֵּן חוֹזֶרֶת לְטוּמְאָתָהּ הַיִּשְׁנָה אִם עָשָׂה
מִמֶּנָּה כָּלִי.
12 ו. קֶדֶם שֶׁעֲשָׂאָהּ מִן הַבְּרִזָּל הַטָּהוֹר וְעָשָׂה עֲשָׂפוֹ
13 מִן הַטָּמֵא - הֲרִי זֶה טָמֵא. עָשָׂה עֲשָׂפוֹ מִן הַטָּהוֹר
14 וְהִקְרִיד מִן הַטָּמֵא - הֲרִי זֶה טָהוֹר. שֶׁהִכַּל הוֹלֵךְ
15 אַחֵר עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה.
16 ז. קֶדֶם טָהוֹר שֶׁחֲסָמוֹ²³ בְּבִרְזָל טָמֵא - טָהוֹר²⁴.
(23) צִפְיָה אֶת חוּדוֹ בְּבִרְזָל קֶשֶׁה (=פִּלְדָּה). (24) צִפְיָה דִּק
זֶה בְּטָל לְגַבִּי הַכָּלִי.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ט אדר - ספר טהרה - הלכות כלים קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגופו ממש ודבר המקבל טומאה אינו יוצא מידי קבלת טומאה על ידי מחשבה. (55) במשנה כתוב "אספקלריא" ורבינו מפרש שם: זכוכית שקופה ומפני ששיטחה מעוגלת רואים את הדברים שמאחריה בתבנית מוגדלת או מוקטנת ושלא במקומם, ואין מראה זו דומה למראות הצובאות (שמות לח, ב) המחזירות את התמונה כמו שהיא.

פרק שלשה עשר

1) יבאר שהטמא בכלי חרס טהור בכל הכלים, והטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס. ודין אם כלי חרס מטמא כלים מאוירו ואם היו משקין בתוך הכלים. כלי חרס שנגע במשקין טמאים מאחוריו. כלי חרס שכפאו על הטומאה המונחת בארץ. גומא שהיה השרץ מונח בתוכה וכפה כלי חרס עליה. השרץ שנמצא בעין של תנור, בעין של כירה, בעין של כופת. כלי חרס שהיו לו שלוש שפיות זו לפנים מזו וכו'. אילפסים זה בתוך זה ושפותיהם שוות ושרץ בעליון וכו'. הנקרא חיבור לטומאה ולא להזייה, לא לטומאה ולא להזייה או לזה ולזה.

א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת, שְׁאִין כְּלֵי חָרָס מְתַטְמָא אֶלָּא מְאֻירוֹ אוּ בְּהֶסֶט הַזֵּבִי; וְשֶׁאֵר כָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּגְעָה בָּהֶן הַטִּמְאָה - נִטְמָאוּ, וְאִם נִכְנְסָה טִמְאָה לְאֹיָרָן וְלֹא נִגְעָה בָּהֶן - הֵרִי הֵם טְהוֹרִין. נִמְצָא הַטִּמְאָה בְּכֵלֵי חָרָס - טְהוֹר כְּפִלִּים⁵, וְהַטִּמְאָה בְּכָל הַכֵּלִים - טְהוֹר בְּכֵלֵי חָרָס. וּמִצֵּין שְׁאִין כְּלֵי חָרָס מְתַטְמָא אֶלָּא מְאֻירוֹ? שְׁנֵאמַר: וְכֵלֵי חָרָס אֲשֶׁר יָפַל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ וְגוֹמֵר - מֵתוֹכוֹ הוּא מְתַטְמָא, לֹא מֵאֲחוּרָיו⁶.

2) אם נכנסה הטומאה לתוך הכלי, ואפילו לא נגעה בדופן הכלי. 3) אם הזיזו הזב ממקומו, שהרי הזיז גם את אוירו. 4) חולין כד ב. 5) בכל הכלים האחרים. 6) דרשה זו נאמרה בתורת כהנים פרשת שמני פרשתא ז ה"ה. בחולין כה, א למדו דין זה מן הכתוב (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח", ורבינו העדיף דרשת התורה כהנים שהיא יותר פשוטה.

ב. וּכְשֶׁם שֶׁמְתַטְמָא מְאֻירוֹ, כֵּן מְתַטְמָא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין מְאֻירוֹ. בִּיצֵד? כְּלֵי חָרָס שֶׁנִּטְמָאוּ וְנִכְנְסוּ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין לְאֹיָרוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְעוּ בּוֹ - הֵרִי אֵלָיו טִמְאִין; שְׁנֵאמַר: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא⁷. אֲבָל שֶׁאֵר הַכֵּלִים הַטִּמְאִין אֵינֶן מְתַטְמִין אֶכְלִין וּמִשְׁקִין עַד שֶׁיִּגְעוּ בָּהֶן.

7) בחולין שם מבאר ר' יונתן "התורה העידה על כלי חרס, ואפילו מלא חרדל". פירוש, התורה אמרה, שכל הנמצא בכלי חרס טמא - נטמא, אפילו גרעינים קטנים כחרדל, שרק חלק קטן מהם נוגע בכלי.

ג. אֵין כְּלֵי חָרָס⁸ מְתַטְמָא כְּלִים מְאֻירוֹ⁹, בֵּין כְּלֵי חָרָס בֵּין שֶׁאֵר כְּלִים. בִּיצֵד? כְּלֵי חָרָס גְּדוֹל שֶׁהָיוּ בְּתוֹכָם כְּלִים וְנִכְנְסָה טִמְאָה בְּאֹיָרוֹ - הוּא טִמָּא וְכָל הַכֵּלִים שֶׁבְּתוֹכָם טְהוֹרִין. הָיוּ מִשְׁקִין בְּכִלִּים שֶׁבְּתוֹכָם

(36) בקבוק. (37) ואפשר להשתמש בה ללא חשש פציעה. (38) מין בורשם סמך ואינו נשפך מעצמו וצריך להוציאו באצבע.

1 יב. לְגִינִים הַגְּדוֹלִין שֶׁנִּטְלָה פִּיהֶן - עֲדִין הֵן כְּלִים, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְקִינָם הוּא לְכַבְּשָׁנִים³⁹.

(39) משתמש בהם לכבוש ירקות ופירות והם נשארים שם זמן רב ללא כל טיפול.

3 יג. כּוֹס⁴⁰ שֶׁנִּפְגַּם רְבוּ⁴¹ - טְהוֹר. נִפְגַּם בּוֹ שְׁלִישׁ הַקֶּפֶף בְּרֵב גְּבָהוֹ - טְהוֹר⁴². נִקְבַּ וְסִמְמוֹ, בֵּין בְּכַעֲץ בֵּין בְּזַפֹּת - טְהוֹר. וְהַכּוֹס וְהַצִּלּוֹחִית שֶׁנִּקְבּוּ, בֵּין מִלְמַעְלָה בֵּין מִלְמַטָּה - טְהוֹרִין.

(40) של זכוכית. (41) רוב היקף השפה. (42) אין אדם משתמש בכלי פגום שכזה.

7 יד. הַתְּמַחֲוִי⁴³ וְהַקְּעָרָה שֶׁנִּקְבּוּ: מִלְמַעְלָה - טִמְאִין⁴⁴, מִלְמַטָּה - טְהוֹרִין. נִסְדָּקוּ: אִם וְכוֹלִין לְקַבֵּל אֶת הַחֲמִין פְּצוֹנִינִי⁴⁵ - טִמְאִין, וְאִם לֹא - טְהוֹרִין.

(43) קערה גדולה. (44) שהרי אפשר להשתמש בחלק השלם. (45) אם יש ביקוע בכלי ונותנים לתוכו חמים מתרחב הסדק ולפעמים הוא מתפוצץ ולכן אינו מקבל טומאה, אלא אם כן הכלי עבה או חזק ורואי לקבל חמים.

11 טו. הַפּוֹסוֹת הַתְּתוּכִין⁴⁶, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁפּוֹתֵיהֶם סוֹרְכִין⁴⁷ אֶת הַפֶּה - מְקַבְּלִים טִמְאָה⁴⁸.

(46) השפה חתוכה ואינה חלקה כל כך. (47) מסרטים קצת. (48) ראויות הן לשימוש, מפני שאינן גורמות חבלה ממשית.

13 טז. הָאֶפְרָסִי⁴⁹ שֶׁל זְכוּכִית - טְהוֹר, שֶׁהֵרִי הוּא כְּמוֹ מַחֲץ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל.

(49) משפך גדול רחב מלמעלה וצר מלמטה.

15 יז. זְכוּכִית שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָהּ לְמֶרְאָה⁵⁰ - טְהוֹר, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מְקַבֵּלֶת⁵¹, לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשִׂיתָ לְקַבֵּלָהּ. הַתְּרוֹד שֶׁל זְכוּכִית שֶׁהוּא מְקַבֵּל, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁמִינִיחוֹ עַל הַשִּׁלְחָן נִהַפֵּף עַל צִדּוֹ⁵² וְאֵינוֹ מְקַבֵּל - הֵרִי זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה.

(50) נעשתה מלכתחילה לשם כך. (51) אינה שטוחה לגמרי אלא יש בה שקעורה, והיא מקבלת מה שנותנים לתוכה. (52) מפני שהוא עגול.

20 יח. תְּמַחֲוִי שֶׁל זְכוּכִית שֶׁעָשָׂאוּ מֶרְאָה⁵³ - מְקַבֵּל טִמְאָה⁵⁴. וְאִם מִתְחַלָּה עָשָׂהּ לְמֶרְאָה כְּדִי שֶׁיְהִיוּ דְּבָרִים שֶׁמִּנְחִין בּוֹ נִרְאִין מֵאֲחוּרָיו⁵⁵ - הֵרִי זֶה טְהוֹר. וְכָל כְּלֵי זְכוּכִית אֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֶאכְתָּן, כָּל הַכֵּלִים.

(53) מתחילה נעשה לתבשיל ואחר כך ייחדו להשתמש בו כבמראה. (54) לא יצא מתורת כלי, שהרי לא עשה שינוי

עליהן, ולא נפלו בתוכו. נמצאו בדשן²⁷ - הרי
התנור טמא, שאין לו במה יתלה²⁸. נמצאו
בנחשתו²⁹ של תנור³⁰ נראין אבל אינן יוצאין
לאויר: אם אופה את הפצק והוא נוגע בהן³¹ -
נטמא התנור כאלו היו בתוך אויר; ואם לאו -
התנור טהור כאלו היו למטה מנחשתו. באי זה פצק
אמר? בפצק הבינוני, שאינו רך ביותר ולא קשה³².

(20 כלים פ"ט מ"ג. 21) וכאן הטומאה מונחת למטה
מדפני הכלי ולא באוירה. (22) המדובר בתנור שאין לו
שוליים ועומד על הקרקע, והמקום שהתנור עומד עליו
נקרא "נחושתו של תנור". (23) שאם נפל מת, הרי היה
באויר התנור בשעת נפילה. (24) ואין אנו יודעים אם
טהורים או טמאים. (25) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות
ה"ג. (26) ולא נטמא מן המחט והטבעת. (27) המונח על
קרקעית התנור. (28) לומר, שמעולם לא נכנסו לאויר
התנור. (29) שם מ"א. (30) תחובות בקרקע התנור, ואין
בולטות למעלה משטחו. (31) הבצק הוא רך, ונדחק לתוך
הגומא הזעירה שעל המחט והטבעת. (32) ונדחק בסדק
דק.

ז. השרץ³³ שנמצא בעין של תנור³⁴, בעין של פירה,
בעין של כפח, אם נמצא מן השפה הפנימית
ולחוץ³⁵ - טהור. וכן אם נמצא באויר העין³⁶ -
טהור; שהרי לא נכנס לאויר התנור או הפירה או
הכפח, אלא תחת עבי דפנותיהן הוא תלוי. ואפילו
היה שם פזית מן המת - טהורין³⁷; אלא אם פן היה
בעבי העין פותח טפח³⁸, שהרי מביא את הטמא
לאויר התנור, כמו שנתבאר³⁹ בענין טמאת מת.

(33) שאינו נכנס אלא לגומא רחבה. (34) שם פ"ח מ"ז.
(35) חור שבתנור, שדרכו יוצא העשן, וסותמים אותו
מבפנים בשעת אפיה כדי שישמר החום. (36) דופן התנור
הוא עבה, וכסותמים את העין מבפנים, נשאר שטח
מסויים של קירות התנור מחוץ לסתימה, ואומר רבינו שאם
נמצא שרץ באותו שטח - לא נטמא התנור (ראה לקמן
ה"ט). תנור כירה וכופח, שלשתם תנורים עשויים בתבניות
שונות (ראה ספר זמנים הלכות שבת פ"ג). (37) לא
נתבארה לי כוונתו, הרי נמצא שם השרץ הוא גם כן באויר
הכלי? (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (38) התנור ומה
שבתוכו, עובי דופן החור נידון ככלי בפני עצמו, ולפיכך
לא נטמא התנור מנגיעה זו. ואפילו אם נאמר שחלק זה
נטמא, אין בכוחו לטמא את התנור, מפני שכלי חרס אינו
מטמא כלים אפילו מאוירו, שהרי הוא ראשון לטומאה
אפילו נגע במת (ראה הלכות אבות הטומאות פ"י ה"ח).
(39) טפח על טפח ברום טפח.

ח. נמצא⁴⁰ השרץ במקום הנחת העצים⁴¹ מן השפה
הפנימית ולחוץ - טהורין⁴². נמצא במקום ישיבת
הפלן⁴³, במקום ישיבת הצפע, במקום ישיבת שולקי
הזיתים⁴⁴ - הכל טהור.

(40) בפ"ב מהלכות טומאות מת. ודין זה נאמר בטומאת מת

1 - נטמאו המשקין מאוירו, וחוזרין ומטמאין את
2 הכלים¹⁰. והרי זה אומר¹¹: מטמאין¹² לא טמאנו,
3 ואתה טמאתני.

(8 כלים פ"ח מ"ד. 9) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"ט
ה"א, דרשו: יכול (אפשר לחשוב) אף הכלים מיטמאים
באויר כלי חרס? תלמוד לומר: "האוכל" (אחר שנאמר "כל
אשר בתוכו יטמא", ממשיך הכתוב ואומר: מכל האוכל
אשר יאכל), אוכלים מיטמאין באויר כלי חרס, ואין כלים
מיטמאין באויר כלי חרס. (10) גזרו חכמים שמשקין
יטמאו כלים (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ב).
(11) הכלי אומר למשקין. (12) הכלי שטימא אותך.

ד. פלי חרס¹³ שנגעו משקין טמאין באחוריו בלבד
5 - נטמאו אחוריו, פשאר כל הכלים¹⁴. במה דברים
6 אמורים? בשעה לו תוף; אבל אם אין לו תוף
7 ונגעו בו משקין טמאין - הרי זה טהור¹⁵; שכל
8 שאין לו תוף בכלי חרס - אין אחוריו מתטמאין
9 במשקין. נגעו אכלין או משקין באחורי פלי חרס
10 הטמא - הרי אלו טמאין¹⁶. ואחד פלי חרס ואחד
11 שאר כל הכלים בדבר זה. שכל הכלים הטמאין
12 שנגעו אכלין או משקין בהן, בין מתוכן בין
13 מאחוריהן - נטמאו.

(13) ראה פ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ב וה"ג,
ובהערותינו שם. (14) אבל תוכו לא נטמא. (15) ב'תורת
כהנים' של פרשתא ז ה"ד, אמרו בשם רבן גמליאל: "כל
שארין לו תוך בכלי חרס, אין לו אחוריים". פירוש, כלי חרס
שארין לו תוך אינו מקבל טומאה כלל, אפילו כשנגע במשקין
טמאים. (16) בכלים פ"ב מ"א אמרו, שכלי חרס מיטמאים
מאחוריהם", ומפרש רבינו, שכלי חרס שנטמאו מאוירים
מטמאים גם את הנוגע בהם מאחוריהם. [הר"ש שם מפרש,
שהכוונה לבית קיבול שבאחורי הכלי, כגון ששולי הכלי
מוקפים שפה מבחוץ].

ה. אחד פלי חרס שנכנסה טמאה לאוירו או שפכה
15 על הטמאה המנחת על הארץ ונעשה אהל עליה¹⁷,
16 שהרי הטמאה בתוכו. מפי השמועה¹⁸ למדו, שזה
17 שנאמר: אל תוכו¹⁹ - לרבות את האהלים.

(17) 'תורת כהנים' שם ה"א. (18) איש מפי איש עד משה
רבינו. (19) ב'תורת כהנים' שם למדו מן "וכל כלי חרס".

ו. גמא²⁰ שהיה השרץ מנח בתוכה וכפה פלי חרס
19 על הגמא - לא נטמא; שנאמר: אל תוכו - עד
20 שתפנס עצמה של טמאה בתוכו²¹. לפיכך, השרץ
21 שנמצא למטה מנחשתו של תנור²², שהיא קרקעית
22 - התנור טהור; שאני אומר: חי נפל, ועכשו מת
23 בתוך גמא²³. וכן אם נמצאת מחט או טבעת
24 למטה מנחשתו, אף על פי שכל הכלים הנמצאים²⁴
25 - טמאים, כמו שבארנו²⁵, הרי התנור טהור²⁶; שאני
26 אומר: שם היו עד שלא פא התנור, והתנור נכנה

יב. אֶלְפָּסִים⁶⁴ זו בְּתוֹךְ זו וּשְׁפָתוֹתֶיהֶן שׁוֹת וְהַשְּׂרִץ¹⁷
בְּעֵלְיוֹנָה⁶⁵ אוּ בַּתְּחִינָה⁶⁶ - זו שֵׁשׁ בֶּה הַשְּׂרִץ טְמֵאָה,¹⁸
וְשָׁאֵר הָאֶלְפָּסִין טְהוֹרִין הֵן וְכָל הָאֲכָלִין שְׂבֵהֶן⁶⁷. הִיָּה¹⁹
כָּל אֶלְפָּס מִהֵן נְקִיבָה בְּכֹנֵס מִשְׁקָה⁶⁸ וְהַשְּׂרִץ²⁰
בְּעֵלְיוֹנָה - כָּל הָאֲכָלִין וְהַמְשָׁקִין שֶׁבְּכָל הָאֶלְפָּסִים²¹
טְמֵאִים⁶⁹; שֶׁהַטְּמֵאָה בְּאוֹר כָּלָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר⁷⁰.
הִיָּה הַשְּׂרִץ בַּתְּחִינָה⁷¹ - הִיא טְמֵאָה וְכָלָן טְהוֹרוֹת;²³
שֶׁהָרִי לֹא נִכְנָס שְׂרִץ לְאוֹר הָעֵלְיוֹנָה⁷², וְאִין שֹׁפֵת²⁴
הַתְּחִינָה עוֹדֶפֶת כְּדִי לְטַמֵּא כָּל הָאֲכָלִין וְהַמְשָׁקִין²⁵
שֶׁבְּתוֹכָהּ⁷³. הִיָּה הַשְּׂרִץ בְּעֵלְיוֹנָה⁷⁴ וְהִיָּה שֹׁפֵת²⁶
הַתְּחִינָה עוֹדֶפֶת - הָעֵלְיוֹנָה טְמֵאָה, שֶׁהַשְּׂרִץ²⁷
בְּתוֹכָהּ; וְכֵן הַתְּחִינָה, מִפְּנֵי שֶׁשֹּׁפֶתָה עוֹדֶפֶת הָרִי²⁸
הַשְּׂרִץ בְּאוֹרָה; וְשָׁאֵר הָאֶלְפָּסִין⁷⁵ שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּחִינָה²⁹
טְהוֹרִין, שְׁאִין⁷⁶ כָּלִי חֶרֶס מְטַמֵּא פְּלִים שֶׁבְּתוֹכָו⁷⁷.³⁰
וְאִם הִיָּה בִּינֵיהֶן מִשְׁקָה טוֹפֵחַ⁷⁸ - כָּל שֵׁשׁ בֶּה מִשְׁקָה³¹
טוֹפֵחַ טְמֵאָה⁷⁹; שֶׁהַמִּשְׁקָה מְטַמֵּא מְאוֹר הַתְּחִינָה³²
הַעוֹדֶפֶת וְחוֹרֵר וּמְטַמֵּא אֶת הָאֶלְפָּס.³³

(64) כחכמים במשנה שם. (65) שם פ"י מ"ח. קערות גדולות. (66) הפנימית. (67) שהיא החיצונה. (68) האילפסים עצמם טהורים, מפני שכלי - אפילו כלי חרס - אינו מיטמא מאויר כלי חרס, והרי השרץ אינו נמצא באוירים, והאוכלין טהורים, מפני שאינם נמצאים בתוך כלי שהטומאה בתוכו אלא בכלי הנמצא בו, והתורה אמרה "אל תוכו . . . יטמא" (ויקרא יא, לג), ודרשו כחכמים (תורת כהנים' שמיני פרשתא ז'ה"ז): "אל תוכו" ולא תוך תוכו. (69) אם יתנו מקום הנקב על משקה, ייכנס לכלי דרך נקב זה. (70) אבל האילפסים עצמם טהורים, מפני שיצאו מתורת כלי. [רבינו מפרש שהמדובר בכלים שהנקב מטהר אותם]. (71) לקמן בפ"ד ה"ט, שכלי נקוב אינו מציל על האוכלין והמשקין שבתוכו, והרי הם כאילו מונחים בכלי שהשרץ בתוכו. (72) שהיא החיצונה. (73) הטומאה אינה נכנסת דרך השוליים אלא דרך פי הכלי. (74) אילמלי היתה החיצונה עודפת, היה כל הנמצא באילפסים שדפנותיהם נמוכים, כאילו הוא מונח באויר של הדפנות הגבוהים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (75) מכאן ואילך המדובר בכלי שלם. (76) אם שפתם שוה לשפת העליונה. (77) כמבואר למעלה בהלכה ג, ואף-על-פי שהכלים לא נטמאו - נטמאו האוכלין והמשקין שבתוכם. ואינם ניצולים מכוח תוך תוכו, מפני שהתחונה עודפת, רואים אותם כאילו הם מונחים באוירה ממש. (78) מרטיב את האצבע הנוגעת בו. (79) והוא-הדין לאילפס המונח בו ושוליו נוגעים במשקה, שהרי משקין מטמאים כלי חרס מגבו, לדעת רבינו בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג. ראה ראב"ד והשלמות.

יג. טְבֵּלָא⁸⁰ שֶׁל חֶרֶס שֶׁהָיוּ קְעֵרוֹת דְּבוּקוֹת בֶּה³⁴
בַּתְּחִלָּתָהּ מִעֲשִׂיהָ⁸¹ וְהָיָה כָּלִי אֶחָד, וְנִטְמָאת אַחַת³⁵
מֵהֶן - לֹא נִטְמָאוּ כָּלָן⁸². וְאִם הָיָה לְטְבֵּלָא דִּפְן³⁶
עוֹדֶפֶת⁸³, שֶׁנִּמְצָאוּ כָּל הַקְּעֵרוֹת בְּתוֹכוֹ, וְנִטְמָאת אַחַת³⁷

בלבד, אבל טומאת שרץ וכדומה אינה נכנסת אפילו בפותח טפה. (41) שם מ"ח. (42) בתנורים גדולים, היה מקום זה משוך מחוץ לחלל התנור. (43) כחכמים שם. דינו כדין עיין, ולמה לא כלל רבינו שני הדינים בבית אחת? מפני שבעיניו אין כל מחלוקת, אבל במקום הנחת עצים חולק ר' יהודה, ומטמא מן השפה החיצונה ולפנים. (44) המחמם את המים בבית המרחץ.

ט. אִין הַתְּנוּרָה⁴⁵ וְלֹא הַכִּירָה וְלֹא שָׁאֵר מְקוֹמוֹת¹
הַיְקוּד⁴⁶ מְטַמְּאִין אֲלָא אִם כֵּן נִמְצָאת הַטְּמֵאָה מִן²
הַסְּתִימָה⁴⁷ וְלִפְנֵים⁴⁸.³

(45) תנורים אלה רחבים מאוד מלמטה, ויש מקום מספיק לאומנים לשבת ולא להיכוות. (46) סיום המשנה שם. (47) מקומות שהאש יוקדת. (48) התפארת ישראל מפרש, שקירות התנורים האלה הם עבים מאוד, ועושים שקע במוזותיהם כרחבו של אדם, ושקע זה הוא מקום ישיבת האומנים.

י. כָּלִי חֶרֶס⁴⁹ שֶׁשׁוֹתִין בוֹ בְּעֵלִי בְּתִים הַמִּים,⁴
שֶׁבְּאִמְצָעוֹ⁵⁰ כְּמוֹ רֶשֶׁת שֶׁל חֶרֶס וּשְׁפָתוֹ שְׁלֹמַעְלָה מִן⁵
הָרֶשֶׁת כְּמוֹ מְסָרֵק⁵¹, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא צִרְצוֹר, אִם נִכְנָסָה⁶
הַטְּמֵאָה לְאוֹר הַמְסָרֵק לְמַעְלָה מִן הָרֶשֶׁת - נִטְמָא⁷
כָּלּוֹ⁵², שֶׁזֶהוּ תוֹכוֹ שֶׁל כָּלִי זֶה.⁸

(49) ונטמא התנור, ונטמאו גם החלקים שמן השפה הפנימית ולחוץ (ראה השלמות). (50) שם פ"ב מ"ח. (51) נראה שהכוונה לפי הכלי, וכן פירשו הר"ש והברטנורא. (52) פגימות רבות סביב כל השפה, ונראית כמו מסרק. הפגימות האלו נעשו בכוונה לנוי.

יא. כָּלִי חֶרֶס⁵³ שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֹשׁ שְׁפִיתוֹת⁵⁴ זו לִפְנֵים⁹
מִזֹּו: הִיָּה הַפְּנִימִית עוֹדֶפֶת⁵⁵ וְנִכְנָסָה טְמֵאָה לְאוֹר¹⁰
הַפְּנִימִית⁵⁶ - כָּל הָאֲכָלִין וְהַמְשָׁקִין שֶׁבְּאוֹר שְׂבִין¹¹
הַשֹּׁפֶה הַפְּנִימִית וּבֵין הָאִמְצָעִית וְהַחִיצוֹנָה טְהוֹרִין⁵⁷.¹²
הִיָּה הָאִמְצָעִית עוֹדֶפֶת וְנִטְמָא אוֹרָה⁵⁸ - מִמֶּנָּה¹³
וְלִפְנֵים⁵⁹ טְמֵא⁶⁰, מִמֶּנָּה וְלַחוּץ טְהוֹר⁶¹. הִיָּה¹⁴
הַחִיצוֹנָה עוֹדֶפֶת וְנִטְמָא אוֹרָה - הַכָּל טְמֵא⁶². הִיָּה¹⁵
שׁוֹת - כָּל שֶׁנִּטְמָא אוֹרָה טְמֵאָה, וְהַשָּׂאֵר טְהוֹר⁶³.¹⁶

(53) כחכמים שם. (54) שם פ"ד מ"ד. (55) דפנות, וביניהם ריווח כזה: כאן יש ציור (הציור שבפירוש רבינו למשנה הוצאת ראם אינו מדוייק, כי הוא מדגים שלוש קדירות זו בתוך זו). (56) גבוהה יותר משתי השפיות האחרות. (57) לאווריר הקדירה. (58) מקומות אלה נידונים כגב הכלי, וכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו. (59) נכנסה טומאה לרווח שבינה ובין הפנימית. (60) כל הנמצא במקום הרווח הזה, וכן הנמצא בקדירה עצמה. (61) מפני שכל זה נמצא בתוך אווירה של שפה זו. (62) מפני שזה גב הכלי שהטומאה בתוכו. (63) מפני שאווריר כל הקדירה עולה עד לגובהה, והשרץ מטמא את כולו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצילים מיד כלי חרס ובאי זה מקום הם כבלועים. ודין תוכו ולא תוך תוכו והדבר שמציל בסתימת זפת מיד כלי חרס.

- א. פל המציל² בצמיד פתיל³ באהל המת⁴ - מציל¹² בצמיד פתיל באויר כלי חרס⁵. אם הציל במת¹³ החמור⁶, דין הוא שציל בכלי חרס⁷ הקל⁸. וכל¹⁴ שאינו מציל באהל המת - אינו מציל באויר כלי¹⁵ חרס¹⁶.

(2) כלים פ"ח מ"א. (3) כיסוי מחובר ומהודק. (4) בטומאת אוהל המת, אמרה תורה (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", ומכאן שאם יש עליו צמיד פתיל - הוא וכל מה שבתוכו טהורים. (5) אוכלין ומשקין הנמצאים בכלי חרס צמיד פתיל המוטל בתוך כלי חרס גדול שטומאה בתוכו - לא נטמא. (6) שטמא טומאת שבעה ימים. (7) בטומאת תוכו של כלי חרס. (8) טומאת יום אחד. נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו אם נגע במת.

- ב. וכשם שאין צמיד פתיל לטמאה⁹ באהל¹⁷ המת¹⁰, כך אין צמיד פתיל לטמאה באויר כלי¹⁸ חרס. כיצד? קדרה שהיא מלאה אכלין ומשקין¹⁹ ומקפת צמיד פתיל ונתונה בתוך התנור¹¹ הטמא²⁰ - הרי הקדרה וכל מה שבתוכה טהורין¹². היה²¹ השרץ או משקין טמאין בתוכה ומקפת צמיד²² פתיל ונתונה באויר התנור - נטמא התנור¹³. [וכן²³ כל פיוצא בזה²⁴.

(9) צמיד פתיל מציל שלא תיכנס הטומאה לתוכו ותטמא את הדבר הטהור הנמצא בו, אבל אינו מעכב על הטומאה הנמצאת בו מלצאת. (10) כזית מן המת סגור בכלי צמיד פתיל המוטל באוהל, טומאתו חודרת ומטמאה כל הנמצא באוהל. (11) של חרס. (12) הכלי הסגור עיכב על הטומאה מלהיכנס. (13) הטומאה יצאה מהצמיד פתיל וטימאה את התנור וגם את כל מה שבתוכו (תוספתא, כלים פ"ו ה"ו).

- ג. טבעת¹⁴ טמאה שמבלעת בתוך הלכנה או מחט²⁵ טמאה שמבלעת בתוך העץ ונפלו לאויר כלי חרס²⁶ - נטמא¹⁵. אף על פי שאם נגע פפר תרומה בעץ זה או בלכנה זו - טהור¹⁶, הרי הן מטמאין כלי חרס²⁷ מאויר¹⁷.

(14) משנה, שם פ"ט, מ"ו. (15) כלי החרס וכל שבתוכו. (16) מפני שרק נגיעה ישירה, כשאין דבר חוצץ בין הטמא לטהור - מטמאה. (17) מפני שכלי חרס מיטמא כשטומאה נמצאת באווירו, בלי נגיעה כלל, והרי כאן הטומאה נמצאת באווירו, מה שאין כן בטומאת נגיעה.

- ד. תרנגול¹⁸ שפלע שרץ או בשר מת ונפל לאויר³⁰ התנור¹⁹ - הרי זה טהור²⁰. ואם מת שם התרנגול - נטמא התנור²¹. שהבולעין בחי מצילין מיד כלי³² חרס²², בדרך שמצילין באהל המת²³.

- 1 מהן - נטמאו בלון⁸⁴. וכן הדין בבית התבלין⁸⁵ של חרס, וקלמירין המתאימות פיוצא בו.

(80) שם פ"ב מ"ז. (81) לפעמים עושים טבלא מטיט ושורפים אותה, ואחר-כך מדביקים לה קערות קטנות, אולם כאן המדובר כשהאומן עשה מלכתחילה מטיט טבלא עם קערות דבוקות בה ונשרפו יחד בכבשן. (82) כל קערה נידונית ככלי בפני עצמו. (83) שפה גבוהה עודפת על שפת הקערות הדבוקות בה. (84) השפה עושה כולן כלי אחד. (85) טבלא עם בתי קיבול רבים, שנותרים בהם תבלינים שונים.

- 3 יד. בית התבלין של עץ שנטמא אחד מביתיו⁸⁶ במשקין - לא נטמאו שאר הבתים⁸⁶. ואם יש לו⁸⁷ דפן עודף, שנטמאו כל הבתים בתוכו, ונטמא אחד מביתיו במשקין - נטמאו בלן⁸⁷; שהכל⁸⁷ בכלי אחד⁸⁸, וכלי שנטמא תוכו במשקין - נטמא פלו. היו פתיו⁸⁹ קבועין במסמור⁸⁹ - הרי אלו חבור זה לזה לטמאה⁹⁰ ולהזהר⁹⁰. היו תקועין בלבד⁹¹ - הרי אלו חבור לטמאה ולא להזהר. ואם היו פתיו נטלין ונתנין⁹² - אינן חבור לא לטמאה ולא להזהר.

(86) ודווקא כשנטמא במשקין טמאים. אבל אם נטמא בשרץ, נטמאו כולם, אפילו כשאין שם דופן עודף. בטבלא של חרס (בהלכה יג) כתב סתם "ונטמאת", ולא הגביל את הדין לטומאת משקין בלבד, משמע שאפילו שרץ אינו מטמא את כולו. וטעם ההבדל הזה נתבאר בפירוש רבינו למשנתנו, כלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, וכאשר נגעה הטומאה - אפילו שרץ שטומאתו מן התורה - בתוכו של בית אחד הרי לגבי שאר הבתים יש לדון נגיעה זו כנגיעה בגבם, ולפיכך לא נטמאו, אלא אם כן יש לטבלא לבזבז עודף על שפת הכלים, שאז תוכה של הטבלא משמשת תוך משותף לכל הכלים. וכל זה בטבלא של חרס, אבל בכלי עץ שהוא מטמא מגבו, נטמאו כל הבתים ע"י נגיעת השרץ באחד מהם כאילו נגע בגבם. וכל זאת בטומאת שרץ, אולם כשנטמאו במשקין טמאים, נתבאר כבר (פ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג) שאם נגעו באחורי כלים - לא נטמא תוכם. ומכיון שאמרו, שתוכו של זה (הבית שנגע בטומאה) נעשה גב לחבירו, הרי שאר הבתים לא נטמאו במשקין אלה כלל. (87) כל הבתים, וגם חלקי הטבלא שבין הבתים. (88) וכל בית נטמא מנגיעה בטומאה עצמה. (89) ללא חיבור טבעי מתחילת עשייתם. (90) אם נטמאו במת, והזה מי אפר פרה על אחד מהם - נטהרו כולם. והמדובר בדופן עודף. (91) בלי חיבור מסמרים. (92) לפרקים מוציאים אותם מהחורים שהם תקועים בהם, ולפעמים מחזירים אותם.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שכל המציל בצמיד פתיל באוהל המת - מציל בכלי חרס. ודין כשם שאין טומאת צמיד פתיל לטומאת אוהל כך הוא באויר כלי חרס. ודין הבלועים בחי אם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ט אדר - ספר טהרה - הלכות כלים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפני שנבלעה, אלא שהיא מחופה מכל צד, אבל משקין שנבלעו בחרסים מתלכדים עמהם ובטלה לגמרי עמידתם העצמית, כזה מציל אפילו בכלים. (34) שם מ"ה. (35) על ידי החוס. (36) שאין מטמאים בלי הוסק התנור. (37) שטומאתם קלה. (38) שהם אב הטומאה. (39) אם אפשר להוציאם על ידי היסק. (40) בנידה סב, ב - נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בפירוש המשנה. ריש לקיש אומר: "לא שנו אלא משקין קלים, אבל משקין חמורים אף-על-פי שלא הוסק התנור טמא". ורבי יוחנן אומר: "אחד משקין קלים ואחד משקין חמורים, אם הוסק התנור - אין (כן), אי לא - לא". ובמסקנא שם אמר רב פפא "יכול לצאת והקפיד עליו, דבריהכל טמא, כי פליגי (במה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש) ביכול לצאת ולא הקפיד עליו, מר סבר (דעת ריש לקיש), כיוון דיכול לצאת אף-על-פי שלא הקפיד - טמא, ומר סבר (דעת רבי יוחנן) אף-על-גב דיכול לצאת, אם הקפיד - אין (כן, פירוש טמא, אפילו בלי היסק) אי לא - לא". מדובר שם במשקין חמורים, ופסק רבינו כרבי יוחנן. (41) פסולת זיתים אחר שנשחט שמנם. (42) שלא נתייבשה. (43) מפני שכבר נתייבש כל המשקה שבה. (44) רואים שיש בה עוד לחלוחית בכמות שהחוס מסוגל להוציא. (45) כלומר לאחר זמן רב, ואפילו יותר משלוש שנים.

ז. כלי חרס⁴⁶ שחלקו במחיצה משפתו עד קרקעיתו, ונכנסה טמא באויר אחד משני החלקים - נטמא הכלי כולו, לפי שאין דרך בגי אדם לחלק כלי חרס⁴⁷ בדרך שחולקין האהלים⁴⁸. לפיכך, תנור שחצצו בסגרים או ביריעות, ונמצא השרץ במקום אחד - הפל טמא.

(46) כלים פ"ח מ"א. (47) נימוקו של תנא-קמא במשנה, שם. (48) כלומר, אף-על-פי שבאוהל המת מועילה מחיצה שכזו, ומת הנמצא מצד זה של המחיצה אינו מטמא מה שמעבר למחיצה, בכלים שאין דרכם של בני אדם להעמיד בתוכם מחיצה - אינה מועילה.

ח. כלי שהיתה הטמא בתוכו, והכניס לאויר כלי חרס⁴⁹, ושפת הכלי הטמא חוץ לכלי חרס, אף על פי שהטמא מכונת בתוך כלי חרס⁵⁰ - הרי זה טהור⁵¹; שנאמר: אל תוכו - לא אל תוך תוכו⁵².

(49) טהור. (50) הטומאה שבכלי הפנימי נמצאת בחלק השקוע בין דפנות כלי החרס. (51) כלי החרס לא נטמא. (52) 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשת ז ה"ח.

ט. וכן⁵³ אם היה כלי חרס טמא והכניס לאויר כלי אחר שיש בו אכלים ומשקין, ושפת הכלי האחר חוץ לכלי חרס, אף על פי שהאכלין והמשקין מכוננין בתוך כלי חרס הטמא⁵⁴ - הרי אלו טהורין; שנאמר: כל אשר בתוכו יטמא - ולא שבתוך תוכו⁵⁵. פיצד? בורת או קפה⁵⁶ או קדרה או חמת⁵⁷ וביצא בהן שהיה השרץ בתוכה, ושלשל הקפה לאויר החבית או לאויר התנור, אף על פי שהשרץ

(18) שם פ"ח מ"ה. (19) ויצא כשהוא חי. (20) מבואר בסוף ההלכה, שטומאה בלועה בגוף חי אינה מטמאה. (21) מן הטומאה שבמעי התרנגול. התרנגול עצמו אינו מטמא, כי נבלת עוף טהור מטמאה רק בבית הבליעה של האדם האוכלה (ראה ה' אבות הטומאות פ"ג ה"א). (22) מטומאת אויר כלי חרס שטמא אפילו בלי נגיעה. וכל-שכן שנגיעתה אינה מטמאה. (23) ראה ה' טומאת מת פ"כ ה"א-ב.

ה. דברים²⁴ שבתוך הפה או בתוך הקמטין²⁵ - אין כבלועין. פיצד? אדם שהיו משקין טמאין בתוך פיו וקפץ²⁶ פיו והכניס ראשו לאויר כלי חרס - טמאהו. וכן טהור שהיו אכלין ומשקין לתוך פיו והכניס ראשו לאויר תנור טמא - נטמאו אכלים שבתו. היה לו בתוך קמטו פערשה²⁷ מן השרץ והכניסו לאויר התנור - נטמא התנור, אף על פי שהטמא בתוך הקמט²⁸.

(24) שם מ"י. (25) שבגוף בעל חי (נדה מב, ב). (26) סגר. (27) בשר השרץ כעדרה - מטמא. (28) כרבא שם, שקמט נידון כבית הסתרים שטמא באויר כלי חרס, ולא כבלוע בבעל חי.

ו. ספוג²⁹ שבלע משקין טמאין, אף על פי שהוא נגוב מבחוץ, אם נפל לאויר כלי חרס - טמאהו, שסוף משקה לצאת³⁰. וכן חתיכה של לפת³¹ ושל גמיר³². חרסים שנשתמשו בהן משקין טמאין ונגבו ונפלו לאויר כלי חרס - לא טמאיהו³³. נפלו לתנור³⁴ והסק - נטמא, שסוף משקה לצאת³⁵. במה דברים אמורים? במשקין קליין³⁶; אבל בחמורין, כגון דם הנדה ומימי רגליה³⁸, אם היו יכולין לצאת³⁹ והקפיד עליו שיצא - הרי זה מטמא התנור אף על פי שלא הסק; ואם אינו מקפיד עליו - אינו מטמא עד שיסק ויצא המשקה⁴⁰. וכן בגפת⁴¹ חדשה⁴² הבאה ממשקין טמאין שהסק בה התנור - נטמא, שסוף משקה לצאת; אבל בישנה - טהור⁴³. איזו היא ישנה? לאחר שנים עשר חדש. ואם ידוע שיוצא ממנה משקה בשעת הסק⁴⁴ אפילו לאחר שלש שנים⁴⁵ - נטמא התנור פשיסק.

(29) שם פ"ט מ"ד. (30) הספוג עומד לסחיטה. ועוד, שהמשקין יוצאים מאליהם טיפה אחר טיפה. [בתוספתא, שם פ"ו ה"י, אמרו: "מפני שעשוי להכניס ולהוציא". ונראה ששני הנימוקים משלימים זה את זה]. (31) הראב"ד בהשגותיו כאן מפרש שסוחטים את הלפת ומוציאים את המשקה ומניחים את הלפת היבש על המכה והוא מוצץ את הליחה. (32) בתוספתא שם מנמק תנא-קמא, מפני שעושי יין נותנים גמי ביין וסוחטים את הנבלע בו, כדי לבדוק את טיב היין. (33) אף-על-פי שלדעת רבינו, טומאה בלועה בכלי מטמאה. וטעמו של דבר, מפני שלא אמרו בלועים אינם מצילים אלא כשהטומאה הבלועה נשארה כמו שהיתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפירושו). (74) ראה סוף ההלכה הקודמת. [ראה ההערות להלכה יב].

יב. החמת⁷⁵ והפשישה⁷⁶ שנפחתו במוציא רמון, אף על פי שבטלו מתורת כל⁷⁷ - הרי אלו מצילין מיד כלי חרס⁷⁸. והוא שהיה הפחת למעלה משפת כלי חרס מבחוץ⁷⁹ ויהיה בית קבול שלהן משלשל לתוך כלי חרס⁸⁰.

(75) תוספתא, כלים בבא קמא פ"ו ה"ו. (76) באהלות פ"ה מ"ו, פירש רבינו: "כלי אשר לו שפה ניצבת על השטח". (77) לענין קבלת טומאה. (78) אם שלשלו אותם לכלי חרס טמא, לא נטמא מה שבתוכם. (79) ואווירו אינו בתוך הכלי הטמא אלא בתוך תוכו, אבל כשהפחת למטה משפת הכלי - מתחבר אוויר החמת עם אוויר כלי החרס הטמא. (80) כלומר, אף-על-פי שבית הקיבול נמצא בתוך הכלי הטמא. המילה "ויהיה" מתפרשת כאן - אפילו אם יהיה (ראה למעלה ה"ט).

יג. עור⁸¹ פשוט⁸² וכיוצא בו שהיה שקוע לאויר כלי חרס או לאויר התנור והשרץ בתוך העור⁸³ - הרי התנור טמא. ואם היה השרץ בתנור - אכלין ומשקין שבבתוך העור טמאין. שאין מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוף⁸⁴, כגון הסל והקפה והחמת.

(81) שם ה"ב. (82) שאין לו תוף. (83) כרוך ומכוסה מכל צד. (84) דין צמיד פתיל, כתוב בתורה (במדבר יט, טו) בלשון "כלי פתוח". אמנם שם נאמר לענין טומאה, אבל ממנו למדנו להצלה.

יד. כלי חרס⁸⁵ שהיתה טמאה בתוכו, והיה כלי חרס טהור כפוי על פי הפלי הטמא, או שהיה הפלי שהטמאה דבוקה בתוכו כפוי על פי הפלי הטהור, אף על פי שאויר שניהן מערב⁸⁶ - הטמא בטמאתו והטהור בטהרתו, שהרי לא נכנסה הטמאה עצמה⁸⁷ לאויר כלי חרס הטהור⁸⁸. לפיכך, חבית שהיתה מלאה משקין טהורין ונתונה למטה מנהשת⁸⁹ של תנור, ונפל שרץ לתוך התנור - הרי החבית והמשקין טהורין⁹⁰, אף על פי שאויר התנור מערב עם אויר החבית. וכן אם היתה החבית כפויה על פי התנור ופיה לאויר התנור⁹¹ - אפלו המשקה שבשולי החבית⁹² טהור.

(85) משנה, כלים פ"ח ג. (86) פירוש, האווירים נוגעים זה בזה. (87) המונחת בכלי. (88) בה"ב למדנו שאם פחת החמת למטה משפת הכלי הטמא - נטמא מה שבחמת, ואין בזה סתירה לגידון כאן, כי שם דפנות הכלי מקיפין את הפחת ונמצא אוירה בתוך הדפנות, ולכן אין זה בכלל תוך תוכו, מה שאין-כן בהלכה שלפנינו. (89) משולי התנור. (90) התנורים הגדולים לא היו להם שוליים אלא דפנות בלבד, ומעמידים אותם על הקרקע. ומשמיענו כאן, שאם היתה גומא במקום שהתנור עומד עליו, ובאותה גומא

מכנין בתוך אויר החבית, הואיל ושפת הקפה או החמת למעלה משפת החבית או משפת התנור - הרי אלו⁵⁸ טהורין. ואם היה בתוך החמת או בתוך הקדרה וכיוצא בהן אכלין או משקין ושלשולן לאויר התנור או לאויר החבית הטמאין⁵⁹ - הרי הן טהורין. היתה הפורה או הקפה או החמת וכיוצא בהן נקובין - אינן מצילין⁶⁰; אלא אם היה השרץ לתוכן ושלשולן לאויר כלי חרס הטהור - נטמא, ואם היו אכלין או משקין לתוכן ושלשולן לאויר כלי חרס הטמא - נטמא. וכמה יהיה נקוב? אם היה בכלי שטף⁶¹ - במוציא זיתים⁶². ואם היה בכלי חרס: העשוי לאכלין⁶³ - שעורו בזיתים; והעשוי למשקין - שעורו בכונס משקה; והעשוי לכף וכף⁶⁴ - מטילין אותו לחמרו, וכשינקב כלי חרס זה בכונס משקה - אינו מציל מיד כלי חרס⁶⁵.

(53) כלים פ"ח מ"ב. (54) מונחים במקום שהוא למטה משפת הכלי הטמא. (55) והרי האוכלין ומשקין אינם מונחים באופן ישר באווירו (בתוכו) של הכלי הטמא אלא בתוך כלי הנמצא בתוכו של הטמא, וזה נקרא תוך תוכו. (56) כלי עץ. (57) נוד - כלי עור. (58) החבית והתנור והאוכלין והמשקין שבהם. (59) גם בבבא זו מדובר, כששפת החבית או התנור נמוכה משפת החמת והקדירה. (60) ב'תורת כהנים' (שם) למדו זה מן הכתוב. (61) כלים שטבילה במקווה מטהרת אותם. (62) נקב שזיתים נופלים דרכו ('תורת כהנים' שם, ראה השלמות). (63) משנה, שם. (64) לאוכלין ולמשקין. (65) ולענין קבלת טומאה קובע השיעור הגדול יותר, ואם ניקב ככונס משקה - עודנו מקבל טומאה כמו העשוי לאוכלין.

י. סתם⁶⁶ נקב כלי חרס בזפת: אם היה השרץ בכלי זה ושלשולו לאויר התנור הטהור - נטמא⁶⁷; שאין הצמיד מציל על הטמאה מלשטמא, כמו שבארנו⁶⁸. אבל אם היה בכלי זה אכלין או משקין ושלשולו לאויר התנור הטמא - הרי הן טהורין, שהרי הנקב סתום⁶⁹. ושאר כל הכלים שסתמן בזפת וכיוצא בו - אינו מציל⁷⁰ מיד כלי חרס⁷¹.

(66) הלכה זו אינה מדברת בכלים פתוחים ששפתם החיצונה עודפת, אלא בשילשל כלי שלם וסתום ודין צמיד פתיל. (67) דין זה פשוט, ונאמר כעין מבוא לבבא שלאחריו. (68) למעלה פי"ד ה"ב. [פירושו זה מיישב השגתו של הראב"ד]. (69) זפת מתחבר יפה עם החרס (ראה לקמן פי"ט ה"ד). (70) הזפת אינו מתחבר יפה עם כלים אלה, ודינם כנקובים. (71) אם שילשל כלי (שאינו חרס) נקוב סתום בזפת שאוכלין ומשקין בתוכו לתוך כלי חרס ששרץ בתוכו - נטמא האוכלין והמשקין מאויר כלי החרס.

יא. פורת⁷² פותחה⁷³, אף על פי שסתם הפחת בקש - אינה מצלת מיד כלי חרס⁷⁴, שהרי אינה כלי.

(72) שם. (73) נפלה חתיכה ממנה ונשאר כעין חלון (רבינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי א' ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תנור). והר"ש כאן מפרש שתנורים קטנים נעשו בתבנית מיוחדת. (15) טפח = ארבע אצבעות, במשנה אמרו: "כל שהוא" ובחולין שם: "אמרו דבי רבי ינאי - טפח, שכן עושים תנורים בנות טפח".

מונחת חבית טהורה, וכולה למטה מראשי הדפנות התחתונים של התנור - לא נטמאה החבית. (91) למעלה. (92) המוקפים שפה ויש להם תוך (ראה למעלה פי"ג ה"ו בד"ן שרץ בגומא).

יום חמישי א' ניסן ה'תש"פ

פרק חמשה עשר

(1) יבאר שאין כלי חרס מקבל טומאה עד שתיגמר מלאכתו, ומאימתי הוא גמר מלאכתו. תנור וכיריים של אבן או של מתכת. כל המקבל טומאה משום תנור או משום כירה. שלש אבנים שחברן בטיט ועשן שתי כירות וכו'.

- 1 א. אין כלי חרס מקבל טמאה עד שתגמר מלאכתו.
- 2 ומאימתי הוא גמר מלאכתו? משיצרפו³ בכבשן⁴.
- 3 התנור - משיצרפו⁵ כדי לאפות בו ספגנין⁶. הכירה⁷
- 4 - משיצרפו⁸ כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין⁹
- 5 טרופה⁹ ונתונה באלפס¹⁰. הכפח¹¹: אם עשאהו
- 6 לאפיה - שעורו כתנור; עשאהו לבשול - שעורו
- 7 ככירה.

(2) כלים פרק ד משנה ד. (3) כלי חרס עשויים מטיט ושרופים בכבשן, כדי לחזקם. השריפה בכבשן נקראת "צירוף". (4) ואף על פי שלא נגמרה עדיין כל מלאכתו, שהרי האומן משפשף ומחליק וגם מסיר את הבליטות שבשפת הכלי לפני שמוציאו למכירה. (5) מלמדנו, אף על פי שהצירוף מספיק בשאר כלי חרס - בתנור, כירה וכופח אינו מספיק. (6) ואינו צריך צירוף לפני ההיסק. (7) משמשת לבישול ויש בה מקום המעמיד שתי קדרות. (8) במשנה כתוב: "ביצה קלה שבביצים" ובגמרא שבת פ, ב פירשו שהכוונה לביצת תרנגולת שמתבשלת מהר. (9) מעורבת. (10) מרוחה בשמן. (11) קטן מכירה ויש בו מקום לקדירה אחת בלבד.

- 8 ב. תנור שהתחיל לבנותו¹²: אם היה גדול -
- 9 משיתחיל בו ארבעה טפחים¹³ ויסיקנו מקבל
- 10 טמאה; ואם היה קטן¹⁴ - משיתחיל בו טפח¹⁵
- 11 ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה שלש אצבעות
- 12 ויסיקנה. הכפח: אם עשאהו לאפיה - הרי הוא
- 13 כתנור, ואם לבשל - הרי הוא ככירה.

(12) התנורים שלהם תבניתם כקדרות גדולות עומדות על הקרקע ומחוברות לו בטיט. והתורה אמרה (ויקרא יא, לה): "תנור וכיריים יותץ" ללמד שאף על פי שהם מחוברים בקרקע אינם בטלים לגבו ומקבלים טומאה (שבת קכה, א). (13) כשגבהו מגיע לשיעור זה דינו כתנור שלם אף על פי שברעתו להוסיף עליו פי כמה. (14) במשנה אמרו חכמים: "אבל בקטן תחילתו בכל שהוא וכו'". ורבינו לא פירש שם ולא כאן, קטן מה הוא, והרי כל תנור לפני שנעשה גדול היה קטן ולמה הצריכו ארבעה טפחים? רש"י בחולין קכד, א מפרש תנור שעושים לחינוקות לשחק בו (הכוונה לאפות בו עוגות קטנות, שאם לא נעשה לאפיה אין עליו דין

- 14 ג. תנור שהסק מאחוריו¹⁶ או שהסק מבית האמן¹⁷
- 15 או שהסק שלא לדעת¹⁸, הואיל והסק מקבל מקום -
- 16 הרי זה מקבל טמאה. מעשה¹⁹ שנפלה דלקה כתנור
- 17 בכפר מן הכפרים, ובא מעשה לפני בית דין ואמרו:
- 18 מקבל טמאה.

(16) לא הכניס אש בפנים אלא הדליק שלהבת סביבו מבחוץ. (17) ולא הוסק כדי לאפות בו. (18) בלי כוונה להסיקו. (19) זה מובא במשנתנו ומסתיים: "וטימאן רבן גמליאל". ורבינו סובר שלא חלקו עליו חבריו.

- 19 ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו²⁰ - הרי זה מקבל
- 20 טמאה. ללפן בו אונין של פשתן²¹ - טהור; שאין
- 21 זה עושה מלאכה בגוף התנור²².

(20) ולא התכוון לאפיה. (21) אגודות פשתן מנופץ. הפשתן מראהו כהה ומתלבן בחום. (22) הפשתן אינו צריך לחומו של תנור, אלא לחום נמוך, ואם יתנוהו לתנור מוסק בלתי מצונן - יישרף.

- 22 ה. תנור שחצצו²³ לשנים והסיק אחד מחלקיו
- 23 ונטמא במשקין²⁴ - הוא טמא וחדרו טהור²⁵. נטמא
- 24 בשרץ וכיוצא בו מטמאות של תורה - הפל טמא²⁶,
- 25 ועבי שביניהן²⁷ טמא. הסיקו שניהן ונטמא אחד מהן
- 26 במשקין באויר - חולקין את עביו: המשמש
- 27 לטמא²⁸ - טמא²⁹, לטהור - טהור³⁰. במה דברים
- 28 אמורים? בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו; אבל
- 29 הסיקו ואחר כך חצצו³¹, ונטמא אחד מהן אפלו
- 30 במשקין - נטמא הכל³².

(23) חילקו במחיצה. (24) חכמים גזרו על משקין טמאים שיטמאו את הכלים. (25) מפני שלא נגמרה מלאכתו. (26) בטומאה דאורייתא גזרו חכמים טומאה גם על החלק שלא הוסק. (27) עובי המחיצה. (28) חצי העובי הפונה לצד החלק הטמא. (29) חלק זה של המחיצה נידון כדופן התנור הטמא (ראה כסף משנה). (30) למעלה בהסיק אחד מהם, כל המחיצה נגרת אחריו, מה שאין כן כאן. (31) ובשעה שנגמרה מלאכתו על ידי ההסקה היה כולו כלי אחד ומוכשר לקבל טומאה. (32) העמדת המחיצה אחר גמר מלאכה אינה מפקיעה תורת קבלת טומאה שירדה עליו בשעת גמר מלאכה.

- 31 ו. תנור או כירה של אבן - טהורין לעולם³³. ושל
- 32 מתכת - טהורין משום תנור וכירים³⁴, שנאמר: יתץ
- 33 - את שיש לו נתיצה, ומטמאין משום כלי מתכות.
- 34 כיצד? אין מתטמאין מאוירן ולא במחבר לקרקע
- 35 כתנור וכירים; ואם נגעה בהן טמאה, אפלו
- 36 מאחוריהן - מתטמאין כשאר כלי מתכות; ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוסק מעולם כשהוא עומד על הקרקע - הוא מקבל טומאה אחר הסיק בכל מקום שהוא, ודבר זה הוא גזירת הכתוב.

- ט. פור של צורפי מתכות⁴⁸ עושי בו בית שפיתה⁴⁹ 13
- מתטמא בכירה⁵⁰. וכן של עושי זכוכית, אם יש 14
בו בית שפיתה - מקבל טמאה. 15

(48) הצורפים מתיכים את המתכות בחפירה בקרקע ששוליה ודפנותיה טוחים בטיט, חפירה זו נקראת "כור". (49) שקע בדופן הכור, כדי להעמיד בו קדירה ולבשל מה שבתוכה (העמדת קדירה על כירה לצורך בישול נקראה "שפיתה", מלשון המקרא (מלכים ב ד, לח): "שפות הסיר הגדולה"). (50) השימוש להתכת מתכת אינו מוריד עליו תורת תנור וכיריים, אבל השקע לצורך בישול עושה אותו כירה. והמדובר כשהטיט המרוח על דפנות החפירה יכול לעמוד בפני עצמו, כי החפירה כשהיא לעצמה אינה מקבלת טומאה אלא הטיט ואם אינו יכול לעמוד בפני עצמו הוא בטל לגבי קרקע. ראה שם פרק ה משנה י בדין תנור של בית דינאי. בתוספתא כלים בבא קמא פרק ו הלכה ט אמרו: "ואינו טמא אלא המשמש את הצורך". פירוש, בית השפיתה בלבד מקבל טומאה והחפירה עצמה טהורה.

- י. כבשן של סיד⁵¹ ושל זוגגין⁵² ושל יוצרין⁵³ - 16
טהורין⁵⁴. הפורנה⁵⁵, אם יש לה דפן⁵⁶ - מתטמאה⁵⁷. 17

(51) ששורפים בו אבנים לסיד. (52) עושי כלי זכוכית או זוגגיות שקופות לחלונות. [עושי זכוכית] שבהלכה הקודמת הם המתיכים את החומרים הגלמיים שמהם עושים זכוכית, היינו החול וחמרי העזר. התכה ראשונה זו נעשית בכור מוטח בטיט, והיא מפרידה את העפר ושאר הפסולת ונשאר גוש זכוכית נקי, והזוגגים מרככים הגוש הזה בחום גבוה עד שהוא נעשה נוח לטיפול הרצוי. חימום שני זה עושים בתנור בלתי מוטח. (53) עושי כלי חרס. (54) מפני שאינם טוחים בטיט. (55) תנור שפתחו בצידו, כמו תנורים שלנו ומדביקים את הפת ומעמידים את הקדירות על הקרקע. [בתנורים וכירות שבתקופת התלמוד היו מדביקים את הפת על דפנותיהם ושופכים את הקדירות למעלה על פיהם או על בליטות מיוחדות לכך]. (56) במשנה: "לבזבו", ומפרש רבינו דופן עבה עומד על השוליים או על גגה של הפורנא ועל דופן זה מעמידים קדירות ומדביקים פת. (57) בתוספתא שם אמרו שפורנא טהורה "מפני שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע. רבי מאיר אומר בשם רבן גמליאל: אם יש לה ליזבו (לבזבו) = מסגרת - דופן נמוך) טמאה". פירוש פורנא בלי לבזבו טהורה, מפני שמשתמשים בשוליה היינו בקרקע ולא בפורנא עצמה, ואומר רבי מאיר, שאם יש לה דופן ואפשר להעמיד עליו את הקדירות ואת הפת מבלי להשתמש בקרקע - טמא. ומפני שאין חולק על דבריו פסק רבינו כמותו.

- יא. אבנים שחברן זו לזו ועשאן תנור: אם עשה 18
לו טפלה⁵⁸ מבפנים ומבחוץ - הרי זה תנור לכל 19
דבר ומתטמא מאויר⁵⁹; ואם טפלו מבחוץ בלבד - 20
מתטמא במגע⁶⁰ ולא באויר⁶¹. חבר אבנים לתנור 21

- 1 נטמאו בפת - נעשין אב טמאה³⁵ פשאר פלי 2
מתכות; ויש להן טהרה במקוה³⁶.

(33) אינם מקבלים טומאה בכלל. נתבאר למעלה בפרק א הלכה ו, שכלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה (שלא הוסקו) אינם מתטמאים. (34) נתבאר למעלה בהלכה ב שתנור וכיריים הם מחוברים לקרקע וכל המחובר לקרקע אין זה מקבל טומאה, אלא שחידשה תורה ואמרה שתנור וכיריים הם יוצאים מן הכלל ומטמאין, אף על פי שהם מחוברים לקרקע, ומלמדנו רבינו, שתנור וכיריים האמורים בתורה לענין טומאה הם כלי חרס, אבל בתנורי מתכת לא חידשה תורה דין מיוחד ודינם ככל כלי מתכת. (35) אבל תנור של חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו נגע במת, כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ה הלכה ו. (36) טבילתם במקוה שיש בה ארבעים סאה מטהרת אותם מטומאתם מה שאין כן בכלי חרס, שאמרה תורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו".

- ז. תנור של מתכת שנקב או נפגם³⁷ או נסדק וסתמו 3
בטיט או שעשה לו טפלה³⁸ של טיט או מוסף³⁹ של 4
טיט - הרי זה מתטמא משום תנור⁴⁰. וכמה יהיה 5
בנקב⁴¹? כדי שיעצא בו האויר⁴². וכן בכירה. ואם 6
עשה לכירה פטפוטים⁴³ של טיט - מתטמא משום 7
כירה. מרחקה בטיט⁴⁴, בין מבפנים בין מבחוץ - 8
עדין אינה מקבלת טמאה⁴⁵. 9

(37) שפתו נפגמה ואינו נוח לשימוש. (38) הדביק עליו טיט במקום הנקב או הסדק. [סתימה = הכנסת טיט בתוך הנקב והסדק. אבל מריחת טיט על הדופן במקום הסדק אינה נידונית כסתימה]. (39) הוסיף שכבת טיט על שפת התנור והגדיל את בית קיבולו. (40) מפני שהטיט תיקן את התנור או הגדילו הרי הוא נידון כתנור של טיט. והמדובר כשהסיק את התנור אחר הדבקת הטיט. (41) כדי שסתמתו בטיט תוריד על התנור תורת תנור וכיריים לענין טומאה. (42) שהאש תצא דרכו וזה גורם להורדת חומו של התנור והסתימה של טיט שומרת על החום. [רבינו מדייק ואומר: "כמה יהיה בנקב" (וכן כתוב גם במשנה) ואינו שואל כמה יהיה בסדק. משינוי לשון זה למד בעל משנה אחרונה, שנסדק הכוונה לכל אורכו של התנור וסתם סדק - כל שהוא, ולפיכך לא שאלו על שיעורו]. (43) בליטות בשפת הכירה, כדי להעמיד עליהן את הקדירה. והמדובר בכירה שלימה. (44) המדובר בכירה שלימה. (45) כירה של מתכת כמות שהיא, חומה מספיק לבישול והמירוח אינו מוסיף תועלת ולפיכך דינה ככלי מתכת.

- ח. תנור⁴⁶ שאינו מחבר בארץ, אפלו תלוי בצואר 10
הגמל - הרי זה טמא משום תנור⁴⁷; שגאמר: 11
טמאים הם - בכל מקום. 12

(46) של חרס. (47) אף על פי שהוא פתוח מלמטה ובמצב זה אי אפשר לאפות בו, פסק כרבנן במשנה כלים פרק ה ו לפי המסקנה של עולא בשבת קכה, א, שאפילו אם לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי א' ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 פְּכִירָה שֶׁל מִתְּנָה⁷⁸. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁלֹּא מֵרַחֵם בְּטִיט
14 שֶׁהוּא שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טָמְאָה, כְּאֵלוֹ
15 הִיא פְּכִירָה שֶׁל אֶבֶן.

(74) כעין רגליים. (75) העמידם על הארץ בצורת סגול.
(76) של מתנת. (77) אינה מקבלת טומאה.
(78) שהמסמרות הם עיקר הכלי.

16 יד. הַעוֹשֶׂה שְׁתֵּי אֲבָנִים פְּכִירָה וְחִבְרָן⁷⁹ בְּטִיט -
17 מִתְּנָה. חֶבֶר אֶת הָאֶחָת בְּטִיט וְהַשְּׁנִיָּה לֹא חִבְרָה
18 - אֵינָה מְקַבְּלַת טָמְאָה.

(79) לקרקע. [ויש מפרשים חיברן זו לזו בראשן]. פטפוטים
שהם קטנים אין על שניים תורת כירה, אלא על שלושה,
אבל אבנים שהן רחבות, מספיקות שתיים.

19 טו. הָאֶבֶן שֶׁהוּא שׁוֹפֵת עֲלֵיהָ⁸⁰ וְעַל הַתְּנֹרָה⁸¹, עֲלֵיהָ
20 וְעַל הַפְּכִירָה, עֲלֵיהָ וְעַל הַכֶּפֶץ - טָמְאָה⁸². עֲלֵיהָ וְעַל
21 הַפֶּתִל⁸³, עֲלֵיהָ וְעַל הַסֵּלַע⁸⁴ - אֵינָה מְקַבְּלַת טָמְאָה⁸⁵.

(80) המדובר באבן המחוברת בטיט. (81) האבן מרוחקת
קצת מן התנור והקדירה עומדת על שניהם. (82) כמו שתי
אבנים שחיברן בטיט שבהלכה הקודמת. משמיענו שלא
תטעה לומר שדווקא שתי אבנים מצטרפות להיות כירה,
אבל אבן אינה מצטרפת לכירה הקיימת כבר. (83) הבעיר
אש בין הכותל והאבן והושיב את הקדירה על האבן כשהיא
שעונה על הכותל. (84) אבן קבועה במקומה מתחילת
בריאתה. (85) בתורה (ויקרא יא, לז) כתוב: "תנור וכיריים
יותץ" ודרשו בתורת כהנים: "את שיש לו נתיצה - יש לו
טומאה, את שאין לו נתיצה - אין לו טומאה", ובכותל וסלע
אין דין נתיצה.

22 טז. פְּכִירַת הַטְּבָחִים⁸⁶, שֶׁהוּא נוֹתֵן אֶבֶן בְּצַד אֶבֶן
23 וְכָל מִחְבְּרוֹת בְּטִיט, נִטְמָאת אֶחָת מֵהֶן - לֹא נִטְמָאוּ
24 בָּלָן⁸⁷.

(86) מוכרי בשר מבושל, ודרכם לחבר לקרקע הרבה אבנים
מרוחקות קצת זו מזו ומעמידים כל קדירה על שתי אבנים.
(87) וזה דומה לטבלא שקערות דבוקות בה.

25 יז. שְׁלֹשׁ אֲבָנִים שֶׁחִבְרָן בְּטִיט וְעִשָּׂאן שְׁתֵּי פִירוֹת⁸⁸,
26 בֵּין שְׁחִבְרָן זוֹ לְזוֹ וְלֹא חִבְרָן לְקִרְקַע בֵּין שְׁחִבְרָן
27 בְּקִרְקַע וְלֹא חִבְרָן זוֹ לְזוֹ, אִם נִטְמָאת אֶחָת מִשְׁתֵּי
28 הַפִּירוֹת⁸⁹ - הָאֶבֶן הָאֲמֻצֵּית, הַמְשֻׁמֶּשׂ מִמֶּנָּה לְפִירָה
29 הַטָּמְאָה⁹⁰ טָמֵא, וְהַמְשֻׁמֶּשׂ מִמֶּנָּה לְפִירָה הַטְּהוֹרָה
30 טְהוֹר. נִטְלָה הָאֶבֶן הַחִיצוֹנָה שֶׁל פִּירָה הַטְּהוֹרָה -
31 הַחֲלִטָה הָאֲמֻצֵּית כִּלְהָ לְטָמְאָה⁹¹. נִטְלָה הַחִיצוֹנָה
32 שֶׁל פִּירָה הַטָּמְאָה - טְהוֹרָה הָאֶבֶן הָאֲמֻצֵּית כִּלְהָ⁹².
33 נִטְמָאוּ שְׁתֵּי הַחִיצוֹנוֹת: אִם הָיְתָה הָאֶבֶן הָאֲמֻצֵּית
34 גְּדוֹלָה - נוֹתֵן מִמֶּנָּה לְכִירָה זוֹ כְּדִי שְׁפִיתָהּ⁹³ מִצֵּדָה
35 וְלְפִירָה הַשְּׁנִיָּה כְּדִי שְׁפִיתָהּ מִפָּאן⁹⁴, וְהִשְׁאָר⁹⁵ טְהוֹר;
36 וְאִם הָיְתָה קְטַנָּה⁹⁶ - הִפֵּל טָמֵא. נִטְלָה הָאֲמֻצֵּית:
37 אִם יָכוֹל לְשַׁפֵּת עַל שְׁתֵּי חִיצוֹנוֹת יוֹרָה גְּדוֹלָה - הֲרִי

1 וְלֹא חִבְרָן זוֹ לְזוֹ - מִתְּנָמְאוֹת עִם הַתְּנֹרָה⁶². חִבְרָן זוֹ
2 לְזוֹ וְלֹא חִבְרָן לְתְּנֹרָה - הֲרִי הֵן בְּטִירָה. חֶפֶר בְּאֶרֶץ
3 וְעִשָּׂה טִירָה - טְהוֹר⁶³. וְטִירַת הַפְּכִירָה⁶⁴ - טְהוֹר⁶⁵.

(58) של טיט. (59) למעלה בהלכה ו למדנו: "תנור או כירה
של אבן טהורין לעולם" ומלמדנו כאן שהטפילה של טיט
מורידה עליו תורת תנור של חרס. (60) אם נגע שרץ בפנים
התנור - נטמא. (61) נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס
נטמא מאווירו, פירוש, אם נכנסה טומאה לאוויר הכלי
נטמא, אף על פי שלא נגעה בדפנותיו, אולם תנור של
אבנים שטחוהו מבחוץ בטיט אינו מקבל טומאה עד שתיגע
הטומאה בכלי עצמו. דין דומה לזה מצאנו במשנה כלים
פרק ה, ג גבי בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה.
ובשבת מח, ב נימקוהו, מפני שמן התורה אינם חיבור
לטומאה אלא מגזירת חכמים, הקילו בטומאתם לשם היכר,
כדי שלא יטעו וישרפו תרומה וקדשים שיתטמאו בטומאה
זו. ואותו הנימוק כוחו יפה גם בנידון כאן. (62) אם נטמא
התנור - נטמאו גם האבנים ואף על פי שכלי אבנים אינם
מקבלים טומאה כלל (ראה למעלה הלכה ו). והטעם, מפני
שהן כיד לתנור שהרי משתמשים בהן לטלטול התנור.
(63) אינה מקבלת טומאה. קרקע אינו מתטמא אפילו כשהוא
משמש את הכלים. (64) שם. במשנה כלים פרק ה ג כתוב:
"עטרת הכירה". ונראה שעטרת כירה וטירת כירה אחת הן
(ר"ש) היינו בניין קטן על ראש הכירה להעמיד בתוכו את
הקדירות, כדי שלא יצטנן התבשיל אחר הסרתן מן האש.
לבניין זה קראו "עטרה", מפני שהוא מעוגל ונתון בראש
הכירה (רבינו בפירושו). וטירת התנור בנוייה בצידו של
התנור. (65) מפני שאין דרכם של בני אדם לעשות טירה
לכירה או מפני שאינה צורך בישולו מה שאין כן בתנור.
שאופים בו פת ואחר הרדייה מניחים אותה בטיירה.
והמדובר, כשאינה מחוברת לכירה.

4 יב. שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת וּשְׁנֵי⁶⁶ אֲלִפְסִין⁶⁷ שֶׁעִשָּׂאן פִּירָה⁶⁸ -
5 מִתְּנָמְאִין בְּאֹוִיר⁶⁹ וּבִמְגַע⁷⁰. וְתוֹכָן שֶׁל חֲבִיּוֹת⁷¹ -
6 טְהוֹר⁷². וְעֵבִי הַחֲבִיּוֹת⁷³ חוֹלְקִין אוֹתוֹ: הַמְשֻׁמֶּשׂ אֶת
7 הַפִּירָה - טָמֵא, וְהַמְשֻׁמֶּשׂ אֶת תוֹךְ הַחֲבִיּוֹת - טְהוֹר.

(66) פירוש או שני. (67) קערות גדולות. (68) העמידן זו
לא רחוק מזו והדליק אש ביניהן ואת הקדירות השעין על
דפנות החביות או האילפסים. (69) אם נכנסה טומאה
לאוויר שבין החביות - נטמאו האוכלים הנמצאים שם.
(70) אינו צריך להשמיענו טומאת מגע, שהרי אין מגע בתוך
הכלי בלי כניסה לאוויר, ומגע בגבו אינו מטמא כלי חרס,
אלא מפני שלמדנו כמה הלכות שנאמר בהן: "במגע ולא
באוויר", כתב כאן "במגע ובאוויר". (71) שלא נכנסה שם
הטומאה. (72) מפני שצידם הפנימי של החביות הוא גב
התנור וכלי חרס אינו מטמא מגבו. (73) עובי הדפנות.

8 יג. הַעוֹשֶׂה שְׁלֹשָׁה פִּטְפוּטִין⁷⁴ בְּאֶרֶץ⁷⁵ וְחִבְרָן בְּטִיט
9 לְהִיּוֹת שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה - הֲרִי זוֹ טָמְאָה
10 מִשּׁוֹם פְּכִירָה. קָבַע שְׁלֹשָׁה מִסְמְרִין⁷⁶ בְּאֶרֶץ לְהִיּוֹת
11 שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה, אִף עַל פִּי שֶׁעִשָּׂה בְּרָאשָׁן
12 מִקּוֹם בְּטִיט שֶׁתָּשַׁב הַקְּדֵרָה - הֲרִי זוֹ טְהוֹרָה⁷⁷

עץ¹²⁰, לא משום פירה. לפיכך אינה מקבלת טמאה²⁰
מאורה כפירה.²¹

(107) "היו עושים מחרס תמונת מרובע ארוך, לא אורך ורוחב וגובה (פירוש, יש לו דפנות וגג), והוא חלול מתוכו ושטחו העליון נקוב נקבים עגולים אחד לפני השני וימלא מתוכו באפר החם וירכיב כלים בראשה (פירוש, יעמיד כלים על גבי הנקבים שבגג) ויקרא דכון, ודכון ודוכן אחת הן". שלדוכן שלושה דפנות ומעמידים אותו ליד הכירה באופן, שדופן הכירה משמש לו דופן רביעי. (108) מעמידים את הקדירות בנקבים שבגג, כדי שיישמר חומן. (109) אפר חם שמעורבות בו קצת גחלים לוחשות. (110) אינו נידון ככירה לעניין קבלת טומאה. (111) חידוש הוא שחידשה תורה בתנור וכיריים, שייטמאו אף על פי שהם מחוברים לקרקע, מה שאין כן בשאר כלים. (112) שאם ניקב כשיעור הקבוע אינו מקבל טומאה, אבל כירה נקובה מקבלת טומאה. (113) אם נגעה טומאה בהם. (114) אלא משום כלי קיבול כשאינו מחובר לקרקע. (115) של הדוכן, שטח יותר רחב ממנו מחובר אליו וישבו בו בעת הבישול. (116) הופכו על פניו ושוליו למעלה. (117) קלוע מענפי עצים ודינו ככלי עץ. (118) במשנה: "על גביו". רצוי לגרוס גם כאן כן. (119) הכוונה לסל, ולכן יש לתקן ולכתוב "הרי זה" (משנה אחרונה). (120) אם נגעה בו טומאה ואין אנו אומרים שהסל בטל לגבי כירה, אבל הכירה עצמה מיטמאה משום כירה אם נכנסה טומאה לתוכה (משנה אחרונה). כי אין כל נימוק לדבר, שתיבטל לגבי הסל.

פרק נשעה עשירי

(1) יבאר שתנור גדול שיריו ארבעה טפחים והקטן שיריו רובו. הכופח שעשאו לאפייה או לבישול. תנור שנטמא ולא רצה לכתתו כיצד מטהרים אותו. תנור שנידה וטהורה אופות והוא טהור. תנור שבא מחותך מבית האומן ויורת הערביים. המביא שברי חרס ודבקם זה בזה. והדבר שראוי לחבר הסדקים. תנור שנתן בו עפר עד חציו וכירה שנחלקה לאורכה או לרוחבה. הקלתות של בעלי בתים שנפתחו קרקעותיהן.

א. תנור²² גדול - שיריו ארבעה טפחים, והקטן - שיריו רבו. פיצד? אם נשאר²³ בגדול ארבעה²⁴ ופיקטן²⁵ רבו - מקבל טמאה²⁶; פחות מכאן - אינו מקבל טמאה. וכן אם נטמא ונתצו עד ששיר בו פחות מארבעה בגדול או פחות מרב פקטן - טהור²⁷. נשאר בו ארבעה או רב פקטן - עדין הוא בטמאתו. והפירה²⁸ - שיריה שלש אצבעות²⁹. הפכח שעשאהו לאפיה - שעורו כתנור; לבשול - שעורו ככירה³⁰.

(2) כלים פ"ה מ"א. (3) נראה שצ"ל "נשבר ונשאר". (4) בגבהו. (5) ראה למעלה פט"ו ה"ב. (6) מפני שראוי הוא עדיין למלאכתו. (7) שבירה כזו מועילה לא רק למנוע קבלת טומאה, אלא גם להפקיע טומאה. (8) שם מ"ב. (9) תנור שמלאכתו לאפיית לחם, אינו ראוי למלאכתו בפחות מארבעה טפחים. אבל כירה, שמשמשים בה לבישול, מספיק גובה של שלוש אצבעות. (10) ראה פט"ו ה"ב.

היא טמאה; היו מרחקין יתר מזה⁹⁷ - טהורה. החזיר את האמצעית⁹⁸ - הרי הכל טהור פשהיה⁹⁹. מרחת בטיט - מקבל טמאה מכאן ולהבא¹⁰⁰. והוא שייסיקנה לכל אחת מהן כדי לבשל עליה את הביצה¹⁰¹.

(88) כל ריווח שבין אבן לאבן ככירה, שהרי אפשר לשפות שם קדירה. (89) כגון שנכנס שרץ לאוירה. (90) חצי עובייה, כלמעלה הלכה י"ב בדין עובי החבית. (91) כל זמן שהאבן החיצונה הטהורה במקומה הרי האמצעית משמשת גם את הכירה הטהורה אבל כשניטלת החיצונה שייכת כל האמצעית לכירה הטמאה. (92) כי היא משמשת את הטהורה בלבד. (93) מקום להעמיד שם קדירה. (94) מצידה השני, ושתי כדי שפיתה אלו טמאות. (95) החלק שנשאר באמצע בין שני מקומות שפיתה. (96) ואין בה כשתי שפיתות ועוד. (97) ואי אפשר להשעין את הורה על שתיהן. (98) למקומה בין שתי החיצוניות. (99) הכירות נתפרקו ופקעה טומאתן, והחזרת האבן למקומה אינה מביאה טומאה. (100) ככירה חדשה. (101) נתבאר למעלה בהלכה א, שכירה אינה מקבלת טומאה עד שייסיקנה כדי שיעור זה, ומכיוון שזו נידונית ככירה חדשה - צריכה היסק בשיעור הקבוע לכירות חדשות.

יח. שתי אבנים שעשאן פירה ונטמאת, וסמך לאבן זו ממנה¹⁰² אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן¹⁰³
- הרי חצי כל אבן משתי אבני הפירה הראשונה¹⁰⁴
טמא, וחצי האבן טהור¹⁰⁵. נטלו השתים הטהורות שסמך - חזרו השתים של פירה לטמאתן¹⁰⁶.

(102) מן הכירה. (103) ומירחן בטיט ויש כאן שלוש כירות - האמצעית טמאה ושתי החיצונות טהורות. (104) חצייה החיצון. (105) מפני שהחצאים החיצוניים משמשים כירות טהורות והרי זה דומה לדין האמצעית שלמעלה בהלכה יז. (106) ואין זה דומה לדין החזיר את האמצעית שבסוף ההלכה הקודמת שהכול טהור כשהיה, מפני שכאן לא נותצה הכירה הטמאה, ואפילו לפני שניטלו האבנים החיצוניות לא פקעה הטומאה לגמרי מן האבנים הפנימיות, שהרי חציין נשארו טמאות, ולפיכך עכשיו, כשהן משמשות רק את הכירה הטמאה בלבד, חלה טומאה על כולן, אבל בדין שלוש אבנים הרי נותצה הכירה והכול נטהר, ומהיכן תבוא טומאה לאבנים אחרי החזרתן?

יט. דוכן של חרס¹⁰⁷ שיש לו בית קבול הקדורות¹⁰⁸
והרמץ¹⁰⁹ נתון בתוכו - טהור משום פירה¹¹⁰ וטמא משום כלי קבול. לפיכך, אם היה מחבר בארץ - טהור פשאר הכלים¹¹¹, ואם נקב - אינו מקבל טמאה ככלי קבול¹¹². מה שאין כן ככירה. הצדדין שלו, הנוגע בהן¹¹³ - אינו טמא משום פירה¹¹⁴. הרחב שלו¹¹⁵ שיושבין עליו בשעת פשול - מתטמא אם נטמא הדוכן. וכן הפופה¹¹⁶ את הסל¹¹⁷ וכן פירה על גבה¹¹⁸ - הרי זו¹¹⁹ טמאה משום כלי

הגדול טהור. (24) שם מ"ח. (25) ויש כאן כמה תנורים נמוכים. (26) נתבאר בהלכה א, ששיירי תנור גדול טהורים אם הם פחותים מארבעה טפחים. (27) דינו כתנור חדש לגמרי, כי התנור הראשון בטל מתורת כלי. (28) אבל הטומאה הראשונה פקעה ואינה חוזרת. (29) בהתאם להאמור למעלה בהלכה א גבי תנור חדש. (30) את הטיט לא מרח את הטיט על דופן התנור עצמו, אלא עשה תבנית תנור מטיט סביב התנור החתוך, ואויר מפסיק בין התנור הישן ובין הטיט. (31) ומילא את הרווח שביניהם, ומתוך כך נתחברו לכלי אחד. (32) מפני שהחוליות לא נתחברו בטיט. (33) תוספתא שם ב"ק פ"ד ה"ח. (34) גירסת הגר"א שם "מטמאת במגע ובאוויר", וכן גורס בעל 'סדרי טהרות'. אולם רבינו - כנראה - גורס כמו שכתב כאן, ולא נתברר למה אינה מיטמאת באוויר כשיש בה בעצמה שיעור תנור גדול. [ראה ר"ש במשנתנו, שתמה גם כן, ושאל מה בין מגע לאוויר, ולא מצא יישוב].

ד. תנור³⁵ שפא מחתך³⁶ מבית האמן ועשה לו סמוכין³⁷ שמקבצין אותו להיות כפאחד ונתנם עליו והוא טהור³⁸ ונטמא³⁹ - כשיסיר את הסמוכין אותו יטהר⁴⁰. ואפילו החזירן - הרי הוא טהור⁴¹. מרחו בטיט - מקבל טמאה להבא. ואינו צריך להסיקו,⁴² שפכר הסק⁴².

(35) משנה שם פ"ה, ט. (36) לארכו. (37) חישוקים כמו אלה שמחברים את דפי חביות של עץ. (38) התנור עודנו טהור, אפילו אם נגעו חלקיו בטומאה לפני שנתן עליהם את החישוקים. (39) מפני שהאומן עשהו מתחילה לשם כך שיחברוהו בחישוקים, הרי זה מקבל טומאה אף-על-פי שלא מירחו בטיט. אבל תנור שנעשה מחתיכה אחת, ובעל הבית חתכו לארכו, אינו מקבל טומאה עד שימרח את חלקיו בטיט, כמבואר בהלכה ג. (40) הסרת החישוקים היא נתיצת התנור. (41) לא חזרה טומאתו, ולא עוד אלא שאינו מקבל טומאה מכאן ולהבא שימרחנו בטיט, כי החישוקים מועילים לדונו כתנור שלם בפעם הראשונה בלבד כשכבאו מבית האומן. אבל אחר שהסירם ונתן התנור, הרי הוא כתנור שחילקו בעל הבית, שנתבאר דינו בהלכה ג. (42) ואינו דומה לחילקו בעל הבית ומירחהו בטיט, שאמרנו בה"ג שצריך היסק חדש. והטעם, מפני שהוסק ע"י האומן כשהוא עשוי דפים דפים ולא נשתנה כלום בגופם.

ה. תנור שחתכו⁴³ חליות ונתן חול בין חלית לחלית וטח בטיט על הפל מבחוץ - הרי זה מקבל טמאה⁴⁴.

(43) שם משנה י. (44) אפילו נחתך לרחבו, וכל החוליות פחותות מארבעה טפחים. במשנה חולק ר' אליעזר ומטהר מפני שהחול מפסיק בין החוליות, אין המירוח מועיל. [בבבא מציעא נט, א מסופר באריכות על המחלוקת העצומה שפרצה בבית-המדרש בבעיא זו, שתוצאותיה היו חמורות מאוד.

ו. יורת הערביים⁴⁵, שהוא חופר בארץ וטח

ב. תנור שנטמא⁴¹ ולא רצה לכתתו⁴², כיצד מטהרין אותו? חולקו⁴³ לשלשה חלקים, וגורר⁴⁴ את הטפלה⁴⁵ שעל החרסים, עד שנמצא כל חרס מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביו⁴⁶. חלקו לשנים, אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא⁴⁷ והקטן טהור. חלקו לשנים בשנה - כל אחד מהן טמא⁴⁸, לפי שאי אפשר לבנון⁴⁹. אבל טבלא של חרס שיש לה דפן שנחלקה לשנים - טהורה⁵⁰. ואם היה אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא.

(11) שם מ"ז. (12) לשברו לרסיסים. (13) מלמעלה למטה. (14) צ"ל וגורר. (15) שכבת טיט שמירחה על התנור מבחוץ, אחר צירופו בכבשן ולפני היסקו לאפייה. (16) נראה שהכוונה לטפילה שבמקום החתכים, שאם לא הסירה הרי הטפילה של טיט שלימה, ומיטמאה כשהיא יכולה לעמוד בפני עצמה, אבל אם חתך גם את הטפילה לשלושה חלקים - הכל טהור, כי שכבת הטיט אינה עדיפה מהתנור עצמו. (17) מפני שהוא רוב הכלי. (18) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"י ה"ג. (19) לחלק לשני חלקים שווים בהחלט (בלשון הגמרא: "אי אפשר לצמצם"). (20) מחלוקת רבן גמליאל וחכמים במשנה כלים פ"ב, ופסק כרבים. במשנה כתוב סתם "טבלא", ורבינו מפרש שהמדובר בטבלא של חרס, ולא ביאר טעמו של ההבדל בין תנור לטבלא (ראה השלמות). [ב'תוספות יום טוב' שם מצדד לומר, שטבלא קל יותר לחלק בצמצום. אולם דבריו מנוגדים למה שאמרו (בכורות יז, ב) "שאני כלי חרס, הואיל ויש בו גומות". פירוש, מקום החתך אינו חלק כמו בכלי עץ או מתכת, אלא יש בו בליטות ושקיעות, ולפיכך אי אפשר לצמצם, והרי גם בטבלא שבורה יש שקיעות ובליטות. ובתפארת ישראל מפרש, שטבלא שנחלקה טומאתה מדרבנן, אין לה לבזבז מכל צידה, ומפני שאי אפשר לצמצם יש להסתפק בכל חלק, שמא הוא הגדול, וספק טומאה דרבנן - טהור.

ג. תנור⁵¹ שחלקו⁵² לשלשה ואחד גדול בשנים - הגדול טמא⁵³, והשנים הקטנים טהורין. חתכו חליות⁵⁴ לרחבו⁵⁵, אם היה גבה כל חלית וחלית פחות מארבעה טפחים - טהור⁵⁶. חזר וסדר החליות זו על גבי זו והמריח עליהם בטיט והחזירו תנור כשהיה - הרי זה כמו שעשה תנור אחר⁵⁷, ואינו מקבל טמאה אלא מכאן ולהבא⁵⁸. והוא שסיקנו כדי לאפות בו ספגנין אחר שמרחו⁵⁹. הרחיק ממנו את הטפלה⁶⁰ ונתן חול או צרורות בין החליות וביין הטפלה⁶¹ - אינו מקבל טמאה לעולם⁶². והו שאלו: הנדה והטהרה אופות בו והוא טהור. היתה בו⁶³ חלית אחת שיש בה ארבעה טפחים - היא מתטמאה במגע ולא מתטמאה באויר⁶⁴, ושאר החליות טהורות.

(21) טמא. (22) כלים פ"ה מ"ז. (23) ודווקא אם הוא גדול כשניים האחרים, אבל אם השניים ביחד גדולים יותר - גם

- 1 בְּטִיט⁴⁶: אִם יָכֹל הָטִיט לַעֲמֹד בְּפָנָי עֲצָמוֹ - מְקַבֵּל
2 טְמָאָה⁴⁷, וְאִם לֹא - טְהוֹר⁴⁸.
- 3 ז. הַמְבִיא⁴⁹ שְׂבָרִי חֶרֶס וְדִבְקָן זֶה בְּזֶה וְעֲשָׂאן תְּנִיר,
4 וְעָשָׂה לוֹ טַפְלָה מִבֵּית וּמִבְּחוּץ וְהִסִּיקוּ - הָרִי זֶה
5 מְקַבֵּל טְמָאָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן
6 כְּשֶׁעוֹרֵר⁵⁰.
- 7 ח. פִּטְס⁵¹ שֶׁקָּרְזָלוּ⁵² וְעֲשָׂאָהוּ תְּנִיר וְעָשָׂה לוֹ טַפְלָה
8 מִבְּחוּץ, אֵף עַל פִּי שֶׁמְקַבֵּל עַל דְּפִנּוֹתָיו כְּשֶׁעוֹרֵר⁵³ -
9 הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁכִּלִּי חֶרֶס שֶׁטְהוֹר⁵⁴ - אֵין לוֹ טְמָאָה
10 לְעוֹלָם, אֲלֹא אִם בֶּן עֲשָׂאָהוּ תְּנִיר וְעָשָׂה לוֹ טַפְלָה⁵⁵
11 מִבֵּית וּמִבְּחוּץ⁵⁶.
- 12 ט. תְּנִיר⁵⁷ שֶׁל סְדָקִין⁵⁸ שֶׁעָשָׂה טַפְלָה לְכָל אֶחָד
13 וְאֶחָד⁵⁹ וּמִקּוֹם הַסְדָקִין מְגֻלָּה⁶⁰ - אֵינוֹ מְקַבֵּל
14 טְמָאָה⁶¹. נֶתַן טִיט אוֹ סִיד אוֹ גִּפְסִיס⁶² עַל גְּבִי הַסְדָקִין
15 - הָרִי זֶה מְתַטְמָא⁶³. נֶתַן עֲלֵיהֶן חֶרְסִית⁶⁴ אוֹ זָפֶת
16 וְגִפְרִית, שֶׁעוֹה וְשִׁמְרִים, בָּצֵק אוֹ גִּלְלִים - טְהוֹר. זֶה
17 הַכֹּל: דָּבָר שְׂאִין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ תְּנִיר - אֵינוֹ מְחַבֵּר אֶת
18 הַסְדָקִין.
- 19 י. סְדָק⁶⁵ תְּנִיר שֶׁנֶּתְנוּ פְּלִפִּי זְוִית⁶⁶ וּמִרְחָ בְּטִיט מִן
20 הַצִּדְדִין⁶⁷ - טְהוֹר⁶⁸.
- 21 יא. דָּף⁶⁹ שֶׁל תְּנִיר שֶׁנֶּתְנוּ בְּזוּיִת⁷⁰ לְהִיּוֹת אוֹפָה בּוֹ⁷¹
22 - טְהוֹר. וְאִם יֵשׁ בּוֹ רֵב⁷² תְּנִיר - מְקַבֵּל טְמָאָה.
- 23 יב. תְּנִיר⁷³ שֶׁנֶּתַן בּוֹ עֶפֶר עַד חֲצִי: אִם נָטְמָא
24 מְאִירָו בְּלִבָּד⁷⁴ - אֵינוֹ מְתַטְמָא אֲלֹא מְעַפֵּר
25 וּלְמַעֲלָה⁷⁵; וְאִם נָטְמָא כְּמַגֵּעַ וְנִגְעָה טְמָאָה בּוֹ
26 מִתּוֹכָו⁷⁶ - נָטְמָא כָּל אוֹף מְעַפֵּר וּלְמַטָּה⁷⁷.
- 27 יג. הַפִּירָה⁷⁸ - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ⁷⁹ שְׁתֵּי קְדֵרוֹת; וְהַכֶּפֶחַ
28 - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ קְדֵרָה אַחַת. לְפִיכָךְ, פִּירָה שֶׁנֶּחְלָקָה
29 לְאַרְבָּעָה⁸⁰ - טְהוֹרָה; לְרִחְבָּהּ⁸¹ - עֲדִין מְקַבֵּל טְמָאָה.
30 הַכֶּפֶחַ שֶׁנֶּחְלָק, בֵּין לְאַרְפוֹ בֵּין לְרִחְבּוֹ - טְהוֹר⁸².
- 31 יד. מִשְׁנֵה כְּלִים פ"ה, ו. (74) שֶׁרֶץ נִתְּלָה בְּאוֹרֵירוֹ וְלֹא נִגַע
בְּתוֹר. (75) אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין נִמְצְאוּ בְּתוֹר לְמַעֲלָה מִן
הָעֶפֶר מִתַּטְמָאִים, אֲבָל הַטְּמוּנִים בְּתוֹךְ הָעֶפֶר לֹא נִטְמְאוּ
(רְבִינוּ בִּפְרִירוֹשׁוֹ לְמִשְׁנָה). (76) לֹא נִתְּבָר אִם הַכוֹנוֹה לִנְגַע
בְּתוֹכוֹ לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר בְּלִבָּד אוֹ אִפִּילוֹ אִם נִגַע בְּתוֹכוֹ
לְמַטָּה מִן הָעֶפֶר. (77) לִקְמֶן בְּפִי"ז ה"ה כּוֹתֵב רְבִינוּ, שֶׁכֵּל
הַדְּבָרִים שֶׁנִּאֶמַר בָּהֶם בְּכָלִי חֶרֶס מִטְמָאִים בְּמַגֵּעַ וְלֹא בְּאוֹרֵיר
- טוֹמְאָתָם מִגְזִירַת חֲכָמִים, וּלְפִיכָךְ הִקִּילוּ בְּטוֹמְאָתָם, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים עַל טוֹמְאָה זֹו. שֶׁם אִמְנָם
הַמְדוּבָר בְּעֵינֵי חִיבּוּר, אֲבָל יֵשׁ לְלִמּוּד מִשֶּׁם לִכְאֵן. וְיוֹצֵא
מִזֶּה, שֶׁלִּדְעַת רְבִינוּ בִּיטֵל הָעֶפֶר אֶת חֶלֶק הַכִּלִּי שֶׁהָעֶפֶר
בְּתוֹכוֹ, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טוֹמְאָה מִן הַתּוֹרָה כָּלִל, אֲלֹא חֲכָמִים
גָּזְרוּ עַל הַמַּגֵּעַ וְלֹא עַל הָאוֹרֵיר. [בְּמִשְׁנֵתָנוּ כְּתוּב: "מַעֲפֵר
וּלְמַטָּן מִטְמָא בְּמַגֵּעַ, מַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן מִטְמָא בְּאוֹרֵיר". וּמִפְרָשׁ
רְבִינוּ, "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ הַדְּבָרִים הַנִּמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר.
"וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ מִה שֶׁנִּמְצָא לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר.
וּבְאַלְהֵיו רַבָּה מִפְרָשׁ: "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ שֶׁהִשְׁרִץ נִמְצָא
מַעֲפֵר וּלְמַטָּן וְנִגַע בְּשׁוּלֵי הַתְּנִיר - נִטְמָא כָּל הַתְּנִיר, וְאִם לֹא
נִגַע אֵינוֹ מִטְמָא כָּלִל; "וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ הַשְׁרִץ
נִמְצָא בְּאוֹרֵיר הַפְּנוּי - מִטְמָא כָּל הַכִּלִּי. אֲבָךְ, הוּא מִקְשָׁה,
הֲלֹא הַתְּנִיר נִטְמָא מִאוֹרֵירוֹ כִּשְׁנֹכֵס לְתוֹכוֹ הַשְׁרִץ לְפָנָי
שֶׁהִגִּיעַ לְעַפְרָ? וְתִרֶץ, שֶׁהַמְדוּבָר, כִּשְׁהִשְׁרִץ נִמְצָא בְּתוֹךְ
הָעֶפֶר, שֶׁהִיא מוּטֵל עַל הַקֶּרֶק עַל פְּנֵי הַשְּׁעָמִידוֹ שֶׁם אֶת
הַתְּנִיר (נִתְּבָר כְּבֵר שֶׁלְּתַנּוּרִים שֶׁלֵּהֶם לֹא הָיוּ שׁוּלִיִּים). רֵאָה
תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל].
- 32 יז. הַפִּירָה⁷⁸ - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ⁷⁹ שְׁתֵּי קְדֵרוֹת; וְהַכֶּפֶחַ
33 - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ קְדֵרָה אַחַת. לְפִיכָךְ, פִּירָה שֶׁנֶּחְלָקָה
34 לְאַרְבָּעָה⁸⁰ - טְהוֹרָה; לְרִחְבָּהּ⁸¹ - עֲדִין מְקַבֵּל טְמָאָה.
35 הַכֶּפֶחַ שֶׁנֶּחְלָק, בֵּין לְאַרְפוֹ בֵּין לְרִחְבּוֹ - טְהוֹר⁸².
- 36 יח. מִשְׁנֵה כְּלִים פ"ה, ו. (74) שֶׁרֶץ נִתְּלָה בְּאוֹרֵירוֹ וְלֹא נִגַע
בְּתוֹר. (75) אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין נִמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר לִנְגַע
בְּתוֹכוֹ לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר בְּלִבָּד אוֹ אִפִּילוֹ אִם נִגַע בְּתוֹכוֹ
לְמַטָּה מִן הָעֶפֶר. (77) לִקְמֶן בְּפִי"ז ה"ה כּוֹתֵב רְבִינוּ, שֶׁכֵּל
הַדְּבָרִים שֶׁנִּאֶמַר בָּהֶם בְּכָלִי חֶרֶס מִטְמָאִים בְּמַגֵּעַ וְלֹא בְּאוֹרֵיר
- טוֹמְאָתָם מִגְזִירַת חֲכָמִים, וּלְפִיכָךְ הִקִּילוּ בְּטוֹמְאָתָם, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים עַל טוֹמְאָה זֹו. שֶׁם אִמְנָם
הַמְדוּבָר בְּעֵינֵי חִיבּוּר, אֲבָל יֵשׁ לְלִמּוּד מִשֶּׁם לִכְאֵן. וְיוֹצֵא
מִזֶּה, שֶׁלִּדְעַת רְבִינוּ בִּיטֵל הָעֶפֶר אֶת חֶלֶק הַכִּלִּי שֶׁהָעֶפֶר
בְּתוֹכוֹ, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טוֹמְאָה מִן הַתּוֹרָה כָּלִל, אֲלֹא חֲכָמִים
גָּזְרוּ עַל הַמַּגֵּעַ וְלֹא עַל הָאוֹרֵיר. [בְּמִשְׁנֵתָנוּ כְּתוּב: "מַעֲפֵר
וּלְמַטָּן מִטְמָא בְּמַגֵּעַ, מַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן מִטְמָא בְּאוֹרֵיר". וּמִפְרָשׁ
רְבִינוּ, "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ הַדְּבָרִים הַנִּמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר.
"וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ מִה שֶׁנִּמְצָא לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר.
וּבְאַלְהֵיו רַבָּה מִפְרָשׁ: "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ שֶׁהִשְׁרִץ נִמְצָא
מַעֲפֵר וּלְמַטָּן וְנִגַע בְּשׁוּלֵי הַתְּנִיר - נִטְמָא כָּל הַתְּנִיר, וְאִם לֹא
נִגַע אֵינוֹ מִטְמָא כָּלִל; "וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ הַשְׁרִץ
נִמְצָא בְּאוֹרֵיר הַפְּנוּי - מִטְמָא כָּל הַכִּלִּי. אֲבָךְ, הוּא מִקְשָׁה,
הֲלֹא הַתְּנִיר נִטְמָא מִאוֹרֵירוֹ כִּשְׁנֹכֵס לְתוֹכוֹ הַשְׁרִץ לְפָנָי
שֶׁהִגִּיעַ לְעַפְרָ? וְתִרֶץ, שֶׁהַמְדוּבָר, כִּשְׁהִשְׁרִץ נִמְצָא בְּתוֹךְ
הָעֶפֶר, שֶׁהִיא מוּטֵל עַל הַקֶּרֶק עַל פְּנֵי הַשְּׁעָמִידוֹ שֶׁם אֶת
הַתְּנִיר (נִתְּבָר כְּבֵר שֶׁלְּתַנּוּרִים שֶׁלֵּהֶם לֹא הָיוּ שׁוּלִיִּים). רֵאָה
תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל].
- 37 יט. הַפִּירָה⁷⁸ - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ⁷⁹ שְׁתֵּי קְדֵרוֹת; וְהַכֶּפֶחַ
38 - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ קְדֵרָה אַחַת. לְפִיכָךְ, פִּירָה שֶׁנֶּחְלָקָה
39 לְאַרְבָּעָה⁸⁰ - טְהוֹרָה; לְרִחְבָּהּ⁸¹ - עֲדִין מְקַבֵּל טְמָאָה.
40 הַכֶּפֶחַ שֶׁנֶּחְלָק, בֵּין לְאַרְפוֹ בֵּין לְרִחְבּוֹ - טְהוֹר⁸².
- 41 כ. מִשְׁנֵה כְּלִים פ"ה, ו. (74) שֶׁרֶץ נִתְּלָה בְּאוֹרֵירוֹ וְלֹא נִגַע
בְּתוֹר. (75) אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין נִמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר לִנְגַע
בְּתוֹכוֹ לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר בְּלִבָּד אוֹ אִפִּילוֹ אִם נִגַע בְּתוֹכוֹ
לְמַטָּה מִן הָעֶפֶר. (77) לִקְמֶן בְּפִי"ז ה"ה כּוֹתֵב רְבִינוּ, שֶׁכֵּל
הַדְּבָרִים שֶׁנִּאֶמַר בָּהֶם בְּכָלִי חֶרֶס מִטְמָאִים בְּמַגֵּעַ וְלֹא בְּאוֹרֵיר
- טוֹמְאָתָם מִגְזִירַת חֲכָמִים, וּלְפִיכָךְ הִקִּילוּ בְּטוֹמְאָתָם, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים עַל טוֹמְאָה זֹו. שֶׁם אִמְנָם
הַמְדוּבָר בְּעֵינֵי חִיבּוּר, אֲבָל יֵשׁ לְלִמּוּד מִשֶּׁם לִכְאֵן. וְיוֹצֵא
מִזֶּה, שֶׁלִּדְעַת רְבִינוּ בִּיטֵל הָעֶפֶר אֶת חֶלֶק הַכִּלִּי שֶׁהָעֶפֶר
בְּתוֹכוֹ, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טוֹמְאָה מִן הַתּוֹרָה כָּלִל, אֲלֹא חֲכָמִים
גָּזְרוּ עַל הַמַּגֵּעַ וְלֹא עַל הָאוֹרֵיר. [בְּמִשְׁנֵתָנוּ כְּתוּב: "מַעֲפֵר
וּלְמַטָּן מִטְמָא בְּמַגֵּעַ, מַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן מִטְמָא בְּאוֹרֵיר". וּמִפְרָשׁ
רְבִינוּ, "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ הַדְּבָרִים הַנִּמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר.
"וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ מִה שֶׁנִּמְצָא לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר.
וּבְאַלְהֵיו רַבָּה מִפְרָשׁ: "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ שֶׁהִשְׁרִץ נִמְצָא
מַעֲפֵר וּלְמַטָּן וְנִגַע בְּשׁוּלֵי הַתְּנִיר - נִטְמָא כָּל הַתְּנִיר, וְאִם לֹא
נִגַע אֵינוֹ מִטְמָא כָּלִל; "וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ הַשְׁרִץ
נִמְצָא בְּאוֹרֵיר הַפְּנוּי - מִטְמָא כָּל הַכִּלִּי. אֲבָךְ, הוּא מִקְשָׁה,
הֲלֹא הַתְּנִיר נִטְמָא מִאוֹרֵירוֹ כִּשְׁנֹכֵס לְתוֹכוֹ הַשְׁרִץ לְפָנָי
שֶׁהִגִּיעַ לְעַפְרָ? וְתִרֶץ, שֶׁהַמְדוּבָר, כִּשְׁהִשְׁרִץ נִמְצָא בְּתוֹךְ
הָעֶפֶר, שֶׁהִיא מוּטֵל עַל הַקֶּרֶק עַל פְּנֵי הַשְּׁעָמִידוֹ שֶׁם אֶת
הַתְּנִיר (נִתְּבָר כְּבֵר שֶׁלְּתַנּוּרִים שֶׁלֵּהֶם לֹא הָיוּ שׁוּלִיִּים). רֵאָה
תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל].
- 42 כז. הַפִּירָה⁷⁸ - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ⁷⁹ שְׁתֵּי קְדֵרוֹת; וְהַכֶּפֶחַ
43 - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ קְדֵרָה אַחַת. לְפִיכָךְ, פִּירָה שֶׁנֶּחְלָקָה
44 לְאַרְבָּעָה⁸⁰ - טְהוֹרָה; לְרִחְבָּהּ⁸¹ - עֲדִין מְקַבֵּל טְמָאָה.
45 הַכֶּפֶחַ שֶׁנֶּחְלָק, בֵּין לְאַרְפוֹ בֵּין לְרִחְבּוֹ - טְהוֹר⁸².
- 46 כח. מִשְׁנֵה כְּלִים פ"ה, ו. (74) שֶׁרֶץ נִתְּלָה בְּאוֹרֵירוֹ וְלֹא נִגַע
בְּתוֹר. (75) אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין נִמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר לִנְגַע
בְּתוֹכוֹ לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר בְּלִבָּד אוֹ אִפִּילוֹ אִם נִגַע בְּתוֹכוֹ
לְמַטָּה מִן הָעֶפֶר. (77) לִקְמֶן בְּפִי"ז ה"ה כּוֹתֵב רְבִינוּ, שֶׁכֵּל
הַדְּבָרִים שֶׁנִּאֶמַר בָּהֶם בְּכָלִי חֶרֶס מִטְמָאִים בְּמַגֵּעַ וְלֹא בְּאוֹרֵיר
- טוֹמְאָתָם מִגְזִירַת חֲכָמִים, וּלְפִיכָךְ הִקִּילוּ בְּטוֹמְאָתָם, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים עַל טוֹמְאָה זֹו. שֶׁם אִמְנָם
הַמְדוּבָר בְּעֵינֵי חִיבּוּר, אֲבָל יֵשׁ לְלִמּוּד מִשֶּׁם לִכְאֵן. וְיוֹצֵא
מִזֶּה, שֶׁלִּדְעַת רְבִינוּ בִּיטֵל הָעֶפֶר אֶת חֶלֶק הַכִּלִּי שֶׁהָעֶפֶר
בְּתוֹכוֹ, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טוֹמְאָה מִן הַתּוֹרָה כָּלִל, אֲלֹא חֲכָמִים
גָּזְרוּ עַל הַמַּגֵּעַ וְלֹא עַל הָאוֹרֵיר. [בְּמִשְׁנֵתָנוּ כְּתוּב: "מַעֲפֵר
וּלְמַטָּן מִטְמָא בְּמַגֵּעַ, מַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן מִטְמָא בְּאוֹרֵיר". וּמִפְרָשׁ
רְבִינוּ, "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ הַדְּבָרִים הַנִּמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר.
"וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ מִה שֶׁנִּמְצָא לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר.
וּבְאַלְהֵיו רַבָּה מִפְרָשׁ: "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ שֶׁהִשְׁרִץ נִמְצָא
מַעֲפֵר וּלְמַטָּן וְנִגַע בְּשׁוּלֵי הַתְּנִיר - נִטְמָא כָּל הַתְּנִיר, וְאִם לֹא
נִגַע אֵינוֹ מִטְמָא כָּלִל; "וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ הַשְׁרִץ
נִמְצָא בְּאוֹרֵיר הַפְּנוּי - מִטְמָא כָּל הַכִּלִּי. אֲבָךְ, הוּא מִקְשָׁה,
הֲלֹא הַתְּנִיר נִטְמָא מִאוֹרֵירוֹ כִּשְׁנֹכֵס לְתוֹכוֹ הַשְׁרִץ לְפָנָי
שֶׁהִגִּיעַ לְעַפְרָ? וְתִרֶץ, שֶׁהַמְדוּבָר, כִּשְׁהִשְׁרִץ נִמְצָא בְּתוֹךְ
הָעֶפֶר, שֶׁהִיא מוּטֵל עַל הַקֶּרֶק עַל פְּנֵי הַשְּׁעָמִידוֹ שֶׁם אֶת
הַתְּנִיר (נִתְּבָר כְּבֵר שֶׁלְּתַנּוּרִים שֶׁלֵּהֶם לֹא הָיוּ שׁוּלִיִּים). רֵאָה
תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל].
- 47 כט. הַפִּירָה⁷⁸ - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ⁷⁹ שְׁתֵּי קְדֵרוֹת; וְהַכֶּפֶחַ
48 - מִקּוֹם שֶׁפִּיתָתָּ קְדֵרָה אַחַת. לְפִיכָךְ, פִּירָה שֶׁנֶּחְלָקָה
49 לְאַרְבָּעָה⁸⁰ - טְהוֹרָה; לְרִחְבָּהּ⁸¹ - עֲדִין מְקַבֵּל טְמָאָה.
50 הַכֶּפֶחַ שֶׁנֶּחְלָק, בֵּין לְאַרְפוֹ בֵּין לְרִחְבּוֹ - טְהוֹר⁸².
- 48 ס. מִשְׁנֵה כְּלִים פ"ה, ו. (74) שֶׁרֶץ נִתְּלָה בְּאוֹרֵירוֹ וְלֹא נִגַע
בְּתוֹר. (75) אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין נִמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר לִנְגַע
בְּתוֹכוֹ לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר בְּלִבָּד אוֹ אִפִּילוֹ אִם נִגַע בְּתוֹכוֹ
לְמַטָּה מִן הָעֶפֶר. (77) לִקְמֶן בְּפִי"ז ה"ה כּוֹתֵב רְבִינוּ, שֶׁכֵּל
הַדְּבָרִים שֶׁנִּאֶמַר בָּהֶם בְּכָלִי חֶרֶס מִטְמָאִים בְּמַגֵּעַ וְלֹא בְּאוֹרֵיר
- טוֹמְאָתָם מִגְזִירַת חֲכָמִים, וּלְפִיכָךְ הִקִּילוּ בְּטוֹמְאָתָם, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים עַל טוֹמְאָה זֹו. שֶׁם אִמְנָם
הַמְדוּבָר בְּעֵינֵי חִיבּוּר, אֲבָל יֵשׁ לְלִמּוּד מִשֶּׁם לִכְאֵן. וְיוֹצֵא
מִזֶּה, שֶׁלִּדְעַת רְבִינוּ בִּיטֵל הָעֶפֶר אֶת חֶלֶק הַכִּלִּי שֶׁהָעֶפֶר
בְּתוֹכוֹ, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טוֹמְאָה מִן הַתּוֹרָה כָּלִל, אֲלֹא חֲכָמִים
גָּזְרוּ עַל הַמַּגֵּעַ וְלֹא עַל הָאוֹרֵיר. [בְּמִשְׁנֵתָנוּ כְּתוּב: "מַעֲפֵר
וּלְמַטָּן מִטְמָא בְּמַגֵּעַ, מַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן מִטְמָא בְּאוֹרֵיר". וּמִפְרָשׁ
רְבִינוּ, "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ הַדְּבָרִים הַנִּמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר.
"וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ מִה שֶׁנִּמְצָא לְמַעֲלָה מִן הָעֶפֶר.
וּבְאַלְהֵיו רַבָּה מִפְרָשׁ: "מַעֲפֵר וּלְמַטָּן", הֵינּוּ שֶׁהִשְׁרִץ נִמְצָא
מַעֲפֵר וּלְמַטָּן וְנִגַע בְּשׁוּלֵי הַתְּנִיר - נִטְמָא כָּל הַתְּנִיר, וְאִם לֹא
נִגַע אֵינוֹ מִטְמָא כָּלִל; "וּמַעֲפֵר וּלְמַעֲלָן", פִּירוּשׁוֹ הַשְׁרִץ
נִמְצָא בְּאוֹרֵיר הַפְּנוּי - מִטְמָא כָּל הַכִּלִּי. אֲבָךְ, הוּא מִקְשָׁה,
הֲלֹא הַתְּנִיר נִטְמָא מִאוֹרֵירוֹ כִּשְׁנֹכֵס לְתוֹכוֹ הַשְׁרִץ לְפָנָי
שֶׁהִגִּיעַ לְעַפְרָ? וְתִרֶץ, שֶ

22 אֶת הַשְּׁפוֹד¹³. פִּיּוּצָא בּוּ: מוֹסֵף יוֹרָה שֶׁל שׁוֹלְקֵי זִיתִים
23 - טָמֵא¹⁴, וְשֶׁל צִבְעִים - טָהוֹר¹⁵.

(11) שם מ"ה. לפעמים מוסיפים שיכתב טיט על שפת התנור, כדי להגביהו וישמור חומו. שיכתב זה "מוסף התנור" שמה. (12) מוסף זה אינו עוזר למלאכת האפייה, ובדרך כלל מספיק גבהו של התנור עצמו. (13) שצולים בו בשר, והנחתום הצולה בשר בתנור למכירה משעין עליו את השפוד, כדי שלא יצטנן הבשר שעליו, ולפיכך נידון כצריך למלאכתו. (14) דרכם להשתמש גם במוסף היורה, כשיש להם הרבה זיתים לבשל. (15) צבעים זוהרים מלהשתמש במוסף, מפני שהצבע מתקלקל על-ידי-זה.

24 ד. עֲטֶרֶת¹⁶ הַכִּירָה¹⁷ - טָהוֹרָה¹⁸. וְטִירַת הַתְּנֹר, וְהוּא
25 הַמָּקוֹם הַבְּנוּי בְּצִדוֹ שֶׁמִּנְחִין בּוֹ אֶת הַפֶּת בַּעַת
26 רִדְתָּהּ: בְּזִמָּן שֶׁהִיא גְבוּהָ אַרְבָּעָה טַפָּחִים - טָמֵא
27 בְּטָמְאָת הַתְּנֹר¹⁹; פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טַפָּחִים -
28 טָהוֹרָה²⁰, לְפִי שֶׁאֵינָה חֲבוּרָה לוֹ²¹. וְאִם חֲבוּרָה לַתְּנֹר,
29 אָפְלוּ עַל שְׁלֹשׁ אַבְנִים²² - טָמֵא.

(16) שם מ"ג. (17) בראש הכירה עשו מקום מעוגל להעמיד עליו את הקדירה שהורידו מן האש, ונקרא "עטרת הכירה". (18) אם נטמאה הכירה, לא נטמאה עטרתה. (19) כשנטמא התנור - נטמאה, מפני שהיא משמשת למלאכת האפייה. (20) טירה קטנה אינה ראוייה להניח בה את הפת. (21) טירה רגילה גבהה ארבעה טפחים כתחילת בנין התנור (ראה למעלה פט"ז ה"א) ואינה מחוברת לתנור, ואעפ"כ היא נטמאת בטומאת התנור, מפני שהיא משלימה את האפייה. בנמוכה משיעור זה אין משתמשים, ולפיכך אין דינה כחלק מן התנור כשאינה מחוברת לו. (22) העמיד שלושה אבנים לשלושת צידי התנור ולא חיברן, והעמיד עליהן את הטירה וחיברה לתנור.

30 ה. בֵּית²³ הַפֶּת²⁴ וּבֵית הַתְּבַלִּין²⁵ וּבֵית הַנֶּר²⁶
31 שֶׁבִּפְּיָהּ: אִם נְטָמְאָת הַכִּירָה בְּמִגְעָה²⁷ - נְטָמֵא פֶלֶן,
32 וְאִם נְטָמְאָת בְּאֵוִיר²⁸ - לֹא נְטָמֵא; לְפִי שֶׁאֵינָן חֲבוּר
33 לָהּ אֶלָּא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, וְלִפְיָכָּה עָשׂוּ לָהֶן הֶכֶר בְּדִי
34 שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ עַל מִגְעָן תְּרוּמָה וְקֳדָשִׁים²⁹. וְכֵן כָּל
35 שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרִין בְּעֵנֶן זֶה שֶׁהוּא מִתְטָמֵא בְּמִגְעַ וְאֵינוֹ
36 מִתְטָמֵא בְּאֵוִיר - אֵינוֹ חֲבוּר אֶלָּא מְדַבְּרֵיהֶם, וְעָשׂוּ
37 לוֹ הֶכֶר זֶה בְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ עָלָיו קֳדָשִׁים, אֶלָּא
38 תּוֹלִין.

(23) שם. מחוברים היו לכירה כלים קטנים. (24) מקום להעמיד בו פך השמן. (25) שמשמים בו תבלין לצורך התבשיל. (26) לשום בו נר. כל אלה הכלים אינם משמשים את פעולת הבישול ממש, ולפיכך אינם חייבור לכירה מן התורה, אלא חכמים גזרו שיהא נידונים כמחברים (שבת מח, ב). (27) כשנגע שרץ בתוכה. (28) נכנס שרץ לאווירה ולא נגע בדופןה. (29) שם. ראה למעלה פט"ו הי"א הערה ע.

39 ו. חֲצֵר³⁰ הַכִּירָה³¹, בְּזִמָּן שֶׁהִיא גְבוּהָ שְׁלֹשׁ

(78) שם פ"ז מ"ג. (79) העמדת קדירה על הכירה נקראת שפיתה, מלשון "שפות הסיר הגדולה" (מלכים-ב, ד, לח). (80) ונחלקו שני מקומות השפיתה, ואין הכירה ראוייה למלאכתה. (81) ושני מקומות השפיתה נשארו שלמים אלא שאינם מחוברים זה לזה. (82) משום שלא נשאר כל מקום שהוא לשפיתת קדירה.

1 יד. הַקְּלָתוֹת⁸³ שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים שֶׁנִּפְתְּחָה קִרְקַעֲיָתָהּ:
2 אִם הָיָה עֲמָק הַפֶּתַח פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה טַפָּחִים - הָרִי
3 זֶה מִקְבַּלַת טָמֵאָה; שֶׁאִם נִסִּיק בַּפֶּתַח מִלְמָטָה -
4 תִּתְּבַשֵּׁל הַקְּדֵרָה מִלְמַעְלָה. הָיָה הַפֶּתַח עֲמָק שְׁלֹשָׁה
5 אוֹ יֵתֶר - אֵינָה מִקְבַּלַת טָמֵאָה; שֶׁהָרִי הָאֵשׁ⁸⁴ רְחוּקָה
6 מִן הַקְּדֵרָה וְאֵינָה בְּשִׁלָּה. נָמַן אָבֶן אוֹ צִרוֹר עַל פִּי
7 הַפֶּתַח⁸⁵ - עֲדִין הִיא בְּטָהֲרָתָהּ⁸⁶. מִרְחוּ בְּטִיט -
8 נַעֲשֶׂת הָאָבֶן קִרְקַע הַכִּירָה וּמִקְבַּלַת⁸⁷ טָמֵאָה מִכָּאֵן
9 וְלִהְבֵּא.

(83) בסיס של חרס שמעמידים עליו את הכירה. (84) הנמצאת בקרקעית הפתח. (85) ואפשר להסיק על האבן ותגיע האש לקדירה. (86) מפני שהאבן והצרוור אינם קרקעית הכירה. (87) הכירה.

פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר

(1) יבאר ידות הכלים אם הן ככלים. מוסף תנור של בעלי בתים או של נחתומים. חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלוש אצבעות וכו'.

10 א. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים² - הָרִי הֵן כְּכֵלִים, וְאִם נְטָמֵא
11 הַכֵּלִי - נְטָמְאָה יְדוֹ הַצִּירִף לָהּ³ בְּתִשְׁמִישׁוֹ⁴; וְשֶׁאֵין
12 צִירִף לָהּ - טָהוֹר, כְּמוֹ שִׁיתְּבַאֲרִי⁵. לְפִיכָּה, הָאָבֶן⁶
13 הַיּוֹצֵאת מִן הַתְּנֹר טָפַח וּמִן הַכִּירָה שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת
14 - חֲבוּר⁷, וְאִם נְטָמֵא הַתְּנֹר וְהַכִּירָה - נְטָמֵא אַבְנֵים
15 אֵלָיו. וְאֶבְלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּאַבְנֵים אֵלָיו - נְטָמֵא.
16 וְאִם נִגְעוּ בְּחוּץ לְטַפַּח שֶׁל תְּנֹר אוֹ בְּחוּץ לְשֹׁלֶשׁ
17 אֶצְבָּעוֹת שֶׁל כִּירָה - טָהוֹרִין⁸.

(2) כל דבר המחובר לכלי והוא משמש את הכלי לצורך מלאכתו - נקרא יד הכלי. (3) שהכלי צריך לה. (4) בחולין קיח, א - למדו זה מן הכתוב (ויקרא יא, לח): "טמא הוא לכם" - לכל שבצרכיכם (ראה הל' טומאת אוכלין פ"ה). (5) לקמן בפרק זה. (6) כלים פ"ה מ"ב. (7) נידונות כחלק מן התנור והכירה. (8) חלק האבן המרוחק יותר מטפח מן התנור או יותר משלש אצבעות מן הכירה, אינו מתטמא עמהם, מפני שחלק זה אינו מוסיף כלום לצורך תשיש התנור והכירה - אינו יד להם.

18 ב. הַכִּפְּתָה⁹: עֲשֹׂאָהּ לְאַפְיָה - שְׁעוֹר¹⁰ כְּתָנֹר;
19 עֲשֹׂאָהּ לְבִשּׁוֹל - שְׁעוֹר כְּכִירָה.

(9) ראה למעלה פט"ז הי"ג. (10) שיעור היד שלו.

20 ג. מוֹסֵף הַתְּנֹר¹¹ שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים - טָהוֹר¹²; וְשֶׁל
21 נְחָתוֹמִין - טָמֵא בְּטָמְאָת הַתְּנֹר, מִפְּנֵי שֶׁסוּמָךְ עָלָיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכירה, וחכמים גזרו טומאה על המגע ולא על האוויר (ראה למעלה הל"ה). (43) האומן עשה רק שני פטופטים. (44) ואפשר לשפות עליהם קדירות. (45) מפני ששינה מדרך העולם, אין הפטופטים מתטמאים מן התורה אלא מגזירת חכמים ('משנה אחרונה' במשנתנו). [בכל ספרי המשניות שבידינו, הגירסא: "מטמאין במגע ובאוויר". אולם רבינו גורס "ולא באוויר" ('תוספות יום-טוב')]. (46) יותר משלוש אצבעות. (47) חלק הפטופטים מגובה שלוש עד לכירה (במשנה כתוב: "משלוש אצבעות, משלוש ולמטה". ורצוי להוסיף גם כאן את התיבה "משלוש", וישופר בזה הסגנון). (48) לצד החוץ. (49) המרחק בין הפטופט לבין השפה, הוא פחות משלוש. (50) כל הדינים שבהלכה זו, החל מ"ניטל אחד מהן", שנויים במחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון, ופסק רבי מאיר. (51) רבינו לא פירש, עד כמה אפשר לסטות מהשיעורים שנקבעו ובאיזה תנאים [ב'תוספות יום-טוב' כתב, שרבינו מסתמך על דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, עיי"ש].

יום שישי ב' ניסן ה'תש"פ

פרק שמונה עשר

(1) יבאר שכלי חרס אינו מטמא עד שיהא מקבל ועשוי לקבלה. ודין המשתמש בכלי חרס כשהוא כפוי. כמה יקבל כלי חרס ויהיה מקבל טומאה. חזקת חרסים הנמצאים בכל מקום.

- א. פלי חרס² אינו מקבל טמאה עד שיהיה מקבל³³ ועשוי לקבלה; אבל אם לא היה לו בית קבול, או³⁴ שהיה מקבל ולא נעשה לקבלה³ - אינו מקבל טמאה כלל⁴, לא מן התורה ולא מדברי סופרים. לפיכך,³⁶ הכסא והמטה והספסל והמנורה והשלחן של חרס, וכן כל פיוצא בהן מכלים שאין להם תוף - אינן מקבלין טמאה. וכן הסילונות שהמים מהלכין בהן,³⁹ אף על פי שהן כפופין ואף על פי שהן מקבלין - הרי הן טהורין, מפני שלא נעשו לקבלה, אלא כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שטים⁴² וחבית הדפונה⁶ בשולי המחץ⁷, הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאין בה המחץ ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמאה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיהי' מקבל ועשוי לקבלה". ולדוגמא הביא "הכסא והמיטה והספסל והמנורה והשלחן של חרס" וכן סילונות של מים שאע"פ שהן כפופין ואע"פ שהן מקבלין הרי הן טהורים "מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים".

בפנימיות העניינים, כלי חרס העשוי מן העפר מורמז על האדם "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה כו'" שיסודו מעפר ומשול כחרס הנשבר, ששבירתו זו טהרתו - "לב נשבר ונדכא" ... ואת דכא ושפל רוח" שיהודי צריך

- אצבעות³² - הרי זו חבור; ואם נטמאת הפירה או חצרה, בין באויר בין במגע - נטמאת השניה³³. היתה החצר פחותה מפאן ונטמאת אחת מהן במגע - נטמאת השניה; אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד - אין חבורה טמאה, לפי שאינה חבור לה אלא מדבריהם³⁴. היתה חצר הפירה מפרשת³⁵ ממנה³⁶: בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות - הרי זו חבור לה בין לטמאת מגע בין לטמאת אויר; היתה פחות מפאן, או שהיתה החצר חלקה ואין לה שפה - אין חבור לה; ואם נטמאת הפירה, בין מאוירה בין במגע - החצר טהורה, וכן אם נטמאת החצר - הפירה טהורה.

(30) שם פ"ז מ"ג. (31) חצר - שטח שכנגד פי המוקד. (32) כתחילת בניינה של כירה (ראה למעלה פט"ז ה"א). (33) אם נטמאה הכירה נטמאה החצר, וכן להיפך. (34) נתבאר בהלכה הקודמת גבי טירת התנור. (35) שם מ"ד. (36) אינה מחוברת לכירה. מכאן שבכבות הקודמות מדובר במחוברות, ואף-על-פי-כן אין התנור מועיל אלא לטומאת מגע.

- ז. פטופטי פירה³⁷ - שלשה³⁸. היה גבה פל אחד מהן שלש אצבעות או פחות, אם נטמאת הפירה, בין במגע בין באויר - נטמאו שלשתן³⁹. וכן אם היו ארבעה. נטל⁴⁰ אחד מהן⁴¹: אם נטמאת הפירה במגע - נטמאו שני הפטופטים שנשארו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו עמה⁴². עשה לה שני הפטופטים⁴³ זה כנגד זה⁴⁴: אם נטמאת הפירה במגע - נטמאו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו⁴⁵. הרי הפטופטים גבוהין⁴⁶ משלש אצבעות ולמטה⁴⁷ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; ומשלש ולמעלה - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, אבל אם נטמאת מאוירה בלבד - אין מתטמאין עמה. הרי משוכין מן השפה⁴⁸ בתוף שלש אצבעות⁴⁹ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; הרי חוץ לשלש אצבעות - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, ואם נטמאת באויר בלבד - אין מתטמאין עמה⁵⁰. ואין מדקדקין⁵¹ בקל השעורין האלו, שפלן הן מדברי סופרים.

(37) שם. (38) דרך האומנים לעשות שלוש בליטות בראש הכירה מסודרות בצורת סגול, ועליהן מעמידים את הקדירה. [נתבאר כבר שבכירה מקום לשפיתת שתי קדירות, ולפיכך יש להניח שעשו שלוש בליטות לכל מקום שפיתה]. (39) כי הן חלק מהכירה עצמה. (40) שם מ"ה. (41) מדובר בכירה של שלושה פטופטים. (42) אפשר להשתמש בהם בדוחק, ומן התורה אינם מתטמאים עם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ב' ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמכניסים בהם הנר עם השמן כשרוצים להשתמש בו והפנס משמש רק להגן מפני הרוח. (9) מפני שהדפנות לא נעשו לקבלה אלא להגנה מפני הרוח. (10) האבניים שעליו נותן היוצר (עושה כלי חרס) את הטיט ומפתח תבנית הכלי, ולמגופה זו אין שפה, ואחר כך נותן את הכלי על אבניים אחרות שיש להן שפה וגומר מלאכתו.

ג. מִשְׁפָּךְ שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים - טְהוֹרִים¹¹; וְשֶׁל רוֹכְלִין -
מִתְטָמָא, מִפְּנֵי שֶׁמֶטְהוּ עַל צִדּוֹ¹² וּמִרְיַח בּוֹ
לְלוֹקְחָהּ¹³.

(11) מפני שאינו עשוי לקבלה אלא להעביר את המשקין כמו סילונות כפופים שבהלכה א. (12) ונותן בו מעט שמן. (13) כדי שיכיר את טיב השמן ולפיכך נידון כעשוי לקבלה, אבל בעל הבית אינו מעוניין לעשות כן.

ד. כִּסּוּי בְּדֵי יֵין וְכֵדֵי שֶׁמֶן וְהַחֲבִיאוֹת¹⁴ - טְהוֹרוֹת¹⁵,
שֶׁלֹא נַעֲשׂוּ לְקַבְּלָהּ. וְאִם הִתְקַיֵּן לְתַשְׁמִישׁ¹⁶ -
מִתְטָמָאִין.

(14) פירוש, כיסויי חביות. (15) אף על פי שיש להם בית קיבול. (16) נעשו מתחילה כדי להשתמש בהם לקבלה.

ה. כִּסּוּי הָאֵלֶפֶס¹⁷: בְּזִמְן שֶׁהוּא נִקְוֵב¹⁸ וַיֵּשׁ לוֹ
חִדּוֹד¹⁹ - טְהוֹרִים²⁰; וְאִם אֵינוֹ נִקְוֵב וְאֵין לוֹ חִדּוֹד -
מִתְטָמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה מְסַנֶּנֶת לְתוֹכוֹ אֶת הַיֶּרֶק²¹.
זֶה הַפֶּלֶל: כָּל הַמְשֻׁמֵּשׁ בְּכָלִי חָרָס כִּשְׁהוּא כְּפוּי²² -
טְהוֹרִים²³.

(17) מחבת גדולה. (18) ככונס משקה (ראה למעלה פרק י"ד הלכה ט). דרך היוצרים לנקב את כיסוי האילפס כדי להוציא את הקיטור המתקבץ תחתיו. (19) פירוש, או יש לו חידוד היינו בליטה על גבו שראשה מחודר. (20) כשיש לו חידוד למעלה אינו ראוי לקבלה, כי אי אפשר להעמידו על גבו ולשפוך תבשיל לתוכו. (21) שופכת לתוכו את רוטב הירק שבאילפס, ויש מפרשים שנותנת לתוכו את הירק כדי שיתמצו ממנו המים. (22) על הכלי העיקרי ואינו משמש בפני עצמו. (23) ככל משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד.

ו. טִיטְרוֹס²⁴, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נִקְוֵב וּמוֹצִיא
פְּרוּטוֹת²⁵ - מִתְטָמָא; שְׁהֵרִי הַמֵּים מִתְכַּנְסִין
בְּצִדֵּיהֶן²⁶, וְהֵן עֲשׂוּיִין לְקַבְּלָהּ.

(24) שם משנה ו. כלי רחב שוליים ובהם הרבה נקבים דקים וצווארו ארוך ודק מנוקב מלמעלה. כלי זה משמש לרבוץ את רצפת הבית ולהשקות צמחי הגן. כשהאדם סותם באצבעו את נקב הצוואר אין המים נוטפים, וכשהוא מסיר אצבעו - הם מטפטפים לאט לאט. (25) טיפות קטנות. (26) בצידי הכלי במקומות שאין בהם נקבים, כלי שיש בו נקבים גסים המים ממחרים לצאת ואינם מתכנסים בצדדים אלא שוטפים, אבל בכלי שמוציא טיפות זעירות - כן מתכנסים.

ז. הַלְפִיד שֶׁל חָרָס שֶׁמִּנְחִין מְטִילוֹת הַבְּגָדִים¹⁸

להיות מצד אחד כלי שלם וביחד עם זאת כלי חרס עפר מן האדמה תכלית הביטול, כי טהרתו של יהודי באה לו מהרגשת הביטול ומהידיעה שכל מציאותו אינה אלא המציאות שלמעלה, ולכן פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

וגם אם יש לו בית קיבול אבל מרגיש כסילונות של מים שכל עניינם להעביר המים ממקום למקום, ויודע בעצמו שכל מעשיו ופעולותיו הגדולים הם רק כדי למלאות שליחותו של הקב"ה "כדי שיצאו מהן המים", הרי שעם היותו כלי שלם מרגיש בעצמו ש"לא נעשה לקבלה" ולכן אינו מקבל טומאה.

הלימוד בהלכה זו מזכיר את הפסוקים בספר מלכים ששם נאמר מיטה ושולחן וכסא ומנורה אבל לא הוזכר ספסל, ואם משם לקח הרמב"ם הדוגמאות הנ"ל מדוע הוסיף (והוסיפה המשנה) גם ספסל.

הנה ידוע מה שכתב שכלי חרס הוא זה "ששורפין אותו בכבשן" ובעבודת האדם עניינו ביטול, ששורפין אותו באש שלמעלה "רשפי" רשפי אש שלהבת י-ה"ה שהו"ע עבודת התפילה. ופרטי העניינים בתפילה מרומזים בכלים הנ"ל שמיטה זה תפילת ערבית, ושולחן כסא ומנורה תפילת שחרית, שולחן הוא פסוקי דזמרה וברכות ק"ש, כסא - ק"ש, ומנורה תפילת שמו"ע (ספר המאמרים קונטרסים ח"א קסד, ב. ואילך).

כסא וספסל תוכנם שווה, ששניהם עשויים לשיבה, אלא שכסא הוא ליחיד והספסל ליותר מאחד. וברמב"ם (ובמשנה) הוסיף ספסל שהוא פרט בכסא שנעשה לשיבה כי המשנה והרמב"ם הם תושבע"פ שעניינם לפרט את תושב"כ, ובתורה לא נאמר אלא כלי חרס. אבל בנביא שהוא "ממוצע" בין תושב"כ לתושבע"פ נפרטו ארבעה כלים, ובמשנה וברמב"ם נפרטו עוד יותר כי כאמור ספסל המיועד לשיבה הוא פרט בכסא. ולהעיר שאין ספסל מתאים לתוכן הסיפור בספר מלכים, כי שם מדובר על "עליית גג קטנה" שנבנתה עבור איש אחד - אלישע.

(על פי י"ד מלכות ספר טהרה סימן כט)

(2) כלים פרק ב משנה ג. (3) תשמישו הרגיל של הכלי אינו לקבל לתוכו. (4) אפילו טומאת מידרס אין להם (ראה למעלה פרק א הלכה ח"ט). (5) חבית שמשמשים בה המתלמדים לשוט על פני המים. (6) מלשון דופן. (7) מחץ הוא כלי חרס גדול ועושים בקצותיו בית קיבול לשום בה את היד כשמשמשים בו, שימת היד בבית הקיבול אינה קבלה.

ב. פָּנָס שֶׁהִיָּה בּוֹ בֵּית קִבּוּל שֶׁמֶן⁸ - מְקַבֵּל טִמְאָה,
וְשֶׁאֵין בּוֹ - טְהוֹרִים⁹. וְכֵן מְגוּפַת הַיּוֹצְרִים¹⁰ שֶׁיֵּשׁ לָהּ
תּוֹךְ - טִמְאָה.

(8) יש פנסים שבית קיבול השמן קבוע בהם. ויש כאלה,

יב. כלי חרס ששוליהן חדין³⁶ כמזרקות שגשברו
ושוליהן מקבלין, אף על פי שאינן מקבלין אלא אם
בן נסמכו, כגון שולי הקרפיות³⁷ והכוסות³⁸ - הרי
אלו מקבלין טמא; שלכך נעשו מתחלתן, שהיהו
שוליהן מקבלין בסמיכה או באחיזה³⁹.

(36) השוליים משתפעים והולכים כלפי מטה ומסתיימים
בחוד בצורת קוץ. (37) כלים ידועים המיוצרים באי קרפו.
(38) במשנה "קוסים הצידוניים". בצידון עשו כוסות
ששוליהן מחודדות ואין להעמידן בלי סמיכה. (39) ביד.
שבר מכלי שנעשה כדי להעמידו בלי סמיכה אינו מטמא
כשאינו יכול לעמוד לבדו, שהרי אינו ראוי למלאכתו, אבל
כשתחילת יצירתו היא להשתמש בו בלי עמידה עצמאית,
גם כשנשבר לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה.

יג. כמה יקבל החרס ויהיה מקבל טמא? אם היה
הכלי כשהיה שלם מכיל פדי סיכת אדם קטן⁴⁰ עד
חביות שהן מקבלות כסאה⁴¹ או קרוב⁴² לה ונשברו,
ונשאר בחרסים, בין מרקעיהן בין מדפניהן, חרס
שהוא מקבל כשהוא יושב רביעית - הרי זה מקבל
טמא.

(40) המשנה אומרת: "שיעורן מכדי סיכת אדם קטן ועד לוג,
מלוג ועד סאה ברביעית (הלוג). (41) הסאה שישה קבים
והקב ארבעה לוגים. (42) פירוש, מה שאמרנו "כסאה"
הכוונה קרוב לסאה; משהו פחות מסאה, אבל סאה מליאה
דינה כלמעלה מסאה כסכרת התרצן בחולין נה, א.

יד. היה הכלי מחבית המקילה כסאה עד חבית
המקילה סאתים או יתר ונשברה, אם היה בחרס
הנשאר פדי לקבל חצי לג - הרי זה מקבל טמא.
היה הכלי מחבית המקילה סאתים עד חצבים
גדולים ונשברו, אם נשאר מהן חרס המקבל לג
- הרי זה מקבל טמא. היו החרסים מקבלין
פחות משעורין אלו - אין מקבלין טמא.

טו. כלי חרס קטן, כגון הפך וכיוצא בו, שגשבר,
ונשאר מרקעיתו⁴³ חרס המקבל כל שהוא כשהוא
יושב⁴⁴, והיה חד ביותר⁴⁵ שגמץא ככלי קטן⁴⁶ - הרי
זה מקבל טמא. ואם נשאר מדפנותיהן חרס
המקבל - אינו מקבל טמא; לפי שדפנות כלים
אלו וכיוצא בהן כשוין הן⁴⁷, ואין להן תוף הנפר,
ונמצאו כפשוטי כלי חרס.

(43) מחלקו התחתון. (44) בלי סמיכה. (45) הדפנות
שנשארו היו משופעים מאוד, אבל השוליים עצמם
מסתיימים מבחוץ בשטח ישר קטן המאפשר להם לעמוד
בלי סמיכה. (46) השבר הזה הוא ככלי קטן. (47) כאילו
שיטחם ישר.

טז. חזקת⁴⁸ חרסים הנמצאים בכל מקום -
טהורים⁴⁹, חוץ מהנמצאים בבית היוצר; מפני שרובן

1 והשמן בתוכו והוא דולק - מתטמא²⁷. וכן כלי
2 שמניחין תחת הגרות²⁸ לקבל השמן - מתטמא.

(27) הלפיד מחודד בתחתיתו ונותנים את הקצה המחודד
במוט ארוך. משמיענו שאף על פי שאינו יכול לעמוד בפני
עצמו - מקבל טומאה, מפני שהוא מקבל ועשוי לקבלה.
(28) במשנה: "ובית שקעו של נר". ופירש רבינו כמו שכתב
כאן. ומשמיענו, שבית השקע אינו נידון כמשמש כלים
בשעת מלאכה בלבד.

3 ח. גסטרטא²⁹ שמניחין תחת הכלים לקבל משקין
4 הנוזלין מן הכלי - מקבלת טמא³⁰.

(29) שם משנה ו. "כלי שאין לו בית יד ולא בית קיבול
ומשמש תושבת לכלים גדולים כדי לקבל טפופים" (רבינו
בפירושו). (30) אף על פי שהנוטפים הולכים לאיבוד -
נידונית הגיסטרא כעשויה לקבלה. [מלשונו של רבינו
בפירושו משמע שהמדובר בכלי שנעשה במיוחד לשם כך.
אולם בכל מקום שנאמר בש"ס "גיסטרא" הכוונה לכלי
שנשבר (או לבעל חי שנחתך לשני חלקים), וגם במשנתנו
מבואר שהכוונה לשבר כלי. וראה לקמן פרק י"ט הלכה ח].

5 ט. ספינה של חרס, אף על פי שהיא מקבלת - אינה
6 מקבלת טמא; שאין הספינה בכלל הכלים
7 האמורין בתורה³¹, בין היא של חרס בין היא של
8 עץ, בין גדולה בין קטנה.

(31) בשבת פג, ב שנינו: "מנין לספינה שהיא טהורה?
שנאמר (משלי ל, יט) דרך אניה בלב ים. ופירשו בגמרא
שם: "מה ים טהור אף ספינה טהורה".

9 י. כל הכלים שגשברו ונפסדה צורתן - אין שבריהן
10 מקבלין טמא, אף על פי שאותן השברים ראויין
11 לתשמיש; חוץ משברי כלי חרס, שאם היה בהן
12 חרס הראוי לקבל - הרי הוא מקבל טמא. שנאמר:
13 וכל כלי חרס³². מפני השמועה למדו, שזה לא בא
14 לרבות אלא שברי כלי חרס. כמה דברים אמורים?
15 כשהיה לחרס זה תוף לקבל בו המשקין כשהיה
16 החרס יושב, לא סמוך³³; אבל אם אינו יכול לקבל
17 אלא אם כן סומכין אותו - אינו מקבל טמא.

(32) תורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ז הלכה א: "מנין
לרבות שברי כלי חרס? תלמוד לומר וכל כלי חרס".
(33) על מה שהוא אחר.

18 יא. החרס שאינו יכול לישוב פדי שיקבל מפני
19 אָנוּ³⁴, או שהיה בו חדוד והחדוד מכריעו לצד
20 אחר - הרי זה טהור, אף על פי שנטלה האזן או
21 נשבר החדוד³⁵; שכל כלי חרס שטהר שעה אחת -
22 אין לו טמא לעולם.

(34) אוזן הכלי מפריעה. (35) ואפשר להושיב את הכלי
באופן שיקבל.

1 גִּסְטְרִיּוֹת הֵן⁵⁰ לְפָלִים, וְהַגִּסְטְרָא מְקַבֵּלַת טִמְאָה אֶף
2 עַל פִּי שֶׁהִיא מְשַׁבְּרֵי בָּלִים.

(48) שם פרק ג הלכה ד. "חזקה" משמעותה הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. הנחה כזו מתקבלת כיסוד לענייני הלכה. (49) אינם מקבלים טומאה אף על פי שהם ראויים לגיסטרא. דעת רבינו, שחרסים אינם מקבלים טומאה אלא אם מייחדים אותם הבעלים לשם גיסטרא, היינו, להושיבם תחת כלים כדי לקבל הנוטפים. ומתקבל על הדעת שחרסים הנמצאים בשוק או באשפה לא יוחדו על ידי הבעלים לשמש גיסטרא. (50) רוב החרסים שהיוצא לא השליך אותם לחוץ מיוחדים לגיסטרא. [הכסף משנה מפרש, שהם ראויים לקבל המשקין הנוטפים].

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) יבאר כמה שיעור השבר בכלי חרס ויטהר מטומאתו או לא יקבל טומאה. ודין המטמא במגע וכנגדו באויר או מתטמא במגע ולא כנגדו באויר. חבית שנתרועעה וטפלה בגללים או ניקבה וסתמה בזפת.

3 א. בַּמָּה² שְׁעוֹר הַשֶּׁבֶר שִׁישְׁבֵּר כְּלֵי חָרָס וְיִטְהַר
4 מִטִּמְאָתוֹ אִם הִיָּה טָמֵא, אוֹ לֹא יִקְבֹּל טִמְאָה אִם הִיָּה
5 טָהוֹר? הָעֲשׂוֹי לְאָכְלִין³ - מְשַׁנֵּינָב בְּמוֹצִיא זֵיתִים;
6 וְהָעֲשׂוֹי לְמִשְׁקִין - מְשַׁנֵּינָב מְכַנִּיס בְּמִשְׁקִין,
7 בְּשִׁמְנִיחִין אוֹתוֹ עַל הַמִּשְׁקָה וְכֵּן הַמִּשְׁקָה לְכָלִי
8 בְּנָקָב; הָעֲשׂוֹי לְכָף וּלְכָף⁵ - מְטִילִין אוֹתוֹ לְחִמְרוֹ,⁴
9 וְהָרִי הוּא מְקַבֵּל טִמְאָה עַד שֶׁיִּנָּקֵב בְּמוֹצִיא זֵיתִים. וְלֹא
10 אֲמָרוּ בְּמוֹצִיא מִשְׁקָה⁷ אֲלֵא בַּגִּסְטְרָא בְּלִבָּד⁸, לְפִי
11 שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְקַבֵּל הַמִּשְׁקִין הַנוֹזְלִים מִן הַפָּלִים,
12 וְאִם הוֹצִיאָה מִשְׁקִין - הָרִי זֶה בָּטֵל תְּשַׁמִּישָׁהּ⁹.

(2) כלים פ"ג מ"א. (3) נעשה מלכתחילה להניח בו אוכלין. (4) זיתים שבכלי נופלים דרך הנקב. (5) לאוכלין ולמשקין. (6) נתבאר למעלה בפרק יד ה"ט. (7) ומה שאמרו חכמים (בשבת צו, א) "כמוציא משקה" (פירוש, המשקה שבכלי יוצא דרך הנקב, שיעור זה הוא קטן מן "מכניס במשקין"). (8) זה נאמר בגיסטרא, פירוש שבר כלי הראוי להושיבו תחת כלים לקבל משקין הנוטפים מהם. (9) שהרי כל תשמישה היא לקבל משקין הנופלים לתוכה. ראה ההלכה הבאה.

13 ב. חֲמֵשׁ מִדּוֹת¹⁰ בְּכָלִי חָרָס: נָקֵב בְּמוֹצִיא מִשְׁקָה -
14 טָהוֹר מִלְּהִתְטַמֵּא מִשּׁוּם גִּסְטְרָא¹¹, וְעִדִּין הוּא חָשׁוּב
15 כְּלִי לְקִדְשׁ בּוֹ מִי חֲטָאת¹². נָקֵב בְּכּוֹנֵס מִשְׁקָה - אֵינוֹ
16 רָאוּי לְקִדְשׁ בּוֹ מִי חֲטָאת, וְעִדִּין כְּלִי הוּא חָשׁוּב
17 לְהַכְשִׁיר הַזֵּרָעִים¹³ בְּמִשְׁקִין הַתְּלוּשִׁין בּוֹ, כְּמוֹ
18 שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁴. נָקֵב בְּשֶׁרֶשׁ קֶטֶן - אֵין הֵמָּה שֶׁבְּתוֹכוֹ
19 מְכַשְׁרִין אֶת הַזֵּרָעִים וְהָרִי הֵן כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ בְּכָלִי,
20 וְעִדִּין כְּלִי הוּא חָשׁוּב לְקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים וּמְקַבֵּל
21 טִמְאָה¹⁵. נָקֵב בְּמוֹצִיא זֵיתִים - טָהוֹר, וְהָרִי הוּא
22 כְּכָלִי גָלִילִים וְאַבְנִים שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה, וְעִדִּין
23 כְּלִי הוּא חָשׁוּב לְהַצִּיל בְּצִמְדִּי פְתִיל¹⁶ עַד שֶׁיִּפְתַּח
24 רְבּוֹ¹⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּטִמְאָת מֵת (בְּפֶרֶק שְׁנִי עֶשְׂרִי).

(10) מימרא של רבא, שם צה, ב. (11) נתבאר בהלכה הקודמת. (12) נתינת אפר פרה אדומה על המים לצורך הזאה על טמאי מתים, נקרא "קידוש" בלשון חז"ל, וקידוש צריך כלי, שנאמר (במדבר יט, יז): "ונתן עליו מים חיים אל כלי". (13) זרעים (וכן אוכלין אחרים) אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו במשקין תלושים (שאינם מחוברים לקרקע). ואם שאב מים מן הבור או המעיין בכלי נקוב ככונס משקה - אין מים אלה מכשירים. [רש"י שם מפרש שהכוונה להכשיר הזרעים שבתוך כלי זה שהם כתלושים מן הקרקע]. (14) בהלכות טומאת אוכלין פ"ג ה"ב. (15) כשנעשה לאוכלין, כמבואר בהלכה הקודמת. (16) כלי שניקב במוציא זיתים, וסתם מקום הנקב ומירח בטיט וכדומה, והכניסו לאוהל המת - מציל על הדברים שבתוכו מלהיטמא, כמו כלי שלם מכוסה, מצומד ומהודק. (17) ואם נפתח רובו, אינו מציל אפילו כשסתם את הנקב. [רבינו מסר כאן השיעור שנאמר (בגמרא שם) בכלי גדול, אבל בכלי קטן שיעורו כמוציא רימון] (ראה למעלה פ"ד ה"א).

ג. הַחֲבִית¹⁸ - שְׁעוֹרָה בְּאֵגוּזִים¹⁹. הָאֵלֶּפֶס וְהַקֶּדְרָה²⁰
26 - שְׁעוֹרֵן בְּזֵיתִים²¹. וְכֵן עֲרֵבָה²² שֶׁל חָרָס, אֶפְלוֹ
27 הֵיתָה גְדוֹלָה וּמְחֻזָּקֶת אַרְבָּעִים סָאָה בְּלַח²³, וְנִפְתַּחְתָּה
28 בְּמוֹצִיא זֵיתִים, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מִטָּה עַל צִידָהּ וְלֹשׁ
29 בָּהּ²⁴ - טָהוֹרָה, שֶׁמִּתְחַלְתָּה לֹא נַעֲשִׂית לְכָף²⁵.

(18) כלים פ"ג מ"ב. (19) רגילים היו להטמין אגוזים בחביות נקובות, שאינן ראויות למשקין. פסק כ"י יהודה. (20) שם. (21) שני כלים אלה עשויים לאוכלין ולמשקין ונותנים עליהם חומרי שניהם (ראה ה"א), וכאן המדובר לענין קבלת טומאה. (22) תוספתא פ"ג ה"ג. (23) בתוספתא הגירסא: "אף-על-פי שבאה במידה (מחזיקה) ארבעים סאה בלח) - טמאה (שלא אמרו בא במידה טהור אלא בכלי עץ בלבד), נפתחה במוציא זיתים אף-על-פי שהוא מטה על צידה ולש בה - טהורה". ונראה שהמלה "טמאה" הושמטה בטעות בדברי רבינו כאן, ומתוך כך קשה להבין מה פירוש "אפילו", וגם מה כאן ענין לבא במידה? (24) מפני שהיא גדולה, נשאר מקום מספיק ללישה. (25) לא נעשתה כדי ללוש כשהוא מוטה על צידה. ומה שאמרנו (בפי"ח ה"י), שאם השבר יכול לעמוד בלי סמיכה הוא מקבל טומאה, המדובר כשייחדו לגיסטרא (פירוש, להושיבו תחת כלי כדי לקבל את הנוטפים). [ואפשר גם לפרש ע"פ שיטת התוספות: שבת צה, א ד"ה ניקב, שכלי שלם שניקב גרוע יותר משבר כלי, ראה שם. אולם מדבריו בפי"ח ה"ט"ז משמע שגיסטרא צריכה ייחוד, ראה השלמות שם].

ד. הַפֶּף²⁶ וְהַטְנִי²⁷ - שְׁעוֹרֵן בְּשִׁמְן²⁸. וְהַצִּירוֹר²⁹ -
31 שְׁעוֹרֵן בְּמִים³⁰.

(26) משנה, כלים פ"ג מ"ב. (27) רבינו גורס במשנה, "והטפני". ומפרש שם, כלי שפיו צר מאוד ומוציא טיפין טיפין, ולכן שמו "טפני". (28) השיעורין שנאמרו "כמוציא משקה" או "ככונס משקה" - משערים בכלים אלו בשמן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 29) עשוי לשתיית מים, ועושים על פיו כעין רשת.
 30) שמן יותר סמיך ממים, ואינו יוצא ונכנס דרך נקב קטן שמים יוצאים ונכנסים דרכו.
- 1 ה. ג'ר' שנטל פ'ור³² - טהור³³. ושל אדמה³⁴ שהסך
 2 פ'ור בפתילה³⁵ - אינו מקבל טמא, ואינו בכלל כלי
 3 חרס עד שישק פלו בכבשן כלי חרס.
- 31) משנה שם. (32) נר = כלי שנותנים בו השמן והפתילה, ובראשו תוספת שהפתילה נשענת עליה. לתוספת זו קראו: פי הנר. (33) שאינו ראוי למלאכתו. (34) שלא הוסקה בכבשן. (35) בשלהבת הפתילה.
- 4 ו. חבית³⁶ שגפחתה³⁷ וכשמשטין אותה על דפנה
 5 מקבלת, או שגחלקה³⁸ במין שתי ערבות - צדון היא
 6 מקבלת טמא³⁹. ותרעצה⁴⁰ ואניה יכולה להטלטל
 7 בפחי קב גרוגרות⁴¹ - טהורה⁴².
- 36) שם פ"ד מ"א. (37) ניטל חלק ממנה. (38) נסדקה לארכה, ונפרדו שני חלקיה. (39) נראה, שהמדובר כשייחדם לכך. שאם לא ייחדם, הרי אמרנו למעלה שמיטהרים בניקבו כמוציא זיתים. (40) לא נשברה, אלא יש בה בקעים וכולה רעועה. (41) שיעור סעודה קטנה (עירובין כט, א). (42) אין משתמשים בחבית רעועה שנוחה להישבר.
- 8 ז. חבית⁴³ שנטלו אזניה - הרי היא בגסטרא⁴⁴.
 9 אפלו אין אחת. נסדקה למטה מאזניה, אף על פי
 10 שאזניה קצמות - הרי זו בגסטרא⁴⁵. ואם עשאה
 11 מתחלה שלא באזנים - נדונה כחבית⁴⁶.
- 43) שם מ"ג. (44) נידונית כגיסטרא אע"פ שהיא שלימה, מפני שקשה מאוד לטלטלה. (45) שאם יטלטל אותה באזניה - תתפרק. (46) תוספתא כלים, פרק ג הלכה ה.
- 12 ח. חבית⁴⁷ שנסדקה בכבשן ונמצא שהיא פשתי
 13 גסטראות: אם משגמרה מלאכתה נסדקה - כל
 14 גסטרא מהן מקבלת טמא⁴⁸; ואם נסדקה קדם
 15 שתגמר מלאכתה ואחר כך נשרפה בכבשן -
 16 טהורה⁴⁹. והיאף ידע⁵⁰ דבר זה? אם היו שבריה
 17 שוין⁵¹ ותוכה מאדים - עד שלא נגמרה מלאכתה
 18 נסדקה; אין שבריה שוין ואין תוכה מאדים - בידוע
 19 שאחר שנגמרה מלאכתה נשברה, ומקבלת טמא
 20 כשאר שברי כלי חרס הראויין לתשימש.
- 47) כלים פ"ב מ"ו. (48) שהרי היא חלק מכלי המקבל טומאה. (49) אין תורת קבלת טומאה יורדת על שבר כלי שמעולם לא היה ראוי לקבל טומאה. נתבאר כבר, שכלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיישרף בכבשן. (50) תוספתא שם ה"ב. (51) מקום השבר הוא חלק בלי בליטות חדות.
- 21 ט. גסטרא⁵² שתרעצה ואניה מקבלת משקין⁵³, אף
 22 על פי שמקבלת אכלין - הרי זו טהורה⁵⁴; שאניה
 23 עשויה אלא לקבל משקין הדולפין⁵⁵, כמו שבארנו,
- 24 ואם היתה דולפת⁵⁶ - אין עושין גסטרא לגסטרא⁵⁷.
 25 וכן גסטרא שגפחתה או שגחלקה לשתיים - טהורה;
 26 שלא אמרו⁵⁸ שירים של שירים מתטמאין, אלא
 27 שירי כלי חרס⁵⁹ בלבד הן שמתטמאין.
- 52) משנה שם פ"ד ב. (53) המשקין נשפכים. (54) אם הכלי השלם היה טמא, פקעה טומאתה. וכל-שכן שאינה מקבלת טומאה מכאן ולהבא. (55) ואפילו אם הוא משתמש בה לאוכלין - בטלה דעתו. (56) זה המשך הנימוק ולא דין חדש. (57) אין אנשים משימים גיסטרא תחת גיסטרא נקובה או רעועה. במשנה: "אין שירין (שיריים) לשירין". (58) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ז' ה"א. (59) ב'תורת כהנים' שבידנו, כתוב: "שברי כלי חרס". ונראה שרבינו גורס "שירי כלי חרס".
- י. גסטרא⁶⁰ שחידודין⁶¹ יוצאין ממנה, בין שהיתה
 יושבת⁶² בין שהיתה מטה על צדה: כל המקבל מן
 החידודין זיתים⁶³ כשיתמלא הגסטרא זיתים⁶⁴ -
 מתטמא במגע⁶⁵ וכנגדו מתטמא באויר; וכל שאין
 מקבל עמה בזיתים - מתטמא במגע ואין כנגדו
 מתטמא באויר.
- 60) משנה שם פ"ד ג. (61) בליטות גדולות כעין שיניים. (62) על שוליה. (63) פירוש, כל החידודים המקבלים זיתים, כגון שהמרחק בין חידוד לחידוד אינו גדול כמוציא זיתים. (64) כשהגיסטרא מליאה זיתים, מעכבים החידודים את הזיתים הנמצאים על-ידם. (65) ביאור מספיק לכל הפסקא הבאה - בהלכות י"א.
- יא. כיצד⁶⁶ מתטמא במגע ואין כנגדו מתטמא
 באויר? שאם נגעו הטמא הגסטרא מתוכה -
 מתטמא החידוד; נכנסה הטמא באויר הגסטרא,
 אפלו היתה כנגד החידוד⁶⁷ - לא נטמא החידוד.
- 66) יתחיל בביאור סיום ההלכה הקודמת. היינו, כשאנם מקבלים כזיתים. (67) הטומאה תלויה למעלה מדופן הגיסטרא, במקום שהוא כנגד החידוד.
- יב. וכיצד כנגדו מתטמא באויר? שאם היתה
 הטמא באויר הגסטרא כנגד החידוד - נטמא
 החידוד עם הגסטרא⁶⁹. ועל דרך זה הוא בכל מקום
 שנאמר בכלי חרס ובתנור וכירים מתטמא במגע
 וכנגדו באויר או אין מתטמא כנגדו באויר. וכן כל
 טמאת מגע האמורה בענן כלי חרס או תנור וכירים
 הוא שתגע הטמא בהן מתוך⁷⁰, וכל טמאת אויר
 הוא שלא תגע הטמא כלל אלא תפגס לאויר
 בלבד⁷¹.
- 68) כשמקבלים זיתים. (69) כשהחידוד מקבל זיתים, תוכו נידון כחלק מתוך הגיסטרא עצמו. (70) אבל אם נגעה בגבם אינה מיטמאה כלל. רבינו מצא לנכון להדגיש זאת כאן, כדי שלא תטעה לפרש טומאת מגע כאן כמו סתם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ב' ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראויה לקבל רימונים. ונראה, שלא קיבלו את פירושו של הר"ש לתוספתא הנ"ל. ודעתם, שהוא כולל גם כלים שלמים, ולפיכך הוצרכו לנימוק דחוק זה.⁸⁵ שאין אדם מתקן גיסטרא. (86) ראה לקמן פ"כ הערה כב, בירור שיטת רבינו בדין זפת.

טו. קמקומוס⁸⁷ שנקב ועשאהו⁸⁸ בזפת - טהור, שאין יכול לקבל החמין בצונן⁸⁹. וכן פלי הזפת⁹⁰ והשעיה וכיוצא בהן - טהורין, ואינן בקלל הכלים⁹¹.

(87) שם מ"ז. (88) תיקנו. (89) הזפת נמס בחמים. (90) שכולו עשוי מזפת. (91) לענין טומאה.

טז. משפך⁹² של חרס שפקקו⁹³ בזפת - אינו מקבל טמאה, שאין הזפת משימו פלי קבול⁹⁴; אבל משפך של עץ שסתמו - הרי זה פכלי קבול ומתטמא⁹⁵.

(92) שם מ"ג. (93) המדובר במשפך של בעל הבית, אבל של רוכלים מקבל טומאה אפילו לא פקקו, כמבואר למעלה בפ"ח ה"ג. (94) מפני שסופו להתפרק. (95) כר' עקיבא שם. וטעם ההבדל, נתבאר בתוספתא כלים פ"ג ה"ב: "מפני שהוא מינו", פירוש, הזפת בא מן העץ, ולפיכך מתחבר עמו יפה.

פרק עשרים

(1) יבאר הטופל כלי חרס הבריא או הרעוע ונטמא הכלי. כל חיבורי הכלים שחשובים ככלי עצמו לטומאה.

א. כפר בארנו⁹⁶, שכל יד הכלים שהפלי צריך לה בשעת תשמישו - הרי היא חשובה כגוף הפלי להטמא ולטמא. לפיכך, הטופל פלי חרס הפריא, אם נטמא הפלי - הרי אכלין ומשקין הנוגעין בטפלה טהורין, שאין הפלי צריך לטפלה זו; אבל הטופל את פלי חרס הרעוע⁹⁷ - הרי הטפלה חשובה כגוף הפלי. וכן המהדק את הקרויה⁹⁸ של חרס הדולין בה המים, אם חפה אותה בעור או בקלף וכיוצא בהן, אם היתה רעועה - הרי הן כגופה.

(2) למעלה פי"ז ה"א. (3) כלים פ"ג מ"ה. (4) הוזק לחיזוק, כדי שלא יתפרק. (5) כלי חרס ששואבים בו מים מן הבאר.

ב. הטופל פלי חרס להיות מבשל בו⁹⁹ - אינו חבור¹⁰⁰. טפל פלים להיות זופת בהן⁹⁹ - חבור¹⁰⁰.

(6) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ג ה"א. (7) ואף-על-פי שהוא מתכוון לשמור על הכלי שלא ייבקע. (8) גם בלי הטיפול הנוסף לא ייבקע. (9) מחמם זפת בכלי חרס על מנת לזפת כלים רבים. (10) הזפת קולט הרבה חום, וכלי תלוש עלול להיפקע מחומו.

ג. חבית¹⁰¹ שנקבה ועשאה בזפת, כבעץ וגפרית, פסיד וגנפסיס - אינן חבור¹⁰²; ושאר פל הדברים - חבור.

טומאת מגע האמורה בכל מקום, שפירושה בין בתוך הכלי בין בגבו. (71) נתבאר למעלה בפרק יג הלכה ח.

יג. חבית¹⁰² שנתרעעה וטפלה בגללים¹⁰³, אף על פי שהוא נוטל¹⁰⁴ את הגללים והחרסים נופלים - הרי זו מקבלת טמאה, מפני שלא בטל שם פלי מעליה¹⁰⁵. נשברה ודבק חרסיה אחר שפרשו או שהביא חרסים ממקום אחר וטפלים בגללים, אף על פי שנוטל את הגללים וחרסיה עומדין - הרי זו טהורה, מפני שבטל מעליה שם פלי¹⁰⁶. הרי בהן חרס מחזיק רביעית¹⁰⁷ - כנגד אותו החרס בלבד¹⁰⁸ מתטמא באויר, מפני שהוא פלי בפני עצמו; ושאר החבית אינו מתטמא עד שתגע בה הטמאה מתוכה¹⁰⁹, מפני שאינה פלי שלם.

(72) שם פ"ג מ"ד. (73) מרח עליהם גללים כדי לחזקה. (74) התכוון לומר "שכשהיא ניטל", אבל אם נטלם ונפלו החרסים - ברור שאינה מקבלת טומאה. (75) כלי רעוע עדיין שם כלי עליו, ולפיכך לא ירדה מעליו תורת טומאה כל זמן שהגללים מחזיקים אותו, ואף-על-פי שיתפרקו החרסים כשיוריד הגללים. (76) ואינה חוזרת לתורת כלי אלא בטיפול של טיט. (77) שבא מכלי שהיה מכיל עד סאה (ר"ש שם. ראה למעלה פי"ח ה"ג). (78) אם נכנסה טומאה לתוך החבית כנגד מקום החרס הזה. (79) וכשנגעה מיטמאה, מפני שכולה כדי לאותו חרס, ויד מתטמא במגע אבל לא באוויר, לפי הכלל שאין יד לכלי חרס [בעל משנה אחרונה מערער על כלל זה ומפרש, שגללים אינם מחברים אפילו לעשותה יד ממש, ומועילים רק לטומאת מגע אבל לא לטומאת אוויר].

יד. חבית¹⁰⁰ שנקבה¹⁰¹ וסתם הנקב בזפת¹⁰² ואחר כך נשברה, אם יש בחרס הסתום בזפת כדי להחזיק רביעית - הרי זה מקבל טמאה¹⁰³, מפני שהוא משברי החבית, ולא בטל שם פלי מעליה¹⁰⁴. אבל חרס שנקב אחר שפרש מן הפלי וסתם הנקב בזפת, אף על פי שהוא מחזיק רביעית - טהור; שהחרס שנקב - בטל שם פלי מעליו¹⁰⁵ וטהר, וכל שטהר בכלי חרס שעשה אחת - אין לו טמאה לעולם¹⁰⁶.

(80) שם מ"ג. (81) אפילו נקב המטהר. (82) שאינו מחבר יפה ואינה מקבלת טומאה אחר הסתימה (ראה פ"כ ה"ג). (83) שהרי הוא ראוי לגיסטרא, וראויה לקבל משקין הדולפים, אע"פ שהזפת אינו חיבור בן קיימא. (84) מעל החבית. אע"פ שאינה מקבלת טומאה, לא ירדה מעליה תורת כלי לגמרי, שהרי אפשר לתקנה בדברים המחברים יפה. ומה שאמרו (תוספתא כלים פ"ב ה"ג) "כלי חרס כיון שטהר אין לו טומאה עולמית" (ראה סוף הלכה זו) התכוונו לשברי כלי חרס. אבל כלי שלם שנוקב ותוקן מקבל טומאה (כך מפרש הר"ש במשנתנו את הכלל הזה). [בברטנורא ובתפארת-ישראל במשנתנו מפרשים, שהזפת מחבר יפה, והחבית מקבלת טומאה אחר הסתימה ואע"פ נדחקו לפרש שלא בטל שם כלי עליה לפני הסתימה - מפני שהיתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- (11) תוספתא שם ה"ה. (12) לקמן (אות כ) יתבאר פירושה של הלכה זו.
- ד. דברים¹³ הלחין המשיבין¹⁴ שטופלין בהן הפטטין¹⁵ של מים שלא ידלף הכלי - הרי הן כגופו של כלי; שאפלו נטמא הכלי מאויר¹⁶ - אכלין ומשקין הנוגעין בטפלה טמאין¹⁷. וכן טפלו של תנור¹⁸ - הרי הוא כחרס התנור. והוא שיהיה בעבי הטפלה עד טפח¹⁹, שהוא צרכו של תנור; אבל יתר על טפח - אינו מצרך התנור, והנוגעין בותר על טפח מעביו - טהורים. טפלת הפירה²⁰ - עביו שלש אצבעות.
- (13) שם מ"ד. (14) סמיכים מאוד ואינם ניגרים. (15) כלי חרס גדולים מאוד. (16) וכל-שכן אם נטמא במגע בתוכו. (17) בפרקים הקודמים נתבאר כמה ענינים בחיבורי כלי חרס שמטמאים במגע ולא באוויר, ולפיכך מדגיש כאן רבינו, שמטמא גם מאויר, מפני שהטפילה היא כגופו של הפיטם ממש ולא כיד שאינו מיטמא מאויר. (18) מדובר כשהתנור צריך לאותה טפילה, כגון שדפנותיו דקים או רעועים (ראה ה"א). (19) תוספתא, שם פ"ד ה"א. (20) שם.
- ה. חבית²¹ שנוקבה וסתמה בזפת יותר מצרפה - הנוגע בצרפה²² טמא²³, ויותר מצרפה טהור. זפת²⁴ שנוטפה על חבית²⁵ - הנוגע בה טהור²⁶.
- (21) משנה, שם פ"ג מ"ח. (22) החלק הסותם את הנקב. ואם הסתימה עבה מדאי, מגדיר רבינו בפירושו למשנה את החלק המיותר כיותר מצרכה. (23) לכאורה זה מנוגד למה שפסק בה"ג שזפת אינו חיבור. עמדו על סתירה זו גדולי האחרונים. ותיירץ בעל 'מרכבת המשנה' שבה"ג הכוונה ליתר מצרכה. [ויבסדרי טהרות' מבאר, שהסתימה אמנם מועילה לחבית שתקבל טומאה אבל אינה כחיבור ממש, ואם נגעה טומאה בזפת לא נטמאה החבית. אבל כשנגעה טומאה בחבית - נטמאה גם הזפת, שמקבלת טומאה אגב החבית שהיא עיקר הכלי. ושני התירוצים דחוקים מאוד, וגם מנוגדים לביאורינו לפט"ו הי"ד. ונראה שכאן מדובר בנקב קטן שאינו מטהר את החבית, ובנקב קטן שזכה מועילה הסתימה לחזק את הכלי, ולכן הנוגע בצורכה מיטמא. (24) שם. (25) שלימה. (26) שהרי אינה לצורך הכלי.
- ו. מחם²⁷ שטפלו בחמר²⁸ ובחרסית²⁹ ונטמא - הנוגע בחמר טמא, והנוגע בחרסית טהור; שאין החרסית מתחבר לכלי³⁰.
- (27) שם מ"ז. (28) טיט סמיך מאוד. (29) במשנה כלים פ"י מ"ב, פירש רבינו חרס כתוש שנילוש במים. ובמשנתנו כתב: "דק כחרס" ולא נתבאר מה זה, ולכן יש להעדיף פירושו הברור שבפ"י. [וגם רש"י חולין פח, א - מפרש כך]. (30) אלא הולך ונפרך.
- ז. מגופת החבית³¹ שטפל בטיט עליה ועל החבית
- 17 - אינה חבור לה³², ואם נגעו משקין טמאין בחבית³³ - לא נטמאת המגופה, ואם נגעו במגופה - לא נטמאו אחורי החבית³⁴.
- (31) שם מ"ו. (32) משום שהמגופה עומדת להינטל, וכל-שכן כשלא טפלה בטיט. (33) דעת רבינו, שכלי חרס מיטמא מגבו כשנגע במשקין טמאים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ג). (34) ותוכו אינו מיטמא אפילו נגעה טומאה בחבית עצמה (ראה הל' אבות הטומאות, שם).
- ח. כלי נחשת³⁵ שזפתן³⁶ - אין הזפת חבור³⁷, ואם ליינו³⁸ - הרי זה כגוף הכלי³⁹.
- (35) שם. (36) מרח זפת בפנים הכלי. (37) שהכלי אינו צריך לזפת. (38) היין משתמר יפה בכלי מזופת. (39) שהרי הכלי צריך לו. רבינו בפירושו מבאר, שאם היה הכלי אב הטומאה, ונגעו אדם או כלי בזפת - נטמא, מפני שגם הזפת היא אב הטומאה.
- ט. בצק⁴⁰ שפסדקי הערבה שנגע בו שרץ: אם בפסח, הואיל ואסורו חשוב⁴¹ - חוצץ⁴², ולא נטמאת הערבה⁴³; ואם בשאר ימות השנה: אם היה מקפיד עליו⁴⁴ - הערבה טהורה⁴⁵, ואם רוצה בקיימו⁴⁶ - הרי הוא כערבה ונטמאת הערבה.
- (40) פסחים מו, א. במסקנתו של רב פפא. (41) האיסור מטיל עליו חשיבות. (42) הבצק אינו בטל לגבי עריבה אלא הוא כעומד בפני עצמו, וחוצץ בין קרשי העריבה. (43) אפילו אם יש בבצק כביצה - אינו מטמא את העריבה, שכלי אינו מתטמא אלא מאב הטומאה. (44) רוצה להסיר את הבצק. (45) הבצק נידון כנפרד מן העריבה. (46) שהבצק יתקיים בסדרי העריבה.
- י. המשיחות⁴⁷ והרצועות שפמטפחות הספרים ושפמטפחות התינוקות: תפורות - חבור, וקשורות - אינן חבור⁴⁸. וכן רצועות שפמטפחות ושפשק ושפקפה⁴⁹. אבל שפאני כלי חרס, אפלו תפורות⁵⁰ - אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרס.
- (47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. משיחה = חבל דק. (48) מפני שאפשר להחיר את הקשר בנקל. (49) סל קלוע מענפים דקים. (50) לא נתברר לי כיצד אפשר לתפור חרס. ואולי הכוונה כגון שתפר יחד את שני קצוות המשיחה שהכניסה לאוזן הכלים או שעשה נקבים דקים באוזן הכלי והכניס חוטי התפירה.
- יא. ניד⁵¹ קרדם היוצא מאחריו⁵²: שלש אצבעות - חבור⁵³, והיתר על שלש - הנוגע בו טהור. ניד קרדם מלפניו⁵⁴: טפח⁵⁵ הסמוך לפרזל - חבור, יתר על כן - הנוגע בו טהור⁵⁶.
- (51) משנה, כלים פכ"ט, מ"ד. (52) המשתמש בקורדום אינו אוחד בסוף הקת (היד) אלא מניח חלק מסויים ממנו מחוץ לידו, וחלק זה נקרא "היוצא מאחריו". (53) ואם

17 כְּשֶׁהָיָה חֹרֵשׁ אוֹ מְבַקֵּעַ בּוֹ - נִטְמָא הַקֶּרֶם, וְאִם
18 נִגְעָה בְּקֶרֶם - נִטְמָא הַמִּקְלָה⁸². וְכֵן הַדְּיוּסְטֵר⁸³, שֶׁהֵן
19 כְּשֶׁנִּי בָלִים⁸⁴ וְהַמְסַמֵּר מִחֲבָרִין לַהֲיוֹת מִסְפָּר⁸⁵ עֲלֵיהֶן
20 - הָרִי הֵן חֲבוּר בְּשַׁעַת מְלֹאכָה⁸⁶. קָבְעוּ בְּקוֹרָה - הָרִי
21 זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה⁸⁷, וְאִין הַקוֹרָה חֲבוּר לֹא⁸⁸. עֲשֵׂה
22 קֶצֶת הַקוֹרָה דְּיוּסְטֵר⁸⁹: כֹּל שֶׁהוּא מִן הַקוֹרָה לְעֶרְךָ
23 הַדְּיוּסְטֵר - חֲבוּר לְדְיוּסְטֵר; וְהַנּוֹגֵעַ בְּשֵׁאֵר הַקוֹרָה -
24 טְהוֹר, שְׂאִין כֹּל הַקוֹרָה חֲבוּר⁹⁰.

(80) שם פ"כ מ"ג. (81) מדובר במקל שאינו משמש בית יד קבוע לקורדום, והשתמש בו ארעית. (82) בשעה שהוא משתמש בקורדום יש על המקל דין יד, אבל כשגמר את המלאכה - אין דין המקל כיד, אף-על-פי שעודנו תקוע בקורדום, מפני שעומד להוציא משם. (83) שם. (84) דיו = שניים ביוונית, סטר = צד בארמית (מוצאים אנו במשנה כמה פעמים, מילים מורכבות משתי שפות אלו שהשתמשו בהן בארץ ישראל בתקופתם). דיוסטר הוא כלי עץ מורכב משני חלקים נקובים, ומסמר של ברזל ארוך מחברים, ועל המסמר לופפים את חוטי השתי או הערב (רבינו בפירושו). (85) מלשון המקרא (שופטים טז, יד): "המסכת". (86) אבל שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, מפני שדרכם להוציא את המסמר אחר גמר המלאכה. (87) הדיוסטר מקבל טומאה ואינו בטל לגבי הקורה. (88) אם נגעה טומאה בקורה, לא נטמא הדיוסטר. ומובן שגם הקורה לא נטמאה, שהרי היא מפשוטי כלי עץ. (89) הקורה עצמה היא חלק מן הדיוסטר. (90) אלא החלק המשמש את הדיוסטר.

25 יד. עֲגֵלָה⁹¹ שֶׁנִּטְמָאת: הַנּוֹגֵעַ בְּעֵל⁹² וּבְקֶטֶר וּבְעֵץ⁹³
26 וּבְעֻבּוֹת⁹⁴, אֲפֹלוּ בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - טְהוֹרָה⁹⁵; וְהַנּוֹגֵעַ
27 בְּחֶרֶב⁹⁶ וּבְכַרְךָ⁹⁷ וּבְכִצּוֹל⁹⁸ וּבְעֵין שֶׁל מִתְּכֶת⁹⁹
28 וּבְלִחְיִים¹⁰⁰ וּבְעֵירָאִין¹⁰¹ - טְמֵא. וְכֵן¹⁰² מְגִירָה¹⁰³
29 שֶׁנִּטְמָאת: הַנּוֹגֵעַ בְּיָדָהּ מִכָּאן וּמִכָּאן¹⁰⁴ - טְמֵא¹⁰⁵;
30 וְהַנּוֹגֵעַ בְּחוּט וּבְמִשְׁיחָה¹⁰⁶ וּבְאִמָּה¹⁰⁷ וּבְסִנְיִין¹⁰⁸
31 שֶׁלָּה - טְהוֹר, שְׂאִין אֵלּוּ חֲבוּר לָהּ¹⁰⁹. אֲבָל הַנּוֹגֵעַ
32 בְּמִלְבָּן¹¹⁰ שֶׁל מִסֵּר הַגָּדוֹל - טְמֵא.

(91) פכ"א מ"ב. (92) נתבאר למעלה בפ"ד ה"ב. (93) במשנה: "בעין", ופירש רבינו: "הטבעת אשר תיעשה מהבגד הנכנס בצוואר הבהמה, כדי שלא תתנגע בקצות הקטרב". הסגנון קצת בלתי בהיר, אבל הכוונה ברורה. וכן פירש גם הר"ש. ונראה להגיה גם כאן ולכתוב "ובעין". (94) קורה, שראשה אחד מחובר לעגלת המחרישה, והשני למרדע. (95) פירוש, החלקים שלא נגעו בטומאה לא נטמאו מפני שאינם חיבור זה לזה. (96) העץ שאוחז בו החורש בשעת חרישה. (97) העץ המעוקם שמרכיבים בו את המחרישה. (98) בית יד של מרכב המחרישה, ובה יטה האדם את המחרישה לכיוון הרצוי לו. (99) טבעת המחוברת למחרישה. (100) שני עצים התחובים בנקב שבעול ("ערוך"). (101) עצים שבצידי המחרישה השוכרים את גושי העפר. (102) שם מ"ג. (103) משור. למשורים גדולים עושים יד מכאן ויד מכאן, ושני אנשים מנסרים בהם

נטמא הקורדום נטמאו עמו שלוש אצבעות מהקת הקרובות ליד האדם. (54) החלק שבין יד האדם לברזל. (55) שם מ"ה. (56) הנוגע בקת במקום המרוחק מן הברזל יותר מטפח - לא נטמא. מרחק של טפח בין ידו של אדם המשתמש בקורדום לבין הברזל, מספיק למלאכה הרגילה.

1 יב. שְׂרִיר⁵⁷ הַפְּרָגֶל⁵⁸ - טֶפַח⁵⁹; וְיָד מְקַבֶּת⁶⁰ שֶׁל
2 מִפְּתָחִי אֲבָנִים⁶¹ - טֶפַח. יָד קָרְנָס שֶׁל זֶהֱבִים⁶² -
3 טֶפַחִים, וְשֶׁל חֲרָשִׁים⁶³ - שְׁלֹשָׁה⁶⁴. שְׂרִיר מִלְּמַד
4 הַבֶּקֶר⁶⁵ - אַרְבָּעָה טֶפַחִים סָמוּךְ לְדֶרֶךְ⁶⁶. יָד קָרְדָם
5 שְׁחוּפְרִין בּוֹ בִּירִירִין שֶׁל מֵיִם⁶⁷ - אַרְבָּעָה טֶפַחִים;
6 וְיָד קָרְדָם שֶׁל נִפְוֶשׁ⁶⁸ - חֲמִשָּׁה. וְיָד בֶּן פִּטְיֵשׁ⁶⁹ -
7 חֲמִשָּׁה; וְשֶׁל פִּטְיֵשׁ - שֵׁשָׁה. וְכֵן יָד קָרְדָם שֶׁל
8 בְּקוֹעַ⁷⁰ וְשֶׁל עֲדִיר⁷¹ - שֵׁשָׁה. יָד מְקַבֶּת שֶׁל סִתְחִין⁷²
9 - שֵׁשָׁה. שְׂרִיר הַמִּרְדֵּעַ הַסָּמוּךְ לַחֲרוּר שֶׁל מִתְּכֶת
10 שְׁבִירָאֵשׁ הַמִּרְדֵּעַ⁷³ - שְׁבָעָה טֶפַחִים. יָד הַמְּגִרָפָה⁷⁴
11 שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים - שְׁמוֹנָה טֶפַחִים, וְשֶׁל סִנְיִין⁷⁵ -
12 עֲשָׂרָה. וְכֹל הַיָּתֵר עַל זֶה, אִם רָצָה לְקַיְּמוֹ - טְמֵא.
13 יָד כֹּל מְשֻׁמְשֵׁי הָאוֹרֶר⁷⁶, כְּגוֹן הַשְּׁפוּדִין
14 וְהָאֶסְפָּלוֹת⁷⁷, אֲפֹלוּ אֲרָפִין כֹּל שֶׁהֵן⁷⁸ - טְמֵאִין⁷⁹.

(57) שם. (58) מחוגה. יד הפרגל הוא שוק המחוגה. (59) אם נשאר טפח מהשוק, אפשר להשתמש במחוגה. ואם נשאר פחות מטפח, אינו ראוי למלאכתו ואינו מקבל טומאה. [יש לציין, שבדין זה מוסר רבינו את השיעור המינימאלי, שלמטה ממנו אין טומאה, ובכל הדינים האחרים מסר את השיעור הגבוה ביותר, שלמעלה ממנו אינו מטמא]. (60) פטיש. (61) אבנים החורתים תמונות או אותיות באבנים. (62) פטיש קטן שידו ארוכה, וצורפי זהב משתמשים בו. הצורף מכה על זהב חם מאוד, וצריך להרחיק את ידו שני טפחים מן הזהב כדי שלא ייכווה. (63) חרשי ברזל. (64) החרש מטפל בברזל מלובן, ומכה עליו בשתי ידיו ומרחיק שלושה טפחים מן הברזל. (65) אם נשבר. (66) הברזל שבקצה המלמד. השיעור ארבעה טפחים הוא הנמוך ביותר, ופחות מזה אינו מטמא, מפני שאינו ראוי למלאכתו (ראה הערתנו בדין שיירי הפרגל). (67) קורדום שחופרים בו סביב האילנות, כדי שיתקבצו שם מים (במשנה, הגירסא: בדידן). (68) ששוכרים בו אבנים (רבינו בפירושו. כנראה הכוונה לאבנים לא גדולות המפריעות את החרישה). (69) קטן מפטיש. (70) שמבקעים בו עצים. (71) חופרים בו את האדמה כדי להכשירה לזריעה. (72) מסתתרי אבנים גדולות. (73) בקצה שכנגד הדרבן. (74) כעין כף גדולה "אשר יניעו בו המאכל" (רבינו בפירושו. הכוונה לתרווד שבוחשים בו את התבשיל). (75) שמערבבין בה את הסיד. (76) ידות הכלים שתשישם הוא להכניסם באש. (77) כלי ברזל שצולים עליו בשר על האש. (78) כל אורך שהוא, אפילו גדול הרבה. (79) מפני שיד ארוכה מגינה על האדם המשתמש בכלים אלה.

15 יג. מְקַלָּה⁸⁰ שֶׁעֲשָׂאָהּ יָד⁸¹ לְקָרְדָם - הָרִי הוּא חֲבוּר
16 לְטְמֵאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, וְאִם נִגְעָה טְמֵאָה בְּמִקְלָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הריקום) מעבירים אותם. (124) החוטים היוצאים משפת הבגד. (125) שאין בדעתו של האורג לארוג אותם בבגד. (126) חוטי הערב, שהוכנסו כבר לשתי, אבל לא הירקם עדיין לאריג. (127) חוטי השתי הנמצאים בין הכוור העליון והתחתון. (128) חוט כפול על גבי ארגמן. החוט הכפול מחובר ליריעה שבה ירקמו חוטי ארגמן. (129) חוטים היוצאים משפת הבגד שהאורג יארגם בבגד.

טז. הנוגע¹³⁰ בצמר שעל האימה¹³¹ ובאשויה¹³² - טהור. הנוגע בפסקה¹³³: עד שלא פרעה¹³⁴ - טמא¹³⁵; משפרעה¹³⁶ - טהור¹³⁷.

(130) שם. (131) מקל שהצמר הבלתי טווי כרוך עליו, וממנו טווים חוטים. (132) הכוש אשר עליו המטווה שירקמו בו, וחוטי צמר אלה מחוברים לבגד (רכינו בפירוש). הברטנורא מפרש שאשויה עשויה גם כן לכרוך עליה צמר כדי לטוות, ותבניתה אחרת מתבנית אימה. (133) כוש קטן שכורכים עליו המטווה עד שנעשה כעין כדור. (134) כל זמן שנשאר על הכוש מטווה המכפה אותו. (135) אם נגעה טומאה בצמר נטמא הכוש (ויש מפרשים: אם היה הכוש טמא, נטמא הנוגע בצמר הכרוך עליו כאילו נגע בכוש). (136) כשעץ הכוש מגולה לאוויר. (137) אם נגעה טומאה בצמר - לא נטמא הכוש, וכן להיפך.

יז. החוט¹³⁸ שהשיליו¹³⁹ למחט, אפלו קשור משני צדידין¹⁴⁰ - אינו חבור¹⁴¹. הכניסו לבגד - החוט חבור לבגד, ואין המחט חבור לבגד¹⁴². ואין החוט פלו חבור לבגד, אלא פלו שהוא לצרף התפירה - חבור¹⁴³; שאינו לצרף התפירה - אינו חבור. החוט שפרש מן הבגד¹⁴⁴, אפלו מאה אמה - פלו חבור¹⁴⁵. חבל שקשור בחרס¹⁴⁶, אפלו מאה אמה - פלו חבור¹⁴⁷. קשר בו¹⁴⁸ חבל אחד - מן הקשר ולפנים¹⁴⁹ חבור, מן הקשר ולחוץ אינו חבור¹⁵⁰. החבל שהוא קשור בקפה - אינו חבור¹⁵¹, אלא אם פן תפר¹⁵².

(138) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. (139) צ"ל שהשחילו (הגר"א בתוספתא). פירוש, הכניס החוט לאוזן המחט. (140) בשני ראשי החוט עשה קשרים עבים שאינם עוברים דרך אוזן המחט. (141) ואם נגע בחוט - לא נטמא המחט, וכן להיפך. והוא הדין אם קשר שני ראשי החוט זה לזה. (142) משום שהחוט יישאר בבגד, ואת המחט יוציאו. (143) נראה שהכוונה לכל אורך התפירה שהבגד צריך לה, ואפילו אם העביר את המחט בבגד פעם אחת בלבד. (144) נפרמה התפירה ויצא החוט. (145) מתקבל על הדעת שיחזור ויתפור באותו החוט, ולכן נידון כצורך התפירה. ועוד טעם: מכיון שהיה כבר מחובר, לא נפסק חיבורו כל זמן שלא ניתק לגמרי. (146) קשור מתחת לשפת הבולטת לחוץ. (147) משתמשים בו להעלות מים מן הבור. (148) בחבל הקשור בחרס. (149) בכיוון הכלי, היינו החבל הראשון. (150) מפני שקל להתירו, כשאינו צריך לחבל ארוך כל-כך. (151) מדובר בקופה קלועה בענפי עצים, והחבל מתחלק לפעמים ונופל. (152) ראה למעלה ה"ב.

קורות עבות, זה מושך לכאן וזה לכאן. (104) ביד זו או בשניה. (105) מפני שהידות קבועות, ואין מסירים אותן שלא בשעת מלאכה. (106) חוט הוא חבל עגול, ומשיחה - רחבה (באידיש - באנד). שתי ידות המגירה קשורות זו לזו למעלה בחוט או משיחה. (107) עץ התקוע בשתי הידות לכל אורך המגירה. (108) עץ קטן הנתון בתוך החבל ומונח על האמה, והוא מותח את ברזל המגירה. ויש נותנים שני סניפים או יותר. (109) מפני שמפרקים אותם שלא בשעת מלאכה, אבל בתי היד קבועים תמיד בברזל המגירה, והם כלי עץ משמשי מתכת. (110) מסגרת עץ גדולה ומרובעת, ובאמצעה נתון ברזל המגירה הגדולה שגוזרים בה קורות עבות המונחות על עמודים. כדי לנסר במגירה זו, עומד אדם אחד למעלה על גבי הקורה או העמוד, והשני עומד על הארץ, ומושכים את המלבן שהברזל מחובר בו בזקיפה.

טו. מכבש¹¹¹ של חרש¹¹² שנטמא הרמה¹¹³ שבו, הנוגע במכבש - טהור. מגרה¹¹⁴ שנטמא, הנוגע בקשטנית שהיא לפופה עליו - טהור, שאינה חבור. קשת שהיתה מתוחה והחץ משובץ עמה¹¹⁵ ונטמא החץ, הנוגע ביהר ובקשת - טהור, ואפלו קשהיה מתוחה. וכן מצודת האישות¹¹⁶ שנטמא החץ שלה - לא נטמאת המצודה, אפלו קשהיה מתוחה. וכן¹¹⁷ מסכת¹¹⁸ נסיכה¹¹⁹ שנטמאת בשעת האריג: הנוגע בפכד העליון והתחתון¹²⁰, ובנירים¹²¹ ובקירוס¹²², ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן¹²³, ובעירה¹²⁴ שאינו עתיד להחזירה¹²⁵ - טהור, שכל אלו אינן חבור לבגד; אבל הנוגע בנפש המסכת¹²⁶, ובשתי העומד¹²⁷, ובפפל¹²⁸ שהעבירו על גבי ארגמן, ובעירה שהיא עתיד להחזירה¹²⁹ - טמא, שכל אלו חבורין לבגד.

(111) שם. (112) נגר. הנגר נותן במכבש את הנסרים העוקמים כדי ליישרם. (113) הברזל המהדק את שני חלקי המכבש. (114) במשתנו "קשתנית", ומפרש רבינו שם: "קשת המקבת שאוחזו ידו עליו בעת שנוקב". ונראה שיש להגיה שם ולגרוס: "המנקבת" במקום "המקבת". וגם כאן רצוי לגרוס "מנקבת" במקום "מגירה". (115) החץ נתון על היתר (החבל המחבר את שתי קצות הקשת) וקצהו התחתון מונח על עץ הקשת באופן המעכבו מלעזוב מקומו. (116) מין עכבר עיוור, והוא מכרסם שרשי ירקות ותבואה, וצדים אותו במלכודת מיוחדת שיש בה חץ ההורג את האישות. (117) שם פכ"א מ"א. (118) כלי האריגה. (119) שכורכים עליה החוטים העומדים לאריגה. (120) כלי האריגה ("נול" בשפה המקובלת כיום) מורכב משתי קורות עגולות, שעל העליון כרוכים חוטי השתי המחברים אותו עם התחתון, מפני שהן כבדות נקראות "כוברד". (121) החוטים הארוגים על הקנים. (122) מסרק שבו מכים על חוטי הערב כדי להרקם. (123) דרך אורגי ארגמן לתת עליהם (ויש אומרים - ביניהם) חוטי צמר פשוטים, כדי להגן על הארגמן היקר, וכשגומרים את האריגה (או את

יום ש"ק ג' ניסן ה'תש"פ

פרק אחד ועשרים

1 יבאר כמה שיעור הנימים של כל הדברים והיותר על אלו השיעורים. ודין החבל שמסרגים המיטות מאימתי הוא חיבור לטומאה. ודין מיטה שהיא טמאה מדרס ומזון יוצא ממנה עד עשרה טפחים וכו'. כרע שהיתה טמאה מדרס וחיברה למיטה וכו'.

1 א. החוטין² היוצאין מן האריג³ ושבתחלת היריעה ושססופה, והן הנקראין נימין, כמה שיעורן⁴? של סדין ושל סודרין⁵ ושל צעיף⁶ ושל פליון של ראש⁷ - שש אצבעות⁸; ושל חלוק שהוא קרוי⁹ מתחלתו ועד סופו ואחר שלובשין אותו מקבצין אותו בלולאות - שיעור חוטיו עשר אצבעות¹⁰. הפגוס¹¹ והרדיד¹² והטלית¹³ - שלש אצבעות. וכל היתר על השעורין האלו - הנוגע בו טהור, אף על פי שהבגד טמא במדרס¹⁴ או בפשאר טמאות. ואין צריך לומר, שאם נגעה טמאה ביתר - שהבגד טהור.

2 כלים פרק כ"ט, משנה א. 3 מצדי האריג יוצאות שאריות חוטים שלא נארגו. 4 שיהיו נידונים כחיבור לאריג. 5 מטפחת גדולה לעטיפת הראש והכתפיים. 6 מטפחת דקה וקטנה. 7 מין כובע מחודד בראשו. 8 הן חיבור עם הבגד ואם נגעה טמאה בבגד נטמא, וכן להיפך. אבל חלק הנימין למעלה משיעור זה אינו חיבור. 9 פתוח מאחוריו. 10 מפני שעשויים לקשירה הם יותר ארוכים. 11 במשנה כתוב "נימי סגוס", ורצוי להגיה כך גם בדברי רבינו. סגוס הוא בגד עב מאוד, שלובשים אותו בימות הגשמים וציציות קצרות בולטות על כל פניו. 12 צעיף דק. 13 בגד עליון רגיל. 14 זב והדומים לו מטמאים את הכלים ששכב, ישב או דרס עליהם ועושה אותם אב הטומאה. טומאה זו נקראת טומאת מדרס ודיניה נתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב.

11 ב. נימי הכפה של ראש¹⁵, והמסוה שמוציחין הערביים¹⁶ על פניהם, והקלקליון¹⁷ השזורין מן השער, והפונדה¹⁸ שלובש האדם על פשו, והשמלה והפרגוד¹⁹ שמוציחין על הפתחים כמו פרכת - נימיהן כל שהן²⁰.

15 כובע שהנשים חובשות. במשנה: כיפה של זקינה. 16 נראה שהכוונה לערביית. 17 חגורה של צמר. במשנה: והקולקין. 18 כעין גופייה שבזמננו. 19 מסך הפתח. 20 כל אורך שהוא - חיבור.

16 ג. משקלת²¹ שנטמאת - הרי שנים עשר טפח²² מן החוט שלה חבור לה; וכל הנוגע בחוץ לשנים עשר טפח - טהור. ומשקלת של חרשים²³ - שמונה עשר טפח; ושל בנאין²⁴ - חמשים אמה. והיתר על מדות אלו, אף על פי שהוא רוצה בקיומו²⁵ - טהור.

21 שם משנה ג. חוט ארוך ובסופו קשורה חתיכת עופרת

ומשתמשים בו לבדוק אם נדבכי החומה מונחים ישר זה על גבי זה. 22 שיעור זה נקבע לבנאים שעוסקים בניינים קטנים. 23 נגרים שבונים בתי עץ. 24 בוני מגדלים גבוהים. 25 דעתו לקיים את החוט כמו שהוא ולא לגזור את המיותר.

21 ד. משקולות של סדין ושל צירין, אפלו ארפין כל שהן²⁶ - טמאין²⁷.

26 ללא הגבלת ארכם. 27 אם נגעה טמאה במשקולת - נטמא כל החוט.

23 ה. חוט מאזנים²⁸ של זהבים²⁹, של פלס³⁰, ושל שוקלי ארגמן טוב, שאוחז השוקל בו ותולה המאזנים מידו - שלש אצבעות³¹. קנה שלה³² וחוטיה³³ - כל שהן. חוטי מאזנים של מוכרי עששיות של מתכות וכיוצא בהן³⁴ - שלשה טפחים. קנה שלה וחוטיה - שנים עשר טפחים. חוט מאזנים של חנונים ושל בעלי בתים - טפח. קנה המאזנים וחוטיה - שלשה טפחים. חוט מאזנים של צמרים³⁵ ושל שוקלי זכוכית - טפחים. קנה מאזנים וחוטיה - תשעה טפחים. והיתר על השעורין אלו - אינן חבור.

28 מאזני יד מורכבים מקנה של עץ או מתכת ושתי כפות קשורות בחוטים בקצות הקנה ובאמצעו מחוברת הלשון המתנועעת במסגרת, והשוקל אוחז בחוט הקשור בראש המסגרת. 29 מוכרי זהב. 30 מין בד משובח המיוצר בעיר פלוסא שבמצרים (ביומא לד, ב: בשחר היה (הכהן הגדול) לובש פלוסין של יב מנה). 31 בחוט קצר אפשר יותר לדייק במשקל מאשר בארוך, ולפיכך רגילים להשתמש בחוט קצר כששוקלים דברים יקרים. 32 שכפות המאזניים קשורות בו. 33 המחברים את הכפות לקנה. 34 דברים זולים שאין מדקדקים כל כך לשקול עין בעין. 35 מוכרי צמר.

34 ו. החבל שמוסרגין המטות³⁶ מאימתי הוא חבור לטמאה? משיסרג בו שלשה בתים³⁷. והנוגע בחבל מן הקשר³⁸ ולפנים³⁹ - טמא. מן הקשר ולחוץ: עד שלש אצבעות⁴⁰ - טמא, מפני שהן צרכיו של קשר הרי הן מפלל המטה; וחוצן לשלש אצבעות - טהור, שאינו לצורך הפלי, שאפלו פסקו⁴¹ אין הקשר נתר⁴².

36 קושרים היו חבלים בארבעת קירות המיטה וקולעים אותם בתבנית סורג (שבכה), עם ריווח גדול בין החבלים כעין חלונות. 37 כל ריבוע של הקליעה נקרא "בית". כל זמן שלא סרג שלושה בתים אין קשר בין המיטה לחבלים. 38 קשר הסריגה (הר"ש מפרש שהכוונה אם קשר חבל אחר לחבל הסרוג, אבל רבינו מפרש כאמור לעיל). 39 לצד שנסרג. 40 בפחות משיעור זה יינתק הקשר מכובד השוכב על המיטה. 41 אם חתך חלק זה. 42 והסריגה תתקיים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן המיטה. (56) אם דרס על המזון בעשרה טפחים הראשונים היוצאים מן המיטה. (57) כל המיטה וגם עשרת הטפחים הקרובים דינם כמדרס הזב. ואף על פי שהמזון, כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס - כשהוא מחובר למיטה דינו כמיטה. (58) אם דרס על המזון במקום המרוחק מן המיטה יותר מעשרה טפחים. (59) הכל טהור מטומאת מדרס מפני שהמזון אינו ראוי למדרס. מובן שאם נגע הזב במזון נטמא טומאת מגע הזב ונעשה ראשון לטומאה, אבל כשדרס עליו ולא נגע בו, כגון שהיה איזה דבר מפסיק בין הזב ובין המזון - הרי הוא טהור לגמרי. [נתבאר בהלכות טומאת משכב ומושב, שמדרס הזב מטמא אפילו מאה סדינים המונחים זה על גבי זה, והוא דורס על העליון]. (60) תוספתא שם בבא מציעא פרק ט הלכה ג. נימוק ההבדל בין מדרס לשאר טומאות נתבאר בתוספתא עצמה: המזון כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס ומיטמא רק כחלק מן המיטה, ומחוץ לעשרה טפחים אינו מצרכי המיטה, אבל בשאר טומאות גם המזון כשהוא לעצמו ראוי לקבל טומאה ולפיכך כולו חיבור. (61) משמיענו רבותא, שאפילו בטומאת משקין שהיא גזירת חכמים - כולו חיבור.

- י. מטה השמאה מדרס וקרף לה מזון. ⁶² - הפל טמא מדרס. ⁶³ הפרישו. ⁶⁴ - המטה מדרס פשהיתה, והמזון מגע מדרס. ⁶⁵ היתה טמאה טמאת שבעה. ⁶⁶ וקרף לה מזון - פלה טמאה טמאת שבעה. ⁶⁷ הפרישו - היא טמאה פשהיתה, והמזון טמא טמאת ערב. ⁶⁸ היתה טמאה טמאת ערב וקרף לה מזון - הפל טמא טמאת ערב. ⁶⁹ הפרישו - היא טמאה טמאת ערב, והמזון טהור. ⁷⁰

(62) אחר שנטמאה במדרס הזב. (63) גם המזון, מפני שהוא טפל למיטה ונעשה כחלק ממנה. (64) אחר שכרכו ונטמא מדרס. (65) יום אחד. מכיוון שלא היה כרוך על המיטה בשעה שדרס עליה הזב, וטומאתו באה לו אחר כך בעקיפין מפני שנטפל למדרס - נתבטלה זיקתו למיטה ובטלה טומאתו, אבל טומאת מגע מדרס, שבאה לו מכוח עצמו על ידי נגיעתו במיטה - לא בטלה. (66) במגע או באוהל המת שהם מטמאים שבעה ימים. [גם טומאת מדרס היא טומאת שבעה, אבל יש בה גם חומרות יתירות על טומאות מת. וסתם "טומאת שבעה" מגדירה טומאת מת]. כל דבר שהוא טמא שבעה ימים הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים. (67) כמו בטומאת מדרס. (68) יום אחד ככל נוגע באב הטומאה. (69) כמו בטומאת שבעה. (70) ולא נטמא בנגיעה במיטה, מפני שוולד הטומאה אינו מטמא כלים.

- יא. מטה שפרף עליה מזון ונגע בהן המת - הפל טמא טמאת שבעה. פרישו - טמא טמאת שבעה. נגע בה שרץ וביוצא בהן - טמאין טמאת ערב. פרישו - טמאין טמאת ערב.

- יב. פריע. ⁷¹ שהיתה טמאה מדרס. ⁷² וחברה למטה. ⁷³ - המטה פלה מדרס. ⁷⁴ פרישה - הפריע טמאה מדרס פשהיתה, והמטה מגע מדרס. וכן אם היתה הפריע

- ז. חבל היוצא מן המטה. ⁴³ שהיא טמאה: עד סוף ארבעה טפחים. ⁴⁴ - הנוגע בו טהור, שאינו מצרכי המטה, לפי שאינו ראוי לכלים. ⁴⁵ מתחלת חמשה ועד סוף עשרה - טמא. ⁴⁶ מפני שתולין בו את המטות; מעשרה ולחוץ - טהור, מפני שהוא יתר על צרף המטה.

(43) אחר שנגמרה הסריגה. (44) במשנה: "עד ה' טפחים טהור", אולם בתוספתא בבא מציעא פרק ט הלכה א אמרו "חמישה כלמעלה" ומפרש רבינו "חמישה" היינו הטפח החמישי, וכולו דינו כיותר מחמישה ומשום זה כתב כאן "עד סוף ארבעה טפחים - טהור". דעתו, שהתוספתא אינה חולקת על משנתנו אלא מפרשת כוונתה, ולכן פסק כמותה. (45) כשגומרים את הסריגה קושרים את החבלים קשר מהודק וחזק ולפיכך אין צורך להשאיר שלוש אצבעות. [ואולי הכוונה כאן לחבל שמחוץ לשלוש אצבעות, אבל שלוש אצבעות הראשונות הן חיבור ומטמאות]. בהדינים הקודמים הקצר מקבל טומאה והארוך לא, ובנידון כאן - להיפך. (46) כל החבל אפילו החלק שלמטה מארבעה טפחים.

- ח. אבנט של אריג שמקיפין. ⁴⁷ אותו על המטה פרי לקפץ איברייה. ⁴⁸ והוא הנקרא מזון, שמקצתו יוצאה מן המטה: עד עשרה טפחים - הרי הוא מצרכי המטה; יתר על פן - אינו מצרכי המטה. ומזון שפלה, אם נשאר ממנו שבעה טפחים פרי לעשות ממנו חבק לחמור. ⁴⁹ - הרי זה מקבל טמאה.

(47) כורכים סביב המיטה וקושרים קשר מהודק. (48) לחבר ולהדק את חלקי המיטה שלא יתפרקו. (49) להניחו על המרדעת של החמור (רבינו בפירושו. ולא ביאר לשם מה מניחים אותו, ואולי צריך להיות "תחת המרדעת" ומניחים אותו על החמור כדי להגן על עורו).

- ט. מטה שהיתה טמאה מדרס. ⁵⁰ ומזון יוצא ממנה. ⁵¹ עד עשרה טפחים - הרי הוא אב טמאה. ⁵² במטה עצמה והפל מדרס; מעשרה ולחוץ - הרי הוא פמגע מדרס. ⁵³ דרס. ⁵⁴ הזב על המזון היוצא: ⁵⁵ מעשרה ולפנים. ⁵⁶ - הרי המטה פלה מדרס. ⁵⁷ מעשרה ולחוץ. ⁵⁸ טהורה. ⁵⁹ במה דברים אמורים? למדרס. ⁶⁰ אכל לשאר טמאות, אפלו מאה אמה - פלו חבור. פיצד? מזון שהוא פרוץ על המטה והקנים קצתו לאהל המת או שנגע שרץ בקצתו או שנפלו משקין טמאין על מקצתו. ⁶¹ - נטמאת המטה, ואפלו היתה הקצה שנטמא יוצא מן המטה מאה אמה.

(50) ששכב או ישב עליה זב והדומים לו. (51) כששכב הזב על המיטה היה חלק המזון כרוך עליה. (52) ומטמא אדם וכלים הנוגעים בו. (53) חלק זה אינו צורך המיטה ולפיכך לא נטמא עימה, אבל נטמא מפני נגיעתו בחלק שהוא אב הטומאה ונעשה ראשון לטומאה. (54) נתבאר כבר שהמונח "דרס" כולל שכיבה, ישיבה, רכיבה וכו'. (55) החלק היוצא

שמיטמא טומאת שבעה, ואפילו בלי נגיעה ישירה. בגד שאין בו כשיעור הזה - אינו ראוי למדרס (שבת כז, ב). (4) השפה הכפולה, מצטרפת לשלוש על שלוש. כחכמים בכלים פכ"ח מ"ז. (5) שבת כז, א. כרבא אחר שחזר בו. (6) סתם בגד האמור בתורה, מצמר או מפשתן. (7) המלה "או". (8) שם סג, ב. (9) אין דעתו לארוג יותר. ראה תוספות שם ד"ה מניין. נראה שדין זה נאמר בכל הבגדים ולא בצמר ופשתים בלבד. (10) שהרי אינו ראוי למדרס.

ב. הבגדים העבים¹¹ ביותר, כגון הלבידין והנמטין¹² בקשין, או הבגדים הרפין ביותר, כגון בגדי פשתן של מצרים שהפשוך נראה מתחתן¹³ - אינן מקבלין טמאה עד שיהיה בקרע שלשה על שלשה טפחים, בין למדרס בין לשאר טמאות.¹⁴

(11) כלים פכ"ח מ"ח. (12) סדינים עבים ושמיות. (13) מפני דקותם, הם שקופים. (14) מטליות קטנות מבד גס ביותר או דק ביותר, אינו ראוי לכלום.

ג. כל¹⁵ הקליעות¹⁶ מקבילות טמאה פבגדים, אחד הקולע חוטים ועשאן פיה¹⁷ או האורגן ועשאן אבנט¹⁸ וכיוצא בו; חוץ מקליעה שעושים הצמרים לקשר בה הצמר¹⁹, שהיא טהורה²⁰. הקלע²¹ שביט קביל אכן שבה²² ארוג או עור - מקביל טמאה. נפסק בית אצבע שלשה²³ - טהורה²⁴. נפסק [בית] הפקיע²⁵ שלשה בלבד - עדין היא בטמאתה²⁶. המקמורות והרשתות²⁷ - מקבלין טמאה²⁸. והחרס²⁹ - מקביל טמאה מפני זוטו³⁰, מפני שעניי אותה השבכה דקין ביותר והרי היא פבגד. העושה פגד³¹ מן החרס - טהור; מן זוטו - מתטמא.

(15) עדיות פ"ג מ"ד. (16) דברים הקלועים כרשת. (17) חגורה צרה ודקה (כלאים פ"ט מ"ט). (18) חגורה רחבה. (19) חבילות צמר לא ארוג. (20) מפני שנקביה גסים. (21) עדיות שם מ"ה. נשק פרימיטיבי לזרוק אבנים על האויב. דוד השתמש בנשק זה במלחמתו עם גלית. (22) המקום שמניחים בו את האבן המוכנה לקליעה. (23) המקום שבו אוזו הקולע באצבעו בשעת זריקת האבן. כשנפסק מקום זה, אי אפשר לקלוע. (24) אינו מקביל טומאה. (25) מקום בקלע שאוחזים בו ביד שנייה בשעת קליעה. (26) כלומר, עדיין היא ראויה לקבל טומאה. זה אינו מעכב את הקליעה. (27) כלים פכ"ג מ"ה. (28) ככל הקליעות. (29) רשת מיוחדת לצוד דגים, והיא עשויה מחוטים קשורים זה בזה ואינם ארוגים. (30) בשפת הרשת עושים כעין כיס, ופיו צר, ושמים שם אוכל פתיון לדגים. כים זה נקרא "זוטו", ודינו כבגד. (31) שם פכ"ח מ"ט.

ד. עשה חלוק³² מן המשמרת³³, אם יש בו שלשה על שלשה - מקביל טמאה³⁴.

(32) תוספתא כלים, בבא בתרא פרק ה"ג. (33) מסננת של משקין. (34) אף-על-פי שביטלה בידיים ממלאכתה הראשונה, היא מקבלת טומאה כדין חלוק.

טמאה טמאת שבעה וחברה למטה - המטה פלה טמאה שבעה, כאלו נגע המת פכרע שלשה⁷⁵. ואם היה על המטה⁷⁶ - טהרה והפכרע בכללה⁷⁷. ואם פרשה קדם הזיה - הפכרע טמאה טמאת שבעה כשהיתה, והמטה טמאה טמאת ערב⁷⁸. היתה הפכרע טמאה טמאת ערב וחברה למטה - הכל טמא טמאת ערב. פרשה - היא טמאה טמאת ערב, והמטה טהורה. שאין הטמא טמאת ערב מן המת מטמא לא אדם ולא פלים, מפני שהוא ולד, כמו שבארנו. וכן הדין בשן של מעדר⁷⁹ שנוטמא במת ואחר כך חפרו למעדר.

(71) רגל של מיטה. (72) שדרס עליה הזב כשהייתה מופרשת מן המיטה (רבינו בפירושו למשנה). (73) טהורה. (74) מכיוון שהכרע מעמיד את המיטה, הרי כולה זקוקה לכרע הטמא ולפיכך היא מתטמאה כמחובר לטמא. ואין זה דומה למזון שאין המיטה צריכה לו כל כך ויכולה להתקיים ולהשתמש בה זמן רב בלי המזון. (75) המחובר לה כשנטמאה. (76) מי אפר פרה כדי לטהרה מטומאת מת. (77) אף על פי שמי ההזאה לא נפלו על הכרע שהוא הגורם לטומאת המיטה. (78) ואינה צריכה הזייה. (79) כלי שמשתמשים בו לפורר את האדמה ולהכשירה לזריעה. כללו של דבר: אם מחברים לאיזה כלי שהוא חלק טמא שהכלי צריך לו - עוברת הטומאה על כל הכלי כל זמן שהם מחוברים, ואם הפרידם פקעה טומאה זו מהכלי, אולם, נטמא מפני נגיעתו באותו החלק שהיה טמא מחמת עצמו, ונעשה ראשון. ואם הכלי הטמא היה רק ראשון לטומאה וחיברו לו כלי טהור - מתפשטת גם כן טומאתו על כל הכלי, אבל כשפירש נטהר הכלי המחובר לו לגמרי, שהרי כלי אינו מתטמא במגע בראשון לטומאה.

פרק שנים ועשרים

(1) יבאר כמה שיעור הבגד להתטמא למידרס ולטומאת מת ולשאר טמאות. ודין בגד הראוי לקבל טומאה. ואם נטמא החלוק מאימתי הוא טהור.

א. כמה² שיעור הבגד להתטמא? שלשה טפחים על שלשה טפחים - למדרס³; ושלש אצבעות על שלש אצבעות מכונות עם המלל⁴ - לטמאת המת או לשאר טמאות. כמה דברים אמורים⁵ פבגדי צמר ופשתים; אבל בגדים של שאר מניין - אין מקבלין טמאה מפל הטמאות אלא אם כן היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יתר. שגאמר: או בגד⁶. מפי השמועה למדו, שבא הפתוב⁷ לרבות שלשה טפחים על שלשה טפחים בשאר בגדים לטמאה. כמה דברים אמורים? פקדעים מן הבגדים; אבל האורג⁸ בגד בפני עצמו⁹ פל שהוא - הרי זה מקביל שאר טמאות, חוץ מטמאת מדרס¹⁰, שאין מקביל אותה אלא הראוי למדרס.

(2) כלים פכ"ז מ"ב. (3) לקבל טומאת מדרס הזב החמורה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ה. מְשַׁמֶּרֶת³⁵ שֶׁל יֵין שֶׁפָּלְתָהּ: אִם מְשַׁמֶּשֶׁת מַעֲיִן
2 מְלֹאכָה רִאשׁוֹנָה³⁶ - טְמֵאָה, וְאִם לֹא - טְהוֹרָה.
(35) תוספתא שם. (36) לסנן יין.
- 3 ו. מְטַפְּחוֹת³⁷ סִפְרִים הַמְצִיאוֹת³⁸ - אֵין מְקַבְּלִין
4 טְמֵאָה, מִפְּנֵי שְׁאִינָן מְשַׁמְשִׁין אֲדָם³⁹; שֶׁהָרִי צִיּוֹרָן
5 מַעֲיֵד עֲלֵיהֶן שֶׁבִשְׁבִּיל סֵפֶר נַעֲשׂוּ. וְשְׁאִינָן מְצִיּוֹת -
6 מִתְּטַמְּאוֹת בְּשֶׁאֵר טְמֵאוֹת⁴⁰ חוּץ מִטְּמֵאֵת מְדֻרָּס⁴¹,
7 מִפְּנֵי שְׁאוּמְרִין לֹא⁴²: עֹמֵד וְנֹעֵשֶׂה מְלֹאכְתָּנוּ⁴³, כְּמוֹ
8 שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֶנְיָן מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב⁴⁴.
- 9 ז. כֶּסֶת⁴⁵ הַסִּבְלִים שֶׁמְנִיחִין עַל כְּתִפֵּיהֶן מִפְּנֵי
10 הַמוּט⁴⁶ - מִתְּטַמְּאָה בְּמְדֻרָּס⁴⁷; וּמְשַׁמֶּרֶת שֶׁל יֵין -
11 אֵינָה מִתְּטַמְּאָה בְּמְדֻרָּס⁴⁸.
- 12 ח. בְּגָדִי⁴⁹ שֶׁשָּׁבַע עָלָיו לְצוּרוֹת⁵⁰ - אֵינוֹ מְקַבֵּל
13 טְמֵאָה⁵¹. בָּטָל מִחֻשְׁבֹּתוֹ⁵² - מְקַבֵּל טְמֵאָה⁵³. בַּעַל
14 הַבֵּית⁵⁴ שֶׁעָשָׂה מְטַפְּחוֹת לְחִפּוֹת בֵּהָן כְּתָלִים אוֹ
15 עֲמֻדִים - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה⁵⁵.
- 16 ט. חֲלוּקִי⁵⁶ הַעֲשׂוֹי כְּסִבְכָּה⁵⁷ כְּדִי לְשַׁחֵק בּוֹ שׁוֹתֵי
17 שִׁכְרָה⁵⁸ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה⁵⁹.
- 18 י. כֶּפֶה⁶⁰ שֶׁנִּתְּנוֹ עַל הַסִּפְרִי⁶¹ - טְהוֹר מְלֹקֶחַל טְמֵאֵת
19 מְדֻרָּס⁶², אֲבָל מִתְּטַמְּא בְּמַת וּבְשֶׁאֵר טְמֵאוֹת⁶³.
- 60 שם מ"ה. מצנפת שהנשים חובשות, ומיטמאה מדרס מפני שלפעמים יושבת עליה. (61) כיסה בה את הספר או כרכו (ראה סנהדרין מח, א). (62) מפני שחלה עליה קדושה, אינה ראויה יותר לתשמישה הקודם, ואומרים לו לזב היושב עליה: עמוד ונעשה מלאכתנו (ראה רבינו בהלכות תפילין פ"ד, ט). (63) שאין אומרים בהם "עמוד ונעשה מלאכתנו". ואין זה סותר למה שאמרנו למעלה בה"ו, שמטפחות ספרים אינן מקבלות טומאה, מפני שדבר המקבל טומאה אינו יוצא מתורת טומאה אלא על-ידי שינוי מעשה (ראה למעלה פ"ח ה").
- 64 יא. הַעוֹשֶׂה⁶⁴ אֶסְפָּלָנִית⁶⁵ בֵּין עַל הָעוֹר⁶⁶ בֵּין עַל הַבָּגֵד, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בֵּהָן⁶⁷ שְׁעוֹר⁶⁸ - טְהוֹרִין⁶⁹. עָשָׂה עֲלֵיהֶן מְלֻגְמָא⁷⁰: עַל הַבָּגֵד - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה, שֶׁהָרִי נִתְלַכְלַךְ וְאֵינוֹ רָאוּי; וְעַל הָעוֹר - מְקַבֵּל טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקַנֵּחַ וְרָאוּי לְמִשְׁכָּבוֹ⁷¹.
- 65 שם מ"ג. (65) רטייה (תחבושת) שנעשית מדברים שמנים מעורבים בשעווה. (66) מרח את המשחה על חתיכת עור. (67) בעור ובבגד. (68) השיעור הקבוע להם לקבלת טומאה: בגד - שלושה על שלושה, ועור - חמישה על חמישה. (69) הבגד והעור נמאסים מן המשחה ואינם ראויים לכלום. (70) עשויה מתאנים לעוטות ומקמח. רטייה זו אינה מלכלכת כל כך. (71) ולכן מיטמא גם טומאת מדרס.
- 72 יב. מֵאִמְתִּי יִקְבֵּל הַבָּגֵד טְמֵאָה⁷² מִשְׁיָאֵרָג בּוֹ שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת. וְכָל הַפָּלִים הַנֶּאֱרָגִין בְּמַחֲט, כְּגוֹן הַבֵּיס וְאֶנְפִּלְיָא⁷³ - אֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן.
- 73 יג. כָּל הַפָּלִים⁷⁴ הַנֶּעֱשִׂין עַל גִּבִּי מַחֲט⁷⁵, כְּגוֹן מְצוּדָה - כֵּינֵן שֶׁנֶּעֱשָׂה בֵּהָן בֵּית קְבוּל מְלֹאכְתָּן מְקַבְּלִין טְמֵאָה.
- 74 שם. (75) הגר"א בהגהותיו לתוספתא מפרש, כמו אריגת הפוזמקאות שמתפרקת כולה אם אין עושים שפה בסוף האריגה, ו"הנארגים במחט" פירושו שתוחבים את חוט הערב באוזן המחט, ומכניסים לתוך השתי.
- 76 יד. סִבְכָּה⁷⁶ שֶׁמְנִיחוֹת הַבְּנוֹת בְּרָאשֵׁיהֶן: אִם הִתְחִיל לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מִפִּתְיָה⁷⁷ - אֵינָה מְקַבְּלַת טְמֵאָה עַד שֶׁיִּגְמַר קִרְקָעִיתָהּ⁷⁸; וְאִם הִתְחִילָה מִקִּרְקָעִיתָהּ - אֵינָה מְקַבְּלַת טְמֵאָה עַד שֶׁיִּגְמַר אֶת פִּתְיָהּ. וְשִׁבְסִיָּה⁷⁹

- 1 **מִקְבֵּלֶת טִמְאָה בְּפָנֵי עֲצָמָה⁸⁰. וְחוֹטִיָּה⁸¹ חֲבוּרָה⁸² לְהָ**
- 2 **לְטִמְאָה⁸³ וְלִהְיוֹת טִמְאָה⁸⁴.**
- 76 כלים פכ"ז, מ"ר. 77 משפתה. 78 סוף השבכה המגיע לאמצע הראש. 79 בד מצוייר או מוזהב התפור על הסבכה לנוי. 80 אפילו אינה מחוברת לסבכה. 81 החוטים שקושרים בה את הסבכה לראש. 82 כשהם מחוברים לסבכה, דינם כחלק ממנה. 83 אם נגעה טומאה בהם - נטמאת גם הסבכה. 84 כשנגעה טומאה בסבכה.
- 3 **טו. סִבְכָּה⁸⁵ שְׁנִקְרָעָה, אִם אֵינָה מִקְבֵּלֶת רֹב שְׁעָר**
- 4 **הָרֹאשׁ - טְהוּרָה.**
- (85) שם.
- 5 **טז. חֲלוּק⁸⁶ שֶׁל בֶּגֶד או שֶׁל לְבָד⁸⁷ או שֶׁל נִיר⁸⁸ -**
- 6 **מְאִימָתִי הוּא גִמְר מְלֹאכְתּוֹ? מְשִׁיפְתָּה אֶת פִּיּוּר⁸⁹.**
- 7 **הַגְּדוּל לְפִי גִדְלוֹ וְהִקְטֵן לְפִי קִטְנוֹ. וְאִם נִטְמָא**
- 8 **הַחֲלוּק - מְאִימָתִי הוּא טְהוּרָתוֹ? מְשִׁיבָלָה וְאֵינּוּ**
- 9 **מְשַׁמֵּשׁ מַעֲיֵן מְלֹאכְתּוֹ רְאִשׁוֹנָה⁹⁰. נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ רֹבּוֹ**
- 10 **מִלְמַעְלָה - עֲדִין הוּא בְּטִמְאָתוֹ⁹¹; רֹבּוֹ מִלְמַטָּה -**
- 11 **טְהוּר. וְאִם נִקְרַע מִבֵּית פִּי - טְהוּר⁹².**
- 86 תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ה ה"א. 87 צמר שנתחבר על-ידי דפיקות חזקות. 88 יש גורסים בתוספתא "עור", נייר רגיל עשוי מעשבים או מעלים. 89 בית הצואר, המקום שמכניסים בו את הראש. דרכם היה לארוג את כל אורך החלוק, ואחר-כך פתחו ותיקנו את בית הצואר. 90 שאינו ראוי ללבושו, ואף-על-פי שהוא ראוי לשימוש אחר. 91 מפני שראוי ללבישה. 92 אין אדם לובש חלוק קרוע במקום זה.
- 12 **יז. הַעוֹשֶׂה⁹³ חֲגוּר מִצּוּאָר⁹⁴ שֶׁל בֶּגֶד⁹⁵ וּמַצְדִּי⁹⁶ שֶׁל**
- 13 **סִדִּין - אֵינּוּ מִקְבֵּל טִמְאָה עַד שְׁיִמְלָל⁹⁷ שְׁפָתוֹתָיו.**
- 14 **עֲשָׂאוֹ מְאֻמָּצֵע הַבֶּגֶד וּמְאֻמָּצֵע הַסִּדִּין⁹⁸ - אֵינּוּ**
- 15 **מִקְבֵּל טִמְאָה עַד שְׁיִמְלָל מִצַּד הַשְּׁנִי⁹⁹.**
- 93 שם ה"ב. 94 צ"ל מצידו (כך היא הגירסא בתוספתא). 95 חתך מן הבגד פס רחב, שמצידו האחד יש לו שפה. 96 פירוש, או מצידו. 97 יתפור ויעשה שפה. 98 ושני צידי החגור בלי שפה. 99 פירוש, גם את הצד השני. [ה'חזון איש' מגיה וגורס: "ומצידו של סדין ... עד שימלול מצד השני. עשאוהו מאמצע הבגד ומאמצע הסדין, אינו מקבל טומאה עד שימלול שפתותיו", ופירוש גירסא מתוקנת זו ברור: מצידו, יש שפה אחת ואינו מקבל טומאה עד שימלול גם את הצד השני שאין לו שפה, ואם עשה מאמצע הבגד, הרי שני צידי האבנט הם בלי שפה - צריך למלול שני הצדדים, ולכן דייק רבינו וכתב "שפתותיו" בלשון רבים. תיקון זה מתקבל מאוד על הדעת].
- 16 **יח. חֲגוּר¹⁰⁰ שְׁפָלוֹ צִדְדֵיּוֹ¹⁰¹ וְאֻמְצָעֵתוֹ קִימָת -**
- 17 **טִמְאָה¹⁰².**
- (100) שם. 101 השפות. 102 בתוספתא שם משום ר' (105) שם פ"ו ה"א. 106 שלוש אצבעות. 107 שלא בלו. 108 עניים משתמשים גם בשיירי בגדים שכאלה (ראה משנה כלים פכ"ח, ח).
- 109 זבחים צד, א. חתיכות קרועות מבגד. 110 טפחים. 111 נראה שהמדובר בשאר מיני בגדים, אבל צמר ופשתים מתטמאים בשלוש על שלוש, אפילו לא הכינים. וזה הוא ההבדל בין שאר מינים לצמר ופשתים, שכתב רבינו למעלה בהלכה א. 112 הכין אותן להשתמש בהן. 113 כל זה נאמר במטלית, היינו חתיכה קרועה מבגד גדול, אבל אם ארגו מלכתחילה לשם בגד קטן - מיטמא אפילו בשאר מינים, כנאמר למעלה בהלכה א.
- 114 מְשִׁלְשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שְׁהִתְקִינוּ לְפָקֶק בּוֹ אֶת הַמְּרִחִץ¹¹⁵ וּלְנַעַר בּוֹ אֶת הַקְּדֵרָה¹¹⁶ וּלְקַנֵּחַ בּוֹ אֶת הָרְחִים¹¹⁷ וְכִיּוּצָא בָּאֵלּוּ: אִם הִשְׁלִיכוּ בְּאִשְׁפָּה - אֵינּוּ מִקְבֵּל טִמְאָה¹¹⁸; תֵּלָא בְּמַגִּיד אוֹ הִנִּיחוֹ אַחֲרָיו הַדֶּלֶת - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִנִּיחוֹ בְּתוֹךְ בִּגְדֵיּוֹ, וְעֲדִין הוּא חָשׁוּב אֲצֵלּוֹ, וּמִקְבֵּל שְׂאָר טִמְאוֹת חוּץ מִטִּמְאָת מִדְּרָס, שֶׁהָרִי הוּא פְּחוֹת מְשִׁלְשָׁה טַפָּחִים.
- 114 משנה כלים פכ"ח ב. 115 לסתום את החור שבכותל בית המרחץ, כדי שלא יצא חומו. 116 לטלטל את הקדירה החמה. 117 לנקותו מן האבק והקמח. 118 במשנה אמרו: בין מוכן בין שאינו מוכן - טמא, דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר: בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן - טהור. ר' עקיבא אומר: מן המוכן - טמא, שלא מן המוכן - טהור. ופירש עולא בשבת כט, ב: "זרקו לאשפה - דברי הכל טהור; הניחו בקופסא - דבר הכל טמא; לא נחלקו אלא שתלאו במגוד (ביתד) או שהניחו לאחורי הדלת וכו'". ר' אליעזר מטמא בשניהם, ור' יהושע מטהר, ור'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 בדור בפני עצמה - טהורה¹³³. אבל שלשה טפחים
21 על שלשה טפחים שנתנו בכדור - הרי הוא כמות
22 שהיה¹³⁴ ומתטמא במדרס¹³⁵. עשהו בדור בפני
23 עצמו - אינו מתטמא במדרס¹³⁶, שהרי התפר
24 ממעטו משלשה על שלשה¹³⁷.

(131) שם פכ"ח מ"א. (132) קיפל את המטלית, וכך
סביבה בגד ועשה כדור. (133) מפני שביטלה מתורת בגד.
(134) חתיכה גדולה כזו אינו מבטל, ועומד להוציאה מן
הכדור. (135) אם ישב על הכדור (רבינו בפירושו למשנה).
במשנה כתוב סתם: "טמא", ורבינו מפרש שהכוונה גם
לטומאת מדרס. [הראב"ד השיג עליו, ודעתו שטומאת מדרס
אין כאן, מפני שכדור אינו ראוי לשיבה. ומה שאמרו
"טמא" הכוונה לשאר טומאות]. (136) במשנתנו: "טהור",
ורבינו שפירש בכבא הקודמת "טמא" היינו טומאת מדרס,
מפרש גם כבא זו בטומאת מדרס. אבל בשאר טומאות,
שמתטמאות בשלוש על שלוש - מיתטמא [והראב"ד לשיטתו
מפרש טהור מכל טומאה שהיא]. (137) ופחות משיעור
זה, אינו ראוי למדרס. והמדובר בשלושה על שלושה
מצומצם, אבל אם נשאו שלושה טפחים מחוץ לתפר -
מטמא מדרס.

פרק שלשה ועשרים

(1) יבאר שהמפץ מתטמא במידרס ובשאר טומאות. שיעור
השק והעור והמפץ לקבל טומאה. המשלים שיעורו בחמור
או בקל ממנו. ודין הנמדדין כפולין. בגד שאר בו שלוש
ונטמא במידרס וניטל חוט אחד מתחילתו. מטלית שהיא
מידרס וטלחה על הקופה או על העור או על בגד או על
שק וכו'. ודין סדין שטמא מידרס ועשאוהו פרוכת או
הטבילה וקרעה קודם שיעריב שמשוה.

א. המפץ² הוא המחצלת שאורגין אותה מן
החבלים ומן הסוף³ ומן הגמא⁴ וכיוצא בהן. ואין
המפץ בכלל פלים האמורים בתורה⁵, ואף על פי כן
מתטמא הוא במדרס⁶ דין תורה, שהרי רבה הפתוב⁷
ב"ל המשבב, וזה ראוי למשבב ועשוי לו. וכן
מתטמא במת⁷ ובשאר טמאות מדבריהן⁸, ככל
פשוטי פלי עין, כמו שבארנו⁹. וזה כלל גדול¹⁰:
שכל המתטמא במדרס - מתטמא בשאר טמאות.

(2) כלים פכ"ד מ"י. (3) קנים הגדלים על שפת הנהרות.
(4) מין עשב חזק. (5) בספר ויקרא טו, לא ו'לב, וכן בספר
במדבר לא, כ - נמנו מיני כלים שונים לענין טומאה, ומפץ
לא נמנה. (6) שבת פד, ב. (7) שם. (8) למדו שם
מקל-וחומר. נחבאר כבר כמה פעמים, שדברים הנלמדים
במידות שהתורה נדרשת בהן, מוגדרים לפעמים בפי רבינו
"מדבריהם" או "מדברי סופרים". (9) למעלה פ"א ה"י
וי"ג. (10) משנה, נדה מט, א: "כל המטמא מידרס, מטמא
טמא מת".

ב. כבר בארנו¹¹, שהפגד מתטמא בשלש על שלש
כמו שבארנו בשאר טמאות, ובשלשה טפחים על
שלשה טפחים למדרס.

עקיבא מטמא בתלאו ביתד, ומטהר באחורי הדלת. ובכסף-
משנה מתפלל מאוד שרבינו פסק כר' אליעזר נגד דעת ר'
יהושע ור' עקיבא. וגדולה הפליאה, שהרי בפירושו למשנה
כתב בפירוש: ואין הלכה כר' אליעזר, ולא מצאתי יישוב
לתמיהה זו.

כג. שלשה¹¹⁹ על שלשה שהיה משלף באשפה: אם
היה בריא¹²⁰ כדי לצרר בו רבע הקב מלח¹²¹ ולא
יקרע - הרי זה מתטמא במדרס¹²², ואם לאו - אינו
מתטמא. אבל אם היה בבית, אם היה בריא אף על
פי שאינו יכול לצרר בו מלח, או שהיה צורר בו
מלח ולא היה בריא - הרי זה טמא מדרס.

(119) כלים פכ"ז מ"א. (120) לא בלה. (121) כחכמים
במשנה. (122) אין דרכו של אדם לוותר לגמרי על מטלית
גדולה ובריאה שזכו. [לשון המשנה: "באשפות - בריא
וצורר מלח, בבית - או בריא או צורר מלח", משמע, ששני
תנאים נאמרו במושלף באשפה: א. בריא; ב. יכול לצרור
בו וכו' וכאן כורך אותם ורבינו ביחד, כאילו תנאי אחד
לפנינו: בריא עד שיכול לצרור בו וכו'. אולם בכבא השניה
"אם היה בבית" מחלקם לשניים. ונראה שרבינו התכוון
בכבא הראשונה במונח "בריא", גם לא בלה וגם חזק].

כד. שלשה¹²³ על שלשה שנקרע ולא הבדילו
הקרעים: אם נותנו על הפסא וכשישב עליו יגע
בשורו בפסא - הרי זה טהור¹²⁴, ואם לאו - הרי זה
מתטמא במדרס.

(123) שם מ"ב. (124) כאילו נחלק לגמרי, ונפרדו חלקיו
זה מזה.

כה. שלש¹²⁵ על שלש שנמחה¹²⁶ ממנה אפלו חוט
אחד, או שנמצא בה קשר או שני חוטין
מתאימין¹²⁷ - הרי זה טהור.

(125) שם. (126) במשנה, "שנמחה" פירוש שנתדקדק
ונחלש. (127) באריגה נכונה, נכנס חוט ערב אחד תחת
חוט השתי, והשני על גביו, ואם היו שני חוטי ערב יחד,
אין זו אריגה טובה, ורואים חוט אחד כאילו אינו. [הר"ש
והברטנורא בשם רבותיו, מפרשים שהפסקא "שני חוטים"
נמשכת גם לקשר, כי קשר בחוט אחד אינו מטהר אלא שני
קשרים סמוכים זה לזה בשני חוטים, אבל על קשר אחד אין
האורג מקפיד כמו שנאמרו בשבת עד].

כו. שלש¹²⁸ על שלש שהשליכה באשפה -
טהורה¹²⁹; החזירה - מקבלת טמאה¹³⁰. לעולם
השלכתה מטהרתה והחזרתה מטמאתה, חוץ משל
ארגמן ושל זהרית טובה, שאפלו היתה על
האשפה - מקבלת טמאה, מפני שהיא חשוכה.

(128) שם. (129) אפילו אם היתה טמאה נטהרה, מפני
שביטלה מתורת בגד. (130) מכאן ולהבא, אבל הטומאה
הקודמת אינה חוזרת (תפארת ישראל).

כז. שלש¹³¹ על שלש שנתנה בכדור¹³² או שעשאה

וכן בכל הצירופים האמורים בהלכה זו ('תפארת ישראל'). מלשון "זה הכלל" שבסוף הלכה זו, יש לכאורה מקום לדייק, שהקל אינו משלים כלל את החמור ממנו, אבל אי-אפשר לפרש כך, שהרי יש להפוך ולומר שהבגד משלים את השק, ויש כאן השלמה בחמור ממנו. ודוחק גדול לומר שחתיכה גדולה אינה משלימה את הקטנה ממנה אלא להיפך. נכתב הר"ש וכן הברטנורא, שהמצטרפים רק בסדר השנוי במשנה, היינו - בגד עם שק, שק עם עור ועור עם מפץ, אבל לא בגד עם עור או שק עם מפץ, וכן דעת ה'תוספות' שבת ער, א ד"ה הואיל, וסוכה יז, ב ד"ה ותני, וכן משמע במשנה מעילה יח, א. וגם מלשונו של רבינו בפירושו שם, וכאן לא גילה דעתו. והר"ש מנמק, מפני שאין דרכם של אנשים לחבר כך, ובטלה דעתו אצל כל אדם (ראה משנה-למלך כאן). (25) בשק עור ומפץ, אין כל הבדל בשיעורם בין טומאת מידרס לטומאות אחרות (למעלה ה"ג). ומה שכתב כאן "טהור מן המידרס", הכוונה לשניים מן הבגד ואחד מן העור, שמתמא בטומאות אחרות בשלוש אצבעות, ואינו צריך להשלמה מן השק. (26) שהרי הטפח מן הבגד יותר מקרב את הטומאה מטפח החסר מן השק. (27) דבר ששיעורו קטן - נקרא חמור, וזה ששיעורו יותר גדול - הוא קל.

ה. בלוי²⁸ נפה וכברה²⁹ שהתקינו³⁰ לשיבה -
טהורין, ואינו מקבלין טמאה עד שיקצצם³¹ ואחר
כך יהיו כמפץ³².

(28) כלים פכ"ז מ"ה. (29) הכוונה לרשת שלהן. כך משמע מלשונו של רבינו בפירושו למשנתנו (ויש מפרשים שהכוונה לדפנות). (30) עשה תיקון קל להקל את הישיבה. (31) יפרידן מן הדפנות. (32) מדובר ברשת עשויה מגמי או מעץ, ואם היא משיער - דינה כשק (רבינו בפירושו). ולמה אין המחשבה עצמה מועילה להוריד לה טומאה, כמו ששנינו בפ"ה ממס' כלים מ"ט: "כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה" (ראה למעלה פ"ח ה"י), מפני שלא אמרו מחשבה מועילה, אלא בדבר שאינו מחוסר מעשה, כדי שתהיינה ראויות לשיבה. וכאן מחוסר מעשה, שאי אפשר לשבת עליה בלי קציצה ('תוספות יום-טוב' כלים פ"ב מ"ז). ובתפארת ישראל פ"ב מ"ד מוסיף ביאור ואומר, מכיוון שהנפה והכברה היו מיוחדות לתשימש אחר ובטלו מתורת אותו תשימש, אין מחשבה מספיקה אלא צריך מעשה ממש המכשירן לתשימש אחר.

ו. חלוק³³ של קטן - אינו מתטמא במדרס עד
שהיה בו פשעור, שלשה טפחים על שלשה
טפחים³⁴. ונמדד כפול³⁵, כברית³⁶. ואילו³⁷ נמדדין
כפולין: בגדים שפולישין אותן על הרגלים ועל
השוקים ואת הראש והמכנסים והפוכע והפיס של
פונדא³⁸. ומטלית שתלאה על השפה³⁹, אם פשוטה
- נמדדת פשוטה, ואם כפולה - נמדדת כפולה.

(33) שם. (34) ואע"פ שהוא בגד שלם, אינו מתטמא בפחות משיעורו. (35) כמו שהוא כשהוא תפור, ואם תחתון אותו לאורכו יהיה בו ששה על שלושה.

(11) פכ"ב ה"א. הלכה זו משמשת מעין הקדמה להלכות הבאות, להודיענו, שהדינים שייאמרו שם נמשכים גם לשיעורי הבגד.

ג. השק¹² - שיעורו ארבעה טפחים¹³ על ארבעה
טפחים; העור - חמשה על חמשה; המפץ - ששה
על ששה. בין למדרס בין לשאר הטמאות. ופחות
מן השיעורין האלו - טהורין מכלום. במה דברים
אמורים?¹⁴ בקרע אחד מהן שנקרע בלא פונה; אבל
הקוצץ בפונה¹⁵ וקוצץ אפלו טפח על טפח למושב
או שלשה טפחים על שלשה טפחים למשכב¹⁶ -
הרי זה מתטמא במדרס¹⁷, בין שהיה הטפח על
טפח שקצץ או השלשה בגד או שק או עור או
מפץ. וכן המקצץ מאחד מהן לאחיה¹⁸ כדי שיאחז
בו בידו, בדרך שעושין קוצצי תאנים שלא יזקו
אצבעותיהן - הרי זה טמא בכל שהוא¹⁹. והוא שלא
יהיה פחות משלש על שלש²⁰, שקל פחות משלש
אצבעות טהור מכלום.

(12) כלים פכ"ז מ"ב. (13) השק ארוג משיער, והוא קשה ואינו ראוי למלאכתו בפחות משיעור זה. (14) ברייתא, מעילה יח, א (ראה משנה, כלים פכ"ז מ"ד). (15) כדי להשתמש במטלית שקצץ לצורך רצוי לו. (16) משמע, שאם קוצץ פחות משלושה טפחים וחישיב עליו למשכב או פחות מטפח למושב - אינו מקבל טומאה, מפני שאינו ראוי לכך אפילו בדוחק. (17) סתם מידרס בין משכב ובין מושב, אינו פחות מהשיעורים שנאמרו למעלה, אבל כשהאדם מייחד חתיכה יותר קטנה למידרס - הרי היא כמידרס. (18) שם. (19) פירוש, בפחות מהשיעורים שנאמרו למעלה. (20) בברייתא כתוב סתם "בכל שהוא", ורבינו הוסיף מדעת עצמו שלא יהיה פחות משלוש על שלוש. [לזכור: שם המספר שנאמר בלשון נקיבה - פירוש אצבעות (לפעמים אמות), והנאמר בלשון זכר - פירוש טפחים].

ד. המחבר²¹ שני טפחים מן הבגד²² ומן השק²³
טפח, שלשה מן השק ואחד מן העור, ארבעה מן
העור ואחד מן המפץ - הרי זה טהור²⁴ מן
המדרס²⁵. אבל אם חבר חמשה טפחים מן המפץ
ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן השק,
שלשה מן השק ואחד מן הבגד - הרי זה טמא
מדרס²⁶. זה הפלל: כל שהשלים שיעורו בחמור
ממנו²⁷ - טמא; מן הקל - טהור.

(21) משנה, כלים פכ"ז, מ"ג. (22) המתמא מידרס בשלושה טפחים. (23) המתמא בארבעה, וביחד יש שלושה טפחים. (24) שהרי אין בו שיעור מלא. דוגמא: שניים מן הבגד עושים שני שלישים משיעור הבגד לטומאה וחסר שליש אחד, וכשאתה מצרף טפח אחד מן השק - הוספת רק רביעית השיעור. וכן ביניים האחרים. מכאן, שאם צירף טפח ושליש מן השק לשניים מן הבגד - מקבל טומאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּטִלָּהּ⁶¹. וְהָיָה עַל הַבִּגְדִים⁶² אוֹ עַל הַשֵּׁקֶט⁶³ - נֶעֱשֶׂה²¹
הַכָּל מִדֶּרֶס⁶⁴, וְהָיָה הַכָּל אֶב טָמֵא. הַפְּרִי־שָׂה - הָרִי²²
הַבִּגְדִים אוֹ הַשֵּׁק רֹאשׁוֹ⁶⁵, שֶׁהָרִי נִגַּע בַּמִּדְרָס,²³
וְהַמְטָלִית אֶב טָמֵאָה כְּשֶׁהָיָה, שְׂאִינָה בְּטִלָּה עַל²⁴
הָאֵרֶג⁶⁶. תִּפְרֹד⁶⁷ הַמְטָלִית עַל הַבִּגְדִים כְּשֶׁטִּלָּאָה מִדֶּרֶס²⁵
אֶחָת⁶⁸ אוֹ מִשְׁתֵּי רוּחוֹת כְּמִין גָּאֵם⁶⁹ - אֵינוֹ חֲבוּר, וְלֹא²⁶
נֶעֱשֶׂה הַכָּל אֶב, אֲלֹא מִגַּע מִדְרָס בְּלֹד. תִּפְרֹד מִשְׁתֵּי²⁷
רוּחוֹת זֶה בְּצֵד זֶה⁷⁰ - הָרִי הֵיא חֲבוּר, וְנֶעֱשֶׂה הַכָּל²⁸
אֶב⁷¹.²⁹

(57) שם פכ"ח ה"ו. (58) סל. (59) המטלית בטלה לגבי הקופה, ויצאה מתורת כלי הראוי למושב, שהרי הקופה אינה ראויה לכך, ולפיכך פקעה ממנה טומאת מידרס ונשאר עליה ועל המחובר לה טומאת מגע מידרס כמו בניטל חוט בהלכה הקודמת. (60) הפרידה מן הקופה או מן העור. (61) האדם ביטלה בידיים מתורת מושב, ופרחה טומאתה. ואין זה דומה לבגד שניטל חוט אחד מתחילתו ואחר-כך השלימו, שאמרנו בהלכה הקודמת שהכול טמא טומאת מגע, מפני שהמטלית מתבטלת לגמרי לגבי דבר שאינו מינה, וכשהפרידה הרי נפסדה לגמרי ואין עליה תורת כלי (רבינו בפירושו). וברור, שאם חישב על המטלית למושב, מקבלת טומאת מידרס מכאן ולהבא (ר"ש). (62) שם. (63) בגד ושק הם מעין המטלית, מפני שהם ארוגים כמותה, ולפיכך לא בטלה המטלית לגביהם. פסק כרבי יוסי ששק נידון כמינו של מטלית צמר או פשתים אף-על-פי שהוא עשוי משיער עזים. (64) כמו בהשלים עליו כל הבגד שבה"ז. (65) טומאת מידרס, שנתפשטה עליו על ידי חיבורו במטלית - פקעה כשהפרישה, אבל טומאת מגע מידרס באה לו מצד עצמו משום שנגע במידרס ואינה נפקעת עם ההפרשה. (66) שהוא מינה. (67) שם מ"ז. (68) של המטלית. (69) גימל יוונית כזה ונשארו שני רווחות בלתי תפורים. (70) פירוש, בשני צדדים מקבילים, כגון מזרח ומערב או דרום וצפון. (71) מטלית תפורה בצורת גאם אינה מחוברת יפה לבגד, אבל כששני צדדים מקבילים תפורים, המטלית מונחת על הבגד כאילו היא דבוקה בה.

ט. שְׁלִשָּׁה⁷² עַל שְׁלִשָּׁה⁷³ שְׁנֵטְמָא בַּמִּדְרָס וְאַחֵר כֶּף³⁰
נִחְלָק - טֶהֱרַ מִן הַמִּדְרָס⁷⁴, וְאֵין בְּקִרְעִים אֵלֹו טָמֵאָה³¹
כָּלָל⁷⁵, וְהֵנָּם כְּשֶׁבִירִי פְלִי שְׁנֵטְמָא. אֲבָל⁷⁶ בִּגְד⁷⁷
שְׁנֵטְמָא בַּמִּדְרָס וְקִרַּע מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ³³
אֲצָבָעוֹת⁷⁸ - אוֹתוֹ הִקְרַע טֶהֱרַ מִן הַמִּדְרָס, אֲבָל טָמֵא³⁴
מִגַּע מִדְרָס; שְׂבִעַת פְּרִישָׁתוֹ מִן הַבִּגְדִים הַגְּדוֹל נְטָמָא³⁵
בְּמִגַּע⁷⁹.³⁶

(72) שם פכ"ז מ"י. (73) מכוונים. (74) מפני שפחות משלושה טפחים אינו ראוי למידרס, כמו שכבר נתבאר כמה פעמים. (75) אפילו טומאת מגע מידרס אין בהם. ואף-על-פי שלטומאת מגע מספיק שיעור של שלוש אצבעות. והטעם, מפני שהקרעים לא נגעו בשלושה על שלושה. פסק כרבי יוסי נגד דעת תנא-קמא. [ונראה שרבינו מסתמך על

(36) כשהוא שלם וראוי לתשמישו. (37) שם מ"ו. (38) אזור רחב מאוד שלובשים על הגוף ממש ויש בו כיסים. (39) שפת הבגד. יש תופרים מטלית על שפת הבגדים, כדי לשמור עליהם שלא ייקרעו.

ז. הַבִּגְדִים⁴⁰ שְׂאֶרֶג שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה⁴¹ וְנֵטְמָא¹
בַּמִּדְרָס⁴² וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁלִים אֶת כָּל הַבִּגְדִים - כְּלוֹ²
מִדְרָס⁴³. נִטַּל חוּט אֶחָד מִתְחִלָּתוֹ⁴⁴ - טֶהֱרַ מִן³
הַמִּדְרָס⁴⁵, אֲבָל טָמֵא מִגַּע מִדְרָס⁴⁶, וְהָרִי הוּא רֹאשׁוֹן⁴
כְּכִלִי שְׁנֵגַע בַּמִּדְרָס. נִטַּל חוּט אֶחָד מִתְחִלָּתוֹ⁴⁷ וְאַחֵר⁵
כֶּף הַשְּׁלִים אֶת כָּל הַבִּגְדִים - כָּל הַבִּגְדִים טָמֵא מִגַּע⁶
מִדְרָס⁴⁸. וְכֵן בִּגְדִים⁴⁹ שְׁנֵאֶרֶג בּוֹ שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל⁷
שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת וְנֵטְמָא בְּמֵת⁵⁰ וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁלִים עָלָיו⁸
אֶת כָּל הַבִּגְדִים - הַבִּגְדִים כְּלוֹ טָמֵא מֵת⁵¹. נִטַּל חוּט אֶחָד⁹
מִתְחִלָּתוֹ - טֶהֱרַ מִטָּמֵא מֵת, אֲבָל טָמֵא מִגַּע טָמֵא¹⁰
מֵת⁵². נִטַּל חוּט אֶחָד מִתְחִלָּתוֹ וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁלִים אֶת¹¹
כָּל הַבִּגְדִים - הַכָּל טָהוֹר. וְלִמָּה יִהְיֶה הַכָּל טָהוֹר⁵³?¹²
מִפְּנֵי שְׂאֵמָרוֹ: שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ שְׁנֵטְמָעָטָה - טָהוֹרָה¹³
מִכָּלָהֶם⁵⁴, אֲבָל שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה שְׁנֵטְמָעָטָה⁵⁵, אָף¹⁴
עַל פִּי שְׁטִהָרָה מִן הַמִּדְרָס - הָרִי הֵיא טָמֵאָה כָּל¹⁵
הַטָּמְאוֹת⁵⁶.¹⁶

(40) שם מ"ז. (41) מכוונים בדיוק מלא. (42) פירוש, נטמא טומאת מידרס. האות "בית" מיותרת. (43) ראה למעלה פכ"א ה"י דין דומה במזון, ושם נתבאר כל פרטי הלכה זו. (44) אחר שנטמא הבגד והשלימו, הוציא חוט אחד מתחילת האריגה, ובה נתמעטו שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מכוח עצמם לפני ההשלמה. (45) שהרי שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מחמת עצמם - נתמעטו, ומה שהוסיף אחר שנטמא אינו משלים, משום שטומאתו באה מכוח השלושה הראשונים שאינם קיימים עכשיו. (46) מפני שכולו נגע במידרס, ומגע מטמא בשלוש אצבעות. (47) אחר שנטמא טומאת מידרס ופקעה טומאת מידרס. (48) אחר שנטל את החוט נשאר על הבגד טומאת מגע מידרס, וההוספה דינה כבגד הראשון. (49) שם מ"ח. (50) ונעשה אב הטומאה, ששיעור הבגד לטומאת מת הוא שלוש על שלוש אצבעות. (51) ההוספה נידונית כבגד העיקרי, כמו בטומאת מידרס. (52) התוספת נטמאה ממגע טמא מת מחמת עצמה, שהרי נגעה בבגד הטמא לפני נטילת החוט, ולפיכך לא פקעה הטומאה ממנה כשניטל החוט ונתמעט הבגד שהיה אב הטומאה. ומובן שגם שלוש הראשונות טמאות, שהרי נגעו באב הטומאה ביחד עם התוספת. (53) הלא במידרס אמרנו שהכול טמא מגע? (54) וכאן הרי נתמעט הבגד משלוש על שלוש לפני שהשלימו - ונטהר לגמרי. (55) ונשאר שלוש על שלוש. (56) גם טומאת מגע מידרס.

ח. מְטָלִית⁵⁷ שֶׁהִיא מִדְרָס וְטִלָּאָה עַל הַקֶּפֶה⁵⁸ אוֹ עַל¹⁷
הָעוֹר - נֶעֱשֶׂה הַכָּל רֹאשׁוֹן לְטָמֵאָה⁵⁹. הַפְּרִישָׁה אֶת¹⁸
הַמְטָלִית⁶⁰ - הָרִי הַקֶּפֶה אוֹ הָעוֹר רֹאשׁוֹן, מִפְּנֵי שְׁנֵגַעוֹ¹⁹
בַּמִּדְרָס, וְהַמְטָלִית טָהוֹרָה, שֶׁכִּינֹן שְׁטִלָּאָה וְהַפְּרִישָׁה²⁰

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"ו אדר – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שְׁמִשָּׁה הַתְּחִיל לְקַרֵּעַ מִמֶּנָּה קָרַע - בֵּינוֹ שְׁנֵי קָרַע בָּהּ
רַבָּה שׁוּב אֵינָה חֲבוּר וְטָהְרָה כָּלָה⁸⁵, אָף עַל פִּי⁸⁶
שְׁעֵדִין נִשְׁתַּמֵּר בָּהּ כְּדֵי מַעֲפָתָה⁸⁷ שְׁלֹא נִקְרַע, שְׁהָרִי
הוּא קוֹרֵעַ וְהוֹלֵךְ⁸⁸. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁸⁹ בְּטָבִילֹת
יוֹם⁹⁰; שְׁפִינִן שְׁלֹא חָס עָלֶיהָ לְהַטְבִּילָהּ⁹¹, כִּף לֹא
יָחוּס לְקָרַע אֶת כָּלָה⁹², וּלְפִיכָךְ טָהְרָה כָּלָה.

(84) כלים פכ"ח מ"ח. (85) במשנתנו כתוב: "אינה חיבור",
ורבינו בפירושו שם כתב: "אבל טהור זה הקצה". פירוש,
החתיכה שקרע טהורה, אבל הטלית נשארה בטומאה,
סתם טלית היא גדולה, ושיירה הם יותר משלושה על
שלושה. ומה שאמר כאן "כולה" בעל-כרחנו נפרש
שהכוונה לכל הקרע אפילו החלק שטרם נקרע אלא עומד
להיקרע. [רש"י בחולין כג, א - מפרש שכל הטלית
טהורה, מפני שאינה ראויה למלאכתה הראשונה (להתעטף
בה)]. בדוחק אפשר לפרש, שמדובר בטלית קטנה שלא
נשאר בה שלושה טפחים על שלושה טפחים. ואולי חזר בו
כאן מפירושו במשנתנו. ראה להלן הערה פז. (86) לשון
אחרון בחולין כד, א. (87) סודר קטן. (88) וסופו לקרוע
את כולו, ולפיכך נידון כאילו נקרע כולו [ב'משנה למלך'
מפרש שקריעת כולו תנאי הוא לטהרתו אחרי קריעת רובו,
אבל אם הניחו כך ולא גמר את הקריעה - לא נטהר.
ב'תוספות' שם ד"ה טלית, כתבו בשם רבינו-תם חידוש
יותר מפליא. לדעתו כשקרע רובה נטהרה למפרע משעה
שהתחיל לקורעה, ואם נגעה אז בטהרות לא נטמא].
(89) כרב נחמן, שם כג, א. (90) שהוטבלה בו ביום כדי
לטהרה, וטרם שקעה השמש, ונשארה עליה טומאה קלה,
שדיניה מבוארים בהל' אבות הטומאות. (91) שהמים
מקלקלים את הטלית. (92) ואין אנו חוששים שמא לא
יגמור. בספרי התלמוד שבידינו כתוב "וקרע לה רובה".
ונראה שגירסת רבינו היתה: "וקרע לה כולה".

הגירסא שמצא בחולין עב, ב "דברי רבי מאיר", והכריע כפי
הכלל שרבי מאיר ורבי יוסי, הלכה כרבי יוסי. ומדובר,
כשהוב לא נגע בבגד, כגון שהיה דבר שאינו מקבל טומאה
חוצץ בינו ובין הבגד, אבל אם נגע הרי קיבל הבגד שתי
טומאות - מידרס ומגע מידרס, וכשקעה הראשונה נשארה
השנייה (רש"י שם ד"ה אלא). (76) מימרא של עולא,
חולין עב, ב. (77) גדול. (78) ונשאר בבגד שלושה
טפחים, והרי הוא אב הטומאה כמו שהיה. (79) רש"י שם
מפרש, שאי-אפשר שלא יגעו זה בזה במשהו בשעת קריעה,
אבל הנגיעה במקום החתך לפני שנחתך אינה מטמאה, מפני
שהיא נגיעת בית הסתרים (במקום שאינו מגולה). ה'כסף
משנה' כותב, שלרבינו פירוש אחר מפירוש רש"י. וראה
'משנה למלך' שמתפלא על דבריו].

1. י. סְדִין⁸⁰ שְׁנֵי טָמֵא בְּמִדְרָס וְאַחֵר כִּף עֲשָׂאָהּ פְּרֻכָּת -
2. טָהַר מִן הַמִּדְרָס⁸¹. וּמֵאֵימִתִּי⁸² הוּא טָהָרְתוּ מִן
3. הַמִּדְרָס? מִשִּׁיקְשׁוֹר בּוֹ הַלּוֹלָאוֹת⁸³ שֶׁהוּא נִתְּלָה בֵּהֶן
4. כְּשֶׁאָר הַפְּרוּכּוֹת.

(80) שם מ"ט. (81) מפני שפרוכת אינה עשויה לשכיבה
וישיבה. רבינו סתם ולא פירש אם נשאר עליה טומאת מגע
מידרס, ובמשנתנו נחלקו תנאים בזה, תנא-קמא מטמא ורבי
יוסי מטהר. ומלשונו כאן משמע שפסק כרבי יוסי, שהרי
לא סיים "אבל מטמא מגע מדרס" כמו סיים בהלכה
הקודמת. וכן מפרש ה'תוספות יום-טוב' כאן את דעת רבינו.
אולם במשנתנו כותב רבינו בפירוש "ואין הלכה כרבי יוסי".
ונראה שחזר בו כאן. ראה פירושו במס' כלים פ"כ ה"ו, אבל
מטמא בשאר טומאות מפני שהשמש מתעטף בשוליו
ומתחמם בו, דינו כבגד ולא כמחיצה שהוא חלק מן הבנין
ואינה מקבלת טומאה (ביצה יד, ב). (82) כלים פכ"ו מ"ו.
(83) כבית-הלל.

5. יא. טְלִית⁸⁴ שֶׁהִיא מִדְרָס וְהַטְבִּילָהּ, וְקָדַם שְׁיַעֲרִיב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ו אדר-ג' ניסן ה'תש"פ

קָדַם חֲתִימַת הָעֵדִים: אִם כְּתָבוּ: פְּלוֹנִי עָרַב⁷, שְׁהָרִי
אֵינוֹ מְעַרְבֵם⁸ עִם הַלֹּהֶה בְּמִלּוֹה - אֵינוֹ גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ מִן
הַמִּשְׁעָבָדִים⁹; אֲבָל אִם כְּתוּב בְּשִׁטָּר: פְּלוֹנִי לָוֶה
מִפְּלוֹנִי כִּף וְכָף וּפְלוֹנִי¹⁰ עָרַב, שְׁהָרִי עָרְבוּ לֹהֶ עִם
עָרַב בְּשִׁטָּר, וְקָנוּ מִיָּדוּ שֶׁל עָרַב, וְאַחֵר כִּף חֲתָמוּ
עֵדִים בְּשִׁטָּר - הָרִי זֶה נִפְרָע מִנְכָּסִי עָרַב
הַמִּשְׁעָבָדִים¹¹.

(2) משנה בבא-בבא קעה: וגמרא שם קעו: (3) שחתמו.
(4) וכתב ערבותו בשטר-החוב למטה מחתימת העדים.
במשנה: "ערב היוצא לאחר חיתום שטרות" (ראה רש"י
שם). (5) בפרק הקודם ה"א, שקנין מועיל אפילו לאחר
מתן מעות. (6) של הערב. (7) סגנון זה אינו מקשר את

יום ראשון כ"ו אדר ה'תש"פ

הלכות מלוה ולוה

פרק עשׂה ועשרים

(1) מבאר דיני ערבות בשטר, ושאר דיני ערבות שלא נתבאר
בפרק הקודם וכולל דין פורע חובו של חבירו שלא מדעתו.

12. א. הַמִּלּוֹה² אֶת חֲבֵרוֹ בְּשִׁטָּר, וְאַחֵר שֶׁהֵעִידוּ³ הָעֵדִים
13. בְּשִׁטָּר בָּא עָרַב וְעָרַב אֶת הַלֹּהֶ⁴, אָף עַל פִּי שְׁקָנוּ
14. מִיָּדוּ וְנִשְׁתַּעֲבַד לְשִׁלָּם כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁵, כְּשִׁיבּוֹא
15. הַמִּלּוֹה לְהַפְרֵעַ מִנְכָּסִי הָעָרַב הַזֶּה - אֵינוֹ טוֹרֵף
16. מִנְכָּסִים מִשְׁעָבָדִים⁶. הִזֵּה הָעָרַב בְּגוּפוֹ שֶׁל שִׁטָּר

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ו אדר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם סעיף יט. ויש לפקפק קצת בסברא זו, שהרי כל זמן שלא פרע הקבלן אין הלווה חייב לו כלום ולא נשתעבד לו, ולא שייך כאן לומר "לאשר אשם לו". ומסתימת לשונו של רבינו, משמע שלא כדעת רבינו-תם. ה'טור' שם כתב, שבנשא ונתן ביד - אין הבדל בין קבלן לערב, ובשניהם אין למלוה על הלווה כלום. אולם רבינו דייק כאן, וכתב "הקבלן", ומשמע שבערב אין הדין כך. וכן נפסק ב'שולחן ערוך' שם. (21) המדובר, כשאין ללווה נכסים ידועים, אבל כשיש לו - בית-דין יורדים לנכסיו וגובים, ואין תובעים את הערב תחלה (כסף-משנה בשם 'בעל התרומות'). (22) ראה למעלה פכ"ה ה"ג.

ד. מלוה שתבע את הלוה ומצאו שהוא עני - אינו יכול להפרע מן הערב עד שישבע הלוה²³ בתקנת אחרונים²⁴ שאין לו כלום; שפא יעשו קנוניא²⁵ על נכסיו של ערב²⁶.

(23) בנקיטת חפץ, כעין שבועה של תורה. (24) נתבאר למעלה פ"ב ה"ב שכשאר ערב משביעים אותו מתקנת הגאונים הראשונים. ונראה שהשבועה האמורה כאן היא תקנה יותר מאוחרת לטובת הערב, שמה יש ללווה נכסים בלתי ידועים. (25) מעשה רמאות. (26) המלוה יטען שלא מצא נכסים אצל הלווה ויגבה מן הערב, ויחלקו - הוא והלווה - את המעות שגבה.

ה. מי שהיה ערב לחברו במלוה על פה, ובא המלוה לתבע את הערב, והרי הלוה במדינת הים - אומר לו הערב: הבא ראיה שלא פרעך²⁷ הלוה, ואני אשלם לך.

(27) ואינו נוטל בשבועה. והטעם, שהלווה עצמו נאמן לומר פרעתי במלוה על-פה, כמבואר למעלה פ"א ה"א (מגיד-משנה).

ו. ערב שקדם ונתן לבצל חוב את חובו - הרי זה חוזר וגובה מן הלוה²⁸ כל מה שפרע על ידו, אף על פי שהיה מלוה על פה או בלא עדים כלל. במה דברים אמורים? פשאמר לו הלוה פעת שנעשה לו ערב: ערבני ושלם; אבל אם עמד ברשות עצמו ונעשה לו ערב או קבלן, או שאמר לו הלוה: ערבני, ולא הרשהו שיתן ויפרע החוב²⁹ - אין הלוה חייב לשלם לו כלום³⁰. וכן הפורע שטר חובו של חברו שלא מדעתו³¹, אפלו היה החוב על המשכון³² - אין הלוה חייב כלום, ונוטל משכונו בחנם, והרי אבד זה הנותן את מעותיו; שפא היה הלוה מפסיד את המלוה ומוחל לו³³. מת הלוה³⁴, וקדם הערב ופרע החוב קדם שיודיע את היורשים, אם נודע לנו שלא פרע הלוה שטר חובו קדם שמוות, בגון שהודה בו קדם³⁵, או שנדוהו³⁶ ומת בגדיו, או שלא הגיע זמן המלוה להגבות - הרי זה חוזר וגובה מן היורשים³⁷ כל מה שפרע³⁸. היה המלוה עובר כוכבים³⁹ - אין היורשין חייבין

הערבות והמלוה יחד, וכאילו פיסקא זו הוא ענין בפני עצמו. (8) קטע זה משמש נימוק להאמור לאחר-כך: "אינו גובה ממנו מן המשועבדים". (9) אפילו אם קנו מידו. וכשלא קנו - אינו גובה אפילו מבני חורין (מגיד-משנה). (10) וא"ו זו מקשרת הערבות עם המלוה. (11) כרב ורבי יוחנן שם קעו. רבינו דייק וכתב "וקנו מידו", ללמדנו, שאפילו אם נכתבה הערבות בשטר לפני חתימת העדים, וכתבו "ופלוני" - אינו משתעבד לאחר מתן מעות בלא קנין. במגיד-משנה מבאר, שאפילו מבני חורין אינו גובה בלא קנין (עיין שם, ובלחם-משנה).

ב. מלוה שתבע את הלוה ולא מצא לו נכסים - אינו יכול להפרע מן הערב עד אחר שלשים יום מיום שנתחייב¹² הערב לשלם. לא יהיה פה זה פחות מן הלוה עצמו¹³. וקזה הורו המורים. ואם התנה עמו - הפל לפי התנאי¹⁴.

(12) על-ידי בית-דין. (13) וכל ההקלות והדיחויים שאמרו למעלה (פכ"ב) גבי לוה - כוחם יפה גם בערב. וכן דרכי הכפיה מצד בית-הדין, שייכות גם בערב. (14) נתבאר כבר כמה פעמים, שכל תנאי שבממון - קיים (מועיל).

ג. מלוה שפא לתבע את הלוה ולא מצא לו נכסים¹⁵ - אינו יכול לדחותו¹⁶ ולומר: לך אצל הקבלן, הרי יש לך¹⁷ לתבע אותו תחלה¹⁸; אלא תובע כל מי שרצה תחלה¹⁹. ואם נשא הקבלן המעות מיד המלוה ונתנו ביד הלוה - אין למלוה ביד הלוה כלום²⁰. היה הלוה במדינה אחרת²¹, שאינו יכול להודיעו ולא לילך אליו, או שמת הלוה והגיה יתומים קטנים, שאין בית דין נזקקין לנכסיהן - הרי זה תובע את הערב תחלה, שהרי אין הלוה מצוי²².

(15) ידועים. (16) שם קעד. "לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן (הקבלן) ביד". (17) הזכות. (18) כאמור למעלה פכ"ה ה"ד. (19) ב'טור' ח"מ ס' קכט כתב בשם 'בעל התרומות', שיכול לגבות גם מן המשועבדים של הלווה, ואפילו כשיש לקבלן בני חורין (ראה 'בית יוסף' שם). ורבינו לא גילה דעתו בזה. כתב רשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שאינו יכול לגבות מן הקבלן שדה יותר משוכחת מזו שיכול לגבות מן הלווה עצמו, כגון שללווה יש זיבורית בלבד, או עידיה וזיבורית ויש לו לגבות זיבורית, כאמור למעלה פ"ט ה"ד, ולקבלן יש גם בינונית - אינו גובה מהקבלן בינונית אלא זיבורית. וכתב עוד, שאם הלווה רוצה לשלם למלוה - אינו רשאי לגבות מן הקבלן תחילה. (20) אינו יכול לתבוע את הלווה. [ב'תוספות' שם קעג: כתבו בשם רבינו-תם, שאם אין נכסים לקבלן - גובה מן הלווה, מטעם שעבודא דרבי נתן (בכתובות יט ובכמה מקומות, אמרו בשם רבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? שנאמר ונתן לאשר אשם לו". והטביעו חז"ל את שמו של רבי נתן על שעבוד עובר זה, וקראו לו: שעבודא דרבי נתן), שהרי הלווה מחויב להחזיר לקבלן את הכסף שנתן לפרעון המלוה. וכן פסקו ה'טור' ח"מ ס' קכט, וה'שולחן ערוך'

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ו אדר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מלוה בשטר, משום שתביעת הערב היא כמלוה על-פה. (45) העובדא ששטר החוב נמצא ביד הערב - אינו ראיה. (46) כשהלווה חי, יכול לטעון בעצמו: פרעתי למלוה והחזיר לי השטר ונפל ממני, או: אמנם לא פרעתי אבל גם אתה לא פרעת, ואינני חייב לך כלום. ברשב"ם שם מפרש, שדין זה נאמר ביתומים קטנים בלבד, וכשיגדלו ישבע שפרע ויוציא מן היורשים. [נתמה הדבר, שרבינו השמיט את סיומה של הברייתא: "ואם כתוב בו (פירוש: המלוה כתב לערב) התקבלתי ממך - גובה". וב"טור" שם הביא דין זה וביאר, שלדעת רשב"ם (ב"ב שם) דינו כמלוה בשטר וגובה מן המשועבדים, והר"י חולק ופוסק שגובה מבני חורין בלבד. ורבינו שותק לגמרי. גם ברי"ף כאן אין רמז לדין התקבלתי (ראה סמ"ע ו"ש"ך ס' קלא ס"ג וס"ד). רצע"ג].

ח. האומר לחברו: ערבת לי, והוא אומר: לא ערבת; או שאמר הערב ללוה: אתה הרשיתי לערב אותך ולתן, והוא אומר: מדעתך ערבת, או לא ערבת כלל; או שאמר הערב: פרעתי המלוה בפניך, והלה אומר: לא פרעת, או שאמר לו: כן פרעת, ונתתי לך מה שפרעת⁴⁷; או שאמר המלוה: ערבת לי מאתים, והוא אומר: לא ערבת אלא מנה - מכל אלו הטענות וכיוצא בהן, המוציא מחברו עליו הראיה. או ישבע⁴⁸ הנתבע שבועת הסת, או שבועת התורה אם הודה במקצת, כפאר כל טענות הממוין⁴⁹.

(47) ומסיים רבינו: ש"ישבע הנתבע שבועת היסט". אף-על-פי שהמלוה היתה בשטר - ואפילו נכתבה הערבות בשטר, אין כל זה עושה את תביעת הערב למלוה בשטר. ואם כתב המלוה "התקבלתי" - אין הלווה נאמן לטעון: פרעתי, משום שהמלוה העמיד את הערב במקומו (מגיד-משנה). (48) נראה שצריך לומר: המוציא מחברו עליו הראיה, וישבע הנתבע שבועת היסט או שבועת התורה. (49) שכופר הכל נשבע היסט ונפטר, ומודה במקצת נשבע שבועת התורה.

ט. עבד או אשת איש שלוו, או שערבו את אחרים ונתחילו לשלם⁵⁰ - כשישתחרר העבד ויתגרש האשה או תתאלמן⁵¹.

(50) והרי כל מה שבידם שייך לבעל. (51) מקור הדין, במשנה בבא-קמא פז. "העבד והאשה וכו' החובל בהם חייב, והם שחבלו באחרים פטורין (שאינן להם מה לשלם - רש"י) אבל משלמין לאחר זמן, נתגרשה האשה נשתחרר העבד - חייבין לשלם". ומכאן למד רבינו גם לענין מלוה וערבות. כתב במגיד-משנה, שמצא כתוב בשם הגאונים רב שרירא ובנו רב האי: "שהאשה שלוותה או קיבלה בפקדון או גולה או גנבה, אם הוא מצוי בידה משלמת ואין לבעל לעכב. ואם כבר אבד - הרי הוא כדין חבלות". ותמה המגיד-משנה על דין מלוה, הלא מלוה להוצאה ניתנה, וכשהגיעה המלוה לידה - זכה בה הבעל כמו בכל נכסי אשתו. ובסיום פרקנו זה, פסק רבינו כאוונים האלה, שאם

לשלם⁴⁰; שְׁמָא אֲבִיָּהּ נָתַן לִיד הָעֶרֶב כָּל הַחֹב שְׁהִיָּה עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהַעֹבֵד כּוֹכְבִּים תּוֹבֵעַ אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלָה⁴¹, וּלְפִיכָךְ פָּרַע זֶה מִדַּעְתּוֹ קִדָּם שְׂוִידִיעַ הִיתּוּמִּים. אָבֵל אִם הוֹדִיעָן שֶׁהַעֹבֵד כּוֹכְבִּים תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְהָרִי הוּא נוֹתֵן - חֵיבִין לְשָׁלֵם.

(28) כן משמע מברייתא בבא-בתרא קעד: (29) שלא אמר: "ושלם". (30) במגיד-משנה מדייק מלשונו של רבינו: "ערבני ולא הרשהו", שדין זה נאמר בערב בלבד, אבל בקבלן חייב הלווה לשלם כשאמר לו: "הכנס להיות קבלן", אפילו כשלא הוסיף: "ושלם". ומסביר את ההבדל בין ערב לקבלן, שהמלוה אינו יכול לתבוע את הערב תחילה למה היה לו למחר ולשלם. אבל קבלן, שהמלוה יכול לנגוש אותו וללחוץ עליו שיפרע את החוב - מתקבל על הדעת, שרצה להשתחרר מאימת הנגישה, ומשום כך אין לדמות דין קבלן לדין פורע שטר-חובו של חברו שלא מדעתו, שמביא רבינו בקטע הבא. ומזה מסיק במגיד-משנה, שאם עמד הלווה בדין ולא נמצאו לו נכסים, והרי המלוה רשאי לתבוע את הערב, וקדם הערב ושילם לפני שנחבצ בבית-דין - חייב הלווה לשלם לו (ראה ראב"ד כאן). (31) משנה, כתובות ק: וגמרא שם קח. וכן פסק רבינו בפ"ב מהל' אישות הי"ט. (32) ירושלמי, שם פ"ג ה"ב. (33) נימוק זה אמרו בירושלמי, שם. (34) מעשה שהיה, הובא בבבא-בתרא קעד. המדובר כשאמר לו הלווה: "ערבני ושלם". (35) סמוך למיתתו, הודה שלא פרע. (36) ראה למעלה פכ"ב ה"ג. (37) משמע אפילו יורשים גדולים. וב"טור" ח"מ ס' קל כתב, שבגמרא (שם) המדובר ביתומים קטנים, אבל גדולים מחוייבים להחזיר אפילו כשאין שם אחד מהתנאים שנאמרו למעלה. (38) כרב הונא בריה דרב יהושע, שם. ואם אין שם אחד משלושת התנאים האמורים (הודאה, נידוי, לפני זמן פרעון) אין היורשים חייבים לשלם אף-על-פי שאמר "ושלם", משום שאנו אומרים: הלווה מסר לידי הערב חפצי ערך להבטחת פרעון החוב. בלשון הגמרא שם: "אימר צרי אתפסיה". ולמה חוששים לצררי גבי ערב, יותר מגבי מלוה עצמו? ביאר במגיד-משנה, משום שקדם ושילם לפני שחל עליו החיוב לשלם, מתעורר חשש שהלווה הפקיד בידו חפצי ערך להבטחת מעותיו. (39) שם קעד: מעשה שהיה. (40) אפילו באחד מן הדרכים הנ"ל. כרב אשי, שם. (41) ואילמלא קיבל מהלווה חפצי ערך לבטחון - לא היה מקבל עליו ערבות. נימוק זה מלמדנו, שבמקום שגם גוים תובעים את הלווה תחילה - אין חוששים לצררי גם במלוה גוי.

ז. כָּל עֶרֶב⁴² שָׁבָא לְטַל מַה שִּׁפְרַע, בֵּין שָׁבָא לְהַפְרַע מִיִּזְשִׁי לִוָּה בֵּין מְלוּוָה עֲצֻמוֹ⁴³ - הָרִי זֶה צָרִיךְ לְהִבְיָא רְאִיָּה שִׁפְרַע⁴⁴. וְאִין מְצִיאת שִׁטְר הַחוּב⁴⁵ שְׁעָלָיו בְּיַד הָעֶרֶב רְאִיָּה, שְׁמָא נָפַל הַשִּׁטְר מִיַּד הַמְלוּוָה וְלֹא פָּרַע זֶה פְּלוּם⁴⁶.

(42) ברייתא, שם. (43) בסוגיא שם משמע, שהברייתא עוסקת בדין יתומים. אבל רבינו, וכן כל הפוסקים, קיבלו דין זה גם ללווה עצמו. (44) ואינו נוטל בשבועה כדין

א. שטר² שכתוב בכל לשון ובכל פתב: אם היה
עשוי בתקון שטרי ישראל, שאינן יכולין להזדייף³
ולא להוסיף ולא לגרע, והיו עדין ישראל, ויודעין
לקרותו - הרי הוא פשר, וגובין בו מן המשעבדין.
אבל⁴ כל השטרות שחתימיהן עובדי פוכבים - הרי
אלו פסולין, חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב.⁶
והוא שיתן המעות בפניהם, ויכתבו בשטר: לפנינו
מנה פלוני לפלוני פה וכן דמי המכר או מעות
החוב. והוא שיהיו עשויין בערכאות שלהם; אבל
במקום קבוץ פליליהן בלא קיום השופט שלהם -
לא יועילו כלום.⁸ וכן צריכין עדי ישראל שיעידו
על אלו העובדי פוכבים שהן עדי השטר ועל זה
השופט שלהן שקיים עדותן, שאינן יודעין בקבלנות
שחר.⁹ ואם חסרו שטרי העובדי פוכבים דבר מכל
אלו - הרי הן פתוס. וכן שטרי הודאות¹⁰ ומתנות
ופשרות ומחילות¹¹ שהן בעדים שלהן, אף על פי
שיש בהן כל הדברים שמגינו - הרי הן פתוסים.¹²
והורו רבותי: שאפלו שטרי חוב שלהן שנתנו
המעות בפניהם - פסולין¹³, ולא הכשירו אלא שטרי
מקח וממכר שנתנו המעות בפניהם. ואין אני מודה
בזה.¹⁴ אם לא ידעו¹⁵ דיני ישראל לקרות שטר זה
הנעשה בערכאות של עובדי פוכבים - נותנו לשיני
עובדי פוכבים זה שלא בפני זה וקורין לו, שנמצא
כל אחד מהן כמסיח לפי תמו¹⁶. וגובה בו מבני
חורין¹⁷, אבל אין טורפין בו, מפני שאין לו קול,
שהרי לא ידעו הלקוחות במה שנעשה בעובדי
פוכבים.

(2) מימרא של אמימר, בגיטין יט: (3) כתובים בדיו שאינו
נחקק, ואם יגררו את הכתוב ויוסיפו מה שהוא - ניכר
הזיוף. (4) משנה, שם י: וסוגיית הגמרא, שם ודף יא.
(5) העדים החתומים עליו. (6) דינא כמלוה בשטר שאין
הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל אין גובים בהם מנכסים
משועבדים, משום שרק עדי ישראל מוציאים קול
(מפרסמים דבר ההלוואה) ויודע הלוקח להזהר, אבל לא
עדי גוים (ע"פ פירושו של המגיד-משנה). נחזור לענין זה
בסוף הלכה זו [שם שנינו: "כל השטרות העולים בערכאות
של גוים (ערכאות = בית-משפט מלכותי) אע"פ שחתימיהן
גוים - כשרים, חוץ מגיטי נשים". ובגמרא שאלו: למה
שטרי מתנה כשרים? כיצד קנה המקבל? בשלמא בכמר -
קנה בכסף שנתן (שהרי השופטים מאשרים שנתן כסף,
ואינם חשודים לשקר) והרי השטר שלהם אין לו תוקף שטר
קנין. ומתוך שמואל: "דינא דמלכותא - דינא", שטר
שנעשה בהתאם לחוקי המלכות, יש לו תוקף מלא. ותירץ
אחר מתקן לשון המשנה, וצ"ל "חוץ מכגיטי נשים", פירוש
כל השטרות הדומים לגיטי נשים, שהם עצמם גומרים את
הענין, כגון שטר הקנאה או שעבוד. ורבינו פוסק כאן
כשיטה זו, ואין בזה סתירה למה שפסק בפ"ה מהל' גזילה
הי"א ובכמה מקומות: דינא דמלכותא - דינא, שלדעתו לא

כסף ההלוואה עצמו נמצא בידה - מחזירים למלוה. ונראה
שהסתמך על הבעיא בבבא-בבא קלט. "לוותה ואכלה -
מהו", ומשמע שאם לא אכלה והמעות קיימים - ברור היה
לשואל, שהיא חייבת לשלם אפילו כשהיא תחת בעלה.

י. קטן שלוה - חייב לשלם פשיגדיל⁵². ואין פותבין
עליו שטר⁵³, אלא הרי היא מלוה על פה, אף על
פי שקנו מידו; שאין קננו מיד הקטן כלום.

(52) אף-על-פי ששנינו (בבא-קמא שם) שקטן שחבל
באחרים פטור, ואינו משלם כשיגדיל - במלוה אין הדין כן,
משום שהוא קיבל כסף ונהנה ממנו, מחויב להחזיר.
ומסתבר, שזה דוקא כשהקטן הוא מבן שש ולמעלה, ומבין
בטיב משא ומתן. ועל בני גיל זה, שנינו בגיטין נט.
"הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר", אבל המלוה לקטן
למטה מגיל זה - איבד מעותיו (מגיד-משנה, וראה הלכות
מכירה פכ"ט ה"ו). (53) זה נלמד ממה שאמרו בבבא-
בבא קנה. חזקה - אין העדים חותמים על השטר אלא-אם-
כן נעשה בגדול.

יא. קטן שערב את אחרים - הורו הגאונים, שאינו
חייב לשלם כלום אף פשיגדיל. וזה שנתן את
מעותיו על פי הקטן - אבד את מעותיו. שאין לקטן
דעת כדי לשעבד עצמו⁵⁴ בדבר שאינו חייב בו, ולא
בערבות ולא בכל פיוצא בזה. ודין אמת הוא, וכן
ראוי לדון.

(54) אין לדמות שעבוד למכר ומתנה, שמכרם ומתנתם
קיימים. אמנם קטן שהגיע לעונת הפעוטות, שכלו כבר
מפותח להבין העברת רכושו לידי אדם אחר, אבל אינו
תופס עדיין תוקף משקלה של התחייבות והשתעבדות.

יב. האשה⁵⁵ שלוהה בשטר או ערבה בשטר ונשאת
- חייבת לשלם⁵⁶ אחר שנשאת⁵⁷. ואם היתה מלוה
על פה - אינה משלמת עד שתתגרש או שתתאלמן;
שרשות בעל פרשות לוקח⁵⁸ הוא, כמו שבארנו⁵⁹
בכמה מקומות. ואם היו אותן מעות ההלוואה עצמן
קנימין - יחזירו אותן למלוה⁶⁰.

(55) פנויה. (56) בבא-בבא קלט. (57) ואין הבעל יכול
לעכב כמו בנושאה שלווה (ראה ה"ט), משום שנכסיה
השתעבדו למלוה לפני נישואיה. (58) וכשם שמלוה על-
פה אינו גובה מן הלקוחות, כך אינו גובה מהבעל.
(59) בפ"ב מהל' זכיה ומתנה הי"ב. (60) כדעת הגאונים
רב שרירא ובנו רב האי (ראה מה שכתבנו בזה בהערה מח).

יום שני כ"ז אדר ה'תש"פ

פרק שבעה ועשרים

(1) מבאר דיני תיקון השטרות ודין שטר שעדי גויים, ודין
הרחקת חתימת העדים מן השטר או מן הקיום, ודין
הלשונות שאין כותבים אותם בסוף השיטה ושהולכים אחר
הפחות שבלשונות השטר.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ז אדר – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שמעון אלא שמות מובהקים שלהם, אבל בשאינם מובהקים ואפשר לטעות ולחשוב שהחזקים הם יהודים - הגט פסול מדרבנן, שם ימסרם בידי אותם עדים עצמם, ולמה הכשיר רבינו סתם ולא התנה שזה דוקא בשמות מובהקים? ותרין, שלדעת רבינו לא חששו שם ימסרם בפני אותם עדים, אלא בגט אשה בלבד, משום חומר איסור אשת איש. וזה דוקא בעדי גוים, אבל בעדי ישראל קרובים או פסולים - לא הכשיר רבי שמעון, שם לא ימסרו בעדים כלל ויסמכו על החותמים].

- ג. תקון שטרי ישראל כף הוא: כל השטרות בלן¹⁰
- צריך שיחזרו²¹ מענינו של שטר בשיטה אחרונה²².
- אֶלָּא] שאין למדין משיטה אחרונה, שם²³ היו
- העדים²⁴ מרחקין מגופו של שטר בכדי השיטה,
- ובא זה המזיף וכתב באתו הרוח שיטה זו.¹⁴

(20 בבא בתרא קסא: 21) לכתוב שנית. (22) משום שאין סומכים על הכתוב בה, ולפיכך חוזרים בה על הכתוב כבר. [בדפוסים חדשים הוסיפו את המלה "אלא", וכתבו "אלא שאין למדים וכו'". ושיגאה היא ויש למחקה. בגמרא שם, ניקמו בזה למה צריך לחזור. בדפוס רומא (ר"מ) אינה, ובכת"י תימן כתוב בפירוש: לפי שאין למדים וכו']. (23) ניקמו למה אין למדים משיטה אחרונה. (24) חתימת העדים. במגיד-משנה מביא, שאם לא החזיר מענינו של שטר לא נפסל השטר, אלא אין מתחשבים כלל במה שכתוב בשיטה אחרונה מהטעם שאמרנו.

- ד. עדים²⁵ שהיו מרחקין מן הכתב שתי שיטין -
- פסול²⁶; פחות מכאן - פשוט²⁷. שתי שיטין שאמר
- בכתב ידי עדים, ולא בכתב ידי סופר²⁸; שכל
- המזיף - אינו הולך אחר הסופר, אלא אחר העדים.
- ושתי שיטין אלו - הן ואוירן²⁹, כגון למ"ד על
- כ"ף³⁰. היו העדים מרחקין מן הכתב יתר על שתי
- שיטין, והיה הרוח שפני הכתב והעדים מלא בעדים
- פסולין או קרובים - הרי זה פשוט³¹, שהרי אינו יכול
- להזיף. ואם מלאהו בפריטות³² של דיו - פסול;
- שם העדים על הפריטות חתמו³³, ולא על גופו
- [של שטר]. היה השטר³⁴ פלו עם עדי בשיטה אחת
- הרי זה פשוט³⁵.

(25) ברייתא שם. (26) חששו חכמים, שם יחתוך בעל השטר כל מה שלמעלה משתי השורות, ויכתוב על הגליון החלק הנשאר שטר אחר כרצונו. (27) שהרי אין למדים משיטה אחרונה. (28) הסופר רגיל בכתובה, וידיו מאומנות, וכתב-ידו אינו גס ככתב-יד העדים שאינם מאומנים. (29) השטח הפנוי שבין השורות, וביניהן לבין חתימות העדים. (30) כף סופית, היינו שלושה אירים: א. בשביל הקו העליון של למד; ב. האויר שבין שיטה לשיטה; ג. בשביל רגל כף סופית. כרב חייא בר אמי, שם. (31) שם קסב: כתב הרשב"א בחידושי ב"ש רבינו יונה, שהמדובר כשמילאוהו לפני שהגיע ליד המלוה, אבל אם מילאוהו לאחר מכאן - פסול, שהרי ליד המלוה הגיע שטר פסול.

אמרו "דינא דמלכותא דינא" אלא לענין הנוגע למלך (או למדינה) כגון מסים וחוקים שהמלך מעניין בהם, אבל לא בדברים שבין אדם לחבירו, וכן הוא מפרש דברי התרצן השני (מגיד-משנה)]. (7) מקום שמתקבצים שם השופטים, והמעוניינים כותבים שטרות על-פי הוראותיהם. (8) סומכים אנו על חתימתו של השופט, אבל אין אנו נותנים תוקף אפילו למסמכים שנעשו בפניהם, כשלא אישרו בחתימת ידיהם. (9) בסתם אינם חשודים בקבלת שוחד. (10) צ"ל "שטרי הודאות", ולמחוק את המילה "חוב", וגם את ה"ואו" שלאחריה, שהרי רבינו מכשיר שטרי-חוב שנעשו בערכאות. וכן הוא בכת"י תימן. (11) ב'פרישה' חו"מ שם מפרש, שהכוונה כשלא מחל לפני כך בעל-פה, אלא כתב את המחילה בשטר, שהרי מחילה בעל-פה מועילה. (12) משום שבכל אלה, תוקף השטר גומר את הענין, ולשטרות חתומים בידי הגוים אין תוקף שטר. (13) ונאמן הלווה לטעון: פרעתי. ונימוקם: שבלי כוחו של השטר, הרי זה מלוה על-פה אף-על-פי שאנו מאמינים למה שכתוב בו, והרי אמרנו שאין לו תוקף שטר. (14) אלא שטרי-חוב דינם כשטרי מכר. ואף-על-פי-כן יש הבדל חשוב בין אלה לאלה: בשטרי-חוב אין גובים ממשועבדים (ראה למעלה הערה ה), ובשטרי מכר - כשנטרפה השדה מיד הלוקח - גובה ממשועבדים, שהקונה שדה בעדים בלא שטר גובה ממשועבדים, כאמור למעלה (פי"א ה"ה) ומשום שבית-הדין מאמין לכל הכתוב בשטר - הרי זה כמוכר בעדים (סברא זו נאמרה במגיד-משנה. והש"ך חו"מ סי' סח ס"ק ד חולק עליו ואומר, שגם לוקח אינו גובה ממשועבדים, משום שעדי גוים אינם נוהגים לפרסם ולא ידע הלוקח להזהר). (15) כרב פפא, שם יט: (16) נתבאר בכמה מקומות שמאמינים לגוי, כשהוא מספר משהו לתומו, כשאינו יודע שמישהו סומך על דבריו ויסיק מהם מסקנות. (17) רבינו גורס במעשה דרב פפא "ומגבי ביה מבני חרי". ויש גורסים: "ומגבי ביה ממשעבדי" (וכן הגירסא בדפוסים שבידינו), וסוברים שערכאות גם-כן מוציאים קול. [במגיד-משנה מוסיף וכותב: "ועליהם סומכים בארצותינו"].

- ב. שטר¹⁸ שעדי עובדי פוכבים שמסרו הלוה ליד
- המלוה או המוכר ליד הלוקח בפני שני עדים
- מישראל, אף על פי שאינו עשוי בערכאות של
- עובדי פוכבים ואין בו כל הדברים שמנינו - הרי
- זה גובה מפני חורין¹⁹. והוא שיהיו העדים שמסר
- בפניהם יודעין לקרותו, וקראוהו כשמשכו בפניהן,
- והיה כתקון שטר ישראל, שאינו יכול להזיף ולא
- להסיף ולא לגרע. ולמה לא יגבה בו מן
- המשעבדים? מפני שאין לו קול.

(18) שם י: יא. (19) משום שסומכים על עדי המסירה. בגמרא שם, אמרו דין זה לדעת רבי שמעון שמכשיר אפילו בגט אשה, ולמד רבינו מזה לשטרות אחרים לשיטת החולקים על רבי שמעון בגט אשה. [בכסף-משנה הקשה, הרי בגמרא שם אמר רבי אבא: מודה רבי אליעזר במזויף מתוכו. פירוש, אם חתמו עדים פסולים - פסול, ובגמרא שם משמע, עדים גוים בכלל מזויף מתוכו, ולא הכשיר רבי

מובן, שרק הקיום פסול, אבל השטר לא נפסל. (45) יזיף חתימתם.

ז. הרחקיק⁴⁶ את הקיום מן השטר יתר⁴⁷ על שתי שטיין, ומלא כל הרוח שריטות דיו - פשר, שהרי אינו יכול לזיף⁴⁸; ואין חוששין לבית דין שיקימו קיום על השריטות, אלא על גופו של שטר.

(46) שם עמוד א. (47) כלומר: אפילו יתר, ומכל-שכן פחות משתי שורות. (48) למעלה ה"ד אמרנו שבחתימת עדים השטר פסול, כשמילא שתי השורות שריטות, שמא אישרו את השריטות, אבל בקיום בית-דין כשר - כמו שמנמק רבינו בסמוך, שבית-דין אין מקיימים שריטות אלא תוכן שטרות.

ח. כל המחקין⁴⁹ בלן - צריך שיקתב קיומיהן בסוף השטר, ויאמר: אות פלונית או מלה פלונית או שיטה פלונית על מחק, או תלויה⁵⁰, והכל קים. ואם היה המחק במקום שריר וקנים, ובשעור שריר וקנים⁵¹, אף על פי שחזר וקימו⁵² - פסול; שמה מחקו⁵³, וכתב דבר שזיף, וחזר וקימו ברוח שפין הכתב והעדים⁵⁴.

(49) מימרא של רבי יוחנן, שם קסא: (50) בין שורה לשורה. (51) במקום שרגילים לכתוב בסוף השטר: והכל שריר וקיים. (52) קים את הכתוב על המחק כפי הנוסח שלמעלה. (53) את השריר וקים. (54) שריחקו חתימתם שיטה אחת. [מלשונו של רבינו כאן שכתב "מחק או תלויה", משמע שדין שניהם שוה, ומכיון שתלויה שאינה מקוימת אינה פוסלת את כל השטר אלא אין מתחשבים בה - שהרי אין כאן כל חשש זיוף - כך גם במחק אין למדים מן הכתוב עליו, אבל השטר כשר. ובמגיד-משנה מביא בשם רשב"א, שבמחק - כל השטר פסול. וטעמו מבואר ב'טור' שם ס' מד אות ו, שחוששים שמא היה כתוב במקום המחק דבר שהוא לחובת בעל השטר, ומחקו וכתב מה שכתב. ופסק כמותו. ומן ב'שולחן ערוך' שם סע"ה פסק כרבינו].

ט. שטר⁵⁵ הבא הוא ועדיו על המחק - פשר. ואם תאמר: מחק וחזר ומחק⁵⁶ - אינו דומה מי שנמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים⁵⁷. ואם תאמר: שמה נמחק שתי פעמים מקום העדים⁵⁸, ואחר שכתב השטר חזר ומחקו וכתב כל מה שירצה, שהרי הוא ועדיו פלו שוה, מפני שנמחק הכל שתי פעמים - כבר תקנו חכמים, שלא יהיו העדים חותמין על שטר מחוק, אלא אם פן נמחק בפניהם⁵⁹.

(55) שם קסג: וקסד. (56) שמא מחק כל הכתוב בשטר וכתב כרצונו. (57) והזיוף ניכר. (58) כתב משהו על המקום בשטר המיועד לחתימת העדים ומחקו, ואח"כ מחק פעם שניה וחתמו העדים על המחק הכפול, והשטר עצמו נמחק פעם אחת בלבד, והעדים לא ירגישו בשינוי שבין

וב'טור' חו"מ ס' מה סי"ד, מביא בשם רבינו יונה, שאם מילאה המלוה בהסכמת הלווה - כשר. ומה שאמר פסול, הכוונה - כשמילא שלא מדעת הלווה. ומנמק את ההבדל: כשהגיע ליד המלוה היה פסול ולא נשתעבד הלווה, ואין המלוה יכול לשעבד את הלווה על-ידי מילוי בקרובים שלא מדעתו. וכתב עוד בשם אביו הרא"ש, שאם בא השטר ליד בית-דין לפני שמילאוהו ופסלוהו - אין לשטר זה תקנה, מכיון שנפסל על-ידי בית-דין אין להכשירו. ונאמרו בענין זה עוד כמה חילוקי דינים: כשמילאוהו אחר יום חתימת העדים - דינו כשטר מוקדם ופסול או לא? ואם יש לחלק בזה בין שטר שיש בו קנין (שמוקדם אינו פסול), לבין אין בו קנין. ונתבאר ב'טור', ב'פרישה', ב'שולחן ערוך' ובסמ"ע ושו"ך באותו סימן ס"ד. ופליאה היא, שרבינו לא נכנס כלל לכל הסבך הזה. ואין כאן מקום להאריך. (32) גמרא שם קסג. (33) אישרו שכאן היו שריטות, ולא המלוה הוסיפם לשם איזה זיוף שהוא. (34) שם קסג: (35) שאין כאן חשש זיוף. ומכאן למד הרשב"א (הובא במגיד-משנה כאן) שהעדים צריכים לחתום בצד ימין של השטר, שאם ירחיקו חתימתם שמאלה, יוכל המלוה לחתוך את השטר שלמעלה מחתימת העדים ולכתוב מה שהוא רוצה בקלף החלק שממין לחתימתם, ויהיה בידו שטר שהוא ועדיו בשיטה אחת (ראה הגהות מיימוניות כאן).

ה. היה השטר³⁶ בשיטה זו והעדים בשיטה שניה - פסול; שמה אלו העדים היו מרחקין מן השטר פשר שיטה אחת, וחתף כל השטר, וכתב זה השטר באותה השיטה, ונמצאו אלו העדים חתומים עליה. וכן³⁷ אם היה השטר ושני עדים בשיטה אחת, ושני עדים אחרים בשיטה שניה, ואמר³⁸: אני נתפונתי לרבות העדים³⁹ - אין מקימין שטר זה מעדים של מטה בשיטה שניה, אלא מעדים של מעלה; שמה בשיטה שהיתה בין העדים של מטה ובין השטר שחתף כתב שטר זה ושני עדי⁴⁰.

(36) שם עמוד ב. (37) שם. (38) לבית-דין ששאלו למה חתמו ארבעה עדים. (39) והוא מבקש לקיים את חתימת העדים. (40) יזיף חתימת העדים בשיטה ראשונה, ולפיכך הצריכוהו להביא עדי קיום של עדים ראשונים.

ו. קיום בית דין⁴¹ צריך שיהיה סמוך לכתב ידי עדים או סמוך לצד השטר⁴² או מאחוריו⁴³ כנגד הכתב. ואם היה בין הקיום והשטר רוח שיטה אחת - פסול⁴⁴; שמה וחתף השטר שנתקיים, ויזיף באותה שיטה שטר ושני עדי⁴⁵, ונמצא הקיום על שטר מזיף.

(41) שם. (42) על הגליון החלק מימין או משמאל - תוכן השטר. מובן שכותבים בפירוש שמקיימים את השטר הכתוב מימין או משמאל הקיום, או כותבים בראש הקלף. (43) וכותבים שמקיימים את הכתוב מעבר לרף כנגד כתב הקיום או כותבים בראש הקלף. (44) כרבי יוחנן שם.

ואחר חקירה מדוקדקת - הודה הלוקח שהוא הוסיף
ה"ואו", ובשטר היה כתב שקנה חלקם של ראובן ושמעון
אחי (אחים). (73) שם. מעשה בשטר שני שבא לידי אביו,
והיתה "ואו" מרוחקת יותר מדאי משאר האותיות שבאותה
מילה, וכשלחן אביו על בעל השטר, הודה שמחק חלק
מאות "ב" ונשארה "ואו". (74) הימנית.

יג. משלש⁷⁵ ועד עשר אין פותבין בסוף שיטה,
שפא יזיף⁷⁶ ויחזיר השלש לשלשים והעשר עשרים.
ואם נזדמן לו בסוף שיטה - מחזיר הדבור⁷⁷ בגופו
של שטר פעמים רבות, עד שיבוא באמצע
השיטה⁷⁸.

(75) אביו, שם. (76) יוסיף בסוף המילה "יוד" ו"מם".
(77) כותב שנית את השטר או את הקטע. (78) רשב"ם שם
מפרש, שיכתוב עוד פעם את הסכום הנכון באמצע השורה,
ואם יזיף את הסכום הכתוב בסוף השורה שלמעלה לא
יועיל כלום, שהרי הסכום הכתוב באחרונה קובע, כמו
שיבואר בהלכה הבאה.

יד. שטר⁷⁹ שכתבו מלמעלה מנה⁸⁰ ומלמטה
מאתים, מלמעלה מאתים ומלמטה מנה - הפל
הולף אחר התחתון. ולמה אין הולכין אחר הפחות
שבשניהם?⁸¹ לפי שאין האחד תלוי בחרו. שאם
היה פתוב בו: מאה שהן מאתים, או מאתים שהן
מאה - היה נוטל מאה⁸²; אבל שני דברים שאין
האחרון תלוי בראשון - הלף אחר אחרון. היה בו
מלמעלה שם, ולמטה שם קרוב לו - הלף אחר
התחתון⁸³. אם כן, למה פותבין את העליון? שפא
תמחק אות אחת מן התחתון, וילמד מן העליון⁸⁴.
כגון שהיה⁸⁵ בעליון חנני או ענני, ובתחתון חנן או
ענן - בידוע שהוא השם העליון. אבל לא ילמד
תחתון מעליון בשתי אותיות⁸⁶.

(79) משנה, שם קסה: (80) מאה דינרי כסף. (81) שהרי
אין מוציאים ממון מספק. (82) ולמה אין הולכים גם בזה
אחר התחתון? משום שכאן טעות גלויה בחשבון, ואין אנו
יודעים איזה סכום מוטעה, ולפיכך דנים כמו בכל ספק
שבממון, שהמוציא מחבירו - עליו הראיה. (83) בשטרות
הולכים בכל דבר אחר התחתון, כשאין סיבה מיוחדת
מתנגדת לכך. הרי"י מיגש בפירושו מנמק שיש לראות
בתחתון חזרה מהכתוב בעליון. (84) כל זה במשנה הנ"ל.
(85) ברייתא שם קסו: (86) שם. ובגמרא פירשו טעמו של
דבר: שפא יקרה שם בן שלש אותיות, וכתוב למעלה שתי
אותיות שהן רוב השם, ואין ללמוד מעליון אלא להשלים
את התחתון כשהוא עיקר השם.

טו. פתוב בו⁸⁷ מלמעלה ספל⁸⁸, ומלמטה קפל⁸⁹ -
הפל הולף אחר התחתון, שהקפל פחות מן הספל.
פתוב בו מלמעלה קפל, ומלמטה ספל - חוששין
שפא זבוב הסיר רגל הקוף ונעשית סמ"ף⁹⁰, ואינו
גובה אלא במדת קפל הקטנה. וכן כל פיוצא בזה.

המחקים מפני הכתב שבשטר, או לא ישימו לב לשינוי.
(59) ואז ודאי ירגישו בשינוי שבין מחק למחק.

י. שטר⁶⁰ הבא הוא ועדיו על המחק, והקיום
מלמטה על הנר - אין מקימין אותו מעדי הקיום⁶¹
אלא מעדים שלמעלה; שפא הקיום היה רחוק מן
השטר הרבה, והיה הרוח מלא שריטות של די⁶²,
וחתף גוף השטר, ומחק השריטות, וכתב השטר
ועדיו⁶³ על המחק.

(60) שם. (61) אם בא לבית דין לגבות באותו השטר, צריך
לקיים שנית חתימת העדים, ואין סומכים על הקיום
שבשטר. (62) ואמרנו למעלה בה"ז שהקיום כשר.
(63) שזיף חתימתם. בגמרא שם אמרו סברא זו לפי שיטת
רב, שבין עדים לקיום אפילו כמה שורות כשר, ואף-על-פי
שרבינו פסק כרבי יוחנן (ראה למעלה ה"ו) שאפילו שיטה
אחת בין עדים לקיום - פסול, קיבל אותה הסברא גבי הוא
ועדיו על המחק והקיום על נייר, מפני שלא מצאנו בזה
מחלוקת בין רב לרבי יוחנן, והסברא שנאמרה אליבא דרב
מתקבלת על הדעת (מגיד-משנה).

יא. שטר⁶⁴ הבא על הנר, ועדיו על המחק - פסול;
שפא ימחק השטר ויזיף⁶⁵, ונמצא הוא ועדיו על
המחק⁶⁶. ואם פתבו⁶⁷ העדים: אנחנו העדים חתמנו
על המחק, והשטר על הנר - פשר. וכותבין כן בין
עד לעד, כדי שלא יזיף⁶⁸.

(64) שם קסד. (65) יזיף ויכתוב במקום המחק מה שהוא
רוצה. (66) ושטר כזה כשר, כמבואר למעלה בה"י.
(67) שם. (68) אם יכתבו זאת למטה מחתימתם - יחתוך
הקטע הזה, ואם יכתבו בין השטר לחתימה - ימחקו. כל זה
מבואר בגמרא שם.

יב. שטר⁶⁹ הבא על המחק, ועדיו על הנר - פסול.
ואפלו פתבו העדים: אנחנו עדים חתמנו על הנר,
והשטר על המחק. מפני שהוא מוחק אותו פעם
שניה, וכותב כל מה שירצה, וכיון שפלו נמחק שתי
פעמים אינו נפר; שאילו היה בו מקום הנמחק פעם
אחת ומקום הנמחק שתי פעמים - היה נפר⁷⁰.
ומתקון השטרות: להתבונן⁷¹ בשטר בנזי"ן וזיני"ן
שלו שלא יהו דחוקין בין התבות, שפא זיף והוסיף
זני⁷². ולא יהיו מרחקין⁷³, שפא מחק אות אחת, כגון
ה"א או ח"ת, והניח רגלה האחת⁷⁴ מקום ו"ו. וכל
פיוצא בזה מדקדקין בו בכל לשון ובכל כתב.

(69) שם. (70) ראה למעלה ה"ט. (71) הדיין צריך
להתבונן, כלומר להשיג היטב ולבדוק. (72) הוסיף אות
זו, ולפיכך היא דחוקה. בגמרא שם קסז. מסופר שבא שטר
מכר לפני אביו, שכתוב בו שהלוקח קנה: "מנת (חלק)
ראובן ושמעון ואחי" והיה להם לראובן ושמעון אח ששמו
"אחי", וטען הלוקח שקנה גם חלקו, ואביו התבונן יפה
בשטר וראה שה"ואו" של המלה "ואחי" לחוצה יותר מדאי,

20 זָהָב¹⁰³. זָהָב דִּינָרִין, או דִּינָרִין זָהָב - אֵין פְּחוֹת
21 מְשֹׁנָה שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל זָהָב. זָהָב בְּדִינָרִין - אֵין פְּחוֹת
22 מְשֹׁנָה שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל כֶּסֶף מִן הַזָּהָב¹⁰⁴. וְכֵן כֹּל
23 פִּיּוּצָא בְּזָהָב.

(102) ברייתא שם קסה: (103) שהוא 25 דינרי כסף.
(104) נותן לו זהב שוה שני דינרי כסף.

תמו הלכות מלגה ולגה

יום שלישי כ"ח אדר ה'תש"פ

הלכות טוען ונטען

24 מְצֻנָּה עָשָׂה אַחַת הִיא. וְהִיא: דִּין טוֹעֵן וּמוֹדָה או
25 כּוֹפֵר.

26 וּבִאֵזֶר מְצֻנָּה זוּ בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

פרק ראשון

(1) מבאר דין כופר בכל או מודה במקצת.

27 א. הַטּוֹעֵן² אֶת חֲבֵרוֹ בְּמַטְלָטְלִין, וְהוֹדָה לוֹ בְּמִקְצָת
28 - הָרִי זֶה מְשָׁלֵם מֵה שְׁהוּדָה בּוֹ, וְנִשְׁבַּע עַל הַשָּׂאָר
29 מִן הַתּוֹדָה; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה³. וְכֵן⁴
30 אִם כּוֹפֵר כֹּל וְאֹמֵר: לֹא הִיוּ דְּבָרִים מְעוּלִים, וְעַד
31 אֶחָד מֵעֵיד [שְׁהוּא חֵיב לוֹ] - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע מִן
32 הַתּוֹדָה. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁵ לְמִדּוֹ⁶, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁשְּׁנֵי
33 מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ מִמּוֹן - אֶחָד מַחֲבִיבֵי שְׁבוּעָה. וְכֵן
34 לְמִדּוֹ⁷ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שְׁעַד אֶחָד לְכָל עוֹן וְלְכָל
35 חֲטָאת אֵינוֹ קָם⁸, אֲבָל קָם הוּא לְשְׁבוּעָה.

(2) משנה שבועות לח: (3) במכילתא משפטים פרשה ט"ו
דרשו: "כי הוא זה" עד שיודה במקצת: כלומר, רק זה הוא
הדבר שאני חייב לך ולא מה שאתה תובע (ראה בבא קמא
קו:). ודווקא במטלטלין, אבל על קרקעות עבדים ושטרות
אין נשבעים (משנה שם מב: ובגמרא שם מג: למדו זה
מכלל ופרט וכלל). (4) גמרא שם מ: (5) ששמע תלמיד
מרביו ורביו מרביו עד משה רבינו. (6) ברייתא שם.
(7) כלומר, וכך הוא הלימוד שנמסר מפי השמועה.
(8) כתוב בתורה (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש
לכל עון ולכל חטאת" ודרשו: לכל עון ולכל חטאת אינו
קם, אבל קם הוא לשבועה (שם).

36 ב. אֵין לָךְ מַחֲבִיב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹדָה חוּץ מִשְׁלֹשָׁה:
37 מִי שְׁהוּדָה בְּמִקְצָת הַמַּטְלָטְלִין, וּמִי שֶׁחִיבֵי עַד
38 אֶחָד, וְהַשּׁוֹמֵר. שְׁהָרִי נֹאמַר בְּשׁוֹמֵר: שְׁבוּעָת יִי
39 תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמֵרִין
40 בְּהִלְכוֹת שְׁכִירֹת. וְכָל אֶחָד מִן הַשְּׁלֹשָׁה נִשְׁבַּע
41 וְנִפְטָר מִלְּשָׁלֵם⁹. אֲבָל כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנִטְלִין¹⁰, כְּגוֹן
42 שְׁכִיר¹¹ וְנִחְבָּל¹² וּפּוֹגֵם אֶת שְׁטָרוֹ¹³ וְכִיּוּצָא בּוֹ¹⁴, וְכֵן
43 כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנַת סָפֵק, כְּגוֹן הַשְּׁתַּפְּיָן¹⁵
44 וְהָאֲרִיסִין¹⁶ - בְּלֵן נִשְׁבָּעִין בְּתַקְנַת חֲכָמִים¹⁷. וְכָל אֵלֶּי

1 שֶׁיֵּד בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוּנָה⁹¹. מַעֲשֶׂה בְּשֹׁטֵר⁹²,
2 שְׁהִיָּה כְּתוּב בּוֹ: שֵׁשׁ מֵאוֹת וְזוֹ אֶחָד, וְהָרִי הַדָּבָר
3 סָפֵק, אִם שֵׁשׁ מֵאוֹת זֶה וְזוֹ אֶחָד או שֵׁשׁ מֵאוֹת
4 אֶסְתִּירָא⁹³ וְזוֹ; אֲמָרוּ חֲכָמִים⁹⁴: יִטַּל שֵׁשׁ מֵאוֹת
5 אֶסְתִּירָא וְזוֹ, שֶׁיֵּד בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוּנָה. אִם
6 כֵּן, לָמָּה לֹא נֹאמַר: שֵׁשׁ מֵאוֹת פְּרוּטָה וְזוֹ?⁹⁵ לָפִי
7 שֶׁהַפְּרוּטוֹת כּוֹלָל אוֹתָן הַסּוֹפֵר זִזְיִין⁹⁶ וְאַחֲרֵי כֵן
8 פּוֹתֵכִין. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָהָב בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם,
9 לָפִי דְרָפָם הַיָּדוּעַ - עַל פִּי עוֹשִׂין.

(87) שם. כתוב בשטר שפלוני חייב לו וכו'. (88) ראשי-
תיבות: "סאה פלג", פירוש: סאה וחצי. (89) קב פלג, קב
וחצי (הסאה מחזיקה ששה קבים). [וב'תוספות' שם ד"ה
ספל, הביאו כמה פירושים לספל וקפל, ורבינו מפרש
כרבותיו הר"ף והר"י מיגש]. (90) בכתב-יד שלהם
ה"קוף" דומה ל"סמך" בתוספת רגל דקה. (91) בעיא של
רב פפא שם ולא נפשטה, ואין מוציאים ממון מספק.
(92) שם. (93) יש מפרשים ש"אסתירא" הוא חצי זוז.
ואחרים מפרשים - שני זוזים. ורבינו קיבל הפירוש הראשון
(ראה רשב"ם ו'תוספות' שם ד"ה ומשור). [לפלא, שרבינו
נטה כאן מפירושו של רבו הר"י מיגש שפירש שני זוזים.
ראה כסף-משנה]. (94) אביי, שם. (95) המטבע הפחות
ביותר. (96) הסופר אינו כותב מנין הפרוטות, אלא עושה
מהם זוזים (בזוז 192 פרוטות) ורושם בשטר מספרם, ואת
מספר הפרוטות שאינן מצטרפות לזוז שלם, ואם התכוון
לפרוטות - היה כותב ארבעה זוזים ועשרים וארבע פרוטות,
ומשמיט את המילה "וזוז".

10 טז. שְׁטָר⁹⁷ שְׁכָתוּב בּוֹ: אֶסְתִּירָא מֵאָה מְעִי⁹⁸, או
11 שְׁכָתוּב בּוֹ: מֵאָה מְעִי אֶסְתִּירָא - הַלֵּךְ אַחֵר פְּחוֹת
12 שֶׁבְּלִשְׁנוֹת, וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֲלָא אֶסְתִּירָא אַחַת⁹⁹. שֶׁיֵּד
13 בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוּנָה, מִפְּנֵי שְׁהוּא הַמוֹצִיא
14 מִחֲבֵרוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא אֲלָא בְּדָבָר שְׁאֵין בּוֹ סָפֵק.
15 לְפִיכָף, כֹּל שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מְשַׁמַּע שְׁתֵּי לִשְׁנוֹת, שְׁמָא
16 כָּף או שְׁמָא כָּף - אֵינוֹ נוֹטֵל אֲלָא הַפְּחוֹת
17 שֶׁבְּשְׁתֵּיהֶן; וְאִם תִּפְס בְּעִלְיוֹנָה - אֵין מוֹצִיאִין
18 מִיָּדוֹ¹⁰⁰ אֲלָא בְּרָאָה בְּרוּרָה¹⁰¹.

(97) שם קה: (98) מע' = פרוטה של נחושת (מעה כסף,
היא אחד מששה בזוז = 32 פרוטות). (99) היינו 96
פרוטות. ולמה אין הולכים אחר התחתון? כמו במנה
ומאתים (ראה הי"ד)? משום שזה כאילו אמר "איסתירא
שהיא מאה מעי", והרי זה דומה לכותב מאה שהם מאתים.
ואפשר להוסיף עוד נימוק: שדרכם של אנשים לעגל את
הסכומים, ולפיכך כתב מאה אף-על-פי שמגיע לו רק 96
פרוטות, וסמך על מה שכתב אסתירא (ראה רשב"ם שם
ד"ה מהו דתימא). (100) שהרי הוא המוחזר.
(101) ואפילו אם יש עדים שתפס ואינו יכול להכחיש
(מסקנת המגיד-משנה, וכן פסק הש"ך ח"מ סי' מב ס"ק
ט'. ראה 'בית יוסף' שם).

19 יז. כְּתוּב בּוֹ¹⁰²: מְטַבֵּעַ זָהָב - אֵין פְּחוֹת מִדִּינָר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ח אדר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 הַשְּׁבוּעוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהָן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, הֲרִי הֵן
2 כְּעֵינִן שֶׁל תּוֹרָה¹⁸ בְּנִקִּיטַת חֶפְצִין¹⁹.

(9) משנה שם מד: (10) שם. (11) נתבאר בהלכות שכירות פרק י"א הלכה ו, שאם טען בעל הבית נתתי לשכיר את שכרו והשכיר מכחיש - נשבע השכיר שלא נטל - ונטל. ולמה אין משיביעים את בעל הבית ויפטור? מפני שבעל הבית טרוד בפועליו הרבים ואפשר שנדמה לו שנתן - ולא נתן, אבל פועל, שפרנסתו על שכר עבודתו, אינו שוכח ואינו טועה (גמרא שם מה). (12) משנה שם מד: ונתבאר שם שהמדובר, כשיש עדים שהנחבל נכנס תחת ידו של הנתבע (פירוש למקום שהנתבע היה בו לבדו) כשהוא שלם ויצא חבול ונתבע לבית דין וטען לא חבלתי בו. [בגמרא שם אמר שמואל, שאם החבלה היא במקום שאין הנחבל עצמו יכול לחבל - נטל בלא שבועה, בתנאי, שלא היה שם אדם אחר שאפשר היה לו לחבול]. (13) הוציא שטר חוב על חבירו וזה טוען פרעתי כל החוב והמלוה אומר פרעת חלק מהחוב - הרי זה פגם תוקפו של השטר ולפיכך עליו להישבע. וכשהוא טוען לא פרעת כלום - נאמן בלא שבועה. (14) והדומים לאלה שנמנו במשנה שם. (15) התובע טוען יישבע שלא נטל יותר מהמגיע לו. (16) החוכרים שדות מבעליהן לעבדן ולקבל חלק מהיכול. (17) בגמרא שם מח: שאלו מה בין שותפים ואריסים לכל אדם, שאין משיביעים אותם בטענת שמא? ונימקו, שאלה רגילים להורות היתר לעצמם באמתלאות שונות להשקיט את מצפונם. [בגמרא (שם) אמר רב נחמן שעל טענת שמא אינו נשבע בכפירת תביעה פחותה משתי מעות כסף. ופירש רש"י שהכוונה למורה במקצת, שבטענת וודאי היה מחוייב שבועת התורה ותיקנו חכמים שבועה בטענת שמא דומה, אבל כשזה כופר הכל שבטענת וודאי פטור משבועת התורה - לא תיקנו חכמים שבועה בטענת שמא. ורבינו בפרק ט מהלכות שלוחין ושוחפין פסק, שגם כופר הכל לכתחילה, מחוייב שבועה, כדעת רבו הרב יוסף מיגאש בפירושו לשבועות שם. ובבית יוסף חושן משפט סימן צג מדייק מלשונם של הר"ף והרא"ש, שדעתם כדעת רבינו]. (18) ר"ף בהלכותיו בכתובות סוף פרק ט. (19) הנשבע אוהז בידו חפץ של מצוה בשעת השבועה. בהלכות שבועות פרק י"א הלכה ח: כותב רבינו שתלמיד חכם אוהז תפילין בידו, ושאר כל אדם - ספר תורה.

3 ג. הַטּוֹעֵן²⁰ מְטַלְטֵלִין עַל חֲבֵרוֹ, וְכָפֹר בְּכָל וְאָמַר:
4 לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלִים; אוֹ שֶׁהוּדָה בְּמִקְצָת, וְנִתְּנוּ
5 מִיָּד וְאָמַר: אֵין לָךְ בְּיָדִי אֲלָא זֶה וְהִילָךְ²¹; אוֹ
6 שֶׁאָמַר: אֲמַת שֶׁהָיָה לָךְ אֲצִלִּי, אֲבָל מִחֻלָּת לִי אוֹ
7 נִתְּתָ לִי אוֹ מִכְרָתָ לִי אוֹ הִחְזַרְתִּי לָךְ; אוֹ שֶׁטַּעֲנוּ
8 חֲטִים וְהוּדָה לוֹ בְּשַׁעְוָרִים - בְּכָל אֱלוֹ פֶטוּר
9 מִשְּׁבוּעַת הַתּוֹרָה²². אֲבָל חֲכָמֵי הַגְּמָרָא²³ תִּקְּנוּ,
10 שִׁישְׁבַּע הַנִּתְבַּע בְּכָל אֱלוֹ²⁴ שְׁבוּעַת הַסֵּת²⁵ וַיִּפְטֹר.
11 וְאִינָה פְעִין שֶׁל תּוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵין בָּהּ נִקִּיטַת חֶפְצִין.
12 וְכָכָר בְּאֶרְנוֹ דֶּרֶךְ שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה וְדֶרֶךְ שְׁבוּעַת
13 הַסֵּת בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת²⁶.

(20) משנה שם לח: (21) והנה אני משלם לך הסכום שאני מודה בו. (22) בהילך פסק כרב ששת (בבא מציעא ד). כפי הכרעתו של הר"ף בראש פרק ו משבועות. והדינים האחרים נשנו בשבועות שם. [רש"י בבא מציעא שם מבאר, שהילך משמעותו: לא הוצאתים והרי הם שלך בכל מקום שהם ... הואיל ואיתנייהו כמאן דנקיט להו דמי (=ומכיוון שישנם בעינים הרי זה כאילו נמצאים בידו של המלוה). והר"ן שם כתב, שלפי שיטת רש"י לא אמרו הילך פטור אלא בפיקדון, אבל במלוה אי אפשר לומר שהמעות הן ברשות המלוה בכל מקום שהן, משום שמלוה להוצאה ניתנה, וכשהגיעו ליד הלווה יצאו לגמרי מרשות המלוה, ומביא בשם הגאונים, שבהלוואה אם היה בידו מזומן הסכום שהודה בו ונתנו למלוה - פטור משבועה, ובפיקדון אפילו אם נמצא הדבר במקום רחוק - ההודאה עצמה היא כהילך, משום שפיקדון בכל מקום שהוא - ברשותו של המפקיד הוא (ראה לקמן פרק ג הלכה י"ד). (23) מימרא של רב נחמן שם מ: ובבא מציעא ה. (24) בשבועות שם אמר רב חביבא, ששבועת היסת נאמרה רק על מה ששנינו (שם לח: מנה לי בידך, אמר לו הן, למחר אמר לו תנהו לי, נתתיו לך (טענת הנתבע) - פטור. וביארו שם שלדעתו כופר הכל לכתחילה, פטור אפילו מהיסת. ולכן הדגיש רבינו וכתב: "בכל אלו" לומר לך, שאין הלכה כרב חביבא. וכן פסק הר"ף בהלכותיו בשבועות בראש פרק ו. [בתוספות שם מא. דיבור המתחיל ומאן, כתבו בשם רבינו תם שאין משיביעים את הכופר הכל. ובהגהות מיימוניות כאן אות ח כתב: שוב ראיתי בתשובת מורי רבינו זצ"ל (הכוונה למורה"ם מרוטנברג) שרבינו תם חזר בו בסוף ימיו]. (25) קראו לה "היסת" על שם שהסיתו אותו חכמים לשבועה זו (רש"י בבא מציעא שם. ראה רש"י שבועות שם). (26) פרק י"א, הלכה ד.

14 ד. כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה - הֲרִי זֶה
15 נִשְׁבַּע וְנִפְטָר²⁷. וְאִם לֹא רָצָה לְהִשְׁבַּע - יוֹרְדִין
16 לְנִכְסָיו²⁸ וְגוֹבִין מֵהֶם כָּל מָה שֶׁתִּבַּע חֲבֵרוֹ עָלָיו²⁹; וְהֲרִי הַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר לוֹ: אֵינִי זֶה מִדִּין תּוֹרָה, אוֹ
17 הִשְׁבַּע אוֹ תֵּן לִי. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחְרִים³⁰ עַל מִי שֶׁטַּעֲנוּ
18 עָלָיו דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בָּן, וְנִתְּנָן³¹. אֲבָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב
19 שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶן³², אִם הָיָה מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנִטְלִין -
20 אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּךְ אֶת הַשְּׁבוּעָה³³; וְהֲרִי הַנִּתְבַּע אוֹמֵר
21 לוֹ: הִשְׁבַּע וְטַל, כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ לָךְ. וְאִם לֹא רָצָה
22 לְהִשְׁבַּע - יִלָּךְ לוֹ. וְהוּדוּ רַבּוֹתֵי, שֶׁאִם אָמַר הַתּוֹבֵעַ:
23 אֵינִי רוֹצֶה בְּתִקְּנָה זוֹ שֶׁתִּקְּנוּ לִי חֲכָמֵים³⁴, אֲלָא הֲרִינִי
24 בְּשֶׁאֵר הַתּוֹבָעִים³⁵ - הֲרִי זֶה מְשַׁבֵּעַ אֶת הַנִּתְבַּע
25 הַסֵּת³⁶. וְאִם רָצָה לְהַפְּכָה עַל הַתּוֹבֵעַ - מְחַיִּבִין אֶת
26 הַתּוֹבֵעַ לְהִשְׁבַּע³⁷, אוֹ יִלָּךְ לוֹ.
27

(27) משנה שבועות לח: (28) שם מא. (29) ואינו יכול להפוך את השבועה על התובע ולומר: יישבע שאני חייב לו ויטול. שם אמרו: בדאורייתא לא מפכינן. [בר רב אשי אומר שם: בדאורייתא נמי (גם כן) מפכינן. ובתוספות שם דיבור המתחיל ולמר כתבו, שרב האי גאון וכן רבינו גרשון

23 וּמִצָּאתִי חֶסֶר, שָׁמָּה אֶתָּה הִטְעִיתִנִי בְּחֻשְׁבוֹן; 24 וְהִנֵּתִיבָה אוֹמֵר: אֵין לָךְ בְּיָדִי כָלוּם - הֲרִי זֶה פֶטוּר 25 אֶף מִשְׁבּוּעַת הַסֵּת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

48 שם מ: מנמק רב נחמן למה משיבעים היסט את הכופר הכל - משום חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו, ובטענת ספק אין חזקה כזו (מגיד משנה). 49 אמרו, שלשיטת רבי אליעזר בן יעקב, אם הבן התובע מסתמך על צוואת אביו בלבד ולא אמר: ברי לי - הנתבע פטור משבועה, אפילו במודה במקצת שבועתו מן התורה. ורבינו - וכן הרי"ף - פסקו כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמרו (עירובין סב:): "משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי". [הראב"ד משיג על רבינו בדין אמר לי אבא, ודעתו שזו טענת ברי. ובלחם משנה מברר באריכות שתי השיטות. ראה שם].

26 ח. פֶּטוּר חֲטִים⁵⁰ יֵשׁ לִי בְּיָדִי בּוֹדָא, וְהִנֵּתִיבָה אוֹמֵר: 27 אֵין יוֹדֵעַ, שָׁמָּה יֵשׁ לָךְ שָׁמָּה אֵין לָךְ - הֲרִי הִנֵּתִיבָה 28 יִשְׁבַּע שְׁבּוּעַת הַסֵּת שָׁאִינוּ יוֹדֵעַ וְנִפְטָר⁵¹, לְפִי שְׁלֵא 29 חֵיב עֲצָמוּ בּוֹדָא. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. פֶּטוּר חֲטִים יֵשׁ 30 לִי בְּיָדִי בּוֹדָא, וְהִנֵּתִיבָה אוֹמֵר: אֵין יוֹדֵעַ אִם חֲטִים 31 הוּא אוֹ שְׁעוּרִים - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שָׁאִינוּ יוֹדֵעַ⁵², 32 וּמִשְׁלָם שְׁעוּרֵין⁵³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

50 בכתב יד תימן: "מנה לי בידך". וכן גירסת המגיד משנה. 51 מחלוקת אמוראים בכתובות יב: ופסק רבינו כרב נחמן ורבי יוחנן. בגמרא שם אמרו "פטור" ורבינו הוסיף שהנתבע מחוייב להישבע היסט, שאם לא נטיל עליו שבועה תתבטל שבועת היסט בכופר הכל, שהרי יעדיף לטעון איני יודע ויהיה פטור משבועה (מגיד משנה). 52 ולמה אין מחייבים אותו שבועת התורה כמודה במקצת, ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם, כמו בטוען חמישים אני חייב לך וחמישים איני יודע, כמבואר לקמן פרק ד הלכה ח? משום שמודה במקצת אינו מחוייב שבועה אלא בהודה לו ממין הטענה (ראה לקמן פרק ג הלכה ח). 53 הראב"ד משיג על זה מדברי רבה בר נתן בבבא קמא לה: שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים. וכן פסק רבינו עצמו (שם). והמשיג עצמו מבאר שיטת רבינו וכותב: שלדעתו לא אמר רבה בר נתן אלא כשהוא מכחיש לגמרי את התביעה (החיטים), אבל בשאינו מכחישה, אלא טוען איני יודע ונכנס לחיוב שבועת היסט על התביעה - חייב לשלם מה שהודה. ונראה שהתכוון לנימוקו של רבינו מאיר הלוי (הובא ברא"ש בבא קמא שם) שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור, מפני שיכול לטעון משטה הייתי בך, ולמעשה גם שעורים איני חייב לך, אבל כשנשבע היסט שאינו יודע אין כאן השטאה (ראה ש"ך חושן משפט סימן פ"ח סעיף קטן לה). ובסמ"ע שם סעיף קטן לא, מסביר שאפילו לשיטת האומרים שטעם הפטור משעורים הוא משום שאנו אומרים: על השעורים מחל - כאן חייב, משום שאפשר הדבר שגם התובע לא זכר בדיוק אם חיטים השאילה או שעורים ולפיכך טען חיטים, וכשהנתבע הודה ששאל מין אחד צריך לשלם לו הפחות

מאור הגולה פסקו כמר בר רב אשי, ובעל הלכות גדולות ובסדר תנאים ואמוראים (לרבי יוסף טוב עלם) כתבו, שאין הלכה כמותין. 30 לנתבע יש זכות. 31 ומשלם. 32 מתקנת חכמים. 33 לענין היפוך שבועת הנוטלים - אף על פי שהיא מדבריהם - כדין שבועת התורה. וכן פסק הרי"י מיגאש בפירושו לשבועות שם. ורש"י כתובות פז: כתב שכל שבועה מדבריהם יכול להפוך (ובש"ך חושן משפט שם סעיף קטן ל כתב, שכמה פוסקים קדמונים פסקו כרש"י). 34 שאשבע ואטול. 35 והנתבע מכחיש, שהוא נשבע ונפטר. 36 כשהוא מהפך היה הנתבע נשבע אותה השבועה שהמהפך היה חייב בה, היינו, "כעין דאורייתא" בנקיטת חפץ, אבל באומר איני רוצה בתקנת חכמים שתיקנו לטובתי - הנתבע נשבע היסט. 37 לקמן הלכה ו יתבאר שכל שבועת היסט מהפכים.

1 ה. הִיָּה מְחִיב שְׁבּוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם מִן הַנִּשְׁפָּעִין 2 וְנִפְטָרִין, כְּגוֹן הַנִּשְׁפָּעִין עַל טַעֲנַת סֶפֶק³⁸ או מִן 3 הַנִּשְׁפָּעִין הַסֵּת, וְלֹא רָצָה לְהִשְׁבַּע - מִשְׁמַתִּין אוֹתוֹ³⁹ 4 שְׁלִשִּׁים יוֹם. אִם לֹא בָּא וְלֹא תָּבַע נִדְוִי⁴⁰ - מִלְּקִין 5 אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת⁴¹. וְכָל מִי שִׁחָלָה עָלָיו שְׁמַתָּא 6 שְׁלִשִּׁים יוֹם - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת וְאַחֲרֵי כֵן 7 מִתִּירִין נִדְוִי⁴². וְאֵין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ⁴³, לְפִי שָׁאִינוּ 8 מְחִיב שְׁבּוּעָה מִן הַתּוֹרָה⁴⁴.

38 כגון האריסים והשותפים (ראה למעלה הלכה ב). 39 שם. 40 לא ביקש להתיר לו את הנידוי. 41 מפני שמרד בדברי חכמים. כל עונש מלקות מדרבנן נקרא "מכת מרדות". 42 כרב אשי שם. 43 רב אשי שם מסיים: "ושבקינן ליה (ועוזבים אותו)". 44 בשבועה מן התורה אמרנו למעלה בהלכה ד, שאם לא רצה להישבע יורדים לנכסיו וגוזבים מהם.

9 ו. כָּל הַמְּחִיבִים⁴⁵ שְׁבּוּעַת הַסֵּת, אִם רָצָה לְהַפֵּךְ 10 הַשְׁבּוּעָה עַל הַתּוֹבֵעַ - הֲרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנוֹטֵל 11 מִחֻבְרוֹ. וְאֵין לָךְ⁴⁶ מִי שֶׁנִּשְׁבַּע הַסֵּת וְנוֹטֵל מִחֻבְרוֹ, 12 אֲלֵא זֶה שֶׁנִּהְפָּכָה עָלָיו שְׁבּוּעַת הַסֵּת. וְאֵין לָךְ 13 שְׁבּוּעָה שֶׁתִּהְפֹּךְ אֲלֵא שְׁבּוּעַת הַסֵּת בְּלִבָּד; אֲבָל 14 שְׁבּוּעָה שֶׁל תּוֹרָה אוֹ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם שֶׁהִיא כְּעֵין שֶׁל 15 תּוֹרָה⁴⁷ - אֵין הוֹפְכִין שְׁבּוּעָתָן.

45 שם אמרו: "בדרבנן מפכין". 46 נתבאר למעלה שרבינו ורבו הרי"י מיגאש מפרשים מה שאמרו: "בדרבנן מפכין" הכוונה לשבועת היסט בלבד. 47 נתבאר למעלה בהלכה ה.

16 ז. אֵין מִשְׁפִּיעִין שְׁבּוּעַת הַסֵּת אֲלֵא עַל טַעֲנַת וְדָאִי; 17 אֲבָל עַל טַעֲנַת סֶפֶק - פֶּטוּר⁴⁸. בִּיצֵד? כְּמִדְּמָה לִי 18 שֵׁישׁ לִי אֲצִלָּךְ מִנָּה; אוֹ שְׁאֵמַר: מִנָּה הַלּוֹיִתִּיךְ, 19 וְכִמְדָּמָה לִי שְׁלֵא פִרְעָתִנִי; אָמַר לִי אֲבָא⁴⁹ שֵׁישׁ לִי 20 אֲצִלָּךְ מִנָּה, אוֹ צִנָּה לִי בְּפָנֵי עֲדִים שֵׁישׁ לִי אֲצִלָּךְ 21 מִנָּה; דְּכָר פְּלוּנִי נִגְנַב מִבֵּיתִי, וְלֹא הִיָּה שֵׁם אֲלֵא 22 אֶתָּה, קְרוֹב בְּעֵינֵי שְׁאֶתָּה גִּנְבָתוֹ; חֲשַׁבְתִּי מַעוֹת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ח אדר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דְּבָרֵיהֶם - מְגַלְגֵּל עָלָיו הַמְשָׁבִיעַ⁶⁹ כָּל מֶה שֶׁיִּרְצֶה²⁴
מִדְּבָרִים שֶׁאֵם יוֹדֵה בָּהֶן יִתְחַיֵּב מִמּוֹן. וְעַד הֵיכֵן כֹּחַ²⁵
גִּלְגּוּל? עַד שֶׁיֹּאמֶר: וּבְכָל שְׁבוּעָה זוֹ, שְׁלֹא נִמְכַּרְתָּ²⁶
לִי⁷⁰ בְּעֶבֶד עֲבָדִי⁷¹ וְעַד עַבְדִּי אֲתָהּ⁷². וְכֵן בְּאֶרְנוֹ⁷³
שֶׁאֵין מְגַלְגֵּל עַל הַשְּׂכִיר⁷⁴.²⁸

(68) קידושין כז: (69) יכול לדרוש שיכלול בשבועה זו גם תביעות אחרות שיש לו עליו, שבית דין אין מחייבים שבועה עליהן. (70) שם כח. (71) שמחוייב לעבוד שש שנים. (72) טרם נשלמו שש השנים. ודווקא כשטוען עבד עברי אתה, אבל הטוען עבד כנעני אתה - מנדים אותו ואין מגלגל שבועה כזו. ובשבועות מח: למדו מברייתא שמגלגלים גם בשבועה דרבנן. (73) בפרק י"א מהלכות שכירות הלכה ט. (74) נתבאר שם בהלכה ו, שאם בעל הבית טוען נתתי לך שכר והשכיר אומר לא קיבלתי, חייקו חכמי המשנה שיישבע השכיר ויטול אף על פי שכל כופר הכל נשבע היסט ונפטר (ראה הערות שם). דין גלגול למדו בקידושין שם משבועת הסוטה, שכתבה תורה (במדבר ה, כב): "ואמרה האשה אמן אמן" וכפל לשון זה נתפרש: אמן מאיש זה שנחשדתי, אמן מאיש אחר ואף על פי שבנוגע לאיש האחר חסרים התנאים המביאים לידי שבועה זו, ודבי רבי ישמעאל למדו שם מקל וחומר שמגלגלים גם טענות שמא כגון האריסים והשותפים שחלקו, שאם לא חלקו משיבעים אותם אפילו בלא גלגול (ראה למעלה הלכה ב ופרק ט מהלכות שותפין הלכה א). ומובן מאליה שגם אם השבועה העיקרית היא על טענת שמא של התובע - מגלגלים, שהרי שבועת סוטה היא על טענת שמא (מגיד משנה). [ברא"ש שבועות פרק ח סימן יח הוכיח מגמרא בבא מציעא צח: שאין מגלגלים אלא כשהנתבע טוען טענת וודאי, כמו סוטה שהיא טוענת טענת וודאי: טהורה אני, אבל כשהשבועה היא על טענת איני יודע - אין מגלגלים (וכן פסק בטור חושן משפט סימן צד). וכתב עוד, שאין מגלגלים על טענת ספק אלא כשיש רגליים לדבר, כלומר, שיש איזה יסוד המחזק את הטענה, כמו בסוטה שנסתרה עם האיש שבעלה התרה בה (קינא לה) שלא תיסתר עימן].

יג. מי שנתחייב שבועה⁷⁵, אפילו הסת, והתחיל²⁹
התובע לגלגל עליו דברים אחרים שלא טען אותם,³⁰
וראה הנתבע כן ואמר: איני רוצה להשבע, אלא³¹
הריני משלם הטענה הראשונה שנתחייבתי על³²
כפירתה שבועה - אין שומעין לו⁷⁶; אלא אומרים³³
לנתבע: או תן לו כל מה שגלגל עליך מטענות³⁴
הנדיאות או השבע⁷⁷ והפטר.³⁵

(75) הרי"ף בהלכותיו שבועות סוף פרק ז. (76) משום שנתחייב שבועה והסכים להישבע וחוזר בו אחר שנודע לו שמגלגלים עליו שבועות אחרות. (77) על הכל. בירושלמי בבא מציעא פרק ג הלכה א נחלקו בזה תנא קמא ורבי יוסי, תנא קמא אומר אינו יכול לחזור בו ורבי יוסי אומר: "לא חייבה אותו התורה שבועה להחמיר עליו אלא להקל, שאם רצה לשלם - ישלם. ואם רצה להישבע יישבע". כלומר, לעולם אין כופים אותו להישבע כשהוא רוצה לשלם.

שבשני המינים ונשבע על השאר (ראה מה שכתבנו בזה בהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו).

ט. מנה יש לי בידך⁵⁴ בודאי, והנתבע אומר: כן¹
היה לך בדי, אבל אני יודע אם החזרתי לך או²
עדין לא החזרתי לך - חייב לשלם; ולא ישבע³
התובע כלל, אפילו שבועת הסת. מפני שהוא יודע⁴
בודאי שהוא חייב, והרי זה⁵⁵ טוען⁵⁶ אותו טענת⁵
ודאי, ונסתפק אם נפטר או לא נפטר. וכן כל פירצא⁶
בה. אבל אם אין לו תובע⁵⁷, והודה מעצמו ואמר:⁷
גזלתיך או הליתני מנה, אביך הפקיד אצלי מנה,⁸
ואני יודע אם החזרתי או לא החזרתי - אינו חייב⁹
לשלם. ואם בא לצאת ידי שמים⁵⁸ - חייב לשלם.¹⁰

(54) משנה שם קיח. (55) הנתבע. (56) כלומר, מודה. (57) בגמרא שם מבואר ההבדל בין תבע או לא תבע. וכן פסק הרי"ף שם. (58) בית דין אינו מחייבו לשלם, אבל כשהוא מקפיד להיות נקי מעון גזל גם כלפי הקדוש-ברוך-הוא, שהכל גלוי וידוע לפניו - משלם. והוא הדין באומר מנה לי בידך וזה אומר אני יודע אם הליתני. וכן פסקו הרי"ף והרא"ש שם ובשולחן ערוך חושן משפט סימן ע"ה סעיף ט. ברא"ש שם כתב עוד, שאם לא תבעו ובא ואמר מעצמו אני יודע אם הליתני או לא - פטור גם לצאת ידי שמים. וכן נפסק בשולחן ערוך שם סעיף י.

י. מנה לי בידך⁵⁹, אין לך בדי כלום; השבע הסת⁶⁰
ולך, השבע אתה הסת⁶¹ וטל⁶²; ואמר התובע: אני¹²
רוצה להשבע - הרי הנתבע אומר לו: השבע וטל,¹³
או תלך בלא כלום. ואין שם הפוך אחר⁶³. ויש לו¹⁴
להחרים סתם⁶⁴ על מי שהוא חייב לי ולא יתן לי.¹⁵

(59) נתבאר למעלה (הלכה ו) ששבועת היסט מהפכים. (60) התובע טוען כך. (61) תשובת הנתבע. (62) ואשלם לך. (63) אין מהפכים שבועה מהופכת, שאם לא כן - אין לדבר סוף. (64) בלי הזכרת שם הנתבע.

יא. הורו רבותי: שפל מי שנתחייב שבועה, בין של¹⁶
תורה בין של דבריהם, אפילו הסת - יש לו להחרים¹⁷
סתם קדם שישבע על מי שישטען עליו דבר שאינו¹⁸
חייב בו כדי שישביע אותו בחנם, וינענה המשיביע¹⁹
אמין⁶⁵, ואחר ישבע. ותקנה טובה לבעלי דינין, כדי²⁰
שימנעו מטענת שקר, ולא יגרמו להוציא שם שמים²¹
לבטלה⁶⁶, ולא ישיאו שמע שוא⁶⁷.²²

(65) ענייית אמן משמעותה הודאה לחרם כזה. (66) בשבועה יש הזכרת שם שמים. (67) לא יסבירו לבית דין טענות שקר. מלשון המקרא (שמות כג, א): לא תשא שמע שוא. [בפרק כ"א מהלכות סנהדרין הלכה ז מבואר, שלא-תעשה זו כוללת גם השמעת טענות לבית דין שלא בנוכחות בעל דין השני. מובן שנוח יותר להסביר טענת שקר כשאין מי שיתור דבריו במקום.

יב. כל מי⁶⁸ שנתחייב שבועה, בין של תורה בין של

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ט אדר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחר החבלה, וההפרש מוגדר כנוק; צער - כמשמעותו; ריפוי - הוצאות רופא ותרופות; שבת - ההפסד שנגרם לנחבל על ידי שביטלו ממלאכתו; בושת - האדם מתבייש כשחובלים בו. ודעת רבינו, שנוק הוא קנס, שהרי הוא מקבל שבת, וכל תשלום שאינו בא מפני שחסר ממנו של אחר - הרי זה קנס. וכן צער הוא קנס - שהרי לא חיסרו ממון. ולמה משלם בושת, הרי לא חיסרו ממון? ביאר רבינו (שם הלכה ז), מפני שהודאתו בבית דין היא גרמה לו הביוש (כי החבלה עצמה הייתה בלי עדים) ואם כן אין כאן הודאת עצמו, שהרי ההודאה הייתה על תביעה בפני בית דין.

יז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים, שְׁהַמּוֹדָה בְּקֶנֶס - פְּטוּר? 20
כִּשְׁהוֹדָה בְּדָבָר שֶׁחַיֵּב עָלָיו קֶנֶס, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 21
חֲבַלְתִּי בְּזֶה; אֲבָל אִם אָמַר: חֲבַלְתִּי בְּזֶה, וְהֵבִיא עָלֵי 22
עֲדִים בְּבֵית דִּין, וְחִיבוֹנִי לָתֵן כֶּךָּ בְּנִזְקִי - הֲרִי 23
זֶה חַיֵּב לְשֹׁלֵם. 87. לְפִיכָךְ 88, אִם טָעַן הַטּוֹעֵן: שְׁבִית 24
דִּין חַיִּיבֹךָ לְשֹׁלֵם לִי מֵאָה דִּנָּרִין מִשּׁוּם שֶׁחֲבַלְתָּ בִּי, 25
וְהוּא אֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִם - הֲרִי זֶה נִשְׁפָּע 26
הַסֵּת. 89. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. 27

87) אחר שחייבוהו בית דין והטילו עליו חובת תשלומין - הרי זה חוב ככל חיובי ממון ואין עליו תורת קנס. 88) מפני שהודאה מחייבת אותו. 89) שהרי כפר ממון שאילו הודה בו היה חייב.

יום רביעי כ"ט אדר ה'תש"פ

פרק שני

(1) מבאר דין חשוד על השבועה, ודין שניהם חשודים.

א. כָּל חֲשׁוֹד² עַל הַשְּׁבֻעָה³ - אֵין מִשְׁפִּיעִין אוֹתוֹ 28
לֹא שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה וְלֹא שְׁבֻעַת מִדְּבָרֵיהֶם⁴ וְלֹא 29
שְׁבֻעַת הַסֵּת⁵. וְאִפְלוּ רָצָה הַתּוֹבֵעַ - אֵין שׁוֹמְעִין 30
לָּהּ. 31

(2) משנה, שבועות מד: (3) לקמן יבואר מי נקרא חשוד על השבועה. (4) שבועה בנקיטת חפץ של מצוה. (5) למד זה מדין שניהם חשודים, שלא הטילו שבועת היסט על הנתבע. (6) יתבאר לקמן בה"ז, שבשבועת היסט לא תיקנו חכמים "שכנגדו ישבע ויטול", ואם כן בוודאי רוצה התובע שהנתבע ישבע ולא ייפטר בלא כלום, ואף-על-פי-כן אמרו, שאין משיעים את החשוד שבועת היסט.

ב. אַחֲדִי הַנִּשְׁפָּע לְשֹׁקֵר שְׁבֻעַת בִּטּוּי⁸, או שְׁבֻעַת 32
עֲדוּת⁹, או שְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן¹⁰, או שְׁבֻעַת שְׁוָא¹¹ - 33
הֲרִי הוּא חֲשׁוֹד עַל הַשְּׁבֻעָה¹². וְכֵן כָּל הַפְּסוּל 34
לְעֲדוּת מִשּׁוּם עֲבָרָה, בֵּין פְּסָלָנוּת שֶׁל תּוֹרָה, כְּגוֹן 35
בְּעָלֵי רֵבִית וְאֻכְלֵי נְבִלּוֹת וְגִזְלָנִין, בֵּין פְּסָלָנוּת שֶׁל 36
דְּבָרֵיהֶם¹³, כְּגוֹן מִשְׁחָק בְּקוֹבֵא וּמִפְּרִיחֵי יוֹנִים¹⁴ - 37
הֲרִי הוּא חֲשׁוֹד עַל הַשְּׁבֻעָה, וְאֵין מִשְׁפִּיעִין אוֹתוֹ. 38

(7) אחד . . . או = בין . . . ובין. (8) מלשון הכתוב (ויקרא

והרי"ף בשבועות שם מביא ירושלמי (לא מסר מקומו), שרב זעירא פסק במעשה שבא לידו כתנא קמא. וקיבל הרי"ף להלכה פסק דינו של רב זעירא. נכתב הראב"ד בהשגותיו, שאינו יכול להפך את השבועה העיקרית ולהיפטר מן הגלגולים, אלא או יישבע על הכל או יהפוך הכל ויישבע התובע וייטול הכל, ובטור חושן משפט סימן צד כתב, שאם נתחייב שבועה של תורה וגלגלו עליו היסט, יכול הוא לומר: שבועה דאורייתא אני נשבע, והגלגולים יישבע התובע וייטול. ורבינו לא גילה דעתו בכל פרטי הדינים שהבאנו. וכבר השיג עליו הראב"ד על קיצור זה].

י. הַטּוֹעֵן⁷⁸ אֶת חֲבֵרוֹ טָעֵנֹת הֶרְבֵּה - אֵין מִשְׁפִּיעִין 1
אוֹתוֹ עַל כָּל טָעֵנָה וְטָעֵנָה⁷⁹, אֲלֹא שְׁבֻעָה אַחַת עַל 2
הַפֶּלֶל⁸⁰. נִתְחַיֵּב שְׁתֵּי שְׁבֻעוֹת עַל שְׁתֵּי טָעֵנוֹת, קִלְכָּה⁸¹ 3
וְחִמּוּדָה⁸² - מִשְׁפִּיעִין אוֹתוֹ עַל הַחֲמוּדָה, וּמִגְלָגְלִין 4
בָּהּ שָׂאֵר דְּבָרִים. 5

(78) רבינו האי גאון בשערי שבועות. (79) לכל טענה שבועה בפני עצמה. (80) כוללים כל הטענות בשבועה אחת. (81) שבועת היסט. (82) שבועה כעין של תורה, שהיא חמורה מהיסט. והוא הדין לשבועה כעין של תורה ושבועת התורה ממש. - מצא סימוכין לזה במשנה סנהדין פא. "מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין - נידון בחמורה".

טו. כָּל הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ טָעֵנָה שְׁאֵם הוֹדָה אֵינֹו חַיֵּב 6
לְשֹׁלֵם מִמּוֹן, אִף עַל פִּי שֶׁפָּפֵר - אֵין מִתְּיָבִין אוֹתוֹ 7
שְׁבֻעַת הַסֵּת וְלֹא חֶרֶם סֵתָם. פִּיעֵד? אֲמַרְתָּ שְׁתַּתֵּן לִי 8
מָנָה, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִם - אֵין מִשְׁפִּיעִין אוֹתוֹ 9
הַסֵּת וְלֹא חֶרֶם; שְׁאֵלוּ הוֹדָה בְּדָבָר זֶה - אֵינֹו חַיֵּב 10
כְּלוּם⁸³. אֲתָה קִלְלָתָ אוֹתִי, אֲתָה הוֹצָאתָ עָלַי שֵׁם רַע, 11
לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִם⁸⁴ - אֵין מִתְּרִימִין עַל זֶה. וְכֵן 12
כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה מִדְּבָרִים אֵלֹו. 13

(83) כתב רב האי גאון שם (והובא בהגהות מיימוניות כאן): אבל תבעו, שהיה ערב שלא בפני בית דין שלא בשעת מתן מעות (ראה פרק כ"ה מהלכות מלוה ולווה הלכה א והלכה ב), כיוון דבהודאתו לא מיחייב אף כפירתו אין מחייב[ת] שבועה". (84) תשובת הנתבע.

טז. אֲתָה חֲבַלְתָּ בִּי, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִם - הֲרִי 14
זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת⁸⁵; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאֵינֹו מִשְׁלֵם קֶנֶס עַל 15
פִּי עֲצֻמוֹ⁸⁶, מִשְׁלֵם שְׁבֹת וְרִפּוּי וּבִשְׁתָּ. אֲתָה בִּישְׁתַּנִּי, 16
לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִם - אִם הָיוּ בְּמָקוֹם שְׁגוּבִין בּוֹ 17
קִנְסוֹת, הֲרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת; שְׁאֵלוּ הוֹדָה - הִיָּה 18
מִשְׁלֵם הַבִּשְׁתָּ. 19

(85) ככל כופר הכל. (86) כמבואר, בפרק ב מהלכות נזקי ממון הלכה ח. בבבא קמא סד: למדו מן הכתוב (שמות כב, ח): "אשר ירשיעון אלוקים ישלם שניים לרעהו" - ולא המרשיע את עצמו. בפרק ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ו מבואר, שהחובל בחבירו משלם חמישה דברים: נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת. פירוש הדברים: נזק - שמים את שוויו של אדם זה אם יימכר לעבד לפני החבלה, וכמה הוא שווה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ט אדר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה, ד: "נפש כי תשבע לבטא בשפתים". פירוש, אדם הנשבע לעשות איזה דבר - ולא עשה, או שלא לעשות - ועשה. וכן אם נשבע על לשעבר, כגון שבועה שעשיתי או שבועה שלא עשיתי - ושיקר. (9) אמר לשנים, בואו והעידו לי שפלוני חייב לי כך וכך, והשיבו: שבועה שאין לנו יודעים לך עדות, או שאמר: אין לנו יודעים לך עדות, ואמר: משביעני עליכם, וענו - אמן (משנה, שבועות לא:). (10) "אמר לו: תן לי פקדוני שיש לי בידך, (וענה) שבועה שאין לך בידך". (11) נשבע על העץ שהוא אבן וכדומה. [רבינו בהלכות שבועות (פ"א ה"ד, ה, ו, ז) מונה ארבעה סוגים של שבועות שוא. ראה שם]. (12) רבינו כתב סתם שבועת ביטוי, משמע בין שבועה על להבא בין על לשעבר. אולם רש"י שם מו: כתב שחילול שבועה על להבא - אינו פוסל לשבועה. וטעם ההבדל בין לשעבר ובין להבא, הוא: בשבועה להבא, אנו אומרים שבשעה שנשבע היה בדעתו לקיים השבועה אלא שתקפו יצרו ועבר עליה, אבל אינו חשוד להוציא שבועת שקר מפיו. [רבינו ורש"י נחלקו בפירוש דברי הגמרא שם מו: שאלו שם: למה לא מנתה המשנה בין החשודים גם את העובר על שבועת ביטוי. ותירצו, שהמשנה מונה רק את השבועות שבשעה שנשבע הן שקר, ואינה מונה (בגמרא: לא קתני) שבועה שאעשה או שלא אעשה, שבשעה שנשבע התכוון לקיימה (ושבועת ביטוי על שעבר, כלולה בשבועת שוא שנמנתה במשנה). ופירש רש"י שלא מנאוה במשנה מפני שלא נפסל לשבועה על-ידה, ורבינו מפרש שהגמרא אומרת שמשנתנו אינה עוסקת בסוג שבועות כאלו, אבל להלכה אין הבדל ביניהן]. (13) חכמים פסלו אותם לעדות. (14) משנה, שם. בגמרא סנהדרין כה. נאמרו שני פירושים: א. הימור, בעל היונה שתקדים את יונת חבירו בפריחה למטרה מסוימת יקבל סכום כסף; ב. יונים מלומדות לצוד יונים של בני אדם אחרים, ולהביאן לבית בעליהן.

ג. אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו עליו עדים שהוא עבר עברה שנפסל בה; אבל המודה מפי עצמו¹⁵ שהוא חשוד¹⁶ וישעבר עברה שנפסל בה, אף על פי שחוששין לו ואין ראוי לעשותו עד פתחלה, אם נתחייב שבועה - משביעין אותו¹⁷. שהרי אומרים לו: אם אמת אתה אומר - השבע, ולא מפני שעברת עברה אסור לך להשבע באמת; ואם שקר אתה אומר - הודה לבעל דינך. אבל הנחשד בעדים - אין אנו מאמינים אותו שישבע.

(15) רבא אומר בסנהדרין ט: שאדם קרוב אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות מן התורה. רבא אמר זה בענין פסולי עדות, וממנו למד רבינו לפסולי שבועה. וכן פסק רב האי גאון, ב'שער שבועות'. (16) וטוען שישבע זה שכנגדו ויטול. (17) ב'טור' חו"מ סי' צב כתב בשם רבינו מאיר הלוי, שאם אמר התובע מסכים אני להישבע וליטול - שומעים לו. וכתב עוד שם, שכל זה כשהנתבע טוען חשוד אני, אבל כשהתובע הוא מהנשבעים ונוטלים ואומר חשוד אני - מאמינים לו, משום שהודאת בעל-דין כמאה עדים, ולחשוד לא תיקנו חכמים שישבע ויטול, כמו שיתבאר לקמן הלכה

ד. תקנת חכמים היא¹⁸: שפלו המחייב שבועה מן התורה על טענת ודאי, אם היה חשוד - הרי התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה שטען. היו שגיהם חשודים¹⁹ - חזרה שבועה למחייב לה, שהוא הנתבע, ומתוך שאינו יכול להשבע משלים²⁰. היה החשוד שומר, וטען שאבד הפקדון או נגנב - שקנגדו אינו יכול להשבע ולטל, שהרי אינו טוענו ודאי שאכלו²¹. לפיכך²², אם טען בעל הפקדון ואמר: בפני שלח יד²³ בפקדוני או פשע בו²⁴ - הרי התובע נשבע בתקנת חכמים ונוטל.

(18) משנה, שבועות מד: "ואלו נשבעין ונוטלין. . . ושכנגדו חשוד על השבועה". (19) משנה, שם מה: (20) במשנה שבידינו, וכן גם במשנה שבר"ף כתוב: "רבי יוסי אומר חזרה שבועה למקומה, רבי מאיר אומר יחלוקן", אולם בגמרא שם מז. אמרו בשם רב נחמן: רבי מאיר אומר חזרה שבועה למקומה, ורבי יוסי אומר יחלוקן. וקבע הלכה למעשה - יחלוקן, בהתאם לכלל שבידינו: רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי (עירובין מו:). ורב האי גאון ב'שער שבועות' (מובא ברבינו נסים, שבועות שם) פסק כרב נחמן. והר"ף בהלכותיו כאן פסק שחזרה שבועה למקומה, וכפירושו של רבי אבא שם: "למקומה" היינו למחוייב לה (לנתבע), ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, משום שרבי שם, וכן גם אביי (שם לב:). הסכימו לדעת רבי אבא, וכלל בידינו שהלכה ככתרא (כאחרון). ורבינו פסק כר"ף רבו של רבו, כדרכו כמעט בכל מקום (ראה 'טור' ו'בית יוסף' חושן-משפט סי' צב, אות יוד). (21) ולא אמרו מתוך שאינו יכול לישבע - משלם אלא שכנגדו טוען טענת ודאי והוא חשוד. [ב'טור' שם מביא דעתם של רבינו ישעיה ורבינו מאיר הלוי, שגם בזה אמרו מתוך וכו'. ובי'בית חדש' שם מנמק שיטתם ושיטת רבינו]. (22) משום שנימוקו של הפטור הוא: שטענו 'שמא' (ראה סמ"ע שם ס"ק פד, ושי"ך ס"ק יב). (23) השתמש בו לצרכו. (24) לא שמרו כראוי וכדומה, והרי כאן טענת ודאי. [נתבאר בפ"א מהל' שכירות ה"ד, שאפילו שומר חנם חייב בשליחות יד ובפשיעה].

ה. נתחייב החשוד שבועה מדבריהם, אם היה מן הנשבעין ונוטלין²⁵ - אינו יכול להשבע ולטל, אלא הנתבע שקנגדו ישבע הסת ויפטור²⁶. וכן פוגם שטור²⁷ וכל פיוצא בזה²⁸ שהיה חשוד, וטען הלוה שפירעו, ואמר²⁹: ישבע³⁰ לי - הרי הנתבע נשבע הסת ויפטור³¹ מן השטר.

(25) במשנה, שבועות מד: נמנו כל אלה הנשבעים ונוטלים מתקנת חכמים: שכיר, נגזל, נחבל, שכנגדו חשוד על השבועה וחנווני על פנסקו; ונתבאר על-ידי רבינו כל אחד במקומו. (26) נלמד מקל-וחומר מחשוד מודה במקצת שתיקנו חכמים שכנגדו ישבע ויטול, ומכל-שכן שלא יטול

12 שומעין לזה לתלות בדבר שאי אפשר. והרי זה כמי
13 שהפך שבועתו על הקטן, שאין שומעין לו, אלא
14 או ישבע הסת או ישלם.

37) אין לדין זה מקור מפורש, וסברת עצמו היא.
38) נתבאר בפ"א ה"י, ששבועת היסת מהפכים. (39) ואין
הנתבע יכול לטעון: מכיון שהוא אינו יכול להישבע, אפטר
בלי שבועת היסת, כמו בנתבע חשוד (ראה ההלכה
הקודמת).

ט. מי שנתחייב⁴⁰ שבועה, בין של תורה בין של
דבריהם, ונשבע ונטל או נשבע ונפטר, ואחר כך
באו עליו עדים שהוא חשוד - אין שבועתו שנשבע
כלום, ויש לבטל דינו להוציא מידו מה שנטל⁴¹, או
ישבע זה שפגגו ויטל ממנו⁴².

40) גם דין זה סברת עצמו. (41) אם היה החשוד
מהנשבעים ונטלים. [למעלה בה"ה הבאנו שיטת הראב"ד
והרמ"ה שחשוד הפוגם את שטרו, וכן הנפרע מנכסי יתומים
- נוטל בלי שבועה (ראה שם נימוקם). וברור, שאם נשבע
ונודע שהוא חשוד - אינו מחזיר מה שנטל. רבינו לשיטתו
שם שאינו נוטל, ולפיכך כתב סתם: מי שנתחייב].
42) כשהחשוד נשבע ונפטר.

י. לעולם⁴³ כזה דנין לחשוד, עד שילקה בבית דין.
אם היו עליו עדים שילקה ויעשה תשובה⁴⁴ - יחזור
לבשרותו בין לעדות בין לשבועה.

43) יש כמה נוסחאות להלכה זו, והנוסח שלפנינו הוא לפי
דפוס וינציא. (44) משמע שמלקות בלבד אינן מחזירות
אותו לכשרותו, עד שיעידו עדים שעשה תשובה. אולם
בפ"ב מהל' עדות ה"ג, כתב רבינו: "ובאו שנים והעידו
שעשה תשובה וחזר בו או שלקה - הרי זה כשר", משמע
שמלקות לבד וכן תשובה לבדה מכשירות אותו. ובה"ד שם
כתב: כל מי שנתחייב מלקות, בין שעשה תשובה, בין
שלקה בבית דין - חוזר לכשרותו. [דין מלקות בלי עדי
תשובה, נלמד מדרשת המשנה (מכות כג.): "כיוון שלקה -
הרי הוא כאחין"]. הרי לפנינו סתירה גלויה בין שתי הלכות
אלו. ואין טעם לחלק בין פסולי עדות לפסולי שבועה, בענין
חזרה לכשרותו. ורבינו כותב כאן בפירושו, "בין לעדות ובין
לשבועה". ובלחם-משנה כאן כתב: ושמה הך "ועשה
תשובה" שכתב רבינו ז"ל, רצה לומר או שעשה תשובה.

יא. מי שטען⁴⁵ על חברו, וכפר בו ונשבע, בין
שבועת התורה בין שבועת הסת, ואחר כך באו
עדים והעידו עליו ששאל שגור נשבע - הרי זה
משלם⁴⁶, והחזק חשוד על השבועה. וכבר בארנו
בשבועות⁴⁷, שכל הנשבע על ממונו חברו ויעשה
תשובה - חייב להוסיף חמש⁴⁸.

45) בבא-קמא קו. (46) שם אמר רב הונא בשם רב, שפטור
מלשלם, משום שהשבועה פוטרת מתשלומין, שנאמר
(שמות כב, י): "שבועת ה' תהיה בין שניהם. . . ולקח
בעליו ולא ישלם". פירוש, כשלקח התובע את השבועה

החשוד בלא שבועה (מגיד-משנה). ואפשר להסביר גם
באופן אחר: מן התורה אין כל אלה נוטלים בשבועה
והנתבע פטור, אלא חכמים תיקנו שישבעו ויטלו, ואין
הדבר מתקבל על הדעת שיתקנו לחשוד תקנה מרחיקה לכת
- שיטול בלי שבועה. (27) מלוה שהודה שקבל חלק
מהלוואתו. נתבאר למעלה בפ"ד מהל' מלוה ולווה ה"א,
שאם טען הלווה פרעתי כולה, צריך המלוה להישבע.
(28) תביעות שמדין תורה היה נוטל בלי שבועה, וחכמים
הטילו עליו שבועה, כגון הנפרעים מנכסי יתומים.
(29) הלווה. (30) המלוה. בסמ"ע סי' צב ס"ק כה הקשה,
הלא הפוגם שטרו מחייבים אותו בית-דין להישבע אפילו
לא אמר הלווה. ולמה כתב רבינו "ואמר ישבע" ותיירן
בדוחק. וב'טור' שם כתב בשם רבינו, שבפוגם את שטרו,
או כשהלווה טוען השבע לי שלא פרעתיך, והמלוה חשוד
- נשבע הלווה היסת ונפטר. ונראה שנוסחתו בדברי רבינו
היא: "או אמר", ולא כנדפס בספרינו "ואמר" (ראה
כסף-משנה ולחם-משנה). (31) חלקו עליו הראב"ד ורבינו
מאיר הלוי בפוגם שטרו והדומה לו, ודעתם שהחשוד נוטל
בלי שבועה, משום שמן התורה גם לא חשודים נוטלים בלי
שבועה, וחכמים תיקנו שישבע - אנו אומרים, שלא תיקנו
אלא כשאפשר לו להישבע, אבל כשא-אפשר לו אין
מפסידים אותו מעותיו, כשיש בידו שטר מקויים. ואין
לדמות זה לשכיר ונגזל וכדומה, שמדין תורה אינם נוטלים
כלל, וחכמים תיקנו שישבעו ויטלו, אנו אומרים: לא תיקנו
אלא לאלה שיכולים להישבע. ויוצא מזה, שבפוגם את
שטרו - יפה כח החשוד מכח בלתי חשוד. [בשו"ע שם סי'
פב סעיף ח גבי נפרעים מן היורשים, פסק המחבר כהראב"ד
ורמ"ה (ראה סמ"ע וש"ך שם), וסתר דברי עצמו בסי' צב
סי"ב, וצע"ג].

1 ו. היה החשוד מן הנשבעין³² בטענת ספק³³ - אינו
2 נשבע, ואין שפגגו ונשבע; לפי שלא נתחייב זה
3 שבועה מן התורה, ולפי שאין התובע טוענו טענת
4 ודאי³⁴ כדי שישבע על טענתו.

(32) ונפטרים. (33) כגון שותפים ואריסים. (34) רבינו
כתב כאן שני טעמים: א. שאין כאן שבועה מן התורה; ב.
שהתובע אינו יכול לישבע. [ב'טור' שם מביא דברי רבינו,
והשמיט את הנימוק שאין כאן שבועת התורה. דין זה כתבו
כבר רבינו למעלה בה"ד בשומר שהיא שבועת התורה. ולא
נתבאר לי למה נכתב כאן שנית בשבועה שהיא מתקנת
חכמים? הרי כל-שכן הוא מדין שבועת התורה].

5 ז. נתחייב³⁵ החשוד שבועת הסת - אין שפגגו
6 נשבע ונטל. ששבועת הסת עצמה תקנה היא, ולא
7 עשו לה תקנה אחרת³⁶ שישבע התובע, אלא הרי
8 הנתבע נפטר בלא שבועה.

(35) שבועות מא. (36) תקנה לאותה תקנה. לשון הגמרא:
"תקנתא לתקנתא לא עבדינן (אין אנו עושים)".

9 ח. מי שנתחייב³⁷ שבועת הסת, והיה התובע חשוד
10 - אין הנתבע יכול להפך עליו השבועה³⁸, שהרי אין
11 יכול להשבע³⁹, אלא ישלם או ישבע הסת. ואין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי א' ניסן – ספר משפטים – הלכות טוען ונטען קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ששתי מעין הן שש עשרה שעורות, נמצא שפרוטה היא רביע השעורה].

ב. כָּל כֶּסֶף הָאָמֹר בַּתּוֹרָה הוּא שְׁקָל הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא עֲשָׂרִים מָעָה. וְכָל כֶּסֶף שֶׁל דְּבָרֵיהֶן - מִמִּטְבַּע יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא הַסֵּלַע שֶׁלֶּהֶן אֶחָד מִשְׁמוֹנֶה בּוֹ כֶּסֶף וְהַשָּׂאָר נִחֲשֶׁת, כִּמּוֹ שְׂפָאֲרָנוּ⁷, אֲבָל הַמָּעָה הִיא הֵיתָה כֶּסֶף נָקִי אֲפֵלּוּ בִירוּשָׁלַיִם, וְהִיא כֶּסֶף שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. וְלִפִּי שֶׁזֶה שֶׁהֶצְרִיכוּ לְהִיּוֹת כַּפִּירַת הַטֵּעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף הִיא מִדְּבָרֵיהֶם⁸, עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁתֵּי כֶּסֶף שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהֵן שְׁתֵּי מַעֲיִן, וְלֹא עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁנֵי שְׁקָלִים בְּשִׁקְל הַקֹּדֶשׁ. זֶהוּ הַדְּבָר הַנִּרְאֶה בְּשַׁעוֹר כַּפִּירַת הַטֵּעֲנָה. וְרִבּוּתִי הוֹרֵי, שֶׁכַּפִּירַת הַטֵּעֲנָה הִיא מִשְׁקָל חֲשֵׁעַ עֲשָׂרָה שְׁעוֹרוֹת וְחֲצִי שְׁעוֹרָה מִן הַכֶּסֶף. וַיֵּשׁ לִי כִמָּה רֵאיוֹת לְסַתֵּר אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ שֶׁתִּפְסּוּ עַד שֶׁיֵּצֵא לָהֶם זֶה הַחֲשָׁבוֹן, וְיִרְאֶה לִי שֶׁהוּא טָעוּת.

6) שם יא. "אמר רב יהודה אמר רב אסי, כל כסף האמור בתורה: כסף צורי, ושל דבריהם: כסף מדינה" (כסף צורי, משקלו כשקל הקודש. וכסף מדינה = אחד משמונה בכסף צורי). 7) בפ"ג מהל' חובל ומזיק ח"י. 8) במגיד-משנה מעיר שבגמרא שם עמוד ב' למדו מן הכתוב (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וכו'" מה כלים - שנים, אף כסף - שנים. ויש להוסיף עוד, שבירושלמי שבועות פ"א ה"א אמרו: "מעה סוף מטבע" פירוש, מעה היא מטבע של כסף הנמוך ביותר שנזכר בתורה (גרה = מעה). נמצא, שסתם כסף שבתורה היא מעה, ומההיקש למדנו שהכוונה לשתי מעין. ולמה כתב רבינו שזה מדבריהם? ידועה דרכו של רבינו להגדיר כ"דברי סופרים" או "מדבריהם" דברים שנלמדו באחת משלוש-עשרה מדות (ראה י"ד מלאכי' כללי הרמב"ם אות ז). 9) בבכסף-משנה מבאר שיטתם: הם מפרשים מה ששנינו "שתי כסף", הכוונה לשני דיגרי כסף מדינה, היינו חצי שקל, שהוא עשר גרה או עשר מעין, ומפני שבכסף מדינה רק החלק השמיני שבו הוא של כסף, הרי כאן מעה ורביע, שהן עשרים שעורות (המעה 16 שעורות), תוריד מזה חצי שעורה להודאה בפרוטה - נשארו 19 וחצי. וישנן תמיהות רבות בחשבון זה, ורמז עליהן רבינו כאן. ראה לחם-משנה].

ג. שְׁתֵּי מַעֲיִין¹⁰ וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא פְרוּטָה - חֵיב; אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא שְׁתֵּי פְרוּטוֹת - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁכֶּפֶר בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי מַעֲיִן. מִנֶּה לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא חֲצִי פְרוּטָה - פְּטוּר; שְׁכָל הַמּוֹדָה בְּפָחוֹת מִפְרוּטָה - בָּאֵלּוּ לֹא הוֹדָה כְּלוּם.

10) נתבאר למעלה בהלכה א.

ד. מֵאָה תְּמָרִים יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא תְּשַׁעִים - רּוֹאִים: אִם הָיוּ שְׁוִין שָׁם הָעֶשְׂרִי שֶׁכֶּפֶר בָּהֶן שְׁתֵּי מַעֲיִן - נִשְׁפָּע; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹¹. חֲמִשָּׁה אוֹ שֶׁשָּׁה¹² אֲגוּזִים יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ [בִּידִי] אֶלָּא

ונפטר הנתבע מתשלומין, אולם רב נחמן שם חולק עליו. ופסק רבינו כרב נחמן, משום הוא אחרון. 47) פ"ז ה"א. 48) עליו לשלם את הסכום שכפר בו, ולהוסיף עוד אחד מארבעה שהוא אחד מחמשה מהסכום הכולל הקרן והתוספת (בלשון הגמרא: חומשא מלבר).

יב. טָעַנּוּ שֵׁישׁ לוֹ חוֹב אֲצִלּוֹ בְּעֵדִים וְקִנְיָן, וְאָמַר: כֵּן הָיָה וּפְרַעְתִּיךָ, אוֹ שָׁאָמַר: אֵינִי חֵיב לָךְ כְּלוּם, וְנִשְׁפָּע, וְאַחֵר כָּף בָּאוּ עָדֵי הַקִּנְיָן, אוֹ הוֹצִיא הַשָּׁטֵר וְנִתְקַנְּם⁴⁹ - הָרִי זֶה מִשְׁלָם⁵⁰ וְאֵינוֹ חָשׁוּד; שֶׁהָרִי לֹא הֵעִידוֹ שֶׁלֹּא פָּרַעוּ⁵¹, וְלֹא אָמַר הַנִּתְבַּע: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעוּלָם⁵². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה⁵³.

49) ובמלוה בשטר, וכן בעדי קנין - אין הלווה נאמר לטעון: פרעתי. 50) השבועה אינה פוטרת, כמבואר בהלכה הקודמת. 51) אף-על-פי שיפה כוחו של השטר לענין מומן - אינו פוסל את הטוען פרעתי. 52) ואלמלי טען כך היה מוכחש על-ידי העדים ונעשה חשוד. 53) כשהעדים אינם מכחישים את טענת הנשבע, אלא עדותם מחזקת טענת שכנגדו, ומתוך כך אין בית-דין מקבלים טענתו.

יום חמישי א' ניסן ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) מבאר דין שיעור הטענה והכפירה, ודין הודאה מדין הטענה.

א. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצַת² חֵיב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד שְׁיִוְדָה בְּפְרוּטָה אוֹ יֵתֵר וְיִכְפֹּר בְּשְׁתֵּי מַעֲיִן כֶּסֶף³ אוֹ יֵתֵר. וְכִמָּה הִיא פְרוּטָה? מִשְׁקָל חֲצִי שְׁעוֹרָה שֶׁל כֶּסֶף נָקִי⁴. וְכִמָּה הֵם שְׁתֵּי מַעֲיִן? מִשְׁקָל שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים שְׁעוֹרוֹת⁵ כֶּסֶף מִזְקָן.

2) משנה, שבועות לח: כפירושו של רב, שם לט: 3) במשנה כתוב: "הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה", ובגמרא (שם לט:) נחלקו רב ושמואל בפירושה: רב אמר "כפירת טענה - שתי כסף". פירוש, אינו חייב שבועה אלא כשכפר שתי כסף. ולפי זה, הטענה עצמה צריכה להיות שתי כסף ופרוטה, ושמואל אמר: "טענה עצמה - שתי כסף, אפילו לא כפר אלא בפרוטה". ופסק רבינו כרב - נגד הכלל שבידינו, שהלכה כשמואל בידי ממונות. והטעם, משום ששנה רבי חייא (שם מ.) סיוע לשיטת רב. וכן כתב הר"ף בסוגיא שלנו. ובשיעור ההודאה, הכל מודים שבפחות מפרוטה אין משיבעים, כמבואר לקמן בה"ג. 4) בלי תערוכת מתכת אחרת. [בר"ף קידושין אות תקכט כתב, שפרוטה היא משקל "חצי חכה", ופירש רבינו נסים שם: משקל חצי שעורה]. 5) קידושין יב. שנינו בברייתא, שארבעה איסרים במעה, והאיסר שמונה פרוטות. יוצא, שמעה היא שלושים ושתים פרוטות שהן שש עשרה שעורות. [ב'בית חדש' חו"מ סי' פח כתב, שמצא ב'מרדכי' הארוך בשם הר"ף בשערים,

15 שְׁוֹה פְּרוּטָה יֵשׁ לִי בְיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי פְּלוֹם, וְעַד
16 אֶחָד מֵעֵיד שֵׁשׁ לוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע. וְכֵן בְּשִׁבְעַת
17 הַשּׁוֹמְרִים, אָפְלוּ הַפְּקִיד אֲצִלוֹ פְּרוּטָה אוֹ שְׁוֹה
18 פְּרוּטָה, וְטָעַן שְׁאֵבְדָהּ - נִשְׁבַּע²². וְכָל פְּחוּת
19 מִפְּרוּטָה - אֵינוֹ מִמּוֹן, וְאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹ. וְכֵן
20 כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין - נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין מִפְּרוּטָה
21 וּמִעֲלָה²³.

(20) מימרא של שמואל, שם מ. (21) ראה למעלה פ"א
ה"א. (22) המדובר בשומר חנם, שפטור מגניבה ואבידה.
מובן שהוא-הדין בשומר שכיר שטען שנגזלה ממנו באונס.
פסק כרבו רבינו יוסף מיגש, בפירושו לשבועות שם (ראה
הלכות שכירות פ"ב ה"ח). (23) כלומר, לא בפחות
מפרוטה ואין בזה כל מחלוקת, ובהלכה הבאה תבאר
שיטת רבינו שצריכה כפירת שתי כסף (על-פי לחם-משנה
כאן).

22 ז. הורו רבותי²⁴: שֶׁהַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין אֵינָן צָרִיכִין
23 טַעֲנַת שְׁתֵּי כֶסֶף²⁵. וְאֵנִי אוֹמֵר: שֶׁצָּרִיךְ הַנִּתְבָּע
24 שֶׁיִּכְפֹּר בְּשְׁתֵּי מָעֵין, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁבַּע הַתּוֹבֵעַ בְּתַקְנָת
25 תְּכָמִים וְיִטֹּל²⁶. שֶׁהָרִי הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנַת סֶפֶק - צָרִיךְ
26 שֶׁיִּהְיֶה בִּיגֻהֶם כְּפִירַת שְׁתֵּי מָעֵין, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁבַּע
27 מִסָּפֶק.

(24) נתבאר כבר, שבכל מקום שכתב רבינו "הורו רבותי",
התכוון לרבינו יוסף מיגש, ורבו רבינו יצחק אלפי (הרי"ף).
ובהלכות שאלה ופקדון פ"ה ה"ו, כתב בפירושו: רבותי הרב
ר' יוסף הלוי ורבו ז"ל. (25) הרי"ף מיגש בפירושו
לשבועות מ. כתב: האי דינא (שאין נשבעים על כפירה
פחותה משתי כסף) במודה במקצת בלחוד (בלבד) וכו'
הוא, אבל במידי אחרינא (בענינים אחרים) מיחייב שבועת
התורה, ואף-על-גב דלית ביה (שאין בה) בכפירה שתי כסף.
והוא מבאר שם, שגם בשבועת השומרים נשבעים על
פרוטה. (26) רבו התמיהות בהלכה זו, שהרי רבינו סותר
דברי עצמו בהלכות שכירות פ"א ה"א, שכתב שם בדין
שכיר ש"אפילו היה שכרו פרוטה אחת, לא יטול אלא
בשבועה". ובפרק ב הלכה ח שם כתב גבי שבועת
השומרים: "אפילו היה הדבר המושאל או המופקד או
המושכר שוה פרוטה - הרי זה השומר נשבע עליו". וכן
כתב רבינו כאן בהלכה הקודמת (מסיפא של אותה הלכה
לא קשה, כמו שביארנו שם על-פי הלחם-משנה), והרי הרי"ף
מיגש וההולכים בשיטתו מדמים שומרים לנשבעים
ונוטלים, שאלה ואלה נתמעטו מאותו הנימוק שכתב הרי"ף
מיגש "האי דינא במודה במקצת בלחוד הוא". נאמרו כמה
ישובים בזה. והש"ך בחושן-משפט סי' פט סק"ב דחה
כולם, ופירש שרבינו כאן התכוון לומר, שבתחילה צריכה
כפירה שתי כסף, ואז מחייבים בית-דין את התובע לישבע,
אבל כשהתובע ישבע רק על פרוטה - נוטל אותה, וכשאין
כפירה בתחילה על שתי כסף - אין בית-דין משיבעים ואינו
נוטל כלום (אמנם הסגנון בש"ך הוא מעורפל קצת, אבל
כוונתו ברורה). אין להתעלם מן הדוחק שבפירוש זה, ואם
נקבל פירושו - יוכל כל תובע להערים ולתבוע יותר מן

1 אֶגְזוֹ אֶחָד - רואין: אִם שְׁוֹה הָאֶחָד פְּרוּטָה - נִשְׁבָּע;
2 וְאִם לֹא - פְּטוּר¹³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(11) שהכפירה פחותה משתי כסף. משום שאמרו (שם מ):
שבטענו שני כלים, אפילו אינם שוים פרוטה - נשבע (ראה
ה"ה), מלמדנו רבינו שפירות דינם ככסף ולא ככלים.
(12) בדפוס רומא (ר"מ) כתוב "חמשה וששה". ובמשנה-
למלך כאן הגיה וכתב "צ"ל חמשה וששים, והחשבון
מדוקדק". וחשבוננו הוא מדויק להפליא. אמרנו למעלה
(ה"א) ששתי מעין משקלן 32 שערות שהן 64 פרוטות.
וששים וחמש פרוטה הן שתי מעין ופרוטה. ויוצא מזה,
שאם הודה באגוז אחד וכפר בששים וארבע - יש כאן
כפירה בשתי מעין והודאה בפרוטה. (13) שאין כאן
הודאה בפרוטה. [בדפוס וינציא כתוב: מאה אגוזים].

3 ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁴? בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִינֵי סְחָרוֹת
4 וּפְרוֹת וְכִיּוּצָא בָּהֶן; אֲכָל הַפְּלִים - אֵין מִשְׁעָרִין אֶת
5 דְּמֵיהֶן, וְאִפְלוּ הֵן עֶשֶׂר מַחְטִין בְּפְרוּטָה, וְטַעֲנוּ שְׁתֵּי
6 מַחְטִין, הוֹדָה בְּאַחַת וְכָפַר בְּאַחַת - חֵיב¹⁵; שְׁנָאֵמַר:
7 כֶּסֶף אוֹ כָלִים - כָּל הַפְּלִים כֶּכֶסֶף¹⁶. טַעֲנוּ כֶסֶף
8 וְכָלִים¹⁷, וְהוֹדָה בְּכָלִים וְכָפַר בְּכֶסֶף: אִם יֵשׁ בְּכַפְּרָה
9 שְׁתֵּי מָעֵין - חֵיב; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹⁸. הוֹדָה בְּכֶסֶף
10 וְכָפַר בְּכָלִים, אִם הוֹדָה בְּפְרוּטָה - חֵיב¹⁹. וְכֵן כָּל
פְּיוּצָא בְּזֶה.

(14) שם. (15) בגמרא שם: "אמר רב ענן אמר שמואל,
טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב, לפיכך יצאו
כלים למה שהן". פירוש, כתוב בתורה "כסף או כלים",
והרי כסף כולל גם שוה כסף, ולמה כתבה תורה "כלים"?
אלא ללמד, שעל כלים נשבעים אפילו שוויים נמוך מאוד
(אמנם אמרו שם שהמילה "כלים" באה ללמד שאין
נשבעים על טענה פחותה משתיים, אבל אפשר היה לכתוב
"כספים" לשון רבים, ואין רבים פחות משניים (רש"י שם)).
הרמב"ן והרא"ש חולקים על רבינו, ודעתם שאין כפירה
פחותה מפרוטה, ואין הודאה פחותה מפרוטה אפילו
בכלים, ומסתמכים על הירושלמי שבועות פ"ו ה"א. נאמר
שם: "שמואל אמר, טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן
- חייב. אמר רב חיננא, והן שיהו שוות שתי פרוטות, שיהא
הטענה פרוטה וההודאה פרוטה". והם מפרשים מה שאמרו
בבבלי "למה שהן", הכוונה שאין צריכים שווי של שתי
מעין, ומספיקה פרוטה. ורבינו נסים על הרי"ף כתב, שרב
האי גאון מפרש כל שהן ממש, אפילו פחות מפרוטה, ועל
דעתו מסתמך רבינו. [נתבאר כבר כמה פעמים, שרבינו
ורבותיו מכריעים כבבלי נגד הירושלמי בכל מקום שנחלקו
בהלכה]. (16) כל כלי שהוא דינו לענין שבועה כמו כסף
האמור בתורה, שמשמעותו שתי מעין. (17) מימרא של רב
פפא, שם. (18) משום שהכפירה היא כסף, צריכה להיות
שתי מעין. (19) אף-על-פי שהכפירה כל שהיא, משום
שכפר בכלים.

12 ו. הַעֵיד עָלָיו עַד אֶחָד²⁰, אָפְלוּ לֹא כָפַר אֲלֵא פְּרוּטָה
13 - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע; שְׁפָל מִי שְׁשָׁנִים מַחְיָבִים אוֹתוֹ
14 מִמּוֹן - אֶחָד מַחְיָבוֹ שְׁבֻעָה²¹. כִּיצַד? פְּרוּטָה אוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי א' ניסן - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָבֵל אִם טָעָנוּ יִרְעֶה פֶּת עֲשָׂרִים אָמָה, וְהוֹדָה לוֹ
בִּירְעֶה פֶּת עֲשָׂר אָמוֹת - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע, מִפְּנֵי שְׂכֻל
לְחֻתְכָּה וּלְהַעֲמִידָה עַל עֲשָׂר⁴⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(35) ברייתא שם מג. (36) גדולה וקטנה אינן דומות זו לזו.
(37) שם. (38) והמנורה לא תשנה את תבניתה, אלא תהיה
דקה. כרב אבא בר ממל שם. (39) שאם יחתוך חלק ממנו
משנתה מקום החתך, שהרי ראשי האיזור ניכרים (רש"י
שם). [דעת רבינו, שלפי מסקנת הסוגיא שם, אין כל הבדל
בין איזור למנורה גדולה וקטנה, והברייתא נקטה מנורה,
וממנה נלמד איזור]. (40) נראה שהמדובר בחתיכת בד,
שקצותיה פתוחות ללא תפר (ראה לחם-משנה).

י. כּוֹר חֲטִיטִים⁴¹ יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא כּוֹר
שְׁעוּרִים - פֶּטוּר אָף מִדְּמֵי שְׁעוּרִים; שֶׁהָרִי אוֹמֵר
לוֹ: אֵין לִי בִידֶךָ שְׁעוּרִים⁴², וְנִמְצָא זֶה דּוֹמֶה לְמִי
שֶׁאָמַר לְחֻבְרוֹ בְּבֵית דִּין: מָנָה לָךְ בִּידִי, וְאוֹמֵר לוֹ
הָאַחֵר: אֵין לִי בִידֶךָ - שְׁאֵין בֵּית דִּין מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ
לָתֵן לוֹ כָּלוּם. וְאִם תִּפְסֵס הַתּוֹבֵעַ דְּמֵי הַשְּׁעוּרִים - אֵין
מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ⁴³.

(41) בבא-קמא לה: (42) והודאה זו מבטלת הודאת הנתבע
(ב'תוספות' שם ד"ה לימא, מפרשים: משום שמחל לו על
השעורים). (43) הרי"ף בהלכותיו שם מוכיח דין זה מן
הגמרא. [נאמרו בפוסקים עוד כמה דינים שרבינו לא גילה
דעתו בהם. א. ה'טור' בחו"מ סי' פח בשם 'בעל התרומות'
מוסיף, שאפילו באו עדים והעידו על שעורים - פטור מדמי
שעורים, שהודאת בעל-דין כמאה עדים; ב. הרא"ש שם
כתב, שהמדובר כשאמר הלוויתן חטים ביום זה וזה
ובשעה זו וזו, והנתבע טוען: שעורים היו, ולפיכך אנו
אומרים, שאלמלי הלווה לו באותה שעה עצמה גם שעורים,
היה טוען חטים ושעורים, אבל כשתבע סתם ולא מסר
שעת ההלוואה המדויקת - אין לראות בזה הודאה שלא
הלווה שעורים, שלפעמים אין אדם תובע בבת אחת כל
תביעותיו; ג. הרא"ש שם כותב בשם רבינו מאיר הלוי, שלא
אמרו פטור אלא כשהנתבע טוען אחר-כך: לא מגיע לך
כלום, ומה שאמרתי שעורים - משטה הייתי בך, אבל
כשהוא עומד בהודאתו - חייב לשלם מה שהודה (ראה 'בית
יוסף' ו'בית חדש' שם); ד. 'בעל התרומות' - מובא בהגהות
מיימוניות כאן - כתב, שאם ענה התובע: נכון הדבר שמגיע
לי ממך גם שעורים, אלא שלא רציתי לתבוע הכל בבת אחת
- חייב; ה. מה דינה של שבועת היסט? צריכה כפירה שתי
כסף או לא? - רבינו נסים בשבועות פ"ו כתב שצריכה שתי
מעין כסף, כעין שבועה דאורייתא, וכן דעת רבינו ישעיה
(מובא ב'בית יוסף' חו"מ סי' פח), ונימוקם: כל מה שתיקנו
חכמים - כעין דאורייתא תיקנו, ולא מצאנו שבועה של
תורה בפחות מזה, חוץ משבועה נגד עד אחד, שממנה אין
ללמוד, משום ששבועה זו היא יוצאת מן הכלל, ונלמדה
ממה שאמרה תורה (דברים יט, כו): "לא יקום עד אחד
וכו'". מכל אלה הפרטים לא השמיענו רבינו דבר. בענין
שבועת היסט, יש להעיר שלדעת רבינו בהלכה ו, ששומרים
נשבעים על פרוטה - בטל נימוקם של הר"ן והר"ן].

המגיע לו, ואחר-כך ישבע על פרוטה ויטול (ראה
השלמות).

ח. אֵין²⁷ מוֹדָה בְּמִקְצֵת חֵיב שְׁבוּעָה עַד שֶׁתִּהְיֶה
הוֹדָיָה מִמֵּין הַטָּעָנָה. בִּיצֵד? כּוֹר²⁸ חֲטִיטִים יֵשׁ לִי
בִּידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא לְתֶךָ²⁹ חֲטִיטִים - חֵיב. אָבֵל
אִם אָמַר לוֹ: אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא כּוֹר שֶׁל שְׁעוּרִים -
פֶּטוּר³⁰; שֶׁהִמֵּין שֶׁטָּעָנוּ לֹא הוֹדָה לוֹ בּוֹ, וְהִמֵּין
שֶׁהוֹדָה לוֹ בּוֹ לֹא טָעָנוּ. דִּינָר זָהָב³¹ יֵשׁ לִי בִידֶךָ
פֶּקֶדוֹן, לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא דִּינָר כֶּסֶף; מַעֲהָ כֶּסֶף
הִפְקַדְתִּי אֶצְלָךְ, לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא פְּרוּטָה -
פֶּטוּר³²; שֶׁטָּעָנוּ מִין אֶחָד, וְהוֹדָה לוֹ בְּמִין אֶחָד. וְכֵן
אִם אָמַר לוֹ: עֲשֵׂהָ דִינָרִים מִצְרִיּוֹת הִפְקַדְתִּי אֶצְלָךְ,
לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא עֲשֵׂהָ צוּרִיּוֹת³³ - פֶּטוּר³⁴.

(27) שם לח: (28) שלשים סאה. (29) חצי כור.
(30) לקמן ה"י יתבאר שפטור אפילו מדמי שעורים. ראה שם
טעמו של דבר. (31) דוגמא ראשונה היא בזהב וכסף,
ושניה בכסף נחושת. (32) במשנה, שם - אמרו: "שתי
כסף יש לי בידך - אין לך בידי אלא פרוטה פטור". והקשו
בגמרא (שם לט:): מזה על שמואל שסובר שבטוען שתי
מעות כסף והנתבע מודה בפרוטה - חייב, ותירצו ששמואל
מפרש את המשנה כשטען כסף משקל שתי מעין כסף, וזה
הודה בפרוטה שהיא נחושת, ואינו נשבע משום שטענו
בחטים והודה לו בשעורים. ולרב, הסובר שהכפירה לבדה
צריכה להיות שתי כסף חוץ מהפרוטה של ההודאה,
תתפרש המשנה בשוה (כלומר, לאו דוקא מתכת כסף, אלא
מטבע בשווי שתי מעין) ופטור משבועה, משום שלא כפר
שתי כסף מלאות. ולכאורה משמע, ששני הדינים האלה -
כפירת שתי כסף מחד - ומאידך משמעותו של "כסף" סתם
- מתכת כסף דוקא או שוויו, תלויים זה בזה. אולם רבינו
פסק כאן כשמואל, שדווקא משמע. ולמעלה בהלכה א פסק
כרב, שכפירה שתי כסף. ברור, שלדעתו אין הדינים תלויים
זה בזה, וגם לשיטת רב אפשר לפרש את המשנה כשתבעו
כסף דווקא (רבינו נסים כאן בשם הרשב"א. עיין שם).
[בלחם-משנה מביא דעת הרמב"ן, שרב חולק על שמואל
גם בזה, וסובר "שוה שנינו", והלכה כרב. וכל זה בהלוואה,
אבל בפקדון מודה רב שדווקא תבע. ומלשונו של רבינו כאן
יש ללמוד, שדעתו כרמב"ן, שהרי הדגיש כאן שהמדובר
בפקדון]. (33) של מדינת צור. (34) כשתבע "מצריות"
גילה דעתו שדווקא אמר, ולפיכך אף-על-פי שההודאה היא
באותה המתכת שתבע - הרי זה כטענו חטים והודה לו
בשעורים.

ט. מְנוּרָה³⁵ גְּדוֹלָה יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא
מְנוּרָה קְטָנָה - הָרִי זֶה פֶּטוּר³⁶. אָבֵל אִם טָעָנוּ מְנוּרָה
פֶּת עֲשָׂר לִיטְרִין, וְהוֹדָה לוֹ בְּמְנוּרָה פֶּת חֲמֵשׁ לִיטְרִין
- הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצֵת³⁷, מִפְּנֵי שְׂכֻל לְגִרְרָה
וּלְהַעֲמִידָה עַל חֲמֵשׁ³⁸. וְכֵן אִם טָעָנוּ אֲזוּר גְּדוֹל,
וְאָמַר לוֹ: אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא אֲזוּר קָטָן - פֶּטוּר³⁹.

בבא-מציעא צח: בדין שאל פרה ושכר פרה ומתה אחת מהן, וטען המשאיל: שאולה מתה ושואל חייב באונסין, והנתבע טוען: שכורה מתה ושוכר פטור מאונסין. ושנינו במשנה (שם צז): "ישבע ששכורה מתה". ושאלו בגמרא: "וראמאי (למה)? מה שטענו - לא הודה לו, ומה שהודה לו - לא טענו?". מוכח מזה ששאלה ושכירות נידונות כשני מינים, והרי זה דומה למלוה ופקדון. ובספר התרומות' (שער שביעי ח"ב אות כז) דחה ראיה זו, שהרי שם לא הודה הנתבע כלום, וכופר הכול פטור משבועה. ופירש שם בארוכה כוונת הגמרא (עיי' שם). והביא עוד כמה ראיות של המשיגים על רבינו, ודחה כולם, והעלה להלכה כדעת רבינו. [הראב"ד בהשגותיו כאן כתב, שגם טענו מנה מלוה ומנה פקדון, והודה באחד מהם - פטור. וב'בית יוסף' חו"מ ס' פח מבאר בשם הרשב"א, שאין זה דומה לטענו חייבים ושעורים, והודה לו באחת מהן שחייב שבועה, משום שחייבים ושעורים דיניהן שווים, ולפיכך נידונות כתביעה אחת, אבל פקדון ומלוה אין דיניהם שווים, ויש כאן שתי תביעות שונות, ואין הודאה במקצת תביעה. מובן, שלדעת רבינו חייב שבועה, שהרי הוא מגדיר את שתיהן כתביעה אחת].

טו. מנה וכלי יש לי בידך, אין לך בדי אלא הכלי
והא לך - הרי זה פטור⁵², ונשבע הסת שאין לו
אצלו אלא זה. אמר בעל הכלי: אין זה הכלי -
כולל בשבועתו⁵³ שזה פליו. הודה הנטען שאין זה
כלי ונתחילף לו פאחר - הרי זה חייב שבועה⁵⁴. כל
מקום שנאמר בענין זה פטור - הרי זה פטור
משבועת התורה, וחייב שבועת הסת, כמו שבארנו
במה פעמים.

(52) למעלה (פ"א ה"ג) למדנו ש"הא לך" דינו ככופר הכל ופטור משבועה, וכפל דין זה כאן כעין מבוא לבבות הבאות. מלשוננו משמע, שאם לא אמר הילך - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך - הרי זה כאילו אמר, משום שפקדון הוא ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא נמצא (מגיד-משנה. ראה כסף-משנה). (53) מדין גלגול שבועה. (פ"א ה"ב) למדנו, שגם בשבועת היסט מגלגלים. (54) מדין טענו חייבים ושעורים, והודה לו באחד מהם. משמיענו כאן, שאף-על-פי שנותן לו כלי אחר תמורת הפקדון - אין זה כהילך.

יום שישי ב' ניסן ה'תש"פ

פרק רביעי

(1) מבאר שאין מודה במקצת חייב שבועה עד שיטעון דבר שבמידה ובמשקל ובשמנין, ודין משיב אבידה בהודאתו, ודין מודה במקצת והשאר אמר איני יודע, ודין מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע וכל כיוצא בזה.

א. אין² מודה במקצת חייב שבועה מן התורה עד
שיטענו³ בדבר שבמידה או במשקל או במנין⁴

יא. הטוען⁴⁴ את חברו שני מינין, והודה באחד מהן
- הרי ההודיה ממין הטענה ונשבע. כיצד? כגון
כור חטין וכור שעורים יש לי בידך, אין לך בדי
אלא כור חטין - חייב. התחיל הטוען ואמר: כור
חטין יש לי בידך, וקדם שישלים דבריו ויאמר: כור
שעורים יש לי בידך, אמר לו הנטען: אין לך בדי
אלא כור שעורים, אם נראה לדנין שהנטען
הערים⁴⁵ - חייב שבועה⁴⁶; ואם לפי תמו - פטור.

(44) שבועות לט: מימרא של שמואל. (45) מיהר להודות בשעורים לפני שהתובע ישלים טענתו, מתוך כוונה שלא יתחייב שבועה. (46) שם מ:

יב. כור חטין יש לי בידך, אמר לו: הן, וכור
שעורים, אמר לו: אין לך בדי שעורים - הרי זה
פטור; ואין זה מודה במקצת, עד שיאמר לו בבת
אחת⁴⁷: כור חטים וכור שעורים יש לי בידך, ויאמר
לו הנטען: אין לך בדי אלא כור שעורים. וכן כל
כיוצא בזה.

(47) זה דומה להאמור בהלכה י"א "ואם לפי תומו - פטור". והטעם, שהכפירה וההודאה צריכות להיות בבת-אחת על מה שטען התובע.

יג. מלוא עשרה פדין שמך⁴⁸ יש לי בידך, אין לך
בדי אלא עשרה פדין בלא שמן - פטור; שהרי
טענו שמן, והודה לו בחרסים. עשרה פדין שמן יש
לי בידך, אין לך בדי אלא עשרה פדין ריקנין -
חייב שבועה; שהרי טענו הפדין והשמן, והודה לו
בפדין⁴⁹. וכן כל כיוצא בזה.

(48) ולשון זה משמע שלא תבע כדים, אלא כמות שמן כמדת עשרה כדים (כתובות קח:). (49) והרי זה כטענו חייבים והודה לו בשעורים. [בהגהות מיימוניות כאן כתב שפסק כאדמון במשנה (שבועות לח:): נגד דעת חכמים, משום שרבן גמליאל אמר: רואה אני את דברי אדמון. ודבריו תמוהים קצת, שהרי רבן גמליאל מחייב גם בטענו חייבים והודה לו בשעורים. ולפיכך אין כל ראייה מדבריו להסוברים שבזה פטור. ואולי כוונתו, שרבן גמליאל תומך בשיטתו של אדמון, שיש בלשון זה (עשרה כדים שמן) גם תביעת הכדים].

יד. מנה לי אצלך הלואה, לא היו דברים מעולם⁵⁰
ולא לויתי ממך, אבל חמשים דינרין יש לך בדי
פקדון או משום נזק וכיוצא בו - הורי רבותי: שזה
מודה במקצת, וישבע. שהרי טענו שהוא חייב לו
מאה, והודה לו שהוא חייב חמשים, ומה לי נתחייב
לו משום הלואה או משום פקדון או משום נזק?
ולזה דעתי נוטה⁵¹.

(50) טענת הנתבע. (51) חלקו עליו הראב"ד והרשב"א, ודעתם שמלוה ופקדון שני מינים הם, ומסתמכים על הגמרא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ב' ניסן - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. אין מודה במקצת¹³ חייב שבועה עד שיודה בדבר
שאפשר לו לכפר בו. כיצד? מי שטען חברו ואמר:
מאה דינרין יש לי אצלך, חמשים שבשטר זה
וחמשים בלא שטר, אין לך בידי אלא חמשים
שבשטר - אין זה מודה במקצת; שהשטר לא תועיל
בו כפירתו, והרי כל נכסיו משועבדין בו, ואפילו כפר
בו היה חייב לשלם. לפיכך נשבע הסת¹⁴ על
החמשים¹⁵.

(13) ר"ף בבא מציעא פרק א אות רמח. (14) מתקנת רב
נחמן בלי נקיטת חפץ. (15) ברי"ף שם מנמק דין זה,
משום שאין נשבעים על כפירות והודאות שעבוד קרקעות
(ראה לקמן פרק ה הלכה ג). ורבינו הוסיף כאן נימוק
"שהשטר לא תועיל בו כפירתו". ונראה, שכל נימוק בפני
עצמו מספיק כדי לפטרו משבועת מודה במקצת. [וכן כתב
בלחם משנה. והוא מבאר שאין נשבעים על זה משום
שמלוה בשטר הוא כגבוי, והרי זה כהילך. ודעתו שגם
הפטור של שעבוד קרקעות הוא מטעם הילך, וקשה לקבל
דבריו, שהרי בשבועות מב: ובכמה מקומות למדנו שאין
נשבעים על הקרקעות מכלל ופרט וכלל] ומנימוקו של רבינו
יוצא, שאם הוציא התובע כתב ידו של הנתבע על חמישים
וכתוב בו שהמלוה יהיה נאמן לומר לא נפרעתי והוא תובע
עוד חמישים שהלווה בלי כתב - גם כן פטור, ואף על פי
שאין נכסיו משועבדים, שהרי אינו יכול לכפור (ראה ש"ך
חושן משפט סימן נא). וכתב במגיד משנה, שאם הוציא
כתב ידו של הלווה שאין בו נאמנות או כשהלווה הוא
בעדים ואם כן יכול הלווה לטעון פרעתי את החוב. אף על
פי שהלווה אינו יכול לטעון לא לויתי, חייב המלוה
שבועה, ונראה שהתכוון לומר אפילו אם טען: לא לויתי
אלא חמישים, שאם טען פרעתי חמישים פשיטא שחייב
(ראה שם).

ה. שטר¹⁶ שכתוב בו סלעים, ולא הזכיר מנין,
מלוה אומר: חמש סלעים שיש לי בידך הם
הפתובים בו, והלוה אומר: אין לך בידי אלא שלש
והם הפתובים בשטר, אף על פי שאין מחייבין אותו
בשטר זה אלא בשתים¹⁷, והרי הודה בסלע שאפשר
לכפר בה - הרי זה פטור¹⁸; מפני שהוא כמשיב
אבדה, ותקנת חכמים היא: שפל ששייב אבדה -
לא לשבע¹⁹, כמו שבארנו במקומנו²⁰. [וכן] האומר
לחברו: אמר לי אבא שיש לי בידך מנה, והלה
אומר: אין לך בידי אלא חמשים - הרי זה משיב
אבדה²², ופטור²³ אף משבועת הסת²⁴. ואין צריך
לומר, אם הודה מעצמו ואמר: מנה היה לאביך
בידי, ונתתי לו חמשים דינרין, ונשאר לו חמשים -
שזה פטור אף משבועת הסת. אבל יורש שטען
ואמר: אני יודע בודאי שיש לאבי בידך או ביד
אביך מנה, והוא אומר: אין לו בידי אלא חמשים,
או אין לו ביד אבי אלא חמשים - הרי זה מודה
במקצת, ולשבע²⁵.

יודה לו: בדבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין.
כיצד? עשרה דינרין יש לי בידך, אין לך בידי אלא
חמשה; פור חטים יש לי בידך, אין לך בידי אלא
לתך; שתי ליטרין של משי יש לי בידך, אין לך
בידי אלא רוטל - הרי זה חייב. וכן כל פיוצא בזה.
אבל אם אמר לו: כיס מלא דינרין מסרתי לך, לא
מסרת לי אלא חמשים⁶; מאה דינרין מסרתי לך, לא
מסרת לי אלא צרור של דינרין⁷, ולא מנית אותן
בפני⁸, ואיני יודע מה היה בו, ומה שהנחת אתה
נוטל - הרי זה פטור. וכן כל פיוצא בזה.

(2) משנה שבועות מב: וגמרא שם מג. (3) שיתבע.
(4) יגדיר היקף התביעה: המשקל, או המידה או המניין.
(5) במשנה כתוב: "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה
ושבמשקל ושבמניין" ואפשר לפרש, שהכפירה בלבדה,
שעליה נשבעים צריכה להיות מסוימת ולא ההודאה, אולם
בביתא שם כתוב: "לעולם אינו חייב אלא עד שיטענו
בדבר שבמשקל ושבמניין ויודה לו בדבר שבמשקל
ושבמניין. (6) ההודאה היא מסוימת והטענה לא.
(7) הטענה מסוימת וההודאה לא. (8) כנראה נתת בי אימון
מלא.

ב. בית מלא תבואה מסרתי לך, והלה אומר: לא
מסרת לי אלא עשרה פורין; עשרה פורין מסרתי
לך, איני יודע כמה הם, שהרי לא מדרתם בפני,
אלא מה שהנחת אתה נוטל - פטור⁹.

(9) משנה שם מב: "בית מלא (תבואה) ... והלה אומר איני
יודע, אלא מה שהנחת אתה נוטל - פטור". במקרה זה
שתיהן - הטענה וההודאה - אינן בדבר מסויים, ומכיוון
שלמדנו למעלה (הלכה א) שאינו נשבע אלא כששתיהן
מסויימות, שינה רבינו מלשון המשנה וכתב שתי בבות.
ואולי הוא מפרש כך את המשנה עצמה ומחלקה לשתי
בבות: א. טענה בלתי מסויימת. ב. הודעה בלתי מסויימת
(ראה לחם משנה).

ג. בית זה¹⁰ מלא עד הדי¹¹ מסרתי לך, והלה אומר:
עד החלון - חייב¹². וכן כל פיוצא בזה.

(10) משנה שם. (11) חלק הקורה הבולט מחוץ לכותל
הבית. (12) אף על פי שלא מסר בדיוק כמה כורים - הרי
זה נקרא דבר מסויים. רבינו לשיטתו, שגם בפיקדון צריך
שהנתבע ימסור ליד התובע ויאמר הילך ולפיכך כאן חייב
אפילו בפיקדון מכיוון שלא אמר הילך. [בתוספות שם
דיבור המתחיל זה פירשו, שהמדובר כשהפירות אינם בעין,
ומשום כך אין כאן הילך. אנו צריכים לתירוץ זה לשיטת
הרשב"א (ראה למעלה פרק ג הלכה א) שפיקדון אפילו לא
אמר הילך דינו כהילך (לחם משנה). במשנתנו כתוב סתם:
"זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב", ולא הזכירה
שהמדובר באמר "בית זה": ומסתברים דברי רבינו, שהרי
"בית סתם" דבר שאינו מסויים הוא, משום שישנם בתים
גדולים ובתים קטנים].

(26) במשנה שבועות מג. נשנו דינים דומים באבד המשכון ולוה תובע את ההפרש בין שווי ובין המלוה. ורבינו סובר שמשכון אינו כהילך, ומכאן מסתעפים כל הדינים שבהלכה זו. (27) בבא זו משמיעה דין כללי, שמשכון אינו כהילך, ובבבא הבאות יתבארו הדינים המפורטים הנובעים מדין כללי זה. והמדובר בהם כשתבעו מנה והודה בחמישים. (28) פשוט. (29) יכול לטעון שהלוה סכום עד כדי שווי של המשכון, משום שהוא מחזיק בו. (30) והלוה אינו יכול לפטור עצמו על ידי שבועת מודה במקצת. (31) ואין ביד המלוה משכון עליהם. (32) כמו בבבא הקודמת. (33) משום שהוא כופר הכל. למעלה פרק א הלכה ג למדנו, שכופר הכל פטור משבועת התורה וחכמים תיקנו שישבע היסט.

ז. מָנָה לִי בִידֶךָ³⁴, וְהִלָּה אוֹמֵר: חֲמִשִּׁים וְדַאי יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי, אָבֵל הַחֲמִשִּׁים אֵינִי יוֹדֵעַ אִם אֲנִי חַיֵּב בָּהֶן אוֹ לֹא - הִרִי זֶה מַחֲבִיב שְׁבוּעָה, מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָתָהּ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע בְּמִקְצָתָהּ שֶׁפָּפָר בּוֹ, שֶׁהִרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ, לְפִיכֶךָ מְשַׁלֵּם הַמָּנָה בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזֶה. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים³⁶ עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן עָלֵי דָבָר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּדַאי שֶׁאֵינוֹ חַיֵּב³⁷.

(34) מימרא של רבא בבבא מציעא צח. (35) כלל זה מנוסח בגמרא: "מתוך שאינו יכול לישבע משלם" (ראה ההלכה הבאה). (36) מתקנת הגאונים. (37) והחרם הוא בלי הזכרת שמו של התובע.

ח. מָנָה³⁸ לִי בִידֶךָ, וְהִרִי עַד אֶחָד מַעֲיָד עָלָיו, וְהִנְטִיעַן אוֹמֵר: כֵּן הוּא, אָבֵל אֲתָה חַיֵּב לִי כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מָנָה - הִרִי זֶה מַחֲבִיב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשָׁבַע, וּמְשַׁלֵּם³⁹. וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ יָכוֹל לְשָׁבַע? שֶׁהִרִי הוּא מוֹדָה בְּמָה שֶׁהֲעִיד בּוֹ הָעֵד, וְאֵין הִנְטִיעַ בְּהַעֲדָתָהּ עַד אֶחָד נִשְׁבַּע עַד שֶׁיִּכְחִישׁ אֶת הָעֵד וְיִכְפֹּר בְּעֵדוֹתוֹ וְיִשָּׁבַע עַל כְּפִירָתוֹ. לְפִיכֶךָ: שֶׁטֶר שִׁישׁ בּוֹ עַד אֶחָד, וְטָעַן שֶׁפָּרַע⁴⁰; וְכֵן בְּפֶרֶץ⁴¹ שֶׁפָּא עָלָיו עַד אֶחָד, וְטָעַן שֶׁפָּרַע אוֹ הִחֲזִירָתִי לְךָ הַפְּקָדוֹן - הִרִי זֶה מַחֲבִיב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, וּמְשַׁלֵּם. מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד⁴², שֶׁחֲטָף לְשׁוֹן כֶּסֶף מִחֲבֵרוֹ בְּפָנָיו עַד אֶחָד, וְאָמַר אַחֵר פֶּן: חֲטַפְתִּי וְשָׁלִי חֲטַפְתִּי; וְאָמְרוּ חֲכָמִים⁴³: הִרִי זֶה מַחֲבִיב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, וּמְשַׁלֵּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזֶה.

(38) מקור הדינים שבהלכה זו הוא בבבא בתרא לז. וידוע בגמרא ובפוסקים בשם: "נסכא דרב אבא". (39) המדובר כשהנתבע אינו יכול לטעון פרעתי, כגון שהוא תוך זמן פירעון או כשהעד מעיד שלא זוהי ידו התובע או הנתבע משעת ההלוואה עד עכשיו, אבל כשאין אחד משני המקרים האלו - נאמן הנתבע במיגו שהיה יכול לטעון פרעתי, שהרי אפילו לוה בפני שני עדים נאמן לטעון פרעתי שלא בעדים, כמו שנתבאר בפרק י"א מהלכות מלוה ולוה הלכה א. ואין

(16) ברייתא בבא מציעא ד. (17) אין משגיחים כלל בטענת המלוה שתובע חמש, מכיוון שלא דקדק לכתוב בשטר מניין מדויק, מסתבר שהכוונה לשתיים (מובן שיכול לתבוע עוד שלוש כמלוה על פה). (18) פסק כרבי עקיבא, שהלכה כמותו בכל מקום נגד דעת יחיד. (19) כשבעל האבידה טוען מצאת יותר ממה שאתה משיב לי. (20) בפרק י"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה כ. ונימקו, שאם נחייבהו להישבע יימנע מלהגביה מציאה, כדי שלא יטילו עליו שבועה. (21) משנה שבועות לח: (22) משום שהיה יכול לכפור הכל. כשתבעו המלוה עצמו אמרנו (בבבא מציעא ג.) שאין אדם מעיז כל כך לשקר בפני בעל חובו, אבל בפני בנו - מעיז (כתובות יח:). (23) דין זה שנוי ברייתא (כתובות יח.) רבי אליעזר בן יעקב אומר חייב וחכמים פוטרים. והרי"ף בשבועות פרק ו אות אלה קסב פסק כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמרו (עירובין סב.): משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. ורבינו נטה כאן משיטתו כנראה מפני שסתם משנה היא כשיטת חכמים. [האריכו בזה בעלי הכללים אם הלכה כרבי אליעזר בן יעקב גם נגד סתם משנה ואין כאן מקום להאריך בזה]. ובמגיד משנה מבאר, שהרי"ף התכוון ליורש שטוען ברי: אני יודע שאתה חייב לאבי מנה, ובברי גם רבינו מודה (ראה הבבא האחרונה בהלכה זו). (24) בבבא הקודמת כתב רבינו: "הרי זה פטור", וסתם פטור האמור בדיני מודה במקצת משמעותו פטור משבועת התורה אבל נשבע היסט, וכאן פטור גם מהיסת. ובמגיד משנה מבאר נימוק ההבדל: גבי סלעים אינו משיב אבידה ממש, שהרי המלוה טוען טענת ברי, ולפיכך מחייבים אותו היסט, אבל היורש שהוא מסתמך על מה ששמע מאביו - הרי זה טענת שמא, ולא קשה לנתבע להעזיז לכפור הכל - הרי זה משיב אבידה ממש ופטור לגמרי. ובכסף משנה מוסיף נופך ואומר שרבינו רמז זה באמרו גבי סלעים "כמשיב אבידה" ובירוש כתב "משיב אבידה" בלי כ"ף (ולכאורה סברתו מופרכת מלשון המשנה שכתבה "כמשיב" גבי יורשים, אולם אין מכאן פירא, משום שבתקופת המשנה טרם תוקנה שבועת היסט ומשום כך לא הבדילו בין "משיב" ל"כמשיב"). (25) בזה גם רבי אליעזר בן יעקב מודה (מגיד משנה, כמו שביארנו למעלה. ראה ש"ך חושן משפט סימן עה סעיף קטן פב).

ו. מָנָה²⁶ לִי בִידֶךָ עַל מִשְׁכּוֹן זֶה, אֵין לְךָ בְּיָדִי עָלָיו אֶלָּא חֲמִשִּׁים - הִרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָתָהּ²⁷, וְאִם אֵין הַמִּשְׁכּוֹן שׁוּה אֶלָּא חֲמִשִּׁים אוֹ פָּחוֹת - הִרִי זֶה נִשְׁבַּע, וּמְשַׁלֵּם הַחֲמִשִּׁים שֶׁהוֹדָה בָּהֶן²⁸. הִיָּה הַמִּשְׁכּוֹן שׁוּה מָאָה אוֹ יָתֵר, הוֹאִיל וְהַמְלִיָּה יָכוֹל לְטָעַן עָלָיו עַד כְּדִי דְמִי²⁹ - הִרִי הַמְלִיָּה נִשְׁבַּע וְנוֹטִיל³⁰ מִדְּמֵי הַמִּשְׁכּוֹן. הִיָּה שׁוּה שְׁמוֹנִים - נִשְׁבַּע הַמְלִיָּה שֶׁאֵין לוֹ פָּחוֹת מִשְׁמוֹנִים, וְנוֹטֵל מִן הַמִּשְׁכּוֹן, וְנִשְׁבַּע הַלֹּה מִן הַתּוֹרָה עַל הַעֲשָׂוִים שֶׁפָּפָר בָּהֶן³¹. כֶּפֶר בְּכָל וְאָמַר: אֵין זֶה מִשְׁכּוֹן אֶלָּא פְּקָדוֹן, וְאֵין לוֹ אֶצְלִי כְּלוֹם - נִשְׁבַּע הַמְלִיָּה שֶׁאֵין לוֹ פָּחוֹת מִשְׁמוֹנִים³², וְנִשְׁבַּע הַלֹּה הֶסֶת עַל הַעֲשָׂוִים³³.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק ג' ניסן – ספר משפטים – הלכות טוען ונטען קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

18 לְקַרְקָעוֹת⁷; וְכֵן יֵצְאוּ שְׁטָרוֹת, שְׂאִין גּוֹפֶן מִמּוֹן
 19 בְּכֶסֶף וּבְכֵלִים, וְאֵינָן אֶלָּא לְרֹאֵה שְׂבָהּ⁸. וְעַל כֵּלָּן
 20 נִשְׁבַּע שְׂבוּעַת הַסֵּת⁹, אִם הִיְתָה שֵׁם טַעֲנַת וְדָאִי; חוּץ
 21 מִן הַהֶקְדָּשׁוֹת, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ חֵיב עֲלֵיהֶם
 22 שְׂבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, תִּקְנוּ חֻכְמִים שִׁשְׁשֻׁבַּע עֲלֵיהֶם
 23 כַּעֲזֵן שֶׁל תּוֹרָה¹⁰, כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְלָלוּ בַּהֶקְדָּשׁוֹת¹¹.

(2) משנה, שבועות מב. (3) כל שבועה שהיא. (4) שומר חנם שטען: נגנב הפקדון או נאבד, שומר שכיר - נאנס. (5) למעט הקדש, שאינו רעהו של בן אדם. (6) הושוו. (7) כתבה תורה (ויקרא כה, ז'): "והתנחלתם אותם (את העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה", ודרשו (שם) שעבדים דינם כאחוזה, היינו כקרקע. (8) ואפילו אם נגרם הפסד ממון למפקיד על-ידי אבידת השטר - פטור. (9) ראה לקמן ח"ו. (10) בנקיטת חפץ. (11) בבא-מציעא נח. [ב'טור] ח"ו"מ סי' צה, כתב בשם רב האי גאון, שעל הקדשות אין נשבעים אפילו היסת (ב'בית חדש' שם מבאר, שלא אמרו "נשבעין לגזברין" אלא בשבועה שלא פשע בשמירה, ורב האי גאון מתכוון לשבועה שאינה ברשותו). ורבינו ישעיה מחלק בין ממונה על הקדשות שהוא פטור, ובין אדם אחר שגזל מן ההקדש].

ב. שְׁתֵּי שְׁדוֹת¹² מְכַרְתָּ לִּי, לֹא מְכַרְתִּי לָךְ אֶלָּא אַחַת;
שְׁנֵי עֲבָדִים אוֹ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, אֵין לָךְ
בְּיָדִי אֶלָּא שְׁטָר אֶחָד אוֹ עֶבֶד אֶחָד - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע
הַסֵּת. וְכֵן אִם טַעֲנָ¹³ וְאָמַר: חָצֵר זֹו אוֹ עֶבֶד זֶה אוֹ
שְׁטָר זֶה שֵׁשׁ בְּיָדְךָ שְׁלִי הוּא וְאַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי,
וְהַנֶּטְעָן אוֹמַר: לֹא הֵיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, בֵּין שֶׁהִבִּיא
הַטּוֹעֵן עַד אֶחָד בֵּין שְׁלֹא הִבִּיא - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת
וְנִפְטָר. וְכֵן הַחוּפְרָ¹⁴ בַּשִּׁדָּה חֲבָרוֹ בּוֹרוֹת שְׁיַחֲיוֹן
וּמְעָרוֹת וְהַפְסִידוּהָ, וְהָרִי הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם¹⁵, בֵּין
שֶׁטַעֲנָו שְׁחָפַר, וְהוּא אוֹמַר: לֹא חָפַרְתִּי, אוֹ שֶׁטַעֲנָו
שְׁחָפַר שְׁתֵּי מְעָרוֹת, וְהוּא אוֹמַר: לֹא חָפַרְתִּי אֶלָּא
אַחַת, אוֹ שֶׁהִיהָ שָׁם עַד אֶחָד שְׁחָפַר, וְהוּא אוֹמַר:
לֹא חָפַרְתִּי כְּלוּם - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת עַל הַכֹּל¹⁶.

(12) הלכה זו מבארת את האמור בהלכה הקודמת.
(13) בבא הקודמת מבארת דין מודה במקצת, ובבא זו דין שבועה נגד עד אחד. (14) שם ה. (15) מה שהפסיד.
(16) הראב"ד מחלק בין תבעו למלאות את הבורות, שזו תביעת קרקע, ובין תבעו ממון בערך הנזק, שהיא תביעת ממון ממש. ורבינו אינו מחלק בכך, ובשתי התביעות פטור - לדעתו - משבועת התורה, משום שתביעת הממון באה מקלקול הקרקע (מגיד-משנה).

ג. טְעִנוּ¹⁷ גָּלִים וְקִרְעוֹת, בֵּין שְׁהוּדָה בָּכָל
הַקִּרְעוֹת וְכִפָּר בָּכָל הַגָּלִים¹⁸, בֵּין שְׁהוּדָה בָּכָל
הַגָּלִים וְכִפָּר בָּכָל הַקִּרְעוֹת, בֵּין שְׁהוּדָה בְּמִקְצֵת
הַקִּרְעוֹת¹⁹ וְכִפָּר בְּמִקְצָתָן עִם כָּל הַגָּלִים - בָּכָל אֱלוֹ
נִשְׁבַּע הַסֵּת. אֲבָל אִם הוּדָה בְּמִקְצֵת גָּלִים וְכִפָּר
בְּמִקְצָתָן עִם כָּל הַקִּרְעוֹת - מִתּוֹךְ שֶׁהוּא חַיֵּב

לדמות מיגו זה למיגו שהיה יכול להכחיש את העד, משום ששבועה נגד עד אחד למדנו (בשבועות מ.) מן הכתוב דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת" - אבל קם הוא לשבועה. ובקשר לזה אמרו בבביתא: "כל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" ולפיכך אי אפשר לפוטרו בלי שבועה נגד העד, אבל בנידון שלפנינו, אין שני עדי הלוואה מחייבים אותו ממון כשהוא טוען פרעתי ומשום כך אין על הנתבע חובת שבועה זו (מגיד משנה). ולמה לא האמין רב אבא את החוטף מכוח מיגו שיכול לטעון: החזרתי? משום שהגוזל בעדים אינו נאמן לטעון החזרתי שלא בעדים. (40) ואילו היו שני עדים לא היה נאמן לומר פרעתי, כששטר מקיים ביד התובע. (41) כגון שטען לא לויתי ובא אחד והעיד שלוה וחזר הלווה וטען: לויתי ופרעתי (ראה במגיד משנה וספ משנה). (42) שם. (43) רב אבא שם והסכימו אחרים לדעתו ונקראה הלכה זו על שמו: "נסכא דרב אבא" (נסכא = לשון כסף מהותך).

ט. מִנֶּה הִלְיִיתִיךָ⁴⁴, לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם, הֵבִיא
עַד אֶחָד שְׁלוֹהַּ מִמֶּנּוּ בִּפְנֵיו, הוֹאִיל הָיוּ שְׁנֵים
הָיָה מִחֶזֶק פֶּפֶר וּמִשְׁלָם, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁴⁵ - הָרִי זֶה
נִשְׁבַּע עַל פִּי עַד אֶחָד; שֶׁפֶל מְקוֹם שְׁשָׁנִים מְחִיבִין
אוֹתוֹ מְמוֹן - אֶחָד מְחִיבוֹ שְׁבוּעָה. חֲזַר וְאָמַר:
פִּרְעֵתִי - מִשְׁלָם בְּלֹא שְׁבוּעָה⁴⁶, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ⁴⁷.

(44) כל הלכה זו באה לבאר דין כפרן שבהלכה הקודמת.
(45) לקמן פרק ו' הלכה א'. (46) התובע אינו מחוייב
שבועה. (47) בפרק י"ד מהלכות מלוה ולווה הלכה י"א.

7 י. מִנֶּה לִי בִדְךָ⁴⁸, אִין לָךְ בְּיָדִי כָּלֹם, וְהָעֵדִים
8 מַעֲדִינִין עָלָיו שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ אֶצְלוֹ חֲמֻשִּׁים - פֶּסֶקוֹ
9 כָּל הַגְּאוּנִים הַלֵּכָה, שְׁיִשְׁלֹם חֲמֻשִּׁים וְיִשָּׁבַע עַל
10 הַשָּׂאָר; שְׁלֹא תִהְיֶה הַדִּית פִּי גְדוּלָה מִהַעֲדָת
11 עֲדִים⁴⁹.

(48) בבא מציעא ג. (49) אם הודאת פיו בחמישים מחייבת שבועה על החמישים שכפר, כל שכן שהעדאת עדים כזו מחייבת שבועה (שם, תני רבי חייא).

יום ש"ק ג' ניסן ה'תש"פ

פרק חמישי¹

1) מֵבֵאֵר כָּל הַדְּבָרִים שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן קִרְקָעוֹת וְעִבְדִּים וּשְׁטָרוֹת וְהַקְדָּשׁוֹת, וְדִין טַעֲנוּ כִּלְמִם עִם אֶחָד מֵהַדְּבָרִים שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶם, וְשֶׁאֵין נִשְׁבָּעִים עַל טַעֲנַת חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן.

א. וְאֵלֹהֵי דְבָרִים² שְׂאִין נִשְׁפָּעִין עֲלֵיהֶן מִן הַתּוֹרָה:³
הַקְרָקָעוֹת וְהַעֲבָדִים וְהַשְׁטָרוֹת וְהַהֲקָדְשׁוֹת. אִף עַל
פִּי שְׁהוּדָה בְּמִקְצֵת, אוֹ שִׁישׁ עָלָיו יַעַד אֶחָד, אוֹ
שֶׁשֹּׁמֵר וְטָעֵן טַעֲנָת הַשּׁוֹמְרִין⁴ - הֵרִי זֶה פָּטוּר.
שְׁנֹאמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ - פָּרַט לְהִקְדֵּשׁ;⁵
כִּסָּף אוֹ כֶּלִים - פָּרַט לְקָרְקָעוֹת וּלְעֲבָדִים שֶׁהִקְשׁוּ⁶

25) נתבאר למעלה פ"ג ה"א, שאין נשבעים על כפירה פחותה משתי מעין כסף. 26) אף-על-פי ששכירות קרקע היא כקרקע, משום שהתביעה היא דמי השכירות, וכשטענותיהם הן בשכירות עצמה, שהמשכיר טוען כבר עברה תקופת השכירות, והשכיר יאמר: לפי תנאי השכירות, רשאי אני לדור עוד זמן מסוים - הרי זו כתביעת קרקע ופטור משבועת התורה. ואין זה דומה לטענת חפירה שבהלכה ב, משום שקלקל את הקרקע עצמו שלא ברשות בעלים, ולפיכך אפילו כשמשלם לו דמים בעל הקלקול, הרי אלה דמי קרקע ממש הם, מה-שאינ-כן בנידון כאן, שלא חיסר כלום מן הקרקע ונכנס ברשות בעל הבית על-מנת שישלם לו דמים, ומשום כך כל הטענות שביניהם הוא ענין של דמים מתחילתו ועד סופו (מגיד-משנה).

ו. שְׁטָר²⁷ מִסְרִיתִי לְךָ וְעֲשֶׂה דִינְךָ בְּיָדִי לִי בֹו¹⁸
רְאִי²⁸, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם²⁹ - לְשָׁבַע הֶסֶת³⁰.
הַפֶּה עָלָיו³¹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הֶסֶת שֶׁהִיָּתָה בֹו רְאִי³²
לְעֲשֶׂה דִינְךָ וְאֶבְדֹו בְּאֶבְדַּת הַשְּׁטָר³², וְיִטַּל. וְאִם³³
אָמַר הַנִּתְבַּע: אֲמַת מִסְרִיתִי לִי, וְאֶבְדֹו³³ - הָרִי זֶה פְטוּר³⁴
אֶף מִשְׁבֻּעַת הֶסֶת; שְׁאֵפְלוּ פֶשַׁע בֹו וְאֶבְדֹו - פְטוּר,
כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת חוֹבָל³⁴.

27) הדינים שבהלכה זו, אין להם מקור מפורש בגמרא ובאוננים, ומיוסדים הם על פרטים שונים שכבר נתבאר. 28) השטר היה הוכחה, שמגיע לי מפלוני עשרה דינרים. 29) תשובת הנתבע. 30) נתבאר בפ"ב מהל' שכירות הי"א והי"ב, שדיני שומרים נאמרו רק כשהנתבע מודה שקיבל עליו השמירה, אבל כשאינו מודה כלל בזה - דינו ככל כופר הכל בתביעה רגילה (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה שם) ולפיכך פטור משבועת שומרים וחייב היסת. 31) הנתבע טען: ישבע התובע ואשלם לו. נתבאר למעלה פ"א ה"ו ששבועת היסת מהפכים. 32) אינו יכול לגבות את החוב, משום שאין בידו שטר - ושכנגדו מכחיש תביעתו. 33) ודינו כשומר, והתורה פטרה את השומר שטרות. 34) בפ"ז שם ה"ט כתב רבינו: "השורף שטרותיו של חבירו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר. . . ובלבד שיודה לו המזיק, ששטר מקייים היה (בית-דין אישר על גבי השטר את חתימות העדים) וכך וכך היה כתוב בו. . . אבל אם לא האמינו (לא הודה לו על כך) - אינו משלם לו אלא דמי הנייר בלבד". ומפרש המגיד-משנה, שהמדובר כאן בשאינו מאמינו, וטוען שמסר לו נייר חסר ערך ופטור גם משבועת היסת, משום שהתובע אינו טוען 'בר'י שפשע, ולא תיקנו חכמים שבועה על טענת 'שמא'. [פירוש זה דחוק מאוד מכמה טעמים: א. אם המדובר באינו מאמינו, למה כתב רבינו: "אפילו פשע בו"? היה לו להדגיש, שאפילו הזיק בידים ממש, כגון ששרפו - פטור; ב. כאן אנו עוסקים בדיני שמירה בשטרות, ודין זה אין לו קשר לענין שמירה; ג. למה לא פירש רבינו שהמדובר כשאינו מאמינו, ונתן מקום לטעות? ברור שהמגיד-משנה וכל ההולכים בעקבותיו נכנסו לדוחק זה, משום שלדעתם סובר רבינו ששטרות לא נתמעטו מחיוב פשיעה, והסתמכו על מה שכתב בפ"ב מהל' שכירות ה"ג. אולם בהשלמות שלנו לאותה הלכה, הוכחנו

1 שְׁבֻעָה עַל מִקְצַת הַפְּלִים שֶׁכָּפַר בָּהֶן²⁰, נִשְׁבַּע אָף
2 עַל הַקְּרָעוֹת שֶׁטָּעְנוּ עִמָּהֶן, שֶׁהִכַּל טַעְנָה אַחַת²¹.
3 וְכֵן הָדִין בְּטָעְנוּ בָּלִים וְעֹבְדִים אוֹ בָּלִים וְשִׁטְרוֹת,
4 הַכֹּל דִּין אֶחָד הוּא.

17) משנה, שבועות לח: 18) והרי כאן כפירה בדבר שחייב עליו שבועה, והודאה בדבר הפטור. 19) ויש כאן כפירה בדבר הפטור, והודאה בדבר החייב. 20) משום שיש כאן כפירה והודאה בכלים. 21) במשנתנו: "שהנכסים שאין להן אחריות (מטלטלין) זוקקים (קושרים) את הנכסים שיש להן אחריות להישבע עליהן". ומבאר רבינו שאין זה מדין גלגול שבועה, אלא דין מיוחד מנומק בסברא: שהכל (פירוש, הקרקעות והכלים) נידון כטענה אחת, ויש בה כפירה והודאה בדבר המחייב. ואלמלי התכוון לגלגול, הרי כל נימוק מיותר, משום שגלגול מחייב אפילו תביעות שאין להן כל קשר לתביעה העיקרית, כמו שנתבאר למעלה בפ"א הי"ב, שהתובע יכול לגלגל עליו אפילו שבועה שלא נמכר לו לעבד עברי. וההבדל בין גלגול לבין האמור כאן הוא, שבנידון כאן - בית-דין עצמו מטיל על הנתבע את השבועה על הקרקעות, אבל בגלגול אין משביעים אלא כשהתובע טוען: ישבע לי גם על זה ועל זה. ורבינו שם כתב בפירושו: "מגלגל עליו המשביע". וביטור' חו"מ סי' צה כתב: "מגלגלים עליו שבועה על הקרקעות". נראה שלא קיבל סברתו של רבינו "שהכל טענה אחת".

5 ד. טָעְנוּ עֲנָכִים²² הַעוֹמְדוֹת לְבָצֵר וְתוֹבֹאָה יִבְשָׁה
6 הַעוֹמְדוֹת לְהַקְצֵר, וְהוֹדָה בְּמִקְצָתָן וּכְפַר בְּמִקְצָתָן -
7 הָרִי זֶה נִשְׁבַּע עָלֵיהֶם כְּשֶׁאֵר הַמְטַלְטֵלִין²³. וְהוּא
8 שְׁאִינֶן צְרִיכִין לְקַרְקַע, שֶׁכֹּל הַעוֹמֵד לְהַבָּצֵר - הָרִי
9 הוּא כְּבָצוּר לְעֵנֶן כְּפִירָה וְהוֹדָה; אֲבָל אִם הָיוּ
10 צְרִיכִים לְקַרְקַע - הָרִי הֵן קַרְקַע לְכָל דָּבָר²⁴, וְאִין
11 נִשְׁבָּעִין עָלֵיהֶן אֲלֹא הֶסֶת.

22) משנה, שבועות מב: וגמרא מג. 23) במשנה, כתוב סתם: "עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר אינן אלא חמש", ובגמרא שם מפרש רבי יוסי ברבי חנינא, שהמדובר בעומדים להיבצר, ואומר רבי מאיר שחייב שבועה משום שהם כבצורים, וחכמים אומרים שאינם כבצורים ונידונים כקרקע, ולפיכך פטור משבועה. 24) דעת רבינו, שמחלוקתם היא בצריכות קצת לקרקע, שאם לא יבצרו אותם תיכף יוסיפו להשביח, אבל כשאינם צריכים כלל לקרקע - מודים חכמים שכבצורים הם (מגיד-משנה). ובזה נסתלקה תרומתו של הראב"ד, למה פסק רבינו כרבי מאיר נגד חכמים (ראה מה שיארנו בדין זה בפ"ב מהל' שכירות ה"ד).

12 ה. הַטּוֹעֵן עַל חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁגִי חֲדָשִׁים שְׁכֻנָּתִי
13 בְּחֻצִּי, וְאַתָּה חַיֵּב לִי שָׂכָר שְׁגִי חֲדָשִׁים, וְהוּא
14 אוֹמֵר: לֹא שְׁכֻנָּתִי אֲלֹא חֲדָשׁ אֶחָד - הָרִי זֶה מוֹדָה
15 בְּמִקְצָתִי, וְאִם הָיָה שָׂכָר הַחֲדָשׁ שֶׁכָּפַר בּוֹ שְׁוֶה שְׁגִי
16 כֶּסֶף²⁵ - נִשְׁבָּע; שְׁאִין הַטּוֹעֵנָה בְּגוֹף הַקְּרָקַע, אֲלֹא
17 בְּשִׁכְרָה, שֶׁהוּא מְטַלְטֵלִין²⁶.

21 אפוטרופוס לקטן, וישבע השתף⁴⁷ וכיצא בו
22 בטענת שמא.

(39) משנה, שבועות לח: (40) שבועות מודה במקצת. (41) לקחת ממני מנה. (42) מנה לאבא בידך. (43) נתבאר למעלה פ"ד ה"ה. (44) ודינה כטענת 'שמא'. (45) נראה, שבירוש קטן, אפילו אמר ברי לי שאתה חייב מנה לאבא והודה במקצת או עד אחד מאשר התביעה - פטור, ומה שאמר רבינו (שם בסוף ההלכה) שאם טען אני יודע בוודאי - חייב, המדובר בירוש גדול (ראה הגהות מיימוניות כאן אות ז). (46) שכל שבועות שומרים אינה מחמת טענה, שהרי המפקיד טוען שמא פשעת או שמא הפקדון לא נגנב והוא בידך, ואף-על-פי-כן הטילה התורה שבועה על השומר, ולפיכך נשבע גם על טענת קטן. וכן דעת הר"י מיגש. (47) משום ששבועות שותפים ואפוטרופוסים תוקנה על טענת 'שמא' (ראה למעלה פ"א ה"ב). [הרא"ש שם פ"ו אות כב כתב בשם הרמב"ן, שאין נשבעים לקטן שבועות שומרים, מפני שטענת קטן נתמעטה (שם מב). מהכתוב (שמות כב, ז): "כי יתן איש אל רעהו וכו'", וקטן אינו איש, ופסוק זה נאמר בשבועות שומרים. וכן פסק ב"טור" חר"ם סי' צו].

23 י. הורו רבותי⁴⁸: שאין נשבעין על טענת קטן
24 שבועה של תורה⁴⁹, אבל שבועת הסת - נשבעין⁵⁰.
25 ואפלו היה קטן שאינו חרף לענין משא ומתן -
26 נשבעין הסת על טענתו⁵¹. שלא יהיה זה נוטל
27 ממונו כשהוא קטן וילך לו פחנם. וליה דעתי נוטה,
28 ותקנו עולם הוא. נמצאת למד: שהקטן שטען על
29 הגדול, בין שהודה במקצת בין שפפר כפל, בין
30 שהיה שם עד בין שלא היה שם עד - הרי זה נשבע
31 הסת. ואינו יכול להפך על הקטן, שאין משביעין
32 את הקטן כלל, ואפלו חרם סתם אינו מקבל, לפי
33 שאינו יודע ענש השבועה⁵².

(48) הר"י מיגש. (49) לא התכוון לומר שאין נשבעים שום שבועה של תורה על טענת קטן, שהרי בהלכה הקודמת כתב בפירוש שנשבעים לקטן שבועת שומרים, וכן שבועת שותפים ואריסים, וכוונתו: במקום שאמרו אין נשבעים לקטן - לא אמרו אלא בשבועה של תורה, אבל היסת נשבעים. (50) בדין זה הודו לו הרמב"ן והרא"ש וה"טור" שם. (51) חלקו עליו הרמב"ן והרא"ש, ודעתם שאין משביעים על טענת קטן שלא הגיע לעונת הפעוטות, ואינו בקי בטיב משא ומתן. (52) בהגהות מיימוניות כאן אות ט כתב בשם גאונים, שאין משביעים אשת איש, אלא מוסרים פסק-דין ביד התובע, שאם תתאלמן או תתגרש - תישבע. והרא"ש לא קיבל דעתם (ראה 'טור' שם ר'בית יוסף' אות כ).

34 יא. קטן שטענו הגדול⁵³: אם טענו בדבר שיש לו
35 הנזה לקטן, כגון עסק משא ומתן, והודה הקטן -
36 נפדעין מנכסיו⁵⁴. ואם אין לו - נמתין עד שיהיה לו
37 וישלם. ואם כפר הקטן - ממתנין עד שיגדיל,

שרבינו קיבל דעת רבו הר"י מיגש, שישנם שני סוגי פשיעה: א. פשיעה בשמירה, שלא שמר שמירה מעולה ונגנב הפקדון, מפשיעה כזו פטרתו תורה בשטרות והדומה להם; סוג ב. פשיעה הדומה למוזיק, והחייב הוא לא מדיני שמירה אלא מדין מוזיק, ולפיכך אין לזה כל ענין למה שמיעטה תורה מדין שמירה. ולפי ביאורנו זה, תתפרש יפה כל הלכה זו. בבא א באומר להד"ם נתפרשה כבר למעלה, שאין לו דין שומר (ונרמזה שם כבר שיטתם של רבינו ורבו), ובבא זו מתפרשת גם במאמינו, ומנמק רבינו יפה, שאפילו פשע בו פשיעה רגילה שהשומר חייב בה, כאן בשטרות - פטור. ומה שמסיים כאן "כמו שבארנו בהל' חובל" נמשך לבבא הקודמת שחייבו לשלם כל הכתוב בשטר מדין גורם היזק אף-על-פי שאיבד פיסת נייר בלבד, כדעת רפרם בבבא-קמא צח: נגד דעת רבה]. ולמה אין מאמינים בלא שבועה לטוען להד"ם (ראשי-תיבות "לא היו דברים מעולם") ב'מיגו' שיכול לטעון קיבלתי השטר ואבד? משום שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור מתשלומין (רבינו בפ"ב מהל' שכירות ה"ח). [הראב"ד משיג על רבינו, ואומר שהשומר חייב שבועה שאינו ברשותו. והאריכו בזה הלחם-משנה ובמשנה-למלך, ואין כאן מקום להאריך בזה].

1 ז. האומר לחברו: שטר שיש לי בידך זכות יש לי
2 ב⁵⁵, וזה אומר: איני מוציא שטרי, או איני יודע
3 אם יש לך בו רציה או לא - כופין אותו להוציאו⁵⁶.
(35) כתוב בו משהו לזכותו. (36) להביא את השטר לבית-דין.
4 ח. טען שאבד השטר - מחרימין אותו חרם סתם⁵⁷.
5 טען זה, שהוא יודע בודאי שהשטר שיש לו בו
6 זכות אצלו - הרי זה נשבע הסת שאינו אצלו
7 ושאבד ממנו⁵⁸. וכזה הורו רבותי.

(37) נתבאר כמה פעמים, שכל החרמות הם תקנות הגאונים, וחרם סתם היינו בלי להזכיר שם בעל הדין. (38) כשאינו טוען ידוע לי בוודאי שהשטר בידך - אין משביעין אותו, משום שאין משביעים על טענת 'שמא'.

8 ט. אין⁵⁹ נשבעין⁶⁰ על טענת חרש שוטה וקטן,
9 אחד הפא בטענת עצמו⁶¹ או בטענת אביו⁶²; לפי
10 שהם המקצת שהודה בו לקטן אינו אלא כמשיב
11 אבדה⁶³. וכן אם כפר כפל, וכא עד אחד והעיד
12 לקטן - אינו נשבע; שהיה עד אחד, ואין שם תובע,
13 שתביעת קטן אינה תביעה גמורה⁶⁴. נמצאת אומר:
14 קטן שאמר לגדול: מנה לי בידך, או אבא היה לו
15 בידך, והלה אומר: אין לך בידי אלא חמשים, או
16 אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו - הרי
17 זה פטור משבועת התורה⁶⁵. אבל אם שמר לקטן
18 וטען שאבד - הרי זה נשבע שבועת השומרים, לפי
19 שאינו נשבע מחמת טענה⁶⁶. וכן אם הודה שהיה
20 שתף לקטן או אפוטרופוס עליו - נעמידו בית דין

שדברים שאין לקטן בהם הנאה - דומים לנזקין וחבלות. (56) שנינו בשבועות מח. שחנווני על פנקסו נשבע ונוטל, ורבינו בפס"ט מהל' מלוה ולוה ה"ה, מביא ומבאר משנה זו: בעל הבית שאמר לחנווני תן לפועל שלי כך וכך, וטען החנווני: נתתי, ותובע מבעל הבית, והפועל אומר לא קיבלתי - שניהם נשבעים ונוטלים מבעל-הבית (ראה שם נימוק דין זה). ומלמדנו רבינו כאן, שלא עשו חכמים תקנה זו לחנווני כשהנתבע הוא קטן.

- יב. החרש⁵⁷ והשוטה - אין נזקקין להן⁵⁸ לכל טענה, לא לטענתן על אחרים ולא לטענת אחרים עליהן, לא לשבועה קלה ואין צריך לומר שבועה חמורה או תשלומין⁵⁹. אבל הסומא - הרי הוא כבריא לכל דבר⁶⁰ בענינים אלו, ונשבע כל מיני שבועות, ונשבעין על טענתו.

(57) סתם חרש האמור בכל מקום משמעותו: אינו שומע ואינו מדבר. (58) בית-דין אינו נכנס לדיון. (59) ואף-על-פי שחרש מקחו וממכרו קיימים, כמבואר בפכ"ט מהל' מכירה פכ"ט הי"ב. (60) לענין תביעות ממון, אבל פסול להעיד ולדון (ראה הל' עדות פ"ט הי"ב, ופ"ב מהל' סנהדרין ה"ט).

- וְיִשָּׁבַע הַסֵּת. וְאִם טַעְנוּ בְּדִבְרֵי שְׂאִין לִקְטָן הַנִּזְהָר, כְּגוֹן נִזְקִין וְחִבְלוֹת⁵⁵, אִף עַל פִּי שְׂמוּדָה וְאִף עַל פִּי שֵׁשׁ לֹא מִמָּה יִשְׁלֹם - פְּטוּר, וְאִפְלוּ לְאַחֵר שֶׁהִגְדִּיל. וְאִם הָיָה הַתּוֹבֵעַ מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטֵלִין, כְּגוֹן הַשְּׂכִיר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֵׁשׁ הַנִּזְהָר לִקְטָן שִׁישְׁתָּכָר לֹא שְׂכִיר - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן. אֲבָל חֲנוּנִי שֶׁנִּשְׁבָּע עַל פְּנִקְסוֹ⁵⁶ - אֵינוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן; שְׂאִין לִקְטָן בְּזֶה הַנִּזְהָר, שֶׁהָרִי חַיֵּב לִתֵּן לַפּוֹעֵל לְיוֹם וְנוֹטֵלִין מִמֶּנּוּ, וְזֶה הַחֲנוּנִי הַפְּסִיד עַל נַפְשׁוֹ שֶׁנִּתֵּן מִמּוֹנוֹ עַל פִּי קָטָן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

(53) בהלכות הקדמות, מדובר כשהתובע הוא קטן. והלכה זו עוסקת בנתבע קטן. (54) נתבאר בפכ"ט מהל' מכירה, שקטן מבין שש ולמעלה הבקי בטיב משא ומתן מקחו וממכרו קיימים במטלטלין (משנה וגמרא גיטין כט). תקנת חכמים היא, כדי לאפשר לקטן להתפרנס, שלא ימנעו אנשים מלמכור לו וליקח ממנו. (55) קטן שהזיק ממון או חבל באדם, פטור - שנינו בבבא-קמא פז. "חרש שוטה וקטן - פגיעתן רעה, החובל בהן חייב, והם שחבלו באחרים - פטורין". משמע שגם שלאחר שיגדיל - פטור. ואת הניגוד שבין משנה זו למשנה בגיטין הנ"ל, הסבירו הגאונים: שמכריעה העובדה אם הענין מביא הנאה לקטן או לא,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ו אדר-ג' ניסן ה'תש"פ

- וּבִפְרָשֶׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבִפְרָשֶׁת "וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה"; וְאֶרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוּ כּוֹלְלוֹת כָּל-הַמִּקְרָאוֹת שֶׁבָּאוּ בְּטִמְאוֹת אֵלוּ. אֲבָל דִּינֵי כָּל-הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהַלְכוֹת כָּל-מִין מֵהֶם — הֵרִי סֵדֶר טְהוֹרוֹת כּוֹלָל כָּל-זֶה. מֵהֶם מִינִים שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לָהֶם מִסְכָּתוֹת — מִהֶן מִסְכַּת טְהוֹרוֹת וּמִסְכַּת מִכְשָׁרִין וּמִסְכַּת עֲקָצִים, שֶׁשָּׁלֹשׁ מִסְכָּתוֹת אֵלוּ כּוֹלְלוֹת טִמְאַת אֲכָלִין בְּלֶבֶד, וּבִשְׂבִילָה נִתְחַבְּרוּ; אִף אִם נִדְמָן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שְׂאֵר הַטִּמְאוֹת, הֵרִי לֹא בָּאוּ שָׁם אֲלָא בְּמִקְרָה. בְּדוּמָה לִכְךָ כּוֹלְלָת מִסְכַּת נִדָּה כָּל-דִּינֵי מִצְוֹת טִמְאַת נִדָּה וְזִבְהָ וְטִמְאַת יוֹלָדָת, וּבְמִסְכַּת פְּרִתוֹת יֵשׁ גַּם-כֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טִמְאַת יוֹלָדָת. מִסְכַּת נִגְעִים כּוֹלְלָת כָּל-דִּינֵי נִגְעֵי אֲדָם וּבְגָד וּבֵית; וּמִסְכַּת זִבִּים כּוֹלְלָת כָּל-דִּינֵי זִב וְזִבְהָ וְשִׁכְבַּת זָרַע; וּמִסְכַּת אֶהְלוֹת כּוֹלְלָת כָּל-דִּינֵי טִמְאַת מֵת; וּמִסְכַּת פָּרָה כּוֹלְלָת דִּינֵי מִי נִדָּה לְטִמְאָה וּלְטִהָרָה. אֲבָל טִמְאַת נִבְלָה וְטִמְאַת שֶׁרִץ לֹא יִחַדּוּ לָהֶן מִסְכָּתוֹת, אֲלָא דִּינֵיהֶן מִפְּזוּרִים בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּסֵדֶר זֶה, רַבָּם בְּמִסְכַּת פְּלִים וְטְהוֹרוֹת. וְכֵן דִּבְרוּ עַל שְׂאֵלוֹת רַבּוֹת מִסּוּג זֶה בְּמִסְכַּת עֲדִיּוֹת. וּכְכָּר פִּרְשְׁנוּ אֲנִי סֵדֶר זֶה כְּלוּמָר: סֵדֶר טְהוֹרוֹת, פְּרוֹשׁ שְׂאִין צָרִיךְ לַעֲיֵן בְּסֵפֶר אַחֵר עִמּוֹ בְּשׁוּם דָּבָר מִעֲנִיגֵי הַטִּמְאַה וְהַטְהָרָה.

יום ראשון כ"ו אדר ה'תש"פ

מצות עשה קז.

- הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לִהְיוֹת הַמֵּת מְטָמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלְלָת כָּל-דִּינֵי טִמְאַת מֵת.

יום שני כ"ז אדר ה'תש"פ

מצות עשה קח.

- הַמִּצְוָה הַק"ח — שֶׁנִּצְנָנוּ בְּדִינֵי מִי נִדָּה (מי הזאה, שמעריבים בהן את אפר הפרה האדומה ומוזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), הַמְּטַהֲרִים בְּאִפְּן מִסֵּים וּמִטִּמְאִים בְּאִפְּן אַחֵר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת מִצְוָה זוֹ (הלכות פרה אדומה). דַּע, שֶׁשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר מִינֵי הַטִּמְאוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקִּדְּם מִנְיָנָם, וְהֵם: טִמְאַת נִבְלָה וְטִמְאַת שְׂרָצִים וְטִמְאַת אֲכָלִים וְטִמְאַת נִדָּה וְטִמְאַת יוֹלָדָת וְטִמְאַת צִרְעַת אֲדָם וְטִמְאַת צִרְעַת הַבְּגָד וְטִמְאַת צִרְעַת הַבֵּית וְטִמְאַת הַזֵּב וְטִמְאַת הַזִּבְהָ וְטִמְאַת שִׁכְבַּת זָרַע וְטִמְאַת מֵת וְטִמְאַת מִי נִדָּה וְטְהוֹרָתָם — כָּל-אַחַד מֵהֶם מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה, וּבְכָל-מִצְוָה מְאֵלֶּה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וְתַנָּאִים, כְּמוֹ שֶׁתּוֹכַח בְּפִרְשֶׁת "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבִפְרָשֶׁת "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ"

יום שלישי כ"ח אדר ה'תש"פ

מצות עשה קא.

1 המצוה הק"א — הצווי שִנְצִטְוִינוּ לְהִיּוֹת אָדָם
2 מְצַרֵּעַ (שנראתה לבנונית בעורו) טָמֵא [מְטֵמֵא]. ומצוה
3 זו כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי צִרְעַת אָדָם: מֵה מְמַנָּה טָמֵא וּמֵה
4 מְמַנָּה טָהוֹר, מֵה מְמַנָּה צָרִיף הַסֵּגֶר (שבעת ימים), וּמֵה
5 שְׁאִינוּ צָרִיף, וּמֵה שְׁצָרִיף עִם הַהֶסְגֶּר — גְּלוּת,
6 כְּלוּמֶר: תְּגַלְחֶת (מסביב) הַנֶּתֶק (שמו של נגע כשהוא
7 במקום שער) — וְזוֹלַת זֶה מִפְּרִטִי דִּינִיָּה וְאִיכוֹת
8 טְמֵאָתָה.

יום חמישי א' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה ק.

12 המצוה המְשַׁלֶּמֶת מֵאָה — הצווי שִנְצִטְוִינוּ לְהִיּוֹת
13 הַיּוֹלֶדֶת טְמֵאָה. ומצוה זו כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי הַיּוֹלֶדֶת.

יום שישי ב' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה קו.

14 המצוה הק"ו — הצווי שִנְצִטְוִינוּ לְהִיּוֹת זָכָה
15 מְטֵמֵאָה, ומצוה זו כּוֹלֶלֶת הַלְכוֹת הַדְּבָרִים שֶׁבִּהֶם הִיא
16 נְעֻשֵׂית זָכָה, וְאִיף מְטֵמֵאָה זוֹלַתָּה אַחֵר שֶׁנְּעֻשֵׂתָה זָכָה.

יום רביעי כ"ט אדר ה'תש"פ

מצות עשה צט.

9 המצוה הצ"ט — הצווי שִנְצִטְוִינוּ לְהִיּוֹת הַנֶּדֶה
10 טְמֵאָה [מְטֵמֵאָה]. ומצוה זו כּוֹלֶלֶת טְמֵאָת נֶדֶה וְכָל-
11 דִּינִיָּה.

יום ש"ק ג' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה קד.

17 המצוה הק"ד — הצווי שִנְצִטְוִינוּ לְהִיּוֹת הַזָּב
18 מְטֵמֵא, ומצוה זו כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבִּהֶם הִוא
19 נְעֻשָׂה זָב, וּבְאִיזָה אֶפֶן הִוא מְטֵמֵא לְזוֹלַתוֹ.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, ה'תשכ"ג

ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר אליעזר הלוי ש"י המכונה פרופ'

פינקלשטיין

שלום וברכה!

לקראת חג המצות, זמן חירותינו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני להביע לו ולכל
אשר לו חג כשר ושמח וחירות אמתית, חירות בגשם וברוח, חירות מכל עניינים המבלבלים עבודת ה'
בשמחה ובטוב לבב,

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בכל ימות השנה.

בכבוד ובברכה.

נעם לי להוודע שבמהדורה החדשה של ספרו על הפרושים דוחה דיעות נפסדות שנכנסו לתוך
ספרו במהדורא קמא, ואף שלא ראיתי את ספרו, אבל נאמן הוא המקור שממנו נובעת הידיעה הנ"ל
שהיתה לי לקורת רוח ועל כגון דא אומר לו יישר חילו וימשיך בכיוון זה. והרי מעלת האדם היא שהוא
מהלך (שבזה נעלה הוא גם על מלאכי עליון שאינם אלא עומדים). וזהו גם ענין של יציאת מצרים בכל
יום - לצאת מן המצרים והגבולים ולעלות גם עלה, בעלי' אחרי' עלי'. ומעשה הוא העיקר, כמובן,
קיום המצות מעשיות שגם בזה, ובפרט בזה, צריך להיות מעלין בקדש, כולל מצות ואהבת לרעך כמוך
בהדגשה ובהשפעה על הזולת. וכבר מלתי אמורה, וכמדומה לי גם כתבתי לכ' במכתבי הקודם, שהנוער
מוכן ומזומן לשמוע ולקבל הרבה יותר מאשר משערים. ועוד בענין זה במכתבי הכללי מענינא דיומא
המצ"ב.

ירמיה פרק לא-לב

לו הנה ימים באים נאם-יהוה ונבנתה העיר ליהוה ממגדל חננאל שער הפנה: לה ויצא עוד (קוה) קו המדה נגדו על גבעת גרב ונסב געתה: לט וכל העמק הפגרים ויהדשן וכל (השרמות) השדמות עד-נחל קדרון עד-פנת שער הסוסים מזרחה קדש ליהוה לא-ינתש ולא-יהרס עוד לעולם:

ירמיה פרק לב א-ז

א הדבר אשר-היה אל-ירמיהו מאת יהוה (בשנת) בשנה העשירית לצדקיהו מלך יהודה היא השנה שמנה-עשרה שנה לנבוכדנאצר: ב ואז חיל מלך בבל צרים על-ירושלם וירמיהו הנביא היה כלוא בחצר המטרה אשר בית-מלך יהודה: ג אשר כלאו צדקיהו מלך-יהודה לאמר מדוע אתה נבא לאמר פה אמר יהוה הנני נתן את-העיר הזאת ביד מלך-בבל ולכדה: ד וצדקיהו מלך יהודה לא ימלט מיד הפשדים פי הנתן ינתן ביד מלך-בבל ודבר-פיו עם-פיו ועיניו את- (עינו) עיניו תראינה: ה ובכל ילך את-צדקיהו ושם יהיה עד-פקדי אתו נאם-יהוה כי תלחמו את-הפשדים לא תצליחו: ו ויאמר ירמיהו היה דבר-יהוה אלי לאמר: ז הנה חננאל בן-שלם דוד בן אליה לאמר קנה לך את-שדי אשר בענתות כי לך משפט הגאלה לקנות:

רש"י

המשמר: (ה) עד פקדי אותו. פקודת כל האדם היא המיתה: (ו) ויאמר ירמיהו וגו'. לא לצדקיהו אמר כן אלא פי' הכתוב למה כלאו וחזרו לדבורו הראשון לפרש מה הדבר אשר הי' אל ירמיהו: (ז) בא אליך. על פי הדבור:

(לט) העמק הפגרים. עמק שנפלו שם פגרי מחנה סנחריב: והדשן. מקום שפך הדשן שהיה חוץ לירושלים יוסיפו על העיר ויכניסו כל זה לתוך חומותיה ונבואה זו עתידה לבוא: השדמות. קנפני"א בלעז: (ב) צרים. לשון מצור: בחצר המטרה. לשון בית

מצודת ציון

(לז) שער הפינה. שער העומד בזוית: (לח) קו המדה. חבל המיוחד למדוד בו: על גבעת גרב. עד גבעת גרב וכן וירכתו על צידון (בראשית טז): ונסב. מלשון סבוב: (לט) הפגרים. ההרוגים: והדשן. אפר המזבח: השדמות. מלשון שדה וכן שדמות חשבון (ישעיה טז): קדרון. כן שם הנחל: ינתש. ענין עקירה: יהרס. מלשון הריסה וקלקול: (ב) חיל. צבאות עם: צרים. מקיפים ומסבבים להצר להם: כלוא. אסור כמו אדני משה כלאם (במדבר יא): המטרה. כן נקרא בית האסורים כי יאסר בבית משמרכם (בראשית מב) ת"א מטרתכון: (ד) פקדי. ענין זכרון והשגחה ויאמרו כן על השגחת הבאת המיתה וכן ופקודת כל האדם יפקד עליהם (במדבר טז): (ז) משפט. ענין מנהג וסדר וכן ומשפט הכהנים (ש"א ב):

מצודת דוד

(לז) ונבנתה העיר. ר"ל ירושלים תתרחב ממה שהיתה ותהיה בנויה להיות קודש לה' ממגדל חננאל עד שער הפינה וזהו הרוחב מצפון לדרום: (לח) ויצא עוד. רצה לומר, נגד כל הרוחב ההוא יצא עוד קו המדה למדוד ארכו עד גבעת גרב ויסבב גועתה והם שמות מקומות: (לט) וכל העמק הפגרים. גם יסבב העמק שנפלו שם פגרי מחנה סנחריב: והדשן. מקום שפך הדשן שהיה מחוץ לעיר: וכל השדמות. מקום השדות: עד נחל קדרון. העומד מהעבר מזה: עד וכו'. עד זוית שער אשר הסוסים באים בו העומד מהעבר מזה ברוחב ההוספה כלפי המזרח: קדש לה'. כל הרוחב והאורך הזה יהיה קודש לה' קדוש בקדושת העיר: לא ינתש. מאז והלאה לא יעקר ולא יהרס עד עולם כי לא יכבשה עוד האויב:

(א) שמונה עשרה. כי נבוכדנאצר מלך בבל ליהויקים והוא מלך י"א שנים הרי ח' שנים ויכניה בנו מלך ג' חדשים וי'

ימים ואחריו מלך צדקיהו אם כן עשירית לצדקיהו היא י"ח לנבוכדנאצר: (ב) צרים. היו צרים על ירושלים כי בט' לצדקיהו צרו עליה וכבשהו בי"א לצדקיהו כמ"ש במ"ב: היה כלוא. היה אסור בחצר בית האסורים: אשר בית מלך. אשר בבית המלך: (ג) לאמר. כי אמר לו מדוע אתה נבא לאמר וכו' ובעבור זה כלאו: (ד) ודבר פיו. זה היה כשדיבר אתו משפטים כמ"ש וידבר אתו משפטים (לקמן ל"ט): (ה) עד פקדי אותו. זהו המיתה שהיא פקודת כל חי: כי תלחמו. אם תלחמו לא תצליחו וכאילו אמר לכן קבלו עליכם שעבוד עול בבל ואל תלחמו: (ו) היה דבר ה'. הוא חזר למעלה לומר שזהו הדבר אשר היה אל ירמיהו בשנה העשירית ובעבור שארכו הדברים בסיפור המצור וסיבת כליאת ירמיה חזר לומר שוב היה דבר ה' אלי: (ז) דודך. חזר הוא על שלום: בא אליך. הולך לבוא אליך: כי לך משפט הגאולה לקנות. על כי אתה קרוב אלי המשפט הוא שתגאל שדי שלא תבוא ביד אחרים ולקנות אתה אותה כי כן היה משפטם כמ"ש בבועז ויאמר לגואל חלקת השדה וכו' אם תגאל גאל (רות ד):

דניאל פרק א זיט

ו וַיֵּשֶׁם לָהֶם שֵׁר הַפְּרִיסִים שְׁמוֹת וַיֵּשֶׁם לְדַנְיָאֵל בְּלִטְשַׁאצַּר וְלַחֲנַנְיָה שְׁדֵרְךָ וְלִמְיִשָּׁאֵל מִיִּשְׁדָּר וְלַעֲזַרְיָה עֶבֶד נָגוּ: ח וַיֵּשֶׁם דַּנְיָאֵל עַל-לִבּוֹ אֲשֶׁר לֹא-יִתְגַּאֵל בַּפֶּתַבּ הַמֶּלֶךְ וּבִינוֹן מִשְׁתֵּיו וּבִקְשׁ מִשְׁרַת הַפְּרִיסִים אֲשֶׁר לֹא יִתְגַּאֵל: ט וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים אֶת-דַּנְיָאֵל לַחֲסֵד וּלְרַחֲמִים לִפְנֵי שֵׁר הַפְּרִיסִים: י וַיֹּאמֶר שֵׁר הַפְּרִיסִים לְדַנְיָאֵל יֵרָא אֲנִי אֶת-אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מִנָּה אֶת-מַאֲכֻלָּכֶם וְאֶת-מִשְׁתֵּיכֶם אֲשֶׁר לָמָּה יֵרָאֶה אֶת-פְּנֵיכֶם וְעַפִּים מִן-הִילָדִים אֲשֶׁר פָּגִילְכֶם וְחִיבְתֶּם אֶת-רֹאשִׁי לַמֶּלֶךְ: יא וַיֹּאמֶר דַּנְיָאֵל אֶל-הַמְּלָצָר אֲשֶׁר מִנָּה שֵׁר הַפְּרִיסִים עַל-דַּנְיָאֵל חֲנַנְיָה מִיִּשָּׁאֵל וְעֲזַרְיָה: יב נִסְגָּא אֶת-עֲבָדֶיךָ יָמִים עֲשָׂרָה וַיִּתְּנוּ לָנוּ מִן-הַזֹּרְעִים וְנֹאכְלָה וּמֵי וְנִשְׁתָּה: יג וַיֵּרְאוּ לִפְנֵיךְ מֵרְאִינוּ וּמֵרָאֵה הַיִּלָּדִים הָאֲכָלִים אֶת פֶּתַבּ הַמֶּלֶךְ וְכֹאשֶׁר תִּרְאֶה עֲשֵׂה עִם-עֲבָדֶיךָ: יד וַיִּשְׁמַע לָהֶם לְדַבֵּר הוּא וַיִּנָּסֶם יָמִים עֲשָׂרָה: טו וּמִקְצַת יָמִים עֲשָׂרָה נִרְאָה מֵרְאִיהֶם טוֹב וּבְרִיאִי בָּשָׂר מִן-כָּל-הַיִּלָּדִים הָאֲכָלִים אֶת פֶּתַבּ הַמֶּלֶךְ: טז וַיְהִי הַמְּלָצָר נִשָּׂא אֶת-פֶּתַבָּנָם וַיִּין מִשְׁתֵּיהֶם וַיִּתֵּן לָהֶם זֹרְעִים: יז וְהַיִּלָּדִים הָאֵלֶּה אֲרַבְעָתָם נָתַן לָהֶם הָאֱלֹהִים מִדַּע וְהִשְׁכִּיל בְּכָל-סֵפֶר וְחִכְמָה וְדַנְיָאֵל הָבִין בְּכָל-חֻזֹּן וְחִלְמוֹת: יח וּלְמִקְצַת הַיָּמִים אֲשֶׁר-אָמַר הַמֶּלֶךְ לְהָבִיאם וַיָּבִיאוּם שֵׁר הַפְּרִיסִים לִפְנֵי נִבְכַדְנֶצַּר: יט וַיְדַבֵּר אִתָּם הַמֶּלֶךְ וְלֹא נִמְצָא מִכָּלם כְּדַנְיָאֵל חֲנַנְיָה מִיִּשָּׁאֵל וְעֲזַרְיָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

רש"י

למלך. תגרמו לי להתחייב להתיז ראשי: (יא) המלצר. הסודר את המנות ואת הקערות שקורין מאיטרי"ב אל"ה: (יב) נס. לשון נסיון: מן הזרועים. מין קטניות תחת פת בג: (יג) וכאשר תראה. לפי מה שתראה עשה: (טז) נושא את פת בגם. נוטלו לעצמו: (יח) אשר אמר המלך להביאם. שיבאו לפניו:

(ז) בלמשאצר. על שם עבודת כוכבים של בבל שקרויה בל שנאמר די שמיה בלמשאצר כשום אלהי, בלמשאצר שם ל' חכמה בל' ארמי: (ח) יתגאל. ל' לכלוך: (ט) שר הפריסים. שהיה שר על משרתי המלך: (י) אשר מנה. אשר הזמין וסיפק: כגילכם. דוגמתכם ולשון משנה הוא בן גילו: וחובתם את ראשי

מצודת ציון

(ח) יתגאל. ענין לכלוך וטינוף כמו לחם מגואל (מלאכי א): (י) מנה. הזמין: זועפים. ר"ל רעים והוא מל' זעף וכעס כי הכועס נשתנה מראית פניו לרוע: כגילכם. כדמותכם ובדר"ל בן גילו (יבמות קט): (יא) המלצר. הוא המסדר המאכל: אשר מנה. אשר הפקיד כמו ומהם ממונים על הכלים (דה"א ט'): (יב) נס. מלשון נסיון: הזרועים. מיני זרעונים קטניות וכיוצא: (טז) ובריא. ענין שומן, כמו ועגלון איש בריא (שופטים ג): (יז) חזון. ראיית החלום והוא כפל ענין במ"ש:

מצודת דוד

(ז) שמות. מלבד שמותם מהלידה: בלמשאצר. אולי המלה ההיא יורה בל' כשדים כמו דניאל בל' הקודש וכן יתר השמות: (ח) וישם. חשב בלבו והתעורר בדבר: אשר לא יתגאל. במאכלי האיסור וביין של עכ"ם: ויבקש. שאל ממנו למנוע מאתו פת בג והיין לבל יתגאל: (ט) לחסד ולרחמים. עם כי הוא לא מילא שאלתו מ"מ לחסד יחשב מה שלא גער בו והשיבו בדברים רכים והיה מעלים עין במעשה המלצר: (י) אשר מנה. הוא בעצמו הזמין וקבע מאכלכם ואיך אשנה את דברו: אשר למה יראה. אשר למה אעשה כה שיראה

המלך את פניכם זועפים ורעים מן פני יתר הילדים: וחייבתם. ואהיה ע"י חייב את ראשי למלך כי כן משפט המלך להתיז את הראש של מי אשר ימרה את דברו: (יא) על דניאל וגו'. להביא להם מאכליהם ומשקיהם: (יב) את עבדך. אמר על עצמו ועל חנניה מישאל ועזריה חבריו: ומים ונשתה. ומים יתנו לנו ונשתה: (יג) מראינו ומראה וגו'. תראה מראות פנינו אל מול מראות אלו אם יש מה השתנות אלו מאלו: וכאשר תראה. ולפי מה שתראה ככה תעשה אם לא יהיה פנינו רעים מפניהם אזי תוסיף לת לנו מן הזרעונים ומים ואם רעים יהיו אז בע"כ נאכל פת בג ונשתה יין: (טז) מן כל. עוד יותר מן כל הילדים וגו': (טז) נושא. נוטל לעצמו: פת בגם. הניתן למאכלם: (יז) ארבעתם. הם דניאל חנניה מישאל ועזריה: מדע והשכל. ידיעה בהם ולהשכיל עוד מוצא דבר: בכל ספר. מכתב ולשון כל עם ועם ובכל מיני חכמה: ודניאל. ויותר עליהם דניאל שהיה מבין בכל חזון וחלומות ר"ל לדעת פתרון חלומות: (יח) ולמקצת הימים. ולסוף שלשת השנים: אשר אמר המלך להביאם. לעמוד לפניו כמ"ש למעלה: ויביאם. אז הביא את כל הילדים לבחור מהם מי ומי יעמדו לפניו: (יט) וידבר אתם. בדברי חכמה והשכל לנסות חכמת כל אחד: ולא נמצא מכולם. להיות חכמים ומשכילים כדניאל חנניה מישאל ועזריה: ויעמדו. מינה אותם להיות עומדים לפניו תמיד לשמשו:

ד חטמו שנקב, שנפגם, שנסדק; שפנתו שנקבה, שנפגמה, שנסדקה; חטיו החיצונות שנפגמו או שנגממו, והפנימיות שנעקרו. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אין בודקין מן המתאימות ולפנים, אף לא את המתאימות. ה נפגם הזוכן, או ערה של נקבה במקדשים, נפגמה הזנב מן העצם, אבל לא מן הפרק, או שהיה ראש הזנב מפציל עצם, או שיש בשר בין חליא לחליא מלא אצבע. ו אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת. רבי ישמעאל אומר: אם יש לו שני כיסין – יש לו שתי ביצים; אין לו אלא כס אחד – אין לו אלא ביצה אחת. רבי עקיבא אומר: מושיבו על עכוזו וממעה, אם יש שם ביצה,

פירוש ברטנורא

ד חטמו שניקב וכו'. והוא שניקבו מחיצות החיצונות של חוטם, שהנקב נראה מבחוץ. אבל אינו נראה אלא מבפנים כגון שניקבה מחיצה החולקת את החוטם, אינו מום, שסתר הוא, ואינו יליפין מכלל ופרט וכלל דמוין שבגלוי בעיני; שנפגם. ויש בו חסרון; שנסדק. ואין בו חסרון. ושעור פגימה, כיו שתחור בה צורן: שפתו. שורה חיצונה של שפה. כלומר חודה החיצון: חטיו החיצונות. השנים שבאמצע הפה: שנפגמו. נחסרו: נגממו. נימוק, ולא נשאר מהם אלא רושם מועט, ואינו בולטות כמו שרגלים לדיות: והפנימיות. שנים הגדולות שקורין משילא"ש, שנעקרו לגמרי. אבל נפגמו ונגממו לא היו מום: אין בודקין מן המתאימות ולפנים. שנים הגדולות שאחת נראית כשתיים ועשויות כתאומות, משם ולפנים אינו נחשב מום מפני שהוא סתר. והן עצמן שנעקרו לא היו מום. ואין הלכה כר' חנניה בן אנטיגנוס:

ה הזוכן. הנרתק שהגיד של בהמה חבוי בו. כשנפגם היו מום דלא הדר בריא, אבל ניטל לא היו מום, דחור לאיתנו: ערה של נקבה. בית הערה הבולט לחוץ ונראה על שאר שטח הגוף: במקדשים. בשאר קדשים שיש בהן נקבה, כגון שלמים, דאילו בבכור ליכא נקבה: אבל לא מן הפרק. דנפגם בין הפרקים מעלה ארוכה, כשלא נחתך כל הזנב: או שהיה ראש הזנב מפציל את העצם. ראש הזנב חתולו למטה נקלף העור ובשר ונשאר העצם מגולה, שוב אין מעלה ארוכה, הואיל ובראש הזנב הוא: מפציל. כמו אשר פצל. פירוש אחר, שנחלק הזנב בקצהו לשתי זנבות ובכל אחת משתייהן עצם: ובין חליא לחליא מלא אצבע. שחוליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע דהיינו רוחב גודל:

ו אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. מתנין חסורי מחסרה והכי קתני, אין לו שתי ביצים בשתי כיסין אלא בכיס אחד, אי נמי שני כיסין וביצה אחת, הרי זה מום: ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסים. אסיפא פליג, דקאמר תנא קמא אם אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסין היו מום, לא היא, דכל שיש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אבל ארישא מודה דכי אין לו אלא כס אחד כמו שאין לו אלא ביצה אחת דמו: רבי עקיבא אומר. בידוע לא אמרין, אלא מושיבו על עכוז גרסינן. ודוגמתו בפרק כיצד מעברין (דף נ"ג). עכוז תנן או אכוזו תנן. על עכוז, על עכוזו, על ענתו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין: וממעט. וממשמש בכיס ובכסלים: אם יש שם ביצה אחת סופה לצאת. ואם אינה יוצאה הוה מום: והתיר

משניות מבוארות – קהתי

נפגם הזוכן – הכיס שאבר הזכרות חבוי בו; ומבואר בגמרא, שדווקא אם נפגם הרי זה מום, לפי שאינו חורו ומתרפא, אבל אם ניטל אין זה מום, שחורו לאיתנו, או ערה של נקבה במקדשים – בשאר קדשים שיש בהם נקבה, כגון השלמים (שאילו בבכורות אין נקבה). אם נפגם בית הערוה שלה, הרי זה מום. **נפגמה הזנב מן העצם** – שיש פגימה בעצם של הזנב דהיינו באחת מחוליותיו, אבל לא מן הפרק – שאם נפגם בפרקים שבין החוליות של הזנב אין זה מום, שחורו ומתרפא, או שהיה ראש הזנב מפציל עצם – נקלף העור והבשר מעל הזנב בראשו, ונשאר העצם מגולה (דש"י), הרי זה מום, לפי שאינו מעלה ארוכה; ויש מפרשים: "מפציל עצם" – שהזנב נתפצל בקצהו לשתי עצמות (תוספות; רמב"ם); או שיש בשר בין חליא לחליא מלא אצבע – שהחוליות שבזנב רחוקות זו מזו כשעור רחבו של אגודל.

י ו ש נ י

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה במומים שבאברי המין.

אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת – בגמרא מבואר: אין לו שתי ביצים בשני כיסים אלא בכיס אחד, או אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסים, הרי זה מום. **רבי ישמעאל אומר: אם יש לו שני כיסים, יש לו שתי ביצים** – כל שיש לו שני כיסים בידוע שיש לו שתי ביצים, ואין כאן מום; **אין לו אלא כס אחד, הרי זה כאלו אין לו אלא ביצה אחת** – ומום הוא; רבי ישמעאל חולק על דברי תנא קמא בסיפא, אבל מודה הוא לדבריו ברישא. **רבי עקיבא אומר: מושיבו על עכוזו** – על האחוריים שלו, וימנעף – וממשמש בכיס של ביצים, אם יש שם ביצה, סופה לצאת – ואם לא יצאה, הרי זה מום. רבי עקיבא חולק על רבי ישמעאל, וסובר, שאין אומרים: אם יש לו שני כיסים בידוע שיש לו שתי ביצים, אלא צריך לבדוק על ידי מעיכה, כמבואר לעיל. **מעשה שמנעף** – בבכור

י ו ש נ י

באור משנה ד

משנתנו מונה מומים שבאף, שבשפה ושכפה.

חטמו – של הבכור, שנקב – והוא שהנקב נראה מבחוץ; אבל אם אינו נראה אלא מבפנים, כגון שניקבה המחיצה החולקת את החוטם, אינו מום, שהרי אינו מום שבגלוי (עיי' הקדמתנו למשנה א); או שנפגם – ויש בו חסרון, כמו שבארנו באוזן (משנה א); או שנסדק – ואין בו חסרון; שפנתו – של הבכור, שנקבה, או שנפגמה, או שנסדקה – כמו שבארנו לעיל, חטיו החיצונות – החניכיים שהשיניים הקדמיות קבועות בהם (דש"י), ויש מפרשים: השיניים הקדמיות (רבנו גרשום; ברטנורא); ויש גורסים "חוטיו החיצוניות", ומפרשים: "שני החוטם הבולטים בגופו של חיך, והם נראים לעין בשעה שפוחת בעל חיים את פיו" (רמב"ם). **שנפגמו** – וחסר מהן קצת, או שנגממו – שנחתכו; ולפי הרמב"ם: שנימוקו עד שלא נשאר בהם אלא רושם מועט, והפנימיות – החניכיים שהשיניים הפנימיות (הסוחנות) קבועות בהם (דש"י); ולפי רבנו גרשום: השיניים הפנימיות; ולפי הרמב"ם: הפיקות (הבליטות) של הגרגרת, שנעקרו – לגמרי; אבל אם נפגמו או נגממו, אין זה מום. **רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אין בודקין מן המתאימות ולפנים** – מן השיניים הפנימיות הגדולות, שכל אחת נראית כשתיים (כתאומות), ולהלן לצד פנים, אין צריכין לבדוק, שכל מום שיש שם אינו מום שבגלוי ואין שוחטין עליו את הבכור, אף לא את המתאימות – אף המתאימות עצמן אין בודקים, שאין מומן מום שבגלוי. ולפי פירוש הרמב"ם: "המתאימות" הן הן "חוטיו הפנימיות", דהיינו הפיקות של הגרגרת, ולדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס אין בודקים מהן ולפנים, שכל מום שם אינו אלא מום שסתר ואין שוחטים עליו את הבכור. ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס.

באור משנה ה

משנה זו עוסקת במומים שבאברי המין.

סופה לצאת. מעשה שמעך ולא יצאת, ונשחט ונמצאת דבוקה בפסלים – והתיר רבי עקיבא, ואמר רבי יוחנן בן נורי.

ז בעל חמש רגלים, או שאין לו אלא שלש, ושרגליו קלוטות כשל חמור, והשחול, והכסול, איזהו שחול? שנשחטה ירכו. וכסול? שאחת מירכותיו גבוהה.

ח נשבר עצם ידו, ועצם רגלו, אף על פי שאינו נפר. מומין אלו מנה אילא ביבנה, והודו לו חכמים. ועוד שלשה הוסיף, אמרו לו: לא שמענו את אלו! את שגלגל עינו עגל כשל אדם, ופיו דומה לשל חזיר, ושגלגל רב המדבר של לשונו. ובית דין של אחריהן אמרו: הרי אלו מומין.

ט מעשה שהלחי התחתון עורף על העליון, ושלח רבן שמעון בן גמליאל לחכמים, ואמרו: הרי זה מום. און הגדי שהיתה כפולה – אמרו חכמים: בזמן שהיא עצם אחד – מום; ואם אינה עצם אחד – אינה מום. רבי

פירוש ברטנורא

רבי עקיבא. דהוי מום, הואיל ולא מצאה במקומה כשמועך ומשמש. וכן הלכה:

ז בעל חמש רגלים או שלש. הא דחשבין ליה בעל מום ולא טריפה, הני מילי כשיתר או חסר בידי דהיינו אותם של צד הראש, אבל חסר רגל או יתר רגל מרגליו האחרונים, הויא טריפה ואסורה באכילה: קלוטות. עגולות. ואפילו הן סדוקות הוי מום, דפרסות בחמה מזהרה אינן עגולות: שחול. שנשחטה ירכו. תרגום משותתו, שחלתיה: כפול. דרך הבהמה שהיך מחוברת לאליה סמוך לכסלים, ולא למעלה מן הכסלים, וזו היך על גבי הכסל:

ח אף על פי שאינו ניכר. כשהוא עומד שאין השבר נראה, אבל ניכר כשהוא מהלך שהוא צולע. דאי אינו ניכר כלל לא הוי מום: מומין אלו. נשבר עצם ידו ועצם רגלו שהזכרו למעלה: אילא. שם חכם: עגול כשל אדם. דלאו היינו אורחא שיהא גלגל עין הבהמה עגול כשל אדם: רוב המדבר. היינו אותו קצת הלשון שאינו מודבק למלקוחו: ובית דין של אחריהן אמרו הרי אלו מומין. וכן הלכה:

ט מעשה שהלחי התחתון. משום דתנן לעיל דכפיו דומה לחזיר פליגי רבנן עליה דאילא, קמשמע לן השתא דלא פליגי רבנן עליה אלא בשפתו העליונה עורפת על התחתונה, אבל שפתו התחתונה עורפת על העליונה מודים רבנן דהוי מום. ומעשה נמי שהלחי התחתון עורף על העליון ואמרו חכמים הרי זה מום. והני מילי כשעצם הלחי התחתון עורף על העליון, או הוי מום אפילו בבהמה. אבל אין בה עצם אלא ששפתו התחתונה ארוכה ומקבלה את העליונה, הוי מום באדם אבל לא בבהמה: און הגדי שהיתה כפולה. שיש לו שתי אוזנים מצד אחד און בתוך און: בזמן שהיא עצם אחד. שאין לה אלא

משניות מבוארות – קהתי

או עצם רגלו האחורית, אף על פי שאינו נפר – שאין השבר ניכר; ומבואר בגמרא, שאינו ניכר מחמת עצמו (שארין השבר נראה), אבל ניכר מחמת מלאכתו (שכשהוא מהלך הוא צולע. – רש"י). ודוקא בכונן זה הרי זה מום, אבל אם אינו ניכר כלל, אין זה מום. מומין אלו – נשבר עצם ידו או עצם רגלו, ששינוי לעיל (בדמיון), מנה אילא ביבנה – שהיה מומחה ובקי במומים, כמו שנזכר כבר לעיל (ד, ה), והודו לו חכמים – והסכימו עמו. ועוד שלשה הוסיף – אילא ביבנה, כמפורט להלן, אמרו לו: לא שמענו את אלו! – ויש גורסים: לא שמענו אלא אלו – שהזכרו למעלה. ואלו הם השלושה שהוסיף אילא: א) את שגלגל עינו עגל כשל אדם – שדבר בלתי רגיל הוא (לא נודע לי). שיהא גלגל עין הבהמה עגול כשל אדם, ב) ופיו דומה לשל חזיר – ששפתו העליונה עורפת על התחתונה, ג) ושגלגל רב המדבר של לשונו – רוב החלק של הלשון שאינו דבוק לחכו. חלק זה נקרא באדם "החלק המדבר". ובית דין של אחריהן אמרו: הרי אלו מומין – כדעתו של אילא. וכן הלכה.

באור משנה ט

מעשה שהלחי התחתון עורף על העליון – בככור, ושלח – יש גורסים: ושאל – רבן שמעון בן גמליאל לחכמים, ואמרו: הרי זה מום – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו חכמים שחולקים על אילא במשנה הקודמת, בענין "פיו דומה לשל חזיר", אינם חולקים אלא בשפתו העליונה עורפת על התחתונה, כמו שבארנו שם; אבל אלא ששפתו התחתונה עורפת על העליונה מודים הם שזה מום; ואמנם מעשה בככור שהלחי התחתון עורף על העליון, ואמרו חכמים: הרי זה מום. ברם, במה דברים אמורים? כשעצם הלחי התחתון עורף על הלחי העליון; אבל אם אין העצם בולט, אלא שהשפה התחתונה ארוכה ונקפלת על העליונה אין זה מום אלא באדם (כדלקמן ז, ח), אבל לא בבהמה. און הגדי שהיתה כפולה – שיש לו און בתוך און (רש"י). אמרו חכמים: בזמן שהיא עצם אחד – רש"י מפרש: שאין לאון הכפולה אלא תנוך אחד ("עצם")

שלא היתה לו אלא ביצה אחת ושני כיסים, ולא יצאת – הביצה השנייה, ונשחט – כרין בכור בעל מום, ונמצאת דבוקה בפסלים – ולאחר השחיטה נמצאה הביצה השנייה דבוקה בכסלים, והתיר רבי עקיבא – את הבכור באכילה, שהואיל ולא יצאה הביצה במעיקה, הרי זה מום. ואמר רבי יוחנן בן נורי – את הבכור, שהואיל ונמצאה הביצה השנייה דבוקה בכסלים, אין זה בכור בעל מום; הלכך אסור הוא בהנאה, וייקבר. – הרמב"ם פוסק כרבי עקיבא (הל' בכורות ג, ה). אבל הרא"ש כותב בשם הרמב"ן שהלכה כתנא קמא האומר ששני כיסים וביצה אחת הרי זה מום, ואין צריך מיעוץ (עיין "תוספות יום טוב").

באור משנה ז

משנה זו מונה מומים שברגלים ושבירך.

בעל חמש רגלים – בכור שיש לו חמש רגלים, או שאין לו אלא שלש – רגלים; ובגמרא אמרו: "לא שנו (שאינו אלא בעל מום ולא טריפה) אלא שיתיר וחסר ביד (ברגליים הקדמיות) אבל ברגל (שיש לו רגל אחורית יתירה, או שחסרה לו רגל אחורית), הרי הוא גם טריפה. שכל יתיר כנסול הוא. ושרגליו קלוטות כשל חמור – שפרסותיו עגולות; ומבואר בגמרא: כיון שעגולות הן, אף על פי שהן סדוקות, הרי זה מום, שפרסות בהמה מזהרה אינן עגולות. והשחול, והכסול – כמו שמשנתנו מפרשת והולכת. איזהו שחול? שנשחטה ירכו – של הבכור מן העצם שמחוברת בו, וכסול – ואיזהו כסול? שאחת מירכותיו גבוהה – שכן הירך בבהמה מחוברת לאליה סמוך לכסלים ולא למעלה מן הכסלים, ואם אחת מירכותיו של הבכור היא למעלה מן הכסל ("כסול" מלשון "כסלים") ונמצאת גבוהה מחברתה, הרי זה מום.

יום שלישי

באור משנה ח

נשבר עצם ידו – עצם רגלו הקדמית של הבכור, ועצם רגלו –

חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: זָנֵב הִגְדִּי שֶׁהָיָה דוֹמָה לְשֵׁל חֲזוֹר, וְשֶׁאֵין בָּהּ שְׁלֵשׁ חֲלוּת – הֲרִי זֶה מוֹם.
 י רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְשִׁיגֶנוֹס אוֹמֵר: אֵת שִׁיבֶלֶת בְּעֵינוּ, וְשֶׁנִּפְגַּם עֵצָם יְדוֹ, וְעֵצָם רָגְלוֹ, וְשֶׁנִּפְסַק עֲצָמוֹ שְׁבָפִיו; עֵינוֹ
 אַחַת גְּדוּלָה וְאַחַת קִטְנָה, אֲזָנוֹ אַחַת גְּדוּלָה וְאַחַת קִטְנָה, בְּמִרְאָה, אֲבָל לֹא בַּמִּדָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַחַת מִבְּרִיאוֹ
 גְּדוּלָה בְּשִׁתִּים בְּחִבְרָתָהּ, וְלֹא הוּדוּ לוֹ חֻכְמִים.
 יא זָנֵב הֶעֱגֵל שְׁאִינָה מַגַּעַת לְעֶרְקוֹב – אֲמָרוּ חֻכְמִים: כָּל מִרְבִּית הָעֵגְלִים בֶּן, כָּל זָמַן שֶׁהָן מְגִדְלִין הֵן נִמְתָּחוֹת.
 לְאִיזָה עֶרְקוֹב אֲמָרוּ? רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְשִׁיגֶנוֹס אוֹמֵר: לְעֶרְקוֹב שֶׁבֶאֱמָצַע הִתְרַךְ. עַל אֵלּוֹ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר,
 וְעַל אֵלּוֹ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר.

פירוש ברטנורא

תנך אחד, שנכפל תנך העליון לתוכו ונתחבר למטה, הו' מום: ואם אינה עצם אחד. שהתנוכס מובדלים למעלה: אינו מום. וטעמא לא איתפרש. וז"ל
 לא דמי לבעל חמש רגלים, דאזון בתוך אוזן אינו נראה כל כך: שהיא דומה לשל חזיר. עגולה כונב החזיר, ואע"פ שאינה דקה כמותה: שלש חוליות.
 דוקא כונב של טלה הוא דבעינן שלש חוליות. אבל זנב של גדי, חוליא אחת בלבד מום, שתיים אינו מום. וכן הלכה:
 י יבלת. פור"ש בלע"ז. ואפילו היא בלובן שבעין, ויש בה שער, הרי זה מום: ושנפגם עצם ידו. שניכר המום. ולעיל איירי בשנשבר: ושנפסק עצמו
 שפפיו. שהשינים קבועות בו. ולמעלה מן החוטין קא מיירי. דאי חוטין גופייהו, דהיינו השינים עצמן שבאמצע הפה, הא תנן לעיל דאפילו נפגמו או נגממו
 הו' מום: עינו אחת גדולה. כשל עגל: ואחת קטנה. כשל אווז: במראה. שנראה לכל שזו גדולה מזו: אבל לא במדה. שאם אינו ניכר אלא בכורה, אינו
 מום: ולא הודו לו חכמים. לרבי יהודה. והלכה כחכמים:
 יא לערקוב. לקשר העליון שהוא מקום חבור הירך עם השוק. וכנגדו בגמל ניכר שיש לו כנגד ארכובה עליונה זו עצם בולט לחוץ: כל מרבית העגלים
 בן. כל תרבות עגלים וטמנהן שיהא זנב מניע לערקוב [הלכך בציר מוכיז הוי מומא], וכשהן גדולות נמתחות עד למטה: שבאמצע הירך. הוא הקפיץ
 העליון שפירשתי וכנגדו בגמל ניכר: על אלו מומין שוחטין את הבכור. אע"פ דתנן בריש פירקין על אלו מומין שוחטין את הבכור, הדר תנייה הכא.
 משום דתנן שלשה הוסיף וכו' ואמרו לו לא שמענו את אלו, הדר וכללינו לומר שאף על אלו מומין שוחטין:

משניות מבוארות – קהתי

וכן נראה מלשון רש"י בתחילת מסכתנו (ג, ב), שכתב: "או אחת
 גדולה כשל עגל או אחת קטנה כשל אווז". ואולם מלשון הרמב"ם
 בפירושו ובחבורו: "שתהא עינו אחת גדולה כשל עגל והשנייה קטנה
 כשל אווז", מבואר שסובר הרמב"ם, שאין הכוונה במשנתנו: או אחת
 גדולה או אחת קטנה, אלא שדווקא בשינוי בשתייהן, שהאחת גדולה
 והאחת קטנה, אֲזָנוֹ אַחַת גְּדוּלָה וְאַחַת קִטְנָה – הרי זה מום;
 ודווקא בְּמִרְאָה – אם נראה לכל שאחת גדולה ואחת קטנה, אֲבָל
 לֹא בַּמִּדָּה – אם השינוי אינו ניכר אלא במדידה, אינו מום. רַבִּי
 יְהוּדָה אוֹמֵר: אַחַת מִבְּרִיאוֹ גְּדוּלָה בְּשִׁתִּים בְּחִבְרָתָהּ – אם
 אחת מביציו של הבכור היא כפליים כחברתה, הרי זה מום, וְלֹא
 הוּדוּ לוֹ חֻכְמִים – לרבי יהודה (דש"י); ובגמרא אמרו: "וחכמים
 (שלא הודו לרבי יהודה), עד כמה (תהא חברתה קטנה ותהא כשרה)?
 תנא: אחרים אומרים: אפילו אינה לשנייה אלא כפול. כשרה". מפירושו
 של הרמב"ם נראה, שמבאר את הפסיקה "ולא הודו לו חכמים" – שלא
 הודו לרבי חנינא בן אנטיגנוס בעינן "אזנו אחת גדולה ואחת קטנה",
 ועל כך שואלים בגמרא: וחכמים עד כמה (תהא האוזן האחת קטנה
 מחברתה ויהא מום)? ומביאים את הברייתא: "אפילו אינה לשנייה אלא
 כפול. כשרה". וזהו שכותב הרמב"ם בפירושו: "ולדעת חכמים אפילו
 אזנו אחת כפול, כשרה". וכן הוא גם פוסק: "אם היתה אוזן גדולה
 ואוזן קטנה, אפילו קטנה עד כפול, כשר" (הל' איסורי מצבח ב, ב;
 ועיין ב"יתוספות יום טוב").

באור משנה יא

זָנֵב הֶעֱגֵל שְׁאִינָה מַגַּעַת לְעֶרְקוֹב – למקום חיבור הירך עם
 השוק, כמבואר להלן במשנתנו, אֲמָרוּ חֻכְמִים: כָּל מִרְבִּית
 הָעֵגְלִים בֶּן – כן דרך תרבותם וגידולם של העגלים, שזנבם מגיע
 לערקוב, כָּל זָמַן שֶׁהָן מְגִדְלִין – כשהעגלים גדלים, הֵן נִמְתָּחוֹת
 – גם הזנבות שלהם מאריכים ונמתחים למטה. הלכך אם הזנב אינו
 מגיע לערקוב, הרי זה מום (דש"י). אבל הרמב"ם בפירושו למשנתנו
 כתב: "כל מרבית עגלים בן – ואינו מום, לפי שגדלים לאחר מכן".
 לְאִיזָה עֶרְקוֹב אֲמָרוּ? רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְשִׁיגֶנוֹס אוֹמֵר: לְעֶרְקוֹב
 שֶׁבֶאֱמָצַע הִתְרַךְ – היינו הקשר (הכרד) שבין הקולית לשוק, כמו
 שבאנו לעיל. עַל אֵלּוֹ מוֹמִין – שנימנו למעלה בפרקנו, ואף אלו
 שנישנו בשם רבי חנינא בן אנטיגנוס ורבי חנניא בן גמליאל (גמרא),

היינו תנך), שנכפל תנך העליון לתוכו ונתחבר למטה, מום – הרי
 זה מום: וְאִם אֵינָה עֵצָם אֶחָד – שהתנוכס מובדלים למעלה,
 אֵינָה מוֹם – ומוסיף רש"י: והטעם לא נתפרש לי. אבל הרמב"ם
 כנראה גורס כאן להיפך: "בזמן שהיא עצם אחד. אינה מום". שכן
 הרמב"ם כותב (הל' ביאת המקדש ג, ג): "מי שהיתה אזנו כפולה
 לשתיים, אפילו הגדי שדרך אזניו להיות נטוטים וכפולות, [הרי זה
 מום], ובלבד שהיה לה שני סחוסין (תנוכים): אבל אם אין לה אלא
 סחוס אחד, והרי הוא כגוף אחד שנכפל, כשר" (עיין "כסף משנה" שם;
 ועיין ב"יתוספות יום טוב"). – בפירושו למשנתנו כותב הרמב"ם: ענין
 עצם אחד הוא גוף אחד וגולם אחד, כמו שנטל גולם אחד רך וכפול,
 גזור ממה שנאמר (שמות כד, י): "וכעצם השמים לטהר". ומבואר
 ב"תוספות יום טוב": "טעמו (של הרמב"ם), שאף על פי שהתנך
 דומה לעצם מחמת חזוקו, אבל אינו עצם [באמת]. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן
 גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: זָנֵב הִגְדִּי שֶׁהָיָה דוֹמָה לְשֵׁל חֲזוֹר – שעגול
 הוא כונב החזיר, ואף על פי שאינו דק כמותו (גמרא), וְשֶׁאֵין בָּהּ
 שְׁלֵשׁ חֲלוּת – כונב, הֲרִי זֶה מוֹם – בגמרא מבואר, שדווקא
 כונב של טלה צריך שלוש חוליות, ואם יש בו שתיים, הרי זה מום;
 אבל כונב של גדי, חוליא אחת הרי זה מום, שתיים – אינו מום.

יו"ר ב"י

באור משנה י

רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְשִׁיגֶנוֹס אוֹמֵר: אֵת שִׁיבֶלֶת בְּעֵינוֹ – בכור
 שיש יבלת בעינו, ואפילו היא בלובן שבעין, אלא שיש בה שיער
 (גמרא), הרי זה מום: וְשֶׁנִּפְגַּם עֵצָם יְדוֹ – עצם רגלו הקדמית,
 וְעֵצָם רָגְלוֹ – או עצם רגלו האחורית, כלומר שניכר שיש חסרון
 בעצם (אבל לא נשבר). הרי זה מום: וְשֶׁנִּפְסַק עֲצָמוֹ שְׁבָפִיו –
 העצם שהשינים קבועות בו, הרי זה מום; ומדובר כאן שנפסק העצם
 למעלה מן החוטין (דהיינו החונכיים לפי רש"י, או השיניים לפי
 ברטנורא), שהרי לגבי החוטין עצמם שנינו לעיל (משנה ד), שאפילו
 נפגמו או נגממו, הרי זה מום (דש"י; ברטנורא); עֵינוֹ אַחַת גְּדוּלָה
 וְאַחַת קִטְנָה – בברייתא בגמרא מבואר: גדולה כשל עגל, קטנה
 כשל אווז. – בתוספות רבי עקיבא איגר מבואר: בפשוטו נראה, שעינו
 אחת גדולה והשנייה כדרכה, או אחת קטנה והשנייה כדרכה, הרי זה
 מום, שמחמת בריאותה או כחישתה היה ראוי שתהייה שתייהן שוות.

וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן.

יב אלו שאין שוחטין עליהן, לא במקדש ולא במדינה; חרוד והמים שאינם קבועין, וחטיו הפנימיות שנפגמו, אבל לא שנעקרו, ובעל גרב, ובעל יבלת, ובעל חזוית, וזקן, וחולה, ומזוהם, ונשענבה בו עברה, ושהמית את האדם על פי עד אחד, או על פי הבעלים; וטמטום, ואנדרוגינוס, לא במקדש ולא במדינה. רבי ישמעאל אומר: אין מום גדול מזה; וחכמים אומרים: אינו בכור, אלא נגזו ונעבר.

פ ר ק ש ב י ע י

א מומין אלו, בין קבועין בין עוברין – פוסלין באדם. יותר עליהן באדם: הפילון, והלפתן, המקבן, ושראשו

פירוש ברטנורא

יב לא במקדש. לפי שאין ראויין, שאין מקריבין במקדש אלא מן המוכרח: ולא במדינה. שאין מומין קבועים להפקיע קדושתן. אלא מניחין אותו עד שיפול בהן מום אחר קבוע והיה נשחטים עליו: גרב. מין שחין לח מבחוץ ומבפנים. וגרב האמור בתורה דהוי מום, הוא שחין יבש: יבלת. כלובן העין, ואין בה שער. ולעיל דחשיב לה במומין ששוחטין עליו, מיירי דיש בה שער: ובעל חזוית. חרי גזווי חזוית הוי. חזוית המצרית היא ילפת הכתובה בתורה שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים, והוי מומא דלא הדר בריא, דאמר מר למה נקרא שמה ילפת ששלפפת והולכת עד יום המיתה. וחזוית השנויה כאן היא מין שחין שיש לה רפואה: ומזוהם. שיוצא ממנו ריח רע: ונשענבה בו עבירה. שרבע את האשה או שהמית את האדם ע"פ עד אחד, שאין לו אלא עד אחד לא ברביעה ולא בנגיחה: או על פי עצמו. שאין שם עד, אלא הבעלים אמרו ראינוהו שנרבע או שהמית. ואינו נסקל על פיהם. ואי הווי שנים עדים כשרים מעידים בדבר הוי השור בסקילה, ואפילו בהנאה מיתסר: וטמטום ואנדרוגינוס. דספק זכר הם וקדשי, ספק נקבה ולא קדשי: אין לך מום גדול מזה. ואנדרוגינוס קאי דמקום נקבות הוי כמום, והוי כבכור בעל מום, ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה: וחכמים אומרים אינו בכור. דבריה בפ"ע הוא. ונגזו ונעבר. והלכה כחכמים:

א מומין אלו. הפוסלין בכבור, פוסלים בכהן לעבודה, בין קבועים בין עוברים כל זמן שהן עליו: הפילון, שראשו חד מלמעלה ורחב למטה. ודומה לכסוי של הבית שקרוי אכלה, לפיכך נקרא כילון: והלפתן. שראשו דומה ללפת, שרחבה מלמעלה והולכת וכלה מלמטה: מקבן. שדומה ראשו למקבת,

משניות מבוארות – קהתי

– או כגון שור שהמית את האדם, ואינו נידון לסקילה, דהיינו: על פי עד אחד – שאין כאן אלא עד אחד ברביעה או בנגיחה, או על פי הבעלים – שבאו בעלים לבית דין והודו ששורם רבע את האשה או שהמית שורם את האדם, שבכגון זה פטור השור מסקילה; ואף על פי שאינו נסקל, מכל מקום פסול הוא להקריב; ויש שאין גורסים את הפיסקה "על פי עד אחד או על פי הבעלים", וטמטום – שאין ניכרים בו לא סימני זכר ולא סימני נקבה, ואנדרוגינוס – שיש בו גם סימני זכר וגם סימני נקבה, לא במקדש ולא במדינה – פיסקה זו מוסבה על טמטום ואנדרוגינוס, שאינם נשחטים לא במקדש ולא במדינה; והואיל ורבי ישמעאל חולק על כך כדלהלן, באה המשנה להשמיע, שלדעת תנא קמא אינם מום גמור. רבי ישמעאל אומר: אין מום גדול מזה – בגמרא מבארים, שהכוונה כאן לאנדרוגינוס בלבד, שלדעת רבי ישמעאל הרי זה מום, ודינו כבכור בעל מום שמתור לשחטו ואסור בגיזה ובעבודה. ויחכמים אומרים: אינו בכור – חכמים סוברים, שאנדרוגינוס אינו לא זכר ולא נקבה אלא בריה בפני עצמו, הלכך אינו מתקדש בכבודה, אלא נגזו ונעבר – מותר הוא בגיזה ובעבודה ככל בהמת חולין. והלכה כחכמים.

באור משנה א

אב הפרק הקודם, שנימנו בו מומים הפוסלים בבהמה, מובא כאן פרק זה העוסק במומים הפוסלים בבהנים, שבהן שיש בו אחד המומים הללו, הרי הוא פסול לעבודה.

מומין אלו – הפוסלים בבהמה, שנימנו בפרק הקודם, בין קבועין – בין מומים קבועים, שאינם מתרפאים, בין עוברין – בין מומים עוברים, שחוררים ומתרפאים, פוסלין באדם – בכהן, שכל זמן שיש בו אחד המומים הללו, פסול הוא לעבודה במקדש, כמו שכתוב (ויקרא כא, כא): "כל איש אשר בו מום מזה מזה אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשי ה', מום בו את לחם אלהיו לא יגש להקריב". יותר עליהן באדם – ויש מומים נוספים שפוסלים בכהן: הפילון – מי שראשו חד מלמעלה ורחב למטה (רש"י); ולפי הרמב"ם: שאמצע ראשו בולט גבוה למעלה; והלפתן – ראשו דומה ללפת, רחב למעלה והולך וצר למטה; המקבן – שראשו דומה למקבת (פטיש). שמצחו בולט לפניו וערפו בולט לאחוריו; ושראשו שקרע – בגמרא גורסים:

שוחטין את הבכור – אם נפל בו אחד המומים הללו מותר לשחטו, ופסולי המקדשין נפדין עליהן – קדשים שנפסלו במומים אלו פודים אותם, והם יוצאים לחולין. – הרמב"ם בפירושו למשנתו כותב: מה שכפל הלשון ואמר: על אלו מומין שוחטין את הבכור, אף על פי שאמר בתחילת הפרק: "על אלו מומין..." כדי לכלול עם המומין שלושה שהוסיפו (משנה ח), וכן מבואר (בעקבות הרמב"ם) גם בברטנורא. ברם, בעל "מלאכת שלמה" תמה על פירוש זה, שהרי מהגמרא מוכח, שמשנתנו באה לכלול כאן גם דבריהם של רבי חנינא בן אנטיגנוס ורבי חנניא בן גמליאל, כמו שבארנו לעיל (ועיין "תוספות יום טוב").

יוס ח מ י ש י

באור משנה יב

משנתנו מונה מומים, שפוסלים אמנם את בהמה להקריב, ואם נפל אחד המומים הללו בכבור, יצא מכלל בכור תם, ואסור להקריבו על המזבח; אבל הואיל ואינם מומים קבועים, אסור גם לשחוט את הבכור עליהם.

אלו – המומים המפורטים להלן, שאין שוחטין עליהן, לא במקדש – לפי שאינם ראויים להקריב, שאין מקריבים במקדש אלא מן המוכרח, ולא במדינה – מחוץ למקדש, לפי שאינם מומים קבועים להפקיע קדושתם, אלא ממתנים עד שיפול בהם מום אחר קבוע, והיו נשחטים עליו: חרוד והמים שאינם קבועין – חורור בעין שאינו קבוע, או מים בעין שאינם קבועים, כמבואר לעיל במשנה ג; וחטיו הפנימיות – השיניים הפנימיות (לפי רש"י), או חוטי הגרגרת (לפי הרמב"ם), כמבואר לעיל במשנה ד, שנפגמו, אבל לא שנעקרו – שאם נעקרו, הרי זה מום גמור, כמו ששנינו שם (משנה ד); ובעל גרב – מין שחין שהוא לח מבחוץ ומבפנים; ובעל יבלת – כלובן שבעין, ואין בה שיער (עיין באורנו לעיל במשנה י); ובעל חזוית – שני סוגי חזוית הם: א) חזוית המצרית, והיא "ילפת" האמורה בתורה, היינו שחין שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים, ואינו מתרפא.

ב) חזוית השנויה כאן, והיא מין שחין שיש לו רפואה; וזקן – זקן שאינו ראוי להקריב; וחולה – כל שרועד מחמת חליו (יחפזא ישראלי), ומזוהם – שריח רע יוצא ממנו, ונשענבה בו עברה – כגון שור שרבע אשה או בהמה שנרבעה לאיש, ושהמית את האדם

שְׁקוּעַ, וְשִׁקְיָפָס. וּבְעֵלִי הַחֲטוּטָרָה – רַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר; וְחֻכְמִים פּוֹסְלִין.

ב הַקֶּרֶת – פְּסוּל. אֵיזְהוּ קֶרֶת? כָּל שֶׁאֵין לוֹ שְׁטָה שֶׁל שַׁעַר מִקְפַּת מֵאֶזֶן לְאֶזֶן. וְאִם יֵשׁ לוֹ – הִרִי זֶה פֶּשֶׁר. אֵין לוֹ גְּבִינִים, אֵין לוֹ אֶלָּא גְּבִין אֶחָד – הוּא "גְּבִין" הָאֶמּוּר בְּתוֹרָה. רַבִּי דוֹסָא אָמַר: כָּל שֶׁגְּבִינָיו שׁוֹכְבִין, רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנָטִיגְנוֹס אָמַר: מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי גְבִים וְשִׁתִּי שְׁדָרְאוּת.

ג הַחֲרוּם – פְּסוּל. אֵיזְהוּ חֲרוּם? הַכּוֹחַל שְׁתִּי עֵינָיו כְּאַחַת. שְׁתִּי עֵינָיו לְמַעְלָה, וְשִׁתִּי עֵינָיו לְמַטָּה, עֵינָיו אַחַת לְמַעְלָה, וְעֵינָיו אַחַת לְמַטָּה, רֹאֵה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת, סָבִי שְׁמֶשׁ, וְזוּגָדוּס, וְהַצִּירָן. וְשֶׁנֶּשְׂרוּ רִיסֵי עֵינָיו

פירוש ברטנורא

שכולט הפדחת לחוץ וכן ערפו מאחוריו, ולצדעיו שוה ראשו, ודומה לפטיש דהיינו מקבת שיוצא מלפניו ומאחוריו: וראשו שקוע. גרסין, יש מפרשים שראשו בולט הרבה ויוצא לחוץ כלפי פניו. ויש מפרשים שאינו בולט כלל לפניו, כענין שקיפס מאחוריו שאין ראשו בולט מאחוריו כלל, והוא מחוסר, שדומה כמו שנחקך ממנו חתיכה מאחוריו. ולשון שקיפס, שקול פיסא (מנהגין פ"ד ע"ב), שניטלה ממנו חתיכה. ובתוספתא מונה ג"כ צואר שקוע, שראשו מוטל בין כתפיו ודומה כמו שאין לו צואר: ובעלי החטוטרת ר' יהודה מכשיר. כשיש עצם בחטוטרת כולי עלמא לא פליגי דהוה מום. כי פליגי, כשאין בה עצם. ר' יהודה סבר חתיכת בשר בעלמא הוא, ורבנן סברי, אמר קרא (ויקרא כ"א) כל איש אשר בו מום מזהר אהרן, השוה בורעו של אהרן יעבור, ושאינו שוה בורעו של אהרן לא יעבור. והלכה כחכמים:

ב ואם יש לו הרי זה כשר. והוא שתהיה שיטת השער המקפת מאון לאון מאחוריו, ולא לפניו. דמפי הוי נוי כשיש לו לאחוריו ולא לפניו יותר מכשיש לו סביב כל הראש ובאמצע קרת. וכל שכן דיש לו לפניו ולא לאחוריו דפסול: גבינים, גבות העין: שגביניו שוכבים. ששערות גביניו ארוכים ומוטלים על עיניו: מוי שיש לו שני גבים ושתי שדראות. לא שיש לו שני גבים ממש, דההוא לא חי. אלא כגון ששדרתו עקומה ומיחוץ כגבין ושדראות הרבה. וכולי עלמא מודו דכל הני מומי דחשיבי הני תנאי הוי מום, ומשמעות דורשים בלבד איכא בנייהו, דכל חד סבר שהמום שהוא מונה הוא גבן האמור בתורה:

ג כוחל שתי עיניו כאחת. שחוטמו שבין עיניו שקוע ואינו בולט כלל, עד שבשחוטא בא להעביר מכחול בעיניו יכול למשוך המכחול בין עין לעין ואין החוטם מעכבו: שתי עיניו למעלה. בגובה המצח שלא כשאר בני אדם: ושתי עיניו למטה. מן המקום שנחגים להיות: עינו אחת למעלה. מן המקום הנחוג: ועינו אחת למטה. מן המקום הנחוג: רואה את החדר ואת העליה כאחת. שעניו עומדות במקומן הראוי אבל עינו אחת רואה למעלה ועינו אחת למטה, חדר למטה ועליה למעלה. וכל מי שהוא מעוות הראות עושה כן, שמדבר עם חבריו ונראה כאילו מכים בפני אדם אחר: סבי שמש. כשרוצה

משניות מבוארות – קהתי

לפניו: אבל יש לו בין לאחוריו בין לפניו (שהיה השער שלו מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע), וכל שכן שיש לו לפניו ואין לו לאחוריו, ושאיין לו כלל. ופסול" (שאם יש לו שערות מאחוריו ראשו מלבד נאה יותר משיש לו סביב כל הראש ובאמצע קרחת. – ורש"י). אֵין לו גְּבִינִים – גבות עינים, אֵין לו – ויש גורסים: או אין לו – אֶלָּא גְּבִין אֶחָד – בעל "תפארת ישראל" מבאר, ששני הגבינים מתחברים יחד ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד, הוּא "גְּבִין" הָאֶמּוּר בְּתוֹרָה – בפרשת מומי הכהנים (ויקרא כא, כ). רַבִּי דוֹסָא אָמַר: כָּל שֶׁגְּבִינָיו שׁוֹכְבִין – ששערות גביניו ארוכות ושוככות על עיניו (ורש"י); ולשון הרמב"ם: "ששער גביניו רב עד שהוא מגיע אל עפעפי עיניו"; זה הוא "גבן" האמור בתורה. רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנָטִיגְנוֹס אָמַר: מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי גְבִים וְשִׁתִּי שְׁדָרְאוּת – כלומר ששדרתו עקומה ונראית כאילו יש לו שני גבים ושתי שדראות, זהו "גבן" שבתורה. – ואמנם לא נחלקו התנאים במשנתנו (תנא קמא ורבי דוסא ורבי חנינא בן אנטיגנוס), אם אלו מומים הם או אינם מומים, שכן הכל מודים שמומים הם, אלא מחלוקתם היא במשמעותו של "גבן" האמור בתורה (דמב"ט).

באור משנה ג

הַחֲרוּם, פְּסוּל – לעבודה, כמפורש בתורה (ויקרא כא, יח). אֵיזְהוּ חֲרוּם? הַכּוֹחַל שְׁתִּי עֵינָיו כְּאַחַת – שחוטמו שקוע בין עיניו ויכול לצבוע בכחול את שתי עיניו כאחת ואין החוטם מעכבו. הרמב"ן בפירושו על התורה כותב: "ולשון חרום מלשון 'והחרמתי את עריהם', ענין חורבן; וייקרא חרום. כי החוטם הדרת פנים (עיקר יופי הפנים הוא החוטם). כמו שאמרו (משנה יבמות טז, א): 'אין מעדיין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם', ואשר אין חוטמו כתואר בני אדם, צורתו חריבה". שְׁתִּי עֵינָיו לְמַעְלָה – כהן ששתי עיניו הן למעלה ממקומן הרגיל, וְשִׁתִּי עֵינָיו לְמַטָּה – או ששתי עיניו הן למטה ממקומן, עֵינָיו אַחַת לְמַעְלָה – ממקומה הרגיל, וְעֵינָיו אַחַת לְמַטָּה – או שעינו אחת למטה ממקומה, רֹאֵה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת – או שעניו אמנם במקומן הראוי, אלא שעינו אחת רואה למטה

שקוע. ומפרש רש"י: שראשו משופע מלפניו באלכסון; ואחרים מבארים: שראשו בולט הרבה לפניו; ויש מפרשים: שאינו בולט כלל לפניו. – הרמב"ם גורס "שקוע", ומפרש: מי שאמצע קדקדו שקוע למטה כמי שדחקו בידו (חל' ביאת מקדש ה, א). ויש מבארים: שראשו שקוע בתוך הצואר, שצוארו קצר וראשו נראה שקוע (פירוש המשנה לאלבק). וּשִׁקְיָפָס – שאין ראשו בולט מאחוריו, ודומה כמי שנחתך ממנו חתיכה מאחוריו. ויש מבארים: שראשו מעוקם, שהצואר ארוך ודק והראש אינו ישר (פירוש אלבק). וּבְעֵלִי הַחֲטוּטָרָה – שיש להם בליטה בגב, רַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר – אותם, שאין זה מום; וְחֻכְמִים פּוֹסְלִין – בגמרא מבואר, שאם יש עצם בחטוטרת אף רבי יהודה פוסל. לא נחלקו רבי יהודה וחכמים במשנתנו אלא כשאין בה עצם, שרבי יהודה סובר, חתיכת בשר בעלמא היא, ואין זה מום. וחכמים סוברים, שאף חטוטרת שאין בה עצם פוסלת את הכהן לעבודה, לפי שכתוב (ויקרא כא, כא): "כל איש אשר בו מום מזהר אהרן הכהן לא יגש להקריב" – השווה בורעו של אהרן יעבור, ושאינו שווה בורעו של אהרן לא יעבור. והלכה כחכמים.

י ו ס ש ו י

באור משנה ב

"שלושה מיני מומין הם: יש מומין שהן פוסלין הכהן מלעבוד, והבהמה מליקרב; ויש מומין שפוסלין באדם בלבד מלעבוד; ויש מומין, שאין פוסלין, אבל מפני מראית העין אמרו, שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו עובד. – כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה, ועבד בין בשוגג בין במדי, עבודתו פסולה; ואם היה מויד, לוקה. וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם, ועבד, אף על פי שהוא לוקה, לא חילל עבודתו. ואם היה בו דבר מדברים שהם מפני מראית העין, אינו לוקה, ועבודתו כשרה" (דמב"ט ח' ביאת המקדש ו, ה-ו). – פרקנו עוסק במומין המיוחדים לאדם וכן בדברים שאינם פוסלים אלא משום מראית העין.

הַקֶּרֶת – כהן קרת, פְּסוּל – לעבודה. אֵיזְהוּ קֶרֶת? כָּל שֶׁאֵין לוֹ – לפחות, שְׁטָה שֶׁל שַׁעַר – שורה של שערות, מִקְפַּת מֵאֶזֶן לְאֶזֶן – מאחורי ראשו. וְאִם יֵשׁ לוֹ – שורת שערות המקפת מאוזן לאוזן מאחורי ראשו, הִרִי זֶה פֶּשֶׁר – ובגמרא אמרו: "לא שנו (שאם יש לו, הרי זה כשר), אלא שיש לו לאחוריו (מאחורי ראשו) ואין לו

— פסול, מפני מראית העין.

ד עיניו גדולות כשל עגל, או קטנות כשל און, גופו גדול מאבריו, או קטן מאבריו, חטמו גדול מאבריו, או קטן מאבריו, הצמם, והצמם. איזה הוא צמם? שאינו קטנות. והצמם? שאינו דומות לספוג. ה שפתו העליונה עודפת על התחתונה, והתחתונה עודפת על העליונה — הרי זה מום. ושגטלו שניו — פסול מפני מראית העין. ודין שוכבים כשל אשה, פרוס צבה, טבור יוצא, נכפה אפלו אחת לימים, רוח קצרת פאה עליו, המאשפן, ובעל גבר. אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת — והו "מרוח אשך" האמור בתורה. רבי ישמעאל אומר: כל שנמרחו אשכיו. רבי עקיבא אומר: כל שרוח באשכיו. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: כל שמראיו חשוכים.

פירוש ברטנורא

להביט אל השמש מעמק עיניו וסוגר עפעפיו: זגדום. זוג שנים. דוס כלשון רומי שנים. כלומר, הווג של עינים או של גביני העין שדרכם להיות שוין חלוק לשני עינים. כגון עינו אחת שחורה ואחת כעין התכלת. באחת מנבות עיניו שער מרובה ובאחת מעט. וכן בכל שאר זוגות של אברים כל זוגא דלא שוו להדר, זגדום קרי ליה: צירן. שעניו זולגות, דולפות ויורדות תמיד דמעה: שנשרו ריסי עיניו. שנפל שער שבפעפיו. מפני מראית העין. אבל מום גמור לא הוי. והני מילי כשנשאר כעפעפים רועש שער, אבל אם לא נשאר רועש לשער כל עיקר, הרי זה מום גמור. וכן אי נפיש שערי בריסי העין, הוי מום גמור. ושלושה דינים חלוקים יש במומי אדם. המומין השוין באדם ובבהמה, כהן שעבר ועבר בהן לוקה ועבודתו מחוללת. והמומין היתירים באדם ואינן בבהמה, לוקה אם עבר ואין עבודתו מחוללת. והמומין שהן מפני מראית העין, אם עבר ועבר אינו לוקה, ואין צריך לומר שאין עבודתו מחוללת: ד גופו גדול מאבריו. שיעור גופו גדול מן הראוי לפי שיעור שאר אבריו כגון ידיו ורגליו ושוקיו: חוטמו גדול. שיעור החוטם כשיעור אצבע קטנה של ידו. ואם היה ארוך מכך או קצר מכך, הרי זה מום: דומות לספוג. שכונות וסתומות:

ה דיו שוכבים. גדולים עד שנראים שוכבים כדרי אשה: נכפה. נופל מחמת חולי: אפילו אחת לימים. שאינו נופל תדיר אלא פעם אחת לזמן מרובה: רוח קצרת. שרוחו קצרה מחמת [מרה] השחורה הנזכרת עליו לפרקים ונשאר בלא הרגש: המאשפן. שכים של ביצים שלו ארוך עד שמגיע לארכובה. בין שהוא נפוח מחמת רוח או מחמת ליחה: ובעל גבר. בעל אבר. שנתאריך הגיד שלו ונעשה גדול עד שמגיע לארכבותיו: שנמרחו אשכיו. שנימוחו

משניות מבוארות — קהתי

מבואר: "כאצבע קטנה" ומפרש הרמב"ם, שאורך חוטמו של אדם כאורך האצבע הקטנה של ידו, ואם היה חוטמו ארוך או קצר מאצבעו הקטנה, הרי זה מום (עיני רש"י שם פירוש בדרך אחרת). הצמם, והצמם — פסולים לעבודה. איזה הוא צמם? שאינו קטנות — מי ששתי אוניו קטנות הרבה (רמב"ם). והצמם — ואיזה הוא צמם? שאינו דומות לספוג — והיינו שהן כווצות וסתומות (רש"י); ויש מפרשים: שהן גדולות ונפוחות (רמב"ם); ומבואר ב"תוספות יום טוב", שהספוג כששואב מים הוא מתנפח ונקביו מתרחבים, וכשכובים אותו ומוציאים ממנו מה ששאב, הוא מתייבש ונוכוץ וכל נקביו נעשים צרים; וישר בעיני רש"י לפרש, שדומות לספוג כשנתרוקן, שאז הוא בעינו. אבל הרמב"ם כתב: "נפוחות דומות לספוג", דהיינו כשהוא מלא ממה ששאב; והרי זה כאילו ההיפך מאזינו קטנות.

באור משנה ה

שפתו העליונה עודפת על התחתונה — על שפתו התחתונה, והתחתונה — או ששפתו התחתונה, עודפת על העליונה — על שפתו העליונה, הרי זה מום — ואפילו אין בה עצם (עיני מה שבארנו בענין זה בבהמה. לעיל ו. ט); ושגטלו שניו — כהן שאין לו שיניים, פסול מפני מראית העין — כלומר שאין זה מום גמור, אלא שפסול הוא משום מראית העין. ודין שוכבים כשל אשה — כהן שדדיו גדולים כשל אשה, או פרוס צבה — ששטנו גדולה וכוללת, או טבור יוצא — בולט לחוץ ואינו שקוע, או שהוא נכפה — נופל לארץ מחמת חולי, אפלו אחת לימים — שאינו נופל תדיר אלא פעם אחת לזמן מרובה, או רוח קצרת פאה עליו — שרוחו קצרה מחמת מרה שחורה שתוקפת אותו לפרקים, או המאשפן — שביציו והכים שלהן גדולים, ובעל גבר — שאבר הזכרות שלו גדול; כל אלו מומים הם, ופוסלים את הכהן לעבודה. אין לו ביצים — בשני כיסים אלא בכיס אחד, או אין לו אלא ביצה אחת — אף שיש לו שני כיסים (כמו שבארנו לעיל ו. א). והו "מרוח אשך" האמור בתורה — במומי הכהנים (ויקרא כא, ב). רבי ישמעאל אומר: כל שנמרחו אשכיו — שנתמעכו ביציו, זה הוא "מרוח אשך" האמור בתורה. רבי עקיבא אומר: כל שרוח באשכיו — שביציו

ועינו אחת רואה למעלה, ונמצא רואה את החדר ואת העלייה כאחת (רש"י). והרי זה ליקוי בראייה; ובברייתא בגמרא הוסיפו: או שמדבר עם חברו. ואחד אומר: לי רואה — כלומר שאישון עינו נוטה לצד אחד והוא רואה בצד השני. ויש מפרשים, ששני אלה — "רואה את החדר ואת העלייה כאחת, או שמדבר עם חברו ואחד אומר: לי רואה" — מום אחד הוא (רמב"ם; ברטנורא). סכי שמש — שעוצם עיניו בשעה שרואה אור השמש; ויש גורסים (בברייתא בגמרא): שני שמש — ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שהחמה זורחת שם (רש"י), וזגדום — מי שעינו אינן שוות, דהיינו שאחת מהן משונה מחברתה, כגון שעינו אחת שחורה ואחת כעין התכלת; או שגבות עיניו אינן שוות, כגון שבאחת שער מרובה ובשנייה מעט (כל זוג אברים שאינם שוים קריים "ווגדום"; שווג הוא שניים, ודוס כלשון יווני הוא שניים, והיינו זוג שאינו שווה כאחד), והצירן — שעניו זולגות דמעות תמיד; כל המומים הללו פוסלים את הכהן לעבודה. ושנשרו ריסי עיניו — מי שנשרו לו השערות שבפעפיו, פסול, מפני מראית העין — כלומר שאין זה מום גמור ואינו פוסל את הכהן לעבודה אלא משום מראית העין (עיני הקדמתנו למשנה הקודמת). כמה דברים אמורים? כשנשאר כעפעפים רועש שער; אבל אם לא נשאר רועש לשער כל עיקר, הרי זה מום גמור; וכן כשיש יותר מדי שער בריסי העינים הרי זה מום (רמב"ם; ברטנורא).

שבת קודש

באור משנה ד

עיניו גדולות כשל עגל — כהן שעניו גדולות כעיני עגל, או קטנות כשל און — כעיני און, הרי זה מום; ואף על פי שבבהמה אין זה מום, כששתי העינים שוות (כדלעיל ו. א). מכל מקום ככהן הרי זה מום, משום שאינו שווה בודעו של אהון (מנא). גופו גדול מאבריו — כהן שגופו גדול מכפי מידת אבריו, או קטן מאבריו — או שגופו קטן מכפי מידת אבריו, דהיינו שאין התאמה בין גודל גופו לגודל אבריו, כגון ידיו ורגליו, הרי זה מום; חטמו גדול מאבריו — כהן שחוטמו גדול מכפי מידת שאר אבריו, או קטן מאבריו — שחוטמו קטן מכפי מידת שאר אבריו; בברייתא בגמרא

פירוש ברטנורא

ביצוי: שרוח באשכיו. וע"י כן ביצוי נפוחים: שמראיו חשוכין. שהוא שחור. ואע"פ שאינו שחור ככושי. ולשון מרוח אשך, מראו חושך. ולא בביצוי משתעי קרא. ובעיקר הדין לא פליגי, שכל אחד מהם מודה במום שמונה חבירו דהוי מום. ולא נחלקו אלא בפירושו של מקרא, ומשמעות דורשין איכא ביניהם:

משניות מבוארות – קהתי

נפוחות ומלאות רוח, זהו "מרוח אשך" שבתורה. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנָטִיגְנוֹס אָמַר: כָּל שְׁמֵרָאיו חֲשׁוּכִים – שמראהו של הכהן חשך ושחור. רבי חנינא בן אנטיגנוס דורש את הכתוב "מרוח אשך" – מראהו חשך. ואמנם הכל מודים, שכל הדברים שמנו כאן התנאים מומים הם, ולא נחלקו אלא בפירושו של "מרוח אשך" האמור בתורה, כמו שבארנו לעיל בענין "גבן" (משנה ב).

המשך ביאור מזמור קיח מתוך "תהילות מנחם" מעמוד ג

אדמו"ר הזקן מפרש⁴ את הפסוק במשמעותו הפנימית: "כל גוים סבבוני – הם הגוף ונפש הבהמית שמקליפת נוגה, והם הם הסובבים ומלבישים את הנפש, והם הם הטורדים ומפילים מחשבות זרות אפילו באמצע התפלה, כי יניקתם מצירופי אותיות הדיבור בין צירוף לצירוף, שהוא בחי' מקום חלל כו', ששם יוכלו לינוק ולאחוז באדם להפיל בו מחשבות חוץ. וכן המדות שבגוף ונפש הבהמית מלבישים מדות הנפש האלקית, שהאבה שבנפש האלקית היא מסותרת ומלוכש בגוף ונפש הבהמית. ולכן הגם דמעורר את אהבה לה' בתפלתו בקרב איש ולב עמוק, כאשר תוכל נפשו שאת, אעפ"כ אחר התפלה לא נשאר רק הרשימו וכו'.

אבל ההתבוננות שלמעלה מעלה מכדי שתוכל הנפש שאת, והוא ביטול השגת הנפש, אע"פ שהוא בבחינת מקיף מלמעלה, הנה ע"ז כתיב בשם הוי' כי אמילם. פירוש אמילם יש בו ב' פירושים: א) לשון כריתתה⁵, והיינו בסוד מרע ממש שמשלש קליפות הטמאות. ב) ולשון מילה⁶, דהיינו כריתת הערלה החופפת כו', דהיינו בחי' המותרות שמקליפת נוגה ולהיות קדש עצמן במותר לך⁷, והטעם כי בחי' המקיף הוא שמקיף וסובב את הנפש מכל צד, וכמשל מי שטרוד מאד במחשבה אחת, שמקיפתו ומלבישתו במאד מאד עד שלא יסיח דעתו ממנה כלל, אף בעשותו דברים אחרים הולך אנה ואנה, אעפ"כ מחשבה זו לא תזוז ממנו, וכך הוא בבחי' המקיף שלמעלה הוא נצחי בל ימוט עולם ועד, ולכך הוא אף שכל גוים סבבוני". וזהו הפירוש הפנימי בפסוק⁸ "לעשות נקמה בגוים", שיברר אותם ויעלה הטוב מהם לקדושה⁹.

(4) לקו"ת דרושים לשמע"צ צ, ד.

(5) פרש"י עה"פ כאן.

(6) ראה מלבי"ם עה"פ כאן.

(7) יבמות כ, א.

(8) תהלים קמט, א-ו. ראה "תהלות מנחם" שם.

(9) מד"ה הללוי' שירו להוי' שיר חדש ה'תשט"ז.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ישגלנה — לשון משכב, כדכתיב "והשגל יושבת אצל" (נחמיה ב). ויש מפרשים: כלבתא. **בעפולים** — לשון מפורש הוא לגנאי יותר מטחורים, ושניהן בנקב בית הריעי. **חריונים** — חרי לשון ריעי. **דביונים** — הזב מן היונים, שלא לפרש שהיו ישראל אוכלין גלליהן בשומרון. **את חוריהם** — ריעי היוצא דרך הנקב. **מימי שיניהם** — שינים יש לכרכשתא, וצואה לחה ורכה קרויה מימי שיניהן. **למחראות** — גבי עבודה-זרה כתיב בספר מלכים, כי חור לשון מוצא ריעי הוא. **לעגלות בית און** — לקול השמועה הבאה על עגלי בית און יגורו שכיניהם שבשומרון, כי אבל עליו על העגל. **ובמרי (אשר) עליו יגילו** — אשר היו רגילין לשמוח עליו, עתה יתאבלו על כבודו כי גלה ממנו. **אלא כבידו** — כובד משאו של ריעי תהיה בו, וכובד עגבותיו. ודומה לו בספר ישעיה "קרסו כרעו" יחדיו לא יכלו מלט משא" וגו' — הוא משא של ריעי. ורבותי מפרשין ובמרי עליו יגילו — ממש, לשון שמחה שהיקל משאוי שלהן. אבל אין לפרש כן, שהעגל כולו גלה כאחד שנטלו סנחריב. **שי"ן ותי"ו** — לשון "יחשופי שת ערות מצרים" (ישעיה ב). **דסני שומעניה** — שיוצאות עליו שמועות רעות ושנואות, שהוא נואף. **בנימ"ל ושי"ן** — בר גירתא — זונה, שמה סרייא = שם מוסרח. כך הוא בתשובות הגאונים. מותר לבזות גם את אמו שילדתו. ורבותי מפרשים: גיופא שייטא שטייא.

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

דף כה ע"א: **מעשה דוד ואמנון לא נקריין ולא מתרגמין** משום כבודו של דוד המלך. מקשה הגמרא סתירה: **והא אמרת בברייתא לעיל מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם**. מתרצת הגמרא: **לא קשיא, הא** - מה ששנינו שאין נקריין כלל, היינו רק בפסוק הראשון במעשה אמנון **דכתיב** בו (שמואל א' יג א) '**אמנון בן דוד**', שכיון שהוזכר דוד חוששים לגנותו, **הא** - מה ששנינו שנקרא ומתרגם, בשאר המעשה **דכתיב אמנון סתמא** ולא מזכיר דוד.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא: **תני רבנן, כל המקראות המתוכנין בתורה לגנאי** - שבלשון הקודש הם גנאי משנים וקורין אותן **לשבח** - בלשון שבח. **בגון** הכתוב (דברים כח ל) '**ואיש אחר ישגלנה**' קוראים 'ואיש אחר **ישכבנה**'. וכן (שם פסוק כז) '**קכה ה' בשחין מצרים ובעפולים**' קוראים '**בפחוריים**'. ובמקום '**חריונים**' (מלכים ב' ו כה) קוראים '**דביונים**'. ובמקום '**לאכול את חוריהם ולשתות את מימי שיניהם**' (שם יח כז), קוראים '**לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם**', שהוא לשון יותר נקיה. ובמקום '**וישמהו למחראות**' (שם י כז) קוראים '**למוצאות**' שהוא לשון נקיה. אמנם **רבי יהושע בן קרחה אומר**, שיש לקרוא פסוק זה **למחראות בשמן** - כמו שכתוב, **מפני** שלשון למוחראות הוא **גנאי לעבודת פוכבים**, וטוב לגנותה כדלהלן. וכעין זה **אמר רב נחמן**, **כל ליצנותא אסירא** - כל ליצנות אסורה, **בר מליצנותא דעבודת פוכבים דשריא** - חוץ מליצנות על עבודה-זרה שהיא מותרת. שכן מצאנו שהפסוק מתלוץ מעבודה-זרה, **דכתיב** (ישעיה מו א) '**כרע כל קרם נבו, וכתיב** (שם פסוק ב) '**קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא וגו'**, כלומר, כל ונבו שהם אלוהיהם של בבל כרעו וקרסו כמי שיש לו חולי מעיים שאינו מספיק לישב בבית הכסא לפני הוצאת הרעי, והוא לשון שחוק מעבודה-זרה.

הוכחה נוספת שליצנות מעבודה-זרה מותרת: **רבי ינאי אמר, מהבא, שנאמר** (הושע י ה) '**לעגלות בית און יגורו שכן שומרון**' - על שני עגלים של עבודה-זרה שהיו בבית אל, וילקחו בשבי, ידאגו שוכני שומרון, **כי אבל עליו עמו** - העם שהאמין בעגל יתאבל עליו, **ובמרי עליו יגילו** - וגם כמריו ששמחו עימו, יתאבלו עתה על **כבודו כי גלה ממנו**. ויש לדרוש, **אל תקרי 'כבודו' אלא כבידו**, דהיינו כובד משא הרעי שלהם. והוא לשון גנאי לעבודה-זרה.

אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בריה דרב איקא, שרי ליה לבר ישראל למימר ליה לעובד פוכבים - מותר לישראל לומר לגוי, **שקליה לעבודת פוכבים** - קח את העבודה-זרה שלך **ואנחיה בשין תיו שלו** - ותניח אותה בבית מוצא הרעי שלך.

אמר רב אשי, האי מאן דסנאי שומעניה - מי ששמועתו רעה, שיצאו עליו שמועות שהוא נואף, **שרי ליה לבזויה בנימ"ל ושי"ן**, כלומר, מותר לבזות גם את אמו שילדתו. ולעומת זה **האי מאן דשפיר שומעניה** - ששמועתו נאה, כלומר שיוצאות עליו שמועות של מעשים טובים, **שרי לשבוחיה** - מותר לשבח, **ומאן דשפחיה** - ומי ששיבחו יגוחו לו **ברכות על ראשו**.

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

טומאה, וּמִקְבְּלִיהֶן – שיש להן בית קיבול, מִמָּאִין – מקבלין טומאה.
 ואם נִשְׁבְּרוּ אחר שקיבלו טומאה, מִתְּהוּ מוטומאתן. ואם חֹזֵר וְעָשָׂה
 מִן הַכֵּלִים, מִקְבְּלִין טוֹמְאָה מִמָּאִין וְלִהְבָּא. מדייקת הגמרא: רק מִמָּאִין
 וְלִהְבָּא אֵין – אכן הם מקבלין טומאה, אך לִמְפָּרַע – לחזור לטומאה
 שהיתה להם קודם שנשברו, לא – אינם חוזרים, וקשה, מדוע אין
 דינם של כלי זכוכית בזה ככלי מתכות.
 מתרצת הגמרא: טוֹמְאָת כְּלִי זְכוּכִית היא רק מִדְּרַבָּנָּה, וְטוֹמְאָה יִשְׁנָה
 שחוזרת לכלי מתכות שנטמאו ונשברו וחזר ועשה מהם כלים, גם
 היא רק מִדְּרַבָּנָּה, ולכן, מִטוֹמְאָה של כלי מתכות שעיקר תחילת
 טומאתה היא מִדְּאֻרְיִיתָא, אֲחִיתוּ וְ–הורידו) כֵּן רָבֵנָּה טוֹמְאָה לחזור
 לטומאה ישנה, אך מִטוֹמְאָה של כלי זכוכית שכל עיקר תחילת
 טומאתה היא רק מִדְּרַבָּנָּה, לא אֲחִיתוּ וְ–לא הורידו) לֵאמֹר רָבֵנָּה טוֹמְאָה
 ישנה.
 מקשה הגמרא: מאחר שמבואר שרק לענין חזרת טומאה ישנה לא
 השוו את דין כלי זכוכית לדין כלי מתכות משום שאף בכלי
 מתכות הוא דין מדרבנן, אם כן מִשְׁוִיָּהֶן של כלי זכוכית שאין להם
 בית קיבול, מִיָּהָ וְ–על כל פנים) לִיִּטְמָא, דְּהָא – שהרי מה שִׁשְׁוִיָּה
 כְּלִי מִתְּכָתִים מקבלים טומאה, דְּאֻרְיִיתָא נִינְהוּ – זה מהתורה, ואי
 אפשר להשיב כתשובת הגמרא לענין חזרת טומאה ישנה שהיא
 מדרבנן, ומדוע שנינו במשנה הנוכרת למעלה שאין פשוטיהם של
 כלי זכוכית מקבלים טומאה.
 מתרצת הגמרא: עֲבָדֵי בְּהוּ רָבֵנָּה הִיפְרָא – עשו חכמים היכר
 בטומאת כלי זכוכית, שלא יקבלו טומאה כשאין להם בית קיבול,
 כִּי יִהְיֶה וְ–כדי) דְּלֹא לְשֹׁרֵף עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, שמדאורייתא
 טהורים הם, וכדי שידעו שטומאתם רק מדרבנן, לא טימאו את
 פשוטי כלי זכוכית.

לֹא לִיִּטְמוּ מִנְּגִן – שלא יקבלו כלי זכוכית טומאה מגבן כשם שכלי
 חרס אין מקבלין טומאה מגבן, אֶלְמָּה וְ–מדוע) תָּנִן (כלים פ"ב מ"א), כְּלִי
 חֶרֶס וְכִלֵי נָתֵר – מין אדמה לבנה, אופן טוֹמְאָתָן שְׁוֶה, מִיִּטְמָאִין
 וְ–מקבלין טומאה) וּמִיִּטְמָאִין אחרים מִדְּאֻרְיִיתָן – מאויר תוכן, אף אם
 לא נגעו בדפנותיהן, וּמִיִּטְמָאִין מאחרים גם מִדְּאֻרְיִיתָן – אם יש
 חקיקה באחוריהן בבית מושבן, ונכנסה שם טומאה, וְאֵין מִיִּטְמָאִין
 מִנְּגִיָּהֶן – אם נגעה טומאה בגבן, וּשְׂבִירָתָן מִתְּהוּ מוטומאתן.
 מדרקת הגמרא: רק כְּלִי נָתֵר וְכִלֵי חֶרֶס הוא דְּטוֹמְאָתָן שְׁוֶה, אֶבֶל
 מִיָּדִי אֲחֵרִינָא – דבר אחר, כגון כלי זכוכית, לא דומים לכלי חרס,
 ומקבלין טומאה אף מגבן, וקשה על ריש לקיש שאמר שדין
 טומאתן משום שדומים לכלי חרס, שלדבריו, הדין נותן שלא
 יטמאו מגבן.

מתרצת הגמרא: אֲמַרִי – אמרו בני הישיבה לתרץ, בִּיּוֹן דְּכִי
 נִשְׁתְּבְּרוּ כלי זכוכית יֵשׁ לָהֶם תְּקֵנָה להתיכם ולחזור לעשות מהם
 כלים, ובכך דומים הם לכלי מתכות, לְכַך שְׁוִיָּהוּ – עשו אותם
 חכמים כְּכִלֵי מִתְּכָתִים לענין שיקבלו טומאה מגבן.
 מקשה הגמרא: אֶלְמָּה מִעֲתָה שעשו חכמים דין כלי זכוכית כדין כלי
 מתכות לענין שיקבלו טומאה מגבן, אם כן אף יִחְזְרוּ לְטוֹמְאָתָן
 יִשְׁנָה כְּכִלֵי מִתְּכָתִים – אם נטמאו ונשברו וטהרו בשבירתם, וחזר
 ועשה מהן כלי, יחזרו לטומאתן הישנה, כפי שהדין כן בכלי
 מתכות, דְּתָנִן (שם פ"א מ"א), כְּלִי מִתְּכָתִים, מִשְׁוִיָּהֶן – שאין להן בית
 קיבול, וּמִקְבְּלִיהֶן – שיש להן בית קיבול, מִמָּאִין – מקבלין טומאה,
 ואם נִשְׁבְּרוּ אחר שקיבלו טומאה, מִתְּהוּ מוטומאתן, כי אינן עוד כלי.
 ואם חֹזֵר וְעָשָׂה מִן הַכֵּלִים, וְ–משביריהם) כְּלִים, חֹזֵר לְטוֹמְאָתָן יִשְׁנָה. וְאֵילוּ
 נָפִי כְּלִי זְכוּכִית תָּנִן (שם פ"ב מ"א), כְּלִי עֵץ וְכִלֵי עוֹר וְכִלֵי עֶצֶם וְכִלֵי
 זְכוּכִית, מִשְׁוִיָּהֶן – שאין להן בית קיבול, מִתְּהוּ וְ–ואינן מקבלין

אגרות קודש

ב"ה, ג' ניסן, ה'תשכ"ג

בורקלין, נ. י.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ כו'

הרב צבי דוב שי'

שלום וברכה!

למרות רצוני להפגש עמו פא"פ, ובפרט אחרי נאומו על מדע ודת, לא אסתייע מילתא מרוב
 הטרדות, ונתקיים אצלי דבר משנה אל תאמר לכשאפנה אשנה כו'. ועכ"פ אודה לו בכתב בעד שלחו לי
 העתק נאומו הנ"ל. עד התראותינו פא"פ סו"ס כתקותי חזקה.

עיקר מכתבי, כמובן, להביע לו ברכה והצלחה לרגלי קבלתו כתב רבנות בבית הכנסת שלו,
 ומצורף בזה העתק מכתבי לנשיא בית הכנסת במענה על ההזמנה.

ויהי רצון שינצל חילו באורייתא לנהל עדתו על מי מנוחות, ולהפיץ היהדות המסורתית בלי
 פשרות בקהלתו בכלל, ובתוככי הנוער בפרט ובכל מקום שידו מגעת.

ולמותר להאריך לדכוותי בצורך החיוני בזה, בפרט בימינו אלה.

ויעשה כ"ז מתוך שמחה וחירות אמתית מכל מצרים וגבולים ומכל ענינים המבלבלים עבודת
 השם בשמחה וטוב לבב, כענין ימי חג הפסח זמן חרותינו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

בכבוד ובברכה לחג פסח כשר ושמח.

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף טז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

1 יְתֵר. מִן אֲדָמָה לְכָנָה; מִיִּטְמָאין וּמִטְמָאין מֵאִירֵין. נְתִילַת טוּמְאָה בְּאִירֵין – נִטְמָא
2 מִן הָאִיר. חוּר וְתֵלָה אוֹכְלִין בְּאִירֵין – מִטְמָאין אֶת הָאוֹכְלִים, וְאֵעִיף שְׁלֵא נִגְעוּ –
3 טְמֵא, דְּכֵתִיב "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ טְמֵא", וְאֵפ"י מֵלֵא חֲרָדֵל, שְׁאֵין נוגֵעַ בְּדַפְנוּתֵיהּ אֱלָא
4 הַסְמוּךְ לְדַפְנוֹת; וּמִיִּטְמָאין מֵאִירֵיהּ, אִם נִכְנַס טוּמְאָה לְחוּץ אֲוִירֵיהּ מִבְּחוּץ
5 בְּמִקּוֹם חֶקֶק בֵּית מוֹשֶׁב, בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין
6 כְּכִל עֵץ; וְאִין מִיִּטְמָאין מִגְבֵּין, דְּכֵתִיב "אֵל
7 תוֹבֵר; יֵשׁ לָהֶן תִּקְנָה. לְהַתִּיב וְלַחוּר
8 וְלַעֲשׂוֹתָן כָּלִים; לְטוּמְאָתָן יִשְׁנָה. אִם נִטְמָא
9 וְנִקְבוּ וְטָהְרוּ וְחוּר וְעֵשָׂה מִתָּן כָּלִים – יַחְזִירוּ
10 לְטוּמְאָתָן לְהַטְעִין טְבִילָה, הוּאִיל וְכָכִל
11 מִתְּכֹת נִינְהוּ; טָהְרוּ. דְּאִינָה כָּלִי: חִירוּ
12 לְטוּמְאָתָן יִשְׁנָה. לְקַמְעֵי מִפְּרֵשׁ טַעְמָא:
13 פְּשׁוּטֵיהּ מִתְּהוּרֵי. דְּאִיתְקַשׁ עֵץ וְעוֹר לִשְׁקַ
14 דִּישׁ לוֹ בֵּית קְבוּל. וְכָלִי עֵצִים אִיתְקַשׁ עֵץ
15 וְעוֹר בְּפִרְשֵׁת מִדֵּין (בְּמִדְרָגָה לֵא): "כֹּל כְּגֵד
16 וְכֹל כָּלִי עוֹר" וְגו', וְאָמְרֵן "בְּהִכֵּל שׁוֹחֲטִין"
17 (חֻלְטִין דָּף כֹּהֵן); לְהִבְיֵא דְכָר הָבֵא מִן הָעִידִים
18 מִן הַקְּרָגִים וּמִן הָעֶצְמוֹת וּמִן הַטְּלָפִים. וְכָלִי
19 זָכוּכִית לְקַמְעֵי מִפְּרֵשׁ טַעְמָא אִמְאִי פְּשׁוּטֵיהּ
20 טְהוּרִים, מֵאִתֵּר דְּדָמִין לְמַחְבֹּת; וְטוּמְאָה
21 יִשְׁנָה. שִׁיחֲרוּ לָהּ מֵאִתֵּר שְׁטָהְרוּ מִפְּנֵיהּ,
22 דְּרַבְּנֵן הִיא, בְּדִלְקָמָן בְּהִלְכָתָהּ; בְּטוּמְאָתָה
23 כָּלִי מִתְּכֹת דְּאִירֵיהּ. גְּזוּר טוּמְאָה יִשְׁנָה.
24 אֲבָל בְּכָלִי זָכוּכִית, דְּעִיקָר תַּחֲוִילַת טוּמְאָתָהּ
25 לִיתָא אֱלָא מִדְּרַבְּנֵן – לֹא גְזוּר טוּמְאָה יִשְׁנָה;
26 פְּשׁוּטֵיהּ מִיָּהָל לִיטְמָא. כְּכָלִי מִתְּכֹת, דְּתָא
27 פְּשׁוּטֵי כָלִי מִתְּכֹת דְּאִירֵיהּ, וְכִין דְּרִכּוּתֵיהוּ
28 שְׁרִיגָהוּ – לִיטְמָא, דְּלִיכָא לְשִׁנְיָי בְּהָא
29 כְּדִשְׁנֵי בְטוּמָא יִשְׁנָה; עֲבָדִי דְּרַבְּנֵן חִבְרָא.
30 בְטוּמָא כָּלִי זָכוּכִית, וְחִילְקוּ בָּהּ מִטְמָא דְּאִירֵיהּ – לְחֹדֶעַ שְׁהִיא מִדְּבִרֵיהֶם,
31 וְלֹא יִשְׁרְפוּ עֲלֶיהָ תְּרוּמָה וְקֹדֶשִׁים. דְּלֹא שְׂרָפִי תְּרוּמָה מִשּׁוּם טוּמְאָה דְּרַבְּנֵן, בַּר מִן
32 ו' סְפִיקוֹת (לְעִיל דָּף טו:).

לעולם

1 מִטְהִירִין לְגַמְרִי, מִשּׁוּם דְּחִשְׁבִּי לְהוּ כְּכִל חֶרֶס. דְּאִמְרֵי בְּתוּסְפָתָא: כָּלִי חֶרֶס שְׁתִּידַר שְׁעָה
2 אַחַת – שׁוּב אֵין לוֹ טוּמְאָה לְעוֹלָם. דְּאֵיכָּא, מִנְלֵן דְּרַבִּי מֵאִיר אוֹיֵל בְּתֵר מַעֲמִיד דִּילְמָא
3 לֹא מִדִּין כָּלִי מִתְּכֹת טַעְמָא לִיה, אֱלָא מִשּׁוּם דְּאִירֵל לְטַעֲמָה אֲדִית לִיה בְּתוּסְפָתָא
4 דְּכָלִים דְּכָלִי חֶרֶס שְׁתִּידַר שׁוּב יֵשׁ לוֹ טוּמְאָה. דְּתַנִּיא הַתָּם: שׁוּלִי הַמְחֲצִין וְשׁוּלִי הַפְּחֹתִים
5 וְקִרְקוֹת הַכָּלִים דְּרִפּוּתֵיהוֹן, כו'. שִׁיפֵן וְעִשְׂאֵן
6 כָּלִים מִמְלֵאֵין בָּהוּן כו' וּמִקְבִּלִים טוּמְאָה מִכָּאֵן
7 וְלִהְבָּא, דְּבִרֵּי ר' מֵאִיר. וְחִבְסִים אוֹמְרִים: כֹּל כָּלִי
8 חֶרֶס שְׁתִּידַר שְׁעָה אַחַת שׁוּב כו'. וְרַבִּינוּ שְׁמוּאֵל
9 גְּרִיס: וְר"מ הִיא דְּחִשְׁבִּי סְתִימָה מַעֲלִיתָא. וְלֹא
10 גְּרִיס דְּאִמְרֵי הַכֵּל הוֹרֵךְ אַחֵר הַמַּעֲמִיד. וּמִפְּרֵשׁ
11 דְּפִלְגִין ר"מ וְרַבִּין בַּהֲבִי, דְּר"מ חִשְׁבִּי לִיה סְתִימָה
12 מַעֲלִיתָא, וְרַבִּין לֹא חִשְׁבִּי לְהוּ סְתִימָה
13 מַעֲלִיתָא, הֵלְכָן מִטְהִירִים לְגַמְרִי. וְדִבְעֵי, אִי
14 הוּא סְתִימָה מַעֲלִיתָא. הוּא אוֹלֵטִין בְּתֵר מַעֲמִיד,
15 הֵלְכָן לְר"מ יֵשׁ לוֹ טַהֲרָה בְּמִקְוֵה:
16 **אֵלֵא** מַעֲתָה לֹא לִיטְמָא מִגְבֵּין וְהִיא דְּהִי דְּהִי
17 לְמִימָה וְלִיטְמָא מֵאִירֵין, וְכִי מִשְׁנֵי דְּהִיא
18 דְּמִיטְמָא מִגְבֵּין – מִפְּנֵי שְׁנֵאֵה תוֹכֵן כְּבָרֵן, לֹא
19 מִצִּי לְמִפְּיָהּ, אַבְתִּי לִיטְמָא מֵאִירֵין דְּאִיכָא
20 לְמִימָר: אֵלֵא, וְהִיא דְּלֹא תֵּן בַּהֲדִי נִתְר וְכָלִי חֶרֶס
21 מִשּׁוּם דְּכָלִי זָכוּכִית מִיטְמֵי מִגְבֵּין;
22 **לֵא** לִיטְמָא מִגְבֵּין אֵלֵמָה תֵּן כָּלִי נִתְר וְכָלִי
23 חֶרֶס כו' וְקִשָּׁה לְרִשְׁבִּי: אִי הוּא לִיה
24 לֵאחֲדֵי בִּירֵיתָא דְּתוּסְפָתָא דְּכָלִים "מִחֹט וְטַבַּעַת
25 וְשׁוּלִי כָּלִי עֵץ וְכָלִי זָכוּכִית וְכָלִי עֵצִים אֵין
26 מִמְלֵאֵין בָּהוּן, וְאֵין מִקְרִשֵׁין בָּהוּן, וְאֵין מִצִּלִּין
27 בְּצִמִּיד פְּתִיל" – אֵלֵמָא דְּמִיטְמָאין מִגְבֵּין, וְאִמְאִי
28 מִיִּיתֵי הֵא דְּלֹא מִצִּי לְאוֹכּוּדֵי מִינָה אֵלֵא עַל יַד
29 דִּיק "כָּלִי נִתְר וְכָלִי חֶרֶס הוּא דְּטוּמְאָתָן שׁוּה כו'";
30 וְעוֹד: אֲדָךְ דְּמִיִּיתֵי אִיכָא לְמִימָר – דְּלֹא חִשְׁבִּי אֵלֵא כָּלִי נִתְר וְכָלִי חֶרֶס דְּהוּ דְּאִירֵיהּ.
31 דְּכָלִי נִתְר נִפְקָא לֵן בְּתִיב דְּכֵתִיב "וְכָלִי כָּלִי חֶרֶס" – לְרַבּוֹת כָּלִי נִתְר: **ה"ה** רִשִּׁי מִיטְמָאין
32 מִטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן וּמִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן וְאֵין מִיטְמָאין מִגְבֵּינָן – וּפִירֵשׁ: דְּמִיטְמָאין
33 מֵאִירֵיהוֹן – בְּמִקּוֹם חֶקֶק בֵּית מוֹשֶׁב, כֹּל שְׁכֵן דְּמִטְמָאין אַחֲרֵיהֶם, כְּדִמּוּכַח בַּפ' "הַעוֹר
34 וְהָרוֹטֵב" (חֻלְטִין דָּף קִיח). מְרֻבָּה מִדַּת לְטַמָּא מִמִּדַּת לִיטְמָא, דְּהִשְׁתָּא עֵוִילֵי עֵילָא –
35 אַפּוֹקִי מִיבִיעֵיהּ. וְהֵא דְּלֹא קִתִּי "מִטְמָאין וּמִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן" – כְּדָתֵן גְּבִי אִירֵיהוֹן – מִשּׁוּם דְּגִבִּי אִירֵיהוֹן יֵשׁ חִידוּשׁ מִשְׁנֵיהֶם, מַה שְׁאֵין בֵּן כְּכָלִים אַחֲרֵיהֶם שְׁאִינִים מִטְמָאין וְלֹא מִיטְמָאין
36 מֵאִיר. אַבֵּל מַה שְׁטַמְא אַחֲרֵיהֶם מֵאִירֵיהוֹן – אֵין הוּא חִידוּשׁ, דְּאִפִּילוּ מִגְבֵּין נִמִּי מִטְמָאין אַחֲרֵיהֶם, וְכֵן כֹּל כְּכָלִים וְכִי אֵלֵא מֵאִירֵיהוֹן דְּאִיכָא חֶקֶק אַבֵּל מִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן תֵּנֵן לְאִשְׁמַעֲיָן
37 דְּאִעִיג דָּאִין מִיטְמָאין מִגְבֵּין – אִפִּילוּ הִבִּי מִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן, וְלִהְבִּי לֹא עֵרִיב לְהוּ "מִטְמָאין וּמִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן", מִשּׁוּם דְּבִאִירֵיהוֹן הוּא חִידוּשׁ מִשְׁנֵיהֶם, אַבֵּל בְּאִירֵיהֶם
38 אֵין חִידוּשׁ אֵלֵא בְּמִיטְמָאין לְחֹד. אִינִי מִטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן – הִיִּינוּ דְּאִירֵי, אַבֵּל מֵאִירֵיהוֹן – לֹא הוּא אֵלֵא מִדְּרַבְּנֵן. וְעוֹד: דְּמִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן – הִיִּינוּ כֹּל הַכָּל, אַבֵּל מִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן
39 מִצִּי לְמִימָר שְׁלֵמָה אֵלֵא בְּכָלִי. וְהֵא דְּתַנִּיא בְּתִיב: "מְרֻבָּה מִדַּת לְטַמָּא מִלִּיטְמָא אַחֲרֵיהֶם מֵאִירֵיהוֹן" וְאֵין מִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן דְּקִימֵר הַתָּם הִיִּינוּ
40 גַּב וְלֹא חֶקֶק בֵּית מוֹשֶׁב אִינִי אֵינוּ מִיטְמָא מֵאִירֵיהוֹן אַבֵּל מִדְּרַבְּנֵן מִיטְמָא אִינִי אִפִּילוּ מִדְּאִירֵי מִיטְמָא מֵאִירֵיהוֹן וְהֵא דְּקִימֵר אֵינוּ מִיטְמָא מֵאִירֵיהוֹן הִיִּינוּ כְּכָלִי טַמָּא כְּשִׁקְבֵּל
41 טוּמְאָה מֵאִירֵיהוֹן אֵלֵא גְבוּ, אַבֵּל תוֹכֵן לֹא. וְהִשְׁתָּא אֲתִי שְׁפִיר הֵא דְּאִמְרֵי בַּפ' "אֵלֵא מוֹמִין" (בְּכָרוֹת דָּף לז). וְשֵׁם כָּלִי חֶרֶס, נִטְמָא גְבוּ – לֹא נִטְמָא תוֹכֵן. מִשְׁמַע דְּגִבּוּ מִיָּהָל טַמָּא. וְהִיִּינוּ
42 כִי נִטְמָא מֵאִירֵיהוֹן בְּמִקּוֹם חֶקֶק, וְקִרִי לִיה זִמְנִין "גְּבִי וְזִמְנִין" אַחֲרֵיהֶם. וְזִמְנֵי שְׁכָלִי חֶרֶס מִצִּל – הִיִּינוּ אִפִּילוּ יֵשׁ לוֹ חֶקֶק, שְׁאֵם נִטְמָא גְבוּ – תוֹכֵן טְהוֹר גְּמוּר. וְהֵא דְּתַנִּיא בְּתוּסְפָתָא
43 דְּכָלִים "כָּלִי חֶרֶס אֵין לוֹ טוּמְאָה אֵלֵא מֵאִירֵיהוֹן וְהִיִּינוּ" – לֹא אֲתִי לְמַעֲטֵי אַחֲרֵיהֶם אֵלֵא גְבוּ, חֶקֶק הוּא בְּכָלִי אִירֵא, וְחֶקֶק הוּא אֲלִיעוֹר חֶקֶק וְל' לִפִּי: וְהֵא דְּתַנִּיא בְּתוּסְפָתָא דְּכָלִים "הוּא
44 הַכָּל: כֹּל הַמְשֻׁשׁ בְּכָלִי חֶרֶס טְהוֹר". וְאִחֲרֵיהֶם חֵן מִשְׁתַּמְשֵׁין כְּפִוּיִם וְחִירֵין רַבִּינוּ שְׁמוּאֵל: הַתָּם בְּכִיסוּי קִרְדָּה וְאִפִּילוּ דְּאִירֵי בְּהֵם הַתָּם לְעִיל, כְּמוֹ שְׁמִפּוֹרֵשׁ הַטַּעַם בְּתִיב: יִכּוֹל
45 שְׁאֵי מְרַבָּה אֶף חִפִּי הַתָּם, וְהֵא דְּאִשֵּׁר יַעֲשֶׂה מֵלֵאכָה בְּהֵם" – פִּרֵּשׁ לְכִיסוּי הַכָּלִי, שְׁאֵין עוֹשִׂין בָּהוּן מֵלֵאכָה. אַבֵּל אַחֲרֵיהֶם – פְּעֻמִּים שְׂכּוּפִין פְּנִיחִים לְמַטָּה וְעוֹשִׂין בָּהוּן מֵלֵאכָה בְּחוּץ
46 אַחֲרֵיהֶם. וְר"י מִפְּרֵשׁ: דְּרִשִּׁי "מִטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן" – פִּירוּשׁ מֵאִירֵיהוֹן אַחֲרֵיהֶם אֵם קְבֵל טוּמְאָה מִתּוֹכֵן. "זֵאֵן מִיטְמָאין מִגְבֵּין" – פִּירוּשׁ: לֹא מִקְבֵּל טוּמְאָה אִפִּילוּ בְּגִיטָה, וְכִי
47 מֵאִירֵיהוֹן אַחֲרֵיהֶם דָּאִין מִקְבֵּלִי טוּמְאָה. וְהֵא דְּתַנִּיא בְּגִיטָה אַחֲרֵיהֶם – נִמִּי לֹא מִקְבֵּלִי טוּמְאָה. וְהֵא דְּלֹא נִקְטֵי דָאִין מִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן – מִשּׁוּם דְּלֹא נִטְעִי לִמּוֹר דְּהִיִּינוּ אִירֵי אַחֲרֵיהֶם אַבֵּל
48 בְּגִיטָה אַחֲרֵיהֶם טַמָּא, לְהִבִּי נִקְטֵי "זֵאֵן מִיטְמָאין מִגְבֵּין" – דָּאִין כָּאֵן אֵלֵא נִגְעִיהּ. וְהֵא דְּלֹא עֵרִיב וְהֵא דְּלֹא "מִטְמָאין וְאֵין מִיטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן וּמִגְבֵּינָן" – הִיִּינוּ מִשּׁוּם שְׁלֵא הוּא מִפְּרֵשׁ
49 רְבוּתָא בְּגִיטָה וְרְבוּתָא בְּאִירֵיהֶם. אַבֵּל הִשְׁתָּא תֵּן "מִטְמָאין מֵאִירֵיהוֹן" לְרַבּוֹתָא, דְּאִפִּי בְּאִירֵי אַחֲרֵיהֶם מִטְמָאין, "זֵאֵן מִיטְמָאין מִגְבֵּין" – דְּאִפִּי בְּגִיטָה לֹא מִקְבֵּלִי טוּמְאָה:
50 **אֵלֵא** כִּין דְּכִי נִשְׁבְּרוּ יֵשׁ לְהֵם תִּקְנָה – לִיג "אֵלֵא" – דְּלֹא הוּר בִּיה מֵמֵאִי דְּאִמְרֵי "שְׁוִינָה רַבִּין כְּכִל חֶרֶס". דְּמִשּׁוּם טַעַם דְּנִשְׁבְּרוּ יֵשׁ לְהֵם תִּקְנָה אֵין סְבָרָא לְחֹדֶיךָ לְהֵם טוּמְאָה,
51 אֵלֵא מִשּׁוּם דְּכָלִי חֶרֶס דְּמִי לְגַמְרִי. וְכִין דְּכָר הוּרִידוּ לְהֵם טוּמְאָה מִשּׁוּם דְּמִי לְכָלִי חֶרֶס, מִשּׁוּם כִּין דְּנִשְׁבְּרוּ יֵשׁ לְהֵם תִּקְנָה – שְׁוִינָה רַבִּין כְּמִתְּכֹת לְעֵין טוּמְאָה גְבוּ;
52 **בְּטוּמָא** דְּרַבִּין לֹא אֲדִיתוּ לַה רַבִּין טוּמְאָה. וְקִשָּׁה לְרִי: דְּאִמְרֵי בְּמִסְכֵּת ע"ז פ' פ' "יִשְׁמַעֲלֵה" וְרִיךְ כָּלִי לִע"ז: מַהוּ אִמְרֵי רַב הַמְנַנָּא: טוּמְאָה שְׁלֵמָה קִיבְעִיתָא לְהוּ,
53 דְּתֵן: חוּר וְעֵשָׂה בֵּית כָּלִים – חוּר וְטוּמְאָה יִשְׁנָה. אֵלֵמָא: אִפִּילוּ בְּטוּמָא דְּרַבִּין נִמִּי אִיכָא טוּמָא יִשְׁנָה – וְיֵשׁ לִמָּה: אֵיפִי דְּאִמְרֵי הַתָּם בְּטוּמָא דְּרַבִּין הִיא – מִי מִכְּלִי מִקְבֵּל
54 טוּמָא מִדְּאִירֵיהֶם. אַבֵּל הֵא – כָּלִי זָכוּכִית דְּלֹא מִקְבֵּל שׁוּם טוּמָא מִדְּאִירֵיהֶם אֵלֵא מִדְּרַבְּנֵן, פְּשִׁיטָא לִיה דְּלֹא אֲדִיתוּ לַה רַבִּין טוּמָא: **עֲבָדִי** רַבִּין הִיכָרָא דְּלֹא לִישְׁרֹף תְּרוּמָה
55 וְקֹדֶשִׁים – בְּמֵאִי דָאִין חוּרִין לְטוּמָא יִשְׁנָה לֹא הִיא הִיכָרָא – דְּהֵא כָּלִי מִתְּכֹת נִמִּי אֵין חוּרִין לְטוּמָא יִשְׁנָה אֵלֵא מִדְּרַבְּנֵן, וְלִיכָא הִיכָרָא דְּאִירֵיהֶם. וְקִשָּׁה לְרִי: דִּילְמָא לְעוֹלָם לְכָלִי
56 חֶרֶס דְּמִי, דָּאִין מִטְמָאין מִגְבֵּין. וְהֵא דְּלֹא תֵּן לִיה בַּהֲדִי כָּלִי נִתְר וְכָלִי חֶרֶס מִשּׁוּם דְּהִנְהוּ מִטְמָאין בְּאִיר, אַבֵּל כָּלִי זָכוּכִית לֹא מִיטְמָא מֵאִיר. דְּעִבְדוּ רַבִּין הִיכָרָא דְּלֹא לִישְׁרֹף וְכו'.
57 דְּכֵה"ג אִמְרֵי בַּפֶּרֶק "בְּמָה טוּמְאִין" (לְקַמְעֵי דָּף מו). דְּבִית הַפֶּךָ וּבֵית הַתְּבִלִּין – ר' מֵאִיר מִטְמָא בְּמִנְעָה אַבֵּל לֹא בְּאִיר, דְּעִבְדִּי רַבִּין הִיכָרָא וְתִי ר' רִי: תְּבִחוּר: דְּעִי כָּלִי זָכוּכִית מִטְמָא מִגְבֵּין,
58 מִתּוּסְפָתָא דְּכָלִים שְׁהִבְתִּי לְעִיל, שְׁאֵין מִצִּלִּין בְּצִמִּיד פְּתִיל, לְמֵאִי דְּפִרְשִׁית נִמִּי לְעִיל, דְּדוּקָא אֲטוּמָתָא גַּב לֹא שׁוֹרְפִין שְׁאֵין טַמָּא אֵלֵא מִשּׁוּם דְּמִי לְכָלִי מִתְּכֹת, אַבֵּל מַה
59 שְׁטַמְא מִתּוֹרַת כָּלִי חֶרֶס – שׁוֹרְפִין, אֲתִי נִמִּי שְׁפִיר:

רב אשי אמר לעולם לכלי חרס דמו – הכא לית ליה לרב אשי טעמא "הואיל ובי נשברו יש להם תקנה שזיננה כו", ומיהו, לענין להצריך טבילה כשהן חרשים – אית ליה לרב אשי האי טעמא בהדיא בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עה): **דאמר** רב יהודה מעשה בשל צינן המלכה – ומייתי ראיא דבימי שמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות ודחורו לטומאת ישנה, דהוא

היה בימי של צינן המלכה, כדאיתא בפרק ג' דהעניתי (דף כג) דאמר: מעשה בימי ר"ש בן שטח ושל צינן המלכה, שהיו גשמים יורדים מע"ש לע"ש וכו';

הניחא למ"ד דלא לכל הטומאות אמרו רשב"ג סבירא ליה הכי (בתוספתא) דכלים (פי"א) גבי ההוא דמייתי לעיל (כלי עץ וכלי עור כו), ופליג אית"ק דאמר: טומאת צינן לטומאת ישנה, וטעמא – משום דטומאת חור היא זמן מרובה, וישבר ולא ירצה להמתין; **אחר** כלים גדולים – שמרוב גדולן אינן מקבלים טומאה, כגון כלי עץ שהן יתירים על ארבעים סאה שאינן מוטללים מלא וריקן, אפי"ה מיקרי שאיבה, ואחד כלים קטנים, כדנתן במס' כלים (פ"ב מ"ב) ומייתי לה בפ' אלו טריפות" (תולין דף נד): הדקין שבכלי חרס הן וקרקיותיהן ודפנותיהם יושבין שלא מסומכים שערן מכדי סיכת קטן ועד לוג, אבל בציר מהכי טהורים;

רב אשי אמר: לעולם לכלי חרס דמו. ודקא קשיא לך לא ליטמו מנפן – הואיל ונראה תוכו ככרו. "שמעון בן שטח תיקן פתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות". כלי מתכות – דאורייתא ניהו! דכתיב "אך את הזהב ואת הכסף" וגו' – לא נצרכה אלא לטומאה ישנה. דאמר רב יהודה אמר רב: מעשה בשל צינן המלכה שעשתה משתה לבנה, ונממאו כל כליה, ושברתה ונתנתה לצורף וריחקה ועשה מהן כלים חדשים, ואמרו חכמים: יחורו לטומאתן ישנה. מ"ט? משום גזר מי חטאת נגעו בה, הניחא למאן דאמר לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומאת המת בלבד אמרו – שפיר. אלא למאן דאמר "לכל הטומאות אמרו" מאי איכא למימר? – אמר אביי: גזירה שפא לא יקבנו בכדי טהרתו. רבא אמר: גזירה שפא יאמרו טבילה בת יומא עולה לה. מאי בינייהו? א"כ דרציפניהו מרצף, ואידך מאי היא? דתנן: המניח כלים תחת הצינור לקבל בהן מי גשמים אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים, ואפילו כל אבנים וכלי אדמה וכלי גללים – פוסלין את המקוה. אחד המניח ואחד השוכה, דרבי ב"ש. וב"ה מטהרין בשוכה. אמר ר' מאיר: נמנו ורבו ב"ש על ב"ה. ומוזרים ב"ש בשוכה פתח, שהוא מהור. אמר רבי יוסי: עדיין מחלוקת במקומה עומדת. אמר רב משרשיא, דבי רב אמרי: הכל מודים פשהניהם בשעת קישור עבים – טמאים. בשעת פזור עבים – ד"ה טהורין, לא נחלקו אלא שהניהם בשעת קישור עבים, ונתפזרו, ויחורו ונתקשרו. מר סבר: בטלה מחשבתו, ומר סבר: לא בטלה מחשבתו. ויל' יוסי דאמר מחלוקת עדיין במקומה עומדת, בצרי להו! א"ר נחמן בר יצחק: אף *גנות פותים נדות מעריסתן – בו ביום גזרו. ואידך מאי היא? דתנן: כל המטלטלי מביאין את הטומאה בעובי המדרע. אמר רבי טרפון:

אקפה

דחיש למיעוט מייתי ראיא דמיעוט דשכיח הוא דהא טעמא דרבי יוסי משום טימור. אלא לכך מייתי ראיא: דאי לא דשכיח הוא – לא הוי לן למיזור שיהו נדות מעריסותיהם משום טימור, דלא ליהוי כחובא ואיטלולא. וא"ת: הכי חשיב ליה לר"מ ב"ה? דבר והלא כלאו הכי בכל מקום חייש ר' מאיר למיעוטא וי"ל: דהכא הוצרכו לגזור משום דדמי לחוקה ורובא שלא ראתה. דמסתמא עם יציאתה לעולם לא ראתה. ואוקמי אחזקה, וסמך רובה לחוקה – ואיתרע ליה מיעוטא, ולא הוה חייש רבי מאיר אי לא דגזרו ליה ב"ה דבר. דהוה ליה מיעוטא דמיעוטא, כדמוכח בריש פרק בתרא דיבמות (דף קט). ואית' למיד בפ"ב דמסכתא ע"ז (דף לו) גזרו על גנותיהן משום דבר אחר היינו שיהו נדות מעריסותן, אמאי חשיב להו בתרתי נדות בנותיהן ובנות כותיים? וי"ל: דרבי, דאי גזרו בער"ג, ה"א משום דאדוקי בעבודה זרה טפי, אבל גנות כותים לא. ואי גזרו בכותים משום דרגילין ושייכי טפי גבי ישראל מגוים, אבל גוים לא: כל המטלטלין – נקט מטלטלין, משום שלא גזרו טומאת אהל בעובי המדרע אלא על האדם הנשאר, אבל בפותח טפח – אפילו במחזירים נמי מביאין את הטומאה. ודוקא ורעים וריקות לפי שאין בהן ממש קניא והם דלא מביאין ולא חוצצים, דהוי כמו שיפת הברד והשלג וכפור והגליץ והמלה, אבל אילן המיסע על הארץ – קתני והם דמביא את הטומאה:

אקפה את כו' – לשון שבעה הוא, כלומר: אקפה את בני אם אין זה דבר אמת שהלכה זו מקופחת, וכענין זה מצינו במקרא (בראשית מב) "חי פרעה אם תצאו מזה" כלומר: שלא תצאו מזה:

לעולם לכלי חרס דמו. הואיל ובריתן מן החול – הלכך פשוטין טהורין, ואין בהן טומאה (ושננה: הואיל ונראה תוכו). מבחוץ דרך דפנותיהן לא חשיב גב אלא תוך; כשל צינן. בימי שמעון בן שטח היתה: כל כליה, כמות, שהיתה צריכה להמתין היתה שליש ושיערי, לפיכך שברתו למחר טהרתן לכו ביום: ויריבן. שול"י בלע"ו, שמחבר כסף במקום שבר: גזר מי חטאת. נממאו מי חטאת בטלים, שאין להן אדם ממתין ו' ימים אלא שוברן. ותשתפח תורת מי חטאת: למ"ד כו, לא ידענא דהכא: תורת מי חטאת: בכדי טהרתו. כמצינא רמון: בת יומא. בלא הערב שמש, שהרואה שנטמאו ומשתמשין בהן בו ביום ואינו יודע שנשברו, סובר שהטבילים: עולה. מועלת: דרציפניהו מרצף. חריקו ושברו כולן. כמו מאבולת רצופה". שפא לא יקבנו – ליכא, ושפא יאמרו – איכא. ואיכא דאמרי: שפא לא יקבנו – איכא, שפא יאמרו כו' – ליכא. דהא מיכר עשייה שנתחדש כולו. וזה נראה בעיני: תחת הצינור, שקבעו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה, ישוב אינו פוסל. אכל כלים פוסלים משום שאיבה: ואחד כלים קטנים. דלא תימא לא חשיבי: ואפילו כל גללים, שאינן קרוין כלים לענין קבלת טומאה – הוה כלים לענין שאיבה: וגללים (א) שיש: כל אדמה. דלא ע"י גיבול הוא – בכלי נתר וכלי חרס: מטהרין. דשוכה לא חשיבה שאיבה, הואיל ולא לך נתפזר: פתח. שלא תחת הצינור, ונתמלא מן הנוטפין ונפלו למקוה – שהוא טהור. דבמניח תחת הצינור, ובשדחין בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו ושברו כדמוקי לקמן הוא דפליגי ביה, דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכו, ומשום פוזר עבים לא בטלה מחשבתו ראשונה. אכל מנתה חצרה, ואפי' בשעת קישור ונתפזרו – לא מוכתא מחשבה קמיתא שפיר מעיקרא, הלכך בטלה: במקומה עומדת. במניח תחת הצינור בקישור עבים לא נמנו ורבו עליה לבטל דברי בית הלל, דלא חזרו בהן: הניחן, תחת הצינור בשעת קישור עבים, ואחרי גשמים, לבוא וינץ אלאמאכחו ושברו, דברי הבבלי: הואיל ומתחלה לך נתפזר – לא בטלה מחשבתו בשבתו: דבר. הכל מטהרין. דליכא גלוי דעתא: בטלה מחשבתו. דכי נתפזרו אסח דעתיה, דסבר לא ירדו גשמים עוד: בצרי להו. י"ח דבר. שאין זו מן המניח, דכל זמן שלא נמנו ורבו – הוה חלבה קביר וזהל, וטהור: נדות מעריסתן. מיום שזולדה.

דנורין דילמא חזאי נדות. דקטנה בת יומא משמאה בנדה. דתנא: אין לי אלא אשה, תינוקת בת יום אחד לנדה מנן – תלמוד לומר "ואשה". וכותים אין דורשין מדרש זה, וכי חזין – לא מפרשי לה. הלכך גזרו בזה רבנן: כל המטלטלין מביאין את הטומאה. משום אהל. שאם איהל ראשו אחד על המת, וראשו אחד על הכלים – מביאין לן טומאת אהל המת לישמא ו' ימים, ולהיות אב הטומאה, דרין אהל טמא: בעובי המדרע. אפילו אין בהן פותח טפח אלא בעובי המדרע, ולקמן מפרש יש בהקישור טפח חוט טפח צרי להקישור. ואף על גב דאהל דאורייתא פחות מטפח לא הוי, דהלכה למשה מסיני הוא כשאף כל השיעורין, הקא גזרו רבנן דיקפו משום עביו:

אקפה

משום דרגילין ושייכי טפי גבי ישראל מגוים, אבל גוים לא: כל המטלטלין – נקט מטלטלין, משום שלא גזרו טומאת אהל בעובי המדרע אלא על האדם הנשאר, אבל בפותח טפח – אפילו במחזירים נמי מביאין את הטומאה. ודוקא ורעים וריקות לפי שאין בהן ממש קניא והם דלא מביאין ולא חוצצים, דהוי כמו שיפת הברד והשלג וכפור והגליץ והמלה, אבל אילן המיסע על הארץ – קתני והם דמביא את הטומאה:

אקפה את כו' – לשון שבעה הוא, כלומר: אקפה את בני אם אין זה דבר אמת שהלכה זו מקופחת, וכענין זה מצינו במקרא (בראשית מב) "חי פרעה אם תצאו מזה" כלומר: שלא תצאו מזה:

לחוש, כיון שניכר לכל שעשה כלי חדש.
הגמרא ממשיכה לברר מה עוד נגזר בגזירת י"ח דבר. שואלת
הגמרא: ואיך מאי היא – איזו עוד גזירה נגזרה בגזירת י"ח דבר.
משיבה הגמרא: דתנן (מקאות פ"ד מ"א), תפנית כלים תחת הצינור
לקבל בהן מי נשמים העוברים בצינור, אחד – בין אם היו כלים
גדולים, שמחמת גודלם אינם מקבלים טומאה, ואחד – ובין אם היו
כלים קטנים, שמחמת קטנם אינם נחשבים. ואפילו אם היו כל
אנשים וכלי אחד – אין זה נחשב שאיבה.
ובלי נתר, וכלי גדולים – כלים העשויים משיש, שאינם מקבלים
טומאה, נחשבים המים שנתקבלו בהם לשאובים, ופוסלין את
המקנה.
מוסיף התנא: אחד – (בין) תפנית את הכלים בכונה כדי לקבל מים
מהצינור, ואחד תפנית אותם שם, המים שנתקבלו בהם פוסלים
את המקנה, דברי רבי שמאי. ובית הלל מטהרין בשוכה, שכיון שלא
התכוין לכך, אין זה נחשב שאיבה.
אמר רבי מאיר, נמנו – עמדו למנון כדי להכריע אם הלכה בבית
הלל או בבית שמאי, ורבו בית שמאי על בית הלל, ונפסקה הלכה
בבית שמאי, ואף זה היה בגזירת י"ח דבר. ומוזרים בית שמאי לבית
הלל בשוכה כלים תחת הצינור, והתמלאו במי גשמים
ונפלו המים למקנה, שהוא טהור, ואינו נחשב שאוב.
אמר רבי יוסי, צדין המחלוקת שבין בית הלל ובית שמאי בשוכה
כלים תחת הצינור, במקומה עומדת, כי לא עמדו למנון ולא בטלו
דברי בית הלל.
הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו בית שמאי ובית הלל: אמר רב
משמיש, דבי רב – בני בית מדרשו של רב אמר, הכל מודים
בשהניחם תחת הצינור בשעת קישור עבים – כשהתאספו עננים, אף
אם התאחרו הגשמים מלבא ושכבם ויצא למלאכתו, ולבסוף ירדו
גשמים, שהם טמאים – נחשבים שאובים, כיון שבתחילה התכוין
לכך. ואם הניחם תחת הצינור בשעת פיוור עבים – שאין עננים,
ואחר כך התאספו וירדו גשמים, דברי הכל מהוין – אינם נחשבים
שאובים, כיון שאין במעשיו גילוי דעת כלל שרצה את המים. לא
נחלקו בית שמאי ובית הלל, אלא שהניחם בשעת קישור עבים,
ונתפזרו העננים ושכבם וחזרו ונתקשרו – והתכנסו שוב, ועדיין
הכלים תחת הצינור, פיר – בית הלל סבר, במלה מחשבתו
הראשונה, שכשהתפזרו העבים הסיח דעתו מהם, וסבר ששוב לא
ירדו גשמים, והגשם שירד בכלים אינו נחשב לרצון ואינו פוסל,
ומר – ובית שמאי סבר, לא במלה מחשבתו הראשונה, והמים
נחשבים שנשאבו לרצון ופוסלים את המקנה.
שואלת הגמרא: ולרבי יוסי דאמר מחלוקת צדין במקומה עומדת,
ולא הוכרעה בבית שמאי, בצרי להו – הרי חסר ממנו י"ח דבר
גזירה זו. משיבה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אף הגזירה
שכנות פותים טמאות נדות מצריסותן – משנולדו, ב' ביום של גזירת
י"ח דבר נדרו.
הגמרא ממשיכה לברר מה עוד נגזר בגזירת י"ח דבר. שואלת
הגמרא: ואיך מאי היא – מה היא עוד גזירה שגזרו בו ביום.
משיבה הגמרא: דתנן (אהלות פט"ז מ"א), כל המטלטלים שמאחילין על
מת ועל כלים, מביאין על הכלים שתחתם את הטומאה משום
אוהל המת, להיות אב הטומאה ולהצריכם הוזהר שלישי ושביעי.
אמנם זה רק אם יש בעובי המטלטלים כשיעור עובי הפרדע ומרדע
בינוני, והוא המקל שמנהיגים בו את הבקר, אף שאין בהם עובי
טפח. אמר רבי מרשין,

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רב אשי אמר, לעולם כלי זכוכית לכלי
חרס דמו לגמרי, מחמת שתחילת ברייתם מהחול, ולכן פשוטיהם
טהורים, ואינם חוזרים לטומאתם הישנה, ככלי חרס. ודקא קשיא
(ומה שהיה קשה) לה, שאם דינם ככלי חרס, לא ליטמו מנכן כשם
שכלי חרס אינם מיטמאים מגבם, ובמשנה שהביאה הגמרא לעיל
(ע"א) מוכח שמיטמאים מגבם. אינו קשה, שלכך מיטמאים מגבם,
הואיל ושקופים הם, ונראה תוכו בברו – ותוכו נראה מבחוץ, לכך
אף גבו נחשב כתוך, ומקבל טומאה.
הגמרא חוזרת לבאר את המשך הברייתא: שנינו בברייתא (ועל
ד-), שמעון בן שמח תיקן כתובה לאשה, ונדר טומאה על כלי מתכות.
מקשה הגמרא: כלי מתכות טומאתן מדאורייתא נינהו (הם),
דכתוב (במדבר לא כב-כג) בדברי אלעזר הכהן לחוזרים ממלחמת
מדן, אף את ההקדש ואת הקסף וגו', אף במי נדה יתחטא, והצורך
במי נדה (מים המעורבים עם אפר שריפת פרה אדומה) אינו אלא
לטהרת נחשבים מטומאת מות, הרי שמקבלים טומאה מהתורה,
ומדוע אמרה הברייתא שזו תקנת שמעון בן שטח.
מתרצת הגמרא: לא נצרכה – לא הוצרכה תקנת שמעון בן שטח,
אלא לומר שחוזרים כלי מתכות לטומאה ישנה, דאמר רב יהודה
אמר רב, מעשה בשל ציון המלכה שהיתה בימי שמעון בן שטח,
ששקטה משקטה לכהן, ונמאיו כל בליה במת, והוצרכו הזאת
שלישי ושביעי לטהרם, וכדי שיטהרו בו ביום ויהיו ראויים
למשתה בנה, שבתה, ונתתן לצורה לתקנם, ויתכן – וחיברם,
ועשה מהן כלים חדשים. ואמרו חכמים, יתורו הכלים לטומאתן
הישנה.
הגמרא מבררת את טעם הגזירה. שואלת הגמרא: מאי טעמא גזרו
חכמים שיחזרו לטומאתם הישנה. משיבה הגמרא: משום גדר מי
חטאת נגעו בה – כדי שלא תשתכח תורת מי חטאת, שאם יטהרו
בשביעיה ולא יחזרו לטומאה ישנה לאחר שירתכם ויתקנם, אין
לך אדם שימתין להזאת שלישי ושביעי ממי חטאת, ונמצאת תורת
מי חטאת משתכחת.
שואלת הגמרא: הניחא למאן דאמר – מובן הדבר לרבן שמעון בן
גמליאל הסובר (כלים פ"א מ"א) שלא לכל הטומאות אמרו שטומאתן
הישנה חוזרת, אלא לטומאת המת בלבד אמרו כן, שפיר – מיושב
היטב, שכיון שמשום גדר מי חטאת גזרו זאת, ממילא אינו שייך
רק בטומאת מת הצריכה הזאת מי חטאת. אלא למאן דאמר –
לתנא קמא הסובר שלכל הטומאות אמרו שטומאתן הישנה חוזרת,
מאי איכא למימר – אין נבאר את גזירת טומאה ישנה, והלא גזר
מי חטאת לא שייך בהם.
משיבה הגמרא: אמר אביי, נזירה שפא לא יקבנו לצורך טהרתו
בכרי טהרתו – בשיעור הצריך לטהרתו, שהוא כמוציא רימון, כי
יסבור שאף בפחות מכך יטהר. הגמרא מביאה טעם נוסף: רבא
אמר, נזירה שפא יאמרו מבילה בת יומא – קודם שהעריב (שקעה)
השמש, עולה לה – מועלת לטהר מהטומאה לגמרי, שהרואה כלי
טמא זה שמשמששים בו בטהרות בו ביום, ואינו יודע ששברוהו
וחזרו ותיקנדהו, יסבור שהטבילוהו, והועילה טבילתו לטהרו אף
בלא הערב שמש.
שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל בין טעמים של אביי ושל
רבא. משיבה הגמרא: איכא בינייהו – יש הבדל ביניהם, באופן
הרצפיניהו מרצף – ששבר את הכלי לגמרי, שמשום שמה לא יקבנו
בשיעור טהרתו יש לחוש, כי שמה בפעם אחרת לא יקבנו בשיעור
הנצרך לטהרתו, אף משום שמה יאמרו אין צריך הערב שמש אין

הגמרא: ואיך – וגזירה נוספת שגזרו בו ביום, הוא מה ששנינו
 בברייתא, הוצר כרם ענבים לנת – לדורכם ולעשות מהם יין,
 שמאי אומר, הוצר – הוכשרו הענבים לקבל טומאה על ידי
 המשקה היוצא מהם בעת הבציר, הלל אומר, לא הוצר לקבל
 טומאה.
 אמר לו הלל לשמאי, מפני מה רק בענבים אתה מצריך שיהיו
 בוצרין אותם בטהרה – בכלים שהורים, כדי שלא יקבלו טומאה
 מהכלים לאחר שהוכשרו מהמשקה היוצא מהם, ואין אתה מצריך
 בזיתים שיהיו מופקין אותם בטהרה, והלא גם בשעת מסיקת
 הזיתים יוצא משקה שבידו להכשיר. אמר לו שמאי להלל, אם
 תקניני לדמות זיתים לענבים, גזרני טומאה אף על המסיקה של
 זיתים.
 הברייתא מביאה מה היה באותו יום בבית המדרש: באותו היום
 נצחו חרב בבית המדרש, ואמרו, הנכנס לבית המדרש, יכנס, והיוצא
 מהרצה לצאת, אל יצא, לפי שרצו לעמוד למנוח ולהכריע את
 ההלכה, ונפסקה הלכה כשמאי. ואותו היום היה הלל בפה ויושב
 לפני שמאי באחד מן התלמידים, והיה קשה הדבר לישראל ביום
 שנעשה בו הענין, כיון שהלל היה הנשיא, אך היה ענוותן. ונזר
 שמאי והלל להכשיר את הענבים לקבל טומאה על ידי המשקה
 היוצא מהם בשעת הבציר, ולא קבלו מיניהו – אך לא התקבלה
 הגזירה, ואתו תלמידיהו – ובאו תלמידיהם [בית שמאי ובית הלל],
 ונזר על כך, וקבלו מיניהו – והתקבלה הגזירה, וזו היא גזירה
 נוספת שבי"ח דבר.
 הגמרא מבארת מדוע גזרו על כך. שואלת הגמרא: מאי טעמא
 הוכשרו הענבים במשקה היוצא מהם בעת הבציר, אף שהולך
 לאיבוד. משיבה הגמרא: אמר (רבי) זעירי אמר רבי חנינא, גזירה
 שמה יבצרנו ויתנו בקופות טמאות, שבהם גם משקה ההולך
 לאיבוד מכשיר. שואלת הגמרא: הניחא למאן דאמר – מובן הדבר
 לפי רבי מאיר (תוספתא מכשירין פ"ב ה"ב) הסובר שכלי טמא חושב
 משקין – מחשיב משקין שאין בהם להכשיר, שיכשירו, שפיר –
 מובן הגזירה על הבורר לגת שמכשיר. אלא למאן דאמר – לרבי
 יוסי, הסובר שאין כלי טמא חושב משקין שאין ראויין להכשיר,
 מאי איכא למימר – מה יש לומר בזה, מה בכך שיבצור את הכרם
 בקופות טמאות.
 הגמרא חוזרת בה ואומרת טעם אחר: אלא אמר זעירי אמר רבי
 חנינא, גזירה שמה יבצרנו בקופות מופפות – שציפו אותם בזפת
 כדי שהמשקה לא יזוב מהם, שכיון שאין המשקה הולך לאיבוד,
 רוצה הוא ביצאתו, וממילא הוא מכשיר את הענבים לקבל
 טומאה.
 הגמרא מביאה טעם נוסף: רבא אמר, גזירה משום הנושבות –
 אשכולות ענבים הנוגעים ומחוברים זה בזה, וכשבוצר את הכרם
 מפירים בידיים, ובעל כרחו יוצא משקה מהם עליהם, וכיון
 שעושה זאת בידיים, ואי אפשר שלא יצא משקה, נחשב המשקה
 לרצון, ומכשיר את הענבים.
 הגמרא מביאה טעם נוסף: (דאמר) רב נחמן אמר בשם רבא בר
 אבהו, פגמים שאדם חולק לברו ובודק לידע אם הגיעו הענבים
 להיות ראויים לבצירה או לא, ונוטל אשכול ענבים לטחון כדי
 לבדוק אם ראוי לעשות ממנו יין, ומוקף את המשקה היוצא על גבי
 הענבים המחוברים, ובשעת בצירה של כל הכרם עדיין משקה מופף
 ו-רטוב עליהם, וכיון שמשקה זה יצא לרצון, מכשיר את הענבים,
 ומשום כך גזרו על כל בוצר שיוכשרו הענבים לקבל טומאה.
 הגמרא ממשיכה לברר מה עוד נגזר בגזירת י"ח דבר. אומרת
 הגמרא: ואיך – וגזירה נוספת שגזרו בו ביום, אמר

אקפה – אחתוך ואקצר את ימי בני, כלומר, אקברם, שזו הלכה
 מקופחת – מקוצרת ואינה נכונה, ששמוע השומע שנשאלה שאלה
 בבית המדרש על מעשה שהיה, ומה שפסקו עליה, ופעה בהבנת
 הפסק. וכך היה המעשה, האיקר שהיה עובר בשדהו, ופרדעו מונח
 על כתפו, ואיך צדו האת של המרדע על הקבר, ונשאלה שאלה
 האם נטמא בכך האיבר, ופסקו שנטמא. וסבר השומע שנטמא
 טומאת שבעה מצד אהל המת, כי המרדע אהל עליו ועל הקבר,
 ומכך הסיק שכל המטלטלין מביאין את הטומאה משום אהל, גם
 אם אין בהם אלא כעובי המרדע שאין בו טפה. אבל טעה, כי לא
 טמאוהו כלל בטומאת שבעה ומצד אהל המת, כי לכך צריך אהל
 טפה. אלא לפי שמיאן אותו – את המרדע משום כלים המאהילים
 על המת, שכלי המאהיל על המת, אף אם אין בו אלא כל שהוא
 נעשה אב הטומאה וטמא טומאת שבעה, לפיכך האיבר שנגע בו,
 נעשה ראשון לטומאה וטמא טומאת ערב.
 המשנה מביאה אופן שבו ידא קיום לגזירת חכמים: אמר רבי
 עקיבא, אני אתקן ואפרש את האופן שבו יהו דברי חכמים שאמרו
 שעובי המרדע מביא טומאת אהל מדרבנן, קיימים, והוא שגזרו
 שיהו כל המטלטלין מביאין את הטומאה – טומאת אהל מדרבנן
 על האדם שנושא אותו, בעובי המרדע – אם עוביים כעובי המרדע
 שיש בהיקפו טפה. כלומר, רק על אדם שנשא מטלטלין
 המאהילים עליו, גזרו וטמאוהו בטומאת שבעה כטומאת אהל
 המת, ולא באדם הנמצא תחתיהם. שכיון שעל כרחו נזקקו
 לטמא את האדם הנשאה בטומאת ערב מדאורייתא משום נוגע
 בכלי המאהיל על המת, יש לחוש שיטעו ויאמרו שטמאוהו מחמת
 שהכלי האהיל עליו, ויסיקו מכך שכל הנכנס באוהל המת נטמא
 רק טומאת ערב, ועל כן גזרו עליו טומאת שבעה מדרבנן.
 עוד אמר רבי עקיבא: ועל טומאת עקבן מביאים הכלים טומאת
 אהל המת, אף בגלל שהן מדאורייתא, שאין שיעור לכלי המאהיל
 על המת כדי שיטמא בעצמו. ועל שאר אדם וכלים שאינם נוגעים
 בהם, לא גזרו טומאה כלל, ואמנם אם יש בעוביים של המטלטלים
 המאהילים פותח טפה – שיעור טפה, מביאים את הטומאה מן
 התורה על האדם והכלים שתחתיהם.
 הגמרא מבארת את שיעורו של המרדע שמביא טומאה מדרבנן:
 ואמר רבי יואי, ופרדע שאמר חכמים שנטמא את הנושא שבעה
 משום אהל מדרבנן, אין בעקבי טפה, ויש בהיקפו סביב טפה, שאם
 היה בעביו טפה, היה מטמא באוהל מדאורייתא, ונזרו חכמים על
 מרדע שיש בהיקפו טפה, שיטמא טומאת שבעה כטומאת אהל,
 משום שאם לא כן יבואו לטעות ולטמאות בטומאת ערב גם
 כשהיה בעקבי טפה.
 הגמרא מבררת כיצד משלים רבי טרפון את ה"ח דבר. שואלת
 הגמרא: ולרבי טרפון דאמר אקפה את בני שהלכה זו מקופחת, כי
 לדעתו לא גזרו בזה טומאת אהל מדרבנן, נמצא דבצרו להו –
 חסרה גזירה אחת ממנין י"ח דבר. משיבה הגמרא: אמר רב נחמן
 בר יצחק, אף על גנות פותים שיהיו טמאות נדות מעריסות –
 משנולדו, בו פיוס גזרו. ואין להקשות שהרי כבר מנינו גזירה זו
 (לעיל טו) במנין ה"ח דבר, ואם כן אין בה כדי להשלים את הגזירה
 שחסרה לדעת רבי טרפון. משום שיש לומר דבצרו – בגזירת
 שוכח כלים תחת הצינור, סבירא ליה לרבי טרפון דרבי מאיר
 שאמר (בב) שנקבעה הלכה בבית שמאי שהמים פוסלים את
 המקוה, ולדעת רבי מאיר לא הווקעו לעיל להוסיף גזירת בנות
 כותים במנין ה"ח דבר, ולכך לדעת רבי טרפון שלא גזר טומאת
 אהל מדרבנן, ניתן להוסיף גזירת בנות כותים.
 הגמרא ממשיכה לברר מה עוד נגזר בגזירת י"ח דבר. אומרת

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

אָפּה אַתּ בְּנֵי. מִצֵּעַר הָיָה עַל תּוֹרַה הַמְשַׁכְּחָתָה, וּמִקְלָל אֶת עַצְמוֹ: אָפּה. אָקֶבֶר. לִשׁוֹן חִיתוּךְ וְקִיצוֹר: שְׁשֻׁמֶעַ הַשְׁמוּעָה. כְּשֶׁנִּשְׁאַלְהָ הַשְּׂאֵלָה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְשִׁמְעוּ שְׁטִמָּאוֹהוּ, וְטָעָה וְלֹא יָדָע מִשּׁוֹם מַה טִּמְאוּהוּ. הֵם טִמְאוּ אֶת הַמִּרְדֵּעַ מִשּׁוֹם כָּלִים הַמְּאֵהִילִים עַל הַמָּוֶה, שֶׁהִבְלִי עַצְמוֹ הַמְּאֵהִיל – טִמָּא בְּכָל שָׂהוּ. דָּלָא קִיעִין פּוֹתַח טַפַּח אֵלָא לְשׁוּחִי

אָפּה אַתּ בְּנֵי שׂוֹז הַלֵּכָה מְקוֹפַחְתָּה, שְׁשֻׁמֶעַ הַשְׁמוּעָה וְטָעָה: הַאִיבָר עוֹבֵר וּמִרְדֵּעוֹ עַל כְּתָפוֹ, וְאִיהֶל צִדּוֹ אַחַת עַל הַקֶּבֶר – טִימְאוֹ אוֹתוֹ מִשּׁוֹם כָּלִים הַמְּאֵהִילִים עַל הַמָּוֶה. א"ר עֲקִיבָא: אֲנִי אֶתְקֵן שִׁיְהוּ דְּכָבִי חֲכָמִים קְיָיִמִים; שִׁיְהוּ כָּל הַמְּטַלְטְלִים מִבֵּיאִין אֶת הַטּוֹמְאָה עַל הָאָדָם שְׁנוֹשֵׂא אוֹתוֹ בְּעוֹבֵי הַמִּרְדֵּעַ, וְעַל עַצְמוֹ – בְּכָל שָׂהוּ, וְעַל שְׂאָר אֲדָרִים וְכָלִים – בְּפִתּוּחַ טַפַּח. וְא"ר יִצְחָק: וּמִרְדֵּעַ שְׂאִמְרוֹ אִין בְּעִבְיָו טַפַּח וְיֵשׁ בְּהִיקְפוֹ טַפַּח, וְגִזְרוּ עַל הִיקְפוֹ מִשּׁוֹם עִבּוֹ. וְל"ר טַרְפוֹן, דְּאָמַר "אָקֶבֶר אַתּ בְּנֵי שֶׁהִלְכָה זֹו מְקוֹפַחְתָּה" בְּצִירוֹ לְהוֹ! – א"ר נַחֲמָן בַּר יִצְחָק: אֵף גְּנוּת בּוֹתִים נִדּוֹת מְעִרִיטָן בּוֹ בֵּינֵם גְּזֹרִי. וּבִאֲדִיד – ס"ל כ'ר' מֵאִיר. וְאִידִיד הַבּוֹצֵר לְגַת, שְׂמָאֵי אוֹמְרִי: הוֹכְשֵׁר, הִלֵּל אוֹמְרִי: לֹא הוֹכְשֵׁר. א"ל הִלֵּל לְשִׁמְעוֹ: מִפְּנֵי מַה בּוֹצֵרִין בְּמַהֲרָה, וְאִין מוֹסְקִין בְּמַהֲרָה? – א"ל: אִם תְּקַנְיִטִי – גְּזֹרִי טוֹמְאָה אֵף עַל הַמְּסִיקָה. נַעֲצוּ חֶרֶב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אָמְרוּ: הַנִּכְנָם יִכְנֹם וְהַיּוֹצֵא אֶל יָצֵא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הִלֵּל כְּפֹה וְיֹושֵׁב לִפְנֵי שְׂמָאֵי כְּאֶדָּר מִן הַמְּלִמְדִים, וְהָיָה קָשָׁה לְיִשְׂרָאֵל בֵּינֵם שְׁנַעֲשֶׂה בּוֹ הַעֲגֵל. וְגִזְרוּ שְׂמָאֵי וְהִלֵּל – וְלֹא קִבְּלוּ מִיַּנְיָהוּ, וְאֵתוּ תַלְמִידֵיהֶו גְּזֹר וְקִבְּלוּ מִיַּנְיָהוּ. מ"ט? – אָמַר (ר') זְעִירִי אָמַר ר' חֲנִינָא: גְּזִירָה שְׂמָא יִבְצְרוּ בְּקוֹפֹת טִמְאוֹת. הִנִּיחָא לְמ"ד "כָּלִי טִמָּא חוֹשֵׁב מִשְׁקִין" – שְׁפִיר, אֵלָא לְמ"ד "אִין כָּלִי טִמָּא חוֹשֵׁב מִשְׁקִין" – מֵאִי אִיכָּא לְמִימָר? – אֵלָא אָמַר זְעִירִי אָמַר ר' חֲנִינָא: גְּזִירָה שְׂמָא יִבְצְרוּ בְּקוֹפֹת מְזוּפּוֹפּוֹת. רַבָּא אָמַר: גְּזִירָה מִשּׁוֹם הַנְּשֻׁכּוֹת. (דְּאָמַר) רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהִי: פְּעָמִים שְׂאָדָם הוֹלֵךְ לְכַרְמוֹ לִידַע אִם הִגִּיעוּ עֲנָבִים לְבִצְרָהּ אוֹ לֹא, וְנוֹטֵל אֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים לְסוּחֲטוֹ, וּמְזַלְף עַל גְּבִי עֲנָבִים. וּבִשְׁעַת בִּצְרָהּ עֲדִין מִשְׁקָה טוֹפֵחַ עֲלֵיהֶם. וְאִידִיד? אָמַר טַבִּי

בְּהֵיחָא מִשְׁקָה דְּנָפִיק וְקָאִיל לְאִיבֵר: בְּקוֹפֹת טִמְאוֹת. דְּאֶתְנָא טוֹמְאָה הִבְלִי, וּמְחַשְׁבָּה לִיה לְמִשְׁקָה לְהַכְשִׁיר, הוֹאִיל וְטוֹמְאָתוֹ וְהַכְשִׁירוֹ כְּאַחַת: הִנִּיחָא לְמֵאֵן דְּאָמַר. לֹא יִדְעָא דִּיקָא: חוֹשֵׁב מִשְׁקָה. לְהַכְשִׁיר אוֹכֵל שְׁבוּתוֹ, וְאֵף עַל גִּב דָּלָא אֲחֻשְׁבִּיהָ הוּא: מְזוּפּוֹפּוֹת. כִּיּוֹן דָּלָא אִוִּיל לְאִיבֵר – נִיחָא לִיה לִיצִיאָתוֹ: הַנְּשֻׁכּוֹת. אֲשֻׁכּוֹלוֹת הַנְּשֻׁכּוֹת זֹו אֵת זֹו, וְכִשְׁבָּא לְהַפְרִיךְ – נִסְחָט הַמִּשְׁקָה עֲלֵיהֶן, וְכִיּוֹן דְּעֵבֶר בְּדִים לֹא אֶפְשֵׁר בְּלֹא חֲסִיקָה – מִכְּשֵׁר:

טַבִּי

פִּי: הֲרִבֵּן לְבָדוֹ נִגַּע בָּהּ כִּכּוֹר שֶׁל תְּרוּמָה – טָהוֹר. מִשְׁמַע: דְּמִלְמַד חֲשׁוֹב פְּשׁוּטִי כָּלִי עֵץ, לִכְךָ טָהוֹר כִּכּוֹר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּגַּע בְּמִלְמַד, שֶׁהִמְלִיכוֹ לֹא קִיבֵל טוֹמָא מִן הָהָרֵב, וּמִלְמַד מִסְתַּמָּה הֵכָל אַחֲדוֹ – וְאִתִּי: דְּאִיכָּא לְאוּקְמִי בְּהִיגִי שְׂא"י לְהוֹצִיא הָהָרֵב אֲכִ"כִּי יִשְׁבֵּר בֵּית קְבוּלָּה, וְלִכְךָ לֹא חֲשִׁיב תוֹ בֵּית קְבוּלָּה: טוֹמָא אֵף עַל הַמְּסִיקָה – פִּי הָרִיר פּוֹרֵת: דְּלִבָּה לֹא גִזְרוּ עַל הַמְּסִיקָה – דְּגִזְרָה שְׂמָא יִבְצְרוּ בְּקוֹפֹת מְזוּפּוֹפּוֹת לֹא שִׁיךְ בְּדִיתִים, דְּמוֹחַל הוֹצִיא מֵהֶם לֹא חֲשִׁיב מִשְׁקָה. וְהָא דִּתְנֵן בְּמִסְכֵּי (פ"ו מ"ה) מוֹחֵל הַשְּׂמֵן – כְּשֶׁמֶן י"ל: דִּהִינֵן בְּמוֹחֵל הוֹצִיא לְאַחַר אֲצִיעָה, לְאַחַר שְׁעִמְדוֹ בְּכוּמָר ב' מִיָּם א ג', וְאִתִּיא כ'ר' יַעֲקֹב דְּרִישׁ "חֲבִית" (לִקְמָן קְמוֹד). אֲבָל מוֹחֵל הוֹצִיא ע"י מִסְכָּה – אִפִּי רַבִּי יַעֲקֹב מוֹחֵל טָהוֹר. וְכִן גִּזְרָה דְּנִשְׁכּוֹת. וּפְעָמִים שְׂאָדָם יוֹצֵא לְכַרְמוֹ לִידַע אִם הִגִּיעוּ עֲנָבִים לְבָצוֹר – נִמִּי לֹא שִׁיךְ בָּהּ. וְהִשְׁתָּא אִתִּי שְׁפִיר דְּתַנִּיא לְקָמֵן בְּרִישׁ "חֲבִית" (דף קמ"ה וּשְׁס') הַמְּפַעֵץ בְּדִיתִים. לִידַע אִם הִגִּיעוּ וְיִתִּי לְמִסְכָּא אִם לֹא – לֹא הוֹכְשֵׁר. הַנִּיחָא לְמִיד כָּלִי טִמָּא חוֹשֵׁב מִשְׁקָה – (וּבְתוֹסְפָתָא) דְּמִכְשִׁירִין (פ"ד מ"ה) גְּבִי עֵרִיבָה שִׁירֵד דִּלְךָ לְתוֹכָהּ, בִּישׁ אוֹמַר: הִיר הוֹ בְּכִי יוֹתָן כ'ר' – בִּירָא – בְּטָהוֹרָה, אֲבָל בְּטָמְאָה הֵכָל מוֹדִים הִיר הוֹ בְּכִי יוֹתָן, דְּבִיר רַבִּי מֵאִיר. ר' יוֹסִי אוֹמַר: אַחַת טִמְאָה וְאַחַת טָהוֹרָה, בִּישׁ אוֹמְרִים: בְּכִי יוֹתָן, וְבִית הִלֵּל אוֹמְרִים: אִינוּ בְּכִי יוֹתָן:

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף יז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

ביון דאפשר למיעבד כשמואל מהמיני – הקשה ריב"א: תרומת מעשר דלא אפשר
לדו למיעבד כשמואל, ליגורו – ותיריך ר"י: דמ"מ אמת הוא שגורו אף על גידולי
תרומה גדולה, ורוצה לפרש טעם בכולן. ומהר"ם אמר: דתרומת מעשר מהמיני הלויים,
דאין נותנין מעשר אלא לתבירים. וריב"א תיך: דאותן שהיו חשודים לא היו מפרישין
כלל, כדאמ' בסוטה. וחסדים שהיו מפרישים

מהמיני ותוס' ישנים:

דילמא משחי ליה גביה ואתי' ביה לידו
תקלה פ"ה בקונטרס: ולכך גזרו.
דאפי' יורענה – דהוי טמאה. וקשה לר"י:
דאמר בהדיא בפרק "כל שעה" (פסחים דף לז.
ושם: שתילי תרומה טמאה – טהורים מלטמא.
ואסורין מלאכול. פי': לורים, כדמפרש התם.
אלמא: לכתנים שרי – וי"ל: כיון דאין נאכלין
לורים, משום ריח פורתא שמטהרין – לא משחי
גביה. והא דחכא חיישינן לחקלה, ובספ"ק
דפסחים (דף כ) אמרי ב"ה: תעשה זילוף
איכא למימר: דחכא מדור ב"ה, דפעמים שצריך
להשקות שנה שלמה עד זמן זריעה: **על**
פתן ושמן משום יין – הקשה ריב"א: מ"ש
התנאים דאין כיון לראיה, כדאמ' בפ"ה ונאשן;
ותריך: מפני שהיין משמח אלהים וטובין.
דהוי רגילין לנסכס אפי' שלא בפני גוי. והואיל
והוצרכו לאסור משום בנותיהם – נתנו בו
חכמים דין וחומר יין נסך ממש. כיון דפעמים
הוי מנסכין אותו אפי' שלא בפני גוי:

הניחא לר' מאיר אלא לרבי יוסי שבסרי
היין – ה"מ נמי למה: אלא לר'
טרפן מאי איכא למימ' רש"י חשיב "אין
פולין" ראיין קורין" בתרתי. וכן משמע, מדקתני
בברייתא "אלו מן ההלכות" ולא קתני בברייתא
אלא נתנו תרתי. והא דלא חשיב "מבחין"
בין בגדו לבגדי אשתו" ו"שמש הבורק כוסות
וקערות לאור הנר" – הן נפקו מכלל הני תרות,
שזן עיקר. מיהו, קשה: דלא מני רש"י הך ד"לא
יאכל חוב עם חובה" דודאי מ"ח דבר הוה,
דקתני לה במתניתין בהדיא ולפי זה: אוכל
ראשון ואוכל שני – חדא חשיב לה. א"נ: הבא
ראשון ורובו במים שאובין, וטהור שנפלו בו
– חשיב חדא, משום דאי לא הא לא קיימא
הא. כי דהכי דפתן ושמן ויין ובנותיהן חשיב
גזירה אחת והוא ד"לא יאכל זב פרוש עם
זב עם הארץ", דקתני עלה בתוספתא "אלו מן
ההלכות" – איכא למימר דהוי בכלל "לא יאכל
חוב עם חובה": **ועל** בנותיהם משום דבר

אחר – ואם תאמר: הניחא למיד' דמפרש בפרק ב' דמסכתא ע"ז (דף לה) דעל בנותיהם גזרו יחוד – דשייך למיגור משום גוי, אלא למיד' דעל בנותיהם גזרו נדות מה שייך דך גזירה
לגוי: וי"ל: דע"ז שגורו עליהם נדות, יפרשו ממנוג ולא יטעו בהם כ"כ: אונין – פי' בקונ': נותנים בתנור ומתלבן. וכן משמע בפ"ה (דף כו) דאמר: האנוני של פשתן משיתלבנו:
אין פורסין מצודות כו' אע"ז דבשבת נמי, אם פירש מצודה אינו חייב חטאת, שאינו יודע אם יצוד אם לאו. מ"מ גזרו לפרוש מצודה, דפעמים אתי לידו חיוב חטאת. כגון

שבשעת פריסתו ילכוד. ודחי קתני בתוספתא: הפורס מצודה לבהמה או לשון ונכנס לתוכה חייב:
אלא בכדי שיצודו – וא"ת: מנא ידע מתי יבא החיה? – וי"ל, דבירושלמי מוקי לה בפרוש בחורשין, דמצוין שם חיותא. ומיירי בענין זה שלא יוכל ללכוד במצודה אלא
א' או ב', דהא מה מועיל שיצודו מבעוד יום אם יוכל לצוד גם משחשכה: **אין** מוכרין לגוי – אף על גב דאי עביד להו בשבת לא מייחייב חטאת. מ"מ, מאור
שהגוי מתמר או עושה בשבת בידיים דבר שישראל אסור מן התורה גזרו רבנן עם חשכה, כדפריש בקונטרס, משום דמיחלף בשלוחו. אבל בהך דברים דרישא, שאינו
עושה בשבת אסור בידיים – לא גזרו, אי לא דמייחייב חטאת. והיינו טעמא דאין נותנין עורות לעבדן: **אין** נותנין עורות לעבדן וב"ה מתירין – מכאן היה נראה לר"ת
להתיר על ידי דהכי דפתן ושמן ויין ובנותיהן חשיב גזירה אחת והוא ד"לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ", דקתני עלה בתוספתא "אלו מן
ההלכות" – איכא למימר דהוי בכלל "לא יאכל חוב עם חובה": **ועל** בנותיהם משום דבר
אחר – ואם תאמר: הניחא למיד' דמפרש בפרק ב' דמסכתא ע"ז (דף לה) דעל בנותיהם גזרו יחוד – דשייך למיגור משום גוי, אלא למיד' דעל בנותיהם גזרו נדות מה שייך דך גזירה
לגוי: וי"ל: דע"ז שגורו עליהם נדות, יפרשו ממנוג ולא יטעו בהם כ"כ: אונין – פי' בקונ': נותנים בתנור ומתלבן. וכן משמע בפ"ה (דף כו) דאמר: האנוני של פשתן משיתלבנו:
אין פורסין מצודות כו' אע"ז דבשבת נמי, אם פירש מצודה אינו חייב חטאת, שאינו יודע אם יצוד אם לאו. מ"מ גזרו לפרוש מצודה, דפעמים אתי לידו חיוב חטאת. כגון

שם האיש: **רישבא**. פורס נשכין לצוד חיה ועוף: גידולי תרומה. אם ורעה,
ואפי' דבר שזרעו קלה, כגון תבואה וקטנית: תרומה טהורה פיר' ישראל. ועינו
צרה ליתנה לכהן, וזרעה לבטלה מתורת תרומה: אי דחשידי' להכי **אפרושי נמי**
לא ליפרשו. אלא חטה אחת מן הכרי, כדשמואל. ומדאפרש – ש"מ לא חשידי:
משום תרומה טמאה פיר' כהן. שאסורה
באכילה, ובא לזרעה. וגזר שתהא בשמה
הראשון, ודרי היא תרומה טמאה. דחיישינן
דילמא משחי לה עד זמן זריעה, ואתי
למיכל בטומאתה: נותן כיסו לזכרי. ולא
ישלשלנו פחות פחות מ' אמות: סנוותאה.
שם מקום: ובנותיהן. במס' ע"ז פרכינן:
בנותיהן – דאורייתא גביהו בולין מ"ח
דברים הן. והא כפולדו חדא היא. דגזרו על
פיתן משום שממן ועל שממן כו' כדלקמן:
הניחא לר"ם. דמנו להו להא דמניח בלים
תחת הצניור – הווי להו י"ח ט' דפסלי
תרומה. ואין קורין ואין פולין – הא תדסר,
פשו להו ז' צניור, ומרדע, ובנותו, כותים,
ובוצר, וגידולי תרומה, ונותן כיסו, ופיתן
ושמן – חדא: **איכא הא**. דמסין רב יצחק
אדאבמי, על דבר אתר שממן כו' כדלקמן:
בנותיהן משום ד"א. ע"ז. ועוד גזרו על ד"א
שלא החזיר כאן: ששפמא בויבה. ואפילו
אינו זב: אוכלין וכלים ששפמא בששקין
חדא חשיב להו: **מתני'** ספינין. לצבע:
פרשינין. למאכל בחמה. בינא בלע"ז: וב"ה
מתירין. משנתן את הפנים מבעוד יום: אונין.
ארישב"א, וזון אגודות של פשתן מנופץ,
ונותנין אותו בקדרה לתנור ומתלבן:
שיתבילו. שיתחממו: העין. הצבע. שיקלוט
מבעוד יום: מתירין. לתתה מבעורי, והיא
קולטת כל הלילה: ולא טוענין עמו. על
החמור. ולא מנביהין עליו. משאוי על
כתיופו. דנראה כמסייעו לחוליק בשבת: **אלא**
כדי שיעצ' למקום קרוב. כלומר: שיהא
המקום קרוב. שיוליכנו שם מבעורי:

עם

שיקלוט העין, וב"ה מתירין, ב"ש אומרים: אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים **אלא כדי**
שיצודו מבעוד יום, וב"ה מתירין, ב"ש אומרים: אין מוכרין לגוי, ואין טוענין עמו, ואין
מנביהין עליו **אלא כדי שיעצ' למקום קרוב, ובית הלל מתירין, ב"ש אומרים: אין נותנין**
עורות לעבדן, ולא פלים לכובם גוי **אלא כדי שיעשו מבעוד יום, ובכולן בית הלל מתירין עם**
השמש

השמן, ושבו גזרו גם על הפת משום שמן.
הגמרא מתקנת את דברי רבי יצחק: אלא כך צריך לומר בדברי רבי יצחק, גזרו על פתן ועל שמן משום שחששו שיבוא לשתות את סתם יין, ועל סתם יין גזרו משום שחששו שיבוא להתייחד עם גנותיהן, ועל גנותיהן גזרו שלא יתייחד עמהן משום שחששו שיתרצה לה לעבוד דבר אחר (עבודה זרה) כדי שתשמע לו, וכל זה גזירה אחת במנף הי"ח דבר, שעיקרה שלא יעבוד עבודה זרה. ועוד גזרו על דבר אחר שלא הוזכר כאן, משום דבר אחר. מבררת הגמרא: מאי – מהו הדבר אחר שגזרו עליו. משיבה הגמרא: אמר רב נתן בר יצחק, גזרו על תינוק נכרי שמתמא בויכה – כאילו הוא זב, אפילו אם אינו זב, כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלן, ויכשל במשכב, בזו, וזו הגזירה הי"ח לפי רבי יוסי. מקשה הגמרא: אי הכי – אם גזירה זו גזרו בו ביום, נמצא שלרבי מאיר נמי תשמיש הוין – יש כאן תשע עשרה גזירות. מתרצת הגמרא: גזירת אוכלין שנטמאו במשקין וגזירת כלים שנטמאו במשקין, בחדא חשיב להו – הוא מחשיבן לגזירה אחת.

משנה

המשנה עוסקת במלאכות שמתחיל אותן בערב שבת ונגמרות ממליחן בשבת: בית שמאי אומרים, אין שורין בערב שבת במים דיו – סממנים שעושים מהם דיו לכתובה, וכן סמנים שועשים מהם צבע, וכן פרישין – מין קטנית העומדת למאכל בהמה אחר שתשרה במים, אלא אם יש די זמן בכדי שישורו ויתרכבו מבעוד יום – קודם כניסת השבת. ובית הלל מתיירין אף אם לא יספיקו להתרכב מבעוד יום. מלאכות נוספות שנחלקו בהן מאותו טעם: בית שמאי אומרים, אין נוהגין אונין של פשתן – אגודות של פשתן סרוק לתוך קדירה שבתוך התנור, כדי שיתלבנו, אלא אם יש די זמן בכדי שיתבילו (ו-שיתחממו) מבעוד יום. וכן לא יתן את התאמר ליורה (סיר גדול) שיש בה צבע, כדי לצובעו בה, אלא אם יש די זמן בכדי שיקלוט העין – שיתפס הצבע בצמר מבעוד יום. ובית הלל מתיירין. בית שמאי אומרים, אין שורסין בערב שבת מצודות – רשתות לצוד בהן תיה ועופות ודגים, אלא אם יש די זמן בכדי שיעודו בהן מבעוד יום. ובית הלל מתיירין. מחלוקות בענין מסירת מלאכה לנכרי בערב שבת: בית שמאי אומרים, אין מוכרין לנכרי שום חפץ בערב שבת, וכן אין מוענין עמו על החמור. ואין מנדיה משא עקלי – על כתיפו של הנכרי, אלא אם מעת שמכר לו או טען חמורו או הגביה משאו יש זמן בכדי שייגיע הנכרי למקום קרוב, כלומר שיהיה המקום שהוא הולך לשם קרוב ויוכל להגיע אליו מבעוד יום. ובית הלל מתיירין. בית שמאי אומרים, אין נוהגין בערב שבת עזירות לעקבן – מעבד עורות, ולא כלים (ובגדים) לבובס, אם העבדן או הכובס הוא נכרי, אלא אם מעת נתנית העורות והבגדים יש זמן בכדי שיעשו מלאכתם מבעוד יום. ואף בזה בית הלל מתיירין. מוסיפה המשנה: ובבובס – בכל המלאכות השניות במשנה, בית הלל מתיירין עם

אמר רבי ירמיה אמר שמואל, אף מה ששנינו (תרומו פ"ט מ"ד) שגידוליה תרומה – אם זרע תרומה וצמח ממנה גידולים, דינם כתרומה, אפילו בדבר שזרעו כלה, בו פיוס של גזירת י"ח דבר גזרו. הגמרא מבררת את טעם הגזירה. שואלת הגמרא: מאי טעמא גזרו על כך. משיבה הגמרא: אמר רבי הנינא, גזירה משום תרומה מהורה הנמצאת ביד ישראל שהפרישה, ועינו צרה מלינתה לכהן, וזרעה כדי לבטלה מתורת תרומה, וליהנות מגידוליה. ומכיון שגזרו שגידוליה יהיו תרומה, לא יועילו מעשיו. הגמרא דוחה טעם זה. מקשה הגמרא: אמר רבא, אי דחשידי להכי – אם היו חשודים לעכב תרומה משום שענים צרה מלינתם לכהן, אפרושי נמי לא ליפרשו – לא היו מפרישים אלא חטה אחת. (אלא אמר רבא וישראל) ומכיון דאפרושי למעבד – ומכך שיכולים להפריש חטה אחת, ברשמואל שאמר שאין לתרומה שיעור מהתורה, ואף חטה אחת פוטרת את הכרי, ולא קעביד – ולא עשו כך, אלא הפרישו כשיעור שקבעו חכמים, תימוני מהימני – בודאי נאמנים הם ואינם חשודים לעכב את התרומה בידם, וממילא אין סיבה לגזור על כך. הגמרא מבארת טעם אחר. אומרת הגמרא: אלא הגזירה על כל התרומות שיאסרו גידוליהן, היא משום תרומה ממה הנמצאת כבר ביד כהן שאסורה באכילה, ובה יש לחוש דילמא משתי לה גזירה – שמא שיהא אותה הכהן אצלו עד זמן הזריעה כדי לוורעה ולאכול את גידוליה, ואתי – ובזמן השחייה יבא לידו תכלה ויאכלנה, לכך גזרו על הגידולים שיהא עליהם שמם הראשון, ואם זרע תרומה טמאה, יהיו גידוליה אסורים באכילה גם לכהנים כדין תרומה טמאה, שמשום כך לא יבא להשהותה, כיון שלא יועילו מעשיו. הגמרא ממשיכה לברר מה עוד נגזר בגזירת י"ח דבר. אומרת הגמרא: ואידך – וגזירה נוספת שגזרו בו ביום, היא מה שאמר רבי יוחנן בר אמי משמיה דעולא, אף מי שחששו לו בדרך בערב שבת, וקידש עליו היום, וכיס של מעות בידו, שנותן פיוס לנכרי ולא יטלטלו פחות פחות מארבע אמות, בו פיוס גזרו. הגמרא ממשיכה לברר מה עוד נגזר בגזירת י"ח דבר. אומרת הגמרא: ואידך – וגזירה נוספת שגזרו בו ביום, היא מה שאמר רבא אמר אבימי סנוותא – ממקום ששמו סנוות, שהאיסור לאכול פתן ושמן ויין של גוים, והאיסור להתייחד עם גנותיהן של גוים, בולן משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום הן. הגמרא מבררת האם כבר הגענו לסך י"ח גזירות. שואלת הגמרא: הניחא – מובן הדבר לרבי מאיר הסובר (לעיל טו) שגם גזירת שוכב כלים תחת הצינור, נגזרה בו ביום, שלדבריו יש לנו י"ח גזירות. אלא לרבי יוסי (סו) שאינו מונה את השוכב כלים במנף י"ח דבר, שפכרי הוין – הרי רק שבע עשרה גזירות הן. משיבה הגמרא: איבא הא – יש את זה דבר אהא בר אדא הוסיף על דברי אבימי, דאמר רב אהא בר אדא אמר רבי יצחק, גזרו איסור על אכילת פתן של גוים, משום שחששו שיבוא לשתות את שמן, ועל שמן גזרו איסור, משום שחששו שיבוא לשתות את סתם יין של גוים. הגמרא מפסיקה ושואלת: האם גזרו על פתן משום שמן, וכי מאי אולמיה – מה היא חומרתו דשמן יותר מפת, שגזרו תחילה רק על

המשך מעמוד ג

השלישי "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו..
כמצוות רצונך"⁵⁹, בקרוב ממש.

(משיחת י"ג ניסן תשכ"ו)

1 האפשרות לעבודת הקרבנות, ועד לידי עבודת
2 הקרבנות בשיא שלימותה, כפי שתהיה בבית המקדש

עפר אלא שאחד מהם קרא לו 'אפר', אבל לגבי אפר ממש יתכן
שמודה רבי יוסי לרבי שנתנית מים עליו נחשבת כלישה מפני
שאינו בר גיבול. ומשנתנו כדברי הכל.
הגמרא מביאה ברייתא בענין מלאכות נוספות שמתחיל אותן
בערב שבת ונגמרות מאלוהין בשבת: **הָנוּ רַבְּנָן, פּוֹתְקִין מֵיָם –**
פּוֹתְחִים אֶת הַמַּיִם, כְּלוֹמַר עוֹשִׂים חֲרִיץ צַר לְהֵאֵיב אֶת הַמַּיִם
מִשְׁפַּת הַמַּעֲיָן לְיָנִיחַ בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם הַשִּׁיבָה – קודם שקיעת החמה,
והינה מתמלאת והולכת כל היום כולו. – וכן מניחין מוֹנֶמֶר – לבונה
ומיני בשמים על גבי גזלים תחת תחת הכלים – והבגדים כדי שיתבשמו
(עַרְב שַׁבָּת), והבגדים מתגמריין והולכין – ממשיכים להתבשם מן
המוגמר כל היום כולו. – וכן מניחין נְפִירִית על גזלים תחת הכלים –
כלי כסף, כדי שהעשן ישחיר ויבליט את קווי הציורים החריטים
עליהם (בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם הַשִּׁיבָה), והם מתגמריין והולכין – ממשיכים
להתעשן מן הגופרית כל השבת כולה. ומניחין קילור – תחבושת
לרפואת העין על גב העין, וכן איספגלית – רטייה על גבי מכה (עַרְב
שַׁבָּת עִם הַשִּׁיבָה), ומתרפאות והולכת כל היום כולו. אבל אין נותנין
בערב שבת חֲסִין לתוך הריחים של מים – שפעולתן נעשית בכח
המים, אף שהן טוחנות מאלוהין, אלא בכדי שיתחמו החטים מן העוד
יום.
מבררת הגמרא: **מָאִי מַעְמָא נַאסְרָה נְתִינָה חִטִּים לְתוֹךְ הַרִיחִים**
יותר משאר המלאכות שבברייתא. משיבה הגמרא: **אֲמַר רַבְּה,**
מִפְּנֵי שְׁפֻעוֹת הַרִיחִים מְשַׁמְּעִית קוֹל, וְנִשְׁמַע הַדֶּבֶר שֶׁנַּעֲשִׂית כֵּאֵן
מִלֵּאכָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא זְלוֹל כְּבֹדוֹ הַשַּׁבָּת.
מקשה הגמרא: **אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְרַבָּה, וְלִמָּא מַר שְׁהַאיסור**
בְּבִרְיָתָא הוּא מְשׁוּם דִּין שְׁבִיתָת כְּלָיָם – שחייב אדם להשבית את
כליו שלא יעשו מלאכה בשבת. שהוא איסור דאורייתא, דתניא
לגבי חיוב השביתה בשבת שנאמר בו (שמות כג יב–יג) 'וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
תִּשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וְגו' וְכָל אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תַּשְׁמְרוּ' וגו',
שלשון הכתוב 'וְכָל' וגו' וכלה לרבות שְׁבִיתָת כְּלָיָם.
ולפיכך מבאר רב יוסף את טעם הברייתא שלא כדברי רב: **אֲמַר**
רַב יוֹסֵף, הַטַּעַם שֶׁאִסְרָה הַבְּרִייתָא לְתַת חִטִּים לְתוֹךְ רִיחִים
שֶׁל מֵיִם בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מְשׁוּם דִּין שְׁבִיתָת כְּלָיָם.
שואלת הגמרא: **וְהִשְׁתָּא דִּאֲמַרְתָּ –** ועכשיו שאמר רב יוסף שלבית
הלל את איתתו שְׁבִיתָת כְּלָיָם מִדְּאִוְרִייתָא, שהרי ברייתא זו שהחמירה
בריחים של מים משום שביתת כלים היא לכאורה כדברי בית
הלל, משום שהתירה כמה מלאכות שנגמרות בשבת מאלוהין
כדעת בית הלל במשנתנו, אם כן נְפִירִית ומוֹנֶמֶר שהתירה
הברייתא, **מָאִי מַעְמָא שָׁרוּ –** מאי טעם התירום בית הלל, הרי
הדרך היא לתת את הגופרית והמוגמר בתוך כלי, ונמצא הכלי
עושה מלאכה בשבת. מתרצת הגמרא: **מְשׁוּם דְּלֹא קַעְבִּיד מַעְשָׂה –**
שאין הכלי עושה שום פעולה, אלא הוא מונח על הארץ והגופרית
והמוגמר מונחים בתוכו ועושים את פעולתם מבלי עזרתו. מה
שאין כן ריחים של מים, שעושים מעשה בטחינתם ועובר בזה על
שביתת כליו.
מוסיפה הגמרא ושואלת: **אֲוִינָן שְׁל פִּשְׁתָּן שֶׁהִתִּירוּ בֵּית הַלֵּל**
בְּמִשְׁנַתְנוּ לִיתָן לְתַנּוֹר מִבְּעוֹד יוֹם, מָאִי מַעְמָא שָׁרוּ, הֲרֵי הַתַּנּוֹר
עוֹשֶׂה מִלֵּאכָת לִבּוֹן בַּשַּׁבָּת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מְשׁוּם דְּלֹא עָבִיד
מַעְשָׂה וּמִינֵה נִיחָא – מפני שהתנור אינו עושה שום פעולה, אלא
הוא מונח על הארץ, והאש שבתוכו היא העושה את פעולת
הליבון.
שואלת הגמרא: **מִצְוַת תָּהָ וְעוֹף וְדָגִים שֶׁהִתִּירוּ בֵּית הַלֵּל**
בְּמִשְׁנַתְנוּ לְפָרוֹס מִבְּעוֹד יוֹם, דְּקָא עָבִיד מַעְשָׂה – שעושה פעולת
צידה בשבת, כגון מלכודת של עופות שהחבל נקשר ולוכד את
העוף, וכן מלכודת של חיות שכאשר החיה דורכת עליה נסגרת
המלכודת במהירות ותופסת את רגלה, **מָאִי מַעְמָא שָׁרוּ, מִתְרַצָּת**
הַגְּמָרָא: הָתָם נִמְי אֵין מְדוֹבֵר בְּכָל מִצְוָה אֲלָא כְּגוֹן פְּלָחִי – בחכות
של דייגים, שהדג בולע את הקרס של החכה ותתפס בה מעצמו.
וכן בקוקרי – מלכודות דגים העשויות כעין סל של קנים עם פתח
רחב מצד אחד ופתח צר מצד שני, שהדג נכנס בפתח הרחב

הַשֶּׁמֶשׁ – אם עושה כן בעוד החמה זורחת.
מוסיפה המשנה: **אֲמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, נֹתְנִין הָיוּ בֵּית אֲבָא**
– בֵּית רַבִּן גַּמְלִיאֵל, שְׁהָיוּ נֹתְנִין כְּלִי לֶבָן – בגדי פשתן לְבוֹשֶׁם נְכָרִי
שֶׁלֹּשָׁה יָמִים קוֹדֶם לַשַּׁבָּת, כִּיּוֹן שֶׁקֶשָׁה לְנֻקְתָּם וְצָרִיךְ לְכַבֵּסָם בַּמָּשָׁךְ
שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְאִם יִתְּנוּם לֹו פָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים לִפְנֵי הַשַּׁבָּת
יִכְבְּסוּם גַּם בַּשַּׁבָּת. וְאִף שְׁבִית רַבִּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ מִבֵּית הַלֵּל, הַחֲמִירוּ
לְעִצְמָם בְּעֵנִין זֶה בְּבֵית שְׁמַאי.
מלאכות שלא נחלקו בהן בית שמאי ובית הלל: וְשׁוֹיִן אֱלוֹ וְאֵלוֹ –
בית שמאי ובית הלל, שְׁפּוֹעֵנִין את קוֹרֶת בֵּית הַבַּד – שאחרי ריסוק
הזיתים בבית הבד מותר להניח עליהם קורה כבדה מבעוד יום כדי
שיסחט מהם שמנם בשבת. וכן שטוענים את עֲגוּלֵי הַתָּה – אחר
דריכת הענבים בגת מותר להניח עליהם מבעוד יום חתיכות עצים
עגולות וכבדות כדי שיסחט מהם יינם בשבת.

גמרא

במשנתנו נחלקו בית שמאי ובית הלל לגבי שריית סממנים בערב
שבת, ומשמע ששרייתם בשבת עצמה אסורה גם לפי בית הלל.
הגמרא מבררת היכן מצינו תנא הסובר ששרייה כזו נחשבת
למלאכה גמורה: **מָאֵן תָּנָא –** מיהו התנא הסובר שנתנית המים
לְתוֹךְ הָרִיחַ, אף על פי שלא גיבול בהם את הדיו, זו היא שְׁרִייתָן,
כלומר, שרייה זו נחשבת כלישה של הדיו כיון שהוא מתערב
מאליו במים, והעושה כן עובר משום 'לש' שהוא אב מלאכה
בשבת. משיבה הגמרא: **אֲמַר רַב יוֹסֵף, רַבִּי הָיָא, דְּתַנִּיא, אִם אֲחֵד**
נֹתִין אֶת הַקֶּמֶחַ בַּקֶּעֶרֶה, וְאֲחֵד נֹתִין אֶת הַמַּיִם עַל הַקֶּמֶחַ, הָאֲחֵרֹן
חֵיבִי מְשׁוּם מִלֵּאכָת 'לש', אִף שֶׁלֹּא גִיבֹל אֶת הַקֶּמֶחַ בַּמַּיִם בְּיָדִיו,
דְּבִרִּי רַבִּי. רַבִּי יוֹסִי (קְרִיבִי יְהוּדָה) חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אֵינִי חֵיב עַד שִׁיגְבֹּל
אֶת הַקֶּמֶחַ בַּמַּיִם. וְכֵן יֵשׁ לֹמַר לְגַבִּי נְתִינָה הַמַּיִם עַל סַמְמַנֵּי הַדִּי, שְׁלֹדַעַת
רַבִּי חֵיב עֲלֵיהָ בַּשַּׁבָּת מְשׁוּם לֵשׁ, אֲבָל לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי
פְּטוֹר, כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ מַגְבֵּל בְּיָדִיו אֶת הַדִּי בַּמַּיִם, וּמִשְׁנַתְנוּ כְּדִבְרֵי רַבִּי.
מקשה הגמרא: **אֲמַר לִיה אַבִּי לְרַב יוֹסֵף, וְדִלְמָא עַד כָּאֵן לֹא קָאֲמַר**
רַבִּי יוֹסִי שְׁנִתְנִית הַמַּיִם אֵינָה נַחֲשֶׁבֶת כְּלִישָׁה, אֲלָא דוּוּקָא בְּקֶמֶחַ,
דְּבִרַּי גִּיבּוֹל הוּא – שהוא מתגבל לעיסה ומתדבקים חלקיו זה לזה,
לפיכך הגיבול הוא עיקר המלאכה, ואינו מתחייב על עירובו במים
מבלי לגבול. **אָבֵל דִּי, דְּלֹא בִר גִּיבּוֹל הוּא –** שאינו מתגבל לעיסה
אלא רק מתערב עם המים, **אֲמַר לִיה חֵיבִי –** אולי נאמר שהנותן
עליו מים בשבת יתחייב חטאת גם לדעת רבי יוסי, כיון שהוא
מתערב היטב במים מעצמו, ומשנתנו כדברי הכל.
מתרצת הגמרא: **לֹא סָלְמָא דְּעָתָה, דְּתַנִּיא, אֲחֵד נֹתִין אֶת הָאֲפֵר**
בְּכָלִי, וְאֲחֵד נֹתִין אֶת הַמַּיִם עַל הָאֲפֵר, הָאֲחֵרֹן חֵיב מְשׁוּם מִלֵּאכָת
לֵשׁ, אִף שֶׁלֹּא גִיבֹל אֶת הָאֲפֵר בַּמַּיִם בְּיָדִיו, דְּבִרִּי רַבִּי. וְרַבִּי יוֹסִי קְרִיבִי
יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵינִי חֵיב עַד שִׁיגְבֹּל. וְהִרִי אֲפֵר אֵינוֹ בֵּר גִּיבּוֹל שֶׁהִרִי
אֵין חֲלָקִיו מִתְּדַבְּקִים זֶה לָזֶה עַל יְדֵי הַמַּיִם, וְאִף עַל פִּי כֵן סָבַר רַבִּי
יוֹסִי שְׁנִתְנִית מֵיִם עַלִּיו לֹלָא גִיבּוֹל אֵינָה נַחֲשֶׁבֶת כְּלִישָׁה. וְכֹמוֹן כֵּן
לְגַבִּי נְתִינָת מֵיִם עַל סַמְמַנֵּי הַדִּי, כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ מַגְבֵּל אֶת הַדִּי בַּמַּיִם
סוֹבֵר רַבִּי יוֹסִי שֶׁאֵינָה נַחֲשֶׁבֶת כְּלִישָׁה.
חוזרת ומקשה הגמרא: **וְדִלְמָא מָאִי 'אֲפֵר' שֶׁהוֹכִירָה הַבְּרִייתָא,**
הֵינּוּ עָפֵר, דְּבִרַּי גִּיבּוֹל הוּא – שהוא מתגבל לטיט של בנן
ומתדבקים חלקיו זה לזה, ולכן אמר רבי יוסי שאינו חייב עד
שיגבולו. אבל באפר, שאינו בר גיבול, וכן בסממנים של דיו, מודה
רבי יוסי שחייב בנתינת המים עליהם בלבד. מתרצת הגמרא:
וְהַתְּנָא 'אֲפֵר' וְהַתְּנָא 'עָפֵר' – והרי שנינו שתי ברייתות בענין
מחלוקת זו של רבי ורבי יוסי, באחת מהן נאמר 'אפר', ובשניה
נאמר 'עפר', ומוכח משינוי הלשון שמחלוקתם היא בין בעפר ובין
באפר.
דוחה הגמרא את התירוץ: **מִידִּי גַבִּי דְּהָדִי תַנִּיא –** וכי שתי
הברייתות נשנו יחדיו כדי שנוכל לדייק משינוי הלשון ביניהן. הרי
הן לא נשנו יחדיו, אלא ברייתא אחת נשתנה מפי רבי חייא
וברייתא שניה מפי רבי אושעיא, ויש לומר ששניהם דיברו על

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רה תוספות

אבל בשכר אסור פירוש שכיר יום. ב"א – בתלוש, אבל במחזר אסור, ובעיר אחרת, בין בתלוש בין במחזר – מותר. אמר ר"ש בר כהנא בשם רבי אחא: בשבת ובאבל ובע"ז – הלכה כר"ש בן אלעזר. ורבינו תם נמי, כשבנה את ביתו – לא סמך על תשובתו, ולא רצה להתיר: ומיהו בשדה מותר כרש"ג, בדשדה רגילות לעשות באריסות ולא בשכירות יום. וכשישראל אומר לגוי לתקן

מנעלים, או לקנות, אל יאמר "תעשה למחר" – דא"כ היה כשכיר יום, אלא: תעשה לכשתרצה. ואם הביא לו גוי כלי, ויודע שסבבן בשבת אסור ללבושן בשבת, דאמר לקמן (קכב.) גוי שהדליק נר בשביל ישראל – אסור להשתמש לאורה (תוספות ישנים):

אבל דיו דלאו בר גיבול הוא – והא דאמר ביבמה דלדיק' (לקמן דף כג. ושם) כל השמנים פים' לדיק' איבעיא לה: לגבל או לעשן? לאו דוקא גיבול, אלא האי גיבול – היינו עירוב בעלמא. ואם תאמר: והא מורסן, דאמר בפרק בתרא (דף קנה: ושם) דלאו בר גיבול הוא, וקאמר התם ר' יוסי רבבי יהודה: אינו חייב עד שיגבלו יו"ל: דהתם לגבי קמח קאמר, דאמר בר גיבול, אבל בר גיבול הוא טפי מדיו, ולהכי לא מיתיבי מיניה הכא אדיו. ומכאן קשה על המפרש אהא דאמר בבב"ב פרק "המביא" (דף לב: ושם) קטמא שרי – היינו בשנותחן מים לתוכו לשרוק התנור סביב, הואיל ולא בר גיבול הוא. והבא משמע דארברה, דמידר דלאו בר גיבול הוא – חייב טפי. אלא שי' לפרש "קטמא שרי" – בלא מים, לשרוק התנור סביבו. וקמ"ל: דלא גזרינן שמא יגבל בייט:

ומתרפא והולכת כל השבת כולה – ואם תאמר: הא דאמר בפרק "שמונה שרצים" (לקמן דף קתא) שורין קילורין מע"ש, ומניח תחת העין בשבת? וא"כ: בשבת נמי שרי לתניח – ויש לומר: דלקמן מיידי באדם בריא, ואינו מניח בעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג, וליכא למיחש לשחיית סממנים. והבא – מניח בעין לרפואה, ולא שריא אלא מערב שבת: **אונין** של פשתן מאי טעמא שרי – הא דנקט אונין טפי מדיו וסממנין וברשינן – משום דהתם פשיטא לדיכא מעשה כלל, אבל באונין דהתנור עושה קצת מעשה שוממנומא. ועוד, דבהנך לא הוזכר כלי, אבל גבי אונין הוזכר התנור:

וליאמא מר משום שביתת כלים ואם תאמר: למאי דמסיק "מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש" מאי פריך רב יוסף: ולימא מר משום שביתת כלים? וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה: שמשמעת הקול, ואתייב ב"ז – וי"ל: דלא סבירא ליה לרב יוסף טעמא דהשמעת הקול כלל, ומסתברא ליה טפי לאוקמה בב"ש משום שביתת כלים. ונראה דרבה סבר דטעמא דבית שמאי לאו משום שביתת כלים הוא, אלא סבר דטעמא דב"ש דגזרינן דילמא אתי למעבר בשבת. דאי לרבה

נמי טעמא דב"ש משום שביתת כלים – למא דהיה צריך רב יוסף להביא הברייא, והא מתני' היא דאסרי בית שמאי משום שביתת כלים! ועוד, דאמר לקמן (דף יט.) הני דאי עביד ליה בשבת חייב חטאת גזיר בית שמאי עם חשבה. משמע דטעמא דבית שמאי משום גזירה, ולא משום שביתת כלים. ולרב יוסף לא תקשה אמאי ולאן אסרי בית שמאי טעינת קורה משום שביתת כלים – דהתם אתי ממילא טפי מכל הך דמתניתין. ואם תאמר: לרבה, דך ברייתא דשביתת כלים אמאן תרמייה – ויש לומר: דרבה סבר דברייתא דשביתת כלים בית שמאי היא. ודיכא דעביד מעשה, אבל היכא דלא עביד מעשה כי הך דמתני' – טעמייהו משום גזירה. ומצודת דמתני' בלחי וקוקרי:

והשתא דאמר רב אושעיה הא מני ב"ש? והא אמר ר"ת דהלכתא כרב יוסף, דמוקי ברייתא בב"ש, דהא דאושעיה קאי בחותיה, ולפ"ז ריחם מותרים, ולדידיה לביה שרי אפי' היכא דקעביד מעשה, ולא חייב להשמעת קול. ולי נראה דרב אושעיה לא מוקי לה

עם השמש. בעוד החמה זורחת: כלי לָבֵן. שהוא קשה לכבס, וצָרִיךְ ג' ימים. ומחמירין על עצמן כב"ש: שְׁטוּעֵנִין. את היתים בקורות בית החד, ואת הַעֲגָבִים בעיגולי הגת. שלא היו עוֹצְרִין אותן בגלגל כמו שלנא, אלא טוּעֵנִין אותן בקורות כבדי. והני דגת קרי עיגולין, שהיו דפין עבין עשוין כעיגולין. ושרין שטוּעֵנִין אותן מבעוד יום, והמשקה הולך וְבֵן כָּל השבת.

ובמקרא (דף יט.) פָּרִיז: מאי שנא דלא פליגי ב"ש? דהא ומפרש: משום דאי נמי עביד לדו בשבת – ליכא חיוב חטאת. דכי אמרי' סחיטת יתים ועגבים אב מלאכה, כפ' "קבית שניבָרְה" (לקמן דף קמג:) – הני מילי בועיתם ועגבים שלא ריסקו מבעוד יום. דהיה ליה מפרק דבר ממשאא הגדל בתוכו, והיה תולֵלֵהוּ דרש. אָבֵל הכא – אין נותנין קורה על גבי יתים עד שטוחנין תחלה ברייתם. וכן עגבים דורכין אותן תחלה ברגל. ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא. אלא דלא נפיק שפיר כי השתא, ולא דמי לדש: גמ' **מאי שנא** כבולוהו כו' ליג לה הכא, אלא לקמן במשנה "שרין שטוּעֵנִין: מאן תנא נתינת מים לדיק' ואע"פ שלא יגבל הדיו – זו היא שרייתו, והוי לישא ידידה בהכי, ומיחייב משום לש. דהא מתני' ליכא גבול, ואפליגו בה מבעוד יום. מקלל דבשבת חייב חטאת הוא: האחרון חייב. משום לש, שהוא אב מלאכה: אפר. לאו בר גיבול הוא: עפר. בר גיבול הוא: חטא של בגין: והא תנאי. תרתי מתנייתא, דאמר וחדא דעפר: **מיד גבי הדר** תנינא. חדא תנא ר' חייא, וחדא תנא רבי אושעיא. וחדא מנייהו תנא לעפר בלשון אפר: פורחין, פותחין, עושין נגר קטן משפת המעין לגנה: מונקרי. לבונה ומיני בשמים נותנין על האש משטענין הגנדים, שהאז יתכן נדון: גפית. תחת כל כסף שמצייצין בהם פרחים וצורות בחרט, ומעשנין בגפית וכן משחירות וניקרות, וקורין ניליר: קילור. תהבושת, שקורין לח"א: ואספגלית. רטייה: ברחיים של מים. וכ"ש ברחיים של ד' ושל חמור, דאדם מנווה על שביתת בהממו: שטענין מבעוד יום. מפני שמשמעת את הקול. ואושא, מילתא בשבת, ואיכא זילותא: לרבות שביתת כלים. דכתיב לעיל מילה "למען ינוח שורך ותמורו": וגו' והשתא דאמרת בית הלל אית להו שביתת כלים. דהא על כרחיה האי מתניתא בית הלל מדשרי בהנך. וקתני דרחיים אסור – משום שביתת כלים: מונקרי וגפית אמאי שרי. וה"ה לכל הך דמתני', הרי המונקרי מונח בערססקאות – ונמצא כלי עושה מלאכה: לא קא עביד הכלי שום מעשה. אלא מנוח על הארץ וכן בתוכו. אבל הרחיים עבדי מעשה. ולב"ש, כיון דמונחין בגווה – היינו מעשה דיחיה: מצודות דקא עבדי מעשה, שהפך נקשר ותופס העוף. וכן קוש שפושטיס לחיות ללוכדן ברגלים, כשנוגעין בו קופץ ומתחבר מאליה ולוכד: כלה. כהה שקורין איימא, שהך בולעו ומחזקו, והכלי אינו זן ממקומו: וקוקרי, שעושין סלים, פיה אחד רחב ופיה השני קצר מאד, והדג (ס"א ותתיה) נכנס שם ומוציא ראשו בפי הקוצר ואין גופו יכול לצאת, וכשבא להחזיר ראשו לפנים ראשי קרומות נכנסין לו תחת לחיו. והשתא לא עביד כלי מיד: והשתא דאמרת כו' ב"ש היא. והא דרחיים ב"ש, וב"ש לא שני להו בין היכא דעביד כלי מעשה בין היכא דלא עביד, דהא אסרי באונן דמתני'. וכן דב"ש היא:

מונמר

ותופס העוף. וכן קוש שפושטיס לחיות ללוכדן ברגלים, כשנוגעין בו קופץ ומתחבר מאליה ולוכד: כלה. כהה שקורין איימא, שהך בולעו ומחזקו, והכלי אינו זן ממקומו: וקוקרי, שעושין סלים, פיה אחד רחב ופיה השני קצר מאד, והדג (ס"א ותתיה) נכנס שם ומוציא ראשו בפי הקוצר ואין גופו יכול לצאת, וכשבא להחזיר ראשו לפנים ראשי קרומות נכנסין לו תחת לחיו. והשתא לא עביד כלי מיד: והשתא דאמרת כו' ב"ש היא. והא דרחיים ב"ש, וב"ש לא שני להו בין היכא דעביד כלי מעשה בין היכא דלא עביד, דהא אסרי באונן דמתני'. וכן דב"ש היא:

והשתא דאמר רב אושעיה הא מני ב"ש? והא אמר ר"ת דהלכתא כרב יוסף, דמוקי ברייתא בב"ש, דהא דאושעיה קאי בחותיה, ולפ"ז ריחם מותרים, ולדידיה לביה שרי אפי' היכא דקעביד מעשה, ולא חייב להשמעת קול. ולי נראה דרב אושעיה לא מוקי לה

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף יח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

לה כבש. אלא הש"ס הוא דקאמר הכי: הא מני – ב"ש היא, אליבא דרב יוסף דמוקי לה משום שביתת כלים. אבל לרב אושעיא מצינן למימר דמוקי לה כב"ה, ואית ליה השמעת קול כרבה. וכן פסק ר"ת דטעמא דירוחים משום השמעת קול, ואתי כב"ה. ועוד: דסוגיא דלקמן לא מיתוקמא אלא כרבה. כדפי'. וק"ל כרב אושעיא. דמאן תנא שביתת כלים –

בית שמאי היא, ומותר להשאיל כלים לגוי, ואין לחוש במה עישהו בו הגוי המלאכה, אבל בהמות – אסור להשאיל. דשביתת בהמות עליו דאורייתא: ולבית שמאי אף על גב דלא קעביד מעשה וכו' – השתא דטעמא דב"ש משום שביתת כלים, הני' ג' בבות קמייאת "אין שורין דמי וסומננים ואונין ומצדות" – הו' משום שביתת כלים, שהמלאכה נעשית בתוך הכלי, ומנצא ונחבל עושה המלאכה. אבל "מוכרין לגוי ועורות לעבדן וכלים לכובס" – לא הוי משום שביתת כלים. דבמה שהעורות מתעבדין אין העור עושה המלאכה, אלא האדם המעבד עושה המלאכה. וכן בגד המתלבן האדם המלבנו עושה המלאכה. אלא טעמא דאסרי בית שמאי – משום דמחלף בשלוהו. ולהכי נמי מוגמר ונפירת דמוקל בסמוך דמנחי אארעא, אף על גב שהכלים העליונים מתנפרים ונצבעים – לא שייך שביתת כלים, כדפירשי' שהכלי שאין המלאכה נעשית בו – אין בהן משום שביתת כלים:

דמפקרא להו אפקורי – אע"ג דאמר בגדלים (דף מה) דבעינן הפקר בפני ג' הבא לא בעינן דמסתמא מפקדי להו. ואין לסמוך על זה להשכיר סוס לגוי ולהפקיר – דהבא שאני משום דלא אפשר בעינן אחר. ועוד: שאין הדבר מפורסם: **לא** ימלא נחתום כו' – כדמסיק; גזירה שמא יחתה. אף ע"פ שיש שהות הרבה להתחמם ויחישנן שמא יצטנן, לפי שרגילים לחמם על אש רפה, ויהא צריך לחתות: **גזירה** שמא יחתה – ואם תאמר: מעיקרא דלא ידע האי טעמא. תקשי ליה מתני' דבשר בצל וביצה וחררה ויש לומר: דהתם ידע שפיר דהוי טעמא משום "שמא יחתה" – שאין דבר מפקסין בינו לנחלים:

דילמא מניח ב' – והוי צובע: **ביורה** עקור' וטוחה – ואין לחוש שמא יגלה ויגיס, שאין דרך להגיס כמו לחתות. ועוד: דשמא מיהדק טפי: **בשיל** ולא בשיל אסור – צ"ל: דלא הוי כמאכל בן דרוסאי. דאי היה כמאכל בן דרוסאי – שרי להשהותו על גבי כירה, אפי' שאינה גרופה קטומה: **האי** בישרא דגדיא ושריק – מפרש בג"ג דמכאן ואילך איירי בצלי. וכן משמע, מדמייתי עלה "אין צולין בשר בצל וביצה", ולקמן בפרקין נמי מיייתי לה א"משלשין את הפסח", ולהכי: ברחא ולא שריק – אסור אפי' בחיאי, כיון דמייירי בצלי – ראוי לאוכלה, ואתי לחתות: **התם** בבשרא אגומרי. וא"ת: לרב אשי דשרי ברחא ולא שריק, ולא אסר אלא בשרא אגומרי, תקשי ליה מתני' ד"אין תונתין הפת בתוך התנור!" (דף טז) ועוד: "משלשין

מוגמר ונפריה מ"ט שרו ב"ש? – **התם מנח אארעא.** – **גזירה ונר וקדרה ונפורה מ"ט שרו ב"ש?** – **דמפקר להו אפקורי. מאן תנא להא, דת"ר:** לא תמלא אשה קדרה עפסיות ותורמסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם השכה. ואם נתנן – למוצאי שבת אסורין בכרי שיעשו. **פיצא בו, לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ע"ש עם השכה, ואם עשה פן – למוצאי שבת אסורין בכרי שיעשו. לימא ב"ש היא ולא ב"ה!** – אפילו תימא כ"ה, גזירה שמא יחתה בגחלים. – א"ה, מוגמר ונפריה נמי לגזור! – **התם לא מחתי להו, דאי מחתי – סליק בהו קומרא, וקשי להו. – אונין של פשתן נמי לגזור! – התם, פיון דקשי להו זיקא – לא מגלו ליה. – צמר לזירה לגזור! – אמר שמואל:** **ביורה עקורה. – וניחוש שפא מניס בה!** – בעקורה וטוחה. והשתא דאמר מר: **גזירה שמא יחתה בגחלים, האי קדרה חייתא – שרי לאנחה ע"ש עם השכה בתנורא. מ"ט – פיון דלא חוי לאורתא אפוחי מסח דעמיה מניח, ולא אתי לחתו' גחלים. ובשיל – שפיר דמי, בשיל ולא בשיל – אסור. ואי שדא ביה גרמא חיאי – שפיר דמי. והשתא דאמר מר: כל מידי דקשי ליה זיקא – לא מגלו ליה, האי בשדא דגדיא ושריק – שפיר דמי, דברחא ולא שריק – אסור, דגדיא ולא שריק, דברחא ושריק, רב אשי – שרי, ורב ימיה מדיפתי – אסור. ולרב אשי דשרי, (והתניא): אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיעולו מבעוד יום! – **התם דברחא ולא שריק. איכא דאמרי:** דגדיא, בין שריק בין לא שריק – שפיר דמי, דברחא נמי ושריק – שפיר דמי, כי פליגי – דברחא ולא שריק; דרב אשי שרי, ורב ימיה מדיפתי אסור. ולרב אשי דשרי, (והתניא): אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיעולו מבעוד יום! – **התם בבשרא אגומרי. אמר רבינא:** האי קרא חיאי – שפיר דמי, פיון דקשי ליה**

זיקא, בבשרא דגדיא דמי. **"ב"ש אומרים אין מוכרין. ת"ר, ב"ש אומרים:** לא ימכור אדם חפצו לגוי, ולא ישאלנו ולא ילנו ולא יתן לו במתנה, אלא כדי שיוע לביתו. וכו' **אומרים:** כדי שיוע לבית הסמוך לחומה. רבי עקיבא אומר: כדי שניצא מפתח ביתו. א"ר יוסי בר' יהודה: הן הן דברי רבי עקיבא, הן הן דברי בית הלל, לא פא רבי עקיבא אלא לפרש דברי כ"ה. ת"ר בש"א: לא ימכור אדם חפצו לגוי אלא אם כן יודע בו שיקבלה קודם הפסח, דברי ב"ש. ובית הלל אומרים: כל זמן שמותר לאוכלו מותר למוכרו, רבי יהודה אומר:

כוחה

את הפסח! אמרי: מאי טעמא משום דבני תבורה דריזין הן, כדמפרש לקמן (דף כז). והא בלאו הכי נמי שרי' ויש לומר: דמייירי שהתנור פתוח. דהוי כמו בשרא אגומרי. ונראה דאין הלכה כרב אשי בהאי לישנא דשרי ברחא ולא שריק. דסוגיא דלעיל דקאמר: כיון דקשי ליה זיקא ולא מגלה לה – לא אתיה כוחתה. וכן סוגיא דלקמן גבי "בני תבורה דוריון הם", דמשני "האי מנתח" פ': וקשי ליה זיקא. והאי לא מנתח. ולרב אשי – אפי' היכא דלא קשי ליה זיקא שרי:

ולא ישאלנו בו אלא כדי שיוע לביתו לא מייירי בכלים דאסור לב"ש משום שביתת כלים, דאפילו בריעי או בחמישי נמי. אלא כגון חלוק ושאר דברים, וטעמא משום הדוצאה, ונראה כשלוהו כדפי':

מוגמר ונפריה מ"ט שרו. הא מנחי בכלים: כגון דמנחי מוגמר ונפריה בארעא. ולא בכלי: גזירה. שהשכר בתוכו, ואי אפשר לשופכו לארץ, והשעורין נשורין כל השבת יותר מח' ימים; והשבת בכלל. וכן נר הדולק בשבת, וכן קדרה שעל גבי כירה שאי אפשר שלא תצטמק בשבת, וכן שפוד המונח בתנור, כדתנן (דף טז) "משלשין את הפסח", ולא פליגי ב"ש: **דמפקר להו.** לכלים, ושוב אינו מצווה על שביתתן: עפסיות ותורמסין. מיני קטניות, וצריכין ביטול יותר: בכרי שיעשו. כדי שלא יתנה ממלאכת שבת: יתהה בגחלים. למחר בישולין: סליק בהו קומרא. של עצים, ומשחיר הבגדים. ונעשן העצים קשה להם, וכן בגפרית: לא מגלי. משטח פי תנור, וליכא למגור שמא יחתה בגחלים: לגזור. שמא יחתה בגחלים: עקורה. מעל האור: מניס. מהפך בה, ובמבושל הוי בישול: וטוחה. מכוסה בכיסוי שלה, וטוחה בטט סביב. דכולי האי לא שרי. ומדיכר: והשתא דאמר מר. דהנחת קדרה לא אסירא אלא משום חתייה: האי בכרי יתהה שפיר דמי. להשתותה לבתחלה מבעוד יום בתנור, והיא מתבשלת כל הלילה. דודאי חייאת לאו אדעתא למיכלה לאורתא אנהה התם. ומשום לקמך – לא אתי לחתות. שפיר יש לה שהות גדול. ולא דמי לעפסיות ותורמסין שאין כן חליקה ודחוס די' הן: ובשיל שפיר דמי. מבושלת כל צרכה – שפיר דמי להניחה. דלא בעי חיתיה: שדא ביה גרמא חיאי. דלאו דעתיה למיכליה לאורתא: גדיא. קשי ליה זיקא: שריק. פי התנור בטט סביב כיסוי, אינו מוכן לחתות: ברחא. איל גדול. לא קשאי ליה, זיקא ואתי לגלוי פי התנור לטול כיסוי לחתות: דגדיא ולא שריק. איכא דקא לאיסורא וקרא לאיתרא: בבשרא אגומרי. שאינו בתנור, דאפילו כיסוי ליכא. ומוכן להפוך בו ולחתות: לא ישאלנו. שאלה – דבר החוזר בעין. הלזאה – בכרי הניתן להוצאה: אלא כדי שיעני. דבכרי לביתו מבעוד יום. ואע"ג דבדרייה קשרה – מחמירין ב"ש, דמחלף בשלוהו: בית התנור שם לחומה. של עיר אחרת שהנכרי בא שם, שפיר יכול להניחו שם: מפתח ביתו. של ישראל: הן הן דברי ב"ה, לא פא ר"ע לחלוק על ב"ה, אלא לחלוק על תנא בן מחלוקתו שאמר אליבא דב"ה: לבית הסמוך לחומה. ובא ר"ע לומר: לא אקרו ב"ה כן, אלא כו': כוחה

כוחה

את הפסח! אמרי: מאי טעמא משום דבני תבורה דריזין הן, כדמפרש לקמן (דף כז). והא בלאו הכי נמי שרי' ויש לומר: דמייירי שהתנור פתוח. דהוי כמו בשרא אגומרי. ונראה דאין הלכה כרב אשי בהאי לישנא דשרי ברחא ולא שריק. דסוגיא דלעיל דקאמר: כיון דקשי ליה זיקא ולא מגלה לה – לא אתיה כוחתה. וכן סוגיא דלקמן גבי "בני תבורה דוריון הם", דמשני "האי מנתח" פ': וקשי ליה זיקא. והאי לא מנתח. ולרב אשי – אפי' היכא דלא קשי ליה זיקא שרי:

ולא ישאלנו בו אלא כדי שיוע לביתו לא מייירי בכלים דאסור לב"ש משום שביתת כלים, דאפילו בריעי או בחמישי נמי. אלא כגון חלוק ושאר דברים, וטעמא משום הדוצאה, ונראה כשלוהו כדפי':

כל צרכו, אָסיר – אסור להניח הקדירה בתנור, שמא יחתה בשבת
למהר בישולו.
וְאִי שְׂדָא בִּיה נְרִמָּא חֵיָא – אך אם נתן לתוך המאכל המבושל
במקצה, אפילו אבר אחד שאינו מבושל כלל, שְׁפִיר דְּמִי, כי בכך
מגלה דעתו שצריך את התבשיל כולו רק למחר, ואין לחוש שמא
יחתה.
מוסיפה הגמרא: וְהַשְׂתָּא דְּאָמֵר מִר בגמרא לעיל, שָׁל מִיֵּי דְּקִשִּׁי
לִיה זִיקָא לֹא מְגַלֵּי לִיה – כל דבר שהרוח מזיקה לו אין לחוש שיגלו
את פי התנור לחתות בגחלים, הָאִי בְּשָׂרָא דְּנִרְיָא – בשר גדי, וְשָׂרִיק
– וטח בטיט סביב כיסוי התנור, שְׁפִיר דְּמִי – מותר להניחו בתנור
בערב שבת עם חשיכה שיצלה בשבת. לפי שאין חשש שיגלה פי
התנור ויחתה בגחלים, משני טעמים: א. מפני שהרוח מזיקה לבשר
הגדי, ב. מפני שעד שיתנור הטיט לפתוח הכיסוי יזכר שאסור
לחתות.
ואם הוא דְּבִרְיָא – בשר איל גדול, וְלֹא שָׂרִיק – ולא טח בטיט סביב
כיסוי התנור, אָסיר. לפי שיש לחוש שיגלה פי התנור ויחתה
בגחלים, משני טעמים: א. מפני שבשר איל גדול אין הרוח מזיקה
לו. ב. מפני שיכול לגלות פי התנור בנקל ואין מה שיוכירנו.
ואם הוא דְּנִרְיָא וְלֹא שָׂרִיק – בשר גדי, אבל לא טח בטיט, שיש כאן
טעם אחד להתיר, שהרוח מזיקה לו, וטעם אחד לאסור, שיכול
לגלות פי התנור בנקל, וכן דְּבִרְיָא וְשָׂרִיק – בשר איל גדול, אבל
טח בטיט, שיש כאן טעם אחד לאסור, שאין הרוח מזיקה לו וטעם
אחד להתיר, שאינו יכול לגלות פי התנור בנקל, רַב אֲשִׁי שָׂרִי, כי
סבר שדי בטעם אחד להתיר. וְרַב יְרֵמְיָה מְדִפְתִּי אָסִיר, כי סבר
שצריך דווקא שני טעמים להתיר.
מקשה הגמרא: וְלִרְבִּי אֲשִׁי דְּשָׂרִי, (וְהִתְנִיָּא) במשנה להלן (יט) אֵין
צוּלִין בערב שבת בְּשָׂר בְּשָׂר כָּצֵל וְכִינִיָּה אֱלָא אם יש שהות בְּרִי שְׂיִצְלוּ
מִבְּעִיר יוֹם, ומשמע שהאיסור הוא בין בבשר גדי ובין בבשר איל.
מתרצת הגמרא: הָתֵם דְּבִרְיָא לֹא שָׂרִיק – לדעת רב אשי מדובר
שם בבשר איל גדול וכשלא טח בטיט, שיש בכך שני טעמים
לאיסור, ולפיכך אסרוהו.
אִיבָא דְּאָמֵר – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, דְּנִרְיָא, בֵּין
שָׂרִיק בֵּין לֹא שָׂרִיק – בין אם טח בטיט ובין אם לא טח בטיט סביב
הכיסוי, שְׁפִיר דְּמִי, ואין לחוש שמא יגלה פי התנור ויחתה, כי
הרוח מזיקה לו. דְּבִרְיָא נִמִּי וְשָׂרִיק, שְׁפִיר דְּמִי, כי עד שיתנור
הטיט לפתוח הכיסוי יזכר שאסור לחתות, וכל טעם לעצמו די בו
כדי להתיר. כִּי פְּלִיגִי – ומחלוקת האמוראים היא דווקא על
דְּבִרְיָא וְלֹא שָׂרִיק, דְּרַב אֲשִׁי שָׂרִי, וְרַב יְרֵמְיָה מְדִפְתִּי אָסִיר.
מקשה הגמרא: וְלִרְבִּי אֲשִׁי דְּשָׂרִי ואפילו כשלא טח בטיט, (וְהִתְנִיָּא)
במשנה להלן (יט) אֵין צוּלִין בְּשָׂר בְּשָׂר כָּצֵל וְכִינִיָּה אֱלָא בְּרִי שְׂיִצְלוּ
מִבְּעִיר יוֹם, ובמה יעמיד רב אשי משנה זו. מתרצת הגמרא: הָתֵם
בְּבִשְׂרָא אֲנוּקְרִי – לדעת רב אשי מדובר שם בבשר המונח על גבי
גחלים שעל הארץ, שאפשר בנקל לחתות בגחלים לפי שאין שם
כיסוי כלל, אבל כשהוא בתוך התנור, אין דרך לחתות בגחלים,
מפני שיתכלך הבשר מן האפר.
לגבי בשר גדי אמרה הגמרא לעיל שהרוח מזיקה לו ואין לחוש
שיפתח פי התנור ויחתה בגחלים. הגמרא לומדת מכך דין נוסף:
אָמֵר רַבִּינָא, הָאִי קָרָא חֵיָא – דלעת שאינה מבושלת, שְׁפִיר דְּמִי –
מותר להניחה בתנור בערב שבת עם חשיכה שתהיה צלילת
בשבת, בֵּין דְּקִשִּׁי לִיה זִיקָא – מכיון שהרוח מזיקה לה, בְּבִשְׂרָא
דְּנִרְיָא דְּמִי, ואין לחוש שמא יחתה.
שנינו במשנה: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין מוֹכְרִין לנכרי וכו' אלא כדי
שיגיע למקום קרוב, ובית הלל מתירין.
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תַּנּוּ רַבָּנִן, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא
יִמְכּוּר אָדָם בערב שבת את חֲפָצוֹ לְנִכְרִי, וְלֹא יִשְׁאֲלֵנוּ חֲפֶץ
להשתמש בו ולהחזיר אותו כמו שהוא, וְלֹא יִלְוֶנוּ – ולא ילוה לו
איזה חפץ שיתחייב הנכרי להחזיר לו דמיו או חפץ אחר כמוהו,
וְלֹא יִתֵּן לוֹ חֲפֶץ בְּמִתְּנָה, אֱלָא אם יש די זמן בְּרִי שְׂיִנִּיעַ הנכרי לְבִיתוֹ

מוֹנֵקֵר וְנִפְרִית שהתירה הברייתא, מֵאִי מַעְמָא שְׂרִי ו-התירום) בֵּית
שְׁמַאי, הרי הדרך היא לנותנם בכלי, ונמצא הכלי עושה מלאכה
בשבת. מתרצת הגמרא: הָתֵם מִנָּה אֲמָרָא – מדובר שם
כשהגפית והמומר מנוחים על הארץ, ולא בכלי.
מוסיפה הגמרא ומקשה: יְגִינִי שעושים בה שיכר, שהשעורים
שרויים בה יותר משמונה ימים ושבת בכלל זה, והגיגית עושה
מלאכה זו, לֹא תִמְלָא אֶשָּׁה קִרְדָּה בַּעֲסָסִית ותורמסין – מיני קטניות
שנותנים בערב שבת על הכירה והמאכל ממשיך להשתבח בשבת,
וְשָׂפִיד המונח בתנור מערב שבת והבשר שעליו ממשיך להיצלות
בשבת, שלא מצאנו שאסרו אותם בית שמאי, מֵאִי מַעְמָא שְׂרִי בֵּית
שְׁמַאי. משיכה הגמרא: משום דְּמַפְקָר לִהּ אִפְקָרִי – שהוא מפקירם
בליבו, לפי שאין ברצונו לעבור על איסור שביתת כלים,
וכשמפקירם אינו מצווה על שביתתם.
מבררת הגמרא: מֵאֵן תִּנָּא לָהּ דְּתַנּוּ רַבָּנִן – מיהו התנא ששנה
בבבביתא זו, לֹא תִמְלָא אֶשָּׁה קִרְדָּה בַּעֲסָסִית ותורמסין – מיני קטניות
שצריכים בישול הרבה, וְתַנִּיחַ אותה לְתוֹךְ הַתַּנּוּר בַּעֲרֵב שָׁבֶת עִם
הַשָּׂכָה כדי שיתבשלו עד מוצאי שבת, וְאִם עברה וְתַנּוּר בתנור, אף
לְמוֹצָאֵי שָׁבֶת הקטניות אֲסוּרִין באכילה, בְּכָרִי שְׂעִישוּ – עד שיעבור
שיעור זמן שתהיה יכולה לבשול אחר השבת, כִּינִיָּה בִּלֹּא יִמְלָא
הַנֶּחֱתוּם חֲבִית שֶׁל מִיָּם וְיַנִּיחַ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר בַּעֲרֵב שָׁבֶת עִם הַשָּׂכָה כדי
שירתחו המים במשך השבת, וְאִם עָשָׂה כֵּן, לְמוֹצָאֵי שָׁבֶת אֲסוּרִין
בְּכָרִי שְׂעִישוּ, והרי האיסור בזה הוא לכאורה מדון שביתת כלים.
לִמָּא שהבבביתא בֵּית שְׁמַאי היא, הסוברים דין זה, וְלֹא בֵּית הַלֵּל.
דוחה הגמרא: אֲפִילוּ תִימָא שהבבביתא בֵּית הַלֵּל, אֵין זה קשה, כי
טעם האיסור בקדירה ובחבית אינו משום שביתת כלים, אלא
גִּזְרָה שְׁמָא יִתְּתָה בְּגָחִילִים – שמא יחפר בגחלים כדרך שעושה
בחול כשרוצה למהר בישול הקדירה, ויכבה את הגחלים
העליונות ויבעיר את התחתונות.
מקשה הגמרא: אֵי חֲבִי – אם בית הלל גזרו שמא יחתה, מוֹנֵקֵר
וְנִפְרִית נִמִּי לָלוּר, שמא יחתה בגחלים, ומדוע התירום בבבביתא.
מתרצת הגמרא: הָתֵם לֹא מַחְתִּי לָהּ – אין חשש שיחתה בהם, דְּאֵי
מַחְתִּי סְלִיק בָּהּ קוֹמְרָא וְקִשִּׁי לָהּ – כי אם יחתה, יעלה עשן
הגחלים אל הבגדים וכלי הכסף ויזיק להם.
מוסיפה הגמרא ומקשה: אוֹנִין שֶׁל פְּשֶׁתָּן שהתירו בית הלל
במשנתנו, נִמִּי לָלוּר שמא יחתה. מתרצת הגמרא: הָתֵם בֵּין דְּקִשִּׁי
לָהּ זִיקָא לֹא מְגַלֵּי לִיה – שם כיון שהרוח הנכנסת לתנור קשה
ומזיקה לפשתן, אין לחוש שיגלה פי התנור ויחתה בגחלים.
מוסיפה הגמרא ומקשה: נְתִינִת צִמֵּר לִיזְרָה שהתירו בית הלל
במשנתנו, לָלוּר שמא יחתה. מתרצת הגמרא: אָמֵר שְׁמוּאֵל,
במשנה מדובר בִּיזְרָה עֲקוּקָה מעל האש, שאין גחלים תחתיה.
מקשה הגמרא: וְנִחְוֹשׁ שְׁמָא מְגִים בָּהּ – והרי גם לאחר שהורידה
עדיין יש לחוש שמא יבחוש בה, ויעבור בכך על איסור צביעה
בשבת. מתרצת הגמרא: מדובר בִּיזְרָה עֲקוּקָה מעל האש, וְנִחְוֹקָה –
וטח בטיט סביב כיסיה לסותמה, שעד שיתנור הטיט ויפתחנה
יזכר שאסור להגיס.
הגמרא לומדת הלכות נוספות ממה שאמר התרצן לעיל, שבית
הלל גזרו בעססיות ותורמסין שמא יחתה בגחלים: וְהַשְׂתָּא דְּאָמֵר
מִר שִׁישׁ נִזְרָה שְׁמָא יִתְּתָה בְּגָחִילִים, הָאִי קִרְדָּה חֵיָא – קדירה חיה,
כלומר שהמאכל שבה אינו מבושל כלל, שְׂרִי לְאֲנוּחָה – מותר
להניחה בַּעֲרֵב שָׁבֶת עִם הַשָּׂכָה בְּתַנּוּרָא כדי שתתבשל בשבת, מֵאִי
מַעְמָא, בֵּין דְּלֹא חֵי לְאֲנוּחָה – מכיון שלא תהיה ראויה לאכילה
בליילה אפילו אם יחתה בגחלים, אֲסוּרִי מִפְּסַח דְּעִתִּיה מִינִיה – מסיח
דעתו ממנה עד למחר, וְלֹא אֲחֵי – ולא יבוא לְחִתוּי גָּחִילִים, שהרי
עד למחר תתבשל כראוי גם אם לא יחתה.
וְכָשִׁיל – ולהניח בתנור קדירה שהמאכל שבה מבושל כל צורכו,
שְׁפִיר דְּמִי – מותר, שהרי אינה צריכה חיתוי ואין לחוש שמא
יחתה.
אבל אם המאכל בְּשִׁיל וְלֹא בְּשִׁיל, כלומר שמבושל במקצה ולא

הברייתא שאין משלחין איגרת ביד נכרי אלא אם כן קצץ לו דמים, ומשמע מכך שאף אם יכול השליח להגיע קודם השבת לביתו של זה שנשלח אליו מכל מקום אסור לשלוח בידו.
מתרצת הגמרא: לא קשיא – אין להקשות סתירה בין הרישא של הברייתא לסיפא, לפי שכל אחת מהן עוסקת באופן אחר. הא – הסיפא של הברייתא המתירה לשלוח איגרת ביד נכרי בערב שבת אף אם לא קצץ שכרו, ואם יכול הוא להגיע לשם מבעוד יום, עוסקת באופן דקביע ביד נכרי – שהשליט ושאליו מיועדת איגרת זו! דר בקביעות באותה העיר, וזה – ואילו הרישא של הברייתא האוסרת לשלוח איגרת ביד נכרי בערב שבת אם לא קצץ שכרו, עוסקת באופן דלא קביע ביד נכרי – שאין דירת השליט קבועה באותה העיר, אלא פעמים שהוא הולך לעיר אחרת.
כלומר, כוונת הגמרא כך היא, שרשאי אדם לשלוח איגרת ביד נכרי בערב שבת לאדם הדור בעיר אחרת, אם מקבל האיגרת דר באותה העיר בקביעות, ויש שהות ביד השליח להגיע לביתו קודם השבת, ואפילו אם לא קצץ את שכרו של השליח, לפי שיוכל הנכרי לעשות שליחותו קודם השבת. אבל אם מקבל האיגרת אינו דר בקביעות באותה העיר, אזי יש מקום לחוש שלא ימצאנו השליח בביתו, ויוצרך לילך אחריו לעיר אחרת בשבת, ולפיכך אסור לשלוח לו איגרת ביד נכרי מערב שבת, אף אם יש שהות להגיע לביתו קודם השבת, אלא אם כן קצץ המשלח את שכרו של הנכרי ושאו רשאי הוא לשלוחו לשיטת בית הלל.
ומה שנקטה הגמרא בתירוץ זה שהאיגרת מיועדת לשליט העיר, לא נקטה כן אלא לדוגמא בעלמא, שכן רגילים היו האנשים לשלוח איגרות לשלטונות, ולפיכך אומרת הגמרא שאם שולח אדם איגרת לשלטון צריך שיהא אותו השלטון דר בעיר בקביעות, אבל כן הוא הדין אף באופן ששולח אדם איגרת לחבירו, שאינו רשאי לשלוח לו ביד נכרי מערב שבת אלא אם כן המקבל דר באותה העיר בקביעות.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין הפלגה בספינה קודם שבת: תנו רבנן, אין מפליגין בספינה לצאת למקום רחוק פחות משלשה ימים קודם לשבת. פה דברים אומרים, ביוצא לדבר הרשות, אבל ביוצא לדבר מצוה שפיר דמי – רשאי הוא ליצא אפילו בערב שבת.
ופוסק עמו – וצריך הישראל להתנות עם בעל הספינה שנוסע עמו על מנת לשבות – שיעצור את הספינה מהילוכה בשבת, ואף אם לבסוף אינו שובת בפועל, אין בכך כלום. אלו דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אינו צריך הישראל להתנות עם בעל הספינה הנכרי שישבות.
ואדם המפליג בספינה מן העיר צויר לעיר צידו, אפילו בערב שבת מותר לו הדבר, שכן יכול הוא להגיע לצידו קודם השבת.
הגמרא מביאה ברייתא בענין עריכת מצור קודם השבת: תנו רבנן, אין צרין – עושים מצור, היקף סביב העיר על צידות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת, ואם התחילו בעריכת המצור אין מפסיקין. וכן היה שפמיא אומר, שמדברי הכתוב (דברים כ) 'ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד דרדתה', משמע שפמיא בשבת הותר להמשיך ולצור על יושבי אותה העיר, עד לכניעתם.
שנינו במשנה: אמר רבן שמעון בן גמליאל נזהגין היו וכו' בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת.
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תניא אמר רבי צדוק, כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל, שהיו נותנין כלי – בגדי (ובגדי) לבובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת, לפי שמלאכת כיבוס מרובה היא, ומחמירים היו על עצמם כדברי בית שמאי, שלא למסור לנכרי מלאכה אם אין הוא יכול לסיימה קודם השבת, ובגדים צבועים היו מוסרים לכובס אפילו בערב שבת, לפי שמלאכת כיבוס מועטת, ויכול הנכרי לגמור את הכיבוס קודם כניסת השבת. ומדבריהם למנוה, שהבגדים הלכנים קשים לכבסן יותר מן הבגדים הצבועין.

ביתא תבבלי – מין מאכל של בני בבל שעשו לטבל בו פת ושאר דברים, וכן כל מיני פותא אחרים, אסור למכור לנכרי בתוך שלשים יום קודם הפסח, מפני שבעשית הכותח נותנים בו פירורי לחם, וכיון שאינו נאכל בבת אחת אלא מטבילים בו מעט מעט אינו כלה עד זמן מרובה, ויש לחוש שמא יישאר ממנו ביד הנכרי בפסח.
הגמרא מביאה ברייתא בענין נתינת מזונות בשבת לפני כלב או גוי: תנו רבנן, נותנין מזונות בשבת לפני הכלב בחצר, ואם נמלו הכלב לאותו מזון ויצא לחוץ אין נזקקין לו, כלומר, אין צריך למנוע ממנו להוציא.
ביוצא בו – דין נוסף בענין זה, נותנין מזונות בשבת לפני הנכרי בחצר, ואם נמלו הנכרי לאותו מזון ויצא לחוץ אין נזקקין לו.
שואלת הגמרא: הא תו למה לי – מדוע הוצרכה הברייתא להשמיענו אף את הדין השני שמותר ליתן מזון לפני נכרי בחצר, היינו תה – הרי זה כמו הדין הראשון שמותר ליתן מזון לפני הכלב. משיבה הגמרא: מהו דתימא – שמא תאמר, הא – זה, הכלב, רמי עליה – מוטל על האדם לזונן, ולפיכך רשאי הוא ליתן לפניו מזונות בשבת, והאי – אבל זה, הנכרי, לא רמי עליה – אין מוטל על הישראל לזונן, ולפיכך אין לו ליתן לפניו מזונות בשבת, קא משמע לן – לכך משמיעה הברייתא, שאף על פי שאין מזונותיו של הנכרי מוטלים על הישראל, מכל מקום רשאי הוא ליתן לפניו מזון בחצר.
הגמרא מביאה ברייתא בדיני התעסקות עם נכרי קודם השבת: תנו רבנן, לא ישיבי אדם כליו לנכרי בערב שבת, כיון שנראה הדבר שמשכירים לו לצורך השבת, אבל ביום רביעי וביום חמישי מותר להשכיר, אף על פי שהנכרי ישתמש בכלים אלו בשבת. ביוצא בו – דין נוסף בענין זה, אין משלחין איגרות ביד שליח נכרי בערב שבת, לפי שנראה הדבר ששולחו לעשות מלאכה עבורו בשבת, אבל רביעי וכהמישי מותר. אמרו עליו על רבי יוסי הבה, ואמרי לה – ויש אומרים, שאמרו כן על רבי יוסי החסיד, שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם, כדי שלא יוליכנו בשבת.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בדין שליחת אגרות עם נכרי קודם השבת: תנו רבנן, אין משלחין איגרת ביד נכרי בערב שבת, אלא אם כן קוצץ לו הישראל דמים. כלומר, אם פסק המשלח לנכרי את שכרו עבור שליחות זו, רשאי הוא לשלוח בידו את האיגרת אף בערב שבת, שמעתה אין הגוי נראה כטורח בשליחות הישראל, אלא עושה כן עבור קבלת שכרו.
ומביאה הברייתא מחלוקת תנאים בדין זה: בית שמאי אומרים, אין לשלוח איגרת ביד נכרי בערב שבת, אלא אם כן יש שהות כדי שייגיע הנכרי קודם שבת לביתו של זה שנשלח אליו, ובית הלל אומרים, די בכך שיש שהות כדי שייגיע לבית הראשון הקמוה לחומה של העיר שנשלח לשם.
סברה הגמרא בכוונת הברייתא. שאפילו באופן שקצץ הישראל דמים לשליח הנכרי אינו רשאי לשלוח בידו איגרת מערב שבת, אלא אם כן יכול הוא להגיע קודם כניסת השבת לבית הסמוך לחומה, לדברי בית הלל.
ועל כך מדבריהם הגמרא: והלא קצץ עמו שכר, ונמצא שאין הגוי עושה בעבור הישראל אלא בעבור השכר, ונתבאר לעיל (יה) שביט הלל מתירים באופן כזה.
מתרצת הגמרא: אמר רב ששית, הכי קאמר – כך היא כוונת הברייתא לומר, שאם קצץ הישראל שכר עם הנכרי רשאי הוא לשלוח בערב שבת בכל ענין, לדברי בית הלל, מאחר והשליח עושה בעבור עצמו. ואם לא קצץ עמו את שכרו, אזי בית שמאי אומרים שאינו רשאי לשלוח בידו איגרת בערב שבת אלא אם כן יש שהות ביום עד שייגיע לביתו של זה שנשלח אליו, ובית הלל אומרים, עד שייגיע לבית הראשון הקמוה לחומה של העיר שנשלח אליה.
שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתכן לפרש בסיפא של הברייתא שישנו אופן שרשאי אדם לשלוח איגרת ביד נכרי מערב שבת אף אם לא קצץ את שכרו, והאמרת רישא – והרי נתבאר ברישא של

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י
תוספות

1 **בִּתְחֵל הַכֶּבֶל.** נותנין בו חמץ, כדאמר' ב"אלו עוברין, ואינו עשוי לאכול יחד
2 אלא לטבול בו, ואינו קלה עד זמן מרובה: שלשים יום. משמחתי' לדרוש
3 בהלכות הפסח קלה אוקרת פסח עליו: פלג. רמי עליה לזונו: לא ישכיר אדם
4 כליו. לעשות בהן מלאכה בע"ש, דנראה שמשכירו לו לצורך השבת: שלא נמצא
5 כתב ידו. שלא יזליכנו בשבת: אלא אם כן
6 קצין לו דמים. דכיון דקוצין לו דמים –
7 בדידיה טרף. וב"ש לא מדרו בקצין, דאפילו
8 בקצין פליגי. דהא לא עדיף ממוכר ומשאל
9 ונותן מתנה. אלא מלתא דבי"ה אשמעין,
10 דבדלא קוצין לא פליגי דאסור: לביתו. של
11 מי שנשאלח לו: לבית הסמוך. לחומת העיר
12 שנשאלח שם: והלא קצין, ואמאי אסרי בה
13 הא אינהו שרו לעיל: והא אסרת רישא' ב"ה
14 משלחין. אמר' קצין: דואר. שלטון העיר. ולו
15 רגילין לשלוח איגרות: שכיחא בכתא.
16 משלחין בלא קוצין, בכדי שגיע השליח.
17 למר – לבית הדואר, ולמר – לבית הסמוך
18 לחומה. ורישא דאין משלחין – בלא קוצין
19 כלל, דלא קביע בכתא. ואם לא ימצאנו דהא
20 צריך לילך אחריו בשבת: מפליגין. מפרשים
21 מן הדיקשה לם. וזהו לשון (הפליג) פסיגה,
22 על שם שמשפליג עצמו מן הישוב. ומרבינו
23 יעקב שמתני בעיבורין, שאמצינו ש'ם
24 נקרא פילגס, ואף בלשון לעז פילגס: ופוסק.
25 עם הנכרי ע"מ לשבות, ואין צריך לשבות:
26 ומצור לצידו. אין אלא מהלך יום, וב"ש
27 היה שם יום השוק, כדאמרין בפסחים
28 ב"מקום שנהגו" (דף נ:), ומדבריהם למדנו
29 בו. ונקרא מנה לשכר הכובס: לקצרא.
30 כובס: כפה בעית עליה. שכר כובס: כפר
31 קרמון רבנו. שלמדנו שהלכנים קשים
32 לכבסן יותר מן הצבועים: לימשחיה. ימדנו
33 בתיבתו ובחזירתו: דכוצי. ברותחין: דאחי
34 מפילא. כגון משקין הללו שנסחטים
35 מאליהם, ובכדי שיתחיל מבעוד יום: פוסק.
36 עגבים בתחלתן כשהן דקים, מוציא מן
37 משקין לטבול בו בשר, לפי שהוא חזק וקרום
38 להתמין: מלילות. שבו לין שלא בשלו כל
39 צדן. מרסן וטוען באבנים, ומשקה זב מן
40 ומטביל לו. יגמור. שאור שרסקו דבכרם
41 בכובד – יניחם בכלים ויצאו מעצמן, ומותר
42 לכתחילה:

1 **נִתְּנִין** מזונות לגוי בחצר – בשבת אפילו לב"ש, דרגיל לאוכלו מיד. ודוקא מזונות,
2 אבל שאר חפצים – אסורים אפילו לב"ה. דלא שרי ב"ה אלא בע"ש, אבל
3 בשבת לא. וא"ת: ואמאי נותנין מזונות לגוי בשבת? הא כיון דאין מזונותיהן עליה,
4 כדאמרין הכא ובפ"ב דביצה (דף כא): דנמצא אני את הגוי שאין מזונותיהן עליה,
5 ליתסר! כדאמרין בפרק בתרא (דף קנה) דאסור
6 לטרוח בשבת לתת מזונות לפני חיה – משום
7 דאין מזונותיה עליה, ד"נ: ה"ל למסר בגויו וש
8 לומר: כיון דמפרנסים גויי עם עניי ישראל
9 משום דרכי שלום חשיב קצת "מזונותיו עליה"
10 לענין איסור טרוח שבות דרבנן. אבל לענין
11 עשיית מלאכה בי"ט דהוי איסור דאורייתא לא
12 חשיב "מזונותיו עליה":
13 כתוב בא"ש שפ"א חלה גוי ושלח ליהודי א'
14 בי"ט שישלח לו מיניו, ואם לא ישלח לו – ימות.
15 והגוי היה מוחזק בעיר. והתיר לשלוח לו ע"י גוי
16 משום דרכי שלום. ושלח אל רבינו שמחה
17 והתיר לו, אבל לא ע"י ישראל. ולזהו יצחק
18 נראה דהוא הדין בשבת אם היה הענין כה,
19 שהיה דבר ששייך דרכי שלום כגון שוהה חר
20 אלא – נראה שמוותר לשלוח לו עד גוי,
21 לדין דלית לן השתא רשות הרבים דאורייתא
22 (תוס' ישנים):
23 **לא** ישכיר – אין לפרש משום שביתת כלים
24 ובכ"ש. דא"כ – אפי' ברביעי ובחמישי נמי.
25 אלא כבי"ה היא, דלית להו שביתת כלים, אי
26 בחלוק וטלית וכיצא בהן איירי דלא שרי
27 שביתת כלים. ואסור, כשנראה כנוטל שכר
28 שבת אף על פי שמשכירו יחד חדש או שבוע
29 דאם משכירו ליום אפילו ברביעי ובחמישי
30 אסור כדמשמע בסוף "החוב" (כ"מ דף נח) גבי
31 שוכר פועלים לשטור פרה או תינוק, ודוקא
32 לשוכרו, דמחזיו כנוטל שכר שבת, אבל שאלה
33 – שראי:
34 **אלא** אם כן קוצין לו דמים – מתני' נמי
35 דנותנים כלים לכובס ועורות לעבדן
36 איירי נמי בקוצין. והא דפריך "והלא קצין" –
37 לב"ה פריך:
38 **אין** מפליגין בספינה – אפילו תוך התחום
39 אסור משום שג, כדמכחכ בפ' "תולד"
40 (לקמן קלט: ושם) גבי הדין אצורב מדרבנן
41 דאמה למינס בעינא, ואזיל לאידך גיסא ושמר
42 פירי, משמע דתוך התחום היה, ואפ"ה – בלא
43 הערמה אסור:
44 **השום** והבוסר והמלילות – למאי דקאמר
45 בריש "בבית" (לקמן קמג): מודים
46 חכמים לר' יודנה בשאר פירות, ומייתי
47 מדתנאי: סוחטין בפגעין ועוזרין, אבל לא
48 ברמונים. צ"ל: דשום ובוסר יותר עשוין למשקן
49 מפגעין ועוזרין. ומיהו, התם מסיק הירדן,
50 אע"ג דלאו בני סחיטה ניהו – דהואיל
51 ואחשבינהו ה"ל משקין, ולפ"ו דהא דתני
52 "סוחטין בפגעים" – לאו סחיטה גמורה קאמר,
53 אלא מתוק בעלמא: **רבי** ישמעאל אומר
54 יגמור – פי': אינו צריך לסלק הטעינה סמוך
55 לחשכה, אלא מניח כל השבת. קשה לר': היכי מוכח דסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא, אפי' עבדי בשבת – ליכא חיוב חטאת? דילמא ר' ישמעאל סבר בבית הלל דשרו אפי'
56 בהנך דלא אתי ממילא, והא דנקט "וריסק" – משום רבותא דר"ע ועוד תימה: דר"ע דאמר "לא יגמור" – לא כב"ש ולא כבי"ה ונראה לר': "דיגמור" – היינו דיגמור ואכל בשבת,
57 ולא דמי למשקן שזב שאסורין – דגורנין שזמא יסחוט. דהבא, אפילו יסחוט – ליכא איסור דאורייתא, משום דאתי ממילא. והשתא מייתי שפיר דקסבר ר' ישמעאל "כל דאתי ממילא
58 – שרי" אפילו לב"ש, כיון דאי עבדי ליה בשבת לא מייחבי. ור"ע דאמר "לא יגמור" לא שצריך להסיר הקורה, דסבר כבי"ה. אלא – שלא יגמור כדי לאכול משקדש היום, דאסור
59 אפי' לב"ה כשאר משקין שזבו שאסורין, דגד סחיטה נמי דאורייתא אע"ג דאתי ממילא. וע"ל: דיגמור בידיה משתחשך. דלא דמי למתני' דלא שרי ב"ה אלא טעינת קורה, אבל
60 בידיה לא. דהבא כשאין מחוסרי דיבה, כדאמר בסמוך. והשתא מייתי שפיר דכיון דשרי ר' ישמעאל לסחוט בידיה, ולא גזר אטו מחוסרי דיבה, אי"כ במחוסרי דיבה נמי סבר דלא
61 מייחבי. ובתר הכי קאמר דלרבי ישמעאל במחוסרי דיבה מייחבי – ואפ"ה: כשאין מחוסרי שרי בידיה, ולא גזר אטו מחוסרין. אלא כר"ע לא אתאי, כיון דאסור בשאין מחוסרין דיבה
62 אטו מחוסרין דיבה – מכלל דמחוסרין דיבה מייחבי, וא"כ אסור עם חשכה לב"ש:

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף ט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

שמן של בדידן – פ"ה המשתתף בוית בית הבד. וקשה לר"י דמה לו להזכיר כאן
דין מוקצה? ועוד: דלמה יהיה השמן מוקצה? ותירץ ר"י דקאי אדלעיל, דקאמר
דאם טען בית הבד מבעוד יום, והשמן זה והולכת כל השבת – רב אסר אותו שמן משום
מוקצה, דהיי גולד גמור. דמחמת קורות והעניול שעליו לא היה ראוי בין השמשות

לא יגמור. ורבי אלעזר אמר: רבי אלעזר היא דתנן:
חלות דבש שריסקו בערב שבת ויצאו מעצמן –
אסור, ורבי אלעזר מתייר. ור' יוסי בר חנינא מ"ט לא
אמר פרבי אלעזר? – אמר לך: התם הוא דמעיקרא
אוכל ולבסוף אוכל, הקא – מעיקרא אוכל והשתא
משקה. ור' אלעזר אמר לך: הא שמעינן ליה לר'
אלעזר דאפילו יויתם וענבים נמי שרי, דהא כי אתא
רב הושעיא מנהרדשא, אתא ואייתי מתניתא בידיה:
יויתם וענבים שריסקו מערב שבת ויצאו מעצמן –
אסורין, ר' אלעזר ור"ש מתיירין. – ורבי יוסי בר חנינא,
ברייתא לא שמיע ליה. ור' אלעזר מ"ט לא אמר
בר' יוסי בר חנינא? – אמר לך: לאו אימתר עלה,
אמר רבא בר חנינא אמר רבי יוחנן: במחוסרין דיקה
– דכ"ע לא פליגי, כי פליגי – במחוסרין שחיקה,
והני גמי – במחוסרין דיקה דמו. הורה רבי יוסי בר
חנינא פרבי ישמעאל. שמן של בדידן ומחצלות של
בדידן, רב אסר ושמואל שרי. הני פרבי דיווי, רב
דאסר ושמואל שרי. א"ר נחמן: עו לחלבה, ורחל
לגזיתיה ותרגולת לבציתה, ותורי דרדיא, ותמרי
דעייסקא – רב אסר, ושמואל אמר: מותר. וקמפילגי
בפלונית' דר' יהודה ור' שמעון. והוא תלמידא דאורי
בחרתא דארגי פרבי שמעון, שמתיה רב המנונא.
והא בר' שמעון סבירא לו? – באתריה דרב הנה, לא
איבעי ליה למיעבד הכי. הני תרי תלמידי, חד מציל
בחד מנא וחד מציל בארבע וחמש מאני. וקמפילגי
בפלוניתא דרבה בר וברא ורב הונא. מתני' אין
צולין בשיר צצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום.
אין גותנין פת לתנור עם חשכה ולא חררה על גבי
גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום, ר"א: כדי
שיקרמו התחתון שלה. משלשלין את הפסח בתנור
עם חשכה, ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד,
ובגבולין

לאכילה, אע"ג דע"מ כן הניחו, וסמך על זה
שיזוב כל השבת, כיון דאין משקין בעולם – האי
סמיכה לא מירי הוא, והוי גולד גמור. ולא דמי
לקדרה חיתא דשרי. אע"ג דבין השמשות לא
חזי לאכילה – דהתם כיון דהבשר בעולם –
מהני, דע"מ כן מניחה. וכן מעיינת הנובעת
כבר הם בעולם. וכן צואת קטן, שזיה כבר
במעין – מהני בהן סמיכה. ולא דמי לזיתים
וענבים שריסקו מבעוד יום, וכן השום והבוסר
שריסקו מבערב – דהתם חזו מבערב לאכילה,
אבל הבא דלא חזו בין השמשות לאכילה,
והמשקה אינו בעולם – דהיי גולד גמור, ואסור
לרב. ואי"ה בפ"ב לקמן (דף כט). דאמר רב: אבל
תמרי ושדא קשייתא לחיותא, מאי לאו
בפרסיתא – ולא קבלה, לא. בארמיתא וקבלה.
והשתא היכי מויל' דהוי פרסיתא? והא רב
אסר גולד הכאו ויש לומר, דה"פ: מאי לאו
בפרסיתא ולא קבלה – משום דלא חשיבא ליה
רב גולד, כיון דמעיקרא גרעין והשתא גרעין.
אבל הכא שמן הבלוע ביויתם, כל זמן שלא
יצא הוי גולד גמור, ולא הוי משקה.

ושמואל שרי – תימה: דבס"פ "נטול"
(לקמן קמג). אמרי: דשמואל היה
מטלטל גרעיני פרסיתא אגב ריפתא. פי'
בשלות כל צרכן, שאין נשאר מן האוכל
עליהם כלל. וכיון דשרי גולד כ"ש – בלא
ריפתא נמי לישתר? ותירץ ר"ה: דשמואל
מחמיר על עצמו הית, לפי שזיה ארם חשוב.
וכן מוכח סוגיא התם, דאמר אביי, לא
דאדם חשוב אנא: הני כרכי דיווי רב אסר
– לטלטל משום מוקצה. תימה: דבפ' "מפנין"
(לקמן דף קכח). אמרין: דרב, במוקצה
לאכילה – סבר לה בר' יהודה, ובמוקצה
לטלטל – סבר לה כ"ש, והבא אוסר לטלטל
לכרכי דיווי ומפרש ר"ה: דכרכי דיווי קרי'
מוקצה מחמת מיאוס. כגון בגדים ומחצלות
שמכסין בהם דגים, ושאר דברים המכלכלין
אותם. והתם דקאמר רב דבמוקצה לטלטל
סבר לה כ"ש במוקצה שמקצה האדם
מדעתו לעייסקא, לאוצר שאין בו מיאוס. והא
דאמר בפרק בתרא (דף קנז) דאף בר ס"ל בר'
יהודה, מרכיבי דיווי דרב אסר – מפרש ר"ה

דנבילה המתנבלת בשבת מוקצה מחמת איסור הוא, דאף לכלבים אינו ראוי מחיים,
ומוקצה מחמת איסור חמור ממוקצה מחמת מיאוס. והא דאמר בפ"ק דחולין (דף
יז) בשמעתא: ונסבין חבירא למימר מהני ר' יהודה היא, אימור דשמעת ליה לרבי
יהודה במוקצה מחמת מיאוס. במוקצה מחמת איסור מי שמעת ליה? – דיחוי בעלמא
הוא. ולפי המסקנא נאמר דמוקצה מחמת איסור טפי חמור תדע: דהא קאמר התם
אימור דשמעת ליה לר' מאיר מבבבשל – דלאו לבוס שוחט דאינו ראוי לבוס – מי
שמעת ליה? משמע – דאית ליה לר' מאיר מוקצה מחמת איסור, ובפרק "בירה"
משמע: דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס. גבי מטלטלים נר חדש אבל לא ישן, ר'
מאיר אומר: כל הנרות מטלטלים, חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו שבת: וחד מציל
בארבע וחמש מאני – פי' בקונטרס: ומקפלין כולן בתוך כלי אחד, ונושאן בבית אחד.
והא נראה לר"ה, דבפ' "כ"ל כתבי" (לקמן דף קכ). לא פליגי אמוראי בהא, דבעיא
היא ופשיט דבבא להציל דמי – ושרי לכ"ע, ומפרש ר"ה: דחד מציל בחד מנא –
אפי' מאה עורות. אבל בארבע וחמש מאני – כגון חציר ולחורר ולהציל, אפי'
באותו חצר – לא. וחד מציל בר' וחד מאני – לאותו חצר. ובהא פליגי התם רבה
בר זבדא ורב הונא:

איבעיא

לא יגמור. אסור להניח מבעוד יום תחת כוכבין כדי לגמור משתחשף: ורבי אלעזר
אומר: הוא ר' אלעזר בן פדת, דהוא אמורא: רבי אלעזר היא. הוא ר' אלעזר בן
שמוע, סתם ר' אלעזר של משנה וברייתא: חלות דבש. שהבזורת רודה, ועשוין
כמין חלות של שעה והדבש בתוכו: שריסקו. כותלת: אסורין. לאותו שבת
באכילה: דבש. לאחר שזב מן החלות נמי
אוקולא הוא, הלכך ליכא למיגור ביה שמא
יסחוט משתחשף, דלא שייכא ביה חסידה:
הקא. וייתם וענבים דמתני' דמעיקרא
אוקלא והשתא משקה – איכא למיגור שמא
יסחוט משתחשף, דהא ודאי חסידה היא: ור'
יוסי בר' חנינא. הך ברייתא דקתני דפליג ר'
אלעזר אף ביויתם ובענבים – לא הוה שמיע
ליה, ומהחיא חללות דבש שהיא משנה
בפרק "חבית שנשברה" – לא הוי מצי
לדמויה למתני', משום פירכא דלעיל:
במחוסרין דיקה כ"ע לא פליגי. דאסרי,
דטעינתן היא גומרת, ונמצא הכל עשוי
בשבת: שחיקה. יותר מדיקה. לשון "או דבו
במזודה" (במזכר יא). ורבותי גורסין: כי
פליגי – במחוסרין חסידה שנידוכו קת, ואין
טעינתן גומרת אלא חסידה. ולמאן דגרסי
שחיק – טעינתן שוחקתן. והני דמתני' –
מחוסרין דיקה הן, וטעינתן היא דיקתן, היא
שוחקתן, היא סוחקתן, ובהא ר' ישמעאל
מודה דאסור: שמן של בדידן. אידי דאריי
בבית הבד נקט ליה, שמן המשתתף בחוית
הבד תחת חסידה והוא ניתן לבדידן. וכן
מחצלות של בדידן, שמכסין בהן את
הזיתים: רב אסר. לטלטולי, משום מוקצה.
בר' סבר בר' יהודה במוקצה. ושמואל סבר
כ"ש, דלית ליה מוקצה. והכי אמרין ב"מ
שחיקתן: פרבי דיווי. וזג של מחצלות
שמכסין בהן את פרמגטיא של ספינה. וחזי
– לשון זוג, לפי שהן שתיים ועשויות כאהל.
ובתשובות הגאונים מצאתי "כרפי דיווי" (א)
ומפרש שהוא לשון ספינה בלשון ארמי: עי.
העומדת לחלבה: וכן רחל. העומדת
לגזיתיה: ותורא דרדיא. העומד להרשיה:
ומהר דעייסקא. העומד להוליכן לסחורה
למקום אחר: פלונתא דרבי יהודה בו, דלר'
יהודה דאית ליה מוקצה בפרק אחרון (דף
קנז) אסור לשחוקן ביום טוב אלא אם כן
הומיין מבעוד יום, ולר' שמעון שרי: חריתא.
שם מקום: דארגי. אדם אחד היה, אמוגשי,
שגנה לאותה העיר, ורב המנונא דר' ברה
ועדיין מערת קבורתו קיימת שם. כך מצאתי

בתשובה: והא ברבי שמעון סבירא לו. השתא, כדלקמן. ואמאי שמתייה? חד
מציל. אוקלין ומשקין מפני הדליקה הרבה לחצר המעורבת: בחד מנא. בדתנן
"מצילין סל מלא כפרות ואע"ג שיש בו מאה סעודות": וחד מציל בארבע וחמש
מאני. אלא שמקפלין כולן לתוך כלי גדול, ונושאן בפעם אחת: וקא מיפליג בו.
בפרק "כל כתבי הקדש": מתני' חררה. עוגת רצפים (מלכים א' יט). פוגארה
בלע"ז: יקרמו. כמו קרם. קרושטין בלע"ז: תחתון. מפרש בגמרא: משלשלין את
הפסח בו, והוא נצלה וחולץ משתחשף. ואע"ג דבעלמא אין צולין דבאמין –
הקא שרי, דבני חבורה וריוין הן, ומדכרי אהדדי, ולא אתו לחתוני בגחלים:
ופאחיזין את האור. מעט מעט בצעים של מדורת בית המוקד שהיתה בעזרה
והיא מתבערת והולכת משתחשף, ולא חיישנן שמא יהו כהנים צריכין להבעירה
משתחשף, בדמפרש בגמרא: בית המוקד. לשכה גדולה היא שהכהנים מתחממין
שם במדורת אש הנסקת קמיה. מפני שמהלכין תפסים על רצפת שיש בעזרה
כדאמרי' בכותיש (פ"ב דף כד.). הויאל רצפה מקודשת, דכותיש "ביום ההוא קדש
המזלך תוך החצר", וכלי שרת מקודשין, דכותיש "וימשהו וקדש אותם", מה כלי
שרת – לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת. אף רצפה – לא יהא דבר חוצץ
בינו לבין הרצפה:

ובגבולין

ולפיכך יש להעמיד את דברי בית שמאי במשנתנו כשיטתנו.
הגמרא מבארת מדוע לא העמיד רבי יוסי בר חנינא את משנתנו
כשיטת רבי אלעזר בברייתא: ורבי יוסי בר חנינא שחילק בין חלות
דבש לבין זיתים וענבים, ברייתא לא שמיך ליה – לא שמע
לברייתא זו, שבה מתיר רבי אלעזר במפורש אף בזיתים וענבים.
עתה מבררת הגמרא מדוע רבי אלעזר אינו מעמיד המשנה אף
כשיטת רבי ישמעאל: ורבי אלעזר בן פדת, מאי טעמא לא אפר
כרבי יוסי בר חנינא, המעמיד את נבנתנו כשיטת רבי ישמעאל,
המתיר לטעון את הקורה מערב שבת על שום ובוסר ומלילות
שריסקם.
מבארת הגמרא: אפר לך רבי אלעזר בן פדת, לאו איתמר עלה –
וכי לא נאמר בבית המדרש על מחלוקתם של רבי ישמעאל ורבי
עקיבא, אפר דכא בר חנינא אפר דבי יוחנן, במחשורין דיקה – באופן
שהשום והבוסר והמלילות עדיין לא נידוכו, כלומר, שאף על פי
שנתרסקו מעט מכל מקום עדיין לא נבנתנו כשיטת רבי ישמעאל, לא
פליגי – לא נחלקו התנאים, שבה מודה אף רבי ישמעאל אסור
להטעין עליהם את הקורה מערב שבת על מנת שתגמר מלאכתן
בשבת, שכן טעניה זו היא העושה את עיקר מלאכת הסחיטה,
ונמצא שכל מלאכתן נעשית בשבת. כי פליגי במחשורין שחיקה –
אלא באיזה אופן נחלקו התנאים, כאשר כבר נידוכו השום
והבוסר והמלילות היטב, ואינם חסרים אלא שחיקה מועטת כדי
להגיע לגמר מלאכתן. והני נמי – ואלו הזיתים והענבים שבהם
עוסקת משנתנו במחשורין דיקה דמו – עדיין לא נידוכו, ואף על
פי כן התירו בית שמאי להטעין עליהם קורה בערב שבת, ונמצא,
שאי אפשר להעמיד את משנתנו כשיטת רבי ישמעאל, אלא
בהכרח צריך להעמידה כשיטת רבי אלעזר בן שמעון.
הגמרא מביאה פסק הלכה במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא:
הורה רבי יוסי בר חנינא הלכה למעשה כשיטת רבי ישמעאל,
המתיר לטעון את הקורה מערב שבת על בוסר ומלילות ושום.
הגמרא מביאה כמה מחלוקות בין רב לשמואל בדיני מוקצה: שמן
של בדרין ובעלי בית הבד, כלומר, שמן המשתייר בפנינת בית
הבד תחת הקורות, וניתן לבעלי בית הבד בשכרם, ומחצלות של
בדרין – מחצלות של בעלי בית הבד המשמשות לכיסוי הזיתים,
נחלקו אמוראים אם אסורים הם בשבת מדין מוקצה. רב אפר
להשתמש בהם, ושמואל שרי – התיר.
וכן הני כרבי דיוני – אלו המחצלות העומדות לכיסוי הסחורות
שבספינה, ועשויות בזוגות, רב אפר להשתמש בהם בשבת
מלאכה אחרת, לפי שמוקצים הם למלאכתם, ושמואל שרי –
מתיר להשתמש בהם.
הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בין רב לשמואל בדיני מוקצה:
אפר רב נחמן, עז העומדת להלכה – ליתן חלב, ולא לשחיטה, ורחל
ו-כבשה העומדת לגיזתה – ליתן צמר, ותרגולת העומדת לביצתה
– להטיל ביצים, ותורי דרדיא – ושורים העומדים לחרישה,
ותמר דעסקא – ותמרים העומדים להוליכם למקום אחר לעשות
בהם סחורה, רב אפר את השימוש בהם בשבת וביום טוב מדין
מוקצה, דיינו, שאסר לחתוש ביום טוב את העז והרחל
והתרגולת והשורים, לפי שבכניסת החג היו מוקצים למלאכתם
ולא לשחיטה, וכן אסר רב לאכול את התמרים בשבת או ביום
טוב, לפי שהיו מוקצים מתחילה לסחורה. ושמואל אפר, מותר.
הגמרא מבארת את יסוד מחלוקתם של רב ושמואל: וקמיפליגי
ונחלקו רב ושמואל בפלוגתא – במחלוקת דרבי יהודה ורבי שמעון,
שנחלקו להלך (קט) ביסוד דין מוקצה, שרבי יהודה מחזיר בדינים
אלו, וסובר שכל דבר העומד לחתוש מיוחד ארי הוא מוקצה,
בשבת, וכשיטה זו סובר רב. ואילו רבי שמעון מיקל בדיני מוקצה,
וסובר שכל דבר הראוי להשתמש בו בשבת אין אדם מקצה דעתו
הימנו, אף אם עומד הוא מערב שבת לשימוש אחר, וכשיטה זו
סובר שמואל.
הגמרא מביאה מעשה בענין פסק ההלכה בזה: והוא תלמידא –

לא יגמר – אינו רשאי להניחם תחת הקורה מבעוד יום, על מנת
שתגמר המלאכה לאחר החשיכה.
ויש ללמוד מדברי רבי ישמעאל, שהסוחט בשבת שום ובוסר
ומלילות שנתרסקו מערב שבת אינו חייב חטא, ולפיכך הוא
מתיר לכתחילה להטעין עליהם את הקורה מבעוד יום, וכשיטה זו
סוברים בית שמאי במשנתנו.
הגמרא מביאה שיטה נוספת להמבארת מי הוא התנא של המשנה,
הסובר שכל דבר העתיד להיסחט מעצמו אין בו איסור סחיטה מן
התורה בשבת: ורבי אלעזר בן פדת אפר, משנתנו כשיטת רבי
אלעזר בן שמעון היא, דתנן – שכן שנינו במשנה להלך (קמג), חלות
דבש שריסקן בערב שבת, ויצאו מעצמן – זב מהן דבש בשבת
מאלי, אסור לאכול דבש זה באותה שבת, לפי שיש לחוש שמא
יבוא לסוחטן בידים בשבת, ויש בכך איסור תורה. זו היא שיטת
תנא קמא. ורבי אלעזר מתייר את הדבש היוצא מהן בשבת
באכילה, ואינו גורר שמא יסחוט בידים, לפי שהוא סובר שאף אם
יסחוט אותן בשבת אין בכך איסור תורה, שהרי הדבש שבהן עתיד
לצאת מעצמו, מאחר וריסקן מערב שבת.
מבואר מדברי רבי אלעזר, שכל דבר העתיד ליצא מעצמו אין בו
איסור סחיטה מן התורה בשבת, וכשיטה זו סוברים אף בית שמאי
במשנתנו, ולפיכך מתירים הם ליתן את הקורה על זיתים וענבים
מערב שבת כדי שהמשקה יזוב מאליהם בשבת, שכן אף אם יסחוט
אותם בשבת בידים לא יתחשב חטא.
הגמרא מבררת מדוע לא אחד מן האמוראים לא העמיד המשנה
כשיטת התנא שהביא חברו: ורבי יוסי בר חנינא שהעמיד את
משנתנו כשיטת רבי ישמעאל, מאי טעמא לא אפר שמשנתנו היא
אף כשיטת רבי אלעזר.
מבארת הגמרא: אפר לך – יכול רבי יוסי בר חנינא לומר לך, שאין
להוכיח מדברי רבי אלעזר שהוא סובר כשיטת משנתנו, לפי
שיתכן לומר שרק תתם – שם, לגבי חלות דבש, הוא שמתיר רבי
אלעזר את הדבש היוצא מהם באכילה בשבת, משום דמשיקרא
אובל ולבסוף אובל – שבתחילה בעוד שהדבש בתוך החלות הוא
נידון כאוכל, ואף עתה לאחר שיצא משם עדיין שם אוכל עליו,
ולפיכך סובר רבי אלעזר שאף אם יסחטנו בידים בשבת אין בו
איסור תורה, שהרי אין איסור סחיטה בהוצאת אוכל מתוך אוכל
אלא רק בהוצאת משקה מתוך אוכל, וממילא אין מקום לגזור
באופן שיצא מאליה. אבל תתם – כאן במשנתנו לגבי זיתים
וענבים, משיקרא אובל והשתא משיקה – מתחילה כשהשמן והזין
נוסעים בתוך הזיתים והענבים היה הכל נידון כאוכל, ואילו עתה
כשיצאו משם נידונים הם כמשקים, והוצאת משקה מתוך אוכל
סחיטה היא, ולפיכך סובר רבי אלעזר שאף כשנתרסקו מערב
שבת יש איסור תורה בסחיטתם בידים בשבת, וממילא הוא גוזר
אף באופן שיצאו המשקים מאליהם, שמא יבוא לסחוט בידים
בשבת.
הגמרא מבארת מה יענה רבי אלעזר בן פדת לטענה זו: ורבי אלעזר
בן פדת אפר לך – יכול הוא לומר לך כדי ליישב את טענתו של רבי
יוסי ברי חנינא, שאכן מדברי רבי אלעזר בן שמעון במשנה לענין
חלות דבש אין הוכחה שסובר כמשנתנו לגבי זיתים וענבים, אמנם
הא שמיני ליה – הרי שמענו לו לרבי אלעזר בן שמעון בברייתא,
שסובר דאפילו זיתים וענבים נמי שרי – גם כן מותרים המשקים
היוצאים מהם בשבת מעצמם, דתא כי תתא – שהרי כאשר בא רב
השעני מנהרדעא, תתא ואיתי מתניתא בידיה – בא והביא ברייתא
בידו, וכך כתוב בה, זיתים וענבים שריסקן מערב שבת ויצאו בשבת
משקים שבהם מעצמן, אסורין הן לאותה שבת, משום שיש לחוש
שמא יבוא לסחוטם בידים בשבת. אלו דברי תנא קמא. רבי אלעזר
ורבי שמעון מתיירין את המשקה היוצאים מהם בשבת.
מבואר מדברי רבי אלעזר בן שמעון בברייתא, שהוא מתיר אף
בזיתים וענבים (שנתרסקו מערב שבת) את המשקה היוצא מהם
בשבת מאליה, ואינו חושש שמא יבוא לסחוטם בידים בשבת,

1 וּבְגִבּוּלֵין – אבל בשאר מקומות שחוץ לבית המקדש, אסור
2 להאחוז אש במדורה סמוך לכניסת השבת, אלא אם כן יש שהות
3 בְּדִי שְׁתַּחֲחוּז הָאוּר בְּרוּכּוֹ – ברוב העצים שבמדורה, שאם לא כן
4 יש לחוש שמא יבואו לחתות בה בשבת כדי להבעירה.
5 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּמַדְרָה שֶׁל פְּתָמִין דִּי להאחוז את האש בכל
6 שְׁהוּא, והיא דולקת והולכת מעצמה, שכן אין דרכה להיות כבה,
7 וממילא אין לחוש שיבואו לחתות בה כדי להבעירה.

גמרא

8 הגמרא מבררת מה הוא שיעור 'כדי שיצולו מבעוד יום': וְכַפָּה
9 הוא השיעור שצריך שיהיו הבשר או הבצל והביצה צלויים
10 מבעוד יום, כדי שלא יהא חשש שיבוא לחתות הגחלים בשבת.
11 מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר רַב, השיעור הוא בְּדִי שְׁיִצּוּלוֹ
12 מִכָּעוֹד יוֹם כְּמֵאֲכָל אדם ששמו בן דְּרוֹסָא, וליסטים היה, ואוכל
13 היה את מאכלו לאחר שנתבשל כדי שליש, ומכאן יש ללמוד
14 ששיעור זה ואילך כבר ראוי הוא לאכילה על ידי הדחק ונידון
15 כמבושל, ולפיכך אין לחוש מעתה שמא יבוא לחתות בגחלים
16 בשבת.

17 הגמרא מביאה ראייה לכך ש'מאכל בן דרוסא' נידון כמבושל:
18 אִתְּמַר נָמִי – נאמרה הלכה נוספת כעין זו בבית המדרש, אָמַר רַב
19 אָסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מֵאֲכָל שְׁהוּא מְבוּשֵׁל בְּשִׁיעוֹר בִּישוּלוֹ שֶׁל
20 מֵאֲכָל בֶּן דְּרוֹסָא, שוב אין בו איסור משום בִּישוּלוֹ נִכְרִים. כלומר,
21 שאם בישל ישראל מאכל עד שיעור שליש בישולו, והוסר מן
22 האש, ולאחר מכן גמר נכרי את בישולו, אין בזה איסור משום
23 'בישולי גויים', שכן כבר היה ראוי לאכילה על ידי בישולו של
24 הישראלי. ומכאן יש ללמוד, שמשעה שנתבשל דבר מאכל כדי
25 שליש בישולו נידון הוא כמבושל.

26 הגמרא מביאה את שיטת חנניא לגבי שהיית תבשיל בערב שבת
27 על כירה: תִּנְיָא בְּבֵרִיתָא, תִּנְיָא אִמְרַה, כָּל שְׁהוּא מְבוּשֵׁל בְּשִׁיעוֹר
28 מֵאֲכָל בֶּן דְּרוֹסָא, מוֹתֵר לְהִשְׁתַּחֲחוּז מֵעֶרֶב שַׁבַּת לְהִתְבַּשֵּׁל עַל גְּבִי
29 בִּידָה, וְאִפְּהָ עַל פִּי שְׁאֵין הִכִּירָה דְּרוּפָה מִן הַגַּחְלִים שְׁבָה, וְכֵן אֵינָה
30 קְטוּמָה עַל יְדֵי נִתְיִנָּה אִפֶּר עַל הַגַּחְלִים, שמאחר וכבר נתבשל
31 המאכל כשיעור הראוי לאכילה על ידי הדחק שוב אין לחוש
32 שמא יבוא לחתות בגחלים למחר בישולו.

33 שנינו במשנה: 'אֵין נִתְיִנָּה אֶת הַפֶּת בּוֹ', אלא כדי שיקרמו פניה
34 מבעוד יום, רבי אליעזר אומר, כדי שיקרמו התחתון שלה.
35 הגמרא מבררת את דברי רבי אליעזר: אִיבְעִינָא לָהּ – נסתפקו בני
36 הישיבה, 'קרם התחתון' שאמר רבי אליעזר, כוונתו על האֵיךְ דְּגַבִּי
37 תִּנּוֹר – צד הפת הדבוק בדופן התנור, או דִּילְמָא – או שמא כוונתו
38 באומרו 'תחתון' על האֵיךְ דְּגַבִּי הָאוּר – צד הפת הנוטה למטה
39 לכיוון האש.

40 הגמרא מביאה ראייה מבריתא לפשוט הספק: תָּא שְׁמַע, שנינו
41 בבריתא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, בְּדִי שְׁיִקְרְמוּ פְּנֵיהִי שֶׁל הפת הַמְּדוּקָן
42 בְּתִנּוֹר. ומכאן יש ללמוד, שכוונת דברי רבי אליעזר במשנתו 'כדי
43 שיקרמו התחתון' היינו צד הפת שכלפי דופן התנור.

44 שנינו במשנה: מִשְׁלֵשִׁין אֶת הַפֶּסַח בְּתִנּוֹר עִם חֲשִׁיכָה.
45 הגמרא מבררת את טעם ההיתר לצלות קרבן פסח סמוך לחשיכה:
46 מֵאִי מַעְמָא – מה הוא טעם הדבר שהתירו להתחיל לצלות את
47 קרבן הפסח סמוך לכניסת השבת, אף שאין שהות שיצלה כשיעור
48 'מאכל בן דרוסא' קודם החשיכה, ולא גזרו בזה חכמים שמא
49 יבואו לחתות בגחלים בשבת כדי למחר צליתו.

50 מבארת הגמרא: מִשּׁוּם דְּבִנִּי הַתְּכֵנִיחָה הַעוֹסְקִים בְּקֶרֶב הַפֶּסַח וְרִיזִין
51 הֵן, ומזכירים זה לזה שלא לחתות בגחלים לאחר כניסת השבת.

52 הגמרא מבררת מדוע צריך לטעם זה של 'בני חבורה זריזין':
53 מדייקת הגמרא, הָא לָאוּ הָכִי – אבל לולי טעם זה שבני חבורה
54 זריזים הם, לֹא הִיוּ מוֹתִירִים לְשַׁלֵּשׁ הַפֶּסַח סָמוּךְ לְחֲשִׁיכָה, לפי
55 שהיה מקום לחשוש שיבואו לחתות בגחלים בשבת. ומדוע,
56 וְהָאִמַּר מִר – והרי הובאה מימרא לעיל בגמרא (דף יג), גְּדִיא בֵּין שְׁרִיק
57

58 בֵּין לֹא שְׁרִיק שְׁפִיר דָּמִי – שמותר לצלות בשר גדי בתנור סגור
59 סמוך לחשיכה, בין אם החליקו את פי התנור בטיט, ובין אם לא
60 החליקו, שכן פתיחת התנור בשעת הצליה מזיקה לבשר הגדי,
61 ולפיכך אין חוששים שמא יבוא לחתות בגחלים, ואם כן יש להתיר
62 לצלות גדי של קרבן פסח סמוך לחשיכה אף בלא הטעם שבני
63 חבורה זריזים הם.

64 מתרצה הגמרא: הָתָם – שם, במימרא שהובאה לעיל, מדובר בגדי
65 שהוא מִינְתָּח – מנותח לאיברים, ואם פותח את פי התנור בשעת
66 הצליה נכנסת בו הרוח ומזיקתו, ולפיכך אין לחוש שמא יחתה,
67 אבל הָכָא – כאן, בקרבן פסח, לֹא מִינְתָּח – אין הגדי מנותח
68 לאיברים, שהרי מצותו שיהא שלם 'רָאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קֶרְבּוֹ'
69 (שמות יב ט), ולפיכך אף אם פותח את מכסה התנור בשעת הצליה
70 אין הרוח מזיקה לבשר הגדי, ויש מקום לחוש שמא יפתח התנור
71 ויחתה בגחלים למחר צליתו, ועל כן לא התירו חכמים לצלות גדי
72 שלם סמוך לחשיכה אלא בקרבן פסח, משום שבני החבורה זריזים
73 הם.

74 שנינו במשנה: וּמִתַּחֲחוּזִין אֶת הָאוּר וכו' במדורת בית המוקד,
75 ובגבולין כדי שתאחוז האור ברובו.

76 הגמרא מבררת את טעם ההיתר להדליק את מדורת בית המוקד
77 קודם חשיכה: מִנְתָּנִי מִיָּלִי – מנין לומדים היתר זה, להאחוז את
78 האור במדורת בית המוקד סמוך לשבת, אף שאסור לעשות כן
79 בשאר מקומות.

80 מבארת הגמרא: אָמַר רַב הוֹנָא, הִיתֵר זֶה לּוֹמְדִים מְדַבְּרֵי הַכְּתוּב
81 (שמות לא ה) 'לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּחֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת', לפי שיש
82 לדייק מכאן שרק 'בְּכָל מִשְׁבְּחֵיכֶם' אִי אִתָּה מִכָּעוֹד אֵשׁ בַּשַּׁבָּת,
83 אֲבָל אִתָּה מִכָּעוֹד אֵת הָאֵשׁ בְּמִדּוֹרֵת בֵּית הַמוֹקֵד שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.
84 מִתְּקִיף לָהּ – הקשה על כך רַב חֲסִידָא, אִי הָכִי – אם כן, שלא אסרה
85 תורה להבעיר אש בבית המקדש, מדוע אין המשנה מתירה
86 להאחוז את האור בבית המוקד אלא בערב שבת סמוך לחשיכה,
87 הִרִי אֲפִילוּ בִּשְׁפֶת עֲצָמָה נָמִי – גם כן יש להתיר להדליק שם את
88 המדורה, מאחר שלא נאסרה הבערה במקדש.

89 אֲלֵא אָמַר רַב חֲסִידָא, אֵין כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב לְהַתִּיר כֹּל הַבְּעֵרָה בַּשַּׁבָּת
90 במקדש, אלא קָרָא כִּי אִתָּא לְמִשְׁרֵי אֲבָרִים וּפְדִיִּים הוּא דִּתְאָא –
91 מקרא זה בא להתיר להקטיר בליל שבת את האיברים והחלבים
92 שנותרו מן הקרבנות שהוקרבו ביום שישי, שהבערה זו צורך גבוה
93 היא, ולפיכך הותרה בשבת, אבל הבערת מדורת בית המוקד
94 שאינה אלא לצורך הכהנים שצמחמו בה לא הותרה בשבת.
95 וטעם הדבר שמותר להאחוז בה את האור סמוך לחשיכה הוא
96 משום שִׁבְחָנִים וְרִיזִין הֵן, שהיו כולם בני תורה וחרדים על קיום
97 המצוות, ומזכירים זה לזה שלא לחתות במדורה בשבת, ולפיכך
98 לא גזרו בזה חכמים.

99 שנינו במשנה: וּבְגִבּוּלֵין בְּדִי שְׁתַּחֲחוּז בּוֹ הָאוּר בְּרוּכּוֹ.

100 הגמרא מבררת מה הוא שיעור 'ברובן': מֵאִי רִיבָן – מה הוא שיעור
101 אחיזת האש 'ברובן', שבאופן זה הותר להבעיר מדורה מערב
102 שבת.

103 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בענין זה: אָמַר רַב, 'רובן' היינו
104 רוב של כָּל אֶחָד וְאֶחָד. כלומר, צריך שתאחוז האש ברובו של כל
105 עץ ועץ שבמדורה, ולא די בכך שתאחוז ברוב מנין העצים.

106 וּשְׁמוּאֵל אָמַר, שיעור 'ברובן' היינו בְּדִי שְׁלֹא יִאֲמְרוּ הָבָא עֲצִים וְנִתְּנִי
107 תְּתִיקָהּ, כלומר, אין צריך שתאחוז האש ברוב העצים, אלא די
108 בכך שלא יוצרכו להביא עוד עצים דקים להניח מתחת עצי
109 המדורה כדי להבעירם, אלא מעצמם הם יבערו וילכו.

110 הגמרא מביאה ראייה לשמואל מבריתא: תִּנִּי רַב חִיָּא לְפִינְיָה
111 לְשְׁמוּאֵל – שנה רב חייא ברייתא המסייעת לדברי שמואל. נאמר
112 בכתוב לגבי הדלקת המנורה שבבית המקדש (שמות כו כ) 'לְהַעֲלֹת
113 יָר תְּמִיד', ודרשו חכמים (ספרא אמור פ' יג), שכוונת הכתוב היא שיש
114 להדליק פתילות המנורה בְּדִי שִׁיעוֹר שְׁתַּחֲחוּז הַשְּׁלֵהָבָה שֶׁל הַנֵּר
115 עוֹלָה מֵאִילָנֶיהָ, וְלֹא שְׁתַּחֲחוּז הַשְּׁלֵהָבָה עוֹלָה עַל יְדֵי דָבָר אֲחֵר, כלומר,
116 שתהיה דולקת מעצמה בלא סיוע.

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ריג רש"י

1 וּבְגִבּוּלֵינָּהּ. צִרִיךְ לְהַבְעִיר מִדּוּרְתָּן מִבְּעוֹד יוֹם, כְּדִי שֶׁתֵּאָחַז הָאֵשׁ בְּרוּבוֹ: ר' יְהוּדָה
2 אָמַר: אִם הָיְתָה מִדּוּרְתָּן פֶּחֱמִין – אֵין צִרִיךְ לְהֵאָחִיז בָּהּ הָאֵשׁ אֶלָּא כִּלְ שָׁהוּא,
3 וְהִיא דוֹלָקָה וְהוֹלֶקֶת. דָּאִין דְּרָבָה לְהוֹיֵת כְּבֶה וְהוֹלֶקֶת, וְאִי"צ לְחַתּוֹת בָּהּ: גַּמְ בֵּן
4 דְּרוֹסָא. לְסֻטִּים הָיָה, וּבִשְׁכֵּל בִּישׁוּלוֹ שְׁלִשׁ: אִיתְּמַר נָמִי. דְּמֵאכֵל בֵּן דְּרוֹסָא חֲשׁוֹב
5 בִּישׁוּל: כֹּל שָׁהוּא. מְבוּשֵׁל בִּיד דְּיִשְׂרָאֵל
6 כְּמֵאכֵל בֵּן דְּרוֹסָא. שׁוֹב אֵין בְּגִמְרוֹ מִשּׁוּם
7 בִּישׁוּלֵי נְכָרִים: גִּירוֹן. מִן הַנְּהָלִים בְּגִמְרֵיהֶּה, 2
8 שְׁקוּרִין וְחִילִי: קָטוּם. מִפְּזָרִים אִפֵּר
9 מִלְּמַעְלָה כְּדִי לְהַפִּיג חוּמָה, שְׁלֵא יוֹסִיף הִבֵּל
10 בְּשִׁבְתָּ. וְזֶה תְּכַשִּׁיל שָׁהוּא כְּמֵאכֵל בֵּן דְּרוֹסָא
11 – לֹא חֵיטִי' אִם מִתְּכַשִּׁיל וְהוֹלֵךְ בְּשִׁבְתָּ: דְּגַבִּי
12 תַּנּוּר. שֶׁהִבְכּוֹרֵת נִדְקָסִים בְּדוֹפְנֵי הַתַּנּוּר
13 סָבִיב. הִילִיכְךָ מִמְּנֵי'א לִיה: דִּי קָרִי תַחְתּוּן,
14 הֵךְ פִּנִּים דְּגַבִּי דוֹפְנֵי הַתַּנּוּר, אוּ פִּנִּים הַפּוֹתִים
15 לְמִטָּה לְחַלֵּל הַתַּנּוּר לְצַד הָאֵשׁ: מְדוּבָקִים
16 בַּתַּנּוּר. וְחוּמְרָא הִיא, דְּפִנִּים שְׂכַלְפֵי הָאֵשׁ
17 מִמַּהֲרִין לְקָרוֹם: הֵתָם מִנְתָּה. וְאִם פּוֹתָם פִּי
18 הַתַּנּוּר צִייל בִּיה זִיקָא וְקָשִׁי לִיה: הֵבֵא לֹא
19 מִנְתָּה. דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת יב) "עַל רֹאשׁוֹ וְעַל
20 קַבְדּוֹ", וְאִי מְגַלִּי לִיה לֹא קָשִׁי לִיה: זִיקָא.
21 הִלְכָּךְ אִי לֹא דוֹרִיזִין הוּ – אֲסוּר: אֲבָרִים
22 וּפְדִירִים הוּא דְאֵתָא. לְהַתִּיר אֶת הַקִּטְרִין כֹּל
23 הַלְּלִיָּה. אֲבָל מִדּוּרְתָּן בֵּית הַמּוֹקֵד, שְׂאִינָה
24 צוֹרֵךְ גְּבוּהָ, אֶלָּא צוֹרֵךְ כְּהֻנִּים – לֹא הַתַּרְהָ.
25 וְסֻמּוֹךְ לְחִשְׁיָה הֵיטֵנוּ טַעְמָא דְלֹא גוּר –
26 מִשּׁוּם דְּכֻהֲנִים וְרִיזִין הֵם, שְׁכּוּלִם הֵיז בְּנֵי
27 תוֹרָה וְתוֹרִים וְנוֹכְרִים – וְלֹא אֲתוּ לְחַתּוּנֵי
28 מִשְׁתַּחֲשֵׁר: כֹּל אֶחָד וְאֶחָד. כֹּל עֵץ וְעֵץ. וְלֹא
29 תִּיקָא בִּין שְׂאֵחָה בְּרוֹב מִנֵּן הַעֲצִים:
30 וְשִׁמְוָאֵל אָמַר. כְּדִי שְׁלֵא צִרִיךְ לומר הֵבֵא
31 עֲצִים דְּקִים וְנִיחִין תַּחְתּוּתֵיהֶן לְהַבְעִיר אֶת אֵלוֹ:
32 תֵּנִי ר' חִיָּא. בְּפִרְק "בְּמָה מְדִלְקִין" לְגַבִּי
33 מְנוּרָה: "לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד" – שְׁתֵּהֵא
34 שְׁלֵהֶבַת עוֹלָה מֵאִלִּיָּה. אִלְמָא: בְּכִי אֵינָא
35 גּוֹזָא הָיָא הִדְלָקָה, מִשּׁוּם ר"י חִלּוּי. וְקָשָׁה
36 לִי. חֵדָא: דְּרָבִי בַר הִקְמָא קִתְּנִי לֵה הֵתָם, וְעוֹד:
37 דְלֹא מִתְּנִיָּתָא הִיא. אֶלָּא הוּא אָמַר לֵה
38 בִּישׁוּרֵשׁ דְּמִתְנִיָּתִי אַחֲרִיתִי. וְשָׂאֵר רְבוּתֵינוּ
39 תֵּנוּ לֵה לְעֵז מְדוּרָה. וְאִי מִקְצָתֵא אוֹתָה
40 בְּרִי' לְגַבִּי מְנוּרָה: עֵץ וְחֵדָא. כְּעֵץ צוֹקֵשׁ
41 שְׁלֵנוּ: רֹב עֵבִי. שִׁיכְסֵה הָאֵשׁ בְּתוֹךְ עֵבִי עַד
42 רֹבוֹ: רֹב הִיקְפֵּה. מִכְּחוּץ: כְּתָנָא. רֹב עֵבִי
43 אוּ רֹב הִיקְפֵּה: שִׁישְׁחַת. רֹב עֵבִי: ב' דְּרִינֵי.
44 רֹב הִיקְפֵּה: זָכַר לְדָבָר. דְּשׁוֹב הוֹלֵךְ וְדוֹלֵק:
45 שֵׁי קְצוּתֵי אֶבְלָה הָאֵשׁ. בִּידוּעַ שְׁתוּכֵי נָחַר,
46 וְהִלְכָה לְחֵה שְׁלוֹ, וְנִעְשָׂה: יָבֵשׁ: נָחַר. פֶּסֶק
47 לְחֵה שְׁלֵא וְקָשָׁה. כְּמוֹ "נָחַר גִּירוֹנִי" (תְּהִלִּים
48 טז), וְכֵן "חֲרָה מִנִּי חוֹרֵב" (איִזּוֹב ל:), וְהָתָּה
49 בְּשִׁרְיַת יְהוֹקִים הַמְּגִילָה כְּתִיב: אֲחִיוָּנָא.
50 עֲרָבָה: בְּאִתּוּהִי. כֹּל הַעֲצִים נִדְלָקִין וְזֶה מִזֶּה
51 הַקֶּטֶן מְדִלֵק הַגָּדוֹל: אֵין צִרִיכִין רֹב. לְהַצִּיחַ
52 אֶת הָאֵשׁ בְּרוּבֵן מַעֲשֵׂה, אֶלָּא מֵאֲחוּז בֵּתָן אֹר
53 מִבְּעוֹד יוֹם. לִפִּי שְׂאֵין כְּבִין וְהוֹלְכִים. אֶלָּא
54 דוֹלְקִים וְהוֹלְכִים: צִרִיכִים רֹב. לִפִּי שְׂאֵין
55 שְׁלֵהֶבַת יָכוֹל לִכְנֵס בֵּינֵיהֶם: גִּרְעִינִי. שֵׁל
56 תַּמְרָה, אִם עֲשָׂה מִקֵּם מְדוּרָה לְכַשְׁכֶּשׁ – אֵין צִרִיכִין רֹב: נִתְּנָן בְּחוֹתְלוֹת. כִּלִּים
57 שֶׁנִּשְׁוִין מִלּוֹלָבִין. וְנִתְּנָן תְּכֵלִי מֵלֵא בְּמִדּוּרָה – צִרִיכִין רֹב, לִפִּי שְׂבִיבּוּרִין יַחַד וְאֵין
58 הַשְׁלֵהֶבַת יָכוֹל לִכְנֵס בָּהֶן: קִנִּים מְבִירִין, לְכָאן וּלְכָאן, וְאֵתָה מִקֵּם הִיִּצְאָה לֹא
59 תִּמְצָא אֶת הַבִּרְתָּה לְמַבְעֵר: הִלְכָּךְ. כִּי לֹא אֲנִין – צִרִיכִין רֹב. אֲבָל אֲנִין – לֹא
60 מְבִירִין, וְאֵין צִרִיכִין רֹב. וְכֵן גִּרְעִינִי:

רב

1 אִיבְעִיא לְהוּ תַחְתּוּן הָאֵיךְ דְּגַבִּי תַנּוּר – וּלְפָנֶיהָ דְּפִי דְלִגְבִי הָאֹר מִמַּהֲרָ לְקָרוֹם,
2 וּמִיבְעִיא לִיה אִם תַּחְתּוּן דְּקָמַר ר' אֲלִיעִזֵּר דְּגַבִּי תַנּוּר, וְהָא דְקָמַרִי רַבְנָן
3 "עַד שִׁיקְרָמוּ פְּנִיה" – אַחַת מִפְּנֵיהָ, וְאִפְּלוּ בַעֲלִינֵן סָגִי. וְאִם תַּחְתּוּן דְּקָמַר ר'א הָאֵיךְ דְּגַבִּי
4 הָאֹר, אִם כֵּן הָא דְקָמַרִי רַבְנָן "עַד שִׁיקְרָמוּ פְּנִיה" – הֵיטֵנו כֹּל פְּנִיה. תֵּא שְׁמֵר: ר' אֲלִיעִזֵּר
5 כִּי וּפּוֹשֵׁט דְר"א לְחוּמָר. וּמִיָּה, בִּישׁוּלָמִי
6 מִשְׁמַע דְּהֵבֵל אֲבָל. דְּקָמַר הֵתָם: וּמוֹדָה ר'א
7 בְּלַחַם הַפִּנִּים שְׂאֵין קְרוֹי לַחַם. עַד שִׁיקְרָמוּ פְּנִי
8 בַתַּנּוּר. מִשְׁמַע דְּהָבָא סָגִי בְּקִרְיָמָה כֹּל דְּהוּ, אֲבָל
9 בְּלַחַם הַפִּנִּים בַּעֲנִין קִרְיָמָה מַעֲלִיא. רִיב"א:
10 לְמִשְׁרֵי אֲבָרִים וּפְדִירִים – וְאִתִּי אִי אֲבָרִים
11 וּפְדִירִים דְּחוּל כְּדִפְנָה, הָא אָמַר בְּפִרְק
12 וְ"בְמָה מְדִלְקִין" (דָּף כד:), "עוֹלַת שְׁבַת בְּשִׁבְתָּר"
13 – לֹא עוֹלַת חוּל בְּשִׁבְתָּ. וְאִי אֲבָרִים וּפְדִירִים
14 דְּשִׁבְתָּ, וְאִשְׁמַעֲיָנָן מִבְּכֵל מוֹשְׁבֹתוֹכֶם" דֹּאע"ג
15 דְּמַעוּתָן כֹּל הַלִּיל, וְאִפְּשֵׁר לְהַקְטִירִין בְּמַצִּיא
16 שְׁבַת, אִפְּנִי דְחֵי שְׁבַת – הָא מִ"עוֹלַת שְׁבַת" נִפְקַ.
17 מִמִּדְּמַעַט עוֹלַת חוּל, דְּהֵיטֵנו עֵצִי אֲבָרִים וּפְדִירִים
18 דְּחוּל, דְּחִישָׁתָה חוּרִיק עֵבֶר זְמַנָּה בְּשִׁקִּיעַת הַחֲמָה
19 אִי"צ אֲבָרִים וּפְדִירִים דְּשִׁבְתָּ קִרְבִּים בְּשִׁבְתוֹ וִי"ל
20 דְּמִי לְמַשְׁרֵי אֲבָרִים וּפְדִירִים דְּחוּל כְּמַשְׁמַלָּה
21 בְּתוֹךְ הָאֹר מִבְּעוֹד יוֹם. וְהָא דְקָמַר יוֹם. וְלֹא עוֹלַת
22 אֲבָרִים וּפְדִירִי דְּחוּל בְּשִׁבְתָּ – הֵיטֵנו דוֹקָא בְּשֵׁלֵא
23 מִשְׁלָה בְּתוֹךְ הָאֹר. וְכֵן הָא דְאָמַר בְּפִרְק "סֵרֻף
24 בְּקַלְפִי" (יִזְמַן דָּף מו. וְשֵׁם): אֲבָרִי חוּל שְׁנִתּוֹתִיר
25 – עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרֵכָה בְּפִנִּי עֲצֻמִּין וְסוֹדְרִין אִפִּי
26 בְּשִׁבְתָּ. וְאִפִּי לְרַב הוֹנָא דְּפִלְגִי הֵתָם – הֵיטֵנו
27 דְּמִי דְאֵין עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרֵכָה בְּפִנִּי עֲצֻמִּין. אֲבָל
28 דִּיָּה דְסוֹדְרִין עַל הַמַּעֲרֵכָה גְּדוּלָּה, הֵיטֵנו
29 כְּמַשְׁמַלָּה בְּתוֹךְ הָאֹר, כְּדִמּוּכָה הֵתָם. וְהָא
30 דְקָמַר הֵתָם לְחוּל לִישְׁנָא: דְּרוֹקָא בְּפִסְלוֹן אִי
31 מִשְׁלָה בְּתוֹךְ הָאֹר – אֵין, אִי לֹא – לֹא. לֹא מִשּׁוּם
32 דְּכִשְׂרִים לֹא בַעֲנִין מִשְׁלָה בְּתוֹךְ הָאֹר, אֲלֵא הִיקְ
33 דְּרוֹקָא בְּפִסְלוֹלִים אֲצִטְרִיךְ לְאִשְׁמַעֲיָנָן בְּמַשְׁלָה
34 בְּתוֹךְ הָאֹר, אֲבָל בְּכִשְׂרִים – לֹא אִיצְטְרִיךְ
35 לְאִשְׁמַעֲיָנָן. וְרִיב"א מִסְתַּפֵּךְ בְּשָׂאֵר קִרְבֻּנֹת
36 כְּמַשְׁמַלָּה בְּתוֹךְ הָאֹר, אִם נִעְשֵׂר כְּלַחְמוֹ שֵׁל
37 מוֹכֵחַ לְמַשְׁרִינוֹ בְּשִׁבְתָּ אִי לֹא. דִּילְמָא דוֹקָא
38 בְּתַמִּיד מַהֲנֵי הָאֵשׁ טַעְמָא – מִשּׁוּם דְּשֵׁם תַּמִּיד
39 דּוּחָה שְׁבַת. וְקָשָׁה: דְּחַתֵּם מִפִּיק לִיה כִּינָמָא
40 מִ"בְּמִשְׁוֹעֵד" וְאִפְּלוּ אֲשִׁבְתָּ. וְהָא מִפִּיק לִיה
41 מִ"בְּמִשְׁוֹתוֹכֶם!" וְנִרְאָה: דְּעִיקֵךְ דְּרִשָּׁא
42 מִ"בְּמִשְׁוֹתוֹכֶם", וְהֵתָם נָקַט בִּ"מִשְׁוֹעֵד" וְאִפִּי
43 בְּשִׁבְתָּ – אֲבָל דְּבַעֲי לְמַנְטֵק בִּ"מִשְׁוֹעֵד" וְאִפִּי
44 בְּטוּמָא. וְעִיקֵךְ הָא מִ"בְּמִשְׁוֹתוֹכֶם" אֲצִטְרִיךְ
45 לְשִׁרְיַת בַּת כֶּהֱן, דְּלֹא דְחִיא שְׁבַת, כְּדִרְשִׁי
46 פִּי"ק דִּיבְמוֹת (דָּף ו: וְשֵׁם) וּפִרְק "אֲדָר דִּינִי
47 מִמוֹנוֹת" (סְנִיזִרִין ל:), נִאֲמַר כֵּאֵן בְּמִשְׁוֹתוֹכֶם
48 כִּי, אִף מוֹשְׁבֹת הָאֲמוּר כֵּאֵן כִּי וִי"ל: דְּהָבָא
49 מִ"כֶּם" דִּישֵׁי, מִדְּכִתִּי "מוֹשְׁבֹתוֹכֶם" וְלֹא כְּתִיב
50 "מוֹשְׁבֹת". וְהָא דְרִישֵׁי בְּפִי"ק קְדוּשִׁין (דָּף לו. וְשֵׁם)
51 וְשֵׁם: "מוֹשְׁבֹת" דְּכַתִּב רַחֲמָנָא גַבִּי שְׁבַת לִי"ל:
52 וְקָמַר דְּסִדָּא: הוּאִיל וְבַעֲנִין מוֹשְׁבֹת כְּתִיב –
53 תַּבְעִי קְדוּשַׁת בִּי"ד מְבִירוֹתָה, קָמַל. אִי מֵלֵא
54 תַּבְעִיר אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתוֹכֶם" דִּישֵׁי כְּדִפְרִישׁ
55 הַקּוֹנֶסֶר – דְּהוּאִיל לֹא כְּתִיבָא בַּעֲנִין דְּמַעוּתָה,
56 וְאֲצִטְרִיךְ לֵה נִמִּי כְּדִרְשִׁי בָּא. אֲלֵא "מוֹשְׁבֹתוֹכֶם" דְּכִתִּיב "בִּיאֻר" (וִיקָרָא כג), דְּהוּאִיל
57 כְּתִיב בַּעֲנִינָא דְּמַעוּתָה:
58 כְּדִי שְׁתֵּהֵא שְׁלֵהֶבַת עוֹלָה מֵאִלִּיָּה – אֲלֵמָא: בְּמִקּוֹם שְׁהִדְקִי הַכְּתוּב שְׁלֵא יִכְבֶּה –
59 סָגִי שְׁתֵּהֵא שְׁלֵהֶבַת עוֹלָה מֵאִלִּיָּה, וְאִין צִרִיךְ שְׁתֵּהֵא תַּחְתּוּתֵיהֶן שׁוֹרֶפֶת בְּרוּבָא:
60 עַד שִׁישְׁחַת מִמְּלֹאכַת הָאֻמָּן – אֲבָל לְמִד' מִשְׁתַּחֲוִי הָאֹר מִשְׁנֵי צִדְדִין – אִינוּ נִשְׁחַת
61 בְּכִי מִמְּלֹאכַת הָאֻמָּן. וְאֵע"ג דְּכַתִּיב "אֶת שְׁנֵי קְצוּתֵי אֲבָלָה הָאֵשׁ הִיִּצְלָה לְמֹלֶאכָה" –
62 הֵיטֵנו גַּבִּי עֵץ הַנֶּפֶן, אֲבָל שָׂאֵר עֲצִים – אֵין נִשְׁחַתִּין כִּי"כ בְּמִדְרָה מִמְּלֹאכַת הָאֻמָּן:

במה מדליקין בו. פעמים מפרש מאי דסליק מיניה, ופעמים במה שהתחיל: **אחד** מבושל בו. הבא מזכיר שאינו פשוט תחילה, וכן בכמה מקומות. ומה שקשה על גירסת רש"י דסוכה ודף טז. מפורש במקום אחר: **בעמרניא** דאית ביה – ואית: הא מסיפא שמעין ליה "כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן". וכן קשה גבי

אידן ויש לומר: דאין למדון מן הכללות, אפילו במקום שנאמר בהן חוץ: **אנן** שירא פרנדא קרינן ליה – פרת: דכלל דמתניין קרינן שירא פרנדא, אבל מטבסא – לאו היינו שירא פרנדא, דלא הוה אחר חורבן, כדאמר בפ' בתרא דסוטה: (דף מות): משחרב בית המקדש בטל שמיר וכוונתו לבנה ושירא פרנדא. ור"י מפרש: דקאי נמי אמטבסא. והא דקאמר התם "בטל" – לא לגמרי בטל, אלא שלא היה נמצא כ"כ. דהא זכוכי לבנה היתה אחר חורבן, דאמר בפ' "אין עומדין" (ברכות דף לא). "חבר קמיהו זכוכית חזירא" בחופת בנו: **ותנא** דידן צמר מכורץ כורץ ושער איחרוכי מחרך – ולא איצטרך תנא דמתני' למיתני. ואית: כיון דמתני' נמי סברה דצמר ושער פסולים להדליק, א"כ מאי הוסיפו וי"ל: דהוסיפו היינו טעמא מפני שאין מושכין השמן יפה. ותנא דמתניין פסיל ליה משום דצמר כורץ ושער מחרך, ולא איצטרך למתני: עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים. בני נרובא אוסרין נר שעה שלנו. ומפורשי הכי: מהו דתימא לפתילות נמי לא, שאם שם נר שעה נר שמן יחא אסור – קמ"ל: מכאן ואילך פסול שמנים, כיון שיש בו שמן כשר – מותר. אבל נר של שעה כלא שמן אסור להדליק. ולי נראה: דאם אסור להדליק בלא שמן כי הניחה בשמן נמי אסור, כדאמרין לקמן כרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין דאסור, אלא דאין, כי לא הניח בשמן – נמי שר: למאי

הדרן עלך יציאות השבת

במה מדליקין וכמה אין מדליקין? אין מדליקין לא בלכש, ולא בחוסן, ולא בכלד, ולא בפתילת האידן, ולא בפתילת המדבר, ולא בירוקה שעל פני המים. ולא בפת, ולא בשעורה, ולא בשמן קוק, ולא בשמן שריפה, ולא באליה, ולא בחלב. נחום המדי אומר: מדליקין בחלב מבושל, וחכ"א: אחד מבושל ואחד שאינו מבושל – אין מדליקין בו. גמ' "לכש" – שוכא דארוא. שוכא דארוא עין בעלמא הוא: – בעמרניא דאית ביה. "ולא בחוסן". אמר רב יוסף: נעורת של פשתן, אמר ליה אב"י: והכתיב "והיה החסון לנעורת" (מכלל דחוסן לאו נעורת הוא!) אלא

אמר אב"י: כיתנא דדיקין ולא נפין. "ולא בכלד". אמר שמואל: שאלתינהו לכל נחותי וימא, ואמרי (*לה): פולקא שמייה. רב יצחק בר זעירא אמר: גושקרא. רבין ואב"י הוו יתבי קמיה דרבנא נחמיה אחיה דריש גלותא, חזיה דהוה לכיש מטבסא. א"ל רבין לאב"י: היינו כלד דתנן. א"ל: אנן שירא פרנדא קרינן ליה. מיתבי: השיראים והפלד והסיריקין חייבין בציצית! (תיובתא דרבין) תיובתא. איבעית אימא: שירא אחד ושירא פרנדא אחד (*). "ולא בפתילת האידן" – אחוניה. רבין ואב"י הוו קאולו בפקתא דטמוריותא, חזיהו להנהו ארבתא. אמר ליה רבין לאב"י: היינו אידן דתנן. אמר ליה: תהיא עין בעלמא הוא! קלף ואחוי ליה עמרניא דביני ביני. "ולא בפתילת המדבר" – שברא. "ולא בירוקה שעל כו". מאי היא? אילימא אופקתא דחריצי – אפרוכי מפרכן! אלא אמר רב פפא: אופקתא דארבא. תנא: הוסיפו עליהו של צמר ושל שער. – ותנא דידן: צמר מכורץ כורץ, שער – אחרוכי מחרך. "ולא בפת". זפת – זיפתא, שעורה – קירורתא. תנא: עד כאן – פסול פתילות, מבאן ואילך – פסול שמנים. פשיטא! – שעורה איצטריכא ליה, מהו דתימא: לפתילות נמי לא חזיא, קא משמע לן. אמר רבי בר אבין: עטרנא – פסולתא דזיפתא, שעורה – פסולתא דדובשא.

דולק כלל, ואין שלהבת אוחזת בו, ולא צריך למתנייה: עד כאן. עד ירוקה שעל פני המים – פסול פתילות: מבאן ואילך פסול שמנים. שלא יתן התיבה זפת או שעורה בנר במקום שמן: שעורה איצטריכא ליה. לפי שרגילין לעשות כמין פתילה ארוכה והפתילה לתוכה, כמו שאנו עושין: מהו דתימא: לפתילה נמי. קאמר לה: פסולתא דזיפתא. לאחר שירא תופת מן העץ זב ומנו על ידי האור פסולת צלול בשמן, והוא עשירין:

הדרן עלך יציאות השבת

רב כהנא אמר קנים שאנן צריכין רוב. כרב הווא, דלא עמילא בהן נורא. ולאבדורי לא תישינן, דארוכין הן וכבדין: גרעינן שנתנן בחותלות אין צריכין רוב. כרב חסדא, שנוחין לידלק. אבל בלא חותלות מברך: מדינה. לשון היסק גדול: רבב. שומן ושעורה וכל דבר דנתיך: נבבא. שגובבין מן השדרה, בלא שטובל"א: קש. וזבות שבוילן, אשטריס: סילתי. לאחר שעשאום עצים דקים, ובבבל ניהוין כן: השתא פתילה. של בגד השבולה בשמן, ונחין לידלק: אמר עולא הפדליק. נר של שבת – צריך שידליק ברוב היוצא מראש הפתילה חוץ לנר: שוכא דארוא. יבש הוא ודק, ויש כמין צמר בין קליפה לעץ, והוא מקביר ממשאקוה בו אור: ואזא. מולש"א בלעז:

במה מדליקין. לעשות פתילה. כל הני דמתני' מפרש בגמרא: לא בפת, ולא בשעורה. לאו לענין פתילה, אלא לתת במקום שמן, וכל הני מופת ואילך – פסולי שמנים הן: גמ' עין בעלמא הוא. ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: עמרניא. כמין צמר יש בין קליפתו לעצמו: ותייה תחוסן לנעורת. אלמא: תחוסן לאו נעורת הוא: כיתנא דדיקין ולא נפין. דכיון דלא נפין אין שמן נמשך אחרי: נפין. קרפרי. ונעורת מן הדק שבו, והכי קאמר קרא: פשתן תחוסן יהפך לנעורת, כלומר: הגבור יהיה חלש: גושקרא. פסולת של משי העשוי כבוכעים, והוא בית התולעה, וקורין לו פולוי"ל. ונזופצים אותו, וטווהו ועושה ממנו בגד. ואסור לעשות ממנו פתילה דאמר בכל פסולי פתילות דמתניין – שקהאוי מטבסא בהן – קופצת ונפסקת, ואין השלכתה עומדת במקומה: גושקרא. על שם פסולת, וגם פת טובין כמו כן נקראת ממשכת גיטין (דף נו): מטבסא. לבוש העשוי מאותו כלך: שיראים. מעיל העשוי מעיקר המשי: סיריקין. עשוי מן המשי דרך המתפצל, ומצוי במשי, וקורין לו במקומנו דר"ש: תייבין בציצית. ודלא כמאן דאמר כל בגדי צמר ופשתים דוקא חייבין בציצית מדאורייתא. אי נמי – מדרבנן קתני מיקא "השיראים והכלך". אלמא: שיראין לאו היינו כלך! אחויה. ערבך, ויש כמין צמר בין קליפה לעץ: בפקתא. בקעה: עין בעלמא הוא. והכי ילחזי לפתילה? שברא. מין עשב ארוך, וקורין אותו אורטי"א: אופקתא דחריצי. מקום כנוס מים גדל עליהם כמין ירקרקות: אפרוכי מפרכן. ולא מצי לעבד פתילה מינה: אופקתא דארבא. סבינה המתעבת במקום אחד במים גדל ונקרקות סביב שוליה מכווץ: מכווץ פוין. מפני האור, ואין

וְאִם רַב כְּהֵנָּה, קָנִים שְׁאֵינָן יַחֲדוּי צְרִיכִין רוּב - צָרִיךְ לַהֲצִית הָאֵשׁ
בְּרוּבָם מִבְּעוּד יוֹם, לְפִי שֶׁאֵין הָאֵשׁ יִכּוּלָּה לַהֲכַסֵּס בְּתוּכָם, אֲבָל אִם
לֹא אֵינָן יַחֲדוּי אֵין צְרִיכִין רוּב - אֵין צָרִיךְ לַהֲצִית הָאֵשׁ בְּרוּבָם
קוֹדֵם כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, לְפִי שְׁדִרְכָם לִהְיוֹת דּוֹלָקִים וְהוֹלְכִים. וְהֵינּוּ
כְּשִׁיתָת רַב הוֹנָא.

נמרא

הַגְמָרָא מִבְּאֵרַת מִזְהוּם שֶׁל הַפְתִּילוֹת הַמְּזוּכָרוֹת בַּמִּשְׁנָה: לְכָשׁ,
הוּא שׁוּבָא דְאֶרְוָא - עֵנֶף עֵץ אֲרוּ. תַּמְנָה הַגְמָרָא: שׁוּבָא דְאֶרְוָא,
וְהָלֹא עֵץ בְּעֶלְמָא הוּא וְאִינוּ רָאוּי לַפְתִּילָה אֲלֵא לַמְדוּרָה. מִבְּאֵרַת
הַגְמָרָא: בְּעַמְרִינְתָּא דְאֵית בֵּיה - כִּמְנִין צִמְר יֵשׁ בֵּין קְלִיפַת עֵץ הָאֲרוּ
לְגוֹף הָעֵץ, וְרָאוּי לַפְתִּילָה.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלֹא בְּחוּסִין, אִמָּר רַב יוֹסֵף, 'חוּסִין' הֵינּוּ נְעוּרָת - שְׁבִרִי
גְבֻעוּלִים שֶׁל פִּשְׁתָּן.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אִמָּר לִיה אֲבִי לֶרֶב יוֹסֵף, וְהִתְבִּיֵּן בְּנִבּוּאֹת יִשְׁעִיָּה
הַנְּבִיא עַל יְמוֹת חוֹרְבָן בֵּית רֹאשֹׁן (שְׁשֵׁעִי א לֵא) 'וְהָיָה תַּחֲסוּן לְנְעוּרָת'
- הַפֶּסֶל הַחֹזֵק כַּעֵץ, יִהְיֶה לַחֲלָשׁ כְּנְעוּרָת, שְׁהִיא חֲלָשָׁה וְקִלְפָּה
לַהֲשֵׁרָה. (מְבַלְל - מִשְׁמַע דְּחוּסִין לֹא נְעוּרָת הוּא, אֲלֵא אֲדִרְבָּא הוּא
הַחֹזֵק וְהַיִּפֵּךְ מִנְעוּרָת הַחֲלָשָׁה). אֲלֵא אִמָּר אֲבִי, 'חוּסִין' הוּא בִּיתָנָא
דְּרִיזִין וְלֹא נְפִין - פִּשְׁתָּן שֶׁנִּכְתַּשׁ אַךְ לֹא נּוֹפֵץ.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלֹא בְּכֶלֶךְ. אִמָּר שְׁמוּאֵל, שְׁאֵלְתִּינְהוּ לְכָל נְחוּתֵי וְנָמָא
- שְׁאֵלְתִי אֵת כָּל יוֹרְדֵי הַיָּם מִהָּ הוּא 'כֶּלֶךְ', וְאִמָּרִי (לֵה) [לִי] בּוֹלְכָא
שְׁמִיָּה - שְׁהוּא הַנִּקְרָא 'כּוֹלְכָא'.

רַב יִצְחָק בְּרִי יִעְרִיא אִמָּר, 'כֶּלֶךְ' הֵינּוּ גּוֹשְׁקָרָא - פְּסוּלַת הַמִּשִּׁי.
מִסְפַּרְתָּ הַגְמָרָא: רִבִּין וְאֲבִי הָיוּ יִתְבִּי קָמִיָּה וְ-הֵיוּ יוֹשְׁבִים לַפְנִין
דְּרִבְנָא נְחִמְיָה אֲחִיתָּה וְ-אֲחִינוּ דְּרִישׁ גְּלוּתָא, חֲזִייתָּ דִּתְנֵה לְבִישׁ - רָאִה
רִבִּין שְׂרַבְנָא נְחִמְיָה לּוּבֵשׁ בְּגַד הַזֶּה הַנִּקְרָא מְטַכְסָא. אִמָּר לִיה רִבִּין
לְאֲבִי, מִן הַבֵּד שֶׁמִּמֶּנּוּ עֲשׂוּי בְּגַד זֶה הֵינּוּ כֶּלֶךְ דִּתְנֵן בַּמִּשְׁנָתָא, אִמָּר
לִיה אֲבִי לֶרֶבִין, אֲנִי וְ-אֲנוּ 'שִׁירָא פְּרָגְנָא' קְרִינֵן לִיה לִמֵּין בַּד זֶה.
מִדְּבַרֵּי רִבִּין וְהוֹסַפְתָּ אֲבִינִי נִמְצָאנוּ לְמַדִּים שְׁכֶלֶךְ' הֵינּוּ 'שִׁירָא
פְּרָגְנָא'. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: מִיתְבִּי, שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא, הַשִּׁירָאִים - מַעֲלִ
הָעֲשׂוּי מִעֵיקָר הַמִּשִּׁי, וְהַכֶּלֶךְ, וְהַפִּירְדִּין - מַעֲלִ הָעֲשׂוּי מִמִּשִּׁי הָרַךְ,
הַיִּבִּינִין בְּצִיצִית. (מִסִּימַת הַגְמָרָא: תִּיּוֹבְתָא - בְּרִייתָא זוֹ הִיא פִּירְכָּא
דְּרִבִּין, שְׁהִי מְבּוּאָר בֵּה שִׁשִּׁירָאִים' וְשִׁלְכָאוּרָה הֵינּוּ 'שִׁירָא
פְּרָגְנָא' וְכֶלֶךְ' שְׁנֵי מִינִים הֵם). מִסִּיקָה הַגְמָרָא: אֲבָן תִּיּוֹבְתָא הִיא,
וְנִדְחוּ דְּבִרְיוֹ. אִיבְעִית אִימָא, שִׁירָא וְ-שִׁירָאִים שֶׁהוֹזְכְּרוּ בְּרִייתָא
לְחֹד - מִן אֶחָד הֵם, וְשִׁירָא פְּרָגְנָא לְחֹד, וְהֵינּוּ כֶּלֶךְ.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלֹא בְּפִתְיִלַת הָאֵדִין. מִבְּאֵרַת הַגְמָרָא: הֵינּוּ אֲחִיוֹנָא
- צִמַח הָעֵרְבָה. הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲשָׂה שֶׁמִּתּוֹכָהּ תִּתְבָּאֵר כּוֹונָת
הַמִּשְׁנָה: רִבִּין וְאֲבִי הָיוּ קָאֲזִלוּ בְּפִתְיִלָּה - הִיוּ הוֹלְכִים בְּבִקְעָה
דְּמִסְרִיזְרְתָא וְ-שֵׁם מְקוֹם: חֲזִינְהוּ לְתַנְהוּ אֲרֻכָּתָא - רָאוּ עֲרֻבוֹת, אִמָּר
לִיה רִבִּין לְאֲבִי, הֵינּוּ אֵדִין דִּתְנֵן בַּמִּשְׁנָתָא, אִמָּר לִיה אֲבִי לֶרֶבִין,
הָלֹא תְהִיָּא עֵץ בְּעֶלְמָא הוּא, וְכִיצַד יִכּוּל לִשְׁמֵשׁ לַפְתִּילָה. קִלְפָּה
וְאֲחִיוֹ לִיה עַמְרִינְתָּא דְּבִינִי בִינִי - קִילֵף רִבִּין אֵת קְלִיפַת הָעֵץ, וְהִרָאָה
לְאֲבִי כִּמְנִין צִמְר שִׁישׁ בֵּין הַקְלִיפָה לַעֵץ הָרָאוּי לַפְתִּילָה.

שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלֹא בְּפִתְיִלַת תַּמְדְּרָה. מִבְּאֵרַת הַגְמָרָא: הֵינּוּ שְׁבָרָא
- עֵשֶׂב הַסְּרַפָּה שֶׁאֲרוּךְ וְרָאוּי לַפְתִּילָה.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלֹא בִּירוּקָה שְׁעָל כו', פְּנֵי הַמַּיִם. מִבְּרַת הַגְמָרָא: מָא
הִיא, אֲלִימָא אוֹמְקָתָא דְּחִרְיָצִי - אִם נֶאֱמַר שֶׁהַכּוֹנָה לִירְקוּקָת
הַגְּדֵלָה בְּמִקּוֹם כִּינוּס מַיִם, הֲלֹא אִפְּרוּכִי מְפָרְגִין - נִפְרַתָּה הִיא בֵּיד,
וְאִי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה פְתִילָה. אֲלֵא אִמָּר רַב תַּקָּא הַכּוֹנָה
לְאוֹמְקָתָא דְאֶרְבָּא - יִרְקוּקָת הַגְּדֵלָה עַל דְּפִנוֹת הַסְפִּינָה וּמִבְּחוּץ
הַמַּתְעַכְבֵּת זְמַן אֲרוּךְ בְּמִים בְּמִקּוֹם אֶחָד, וְהִיא חֹזֶקת יוֹתֵר מִהַגְּדֵלָה
בְּמִקּוֹם כִּינוּס מַיִם, וְרָאוּיָה לַפְתִּילָה.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמוֹסִיפָה פְתִילוֹת נּוֹסְפוֹת שֶׁאֲסוּר לַהֲדִלִיק
בָּהֶם בַּשַּׁבָּת: תֵּנָא, הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן - עַל הַשְּׁנוּיֹת בַּמִּשְׁנָתָא, פְתִילוֹת
שֶׁל צִמְר וְשֶׁל שֹׁעֵר.
הַגְמָרָא מִבְּאֵרַת מְדוּעָה הֵתָּנָא בַּמִּשְׁנָתָא לֹא שֶׁנָּה אֵת אֵלוֹ: וְתֵנָא דִּידִין
סִבָּר, צִמְר מִיד שְׁמִדְלִיקִים אוֹתוֹ מְכּוּוֹין בְּוִוִין - מִתְּכוּוֹץ וְאִינוּ דּוֹלָק

אִמָּר רַב כְּהֵנָּה, קָנִים שְׁאֵינָן יַחֲדוּי צְרִיכִין רוּב - צָרִיךְ לַהֲצִית הָאֵשׁ
בְּרוּבָם מִבְּעוּד יוֹם, לְפִי שֶׁאֵין הָאֵשׁ יִכּוּלָּה לַהֲכַסֵּס בְּתוּכָם, אֲבָל אִם
לֹא אֵינָן יַחֲדוּי אֵין צְרִיכִין רוּב - אֵין צָרִיךְ לַהֲצִית הָאֵשׁ בְּרוּבָם
קוֹדֵם כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, לְפִי שְׁדִרְכָם לִהְיוֹת דּוֹלָקִים וְהוֹלְכִים. וְהֵינּוּ
כְּשִׁיתָת רַב הוֹנָא.
גְּרֵעִינִין - גְּרֵעִינִי תַמְרִים, כְּשֶׁהֶם מִפְּזוּרִים, צְרִיכִין רוּב - צָרִיךְ
לַהֲצִית הָאֵשׁ בְּרוּבָם מִבְּעוּד יוֹם, לְפִי שֶׁהֶם מִתְפָּזְרִים אֶחָד לְכָאֵן
וְאֶחָד לְכָאֵן, וְאִינֶם מְצִיתִים זֶה אֵת זֶה, אֲבָל אִם נִתְּנָן בְּחֻזְתּוֹלוֹת -
בְּתוֹךְ כְּלֵי הָעֲשׂוּי מַעֲלֵי לוֹלְבִים, אֵין צְרִיכִין רוּב - אֵין צָרִיךְ לַהֲצִית
הָאֵשׁ בְּרוּבָם קוֹדֵם שַׁבָּת, לְפִי שְׁנוּחִים הֵם לַהֲדִילֵק, וְאֵין לַחוּשׁ
שֶׁמָּא יָבוֹא לַחֲתוֹת בַּשַּׁבָּת. וְהֵינּוּ כְּשִׁיתָת רַב חֲסֵדָא.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בַּעֲנִין סוּגֵי מְדוּרוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ לַהֲצִית אֵשׁ
בְּרוּבָם מִבְּעוּד יוֹם: תֵּנִי - שְׁנֵה רַב יוֹסֵף בְּרִייתָא, אֲרַבְעָ מִינֵי מְדוּרוֹת
אֵין צְרִיכִין רוּב - אֵין צָרִיךְ לַהֲצִית הָאֲרוּ בְּרוּבָם מִבְּעוּד יוֹם, לְפִי
שֶׁהֶם דּוֹלָקִים וְהוֹלְכִים מֵאֲלֵיהֶם. מְדוּרָה שֶׁל זֶפֶת, וְשֶׁל גְּפָרִית, וְשֶׁל
גְּבִינָה, וְשֶׁל רַבָּב - שׁוּמָן וְשַׁעוּדָה, וְכָל מִינֵי דְּבָרִים הַנִּתְכַּסִּים.
בְּמִתְנִיתָא תֵּנָא, אִף מְדוּרוֹת שֶׁל קֶשׁ וְ-זִנְבוֹת הַשִּׁיבוּלִים וְשֶׁל גְּבִבָּא
וְ-שְׁאֵרֵי הַתְּבוּאָה שֶׁאוֹסְפִים מִן הַשְּׁדֵרָה אֵין צָרִיךְ לַהֲצִית אֲרוּ
בְּרוּבָם קוֹדֵם שַׁבָּת.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מִימָרָא שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בַּעֲנִין מִן עֲצִים שֶׁאֵין צָרִיךְ
לַהֲצִית הָאֵשׁ בְּרוּבָם: אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן, עֲצִים שֶׁל גְּבִל אֵין צְרִיכִין רוּב
- אֵין צָרִיךְ לַהֲצִית הָאֲרוּ בְּרוּבָם מִבְּעוּד יוֹם, לְפִי שְׁנוּחִים הֵם
לַהֲדִילֵק.
מְתַקֵּף לָהּ וְ-הִקְשָׁה עַל כֵּן רַב יוֹסֵף, מָאִי הִיא - לֵאמֹרָה עֲצִים
כוֹונָתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, אֲלִימָא סִילְתִּי - אִם תֹּאמַר שֶׁכוֹונָתוֹ לִסְתֵם
עֲצִים שֶׁחֲתוּכָם לַחֲתִיכוֹת דְּקוֹת, כְּדֹרֶךְ שֶׁהִיוּ נוֹהֲגִים בְּבָבֶל, הַשְׁתָּא
- מַעֲתָה יֵשׁ לַתְּמוּזָה עַל דְּבִרְיוֹ, וְזִמָּה בְּפִתְיִלָּה הָעֲשׂוּיָה מִבְּגַד וְטְבוּלָה
בְּשִׁמּוֹן, שְׁנוּחָה הִיא לַהֲדִילֵק, מִכָּל מְקוֹם אִמָּר עוֹלָא שְׁהַמְדִּילִיק נֹר
שֶׁל שַׁבָּת צָרִיךְ שִׁיְדְּלִיק בְּרוּב הַחֹלֵק שֶׁל הַפְתִּילָה הַיּוֹצֵא מִחוּץ לָנֶר,
לְפִי שֶׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂה כֵן יֵשׁ לַחוּשׁ שֶׁמָּא יָבוֹא לַתֵּקֵן הַפְתִּילָה בַּשַּׁבָּת,
וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁמֵּאֲחֵר וְאֲחֻזָּה הָאֵשׁ מַעֲט בְּפִתְיִלָּה הִרִי הִיא דּוֹלָקָת
וְהוֹלֶכֶת מִעַצְמָה, סִילְתִּי מְפָעִיָּא - וְכִי צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁכָּל שֶׁכָּן הוּא
שֶׁהַמְדִּילִיק מְדוּרָה שֶׁל עֲצִים דְּקִים צָרִיךְ לַהֲצִית הָאֵשׁ בְּרוּבָם קוֹדֵם
הַשַּׁבָּת, וְאֵין דִּי בִכָּךְ שֶׁתֹּאחֹז בָּהֶם הָאֵשׁ מַעֲט, וְכִיצַד סוֹבֵר רַבִּי יוֹחָנָן
שֶׁאֵין הֶם צְרִיכִים רוּב.

אֲלֵא אִמָּר רַב יוֹסֵף, עֵץ שֶׁאֵין צָרִיךְ לַהֲצִית הָאֲרוּ בְּרוּבוֹ הוּא שׁוּבָא
דְּאֶרְוָא - עֵנֶף שֶׁל עֵץ אֲרוּ, שְׁהוּא יֵבֶשׁ וְדָק, וְיֵשׁ כִּמְנִין צִמְר בֵּין הָעֵץ
לְקִלְפָּתוֹ, וּמַעֲשָׂה אֲזוּחוֹת הָאֵשׁ בְּאוֹתוֹ צִמְר הִרִי הִיא מְבַעֲרָה
וְהוֹלֶכֶת אֵת כָּל הָעֵנֶף, וּלְפִיכָךְ אֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יָבוֹא לַחֲתוֹת בּוֹ
בַּשַּׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ שֶׁתֹּאחֹז הָאֵשׁ בְּרוּבוֹ.
רַבִּי בְּרִי אֲמָא אִמָּר, עֵץ זֶה שֶׁאֵין צָרִיךְ לַהֲצִית הָאֲרוּ בְּרוּבוֹ הוּא וְאִמָּא
- עֵנֶף יֵבֶשׁ שֶׁל אֵילָן.

הדרן עלך יציאות השבת

פרק שני - במה מדליקין

משנה

הַמִּשְׁנוּיֹת שֶׁלִּפְנֵינוּ עוֹסְקוֹת בַּעֲנִין הַדְּלָקַת הַנְּרוֹת בְּעֵרֵב שַׁבָּת,
וּמִפְּרִטוֹת בָּאִלוּ מִינֵי פְתִילוֹת וְשִׁמְנִים מוֹתֵר לַהֲדִילִיק אֵת הַנְּרוֹת
וּבִאֲלוּ אֲסוּר לַהֲדִילִיק: בְּמָה מְדִלְקִין נְרוֹת לַשַּׁבָּת, וּבְמָה אֵין מְדִלְקִין.
הַמִּשְׁנָה מִפְּרִטָּה אֵלוּ פְתִילוֹת אֵין מְדִלְקִים בָּהֶם: אֵין מְדִלְקִין לֹא
לְכָשׁ, וְלֹא בְּחוּסִין, וְלֹא בְּכֶלֶךְ, וְלֹא בְּפִתְיִלַת הָאֵדִין, וְלֹא בְּפִתְיִלַת
הַתְּדָבָר, לִירוּקָה שְׁעָל פְּנֵי הַמַּיִם.
הַמִּשְׁנָה מִפְּרִטָּה אֵלוּ שְׁמִנִים אֵין מְדִלְקִים בָּהֶם: וְלֹא גְּזֵפָת, וְלֹא
בְּשַׁעוּתָה, וְלֹא בְּשִׁמּוֹן קִיק, וְלֹא בְּשִׁמּוֹן שְׂרִיפָה - שֶׁמֶן תְּרוּמָה שֶׁנִּשְׁמָא,

59 יש לך לסייע לדברי מִתְנַתֵּן קָמָא שאסר זאת.
 60 השיב לו אביי, הָא לֹא קָשְׁיָא, שהרי מִעֲשֶׂה רַב – רבן שמעון מעיד
 61 שכך נהגו בבית אביו רבן גמליאל, ויש ללמוד מכך, שכן הלכה.
 62 ואם כן מִכָּל מְקוֹם קָשְׁיָא על דבריך, שהרי מִאי לֹא – האם אין
 63 כוונת רבן שמעון בן גמליאל שנהגו בבית אביו לְהַדְלִיק האגוז יחד
 64 עם הפתילה. הרי שמותר להדליק בפתילה פסולה המעורבת
 65 בכשירה.
 66 דוחה הגמרא: לֹא – לא נהגו בבית רבן גמליאל להדליק האגוז יחד
 67 עם הפתילה, אלא הדליקו את הפתילה הכשירה לבדה, והאגוז
 68 לא שימש אלא לְהַקְפוֹת – לסמוך עליו את הפתילה הכשירה
 69 שתצוץ על פני השמן ולא תטבע בו. ורק באופן זה מותר, אבל
 70 באופן שכורך פתילה כשירה עם פסולה, כדי להדליק את שניהם
 71 יחדיו, אסור.
 72 מקשה הגמרא: אִי הֵייתָ הוּא רַק כְּשֶׁהֲאֲגוּז מִשְׁמֵשׁ לְהַקְפוֹת, מִאי
 73 מִעֲקָא דִּתְנַתֵּן קָמָא שאסר, והלא אינו מודליק אלא את הפתילה
 74 הכשירה.
 75 מיישבת הגמרא: בּוֹלָה – כל הברייתא רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא,
 76 ואין כאן מחלוקת, וְחִפְּוִי מִיִּסְפָּרָא וְהָיִי קִתְּנִי – ויש ללמוד את
 77 הברייתא כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות, כִּדְּרֵךְ שְׁמַדְלִיקוֹן
 78 בּוּ עַל גַּבֵּי דְּרֵבֵּר שְׁאִין מְדַלִּיקוֹן בּוּ, אִין מְדַלִּיקוֹן בּוּ בשבת וּבְדִבְרֵי
 79 רבנן. בְּמָה דְּרֵבֵּרִים אֲמֹרִים שאין מדליקים בו, דווקא כשכורך כדי
 80 לְהַדְלִיק גם את הפסולה, אֲכָל אִם כּוֹרֵכָה לְהַקְפוֹת – להציף על ידה
 81 את הפתילה הכשירה, מוֹתֵר, שְׂרָפֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמְרִי, שֶׁל
 82 בֵּית אֲבָא הָיוּ בּוֹרְכִין פְּתִילָה עַל גַּבֵּי אֲגוּז כדי להציף על ידו את
 83 הפתילה, ומדליקים את הפתילה הכשירה.
 84 שוב מקשה הגמרא על רבה: אִינִי – האם כך הדין, שאסור להדליק
 85 בתערובת שמן פסול עם כשר, וְהָאֲמַר רַב כְּרִזְנָא אֲמַר רַב, חֲלָב
 86 מְהוּתָּה – חלב שהומס על ידי בישול וכדומה, וְקִרְבֵּי דְּגִים שְׁנִמּוּחִי,
 87 אף שפסולים להדלק כשהם לבדם, אֲדָם נִתְּן לְתוֹכֵי שְׁמֵן כֶּשֶׁר
 88 כֵּל שְׂהוּא, וּמְדַלִּיק בְּשֶׁתָּהּ, הרי מפורש בדברי רב שלא אינה
 89 תערובת שמן כשר ופסול, ושלא כרבה.
 90 מתרצת הגמרא: הֵנִי – חלב מהותך וקרבני דגים שנמחו מִיִּמְשָׁכִי
 91 בְּעִנְיָהּ – נמשכים הם עצמם אחר הפתילה גם כשהם לבדם, וְהֵנִי
 92 – ואולם שאר השמנים הפסולים ושאסר רבה להדליקם אף
 93 בתערובת שמן כשר לֹא מִיִּמְשָׁכִי בְּעִנְיָהּ – אינם נמשכים אחר
 94 הפתילה כשהם לבדם, וְנִזְרוּ רַבֵּן עַל חֲלָב מְהוּתָּה הִנְמִשְׁךְ אַחֵר
 95 הפתילה ואסור להדליק בו לשבת, מִשּׁוּם שֶׁחֲשׂוֹשׁ שְׂמָא יבא
 96 להדליק בחלב שְׁאִין מְהוּתָּה שאינו נמשך, וְכֵן גִּזְרוּ עַל קִרְבֵּי דְּגִים
 97 שְׁנִמּוּחִי, מִשּׁוּם קִרְבֵּי דְּגִים שְׂלָא נְמוּחִי, וכיון שכל איסורם הוא רק
 98 מפני גזירה, הִתִּירוּ להדליק בהם בתערובת שמן כשר, אבל שאר
 99 השמנים שהם עצמם אינם נמשכים אחר הפתילה, אסורים
 100 להדלק אף בתערובת, גזירה שמה יבא להדליק בהם לבדם.
 101 מקשה הגמרא: וְלִנְזוּר נָמִי שלא להדליק בחֲלָב מְהוּתָּה וְקִרְבֵּי דְּגִים
 102 שְׁנִמּוּחִי שְׁנִתְּן לְתוֹכֵן שְׁמֵן כֶּשֶׁר, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לְחֲשׂוֹשׁ שִׁיבָא לְהַדְלִיק
 103 בְּחֲלָב מְהוּתָּה וְקִרְבֵּי דְּגִים שְׁנִמּוּחִי שְׂלָא נִתְּן לְתוֹכֵן שְׁמֵן.
 104 מתרצת הגמרא: הִיא נִזְפָּה – עצם ההדלקה בחלב מהותך ובקרבני
 105 דגים שנמחו אינה אסורה אלא מחמת גְּזִירָה שמה ידליק בחלב
 106 שאינו מהותך ובקרבני דגים שלא נמחו, וְאֵין נִיקוּם – ואנו נעמוד
 107 וְנִזְנוּר גְּזִירָה לְגִזְרָה, שלא להדליק בשמנים אלו גם בתערובת שמן
 108 כשר, שמה ידליק בהם לבדם, והלא הכלל הוא שאין גזירים גזירה
 109 לגזירה.
 110 הגמרא מבארת את דינם של הפתילות והשמנים הפסולים לנר
 111 שבת, לְעֵינֵי הַדְּלָקָה בָּהֶם בבית המקדש: תְּנִי רַמִּי בֵּר רַבִּי, פְּתִילוֹת
 112 וְשִׁמְנֵי שְׁאִמְרוֹ חֲכָמִים אִין מְדַלִּיקוֹן בְּהֵן בְּשֶׁבֶת, אִין מְדַלִּיקוֹן בְּהֵן
 113 נִרְוֵת בְּמִקְדָּשׁ, מִשּׁוּם שְׁנִימְרָא בְּמִצּוֹת הַדְּלָקָה נִרְוֵת הַמְנוּרָה (שמות כ)
 114 כֹּה, לְמַעַלְתָּ נִרְ מִמִּיד.
 115 הגמרא מבארת את הלימוד מהפסוק: הוּא תְּנִי לָהּ – רמי בר חמא
 116 שנה דרשה זו, והוא אֲמַר לָהּ – והוא גם מפרש כיצד נלמד הדבר

1 מבררת הגמרא: לִמָּא נִקְפָּא מִיָּה להלכה מה הם עיטרן ושעודה.
 2 משיבה הגמרא: לְמִקְחָ וּמִקְבָּר – שאם סיכם עם חבריו שימכור לו
 3 עיטרן נותן לו פסולת הופת בלא תיקון, וכן בשעודה, נותן לו פסולת
 4 דבש בלא תיקון.
 5 הגמרא מביאה ברייתא שיש אופן שמותר להדליק בשבת במינים
 6 הפסולים לפתילות: תְּנִי רַבֵּן, כֹּל אֵלוֹ הַמִּינִים שְׁאִמְרוֹ חֲכָמִים אִין
 7 מְדַלִּיקוֹן בְּהֵן נִרְ בְּשֶׁבֶת, הֵינִי דווקא לעשות מהם פתילה ולהדליקם
 8 עם שמן, אֲכָל עֵוִשִׁין מִקְחָ מְדוּרָה, שאז כל פתילה מבעירה את
 9 חבריתה, בִּין שְׁמַדְלִיקָה לְהַתְחַמָּם בְּגִידָהּ, וְבִין שְׁמַדְלִיקָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
 10 לְאֻרָּהּ. בִּין שְׁמַדְלִיקָה עַל גַּבֵּי כִרְקָע, וְבִין שְׁמַדְלִיקָה עַל גַּבֵּי בִירָה
 11 הַמְבִשְׁלִים עליה, מותר הדבר. וְלֹא אֲמַר חֲכָמִים אֲלָא לְעִשּׂוֹת מִקְחָ
 12 פְּתִילָה לְנִרְ – כלי עם שמן בלִבָּר.
 13 שנינו במשנה בין השמנים הפסולים להדלקת נר לשבת: וְלֹא בְּשִׁמֵּן
 14 קִיק וכו'. מבררת הגמרא: מִאי שְׁמֵן קִיק, משיבה הגמרא: אֲמַר
 15 שְׁמוּאֵל, שְׁאִילְתֵּינֵיהּ לְכָל נְחוּתֵי יָמָא – שאלתי זאת לכל יורדי הים,
 16 וְאֲמַרְוּ לִי, עוֹף אֶחָד יֵשׁ בְּכִרְבֵּי הָיִם וְקִיק שְׁמֵן, ושומנו של העוף
 17 משמש להדלקה.
 18 דעה שניה: רַב יִצְחָק בְּרִיהַ דְּרַב יְהוּדָה אֲמַר, שֶׁמֶן קִיק הוּא מִשְׁתָּא
 19 דְּקָמָא – שמן היוצא מגרעיני צמר גפן וכדומה.
 20 דעה שלישית: רִישׁ לְקִישׁ אֲמַר, הוּא הַשְּׁמֵן הַיּוֹצֵא מִקִּיקוֹן דְּיוֹנָה –
 21 מין צמח המוזכר במעשה שהיה עם יונה הנביא (יונה ד), הצומח
 22 לגובה ועושה צל תחתיו.
 23 אֲמַר רַבָּה בִּר כִּר חֲתָנִי, לִידֵי חַיִּי לִי – אני ראיתי מין קִיקוֹן דְּיוֹנָה,
 24 וְלִצְלוּלִיבָא דְּמִי – ודומה לאילן ששמו 'צ'ולוביא', וּמִדְּפִשְׁקֵי דְּבִי –
 25 וקִיקוֹן זה גדל על פלגי מים, וְעַל פֶּסֶם חֲנוּתָא מְדַלִּיק וְחִיָּה – ותולים
 26 אותו מעל פתחי החנויות כדי שיעשה צל תחתיו, וכן לריחי טוב,
 27 וּמִפְּרִצִירוֹתֵי עֲבָדֵי מִשְׁתָּא – ומגרעיני עושים שמן, וּבְעִנְפֵיהִי נִיחָן
 28 כֹּל בְּרִיחֵי דְּמִעְרָבָא – ובצל ענפיו שוכבים כל חולי ארץ ישראל.
 29 הגמרא מבארת טעם הגזירה שלא להדליק בפתילות ובשמנים
 30 המוכרים במשנתנו: אֲמַר רַבָּה, פְּתִילוֹת שְׁאִמְרוֹ חֲכָמִים אִין מְדַלִּיקוֹן
 31 בְּהֵן בְּשֶׁבֶת, הַטַּעַם הוּא מִפְּנֵי שְׂהוּאִיר בְּסִסְקִבָּתָהּ – האש אינה
 32 דולקת בנחת במקום אחד אלא קופצת. וְשִׁמְנֵי שְׁאִמְרוֹ חֲכָמִים אִין
 33 מְדַלִּיקוֹן בְּהֵן, הַטַּעַם הוּא מִפְּנֵי שְׁאִין נִמְשָׁכִין הֵיטֵב אַחֵר תְּפִילָּה.
 34 ובין בפתילות ובין בשמנים חששו חכמים שמה יטה את הנר
 35 בשבת כדי שיתקרב השמן לראש הפתילה וידלק היטב, ונמצא
 36 מבעיר בשבת.
 37 הגמרא מביאה ספק בענין הדלקה בשמן פסול המעורב בשמן
 38 כשר: בְּעָא –שאלו מִיָּה אֲבִי מְרָבָה, שְׁמֵנִים שְׁאִמְרוֹ חֲכָמִים אִין
 39 מְדַלִּיקוֹן בְּהֵן בְּשֶׁבֶת, מִדּוּ שִׁתְּן לְתוֹכֵן שְׁמֵן כֶּשֶׁר כֹּל שְׂהוּא וְהַדְלָקָה,
 40 שהרי על ידי עירוב שמן כשר בשמן פסול, כל השמן נמשך אחר
 41 הפתילה, ואין לחשוש שיבא להטות. וצדדי הספק הם, מִי נִזְרִינֵן
 42 דִּילְמָא אִתִּי לְהַדְלִיק בְּעִנְיָהּ – שאם נתיר לו זאת, שמה יבא
 43 להדליק בשמן פסול לבדו, אִי שְׂמָא לֹא גִזְרוּ, ומותר להדליק באופן
 44 זה. אֲמַר לִיה רַבָּה לֵאבִי, אִין מְדַלִּיקוֹן.
 45 שאל אביי את רבה, מִאי מִעֲקָא אִין מְדַלִּיקוֹם באופן זה. השיב לו
 46 רבה, לִפִּי שְׁאִין מְדַלִּיקוֹן בְּשֶׁמֶן פֶּסוּל לְבַדּוֹ, ואם נתיר על ידי עירוב
 47 עם שמן כשר יבא להדליק גם בשמן פסול לבדו.
 48 מקשה הגמרא: אִתִּיבִיהּ – הקשה אביי לרבה, שנינו בברייתא, כִּדְּרֵךְ
 49 דְּרַב –(פתילה) שְׁמַדְלִיקוֹן בּוּ בשבת עַל גַּבֵּי דְּרֵבֵּר שְׁאִין מְדַלִּיקוֹן בּוּ
 50 בשבת, אִין מְדַלִּיקוֹן בּוּ בשבת. אלו הם דברי רבא קמא. (אמר) רַבֵּן
 51 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל [אומר] שֶׁל בֵּית אֲבָא הָיוּ בּוֹרְכִין פְּתִילָה כְּשִׁירָה
 52 עַל גַּבֵּי אֲגוּז שֶׁלְבָדוֹ אִינוּ רְאוּי לְשַׁמֵּשׁ כְּפִתִּילָה, וּמְדַלִּיקוֹן זאת לנר
 53 שבת. מוכיח אביי: קִתְּנִי מִיָּתָּה – מכל מקום שנינו בדברי רבן
 54 שמעון בן גמליאל, מְדַלִּיקוֹן בְּפִתִּילָה פֶּסוּלָה המעורבת בכשירה,
 55 ואין גזורים שיבא להדליק בפסולה לבדה, ואם כן גם בשמנים יש
 56 להתיר הדלקה בשמן פסול המעורב בשמן כשר.
 57 אֲמַר לִיה רַבָּה לֵאבִי, אִידְמוּתָּתָּהּ לִי – עד שאתה מקשה עלי מְדַרְבָּן
 58 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שאמר שבבית אביו נהגו היתר בדבר, סְפִיעִינָהּ –

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ר"ן תוספות

למאי נ"מ למקח וממכר – פשיטא ליה להש"ס שהיו מכירין השעוה והעשרין, כדאמרין: שעוה – קירותא. לכך קאמר: למאי נ"מ – למקח וממכר, שאם נדר לתת לחבירו שעוה – יתן לו פסולתא דדובשא, ואין יכול לכופו לתת לו, וכן עשרין, אבל לעיל דקאמר "מאי לכש – שובא דארוז" לא קאמר למאי נ"מ – לפי שלא היו מכירין בשם לכש, ומפרש שהוא שובא דארוז:

מפני שאין נמשכין בו – שמעתי ממחר: וצ"ל: ששמוע באם שיש רק נ"א' בשר בבית – ע"י זה יזכור ולא יטה שאר נרות שבחדר ושבמרתה, ור"ש מקוצי אומר: דבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן ההבית – מותר להשתמש לאור כל נר ותוספות ישנים: **חלב** מהותך וקרבי דגים שנימחוהו נותן לתוכן שמן בו – קרבי דגים לא היינו שמן דגים, דשמן דגים שרי ליה מחני' בעיניה (למן דף כד:); **שמחת** בית השואבה שאני – תימנה: היכי שרי להדליק? והא לאו צורך קרבן הוא? ואמר בפ"ב דקידושין (דף נד. ושם) בגדי כהונה שבלו – מועלין בהן ודוחק לומר: לב ב"ד מתנה עליהן, דמה צורך רי' לזון להתנות בשביל זה? – ונראה לר"י: דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין, דכתיב "ושאבתם מים בששון" (ישעיה יב) – צורך קרבן חשוב ליה. והא דאמר (סוכה פ"ה דף גג.) בוררת אשה חטין לאור בית השואבה – לא שהיתה בוררת, אלא שהיתה יכולה לברור. ומיהו: בירושלמי דייק מהבא דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה, וקשה לר"י: מאי פריך ממכנסים הכהנים, הלא היה בהן פשתן, דכתיב "תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור" (שמות כז) וטוב לפתילה, דהוי כבדך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו, ובשבת הוא דאסור – שמא ידליק בעיניה, אבל במקדש לא שייכא דך גיריה ונראה לר"י: דכיון שאין מן הפשתן אלא רביע – בטל בשאר מינים, והוי כאילו אין בו פשתן כלל:

ומותר להשתמש לאורה, וא"ת: מנא ליה לרבא דסבר רב הונא דמותר להשתמש לאורה? ידלמא הא דאמר "אין מדליקין בשבת" – משום דסבר: דבמה דוק לה ואין

ע"ג דבר שאין מדליקין בו – אין מדליקין בו. בר"א – להדליק, אבל להקפות – מותר, שרפן שמעון בן גמליאל אומר: של בית אבא היו פורכין פתילה ע"ג אגוז. – איני? והאמר רב ברינא אמר רב: חלב מהותך וקרבי דגים שנימחוהו, אדם נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק? – הגי' מומשכי בעיניהו, והגי' – לא מומשכי בעיניהו וגזרו רבנן על חלב מהותך משום חלב שאינו מהותך, ועל קרבי דגים שנימחוהו משום קרבי דגים שלא נמחוהו – ולגזור נמי חלב מהותך וקרבי דגים שנימחוהו שנתן לתוכן שמן, משום חלב מהותך וקרבי דגים שנימחוהו שלא נתן לתוכן שמן. – היא גופה גזירה, ואנן גיקום וניגזור גזירה לגזירה? תני רמי בר חמא: פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת – אין מדליקין בהן במקדש, משום שנא' "להעלות נר תמיד". הוא תני לה: והוא אמר לה: כדי שתהא שלהבת עולה מאליה, ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר. תנן: מבלאי

מכנסים כהנים ומהמניניהם היו מפקיעין, ומהן מדליקין! – שמחת בית השואבה שאני. ת"ש, דתני רבה בר מנחם: בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותן, ומהן היו עושין פתילות למקדש. מאי לאו דכלאים? – לא, דבזין. אמר רב הונא: פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת – אין מדליקין בהן בחנוכה, בין בשבת בין בחול. אמר רבא: מאי טעמא דרב הונא – קסבר: בבתה זקוק לה, ומותר להשתמש לאורה. ורב חסדא אמר: מדליקין בהן בחול, אבל לא בשבת, קסבר: בבתה

אין

למקח וממכר. למאן דמתני למזמן שעוה – ליתבי ליה פסולתא דדובשא: אבל עושין מהן מדורה. הישק גדול, שאחד מבעיר חבירו: לגי'. קריז"ל: בשמן קיק. שמן של עוף אחד נותנין בהן. ודולק: משחא דקאזא. שמן שעושין מנרעני צמר גפן, שקורין קטרין: קיקלון. בעץ אותה של ונה: לרדי חיו לי. מין קיקין דיונה: ומדפשקי רבי. בבצעי המים הוא גדל: ועל

פום חנוותא מרלן יתיה. על פום חנוותא מרלן אותה, חל על ריח טוב: מפריציהו. מנרעניו: גיזין. שובבין: ברייתא. חולין: מסבסכת. במין סבין פגומה מסבסכת בבשר. אנמליד בלע"ז. שאין אורו זקוף ונח במקום אחד, אלא נדער וקופץ. לישנא אחרינא: מסבסכת בתן – אינה נכנסת תוך הפתילה, אלא סביב מחוץ, כמו "סיכסכה אבניו", בראש"ש בלע"ז: שאין נמשכין. ואתי להטות: שמן כל שהוא. שמן הניתן בתוכו, ממשכו לאחד הפתילה: לפי שאין מדליקין. בעיניהו, וגזרין הא אטו הא: כך דבר לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו. כגון פסול פתילות דמתני: קתני מיהא. כדריש מדליקין, ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה – על ידי תערובות שפיר דמי: מעשה רב. הואיל ומעיד שפר היו של בית אביו עושין – הלכה היא: מאי לאו להדליק, היו בורכים, שתדליק הפתילה עם האגוז: לא להקפות. לא היו מדליקין האגוז, אלא סומך עליה הפתילה להציפה שלא תטבע בשמן. ויחץ הברזל: מתרגמין "וקפא פרזלא" (מלכים ב:ו) חלב מהותך. פונד"ר בלע"ז: הגי' מימשכי בעיניהו. אחר הפתילה, ובלא תערובות שמן נמי חזי, אלא דגזור רבנן מהותך אטו אינו מהותך. הלכך בעיניהו גופה – גזירה, ואנן גיקום וניגזור ע"י תערובת אטו בעיניהו? והוא אמר לה. מפרש מאי תלמודא, והיכי משמע מהאי קרא: ולא שתהא עולה בו, ולא שתהא צריכה תיקון ותשקיה: מבלאי מכנסים הכהנים. ממכנסים הכהנים והכלאים: היו מפקיעין. קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה, שהיא בעצרת נשים: ומהמניניהם. כל כליהם הם, דכתיב "א"ל: האבנט שש משור ותכלת וארגמן" וק"ל: תכלת עמקא הוא. ותני' לעיל לענין שבת: הוסיפו עליהן של צמר לפסול, וקתני מדליקין בהן במקדש: שמחת בית השואבה שאני. דלא כתיב להעלות בה. ולא דאורייתא: היא: מאי לאו דכלאים. כגון אבנט: כבתה. נר חנוכה: זקוק לה. לתקנה. הלכך: צריך לכתחלה לעשות יפה, דילמא פשע ולא מתקן לה: ומותר להשתמש לאורה. הלכך בשבת אסור, שמא יטה לצורך תשמיש:

אין

מכנסים כהנים ומהמניניהם היו מפקיעין, ומהן מדליקין! – שמחת בית השואבה שאני. ת"ש, דתני רבה בר מנחם: בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותן, ומהן היו עושין פתילות למקדש. מאי לאו דכלאים? – לא, דבזין. אמר רב הונא: פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת – אין מדליקין בהן בחנוכה, בין בשבת בין בחול. אמר רבא: מאי טעמא דרב הונא – קסבר: בבתה זקוק לה, ומותר להשתמש לאורה. ורב חסדא אמר: מדליקין בהן בחול, אבל לא בשבת, קסבר: בבתה

אין

ואין יכול להדליק בשבת. וי"ל דא"כ לא הוה צריך ליה למימר "בין בחול בין בשבת" – כיון דחד טעמא הוא, אלא ה"ל למימר: "אין מדליקין" סתם. מדקאמר "בין בחול בין בשבת" – ש"מ שעוד יש טעם אחר בשבת שלא להדליק, לכד מטעם חול. והיינו – שמה יטה, וא"כ סבר: דמותר להשתמש לאורה. ומיהו, רב דקאמר "מדליקין בין בחול בין

אין זקוק לה, ומוותר להשתמש לאורה. א"ר זירא
אמר רב מתנה, ואמר לה א"ר זירא אמר רב:
פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן
בשבת - מדליקין בהן בחנוכה, בין בחול בין בשבת.
א"ר ירמיה: מאי טעמא דרב - קסבר: פקדה אין
זקוק לה, ואסור להשתמש לאורה. אמרוה רבנן
קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה. פי
אחא רבין, אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר'
יוחנן וקיבלה. אמר: אי זכאי גמירתיה לשמעתיה
מעיקרא. - והא גמרה! נפקא מינה לגירסא דינוקתא.
ובכתה אין זקוק לה? ורמינה: מצותה משתשקע
החמה עד שתכלה רגל מן השוק. מאי לאו, דאי
פקדה חדר מדליק לה! - לא, דאי לא אדליק -
מדליק. וא"נ: לשעורה. "עד שתכלה רגל מן השוק",
- ועד כפחה? - אמר רבה בר בר חנה אמר ר'
יוחנן: עד דכליא ריגלא דתרמודאי. ת"ר: מצות
חנוכה גר איש וביתו. והמהדרין - גר לכל אחד
ואחד. והמהדרין מן המהדרין, ב"ש אומרים: יום
ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך;
וב"ה אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך
מוסיף והולך. אמר עולא: פליגי בה תרי אמוראי
במערכתא, ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבדא, חד
אמר: טעמא דב"ש - כגוד ימים הנקבין, וטעמא
דב"ה - כגוד ימים היוצאין. וחד אמר: טעמא דב"ש
- כגוד פרי החג, וטעמא דבית החלל - דמעלין
פקדש ואין מורידין. אמר רבה בר בר חנה א"ר
יוחנן: שני זקנים היו בצידן, אחד עשה כב"ש ואחד
עשה כדב"ה ב"ה, זה נותן טעם לדבריו - כגוד פרי
החג, זה נותן טעם לדבריו - דמעלין פקדש ואין
מורידין. ת"ר: גר חנוכה מצוה להניחה על פתח

31 שהיה מונח בחרותם של כ"ג - אם כבר
 32 גורו על הגרים להיות כזבים (גדה פ"ד
 33 יף לד.) צ"ל שהיה מונח בחרותם בקרקע, שלא
 34 היסורו הכלי:
 נר
 בחזן. שְׁשֹׁנְכֵנְסוּ יוֹנִים לְהִכִּל מִמָּאז כֹּל הַשְּׁמֹנִים שֶׁבְּהִכֵּל, וּבִשְׁנֵבֶרֶת מַלְכוּת בֵּית חֲשִׁמוֹנַי וּנְצַחֲסוּ, בְּדָקוּ וְלֹא מִצָּאז אֵלָא פֶּךָ
 אֶחָד שֶׁל שְׁמֹן שֶׁהָיָה מוֹנֵחַ בְּחוֹתָמֹו שֶׁל כֶּהֱן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה בּוֹ אֵלָא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד, נַעֲשֶׂה בּוֹ נֵם וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנֶה
 יָמִים. לְשָׁנָה אַחֶרֶת קָבְעוּם וַעֲשֹׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהֵלֵל וְהוֹדָאָה) תִּנֵּן תִּתֵּם: גִּזְי תִּיּוֹצֵא מִתַּחַת הַפְּטִישׁ וַיֵּצֵא וַהֲזִיק - חֲזִיב. גָּמֵל
 שְׁמֵעוֹן פִּשְׁתָּן, וְהוּא עוֹבֵר בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וּבִנְכֹסָה פִּשְׁתָּנֹו לַתּוֹךְ הַחֲנוּת וְדִלְקָה בְּגִירוֹ שֶׁל חֲנוּתוֹ, וְהַדְלִיק אֶת הַכִּיֹּרֶה - בַּעַל הַגָּמֵל
 חֲזִיב. הָיִיחַ חֲנוּתוֹ אֶת גִּירוֹ מִבְּחוּץ - חֲנוּתוֹ חֲזִיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּגֵר חֲנוּפָה פְּטוּר. אֲמַר רַבִּינָא (מִשּׁוּם דְּרַבָּה), זֹאת אוֹמֵרֶת:
 מִגֵּר חֲנוּפָה מִצָּוָה לְחַנּוּתָהּ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה. דָּאִי סִיד לְמַעְלָה מַעֲשֶׂרָה - לִימָא לִיה: הָיָה לָךְ לְהַנִּיחַ לְמַעְלָה מִגָּמֵל וּרְכוּבוֹ -
 וְדִלְמָא: אִי מִיִּטְרַחָא לִיה טוֹבָא אֲתִי לְאִימְנוּעִי מִמִּצְוָה. אֲמַר רַב כְּהֵנָּה, דָּרֵשׁ רַב נָתַן בַּר מִנְיֹוֹמִי מִשְׁמִיחַ דְּרַבִּי תַנְחוּם:

אחת, מִבְּנֵי אֵלֶּיךָ מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם עוֹד נָר, עַד שְׁבוּם הָאֲחֵרוֹן
מְדַלֵּק שְׁמוֹנֶה נְרוֹת.
הַגְמָרָא מְבָאֵר אֶת טַעְמָם שֶׁל בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל: אֲמַר עוֹלָא,
פְּלִיגִי בֵּה תְרֵי אֲמוּרָאִי בְּמַעְרָבָא – נַחֲלָקוּ בַּעֲנִין זֶה שְׁנֵי אֲמוּרָאִים
בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְהֵם רַבִּי יוֹסִי בַּר אֲבִין וְרַבִּי יוֹסִי בַּר זְבִידָא, חָד אֲמַר
– אֶחָד מֵהֶם אֹמֵר, טַעְמָא דְּבֵית שְׁמַאי, כְּגֹנֵד יָמִים הַנִּכְנָסִין – יָמֵי
הַחֲנוּכָה הָעוֹמְדִים לְבָא, וְלֹכֵן בְּיוֹם הָרֵאשֹׁן שֶׁלִּפְנֵינוּ שְׁמוֹנֶה יָמִים,
מְדַלֵּק שְׁמוֹנֶה, וְכֵן הֵלֵא. וְטַעְמָא דְּבֵית הֵלֵל, כְּגֹנֵד יָמִים הַיוֹצֵאִים –
שֶׁכֶּבֶר עֲבָרוּ וְכוּלָל הַיּוֹם שְׁעוֹמֵד בּוֹ, וְלֹכֵן מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם.
וְחָד אֲמַר, טַעְמָא דְּבֵית שְׁמַאי, כְּגֹנֵד פְּרִי הַחֵג – הַפְּרִים הַקְּרִבִּים
בְּמוֹסַף חֵג הַסּוּכוֹת, שְׁמִינִים פּוֹתֵחַ וְהוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם. וְטַעְמָא דְּבֵית
הֵלֵל, דְּמַעְלִין בְּקִדְּשׁ וְאִין מוֹדִידִין, וְלֹכֵן יֵשׁ לְהַתְחִיל בְּנֵר אַחַת
וְלַהֲסִיף בְּכָל יוֹם עוֹד נָר.
אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁנֵי וָקֻנִּים הָיוּ בְּעִיר צִידָא, אֶחָד
עֲשֶׂה בְּדִבְרֵי בֵּית שְׁמַאי, וְאֶחָד עֲשֶׂה בְּדִבְרֵי בֵּית הֵלֵל. זֶה וְ–הַנְּהוּג
כְּבֵית שְׁמַאי, נוֹתֵן טַעַם לְדִבְרֵיו, שֶׁהוּא כְּגֹנֵד פְּרִי הַחֵג, וְזֶה וְ–הַנְּהוּג
כְּבֵית הֵלֵל, נוֹתֵן טַעַם לְדִבְרֵיו, דְּמַעְלִין בְּקִדְּשׁ וְאִין מוֹדִידִין.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבָאֵר אֶת מָקוֹם הַהִדְלָקָה נְרוֹת: תִּנּוּ
רַבִּין, יֵרֵךְ הַנּוֹכַח מִצִּדָּה לְהַיְחִיָּה עַל –(אֶצְלָא) פֶּתַח בֵּיתוֹ מִכַּחֲזֵי – מִחוּץ
לְבֵית וְכַחֲזֵר, כִּדִּי לְפָרְסָם הֵנִס לְרִבִּים הָעוֹבְרִים וְשׁוֹבִים. וְאִם הָיָה
דָּר בְּעִלְיָה, וּפְתַח בֵּיתוֹ פְּתוּחַ לְבֵית הַתְּחַתּוֹן וְלֹא לְחֹצֵר, וְאִין לוֹ
פְּתַח לְחֹצֵר לְהַנְחִיָּה שָׁם, מְנִיחָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ בְּחִלּוֹן הַסְּמִיכָה לְרִשּׁוֹת
הַרְבִּים, כִּדִּי שְׁתִּירָא שְׁרֹת הַרְבִּים. וּבִשְׁעַת הַסְּפִקָה – וְבַעַת
שִׁחְקָה מַלְכוּת פֶּרֶס חוֹק, שְׁבוּם אִידֵם לֹא יִדְלִיקוּ נְרוֹת אֲלָא בְּבֵית
עֲבוּדָה זֶרָה שְׁלֵהֶם, וְאִירַע יוֹם אִידֵם בַּחֲנוּכָה, מְנִיחָה עַל שְׁלִחְנָה,
וְדִי – וְיוֹצֵא בִּכְךָ יְדֵי הַמְּצוּה.
מוֹסִיפָה הַגְמָרָא: אֲמַר רַבָּא, הַמְדַלֵּק נֵר חֲנוּכָה עַל שׁוֹלְחָנו, צָרִיךְ
לְהַדְלִיק נֵר אַחֶרֶת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה, כִּדִּי שִׁיחָה יֵיכָר שְׁנֵר הַחֲנוּכָה
הוֹדְלָקָה לְמַצוֹה וְלֹא לְאוּרָה, וְאִי אֵיכָא – וְאִם יֵשׁ בֵּיתוֹ מְדוּרָה שֶׁל
אֵשׁ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה, לֹא צָרִיךְ לְהַדְלִיק נֵר נוסף, לְפִי מִשְׁתַּמֵּשׁ
לְאוּרָה הַמְדוּרָה, וְאוֹלָם אִי אֵיכָא שְׁבוּם הוּא, שְׁאִין דְּרָכוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
לְאוּרָה מְדוּרָה אֲלָא לְאוּרָה נֵר, אֵפֶּה עַל גַּב דְּאֵיכָא מְדוּרָה, צָרִיךְ
לְהַדְלִיק נֵר אַחֶרֶת כִּדִּי שִׁיחָה יֵיכָר שְׁנֵר הַחֲנוּכָה הוֹדְלָקָה לְשֵׁם
מַצוֹה.
הַגְמָרָא מְבָאֵר טַעַם קְבִיעַת יָמֵי הַחֲנוּכָה. מְבָרַר הַגְמָרָא: מָאִי
תְּנוּבָה, כְּלוֹמַר, לִזְכֹּר אִיזָה נֵס נִקְבַּעַה. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: דְּתִנּוּ רַבִּין
מִבְּגִילַת תְּעִינִת, בְּעֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה בְּכִלְיוֹ מִתְּחִילִים יוֹמֵי דְּתִנּוּבָה,
תְּמִינָא אֵינֵן – שְׁמוֹנֶה יָמִים אֲלוֹ, מַצוֹה דִּלָּא לְמַסְפָּד בְּהוּן – וְשֶׁלֹּא
לְהַסְפִּיד בְּהֵם אֶת הַמֵּת, וְדִלָּא לְהַתְעַנּוֹת בְּהוּן. שְׁבִשְׁנֵיכֶסוּ וְיוֹנִים
לְהִיכָל שְׁבִבִית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁנִי בַּעַת מַלְחַמָתָם עַל יִירוּשָׁלַם, מָטָאוּ
כָּל הַשְּׂמִינִים שְׁבִיכִיל, וּבִשְׁבָּחָה מְלָכוּת בֵּית חֲשִׁמוֹנָאִי וְנִצְחוּם, הִיָּה
זֶה עַבְשֵׁרִים וְחַמְשָׁה בְּכִסּוֹ, וּבִיקְשׁוּ לְחַדֵּשׁ הָעֲבוּדָה וְלַהֲדִלֵק אֶת
הַמְּנוּרָה, בְּרָקוֹן אַחֵר שְׁמֹן זֵית טְהוֹר לְהַדְלִיק הַנְּרוֹת, וְלֹא מִצָּאוּ
אֵלָּא שֶׁף אֶחָד שֶׁל שְׁמֹן שֶׁהָיָה מוֹנֵחַ בְּמָקוֹם מוֹצֵעַ, וְחֲתוּם בְּחֹתְמוֹ
שֶׁל כֶּהֱן גְּדוֹל, וּמִכָּר שִׁיחָה הַחֲתוּם שֶׁלֵם, הַכִּירוּ שְׁלֹא נִגְעוּ בּוֹ
הַיּוֹנִים, וְלֹא נִטְמָא, וְלֹא הָיָה בּוֹ דִּי שְׁמֵן אֵלָּא כִּדִּי לְהַדְלִיק הַנְּרוֹת
יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד, וְנִעֲשֶׂה בּוֹ –(בְּשִׁמּוֹן) גַּם וְהִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנֶה יָמִים.
לְשִׁנָּה אַחֶרֶת – לְשִׁנָּה הַבָּאָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, בְּקָעוֹם חֲכָמִים לְשִׁמּוֹנֵת
יָמִים אֲלוֹ שְׁנַעֲשָׂה בְּהֵם הֵנִס, וְנִעֲשָׂאוֹם יָמִים מְבִיכִים בְּחֵלֶל וְהוֹדָא.
הַגְמָרָא מְבִיאָה מִשְׁנָה וְדִבְנָה אִם נִיתֵן לְלַמּוֹד מִמֶּנָּה אֶת הַגּוֹבָה
הָרָאִי לְהַנְחִיחַ נֵר חֲנוּכָה: תִּנּוּ הָתָם (ב"ק סו.) גִּין וְ–נִצְרֹן) הַיּוֹצֵא מִתַּחַת
הַפִּיטִישׁ שֶׁכְּמִכָּה בּוֹ הִנֵּפֶה עַל הַסֹּדֵן, וְיֹצֵא הֵגֵץ וְהוֹיֵק – וְשִׁרְף חֲפָצֵי
אֲחֵרִים, תִּיבֵי הִנֵּפֶה לְשֵׁלֵם אֶת הַתּוֹק. דִּין נוסף: נִמְלֵךְ שְׁטַעְרִין עַל גִּבּוֹ
מִשָּׂא שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְהוּא עוֹבֵר בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּמִזְמַנֵּת רִיבּוֹ הַפִּשְׁתָּן
שֶׁהִיָּה עֲלוֹ, נִכְנָסָה פִּשְׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַתְּנִיחַ, וְדִלְקָה הַפִּשְׁתָּן בְּגִדּוֹ שֶׁל
תְּנִינִי, וְהִדְלִיק הַפִּשְׁתָּן הַבּוֹעֵר אֶת הַתְּנִיחַ – בֵּית גְּדוֹל. כְּעַל הַתְּנִינִי
תִּיבֵי בּוֹקֵי הַנִּירָה, שְׁלֹא הִיָּה לוֹ לְהַרְבוֹת בְּמִשָּׂא הַגָּמֵל עַד שִׁכְסַּח
מִשָּׂאוֹ לְחֲנוּת. אֲמַנָּם אִם הִנֵּיחַ הַתְּנִינִי אֶת נֵרוֹ מִכַּחֲזֵי – בְּרִשּׁוֹת

אִין וָקֻנִּים לָהּ – אִינוּ צָרִיךְ לְשׁוּב וְלַהֲדִלִיקָה, וְלֹכֵן מוֹתֵר לְהַדְלִיק נֵר
חֲנוּכָה בְּחוּל בְּשִׁמְנִים וּבַפְּתִילוֹת הַפְּסוּלִים לְנֵר שַׁבַּת, אֵפֶה שְׁעוֹלָה
לְהַכְבוֹת בְּתוֹךְ הוֹמָן. וְסָבַר רַב חֲסִדָא מוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה שֶׁל נֵר
חֲנוּכָה, וְלֹכֵן בְּשַׁבַּת אֲסוּר לְהַדְלִיק בְּהוּן נֵר חֲנוּכָה, שִׁישׁ לְחוּשׁ שְׁמָא
כִּישְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְלֹא תִדְלַק יִפֶּה יִטָּה אוֹתָהּ.
דַּעַה שְׁלִישִׁית בַּעֲנִין: אֲמַר רַבִּי יוֹרְאָה אֲמַר רַב מִתְנָה, וְאֲמַר לָהּ אֲמַר
רַבִּי יוֹרְאָה אֲמַר רַב, פְּתִילוֹת וְשְׂמִינִים שְׂאִמְרוּ חֲכָמִים אִין מְדִלְקִין בְּהוּן
בְּשַׁבַּת, מְדִלְקִין בְּהוּן בְּחֲנוּכָה בִּין בְּחוּל בִּין בְּשַׁבַּת.
הַגְמָרָא מְבָאֵר הַטַּעַם: אֲמַר רַבִּי יוֹרְמָה, מָאִי טַעְמָא דְּרַבִּי שֶׁהִתִּיר
לְהַדְלִיק בַּחֲנוּכָה בַּפְּתִילוֹת וּבְשִׁמְנִים הַפְּסוּלִים לְנֵר שַׁבַּת, קִסְכָּר
כְּבָתָה אִין וָקֻנִּים לָהּ, וְלֹכֵן מוֹתֵר לְהַדְלִיקָה בְּחוּל בְּשִׁמְנִים וּפְתִילוֹת
הַפְּסוּלִים לְנֵר שַׁבַּת, אֵפֶה שְׁעוֹלָה לְהַכְבוֹת בְּתוֹךְ הוֹמָן, וְסָבַר רַב,
שְׂאִמְרוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה שֶׁל נֵר חֲנוּכָה, וְלֹכֵן מוֹתֵר לְהַדְלִיקָה אֵפֶה
בְּשַׁבַּת בְּשִׁמְנִים וּבַפְּתִילוֹת הַפְּסוּלִים לְנֵר שַׁבַּת, שְׁאִין חֲשַׁשׁ שְׁמָא
יִטָּה כִּיּוֹן שְׁאִינוּ מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה.
אֲמַרְיָה רַבִּין קָמִיָּה – אֲמַרְוּ תַלְמִידֵי אַבִּי לִפְנֵי דְּאֵבִי אֶת הַהִסְכָּר
בְּטַעְמָו שֶׁל רַב, מְשִׁמִּיָּה דְּרַבִּי יוֹרְמָה וְלֹא קִיבְלָה מֵהֶם אַבִּי, שְׁלֹא
הַחֲשִׁיב אֶת רַבִּי יוֹרְמָה לְסִמּוֹךְ עַל דְּבָרָיו. אֲבָל בִּי אֶתָּה – כִּשְׁבָא
רַבִּין מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהִבִּיא שְׁמוּעָה זֹו בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֲמַרְיָה רַבִּין
קָמִיָּה דְּאֵבִי מְשִׁמִּיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְקִיבְלָה אַבִּי, לְפִי שְׁסִמּוֹךְ עַל רַבִּי
יוֹחָנָן.
אֲמַר אַבִּי, אִי וְכָאִי – אִילוֹ הִיִּיתִי זֹוכֵה, מְדִירָתִי לְשִׁמְעָתִיָּה מְעִיקָרָא
הִיִּיתִי לּוֹמֵד שְׁמוּעָה זֹו מִתַּחֲלִילָה, בַּעַת שְׁמַעְתִּיהָ מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי
יִרְמְיָה, וְהִיִּיתִי מִשְׁנֵה מֵאֹז כִּדִּי לְזוֹכְרָה.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְהָא גְמָרָה – וְהִרִי לְמַדָּה אַבִּי כַּעַת, וְמָה זְכוּת
הִיָּתָה לוֹ אִילוֹ הִיָּה לּוֹמֵדָה קוֹדֵם וּמִשְׁנֵהָ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: נִסְפָּא
מִיָּנָה לְגִירָפָא וְדִינְקוּתָא – אִם הִיָּה לּוֹמֵדָה מְקוֹדֵם, הִיָּה זֶה שִׁינּוֹן
בְּצַעֲיֻרָתוֹ, וְזוֹכְרוֹ יוֹתֵר מְדַבֵּר שְׁלוֹמֵד בְּזִקְנוּתוֹ.
הַגְמָרָא מְקַשָּׁה עַל הַסּוֹבְרִים 'כְּבָתָה אִין וָקֻנִּים לָהּ' וְכִי אִם כְּבָתָה
אִין וָקֻנִּים לָהּ, וְרַמְזִינוּ – וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מְבִרִייתָא שְׁשִׁנִּינוּ בָּהּ, זְמַן
מְצִינָתָה שֶׁל נֵר חֲנוּכָה הוּא מְשִׁתַּשְׁקַע חֲחָה וְעַד שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָא מִן
הַשְּׁוֹק – שִׁיטִּימוּ הַבְּרִיּוֹת הַיּוֹלָכִים בְּחוּץ וּיְכַסּוּ לְבַתִּיהֶם. מְסִימָת
הַגְמָרָא: מָאִי לָא – הָאִם אִין כּוֹנֵת הַבְּרִייתָא דְּאִי כְּבָתָה בְּתוֹךְ זְמַן
זֶה הִדֵּר מְדִלְקִין לָהּ.
דוּחָה הַגְמָרָא: לֹא – אִין כּוֹנֵתָה כֵּךְ, אֲלָא כּוֹנֵתָה דְּאִי לֹא אֲדִלְקִין
בְּתַחֲלִיל הוֹמָן וּבִשְׁקִיעַת הַמָּצוֹחַ, מְדִלְקִין עַד זְמַן שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָא מִן
הַשּׁוֹק, אֲבָל לְאַחַר זְמַן זֶה הַפְּסִיד אֶת הַמַּצּוֹה, וְשׁוּב אִינוּ מְדִלְקִין.
דִּרְךְ נוספת לְבִיאָר כּוֹנֵת הַבְּרִייתָא: וְאִי נָפִי, הוֹמָן נִאֲמַר לְשִׁיעוּרָה
– לְעִינֵן כְּמוֹת הַשֶּׁמֶן שֶׁצִּירִךְ לִיתֵן בְּנֵר, וְהוּא שִׁיעוּר כִּדִּי שֶׁתְּדַלֵּק
מִשְׁקִיעַת הַחֲמָה וְעַד שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָא מִן הַשּׁוֹק, אֲבָל אִם נָתַן דִּי שְׁמֹן,
וּכְבָתָה בְּתוֹךְ הוֹמָן, אִין וָקֻנִּים לָהּ.
הַגְמָרָא מְבָאֵר אֶת שִׁיעוּר סוֹף הוֹמָן שְׁשִׁנִּינוּ בְּרִייתָא: שְׁנִינוּ
שְׁמַצּוֹתָה 'עַד שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָא מִן הַשּׁוֹק'. מְבָרַר הַגְמָרָא: וְעַד כִּפָּה
נִחְשָׁב שֶׁכֶּבֶר כְּלָתָה רִגְלָא. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה
אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עַד דְּבִלָּא רִגְלָא דְּתַרְמוּדָא – עַד שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָם שֶׁל
מוֹכְרֵי עֲצִים לְהַסְקָה, שֶׁהֵם הַמִּתְאַחֲרִים בִּיּוֹתָר, שְׁמַמְתִּינִים עַד
שִׁישׁוּבוֹ כּוֹלֵם לְבַתִּיהֶם וְיַבְעִירוּ עֲצִים לְאוּרָה, וְאִם יַחֲסֵר לָהֶם
עֲצִים יִשׁוּבוּ לִקְנוֹת אֶצְלָם.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּפִרְטָה כְּמָה נְרוֹת צָרִיךְ לְהַדְלִיק
בַּחֲנוּכָה: תִּנּוּ רַבִּין, מִצִּדָּה תְּנוּבָה נֵר אִישׁ וְבֵיתוֹ – שִׁדְלִיק כָּל אִישׁ
מִיִּשְׂרָאֵל נֵר אֶחָד בְּכָל לַיְלָה מִשְׁמוֹנֶה הַלֵּילוֹת, וְכָל בְּנֵי הַבֵּית דִּי
לָהֶם בְּנֵר אֶחָד. וְהַתְּקַדְּרִין – וְהַחֲמוּזִרִים אַחֵר הַמְּצוּוֹת, מְדִלְקִין נֵר
אֶחָד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַבֵּית בְּכָל לַיְלָה. וְהַתְּקַדְּרִין מִן הַתְּקַדְּרִין
– וְהַמְּחַבְּבִים יוֹתֵר אֶת הַמְּצוּוֹת, מְדִלְקִים נְרוֹת כְּגֹד יָמֵי הַחֲנוּכָה,
וּבְכָל יוֹם מְדִלְקִים מִנֵּין אַחֵר, וְנַחֲלָקוּ הַתְּנָאִים בּוֹזֵה, בֵּית שְׁמַאי
אוֹמְרִים, בְּיוֹם הָרֵאשֹׁן מְדִלְקִין שְׁמֹנֶה נְרוֹת, כְּגֹד שְׁמוֹנֶה הַיָּמִים,
וּמִבְּנֵי אֵלֶּיךָ פּוֹתֵחַ וְהוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם נֵר אַחַת, עַד שְׁבוּם הָאֲחֵרוֹן
מְדִלְקִין נֵר אַחַת בְּלִבָּד. וְכֵיתִי הֵלֵל אוֹמְרִים, בְּיוֹם הָרֵאשֹׁן מְדִלְקִין נֵר

כעין כתר ועטרה, וכלי זכויות מלאים ביינות, (שם) ושמנים,
 וסלתות – מיני קמח מובחר, אסור להסתפק מהן כל ימי החג עד
 מוצאי יום טוב האחרון של חג – שמיני עצרת. ואם התנה עליהן
 קודם כניסת החג שאינו מקצה אותם מדעתו, ואינו בודל מהם בין
 השמשות של כניסת החג הראשון, הכל לפי תנאו, ומותר להסתפק
 מהם אף בתוך החג. הרי שנינו בפירוש שני סוכה אסור בהנאה,
 ואין צריך להוכיח זאת מנר חנוכה.
 אלא אמר רב יוסף, אבהון דבולחו דם – המקור לכל המצוות
 שאסור לבזותם, הוא הפסוק שנאמר לענין כיסוי הדם 'ושפר'
 'זכסה', המלמד שאין לכסות ברגל שלא יהיו מצוות בזויות עליו,
 יש ללמוד מכך לכל המצוות.
 הגמרא מביאה שלשה דינים שנחלקו בהם רב ושמואל והלכה
 בהם כשמואל: אימתו, רב אמר, אין מדליקין מנר חנוכה אחד לנר
 חנוכה אחר, ושמואל אמר, מדליקין מנר לנר.
 מחלוקת נוספת: רב אמר, אין מתירין ציצית מנר – מטלית ישנה
 לקשרם לנר – לטלית חדשה, מפני בזיון הטלית הישנה. ושמואל
 אמר, מתירין ציצית מנר לנר.
 מחלוקת נוספת: רב אמר, אין הלכה ברבי שמעון בגיריה בשבת
 ויבואר להלן, ושמואל אמר, הלכה ברבי שמעון בגיריה.
 אמר אביי, כל מילי דמר עבדי ברב – בכל העניינים נהג מורי ורבה
 בר נחמני כרב, לרב מהני תלת – חוץ משלושת הלכות אלו דעבדי
 בשמואל ואלו הן: א. מדליקין מנר חנוכה לנר חנוכה. ב. ומתירין
 ציצית מנר לנר. ג. והלכה ברבי שמעון בגיריה. דתניא, רבי
 שמעון אומר, גורר אדם על הקרקע בשבת משה כסא וספסל, אף
 שעלול לעשות בכך חריץ בקרקע, שהיא מלאכה האסורה בשבת,
 ובלבד שלא יתבזין לעשות חריץ. שכל שאין מתכוין למלאכה אין
 בזה איסור. ורבי יהודה חולק וסובר שגם דבר שאין מתכוין אסור.
 ושמואל פסק ברבי שמעון, וגם רבה נהג כן.
 הגמרא מבארת את טעמו של רב שאסר להדליק מנר לנר: יתיב
 ההוא מרבנן קמיה וישב אחד התלמידים לפניו דרב אמר בר
 אהבה, ויתיב וקאמר, מעמא דרב משום ביזוי מצוה, שמדובר
 במדליק קיסם של חול, והרי זה ביזוי מצוה, אף שכוונתו להדליק
 בקיסם נרות אחרים של מצוה. אמר להו – אמר רב אדא בר אבהו
 לתלמידים שלפניו, לא תציתו ליה – אל תשמעו לו, שאין זה טעמו
 של רב, אלא מעמיה דרב משום דקא מכחיש מצוה, והיינו
 שכשמדליק נר אחר מנר המצוה נראה כאילו נוטל ממנו מקצת
 מאורו, ושואב מקצת לחלוותי שמנו.
 מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מהו ההבדל להלכה בין שני
 הטעמים. משיבה הגמרא: אינא בינייהו, באופן דקא מדליק משדנא
 לשדנא – שמקרב נר המצוה לנר הדולק ומדליק ממנו שלא
 באמצעות קיסם, דלמאן דאמר שטעמו של רב הוא משום ביזוי
 מצוה, אין אסור אלא באופן שמדליק קיסם של חול מנר מצוה,
 אבל משדנא לשדנא ששניהם של מצוה מדליק, אבל למאן דאמר
 שטעמו משום מכחיש מצוה, משדנא לשדנא של מצוה נמי אסור,
 כיון שנראה כמכחיש אורו של נר הדולק.
 לפי מה שהתבאר נמצא שלדברי התלמיד, נחלקו רב ושמואל
 באופן שמדליק באמצעות קיסם, שרב אוסר ושמואל מתיר, אבל
 הדלקה מנר חנוכה לחבירו מותרת אף לרב. הגמרא מקשה על כך
 מברייתא: מתיב רב אמיא, שנינו בברייתא. (סלע שם)

נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה משום שאינה
 נראית לעוברים ושבים, ואין הנס מתפרסם, ודינה כסוכה הפסולה
 אם הסכך גבוה למעלה מעשרים אמה (סוכה ב), וקמבוי – וכקורה
 שתקנו חכמים ליתן בפתחו של מבוי להחיר הטלטול במבוי, שאם
 הניחה למעלה מעשרים אמה אינה מתירה את הטלטול (ערוך ב).
 הגמרא מביאה דרשה נוספת מאמוראים אלו: ואמר רב כהנא,
 דרש רב נתן בר מנימי משמיה דרב תנחום, מאי דכתיב לגבי הבור
 שהושלך בו יוסף על ידי אחיו (בראשית לו ב) 'והבור רק אין בו מים',
 והלא ממשמע שנאמר 'והבור רק' איני יודע שאין בו מים, אלא מה
 תלמוד לומר 'אין בו מים', בא הכתוב ללמדנו שרק מים אין בו,
 אבל נחשים ועקרבים יש בו, ונעשה נס ליוסף שלא הזיקוהו.
 לעיל (כא) התבאר שמדליקים הנרות על פתח הבית, הגמרא
 מוסיפה לבאר את מקום ההדלקה: אמר רבה, נר חנוכה מצוה
 להניחה כמנחה המנסה להפתח של הבית, שאם ירחיקה יותר מכך
 לא יהא ניכר שבעל הבית הדליקה.
 מבררת הגמרא: והיא מנח ליה – ובאיזה צד של הפתח מניחה.
 מביאה הגמרא שתי דעות בזה: רב אמר בריה דרבא אמר, מניחה
 מימין הפתח, רב שמואל מדפתי אמר, מניחה משמאל הפתח.
 מסיקה הגמרא: והילכתא מניחה משמאל, והטעם לכך, כד שתייהא
 נר חנוכה משמאל הנכנס ומוזות מימין, ויהא מוקף במצוות.
 הגמרא מביאה מאמר בדין הרצאת מעות לאור נרות חנוכה: אמר
 רב יהודה אמר רב אפי (אמר רב), אסור להרצות – למנות מעות
 כנגד נר חנוכה, ממשיך רב יהודה, כי אמרייה – כשאמרת הלכה
 זו קמיה ו– לפני דשמואל, אמר לי שמואל בתמיה, וכי נר קדושה
 יש בה שיאסר למנות מעות לאורה.
 הגמרא מקשה על תמיהתו של שמואל: מתקיף לה רב יוסף, וכי
 דם חיה או עוף החייב בכיסוי קדושה יש בו, ומכל מקום יש לנהוג
 בו בכבוד, כדתניא, נאמר במצות כיסוי הדם (ויקרא יז יג), 'ואיש וגו'
 אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל, וישפר את דמו וכסוהו
 בעפר', ודרשו חכמים 'ושפר' – 'וכסה', כמה ששפר יכסה – ביד
 ששחת בה ושפר הדם, בה יכסה הדם, ושלל יכסנו כנגד, והטעם
 לכך, שלא יהו מצות בזויות עליו. מסיים רב יוסף: הקא נמי בנרות
 חנוכה, אף שאין בהם קדושה אסור למנות מעות לאורם כדי שלא
 יהו מצות בזויות עליו.
 הגמרא מסתפקת בדין השתמשות בחג הסוכות בפירות וחפצים
 שנתלו בסוכה כדי לנאותה: בעו מיניה ברבי יהושע בן לוי, מהו
 להסתפק – ליהנות, להשתמשו מנחי סוכה כל שבועה ימי
 החג, כגון לאכול פירות שנתלו בסוכה כדי לנאותה. אמר להו רבי
 יהושע בן לוי, תרי אמרי אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, משום
 ביזוי מצוה, ואם כן גם נוי סוכה, כל ימי החג שמשמש למצוה אין
 ליהנות ממנו משום ביזוי מצוה.
 רב יוסף תמה על כך שרבי יהושע בן לוי הוצרך להוכיח איסור
 הנאה מנחי סוכה מדין נרות חנוכה: אמר רב יוסף, מריה – ריבנו
 דאברהם, הלא תלי תניא גדלא תניא – תלה רבי יהושע בן לוי דין
 המפורש בברייתא, בדין שאינו שנוי בברייתא, שאיסור הנאה מנחי
 סוכה תניא, ואיסור הנאה מנרות חנוכה לא תניא, ורק רב אסי
 אמרה. דתניא, סיבכה – סיכך את הסוכה כהלכתה, ועיברה
 בקרמית – וקישטה ביריעות צבועות, ובסדינין המצויינין, ותלה בה
 לוי אגוזים, אפרסקין, שקדים ורמנים, ופרסילי ענבים – אשכולות
 ענבים תלוים בזמורתיהם, ועמרות של שקלים – שבלים עשויים

על האדם לעזור ולסייע לאנשים שאיתם הוא בא במגע, באופן כללי יותר – להכניס אלוקות וקדושה בכל סביבתו.

ממכתב כללי י"א ניסן תשכ"ו

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכא רש"י

פסולה. דלא שלטא בה עינא למעלה מכ' אמה, וליכא פרסומי ניסא: כסופה ויכמבוי. דתנן בהו בהדיא בעירובין ומסכת סוכה דפסילי: סנאן להנייהו. בהוצר או ברה"ר בספק חסמוקן לפתה. שאם ירחיקנו להלן מן הפתח – אינו נכר שבעה"ב הניחו שם: מימין. בכניסתו לביתו למינין: מוזהר. ק"ל דבמינין, דכתיב: 'ביתך' – דרך ביאתך, וכי עקר אינש – פריעה דמינא עקר

נר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה – פסולה, כסופה ויכמבוי. ואמר רב פהנא, דרש רב נתן בר מנימין משמיה דרב תנחום: מאי דכתיב "והבזר רק אין בו מים." ממשמע שגא' "והבזר רק" איני יודע שאין בו מים? אלא מה ת"ל "אין בו מים" – מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו. אמר רבה: נר חנוכה מצוה להניחה במפתח הסמוכה לפתה. והיא מנח ליה? רב אחא בריה דרבא אמר: מימין, רב שמואל מדפתי אמר: משמאל. והליכתא – משמאל, פרי שתהא נר חנוכה משמאל ומוזהר מימין. אמר רב יהודה אמר רב אסי (אמר רב): אסור להרצות מעות בגג נר חנוכה. כי אמריתא קמיה דשמואל, אמר לי: וכי נר קרושה יש בה! מתקוף לה רב יוסף: וכי דם קרושה יש בו? דתניא: "ושפך וכסה" – במה ששפך וכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהו מצות בוויות עליו. ה"נ – שלא יהו מצות בוויות עליו. בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי: מהו להסתפק מניו סוכה כל שבעה? א"ל: הרי אמרו, אסור להרצות מעות בגג נר חנוכה. אמר רב יוסף: מריה דאברהם! תלי תניא ברלא תניא. סוכה – תניא, חנוכה – לא תניא. דתניא: סככה כהלכתה, ועיטרה בקרמים ובסרינין המצויירין, ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכלי ענבים, ועטרות של שבלים, יינות (של) שמנים וסלתות – אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג, ואם התנה עליהן

ברישא: להרצות למנות: במה ששפך. בירו ששפך בה, ולא ברגלו: נוי. סוכה. פירות שתולין בה לנוי: מריה דאברהם. לשון תמיה: הוא: תלי. סוכה דתניא בקרייתא בהדיא. בדמפרש ואזיל: ברלא תניא. בגר חנוכה, דמימרא דרב אסי הוא, ואינו ברייתא: ועיטרה בקרמים. פארה ביריעות של צבעים, שקורין אובריי: התנה עליהן. במס' ביצה (דף ל:) אוקימנא באומר "איני בודל מהן כל בין השמשות של קידוש יו"ט ראשון" – דלא קל עליהו קדושה כלל. אבל תנאי אחר – אינו מועיל: אבהון דכולהו. שילמדו בולן ממנו: דם. ביטוי הדם. דנפקא לן מקרא "ושפך וכסה", ומפרש בה טעמא: שלא יהיו מצות בוויות עליו: מנר לגי. דחנוכה, בדמפרש טעמא לקמיה: מותרין. להטיל ציצית משלית יסון לטלית חדש, ובמנחות מפרש טעמא דמאן דאסר: הלך ב"ש. דאמר: דבר שאין מתכוין – מותר, ואע"ג דקעביד חריץ, והוה תולדה דחורש או בונה. ומשום דהליכתא כרב אסיירי בבבליה דתלמודא בר מהני תלת – נקטיננהו גבי דרדי: כל מילי דסר. רבה בר נחמני: לעשות חריץ גרסינן: טעמא דרב. מנר לגי – משום ביזוי מצוה, שמדליק קיסם שאינה מן המצוה מנר של מצוה, וממנו מדליק השאר: אכחוש. דמחזי כמאן דשקל נחורא, ושואב קצת מלחלוותי שמנו: משרנא לשרנא. מביא נר אצל נר, ושתיקו של מצוה, ולא בקיסם: מעשר

– הכל לפי תנאו. אלא אמר רב יוסף: אבהון דכולהו דם. איתמר, רב אמר: אין מדליקין מנר לגי, ושמואל אמר: מדליקין. רב אמר: אין מותרין ציצית מבגד לבגד, ושמואל אמר: מותרין מבגד לבגד. רב אמר: אין הלכה ברבי שמעון בגרירה, ושמואל אמר: הלכה ברבי שמעון בגרירה. אמר אביי: כל מילי דמר עביד פרב, לבר מהני תלת דעביד בשמואל: מדליקין מנר לגי, ומותרין מבגד לבגד, והלכה ברבי שמעון בגרירה. דתניא: רבי שמעון אומר: גזר אדם מטה פסא וספסל, ובלבד שלא יתפני לעשות חריץ. יתיב ההוא מרבגן קמיה דרב אדא בר אבהו, ויתיב וקאמר: טעמא דרב – משום ביזוי מצוה. אמר להו: לא תציתו ליה, טעמיה דרב – משום דקא מכחיש מצוה. מאי בינייהו? – איפא בינייהו: דקא מדליק משרנא לשרנא. מ"ד משום ביזוי מצוה – משרנא לשרנא מדליק, מ"ד משום אכחוש מצוה – משרנא לשרנא נמי אסור. מתיב רב אריא: סלע של

נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי – וא"ת: הוה ליה למימר "מעט" כמו גבי מבוי, דאמר התם: מבוי דרבנן – תני תקנתא. ואיכא למימר דנקט פסולה – משום דבעי למימר כסוכה שהיא מן התורה. אי נמי: לא רצה להאריך יכבנה וימעטנה ויחזור וידליק", דלמעשה ולהניחה כמו שהיא דולקת – אי אפשר כדמוכא לקמן: אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט. האחרון – והא דשרי אתרוג ביו"ט האחרון טפי מסוכה – מפרש בפרק "לולב וערבה" (סוכה מה) משום דסוכה בספק שביעי ספק שמיני – יתובי יתבנין, ואי מותרמי ליה סעודה בין השמשות – אבל ליה התם, והואיל ואיתקצי בין השמשות – איתקצי כוליה יומא של ספק ח' וט', אבל אתרוג – אינו נטיל בספק ח' וז', ולא איתמר בספק שמיני אלא משום דאיתקצי בין השמשות של ז', ואע"פ דבין השמשות של ח' נמי אסור משום שהוא ספק יום – והואיל ולא אסור אלא משום ספק יום וספק לילה – לא איתקצי בכך כולי יומא – מדי דהוה אביצה שנולדה בה דמותרת בה, אע"פ דבין השמשות אסור משום ספק יום וספק לילה: סוכה – תנאי – משמע דטעמא דגוי סוכה משום ביזוי מצוה. וקשה לר"י: בפרק "כירה" (לקמן דף מה. ושם) משמע דטעמא משום "מינו דאיתקצי למצותה!" – ותירץ: דצריכי לתרווייהו, דמשום דאיתקצי למצותה – לא הוה אסרינן בחולו של מועד, דלא שייך מוקצה אלא (בנפל) בשבת ובירושלמי נמשום ביזוי מצוה – לא הוה אסרינן לזו היא דנפלו. אבל השתא דאמר' דאיתקצי, וביזוי מצוה – אסרינן אפילו נפלו, ואפי' בחודש. וקשה לר"י: כיון דגוי סוכה אסרינן משום ביזוי, א"כ מאי פריך בבבליה בפ' "המביא" (דף ל: ושם) מניי סוכה אע"פ סוכה – דקאמר: וסוכת החג לא מהני בה תנאה, והתני: סככה כהלכתה כו'. ומאי קשיא? דילמא עצי סוכה לא מהני בה תנאה – דמקרא נפקא, כדדריש התם: מניין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה ת"ל "חג הסוכות ז' ימים וגו'". ודרשה גמורה היא, כדמוכא בפ' דסוכה (דף טו. ושם) דביש פסלי מהאי קרא סוכה ישנה, ובי' ממשכירין. דהוא מביעי ליה לעצי סוכה שאסורין כל שבעה. אבל גוי סוכה דלא אסיירי אלא משום ביזוי – מהני בה תנאה, ועוד, בפרק "כירה" (לקמן דף מה.) משמע בהדיא דעצי סוכה לא אסור אלא משום דאיתקצי למצותה! והשיב רות: דבין גויי סוכה ובין עצי סוכה היתרים על הכשר סוכה – לא אסיירי אלא משום ביזוי, או משום "הואיל והוקצה למצותה". ולא אסיירי מקרא – אלא דווקא כדי הכשר סוכה, והמקשה דפריך בבבליה (דף ל:) מניי סוכה אע"פ סוכה – לא ידע שיש חילוק בין יותר מבדי הכשר סוכה לכדי

הכשר סוכה, ומשני: באומר "איני בודל מזה כל בה"ש", דלא חיילא קדושה על גויי סוכה, וכן על עצי היתרין על הכשר סוכה מזהני בה תנאה. אבל עצי סוכה כדי הכשר – חיילא קדושה עלייהו על כרחו דבר תורה כל שבעה, ולא מהני תנאה. והא דקאמר התם: ואם התנה עליהן – הכל לפי תנאו, ופריך: למימרא דמהני בה תנאה כו', ומשני: סיפא אתאן לסוכה דעלמא. ובתר הכי פריך: וסוכת חג לא מהני בה תנאה! והתניא סככה כו' – לא בעי לשנוי "הכל לפי תנאו" על יתרות מבדי הכשר סוכה – "הכל לפי תנאו" – משמע בכל הסוכה: אבהון דכולהו דם – הא דלא קאמר אבהון דכולהו עצי סוכה, דנפקי מקרא כדאמר בריש "המביא" בבבליה (דף ל: ושם) אומר ר"י: דמשום דמעצי סוכה לא הוה לפיין – דשאני סוכה, דבמסתפק מהן איכא ביטול מצוה. אבל בגויי סוכה ובהרצאת מעות לאור נר חנוכה – ליכא ביטול מצוה: רב אמר אין מותרין מבגד לבגד – לא מבעיא אי חובת טלית הוא דאסור, אלא אפילו חובת גברא הוא – נמי אסור, כדאשכחן במוזהר דנענש ארתו שנטלה, כבבא מצינא בסוף פרק "השואל" (דף קכ. א) אף על גב דחובת הדר היא. ושמואל אמר: מתירין. אע"ג דשמואל גופי' סבר דחובת טלית היא – אפ"ה מתירין, כיון שעשוהו לצורך בגד אחר. וגבי מוזהר שנענש – שמא לא היה בדעתו להניח בבית אחר. א"נ: מוזהר שאני, שעשויה להציל מן המוקיין. ואע"ג דלכ"ע אין מתירין שלא להניח בבגד אחר – אין קשה מה שנהגו להחריז ציצית מטליתות של מתיים, דדווקא בטלית של חי שהוא בר חיובא אין מתירין: כל מילי דמר עביד כרב – קשיא דפ"ק דכתובות (ו' ר) שם כתובה:

ובי לאורה הוא צריך והלא כל אותם מ' שנה בר' – תימה: אמאי נקט מ' שנה? לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין וי"מ: וכי אחרן כשהיה נכנס לפנים לאורה היה צריך? והלא מ' שנה היה מאיר להם עמוד ענן בכל המקומות, כדאמרין בבביתא דמלאכת המשכן היה מסתכל בטפח (וראה בו) וידוע מה בתוכו, בחבית וידוע

מה בתוכה. וכן משמע בת"כ דאבהנים קאי, דגרס התם: וכי צריכים לנר? והלא כל אותן מ' שנה לא הוצרכו לנר, שנה! "כי ענן ה' על המשכן וגו'". ומיהו, בשלח "כל קרבנות" (מנחות ד' פו: ושם) משמע דאשכניה קאי, דמיינת לה גבי הא דאיר אילניה: לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך. וקאמר נמי התם "לפרוכת העדות" – עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל: וא"כ גם אני צריך – והלא כל אותן ארבעים שנה: ובה היה מסיים – פירש בקונטרס: ובה היה מסיים ההטבה, שהשאר היה מטיב שחרית וזה היה מטיב בין הערבים, ואותו הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה ומדליקה, ומדליק השאר ממנה. וקשה לריב"א: שאם אפשר להדליק מן הישנה – א"כ גם השאר ידליק ממנה ומאי פריך לרבו כיון דהוציא הפתילה הישנה מן הגר – תו ליכא לא משום ביון מצוה ולא משום אכחושי מצוה. אלא דאי א"א לעשות כן. וכבשא להטיב – היה מטיב כל מה שבער, והפתילה היתה כבה מאלה. אלא בער שהפתילה ישנה בגר מערבי דולקת – היה מדליק ממנה השאר, והיה מטיבה ונותן בה שמן ופתילה חדשה ומדליקה מן השאר – "ובה היה מסיים" – היינו ההדלקה: והא הכא כיון דקביעי נרות בר' – כמ"ד בפרק "ב' מדות" (מנחות ד' פו:) דגר של פרקים היה, דמשמע התם דמחובר הוה והיה של דהיה כדי שיוכל להטיבה יפה. ואיכא מ"ד התם דלא הוה קבוע, אלא היה מסלק לגמרי בשעת הטבה ואחר כך מניחו: מאי הוי עלה – תימה: מאי קמביעיא ליה? ומאי קאמר נמי "חזוין אי הדלקה בו"? הא לכאורה משמע דהלכה כשמואל, דהא רבה עבר כוותיה – וא"כ קינסא נמי שרי, דהא ע"כ כקינסא פליגי, ובבביתא מצוה. דהא דאמר ר' תנאי טעמא דר' משום אכחושי מצוה – איתותבו – וצ"ל דאינו תופס דברי רבה עיקר, ומבטיח ליה אי הנחה עושה מצוה –

ואסור לרב מנר לנר משום ביון מצוה כמו בקינסא, או הדלקה עושה מצוה ושרי כמו במנורה – דלא חישינן לאכחושי מצוה. ומסיק: דהדלקה עושה מצוה, ושרי. א"נ, מצאתי בשם ריב"ם: דמביעיא ליה אליבא דשמואל דהילכתא כוותיה, אי שרי בקינסא אי לאו. ומביעיא ליה: אי ק"ל כמו שאמר למעלה דלמ"ד משום ביון מצוה – שרי להדליק מנר לנר לרב, ואם כן בקינסא פליגי – ושרי שמואל בקינסא. או דילמא: לא ק"ל הכי, ומנר לנר נמי איכא ביון מצוה, ואסור רב. (פי' דהנחה עושה מצוה, ולא דמי למנורה. ודוקא מנר לנר שרי שמואל, אבל בקינסא – אפילו שמואל מודה דאסור. ומסיק: חזוין דאיביעיא לן ואפשיט דהדלקה עושה מצוה, ומדליק לרב מנר לנר כמו במנורה. ולשמואל אפילו בקינסא שרי: דאיביעיא ליה הדלקה עושה מצוה בר' – ונפקא מינה אם הדלקה חש"ו או הניחה:)

מכבה

מערכי, ובההיא קינסא מדליק את השאר: בפתיולות ארובות. כל הפתיולות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שפגיעות זו לזו, ומדליק ממנה הסמוכה לה, והשאר זו מזו: סוף סוף למ"ד בו. דהא לדידיה משרגא לשרגא אסור: אי הדלקה עושה מצוה. אי המצוה של תנופה תלונה בהדלקה – מדליקין. כדאשכחן במנורה: ואי הנחה עושה מצוה. ועיקר מצותה תלוי בהנחה: אין מדליקין מנר לנר. דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי: דאיביעיא ליה גרסי'. כלומר: דהא מילתא כבר איביעיא לן, ומפשיטא דההיא בעיא מופשטא לן קו: ה"ה תפוש גר תנופה. בידו משדלדליקה עד שקבתה: ועומד, אלא כן לשון התלמוד: לצרפי. להשתמש, וליכא היכר ניסא: בפנים: בבית: והוציא לאוין. כדאמר לעיל, דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ: אי אפרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כליה. דכיון דוה היא מצותה – צריך שתיעשה במקום חיצוני:

מעשר שני. דינרין שחילל עליהם מעשר שני אין שוקלין כנגדן דינרין של חולין, לראות שהיו שלמים: אי אפרת בשלמא בי פליגי רב ושמואל מנר לנר. ממש, ולא בקינסא. ובהא הוא דשרי שמואל – דלא חיש לאכחושי, אבל בקינסא דבידו הוא – מודה, הא לאו ה"ה תיובתיה: דהנך דינרים דחולין לא גופייהו מצוה, ואע"ג דלמנחה קבעי להו – לקינסא דקאי. אלא אי אפרת בקינסא נמי שרי שמואל, הואיל וארזין ומעשר הוא – הא ה"ה תיובתיה, דאסר לשוקל ואע"ג דצורך מצוה! לא יביון משקלותיו. שמא לא ימצאם טובים, או ימצאם יתירים, ויהוה עליהן ולא יחלל המעשר עליהן. ונמצא בבביתא המעשר שלא לצורך: ופשיק להו לחולין. כלומר: יציאם בחוליהן כמו ששן: גר מערב. למד במנחות "מנחה ומעשר מנחין" סדר הקנים – קרי "מערכי" גר שני שבצד החיצון, שהוא במנחה. ולמ"ד "צפון ודרום מנחין" – אמצעי קרי "מערכי", על שם שהיה פיו כנגד מערב, וכל שאר הנרות כלפי האמצעי, דכתיב "אל מול פני המנורה" דהיינו אמצעי "מערב" וגו'. של צפון היו פונות לדרום, ושבדרום פונות לצפון: נרות. לוצ"ש של ובה, שנותנין לתוכן שמן ופתילה: כמדת הכריתות. וצי לוג שיערו בה ללילי תקופת טבת הגדולים, ואם ידלק ביום (ובלילה) בלילות הקצרים – ידלק. אבל פחות – לא, שלא יכבה בטבת בלילה, והתורה אמרה "מערב עד בקר": וימנחנה ה"ה פדליק. הנרות בין הערבים: ובה ה"ה כס"ים. הטבת הנרות שדלק כל היום, ואינו מטיב עד הערב, ומשנה זו בת"כ שנויה, וסבירא ליה דמנחה ומערב מנחין. והכי תניא לעיל מנייה: "להעלות גר תמיד" – שבתא גר מערב תמיד, שמשנו יהא מתחיל בו ויהא מסיים. ומדלא כתיב "להעלות נרות" – ש"מ: דהקבע גר אחד להתחיל בו בכל יום, וזהו גר מערב השני של מנחה. והכי תנן (תמיד לג.) נכנס ומצא נרות מנחין דולקות – מידש המנחה ומניח את המערכי דולק, שמשנו מדליק את המנורה בין הערבים. מצאו שדלקה בגון משמת שמעון דאזיק – שרי בקינסא ממנחם העולה. ונראה בעיני דאמור רבנן קביעותא בגר שני – משום דאין מעבירין על המצוה,

וכי עייל בהיכל – בקמא פגע ברישא, וביה לא מצי לאתחילי, דכתיב "יערוך אותו לפני ה'" – צריך שיהא אחד חוצה לו, דאי לא, לא קרינן ביה "לפני ה'". והכי אמרינן במנחות (דף צח.) דכתיב בגר מערב "לפני ה'" – מכלל דכולהו לאו לפני ה' בו, ובה היה מסיים ההקבה – לפי שהשאר היה מטיב שחרית, וזו מטיב בין הערבים. ואותו הישנה בידו, או מניחה בכלי עד (א) שנותן שמן ופתילה. ומדליקה ומדליק ממנה את השאר. והא דאמרין בסדר יומא (דף לג.) הטבת ה' נרות קודם להטבת ב' נרות, משמע: כולהו נרות מטיב שחרית, וזו מטיב בין ה' הנס מתקיים וזה? מוצאו שפכה. דלא סמי קרא אנשיא, וכל זמן שהיו ישראל חביבין – היה דולק כל היום, והיינו עדותה: והא הכא כיון דקביעי נרות. במנורה, ולא היה יכול לנתק גר מערב מן המנורה להדליק בו האחרים – על כרחיה הא דקתני "ממנה ה' מדליק" – לא ק"י דלאו משקל קינסא: ואדלוגי. לקינסא מנר

מערכי, ובההיא קינסא מדליק את השאר: בפתיולות ארובות. כל הפתיולות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שפגיעות זו לזו, ומדליק ממנה הסמוכה לה, והשאר זו מזו: סוף סוף למ"ד בו. דהא לדידיה משרגא לשרגא אסור: אי הדלקה עושה מצוה. אי המצוה של תנופה תלונה בהדלקה – מדליקין. כדאשכחן במנורה: ואי הנחה עושה מצוה. ועיקר מצותה תלוי בהנחה: אין מדליקין מנר לנר. דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי: דאיביעיא ליה גרסי'. כלומר: דהא מילתא כבר איביעיא לן, ומפשיטא דההיא בעיא מופשטא לן קו: ה"ה תפוש גר תנופה. בידו משדלדליקה עד שקבתה: ועומד, אלא כן לשון התלמוד: לצרפי. להשתמש, וליכא היכר ניסא: בפנים: בבית: והוציא לאוין. כדאמר לעיל, דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ: אי אפרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כליה. דכיון דוה היא מצותה – צריך שתיעשה במקום חיצוני:

1 – כיון שהנרות קבועים בה, ואין אפשרות לנתק את נר המערבי
2 ממקומו כדי להדליק ממנו שאר הנרות, לא סניא דלא משקיל
3 ואדלוך – אי אפשר להדליק את הנרות מנר המערבי אלא אם
4 יטול קיסם וידליק מנר המערבי, וממנו ידליק את שאר הנרות,
5 וקניא בין למאן דאמר (אותו תלמיד) שרב אסר הדלקה מנר לנר
6 משום ביוזי מצוה, ובין למאן דאמר (רב אדא בר אבהו) שרב אסר
7 משום אכחוישי מצוה, שהרי לדברי שניהם אסר רב הדלקה על ידי
8 קיסם.
9 מתרצת הגמרא: תנא – (העמיד וביאר) רב פפא את דרך הדלקת
10 נרות המנורה, שבפתיחות ארובות המגיעות זו לזו היה מדליק,
11 והיה מדליק מנר מערבי את הנר הסמוכה לה, ואחר כך הדליק כל
12 אחת מחברתה.
13 חזרת הגמרא ומקשה: סוף סוף, למאן דאמר שרב אסר משום
14 אכחוישי מצוה, ולשיטתו גם הדלקה מנר לנר שלא באמצעות
15 קיסם אסר רב, קניא ממנורה. מסיקה הגמרא: קניא.
16 מבררת הגמרא: מאי הוי גלה – מה היא הכרעת ההלכה בדין
17 הדלקת נר חנוכה מנר לנר.
18 משיבה הגמרא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע, חיונא – עלינו
19 לראות מה היא עיקר מצות נר חנוכה, אי התרלקה עצמה עושה
20 מצוה – היא עיקר המצוה, מדליקין מנר לנר, וכפי שהדליקו
21 במקדש מנר לנר, שכיון שמקיים מצוה בהדלקה עצמה אין בכך
22 ביזוי מצוה לנר שממנו הוא מדליק, ואי התנחה של הנר במקומו
23 עושה מצוה – היא עיקר המצוה, ולא ההנחה, אין מדליקין מנר
24 לנר, שכיון שההדלקה אינה העיקר, יש בהדלקה משום ביזוי
25 מצוה. דאפינא להו – שבנידון זה כבר הסתפקו בני הישיבה, האם
26 הדלקה עושה מצוה, או הנחה עושה מצוה.
27 הגמרא מנסה לפשוט הספק: תא שמע, דאמר רבא, הנה תפוש
28 ו– מחזיק בידו נר חנוכה ונעזר משהדליקה ועד שכבתה, לא עשה
29 ולא כלום. מוכיחה הגמרא: שמע מינה הנחה עושה מצוה, ולכן זה
30 שלא הניחה לא יצא, שאילו הדלקה עושה מצוה, אף אם החזיקו
31 בידו, יצא.
32 דוחה הגמרא: אפשר שהדלקה עושה מצוה, והתם – ומחזיק הנר
33 אינו יוצא, משום שהרואה אומר, לצורכו הוא דנקיט לה – לצורך
34 תשמישו הוא מחזיקה, ולא לנר חנוכה הדליקה, ואין פרסום לנס.
35 שוב מנסה הגמרא לפשוט הספק: תא שמע, דאמר רבא, הדליקה
36 לנר חנוכה בפנים – בתוך הבית, ואחר כך הוציאה והניחה במקומה
37 על פתח הבית, לא עשה כלום. ומעתה, אי אמרת בשלמא שהדליקה
38 עושה מצוה, אם כן הדליקה במקומה הראוי בעיני, שהרי המצוה היא
39 עצם ההדלקה, ומשום הכי המדליק בפנים ואחר כך הוציאו לחוץ,
40 לא עשה כלום. אלא אי אמרת שהנחה עושה מצוה, אמאי לא עשה
41 ולא כלום, והרי עיקר המצוה בהנחה במקומו, וקיים זאת.
42 דוחה הגמרא: התם נמי – גם שם, אף אם הנחה עושה מצוה, אינו
43 יוצא מצותו בכך, משום שהרואה הוא אומר, לצורכו הוא דאדלקה
44 להשתמש לאורה בביתו, ואחר שגמר צרכיו הניחה בחוץ לנר
45 חנוכה, ולכן אינו יוצא ידי חובתו, כיון שאין פרסום לנס.
46 הגמרא פושטת הספק: תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי,

1 מעשר שני – דינרי זהב שחיללו עליהם פירות מעשר שני, אין
2 שוקלין (בגנדר) [בגנדר] דגרי זהב של חולין, לבדוק אם הם שלימים
3 ושוקלים משקלם הראוי, ואפילו אם שוקל כדי לחלל עליו – על
4 דינר החולין מעשר שני אחר, מכל מקום אסור, כיון שעדיין הדינר
5 חולין.
6 מבאר רב אויא את קושיתו: אי אמרת בשלמא דבי פליגי רב
7 ושמואל בהדלקה מנר של מצוה לנר של מצוה אחר ללא אמצעי,
8 שרב אסר משום אכחוישי מצוה, ושמואל אינו חושש לכך, אבל
9 אם מדליק בקניא – באמצעות קיסם חולין שיש בוזה ביזוי מצוה,
10 אסר שמואל, הא לא תהוי תיובתא – ברייתא זו שאסרה לשקול
11 דינרי חולין כנגד דינרי מעשר שני, אינה סתירה לדברי שמואל,
12 שהרי זה דומה להדלקת נר מצוה על ידי קיסם חולין, כיון שבשעת
13 השקילה עדיין הדינר חולין. אלא אי אמרת כדברי התלמיד,
14 שהמחלוקת היא במדליק נר מצוה באמצעות קיסם, ולפי זה
15 בקניא נמי שרי – גם הדלקה על ידי קיסם התיר שמואל, הא תהוי
16 תיובתא – ברייתא זו תהיה סתירה לדבריו, שהרי אסרה להשתמש
17 בדינרי מעשר שני לשקול כנגד דינרי חולין, אף שעושה כן לצורך
18 חילול מעשר שני, ודומה להדלקת קיסם מנר מצוה כדי להדליק
19 נר מצוה אחר.
20 מתרצת הגמרא: אמר רבה, הבריתא אסרה זאת מחמת גזירה שפא
21 לא בקוין משקלותיו – שמא אחר השקילה יתברר שאין משקל
22 הדינרים שוה, ודינרי חולין חסרים ואינו יכול לחלל
23 עליהם, או שהם יתרים ולא ירצה לחלל עליהם מחמת
24 שמשובחים הם, וקא מפיק להו לחולין – ויוציאם לחולין, כלומר,
25 יניחם חולין כמו שהם ולא יחלל עליהם המעשר, ונמצא
26 שהשתמש בדינרי מעשר שני שלא לצורך מצוה, וביזה המצוה,
27 אבל בהדלקת נר מנר על ידי קיסם לא שייך חשש זה, ולכן התיר
28 זאת שמואל.
29 הגמרא מקשה על רב שאסר הדלקה מנר מצוה לנר מצוה אחר:
30 מתיב רב שישת, שנינו בברייתא, נאמר במצות הדלקת המנורה
31 (ויקרא כד א), 'מחזיק בידו העדת באהל מועד יצור אתו אהרן מערב'
32 עד בקר לפני ה' וגו', מבארת הברייתא מדוע נקט הכתוב לשון
33 'עדות', מפני שיש לתמוה, וכי לאורה של המנורה הוא ו– הקב"ה
34 צריך, והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו
35 אלא לאורו של הקב"ה שהאיר להם על ידי עמוד האש, ואם כן
36 מדוע צוה להדליק את המנורה, אלא לכך צוה זאת, כי עדות היא
37 ו– (המנורה) לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.
38 מבררת הגמרא: מאי עדות, כלומר, כיצד מעידה המנורה על
39 השראת השכינה. משיבה הגמרא: אמר רב, העדות, זו נר מערב
40 שבמנורה, שנותן לה – (בנר המערבי) שכן כמדת חברותיה – כמו
41 שנותן בשאר נרות המנורה, ונעשה נס ודלקה כל הלילה וכל היום
42 שלמחרתו, וממנה היה מדליק שאר הנרות בין הערבים, ובה היה
43 מקיים את הטבת הנרות, ששאר הנרות היה מטיב בבוקר ומכנים
44 להדלקתם בערב, ונר המערבי שעדיין דלקה בבוקר מטיבה
45 באחרונה בין הערבים קודם ההדלקה. ונס זה העיד שהשכינה
46 שורה בישראל.
47 מסיים רב ששת את קושיתו: והא תבא במנורה, בין דקביעי נרות

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 כג... ויש שלמדו עליהם זכות אחר, שלא אסרו התכשיטין אלא בימיהם שלא היו התכשיטין מצויין כלפי
2 לרב, ולא היו מתקשטות בהם כפיאם בשבת, ולכן היה דבר חדוש בעיניהן והיו מראות זו לזו, מה
3 שאין פן בזמן הזה שפצויו תכשיטין לרב ויצאת בהן גם בחל, ואין דבר חדוש בשבת שתראה אותם
4 לתברותיה.
5 ואין החר זה מועיל אלא לתכשיטים שאסרו מחשש שמא תשלפם להראותם, אבל תכשיטים שאסרו
6 מחשש שמא יפלו או מחשש טבילה או שמא ישחקו עליה ותטלם בידה - אין לנו לומר אלא שפומכות
7 על דברי המקלין שנתבאר קיד קטן.
8 אבל כל הדברים שאסרו לצאת בהם מן התורה מפני שהם משוי גמור - אסור לדברי הכל לצאת בהם
9 אפילו לברמלית קטן.
10 (ואפילו אם מוציא אותם הדברים בענין שאין בהם אסור מן התורה אף לרשות הרבים מחמת שהיא הוצאה
11 שלא כדרךה¹²⁹, מכל מקום פון שהם משוי ולא תכשיט - לא התירום לגמרי אפילו בחצר שאינה
12 מערכת קיד, אלא הרי הם כשאר שבות דשבות שלא התירו אלא במקום מצוה קיד או הפסד מרבה, כמו
13 שנתבאר בסמן ש"א¹³², וכמו שיתבאר בסמן ש"ז¹³³).

ביאורי הלכה

- יד ואפילו לחצר שאינה מעורבת.
קטן] אפילו לברמלית - כגון מניפה או תיקיד¹²⁸.
קיד] בחצר שאינה מעורבת - ולדיעה הא' המחמירה
דלעיל אסור אפילו בבית אלא אם כן נושאם בידו¹³⁰.
קיד] במקום מצוה - על ידי נכרי¹³¹.
קיד] המקלין שנתבאר - וכן הקילו בזמננו¹²⁴.
קטן] המקלין שנתבאר - סיכום דין יציאה בתכשיטים
בזמננו: אין למחות כלל¹²⁵ בנשים היוצאות בכל מיני
תכשיטים¹²⁶, ואף שאין למחות בהן כל אדם יחמיר
לעצמו שלא בעת הצורך¹²⁷, אבל בדבר שאינו תכשיט
יש למחות בהן אם ישמעו אפילו נושאות אותו כלאחר

ציונים והוספות

- (124) כדלעיל על סעיף א (אות ד).
(125) אף שבשוע"ר החמיר בלבישת תכשיטים בבית (דלא
כמג"א בסוף סי' רב ועוד פוסקים), מכל מקום לענין
יציאה בהם לרשות הרבים של זמננו הקיל (יותר ממשמעות
הש"ע ועוד פוסקים) ומשמע שסבר שאין למחות משום
שמדינא מותר לצאת, ודברי הש"ע "מוטב שיהיו שוגגות
ואל יהיו מזידות" הביא בשוע"ר רק לגבי היוצאות בטבעות
שיש עליהם חותם.
(126) לרוב, די בהיתר משום שאין דרכן לשלוח ולהראות
לאחרות, ובתכשיטים שאין בהם היתר זה סומכים על
האומרים שאין רשות הרבים בזמננו ושאיין לחלק בין חצר
שאינה מעורבת לברמלית, ולעיל נתבאר מדוע מקילים גם
במקום שהוא ודאי רשות הרבים.
(127) וראה המבואר לעיל שהעולם נהגו היתר בזה.
(128) בדה"ש סי' קטו ס"ק מו: מיהו כל זה בתכשיטין דרך
מלבוש, אבל אסור לישא שום תכשיט ביד, כגון כיס
שנושאות הנשים, או מניפה וכיוצא. ובתהלה לדוד ס"ק ב
העיר שעל פי זה האיטומא שנתבאר לעיל בסעיף ו, אינה
בכלל ההיתר שנהגו בתכשיטים (וראה שם שנטה להתיר
מטעם אחר).
(129) סי' שא ס"ב: הוציא חפץ לאחר ידו או ברגליו או
בפיו או בין אצילי ידיו או במנעול וכל כיוצא בזה שאיין
דרך להוציא כן בחול, הרי זה פטור אבל אסור.
- (130) כמבואר לעיל אות קיד.
(131) כמבואר בסי' שלא ס"ח וסי' שמ סוף ס"ב שלא
התירו שבות דשבות במלאכה גמורה (משא"כ סיוע או
אמירה לנכרי) אפילו במקום מצוה.
(ע"פ זכרון יוסף אות קסז, אמנם פשט שוע"ר כאן שכלאחר
יד מותר שבות דשבות במקום מצוה, ואף שהזכרון יוסף
הקשה מכמה מקומות שלא נזכר ההיתר לעשות בשינוי
לצורך מצוה (כגון בסימנים שא ושו המצויינים כאן, וכן
בהבאת האיזמל לברית מילה בסי' שלא), הוא משום שלא
רצו להתיר בפירוש לעשות מצוה בדרך שינוי, (וכן הראיה
שהביא מאיסור הצלת התפילין מביזיון בלבישתם על ידי
אשה (בסי' שא) יש לומר שהצלה מבזיון נחשבת כדבר
מצוה), ועכ"פ אף שיש משמעות כדבריו בכ"מ לאיסור, יש
גם משמעות להיתר (מעצם דברי שוע"ר כאן (אף שהובאו
במוסגר), וכן מהא דציין לסימנים שא ושו שם מפורש היתר
שינוי בשבות דשבות במקום הפסד, ולא לסי' שלא וסי' שמ
שם מפורט החילוק בין דבר מצוה להפסד במקום שבות
דשבות)).
(132) סעיף לח: יש אומרים שכל שבות שהוא שינוי מדרך
החול, לא גזור עליו במקום הפסד מרובה.
(133) סעיף יב: דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשותו
בשבת אלא משום שבות... אם משנה בעשייתו מדרך החול
אף על פי שהוא שבות גמור מותר לעשותו אפילו ע"י

- 1 ולפיכך היה ראוי למחות בנשים שלא תצאנה במטעות שיש עליהם חותם, ובאנשים שלא יצאו במטעות
2 שאין עליהם חותם, שהרי הן משוי גמור להן, אלא שאין למחות בנשים, שפיון שלא ישמעו - מוטב שיהיו
3 שוגגות ואל יהיו מזידות.¹³⁴
- 4 ויש מי שלמד זכות על אנשים, שפיון שנהגו האנשים בזמן הזה לצאת בחל במטעות שאין עליהם חותם
5 - הרי נעשו להם כתכשיט, ומתוך לצאת בהן לפי דברי המקלן כתכשיטים גם לנשים. אבל לפי דברי
6 האוסרים בנשים - גם אנשים אסורים לצאת במטעות זו שהיא תכשיט לאיש ולאשה, כמו שנתבאר בסמן
7 ש"א.¹³⁵
- 8 ולפי התר זה יש ללמוד התר גם לנשים, במטעות שיש עליהן חותם, שפיון שבזמן הזה נהגו הנשים לצאת
9 בחל גם במטעות שיש עליהן חותם - הרי נעשו להן תכשיט, ומתוך לצאת בהם בשפת לפי דברי המקלן.
10 ומכל מקום, צריך להזהיר לנשים שלא תצאנה אלא במחמין שצריכות להעמיד בהן קשוריהן ולא יותר קיטן,
11 כי בזה שאין להם תועלת בו ישמעו לנו.
- 12 וכל זה לענין להזהיר למחות בנשים או באנשים, אבל כל אדם יש לו להחמיר על עצמו כסבא השניה
13 שנתבאר למעלה, ובעת הצורך יסמוך על סבא הראשונה שנתבאר למעלה:

הלכות שבת, חלק ב סימן שג, דיני תכשיטי אשה סעיף כג

ביאורי הלכה

קיט] ולא יותר - אבל במחט העשויה כעין תכשיט אין למחות.¹³⁶

ציונים והוספות

מין תכשיט אחד בין אנשים לנשים. (ולפיכך אף בזמן הזה שנהגו האנשים להתקשט בחול אף בטבעת שאין עליה חותם והרי הוא עכשיו להם תכשיט ולא משוי אעפ"כ אסורים לצאת בה בשבת הואיל והוא תכשיט ג"כ לנשים. ולפי זה אף בטבעת שיש עליה חותם אין לצאת בזמן הזה שהנשים נהגו ג"כ להתקשט אף בטבעת שיש עליהן חותם והרי הן תכשיט לאיש ולאשה אלא שעכשיו נהגו היתר אנשים ונשים בכל הטבעות ואין למחות בידם כמו שיתבאר בס"ג ע"י שם הטעם).

(136) כמבואר לעיל שאין מוחים על היוצאות בתכשיטים, אבל מחט שאינה עשויה כעין תכשיט, ואינה צריכה לה להעמיד קשוריה הרי היא כמשוי (כלעיל סעיף יא).

ישראל במקום צער... ויש אומרים שהוא הדין במקום הפסד ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד גדול.

(134) עד"ז בס"י שלח ס"ו אין למחות בנשים וקטנים המשחקים באגוזים על גבי קרקע לפי שבודאי לא ישמעו ומוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים.

ובס"י תרח ס"ד: שאין למחות בנשים שאוכלות ושותות בערב יו"כ עד בין השמשות ממש (או שאר איסור שלמדוהו חכמים) אם הוא ידוע שבודאי לא ישמעו לנו ויעשו בודון דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

(135) סוף סעיף ו: מיני תכשיטים שהם תכשיט לאיש ולאשה שגם הנשים דרכן להתקשט בתכשיטין הללו... הרי הם אסורים אף לאנשים לדברי הכל כדי שלא לחלק באיסור

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות בציעת הפת לפי לוח "רב יומי"

- 1 והקמח הוא לדבקם ולהקפותם אין הקמח טפל אצלם לברך
2 עליהם ברכה הראויה להם לפי שמלבד מה שהקמח מדבק
3 ומקפה התערובת הוא מכשירו ומתקנו ג"כ לאכילה ומן
4 הסתם ניתן הקמח בתערובות זה על דעת שניהם לדבק
5 ולהכשיר וכיון שהוא מין דגן הוא חשוב ואינו בטל
6 בתערובת כל שבא ג"כ להכשירו לאכילה ולכן מברכין על
7 תערובת זו בורא מיני מזונות ואם אכל שיעור קביעות
8 סעודה מברך ברכת המזון על תערובת זה (כמו שמברכין
9 ברכת המזון על תערובת קמח תבואה בקמח קטניות שעשה
10 מהם פת אם יש בתערובת כזית בכדי אכילת פרס קמח
11 תבואה כמו שיתבאר לקמן) אבל עיסה שנילושה במים
12 ועירב בה מעט דבש ותבלין אע"פ שטעם הדבש ותבלין

- 1 יא ויש מפרשים שפת הבאה בכיסנין היא פת שנילושה
2 בדבש או בחלב וחמאה או בשומן או בשמן (ג) או
3 במי ביצים או במי פירות ויין או בשאר משקין חוץ ממים
4 ואפילו (ד) עירב בה מעט מים אם הרוב הוא משאר משקין
5 מברכין עליו בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין ג' ואע"פ
6 שכל המשקין אין מוציאין העיסה שנילושה בהם מתורת
7 לחם לענין חלה מכל מקום אין דרך בני אדם לקבוע סעודה
8 אלא על פת שנילושה במים לפיכך אין בה חשיבות לחם
9 גמור לברך המוציא וברכת המזון אלא א"כ אוכל שיעור
10 שרוב בני אדם קובעים עליו וכן אם עירב בה תבלין הרבה
11 יותר ממים אע"פ שנילושה במים לבד ואפי' אם עירב בה
12 תבלין ודבש יותר מקמח שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר

ואפילו אותם (ה) שאין בלילתן רכה מאד כל שאין בלילתן
עבה אין עליהן תורת לחם בשעת לישה ולא בשעת אפייה
אם נטגנו במשקה אבל אם נאפו בתנור או במחבת בלי
משקה לחם גמור הוא ומברכין עליו המוציא אפילו לא אכל
שיעור קביעת סעודה שכיון שאין בלילתן רכה מאד דרכם
של בני אדם לקבוע עליהם סעודה לפעמים אע"פ שאין
בלילתם עבה לגמרי.

ויש אומרים שאותן שבליילתן רכה מאד אין מברכין עליהם
המוציא וברכת המזון כשאוכל שיעור קביעות סעודה אלא
כשאין ריקקין דקין מאד אחר האפיה כגון ששפך הרבה
על העלים או על המחבת עד שנעשו עבים קצת ע"י האפיה
אע"פ שאין עבים לגמרי אבל אם גם אחר האפיה הם
ריקקים דקים מאד כגון אותם שאופים בדפוס בין ב' ברזלים
אין קביעות סעודה מועלת בהם לברך המוציא וברכת המזון
לפי שאין עליהם תורת לחם כלל גם בשעת האפיה כיון
שהם ריקקים דקים מאד ויש לחוש לדבריהם שלא לאכול
מהם כשיעור קביעות סעודה כי אם בתוך הסעודה למזון
ולשובע.

וכן בטריאת דהיינו שלוקחים קמח ומים ומערבין ושופכין
על הכירה והוא מתפשט ונאפה (ו) יש אומרים שאין עליו
תורת לחם כלל ואפילו אוכל כשיעור קביעות סעודה מברך
בורא מיני מזונות ומעין ג'.

(אבל טרוקנין דהיינו שעושים גומא בכירה ונותנים בה קמח
ומים מעורבים בה אע"פ שבליילתה רכה מאד מכל מקום
כיון שע"י האפיה נעשים עבים מועלת בהם קביעות סעודה
לברך המוציא וברכת המזון כעל לחם גמור אבל בפחות
משיעור קביעות סעודה מברך בורא מיני מזונות הואיל
ובלילתו רכה מאוד ואין דרך רוב בני אדם לקבוע עליהם
סעודה):

* * *

יד וכל מיני לחמים הללו שאין דרך רוב בני אדם לקבוע
סעודה עליהם אם בא לאוכלם בתוך הסעודה לקנוח
סעודה ולתענוג להקל מכובד המאכל כמו שרגילין שכוססין
עוגות יבשות בסוף הסעודה או מיני מתקה אינם נפטרים
בברכת הפת וצריך לברך עליהם בתחילה בורא מיני מזונות
כמו שצריך לברך על פירות שאוכלין בקנוח סעודה כמ"ש
בסי' קע"ז אלא שהפת הבא בכיסנין לפי שנחלקן בה ויש
אומרים שלחם גמור הוא מה שיש אומרים שהוא פת הבאה
בכיסנין לפיכך אין לברך בתוך הסעודה אלא על מה
שלדברי הכל נקרא פת הבאה בכיסנין.

אבל אם בא לאוכלם למזון ולשובע הרי הם באים מחמת
הסעודה ונפטרים בברכת הפת כמו שנפטרים כל מעשה
קדרה שבתוך הסעודה שבאים למזון אף על פי שאין
מלפתין בהם את הפת כמו שיתבאר שם ואפילו מיני עיסה
הממולאים בפירות א"צ לברך אפילו על הפירות שבהם כמו
שמברכין על שאר הפירות שבתוך הסעודה לפי שהפירות
הללו הם טפילים לגבי העיסה שהוא מיני דגן ונפטרים עמה
בברכת הפת הואיל והיא באה בתוך הסעודה למזון ולשובע
כמו שהם נפטרים עמה בברכת בורא מיני מזונות כשמברך

1 נרגש בעיסה אין מברכין עליה בורא מיני מזונות אלא
2 המוציא וברכת המזון כיון שהרוב מים וכן במעט חלב
3 וחמאה ושמן ושומן ושאר משקין ומי פירות ועל כן יפה
4 עושים שאופין עוגות (שקורין שמאל"ץ קוכ"ן) ללחם משנה
5 כי אין שם רק מעט שומן:

* * *

7 יב ויש מפרשים שפת הבא בכיסנין היא פת שנלושה
8 אפילו במים ואפילו אינה מתובלת ואינה ממולאת אלא
9 שעושים אותה עוגות יבשות וכוססין אותה לתיאבון ולא
10 כדי להשביע (שקורין קיכלי"ך).

11 ולענין הלכה יש להקל בדברי סופרים כדברי כולם ובפרט
12 בספק ברכות שלא לברך ברכת המזון ד' ברכות על מה
13 שלסבא אחת די בברכה אחת מעין ג' כי אין כאן ספק של
14 תורה אף אם אכל כדי שביעה שהוא חייב בברכת המזון מן
15 התורה שהרי מן התורה די לעולם בברכה אחת מעין ג'.

16 וכיון שמברך ברכה אחת מעין ג' אין לו לברך המוציא שלא
17 יהיו ברכותיו סותרות זו את זו ועוד שברכת בורא מיני
18 מזונות כוללת גם כן לחם גמור אלא שמפני חשיבותו
19 הוציאוהו מכלל שאר מזון וקבעו לו ברכה בפני עצמו וכל
20 שאין ברור לנו שיש בו חשיבות לחם גמור אין להוציאו
21 מחזקתו שהוא בכלל מזון בודאי ואע"פ שהמברך בורא מיני
22 מזונות על לחם גמור לא יצא ידי חובתו הואיל ונשתנה
23 לעילוי וחשיבות נשתנית ברכתו מכל מקום בספק לחם גמור
24 יצא שספק ברכות של דבריהם להקל ואפי' לכתחילה אין
25 כאן חשש ברכה לבטלה שכיון שהקילו חכמים בדבריהם
26 לצאת בספק ברכה אין זו ברכה שאינה צריכה ואינה לבטלה
27 בודאי כיון שיוצא בה ידי חובתו ורשאי לאכול על ידה
28 ואינו נושא שם שמים לשוא ולא לשקר שהרי מברך ה'
29 באמת שברא מיני מזונות ולא עוד אלא שגם זה מזון הוא
30 אלא שכשאין יוצא בה ידי חובתו בברכה זו הרי זו ברכה
31 שאינה צריכה ונושא שם שמים לשוא אבל לא לשקר אפילו
32 אם בירך על דבר שאינו מזון כלל.

33 וכל בעל נפש הרוצה להחמיר על עצמו לא יאכל פחות
34 משיעור קביעות סעודה (אלא פת שנילושה במשקין או מי
35 פירות והיא ממולאת בפירות וכיוצא בהם) כי אם בתוך
36 הסעודה למזון ולשובע כמו שיתבאר:

* * *

38 יג לחמניות הן ריקקין דקים (שקורין ניבל"ש) ובקצת
39 מדינות אלו (בלינע"ש) הנעשים מתערובת קמח ומים
40 בקדרה בלילה רכה מאד ושופכים על עלי ירקות רחבים
41 ונאפית בתנור עם העלים או שופכים על מחבת שאין בה
42 משקה שדינה כתנור בין שהרתיחה תחלה ואח"כ שפך בה
43 בין ששפך בה ואח"כ הרתיחה ומעט משקה שמושחין
44 המחבת שלא תישרף העיסה אינו נקרא משקה.

45 אבל אם יש בה משקה אפילו אוכל מהם שיעור קביעות
46 סעודה מברך בורא מיני מזונות ומעין ג' לפי שלא היתה
47 עליהם תורת לחם מעולם לא בשעת לישהם כיון שבליילתם
48 רכה ולא בשעת אפייתם כיון שנטגנו במשקה ואין לחם
49 אלא האפוי ולא מטוגן.

פירות או עשה ממנה עוגות דקות יבשות וכוססין אותו
לתיאבון ואף שבשעת לישנה היה לחם גמור וגם נאפו בתנור
כלחם גמור אעפ"כ אין מברכין עליהם המוציא וברכת
המזון הואיל ואין דרך רוב בני אדם לקבוע עליהם כל שכן
עיסה שנילושה במים ואח"כ בישלה או טיגנה במשקה או
בדבש שבוראי הטיגון בדבש אינו גרוע ממילוי בדבש
האפוי בתנור שמבטלו מתורת לחם גמור שהרי המילוי אינו
אלא בפנים ובטיגון כל העיסה היא שרויה בדבש ובלועה
ממנו בכולה וגם לא נאפית בתנור כלל.

וכבר נתבאר למעלה שמן הדין יש להקל בדברי סופרים וכל
שכן כאן שהמנהג להקל בכל ענין:

יז וכל זה כשיש תאר לחם על העיסה אחר הטיגון (ז)
והבישול כגון שנאפית במחבת אלא שהיה שם מעט
מים שנתבשלה בהם בשעת אפייתה או מעט משקה שנטגנה
בהם בשעת אפייתה כמו פשטיד"א ופלאדיין וקרעפליין.

אלא שהפשטידא ופלאדיין שהן ממולאות בבשר וגבינה יש
אומרים שהן פת הבאה בכיסנין אפילו אם נאפו בתנור ואין
מברכים עליהם המוציא וברכת המזון בלא קביעות סעודה
לדברי הכל ואם אוכלין בתוך הסעודה נפטרת בברכת הפת
אפילו הן מטוגנות מפני שהן באין לתבשיל ולמזון ולא
לקנוח ותענוג כיון שהן ממולאים בבשר וגבינה ולא
בפירות.

אבל מיני עיסה שנתבשלו בקדרה (כמו ורימזליין בל"א
שקורין בארצנו לאקשיין וכן קרעפליין במקומות שאין
אופים אותן כלל במחבת שיש בה משקה אלא מבשלים
אותן תחלה ואחר כך מטגנים אותן) אין עליהם תאר לחם
כלל ואין להחמיר בהם כלל שלא לאכלם בלא המוציא
וברכת המזון אפילו בקביעות סעודה ואפילו הן חתיכות
גדולות שיש בכל אחת כזית ויותר:

* * *

יח במה דברים אמורים בעיסה שנתבשלה אבל לחם גמור
שנתבשל לא נתבטל מתורת לחם ע"י בישול אפילו
לסברא האחרונה ואפילו ע"י טיגון ומברכים עליה המוציא
וברכת המזון אפילו בלא קביעות סעודה ואפילו אם נימוח
בבישול ולא נשאר מכל פרוסה אלא כזית.

אבל פרוסה פחותה מכזית בין שהיתה פרוסה גדולה
ונחלקה בבישול בין שהיתה פחותה מכזית קודם שנתבשלה
יצאה מתורת לחם ע"י בישול לענין ברכה אפילו אם נראה
שיש בה תאר לחם שכיון שנתבשל אינו חשוב תאר לחם
ומברך בורא מיני מזונות ומעין ג' אפילו אם אוכל שיעור
קביעות סעודה מפירושים פחותים מכזית ואפילו נדבקו על
ידי הבישול ויש בהם עתה כזית ויותר בכל חתיכה אלא
שקודם הבישול לא היה בכל אחד בפני עצמו כזית.

והוא שנתבשלו (ח) בכלי ראשון אבל אם הניחם בקערה
ועירה עליהם מכלי ראשון תלוי במחלוקת שנחלקו בעירוי
אם מבשל ככלי ראשון אם לאו לכן יש למנוע שלא לאכלם
כי אם בתוך הסעודה אם נראה שיש עליהם תאר לחם
דהיינו שניכר וידוע שהוא לחם.

אבל אם הלך מהם תאר הלחם על ידי העירוי ואפילו

עליה שלא בתוך הסעודה או בתוך הסעודה כשהיא באה
לקנוח ותענוג ואין להחמיר וליקח קצת פירות מן העיסה
ולברך עליהם כי היא ברכה לבטלה אם אוכל גם העיסה
ואפילו מיני עיסה שבלילתם רכה מאד ונטגנו במשקה שאין
עליהם תורת לחם כלל אפילו כשאוכלים מהם שיעור
קביעות סעודה אעפ"כ נפטרים בברכת הפת כשבאים בתוך
הסעודה למזון ולשובע כמו שנפטרים כל מעשה קדרה
שבאים לתבשיל ולמזון:

* * *

טו אבל כל דבר שבלילתה עבה לגמרי שיש עליו תורת
לחם בשעת לישנה יש אומרים שאפילו ריככו במים
ועשאו סופגנין ובשלו במים או טיגנו במשקה לא נתבטלה
תורת לחם ממנו לענין המוציא וברכת המזון כמו שלא
נתבטלה ממנו לענין חלה ואם אוכלו בתוך הסעודה נפטר
בברכת הפת כמו שאר לחם גמור ואפילו אוכלו לקנוח
ולתענוג בלבד.

ויש אומרים שנתבטל ממנו תורת לחם על ידי בישול או
טיגון ואפילו אוכל ממנו שיעור קביעות סעודה אינו מברך
אלא בורא מיני מזונות ומעין ג' ואפילו אם הוא בענין
שקרוי לחם לענין חלה כגון שבשעת לישנה לא היה בדעתו
לבשלו או לטגנו ואחר כך נמלך שהוא חייב בחלה לפי
שבחלה הכל הולך אחר גלגול הקמח במים שאז חל חיוב
חלה ולפיכך כשהיתה עליו תורת לחם בשעת לישנה שהיתה
בלילתה עבה מיד חל עליו חיוב חלה ושוב לא נפקע ממנו
ע"י בישול וטיגון אבל לענין המוציא וברכת המזון הכל
הולך אחר האפיה כשנעשה ראוי לאכילה וכל שלא נאפה
בתנור או במחבת בלי משקה אינו קרוי לחם ואם אוכלו
בתוך הסעודה לקנוח ולתענוג אינו נפטר בברכת הפת.

וירא שמים יוצא ידי שניהם ולא יאכלנו אלא בתוך הסעודה
למזון ולשובע אבל המנהג להקל כסברא אחרונה (כי כן
עיקר):

טז ואף לסברא הראשונה יש אומרים שא"צ לברך
המוציא וברכת המזון אלא כשאוכל שיעור קביעות
סעודה שאל"כ די בברכת בורא מיני מזונות ומעין ג' כמו
לפת הבאה בכיסנין שהוא ג"כ לחם גמור לחלה ואעפ"כ
כיון שאין דרכם של בני אדם לקבוע עליה אין מברכין עליה
המוציא וברכת המזון אף על מיני טיגון ג"כ אין דרך לקבוע
סעודה עליהם (ולפי דבריהם אף לסברא הראשונה צריך
לברך עליהם בורא מיני מזונות בתוך הסעודה אם אוכל
מהם מעט לקנוח ולתענוג).

* * *

ויהי חולקים (ואומרים שאינם דומין) לפת הבאה בכיסנין
שהיא ג"כ לחם גמור לדברי האומרים שהיא פת שנילושה
במשקין או מי פירות אבל מיני טיגון שבשעת לישנתם היו
לחם גמור לא נפקע מהם שם לחם גמור ע"י טיגון או
בישול לענין המוציא וברכת המזון כמו שלא נפקע מהם
לענין חלה לסברא הראשונה.

אבל לדברי האומרים שפת הבאה בכיסנין היא פת גמורה
שנילושה במים לבד אלא שאח"כ מילא אותה דבש או במיני

14 אבל פירורי לחם שאינן מחוברין יחד אע"פ שאין עליהם
15 תאר לחם מפני שהן דקין ביותר מברכין עליהם המוציא
16 וברכת המזון אפילו בלא קביעות סעודה אפי' על פירור
17 אחד דק כקמח מברך המוציא שכיון שהוא פת בפני עצמו
18 בלי תערובת שום משקה בתוכו המחברו ומדבקו אינו יוצא
19 מתורת פת לעולם (ט) ואפילו אם נותן פירורים דקים לתוך
20 איזה משקה לפי שעה לרככם ואינם שוהים בתוכו עד שילך
21 תאר הלחם מעליהם ע"י שרייה זו מברך עליהם המוציא
22 אע"פ שאין עליהם תאר לחם מחמת שהם דקים ביותר
23 ואפילו אם נותנם במשקה חם שהיד סולדת בהם אם הוא
24 בכלי שני שאינו מבשל:

חלק א' סימן קסח על איזה מיני פת מברכין:

1 פירורים השרויים במים צוננים שהלך מהם תאר הלחם על
2 ידי שרייה זו מברך עליהם בורא מיני מזונות ומעין ג' אפילו
3 אם אוכל שיעור קביעות סעודה שכבר נתבטלו ויצאו
4 מתורת לחם לגמרי כיון שאין כזית בכל אחד וגם לא תאר
5 לחם וכל שהמים מתלבנים מחמת הפירורים כבר הלך מהם
6 תאר הלחם והוא הדין לחתיכות פת שמייבשין על הגחלים
7 ושוורין אותו בשכר שאם אין כזית בכל אחד ואין תאר לחם
8 מברכין עליהם בורא מיני מזונות:

9 **יט** וכן פירורי לחם שמחברים ומדבקים אותם בקערה
10 ברבש או חלב או מרק אם אין עליהם תאר לחם מחמת
11 זה ואין בכל אחד בפני עצמו כזית אין מברכים עליהם
12 המוציא וברכת המזון אפילו בקביעות סעודה כמו בבישול
13 וטיגון לסכרא האחרונה שנתבאר למעלה שכן עיקר.

'לקוטי תורה' פרשת ויקרא - הפרשה החסידית

ביאור הנה"ל

19 שהוא ז"א - דרכיב ושלט על 'בהמה' דא - שהיא בחינת
20 מלכות - אכיל ואעיל לון בגויה כו"ס⁵.

21 והנה "אדם" היינו עשר ספירות דעיראנפין, ו"הויה"
22 הוא אור אינסוף המלוכש בו. ועל ידי בחינת
23 "לאשתאבא בגופא דמלכא" שהוא עשר ספירות דז"א,
24 הרי מתאחדים גם כן בהקו מאור אינסוף שבז"א, והוא
25 "אדם כי יקריב מכם קרבן להויה".

26 והוא גם כן על דרך מה שכתוב ב"ספרא דצניעותא"
27 ריש פרק ד': ז"א - אתגלייא ולא אתגלייא. ובהפירוש שם
28 ב"זהר הרקיע" איתא: "כי הפנימית שלו הוא ממש
29 עתיקא כו". וכן כתב הרמ"ז בפרישת ואתחנן בדרך ר"ס עמוד
30 ב': "פנימית עתיק שבתוך ז"א".

31 ועיין מה שנתבאר במקום אחר בפירוש "כרוב אחד מקצה
32 מזרד" (תרומה כה, יט) - שהוא קצה אור אינסוף שבז"א. והיינו
33 כמו שכתב הרמ"ז שם: "כידוע שבחינת עתיק הוא סוף עולם
34 האינסוף"⁶.

35 והוא "אדם" - דהיינו בחינת "אתגלייא דז"א", "כי
36 יקריב מכם" - שתבא הנפש האלקית למסור נפשו

1 **לבאר הדברים** - ענין "אדם כי יקריב מכם" וענין "מן
2 הבהמה כי תקריבו את קרבנכם" - הוא כמו שנתבאר
3 במקום אחר, בדבור המתחיל "בכ"ה בכסלו" (תורה אור כט,
4 ב):

5 **כי הנה בקריאת שמע יש ב' פעמים מסירת נפש:**
6 **האחד** - למסור נפשו ב"אחד", וקאי על נפש
7 האלקית, שהיא בבחינת ביטול באור אינסוף ברוך הוא
8 ממש.

9 והוא ענין "אדם כי יקריב מכם קרבן להויה": כי
10 "אדם העליון" היינו ז"א דאצילות, ו"מכם" קאי על
11 מסירת נפש של הנפש האלקית, והוא בחינת "קרבן
12 להויה", שמסירת נפש זה הוא בבחינת ה' אחד", שהוא
13 אור אינסוף ברוך הוא המלוכש בז"א דאצילות,
14 שהנשמות נכללים בו בבחינת "לאשתאבא בגופא
15 דמלכא"³.

16 וכמו שכתוב בזהר פרשת פינחס, על פסוק (תהלים קד,
17 יד) **וְעֵשָׂב לַעֲבֹדֶת הָאֱדָם**:

18 "אלין אינן נשמותיהן דצדיקייא, דהוא אדם" -

5. (אלו אותם נשמות הצדיקים, שהאדם ההוא שרוכב ושולט על בהמה זו - אוכל ומכניסם בתוכו).

6. ועיין באדקא דבא דף קל"ו עמוד ב', בפירוש "כי לא אדם הוא" (לשון האדקא נעתק באור התורה בראשית כרך א פב, ב. וראה גם אור התורה בשלח עמוד תרעה. ואתחנן עמוד קג).

1. (מהצמח צדק).

2. (פי אדם: צריך להיות אדם - הערת כבוד קדושת אדמו"ר בהערות ותקנים).

3. (להשאב בגוף המלך. וזה חלק א וחי ריו, ב).

4. (חלק ב דף ריו עמוד א).

אחר הברור בבחינת מלכות – כמו התכללות המלאכים
הנקרא "חציר" כו'; "נעשב לעבודת האדם" קאי על
התכללות נפש האלקית בן"א כנ"ל.¹³

והענין, כי הנה יש ב' בחינות התבוננות:
האחד – ההתבוננות בעצמות אור אין-סוף ברוך
הוא, שהוא יתברך רם ונשא ואינו בגדר עלמין כלל, לא
בבחינת ממלא ולא בבחינת סובב, כי "אני ה' לא שניתי"
(מלאכי ג, ו) כתיב, ואין ערוך אליו יתברך אפילו בערך טפה
מאוקיניוס;

ומזה נמשך המסירת נפש של הנפש האלקית:¹⁴
שלפי ששרשה מבחינת פנימית העולמות, היינו
מפנימית הכלים, במאמר¹⁵: "טהורה היא", ששרשה
מבחינת "טהירו עלאה"¹⁶ כו', על כן היא בטלה ונכללת
לגבי אור אין-סוף ברוך הוא ממש, על ידי שמשכלת
ומתבוננת ברוממות עצמות אור אין-סוף ברוך הוא.
וזהו ענין "מפתחות הפנימית"¹⁷ ו"שער החצר
הפנימית הפונה קדים כו'" (יחזקאל מו, א) – שיומשך
התפעלות בנפש, שתתפעל מאור אין-סוף ברוך הוא
ממש, שנקרא "קדמונו של עולם"¹⁸, שאינו בגדר "ממלא
כל עלמין" ו"סובב כל עלמין".

וזהו "אדם העליון" – ו"א-דאצילות, "פי יקריב מכם"
– שיומשך המסירת נפש בנפש האלקית, "קרפן להויה"
– שהוא מהתבוננות רוממות עצמות אור אין-סוף ברוך
הוא, שהארה מזה מלוכב בן"א כנ"ל.

והבחינה הב' בהתבוננות – הוא נקרא "מפתחות
החיצוניות": שהוא להתבונן אף הוא יתברך ממלא כל
עלמין, "אתה עשית את השמים" ו"שמי השמים" (נחמיה
ט, ו); "יוצר משרתים ואשר משרתיו כו"¹⁹; "שאו מרום
עיניכם וראו מי ברא אלה"²⁰ (ישעיה מ, כו).

14. (עין בדבור המתחיל "חייב אינו לבסומי בפורי"א" (תורה
אור מגלת אסתר צט, ב), במה שכתוב שם: ואם כן מהותו
ועצמותו יתברך כו' והוא למעלה גם מבחינה ומדרגה זו הנזכר "כי הוא
חזיר", כי זהו רק דיוותו ממלא וסובב, ומזה נמשך "לאהבה [ו] כי הוא חזיר".
ובמה שכתוב (ישעיה כו, ט) "נפשי איתיד", אבל המסירת נפש ולהשליך
חיו מנגד, נמשך שלא ליפרד ממהותו ועצמותו יתברך, שהוא למעלה
מחיי החיים כו' וקמיה כלא ממש חשיבי, ו"אתה הוא קודם שנקרא כו").

15. (ברכת "אלקי נשמה" (ברכות ס, ב)).

16. (טוהר העליון, זר חלק א בראשית טו, א. ראה גם תורה אור משפטים עז,
א. לקמן בחוקותי מו, ד. שמיני עצרת צ, א. ובבבא מקומות).

17. (ראה שבת לא, א. לקמן דבור המתחיל "כי תשמע בקול" – פרשת ראה
כב, ב).

18. (לשון חז"ל בראשית רבה פרשה לח, ז. זר חלק א לך לך פד, א. ועוד).

19. (ברכת "יוצר אור").

20. (כמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "כי תשמע בקול"
לקמן פרשת ראה כג, א. וסוף דבור המתחיל "וספרתם לכם" לקמן

1 בקריאת שמע ב"אחד", שאז הוא "קרפן להויה" –
2 שהוא בחינת פנימית דין"א, בחינת עתיקא כו'.

3 ועיין בזהר בהעלותך קנ"ב, א': "נשמתא דאמרן – דא
4 'תפארת ישראל' (איכה ב, א) כו', ו"נשמתא לנשמתא דא איהו
5 עתיקא קדישא וכולא חד"⁸.

6 וזהו "אדם" – דהיינו תפארת, בדכתיב (ישעיה מו, יג):
7 "בתפארת אדם", "פי יקריב מכם קרפן להויה" – הוא בחינת
8 הארת עתיקא קדישא המלוכב בתפארת, שהרי נקרא
9 "נשמתא לנשמתא" כו'.

10 והנה, המשכה זו ואתערותא דלעילא זו ד"אדם כי
11 יקריב" – היינו על ידי עסק התורה והמצות? שהתורה
12 היא בחינת אדם זה, כמבואר בזהר בהעלותך שם. וזהו
13 שהתורה נקרא "עוז"¹⁰, שהיא הנותנת כח ועוז לנפש
14 האלקית להתגבר על חומרות הגוף ונפש הבהמית¹¹.

15 ובחינה הב' דמסירת נפש בקריאת שמע, הוא בחינת
16 "ובכל נפשך" (ואתחנן ו, ה). היינו שגם בחינת נפש הבהמית
17 תהיה בבחינת אתכפאי ואתהפכא. ובחינת מסירת נפש
18 זו אינו ב"אחד" אלא בבחינת "ברוך שם כבוד מלכותו
19 כו".

20 וזהו "מן הבהמה כו' תקריבו את קרבנכם":
21 ד"קרבנכם" היינו הקרבת נפש הבהמית ועלייתה
22 בבחינת אתהפכא כו', ונמשך "מן הבהמה" – שמדת
23 מלכות שמתלבשת בבריאה היא בחינת שם ב"ן –
24 בגימטריא בהמה¹². ומבחינה זו ד"ברוך שם כבוד
25 מלכותו לעולם ועד" דוקא נמשך הקרבת נפש הבהמית.
26 וגם עלייתה אחר הברור הוא בבחינת שם ב"ן. וכמו
27 שכתוב בזהר פרשה פינחס שם, בפירוש "מצמיח חציר
28 לבהמה" (תהלים קד, ד), והוא ענין התכללות נפש הבהמית

7. ("איהי אורייתא ממש").

8. (ראה גם לקמן פרשת ראה כג, ב).

9. (והפצות: צריך עיין. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בהערות ותיקונים).

10. (שיר השירים רבה א, ג): "אין עוז אלא תורה" שנאמר (תהלים כט, יא): "ה'
עז לעמו יתן". ועוד. וראה מדרש תהלים א, ח. ונקרא רבה פרשה לא ה'. ילקוט
שמעוני בשלח רמז רמז. וראה וזבחים קטו, א).

11. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "בחודש השלישי" (תורה אור
סו, א).

12. (ב"ן) בגימטריא בהמה: ראה כנפי יונה לר"ע מפאנו חלק שני סימן קה.
מגלה גמורות אופן קמ (מו, א). קלה יעקב בערכו. שבת קמה, ב. לקוטי תורה
להאר"ל פרשת שמיני בטעמי המצות ריש דבור המתחיל "מצות בדיקות חיות
ועופות". שם תהלים סימן לו. מאורי אור אות ב סעף ו. ועוד. וראה לקמן אמור
לה, ד).

13. ועיין מה שנתבאר במקום אחר – בבואור על פסוק "כה אמר כו'
מהלכים בין העומדים" מענין זה ראה תורה אור, א. אור התורה חנוכה
כרך ה עמוד תתקינ ואילך. בהעלותך עמוד תז).

היורדת לבי"ע: "רוח הבהמה היורדת למטה", בחינת שם ב"ן – כמו שאין ערוך בין החי למדבר כו'²⁸.

ולכן הנה התפעלות הנפש מבחינה זו נקרא "מן הבהמה" [...] תקריבו כו'. והיינו, שמבחינת התבוננות ד"כרוף שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ומענין "שתיים לפניה" דקריאת שמע, דהיינו מהתבוננות התפעלות העצומה של המלאכים וחיות הקודש, מזה נמשך בחינת "ובכל נפשך" – אתכפיא ואתהפכא דנפש הבהמית כו'.

והנה בעלית נפש הבהמית גם כן להתכלל באור אין-סוף ברוך הוא, נעשה יתרון מבהתכללות נפש האלקית לבד, כענין ב"מקום שבעלי תשובה עומדים כו'²⁹. וכנודע דשם ב"ן לאחר הביור הוא למעלה משם מ"ה שהוא בחינת אדם. וזהו ענין "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד).

וזהו שב"אדם כי יקריב מפם" נאמר "קרנן להויה" ואחר כך ב"מן הבהמה מן הבהר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" כתיב (פרשתנו א, א): "יקריב אתו לרצנו לפני הויה", דהיינו מקור בחינת הויה, שמשם נמשך להיות התהוות בחינת הויה; וזה היה ענין דם התמיד (שם, יא): "צפנה לפני הויה"³⁰.

ומה שיש להבין עוד, דהא כללות ענין הקרבנות הוא לפי שהם משבירת הכלים שנפלו, ועיקרם מעולם התהו, לכך כשמתבררים ומתעלים הם בחינת "ריח ניחוח" – וזה יתכן גם כן בביור נפש הבהמית שבאדם, ששרשה גם כן מעולם התהו; אבל על בחינת מסירת נפש של הנפש האלקית, ששרשה מעולם התיקון, מן"א דאצילות, לכאורה קשה למה יקרא בחינה זו "יקריב מפם קרנן כו'?

הנה כבר נתבאר ענין זה במקום אחר – בפרשת יתרו, בדבור המתחיל "להבין ביאור ענין האבות הן הן המרכבה" (תורה אור עב, ד), עיין שם³¹.

והוא מבחינת מדת מלכותו יתברך, שנקרא "שם", שאינו אלא זיו והארה, וכנודע, דבחינת "ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין", הכל נקרא בחינת "שמו" בלבד כו'. וכמבואר במקום אחר, בפירוש "אל" תקרי שמות אלא שמות כו'²².

והנה, מבחינת התבוננות זו ימשך בחינת אתהפכא דנפש הבהמית, שלהיות הנפש הבהמית היא ירדה במדרגות תחתונות אשר שם מסכים מבדילים, על כן לא תקלט בה ההתפעלות אלא דייקא על ידי התבוננות מבחינה זו, איך שהיש ודבר נפרד הוא בטל לגבי בחינת הזיו המתיקה אותו כו'.

וכמו שנתבאר במקום אחר²³ בפירוש "כי תצא למלחמה על אויבך" (תצא כא, י), שלנצח כח המתאנה שבנפש הבהמית – תהיה בבחינת "על אויבך", דהיינו להתבונן בבחינת שרשה שלמעלה, שהוא מבחינת מרכבה עליונה שבקדושה כו', שהוא גם כן בחינת "מן הבהמה" [...] תקריבו"²⁴.

וזהו "מן הבהמה כו' תקריבו": כי הנה כתיב (קהלת ג, כא): "רוח הבהמה היורדת היא למטה", שבחינת התפשטות הארת האלקות הנמשך להחיות עולמות ב"ע נקרא "רוח הבהמה" – שם ב"ן. מאחר שבאמת אין ערוך כלל לנברא עם הבורא. כי הנברא הוא בעל-גבול מחודש, והבורא הוא בלתי בעל-גבול, "אין לו תחלה ואין לו תכלה"²⁵. ולכן המשכת האור והחיות להתהוות הבעל-גבול מהבלתי בעל-גבול הוא תכלית הירידה שאין כמוה.

ואפילו נבראים היותר געלים כמו נשמות ומלאכים, הנה ירידה גדולה לבחינות הזיו, לירד מבחינת התכללותו במאור – להיות זיו והארה, ושיהיו "נהנין מזיו כו'²⁶, מה שאין כן בשהיה כלול במאור, על דרך "המולך המרום לבדו כו'²⁷. ולכן נקרא בחינת מלכות

במדבר י, א דגבי חג השבועות, בענין שפועה וחסה כו'. עיין שם).

21. (ברכות ז, ב).

22. (עיין בדבור המתחיל "ובבואה לפני המלך כו'" (תורה אור מגלת אסתר צו, א).

23. (לקמן תצא לה, ב).

24. (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "וכל העם רואים כו'" (תורה אור עד, א), בענין "ויעמדו מרחוק" (יתרו ב, יד), ובענין "ומברכים אותך יתברך שמך כו'" – שנוצר גם כן קרוב לענין זה).

25. (ראה חובת הלבבות שער היחיד פרק ה. המשך תרס"ו עמוד כ).

26. (ברכות יז, א).

27. (ברכת "יוצר אור").

28. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "והניף את העומר" (אולי הכוונה ללקמן אמור לו, א). ועיין בזהר פרשת וחי דף רל"ט עמוד א': "כד נחית ואזיל ולבי עבדיה, מלך וזקא אקרי. כך קדשא בריך הוא, כל זמנא דאיהו לעילא על בלא, מלך עלאה אקרי. כיון דנחית מדוניה לתתא, מלך איהו, אבל לאו עלאה כקדמיתא, בנין כך אל"ף ועירא כו'".

29. "צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד". ברכות לד, ב. רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ד).

30. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "בכ"ה בכסלו" הנ"ל. (ועיין בזהר וחי דף רל"ט עמוד ב', מה שכתוב על פסוק זה).

31. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אני ישנה" גבי "רעיתי" (לקמן שיר השירים לד, ב).

השגתם - רק בבחינת מלכות, אבל הנשמות יש להן
עבודה נוספת כו.²⁹
והנה המלאכים נקראו בשם בהמה, וכמו שנתבאר
בביאור על פסוק "ואלה המשפטים" (תורה אור עו, ב), שלגבי
מעלה - נחשב בלי דעת, הגם שלגבי מטה נחשב הדעת
גדול. והיינו מפני היות השגתם רק בבחינת מלכות.³⁰
והנה בנשמות ישראל יש גם כן בחינה זו. והוא "אחרי
ה' ולכו פאריה ישאג" (הושע יא, י) - כמו "פני אריה" (יחזקאל
י, יד) שבמרכבה. אכן יש בהם עוד בחינה עליונה יותר,
והיינו על ידי התורה - בחינת "אדם".³¹
ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אתם נצבים" (לקמן
נצבים מד, א), ומה שנתבאר בדבור המתחיל "חכילי עינים מיין"
(תורה אור מז, א), בפירוש "נכנס יין יצא סוד"⁴¹, שעל ידי "ינה
של תורה"⁴² נתגלה בחינת אהבה רבה המוסתרת בנפש כו.
והוא "מכם, מן הבהמה כו". והוא ענין "יחד לבבנו"⁴³.
ובמקום אחר, בביאור על פסוק "מי מנה עפר יעקב"⁴⁴,
נתבאר פירוש "יחד לבבנו", כי יש ב' בחינות ברעותא דליבא
- פנימית וחיצונית⁴⁵:
פנימית נקודת הלב היא בחינת אהבה רבה שלמעלה
מהטעם והדעת המושג, ובאה מלמעלה בבחינת מתנה, והיא
מבחינת שם מ"ה. ומרומן בדברי חו"ל⁴⁶ "איזהו שוטה המאבד
מ"ה שנותנים לו".
והחיצונית הלב הוא הנלקח מן הדעת וההתבוננות איך
ש"מלכותו מלכות כל עולמים כו" (תהלים קמח, יג). והוא ענין שם
ב"ן. כנודע שכנגד הדעת יש לעומת זה. והוא ענין "עץ הדעת
טוב ורע" (בראשית ב, ט), כי ב"ד מלכין דתהו", "בלע" (וישלח לו,
לב) הוא מבחינת דעת⁴⁷ שגפול בשבירת הכלים כו. מה שאין כן

והנה זהו פירוש אחד - דמה שכתוב "מן הבהמה"
קאי על "קרנבכם", וכפירוש הזהר פרשה ויחי ה'ל. ויש
אופן אחר, והוא על פי מה שכתוב בספרא דצניעותא
ריש פרק ד'³²:
'אדם ובהמה תושיע ה' (תהלים לו, ז): חד בכללא
דאחרא משתבא, בהמה בכללא דאדם. 'אדם כי יקריב
מכם קרבן לה' מן הבהמה' משום דאתכליל בכללא
דאדם³³. עד כאן לשונו.
וב'זהר הרקיע' שם פירש:
דהכונה בזה, כי הפסוק קשה להולמו. תחלה אמר
'מכם' משמע מגופו של אדם, והדר אמר 'מן הבהמה'
(ולפי מה שנתבאר לעיל, גם כן מתורץ קושיא זו).
והענין הוא: כי בהמה - גימטריא ב"ן, והוא ממש
'מצלעותיו'³⁴ של אדם, כי אדם - גימטריא מ'ה³⁵,
שהוא שם הוי"ה³⁶; וגמליו י"ט - גימטריא חנה, שהוא
מלכות, שם ב"ן. עד כאן דבריו³⁷.
נמצא לפירוש ה'ספרא דצניעותא', "מן הבהמה"
היינו גם כן בכלל בחינת "כי יקריב מכם". והיינו משום
שגם הנפש האלקית, אף על פי שעיקרה בחינת אדם -
שם מ"ה, אף על פי כן כלולה גם כן מבחינת ב"ן³⁸.
וזהו שכתוב "וורעתי את בית ישראל כו זרע אדם
זרע בהמה" (ביןמיה סימן ל"א, כו), דהיינו שגם בנפש
האלקית עצמה יש מבחינת בהמה³⁹, שהוא שם ב"ן, כי
הנשמות נולדו מזיווג זו"ן, שהם בחינת מ"ה וב"ן, אם
כן - כלולים משני הבחינות⁴⁰.
וביאור ענין ב' בחינות אלו בעבודת ה' - על פי מה
שנתבאר בדבור המתחיל "רגי ושמחי" (תורה אור לו, א)
בפירוש "וצדקתך ירגנו" (תהלים קמח, ז), שהמלאכים אין

(תצא בא, יא), שיש בהנשמה ב' בחינות: "יפת תואר" ו"אשת
יפת תואר", שהם בחינות דכר ונוקבא. והוא ענין "בצלמו,
בצלם אלקים כו" (בראשית א, כו). עיין שם).

ועיין ובהוהו בפרשת נשא, דף קמ"ז, עמוד א', על פסוק (יחזקאל לו,
לא) "צאן מרעיית אדם אתם".

41. (ערובין סה, א).

42. (ראה עבודה זרה לה, א).

43. (ברכת קריאת שמע דשחרית).

44. (לקמן בלק סט, ב).

45. (והחיצונית צריך להיות: וחיצונית. הקצת כבוד קדושת אדמו"ר בהערות
ותיקונים).

46. (חגיגה ד, א).

47. (ראה עץ חיים שער דרושי הנקודות פרק ד. מבוא שערים שער ב חלק ב
פרק ת. תורה אור קי, ד)

32. (זהר חלק ב תרומה קעח, א).

33. (אחד בכלל האחר נמצא, בהמה בכלל האדם . . משום שנכלל (הבהמה)
בכלל האדם).

34. (בראשית ב, כא).

35. (ראה פרדס שער הכללים בערכו. עץ חיים שער התקון פרק ג. שער לאה
ורחל פרק ב. שער מין ומיד דרוש ה. מאורי אור מערכת אדם סעף קסו).

36. (במילוי אלפין: יד הא ואו הא).

37. ועיין מענין חנה - בפרשת בראשית, דבור המתחיל "להבין ענין
הבכרות" (תורה אור ו, ד).

38. וכמו שנתבאר בפרשת בלק, ב'ביאור על פסוק מי מנה' (לקמן בלק
סט, ב). עיין שם.

39. (ראה תורה אור עד, ג).

40. (וכמו שנתבאר במקום אחר (לקמן תצא לו, א), בדבור
המתחיל "כי תצא", בענין "וראית בשביה אשת יפת תאר כו")

(גם וּבְמִדָּה⁴⁹ שְׁנֵתְבָאָר בְּפִרְשֵׁי כִי תִשָּׂא עַל פְּסוּק (שִׁיר הַשִּׁירִים
 12 ו, ב) "שְׁמָאלוֹ תַחַת לְרֹאשִׁי כִּי" (תוֹרָה אֹר פ, ב), בְּעֵינֵי הַהִפְרָשׁ בֵּין
 13 עֲבוּדָת נִיצוּץ הַנִּשְׁמָה הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַגּוּף, שְׁזָהוּ
 14 בְּחִינַת "בְּכָל לְבָבָךְ כִּי" (וְאֶתְחַנֵּן ו, ה), מִדָּה שְׂאֵין בֶּן בְּחִינַת "בְּכָל
 15 מֵאָדָּךְ" (שֵׁם) הוּא בְּחִינַת עֲבוּדָת עֵיקֶר הַנִּשְׁמָה כִּי. וְהֵינּוּ,
 16 שְׁצִרִי לְהִיּוֹת עַל דֶּרֶךְ "וְיִחַד לְבַבְנוּ"⁵⁰
 17 וְאַחֲרֵי כֵךְ כְּתִיב (פָּרָשְׁתָנוּ א, ב): "מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצָּאֵן", זָהוּ
 18 בִּירור נִפְשֵׁי הַבְּחִינִת שְׁבָאָדָם, שְׁשָׁרְשָׁה לִוְקָחָה מִחַיּוֹת
 19 הַמֶּרְכָּבָה, שְׁנִקְרָאִים (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב, ד, ו) "שְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר
 20 כִּי". :

1 בְּחִכְמָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֲדַעַת כְּתִיב (אִיּוֹב ד, כא): "יָמוּתוּ וְלֹא
 2 בְּחִכְמָה", שְׁהוּא לְמַעַלָּה מִשְׁבִּירַת הַכְּלִים – "עַץ הַחַיִּים" (בְּרֵאשִׁית
 3 ב, ט), וְחִכְמָה – בְּחִימָה.
 4 וְצִרִי לְהִיּוֹת "וְיִחַד לְבַבְנוּ" – שְׁיִהְיֶה נִכְלָל בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת
 5 הָרָצוֹן בְּבְחִינַת פְּנִימִיּוֹת הָרָצוֹן, וְהֵינּוּ בִּירור בִּין וְהִתְכַּלְלוֹתוֹ
 6 בְּמִיָּה. וְזָהוּ "כִּי יִקְרִיב מִכֶּם כִּי מִן הַבְּהֵמָה כִּי" – מִיָּה וּבִין
 7 שְׁבִנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית⁴⁸.
 8 וְעֵינֵי עוֹד בְּמִדָּה שְׁנֵתְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, עַל פְּסוּק "שִׁיר
 9 הַשִּׁירִים" (לִקְטָן שִׁיר הַשִּׁירִים א, א), בְּעֵינֵי ב' בְּחִינּוֹת כְּלָה –
 10 שְׁכִינְתָא־עִילָאָה וְשְׁכִינְתָא־תַּתְּאָה. וְהֵינּוּ גַם בֶּן ב' בְּחִינּוֹת אֱלֹ
 11 שְׁבִנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית.

50. וְכִמְבֹּאֵר עֵינֵי זֶה גַם בֶּן סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "לְהִבִּין עֵינֵי הַבְּרִכוֹת"
 (תוֹרָה אֹר ג, א).

48. וְעֵינֵי מִדָּה שְׁנֵתְבָאָר עַל פְּסוּק (פְּתִיחַ כֵּט, יג) "וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה אֲשֶׁה"
 (לִקְטָן שְׁמִינִי עֶצֶר צב, ד).

49. (וְזָה צִרִי לְהִיּוֹת: בְּמִדָּה – הִזְעַרְתָּ בְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמָר בְּהִעָרֹת וְתִקְוִינִים).

ב.

הוֹד כ"ק אֲדָמוֹר מֵרֵנָא וּרְבִנָא דוֹבְעֵר – אֲדָמוֹר הָאֲמֻצְעִי

תורת חיים

1 שִׁיר וְרִינָה דוֹקָא הֵנָּה יוֹכֵן בְּמִדָּה שְׁאֵנֹו רֹאִים בְּעֵיקֶר עֵינֵי
 2 הַרִינָה לְמַטָּה שְׁהוּא בְּדִבְרֵי הַמִּתְחַדֵּשׁ מֵרַע לְטוֹב
 3 וּמִשְׁפָּלוֹת לְגִבּוּה וְכֵה"ג וְכֵהצִלָּה מִן הַסִּכְנָה מִשּׁוּם
 4 שְׁהִיָּה תַחֲלָה מֵאֵד בְּסַפֵּק אִם יִחוּדֵשׁ הַדְּבָר לְטוֹב
 5 וּלְבִרְכָּה אִם יָבֵא הַרִינָה מִמִּילָא כְּמוֹ שִׁדּוּעַ בְּעֵינֵי (שֵׁם)
 6 קְכוּ, ו) הַלּוֹךְ יֵלֵךְ וּבִכָּה נוֹשֵׂא מִשָּׁךְ הַזּוֹרַע שֶׁהַזּוֹרַע בְּסַפֵּק
 7 גְּדוּל פֶּן לֹא תִצְלַח זִרְעֵתוֹ כִּלְל וִירָקָב אוֹ יִכְלָה ע"י
 8 שִׁדּוּפֹן אוֹ סְבוֹת אַחֲרוֹת יֵלֵךְ וּבִכָּה נוֹשֵׂא הַזּוֹרַע בְּשַׁעָה
 9 שֶׁהַזּוֹרַע כְּאִילוֹ זֹרַע לְאִבּוֹד אֶךְ כֹּאֲשֶׁר תִּצְלִיחַ וְיִצְמַחוּ כֹל
 10 זִרְעוֹתָיו לְטוֹב וּלְבִרְכָּה יִצְמַח בְּזִרְעֵתוֹ לְהִיּוֹת מֵאָה
 11 פַּעֲמִים כְּמוֹהוּ וְכִיּוֹ וְזִרְעֵי יִצְחָק בְּאַרְץ כו' לְמִצְוָה מִקֵּב
 12 א' כְּמִדָּה כּוֹרִים אֵז אִמֵּר בֹּא יָבֵא בְּרִינָה נוֹשֵׂא אֱלּוּמוֹתָיו
 13 כו' שְׁבִבּוּאוֹ מִן הַשְּׂדֵה בְּעֵרֵב לְאַחֵר הַקְּצִירָה שִׁיקְצוֹר
 14 אֱלּוּמוֹתָיו יֵאֻסֵּף וְיִבְיֵא אוֹתָם בְּרִינָה לְבִיתָם כִּי שִׁמַּח מֵאֵד
 15 עַל הַצִּלְחַת זִרְעֵתוֹ שֶׁלֹּא הִיָּה מִשְׁעַר בְּעִצְמוֹ כִּלְל
 16 אֲדִרְבָּא הִיָּה נִבּוֹךְ וְהַלּוֹךְ יֵלֵךְ וּבִכָּה כו' וְאִ"כּ הִרִי עֵיקֶר
 17 הַרִינָה בֹא מִן הַהִתְחַדְּשׁוֹת הַדְּבָר מִהִפּוּךְ לְהִפּוּךְ דוֹקָא
 18 וְזֶה ע"י יִגִּיעָה רְבֵה דוֹקָא שְׁהוּא פִּיזוֹר חַיּוֹת נִפְשׁוֹ בְּאֵין
 19 נֹודַע לוֹ אִם יִצְלִיחַ אוֹ לֹא כו'. וְכֵן הַעוֹסֵק בְּמוֹ"מ
 20 שֶׁמִּפְזֹר כֹּל הוֹנוֹ שְׁהוּא פִּיזוֹר חַיּוֹת נִפְשׁוֹ וּבִיגִיעָה רְבֵה
 21 עַד מִיצִיּוֹ הַנֶּפֶשׁ וְאֵינֹו יוֹדַע אִם יִצְלִיחַ וְחוֹשֵׁשׁ שִׁיפְסִיד
 22 הַכֹּל גַּם הַקֶּרֶן עַד שִׁיאֻמֵּר נוֹאֵשׁ כו' וְכִשְׁרִוּוֹת הַרְבֵּה
 23 יוֹתֵר מִן הַקֶּרֶן אֵז יִרְוֹן מִטוֹב לֵב מִמֶּה שֶׁנִּהְפֵּךְ לְבִרְכָּה

1 (טז) וּמַעַתָּה יֵשׁ לְהִבִּין מ"ש בַּחוּץ תְּרוּנָה רִינָה זֹאת
 2 מִדָּה הִיא וּמִהוּ בַּחוּץ דוֹקָא. וְהֵנָּה מְבֹאֵר
 3 לְמַעַלָּה דְּכָל עֵיקֶר יִרִידָת ב' חֲכָמוֹת ח"ע וְח"ת דְּתוֹרָה
 4 לְמַטָּה הוּא לְבִיר לְעַה"ד דְּק"נ שְׁזָהוּ נִקְרָא חוּץ כְּמוֹ
 5 אֲמֻצְאֵךְ בַּחוּץ אֲשַׁקֵּךְ כו' שֶׁהֵן עוֹלָמוֹת הַנִּפְרָדִים שֶׁאֲחֵר
 6 מִסָּךְ הַמְבַדִּיל כו' עַד עוֹלָם הָעִשְׂיָה שְׁבִדְצָח"מ שְׁבו
 7 מְעוֹרֵב טו"ר וְהֵינּוּ בַח' הַבִּירוּרִים דְּנוּג' דְּעִשְׂי' בְּקִיּוֹם
 8 הַתוֹ"מ בְּסוֹ"מ בְּפוֹ"מ וְע"ט בְּדְבָרִים גִּשְׁמִיִּים ע"י
 9 הַצִּדִּיקִים שֶׁהֵן כְּנ"י שְׁנֵא' וְעַמֵּךְ כּוֹלֵם צִדִּיקִים בְּתוֹ"מ
 10 שֶׁגַם פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל כו' וְאֵע"פ שְׁזָהוּ בַח' יִרִידָה גְּדוּלָּה
 11 מִמָּקוֹם וּמִדְּרִיגָה עֲלִיוֹנָה דְּח"ע וְח"ת כְּמוֹ שֶׁהֵן בְּמָקוֹמָן
 12 אֲבֵל יִרִידָה זֹאת צוֹרֵךְ עֲלֶיהָ הוּא שִׁתְעַלּוּ ב' חֲכָמוֹת
 13 הַלָּלוּ לְמָקוֹר פְּנִימִית וְעַצְמִי דְּח"ע בְּעִילּוֹי אַחֵר עִילּוֹי
 14 לְמַעַלָּה מִעֲלֵה הַרְבֵּה מִמָּקוֹר שֶׁרֶשֶׁן כְּמוֹ שֶׁהִי טֵרֵם
 15 יִרִידָתָן לְמַטָּה כְּנ"ל. וְזָהוּ עֵינֵי תְּרוּנָה בְּרִינָה וְשִׁיר בַּחוּץ
 16 דוֹקָא שְׁזָהוּ לְאַחֵר שְׁלִימוֹת הַבִּירוּרִים דְּק"נ שְׁע"י ב'
 17 חֲכָמוֹת הַלָּלוּ יִתְעַלּוּ בְּרִינָה וְשִׁיר דוֹקָא דְּכָל רִינָה וְשִׁיר
 18 הֵינּוּ כְּשֶׁצִּרִיךְ לְעֲלוֹת לְמַעַלָּה מִעֲלֵה עוֹלָה ע"י הַשִּׁיר
 19 וְרִינָה דוֹקָא כְּשִׁיר עַל הַקְּרִבָּן שֶׁהֲלוּם אוֹמְרִים שִׁיר לְפִי
 20 שֶׁהַקְּרִבָּן הוּא בַח' הַהֶעֱלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה לְהִיּוֹת
 21 לְרִיחַ נִיחּוּחַ לְהוֹי דְּאֻצִּי ה"ז עוֹלָה ע"י הַשִּׁיר שֶׁהֲלוּם
 22 אוֹמְרִים שְׁבִשִׁיר זֶה עוֹלָה הַקְּרִבָּן עַד רוּם הַמַּעֲלּוֹת לְרִיחַ
 23 נִיחּוּחַ כו'. וְהַטַּעַם לִזֶּה שְׁכֹל הַהֶעֱלָאָה אֵינֹו אֵלֹא ע"י

שאר נסים שרואה אדם בעצמו זהו התחדשות מרע
 לטוב שלא היה יודע בתחילה יפול בו ל' רינה דוקא.
 וז"ש בזוהר דשמח' בצפרא דוקא אבל רינה הוא לערב
 דוקא כשעבר כל היום ואינו יודע למה הוא נושא את
 נפשו ויגיע כפיו בעמלו שיעמול כל היום רק לערב
 כאשר ראה ברכה שנתברך במעשה ידיו כל היום אם
 בשדה או בבית אז יתכן בחי' הרינה שירון על אשר
 יגיעתו לא לריק ח"ו זהו רינה ברמשא לעת ערב דוקא
 כעובד בשדה כל היום שבא יבא ברינה נושא אלומותיו
 מן השדה לערב וד"ל:

בראשית ברא כו'. יהי רקיע בתוך המים

וא"כ ה"ז רק מדבר שהי' נכון ונתחדש לטוב והיה לו
 יגיעה רבה וכך הוא בענין המלחמה שישים נפשו בכפו
 ואינו יודע אם ינצח או ינוצח והוא בעצמו בהפקרות
 לומר נואש לנפשו שחייו תלויים מנגד בכל רגע. אם
 אח"כ ינצח ויקח שלל רב יבא ברינה ושיר כו'. כידוע
 בענין התרועה בקול רינה ובתופים ובמחולות שיוצאי'
 אנשי המלחמה אחר שנצחו את אויביהם ולקחו שלל
 רב כו'. וזהו רק שהיו מוסרים נפשם והצליחו ע"כ
 יבאו ברינה כו'. וכן היוצא מן הסכנה או כשהי' נידון
 להרג או חולי ונתרפא או נעשה לו נס גדול בים או

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

האצילות אינו מושג; כמו שכתוב "והחכמה מאין
 תמצא"; שהחכמה נקראת "עין" ש"ממנו יוצא נהר" –
 הוא הדעת, ל"גן" – היא הבינה, שממנה ההתגלות
 תבונה ודעת בגדולת אי"סוף ברוך הוא לנשמות שבגן
 עין העליון, שנהנים ומתענגים תענוג עצום ונפלא
 בהשגתם זו; שהי' גם על גן עין התחתון אמרו "מוטב
 דלידייניה", שכדאי המה יסורי גיהנם בשביל "ליתי
 לעלמא דאתי"⁶, וקל וחמר בגן עין העליון; ויש עוד
 מדרגות רבות, גבוה מעל גבוה, הגם שלא נזכר בספרים
 רק ב' בחינות.

והנה מקור ושרש הראשון הוא בחינת חכמה, מקור
 ההשגה, והיא ש"תמצא" מרצונו יתברך העליון, שרוצה
 לצמצם עצמו להיות "חכים" בחכמה על ידי צמצום רב
 ועצום. וזהו סוד "מאין" – אין ממש, דכלא חשיביה¹⁰
 הארתו שמאיר בחכמה לגבי עצמות רצונו יתברך
 הבלתי בעל גבול. וכמו שכתוב בעין חיים¹¹ ד"אבא יונק
 ממזלא דאריה"¹². ובמשל השערות, שהם נמשכים
 מהגלגולת בעין נימא דקה, והם בחינת "מותרי מוחין"¹³
 מן המוחין הפנימיים שבתוך הגלגולת, שהיא בחינת
 הכתר – הוא רצון העליון ברוך הוא.

ג) וביאור ענין פנימיות וחיצוניות התורה, ומה שאמר
 דוד לחיצוניות התורה "ומירות כו":
 הנה המצות נקראים רצון העליון ברוך הוא, ופנימיות
 הרצון הוא התענוג, ומצד בחינת הרצון שבמצות, שהוא
 בחינה חיזונית לגבי התענוג, הוא השבח הזה ששיבח
 דוד המלך עליו השלום ואמר "ומירות היו לי חוקיך":
 כי כמו הזמר שיכולים לנגן ולזמר ניגון אחד כמה
 פעמים, אף על פי שהכל עריבות ומתיקות אחת, מכל
 מקום כשעבר לו איזה ניגון, מנגן וחוזר ומנגן אותו כמה
 פעמים ולא תקוץ הנפש בו, ואדרבה, תתענג כל פעם
 במלך מעורב פיו, וכך "היו לי חוקיך". "חוק" נקרא
 מצוה שאין בה טעם ודעת מושג, כמו פרה אדומה
 ושטטנז ש"אומות העולם משיבים עליהם"¹. ובאמת כל
 המצות נקראים חוקים, כי הטעמים הגלויים לפנינו אינן
 מספיקים כלל ואינן בערך הטעמים האמיתיים כמו שהן
 למעלה, ונמצא, שלעינינו הם רק חוקים, גזירת מלך,
 כלומר שכל רצונו בלי טעם מובן.

ואמר, שאף על פי כן עריבים עליו עד למאד, להיות
 כי בחינת הרצון הזה הוא רצונו יתברך, שהוא למעלה
 מהיות מושג לשום נברא בעולם, ואפילו בעולם

1. יומא טו. ב. תורת כהנים פרק יג, ט על הפסוק (אחרי יח, ד) "זאת חקתי".

פירוש רש"י על הפסוק, תולדות כו. ה. חקת יט. ב.

2. ראה רש"י תולדות שם: "חקתי" – . שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך".
 וברש"י יומא שם: "חוק – משמע שאינו אלא גזירת מלך".

3. איוב כח, יב.

4. בראשית ב, י. ונהר יצא מעדן להשקות את הגן".

5. ראה באריכות לעיל מצות פרה וריבה פרק א.

6. חגיגה טו. ב.

7. מוטב שידונו אותו.

8. שייכנס לעולם הבא.

9. תקוני זוהר בהקדמה "פתח אליהו" יז, ב: "אנת הוא חכים".

10. שנוחשבת כ"לא".

11. שער הכללים פרק ה.

12. אבא (חכמה) יונק מהמזל של דרגת אריה אנפין (רצון שבכתר).

ואמנם מקור כל התענוגים הוא אין-סוף ברוך-הוא, ואין פירוש "אין-סוף" על עצמותו ממש חס ושלום, כי עצמותו אינו בגדר השפעה כלל, אלא אורו יתברך הוא הנקרא מקור התענוגים;

להיות כי התענוג הוא בחינת אין-סוף ממש. והרצון הוא בחינת חיצוניותו ובחינת "אחוריים". וכמו שכתוב "אחור וקדם צרתני"¹⁴ – שכל בחינת צורה וגילוי יש בו "אחור וקדם", הוא בחינת הרצון והתענוג.

והם בחינת ב' פרצופי הכתר – עתיק ואריה; שבחינת "עתיק" הוא בחינה תחתונה שבאין-סוף ממש, וכמו שנתבאר במצות תשובה¹⁵. ובחינת "אריה" הוא הרצון, שרש הנאצלים, ובו ועל ידו נמשך הארת התענוג בצמצום עצום להחכמה הנקרא "עדן" דרך המזל הנ"ל, ומזה "נהנים מזיו"¹⁶ – הנמצאים דאבי"ע כנ"ל.

והנה, מצד בחינת התענוג שבמצות, הרי לא יתכן לקרותם "זמירות" חס ושלום כניגון אחד הנפלא שמנגנים אותו כמה פעמים מצד פליאותו, והפלאה זו היא מעלת ביטול כל העולמות כנ"ל, כי לא זו הדרך במעלת העונג העליון ברוך-הוא, כי אדרבא, כל מצוה הרי היא מיוחדת ונבדלת בצורתה מזולתה, כי התענוג שבה אינו ממזהות וסוג התענוג שבמצוה האחרת. וכנ"ל במשל מהתחלקות סוגי התענוג בראיה ושמיצה בו, שכן על דרך משל, ציצית שרשה הוא ענין תענוג מיוחד, ותפילין תענוג מיוחד; ועל דרך זה כל התני"ג מצות וז' מצות דרבנן – שהם תר"ך עמודי אור כמנין כתר.

ולזה נקרא התענוג בשם "פנים" והרצון בשם "אחור": כי על דרך משל העורף והצוואר ואחורי הגוף שנקראו בכלל בחינת "אחוריים", הרי כולן בצורה אחת, שעור אחד מכסה לכולן בשוה ואין התחלקות ביניהם. אבל הפנים, כל איברים מיוחדים ושונים וניכרים, מובדלים בפעולתם ובתמונתם זה מזה – ראיה בעינים ושמיצה באזנים כו';

וכן מצד הרצון, הרי כל המצות צורה אחת להן לומר שכן רצונו, עם שהרצון נפלא ונכבד למאד. אבל מצד התענוג שבהם שהוא פנימיותם, הרי ניכרים כל אחד ואחד בצורה מיוחדת וענין מיוחד ונפלא ביותר לאין קץ ותכלית, כי הוא בחינת אין-סוף ממש, שאצלו יתברך אין כל העולמות תופסים מקום כלל ולשכחו בביטולם אצלו, דכלא ואין ואפס ממש חשיבה כנ"ל פרק ב', אלא הוא שעשוע המלך המיוחד ברוך-הוא בעצמותו.

ואם כן, הרי מה מאד עמקו מחשבות ה', שהם המצות, שהם עצמות רצון העליון ברוך-הוא, דכלא חשיבה קמיהו כל חיות העולמות, שהרי מקורם ושורשם הראשון היא החכמה, והיא נמשכת מבחינת שערות לבד. מה שאין כן על ידי המצות, שיתגלה עצמות רצון העליון, הרי כל העולמות עולים על ידי זה בעילוי רב לאין קץ ותכלית על מעלתם הראשונה, ואם כן, הם בטילים ממש לגבי דקדוק אחד מודקדקי התורה. ואף על פי שהרצון אינו מושג, ואם כן, הרצון שבציצית שוה על דרך משל אל הרצון שבתפילין, מאחר שהכל רצון בלי טעם מושג, הרי זה כ"זמירות", שמנגנים ניגון אחד כמה פעמים כאשר טוב לפניו ויפה בעיניו, כך להפלות מעלת תהלת הרצון שבמצות שהוא רצונו העליון ברוך-הוא, התענוג בו דוד בכל מצוה ומצוה ובכל דקדוק ממנה, כי הוא רצון ה' שלגביו בטילים כל העולמות כנ"ל, עם שהוא ניגון וצורה אחת על דרך משל, אבל מה טוב ומה נעים ומה יפה הוא עד מאד ומאד.

ואמר לו הקדוש ברוך-הוא: "דוד! זמירות קרית להו?" כי מעלתו זו הוא רק מצד הרצון שבתורה ומצות כנ"ל, שהוא רק בחינת אחוריים וחינונית לגבי פנימיותם, הוא בחינת התענוג העליון ברוך-הוא שיש בכל מצוה ממצות התורה, שהוא סיבת הרצון ופנימיותו ותכליתו וחייתו וקיומו.

כי הנה מעלת התענוג על הרצון הוא גבוה מאד נעלה, שהוא בחינת "שעשוע המלך בעצמותו", שאין סוף ברוך-הוא נקרא "מקור התענוגים".

ויובן זה על דרך משל, גם בגשמיות אנו רואים שהתענוג הוא הגדול מאד על כל כחות הנפש, ומתפשט במרחב עצום. כמו תענוג שבחוש הראיה ובו כמה רבבות תענוגים פרטיים מינים ממינים שונים, ותענוג שבחוש השמיעה הוא מהות תענוג אחר וגם בו כמה רבבות פרטיים, וכן על דרך זה בריח ודבור וטעם, ומכל שכן בכחות הנפש הפנימיים שיש בכל אחד מהות תענוג אחר נבדל מן התענוג שבזולתו, מה שאין שום כח מכחות הנפש מתפשט במרחב כל כך.

וכאשר נעריך ונתבונן להבין ולהשכיל מזה על ענין מקור התענוגים למעלה, הרי נודע שכל בחינת התענוג שבעולם הזה נהיה מפוסלת ופסולת התענוג עליון על ידי שבירת הכלים, אבל בחינת התענוג שבעולמות הרוחניים, אפילו בגן עדן התחתון נעלה הרבה לאין קץ.

15. לעיל מצות וידי ותשובה פרק ב.

16. סנהדרין בא, ב.

13. ראה לעיל מצות ציצית פרק ב.

14. תהלים קלט, ה.

וְנִצְטוּ גַם כֵּן בְּנִשְׁיֹאת הָאָרוֹן, שְׁנִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת
הָעֲלִיּוֹן, שֶׁלֹּכֵן לֹא הָיָה בָהֶם אַחֹר וְהָיָה "כְּתוּבִים מִשְׁנֵי
עֲבָרֵיהֶם כו'", שִׁידָיו גַּם כֵּן פְּנִיָּהם אֶל הָאָרוֹן, לְהִיּוֹת
"פְּנִים בְּפָנִים" – רוּמֹז לְעֲנִין הַנִּלְ: שִׁידָהּ הַפְּנִימִיּוֹת
לְאַלְקוּת, וּבִזָּה יִהְיֶה כָּל חֲפָצוֹ וְיִשְׁעוֹ וּמִגְמָתוֹ וְחִשּׁוּקָתוֹ.
וְאַחֲרֵיכֵן כֻּלְּפִי חוּץ – לְהִיּוֹת הַהִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּעֲנִינִים
הַמּוֹכֵרִיחִים לְקִיּוֹם הָעוֹלָם וְגוֹפּוֹ וּבְנֵי בֵּיתוֹ רַק בְּהִכְרָחָה,
בְּלֹתִי עוֹנֵג בָּזָה, אֲלֵא שְׁמוּכָרָה לְעִשׂוֹתָם כְּדִי לְקַיֵּם גּוֹפּוֹ
וְגוֹף בְּנֵי בֵּיתוֹ כְּמִשְׁפֵּט הַתּוֹרָה, בְּכַדִּי שִׁיגִיעַ לְתַכְלִית
הָאֲמִיתִי, הוּא עֲבוּדַת ה' וְהִשְׁתָּהּ עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
שֶׁלֶּשֶׁם פָּנָיו מִבֵּיטִים וּמִסְתַּכְּלִים וְחֲפָצוֹ וְחִשּׁוּקָתוֹ. וְהָיָה
שְׁאֵמְרוֹ רְבוּתִינוֹ וְזִכְרוֹנָם לְבִרְכָּה "כְּמִי שֶׁכָּפְאוּ כו'"²². וְעַל
יְדֵי זֶה עוֹלִים כָּל מַעֲשָׂיו שְׁעוֹשֶׂה בְּבָחִינַת אַחֲרֵיכֵן –
לְהִיּוֹת מִתְכַּלִּים בְּאוֹר ה' בְּבָחִינַת פְּנִים הָעֲלִיּוֹן. וְכִמּוֹ
שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פְּסוּק²³ "יָדָךְ בְּעוֹרֶף אוֹיְבֶיךָ
כו"²⁴.

וְדוֹד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שֶׁתִּפְסֵם לְשִׁבְחַת הַתּוֹרָה
בְּבָחִינַת אַחֲרֵיכֵן שְׁלֵה וְלֹא בְּאֲמִיתִת פְּנִימִיּוֹתָהּ, לְכַךְ
נִעְלָם מִמֶּנּוּ לְפִי שְׁעָה מִצְוָה זֹאת הַמּוֹרָה עַל מַעֲלַת פְּנִימִיּוֹת
הַתּוֹרָה דּוֹקָא, כְּמֹו שְׁתּוּבָה: "עֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם כו'",
וְדִי לְמַבִּין :

מצות משא הארון בכתף, פרשת נשא

וְלִפִּי שֶׁתִּפְסֵם דּוֹד בְּחִינַת אַחֲרֵיכֵן, לְכַךְ נִעְנֵשׁ "מִדָּה
כְּגוֹד מִדָּה" בְּשִׁכְחָה הַבָּאָה מִבְּחִינַת אַחֲרֵיכֵן. וְגַם
הַשִּׁכְחָה בְּעֲנִין הַמִּצְוָה הוּא גַּם כֵּן בְּעֲנִין זֶה, שְׁנִשְׁכַּחַת
מִמֶּנּוּ עֲנִין הַמּוֹרָה עַל מַעֲלָתָהּ מִצְד בְּחִינַת הַפְּנִים דּוֹקָא.
שֶׁלֹּכֵן נִצְטוּ לְשִׁאֵת הָאָרוֹן בְּכַתֵּף וּפְנִיָּהם אֶל הָאָרוֹן,
כְּמֹו שְׁכָתוֹב לְעִיל בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם, שֶׁזָּהוּ עַל דֶּרֶךְ שֶׁהָיָה
בְּמִתֵּן תּוֹרָה "פְּנִים בְּפָנִים דְּבַר ה'"¹⁷ – פִּירוּשׁ: פְּנִים
הָעֲלִיּוֹן הוּא הַתְּגִלּוֹת הַתַּעֲנוּג עָלָיו שֶׁבְּכָל מִצְוָה
שְׁנִתְגַּלָּה אֶז לְיִשְׂרָאֵל. וְלִכֵּן "עַל כָּל דִּיבּוּר פְּרָחָה
נִשְׁמָתָם"¹⁸, כִּי "כָּל דִּיבּוּר" הוּא עֲנִין תַּעֲנוּג מִיּוֹחַד כְּנִל.
וּפְנִים שְׁבִישְׂרָאֵל הָיוּ גַּם כֵּן לְעוֹמֶת פְּנִים זֶה, דְּהִיּוֹנוֹ שֶׁגַּם
הֵם הָיָה כָּל חֲפָצָם וְתַעֲנוּגָם רַק בְּאַלְקוּת בְּלִבָּד – הוּא
בְּחִינַת "אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים"¹⁹, שְׁאִין לוֹ שׁוּם תַּעֲנוּג בְּדָבָר
מִעֲנִי עוֹלָם הַזֶּה וּזְלָתִי אֲלֻקּוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ.
מֵה שְׁאִין כֵּן בְּחִינַת אַחֲרֵיכֵן הוּא כְּשִׁכּוּפָה עֲצֻמּוֹ
לְעִשׂוֹת רִצּוֹן ה', הֵגֶם שְׁשׁוּלֵט עַל יָצְרוֹ וּמוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ²⁰
וְעוֹשֶׂה רִצּוֹנוֹ כְּרִצּוֹנוֹ²¹, אֲבָל הַכֹּל דֶּרֶךְ כְּפִיָּה בְּלֹתִי
הַשְׁתַּקְקוֹת וּכְלּוֹת הַנֶּפֶשׁ פְּנִימִית מֵאִילּוֹ שְׁתּוּמִּשְׁךְ נִפְשׁוֹ
לָזָה (וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹ הָרַמְבַּ"ם פֶּרֶק ו' מִן הַח' פְּרָקִים לְמִסְכַּת אֲבוֹת,
שֶׁזָּהוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין "הַכּוֹבֵשׁ אֶת יָצְרוֹ" וּבֵין "הַחֲסִיד הַמְּעוֹלָה".
יְעוּיִן שֵׁם).
וְלִכֵּן הָיָה אֶז בְּמִתֵּן תּוֹרָה יַחַד נִפְלֵא "פְּנִים בְּפָנִים",

21. על פי אבות ב, ד.

22. נדרים כ, ב.

23. ויקרא מט, ח.

24. ראש תורה אור ויקרא מדה, ד.

17. ואתחנן ה, ד.

18. שבת פח, ב.

19. שיר השירים ז, ז.

20. על פי משלי טז, לב.

ד.

הוֹד כ"ק אַדְמוֹר מֵרַנָּא וּרְבִנָּא שְׁמוּאֵל – אַדְמוֹר מוֹהֵר"שׁ

תורת שמואל – תרל"ב

מַעֲשִׂיהֶם כו' יְהִי אֹרֹךְ אֱלֹהִים מַעֲשִׂיהֶם שֶׁל צִדִּיקִים, אֲבָל
אֵינִי יוֹדַע בְּאִיזְהוֹ מֵהֵן חֲפֵץ כִּיּוֹן דְּכָתִיב וִירָא אֱלֹקִים
אֶת הָאֹרֶךְ כִּי טוֹב הוּא בְּמַעֲשִׂיהֶן שֶׁל צִדִּיקִים הוּא חֲפֵץ,
וְאֵינִי חֲפֵץ כו', וְלִכְאוּרָה הָאֵיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שִׁיחֲפוּץ
בְּמַעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים, אֲלֵא מִפְּנֵי כִי זֶהוּ בְּעֵצֶם כְּעֲנִין הַגּוֹרֵל
שֶׁלֹּמַעֲלָה מִן הַדַּעַת, לִכֵּן א"א לִידַע זֹלַת מֵה שְׁמוּכֵן
מִמֵּאִי דְכָתִיב אֶת הָאֹרֶךְ כִּי טוֹב, אֲבָל בְּלֹא הִכִּי הִי'
אֲפֻשֶׁר לֹמַר שְׁאֵינִי יוֹדַע בְּאִיזְהוֹ מֵהֵן חֲפֵץ, כִּי בְּאֲמִת
לְגַבִּי וְאוֹא"ס עֲצוּמָה אִם חֲטָאָה מֵה תִּפְעַל בּוֹ וּרְבוּ
פִּשְׁעֵיךְ מֵה תַּעֲשֶׂה לוֹ אִם צִדְקָה מֵה תִּתֵּן לוֹ אוֹ מֵה

וְהִנֵּה בַחֲיוֹ זֹאת שְׁלִמַעֲלָה מִן הַשִּׁכְלָה הוּא הַנֶּקֶד גּוֹרֵל,
וְכִמּוֹ"שׁ מִזֶּה בְּת"א בְּמַג"א סד"ה כִּי אֲבִרְהָם לֹא
יָדַעְנוּ, שְׁעֲנִין הַגּוֹרֵל בְּמִקְדָּשׁ הִי' שֶׁהַמִּפְּלִי הַגּוֹרֵל קוֹדֵם
שִׁיפּוֹל הַגּוֹרֵל אֵינִי יוֹדַע הָאֵיךְ יִפּוֹל לָזָה אוֹ לָזָה, וּמִסְכִּי'
דַּעַתוֹ עַל הַשְּׁעִיר שֶׁהוּא לְעִזְאוּל, וְאִם יִפּוֹל עָלָיו הַגּוֹרֵל
לֵה' יְהִי חֲטָאָה לֵה' שֶׁשֵּׁם אֵין הַעוֹנוֹת מִבְּדִילִין וְזוֹדוֹנוֹת
נַעֲשׂוּ כְּזִכּוּת, וְלִכֵּן הַגּוֹרֵל לְפָנֵי ה' דּוֹקָא בְּמִקְדָּשׁ שְׁזָהוּ
מִדְּרִיגָה גְבוּהָ מֵאֵד, וְר"ל לְמַעֲלָה מִשֵּׁם הוֹי' יו"ד חכ'
ה' בִּינָה כו', כִּי הַגּוֹרֵל הוּא בְּכַחֲיוֹ שְׁלִמַעֲלָה מִן הַחֲכִי'.
וְע"ד שְׁאֵרזוֹל בְּכ"ר ס"פ ב' וְהָאֵרֶץ הִיתָה תְּהוֹ אֱלֹ

ורצון, וכל דבר שלמטה במדריגה לוקח חיות
משלמעלה ממנו, עד"מ הדבור בלא מחשבה נחשב
ללא כלום, שאין לו שום חיות כלל, והשכל מקבל
מהמשכיל היינו כח ומקור שכל הגלוי, והמשכיל מקבל
מהרצון, וכמשנ"ת במ"א ע"פ מאמר הזח"ב ר"פ שמות
דף ג' בענין תשורי מראש אמנה, שהרי אנו רואים
שכאשר יש לאדם רצון לעסוק ולהתייגע בעיון באיזהו
חכ' אזי יפעול בכלי מוח חכמתו וישכיל החכ' בטוב,
ואם אין לו רצון וחשק לעיין ולהתייגע בחכמות
ומושכלות, הנה הגם שכלי שכלו הם בטוב והוא חכם
בעצם מ"מ לא ישכיל כ"כ, א"כ תלוי אור כח השכל
ג"כ בהרצון דוקא, שכפי הרצון כך יומשך כח השכל
לאורך ורוחב בהרחבת וביאור הענין והשכלת הדבר
על בוריו כו'. ולכן ארו"ל ע"פ כ"א בתורת ה' חפצו
(ע"א די"ט א') לעולם ילמד אדם מה שלבו חפץ,
והיינו מפני כי המשכת השכל תלוי בחפץ הלב שבד"כ
הוא בחי' הרצון (שבכאן אין מחלקי' בין חפץ לרצון,
ושניהם נק' רצון בחי' כתר בכלל כו'), שהרצון הוא
למעלה גם מכת השכל, והוא המחבר וממשיך
מעצמיות הנפש לכל כוחות הנפש, ולמעלה הרצון הוא
כתר שכולל בעצמו ע"ס, והם ע"ס שברצון והם
מקורים לע"ס שבאצי', כי הכתר הוא המחבר המאציל
א"ס ב"ה עם ע"ס דאצי', ונמצא מובן מה שאנו
אומרים שהמשכיל מקבל מהרצון.

אך בגודל (א)

בט"ד. פנחס ד' נ"ה

מידך יקח (באיוב ל"ה ו"ז). וז"ע הגורל שהי' גורל אחד
לה' וגורל אחד כו', ה' הוא בחי' אצי' דקדושה, ונותנים
גורל גם ללעז"ז שענינם הגסות שמגביהים א"ע בבחי'
חוצפה וגסות לקבל מבחי' דכשושא כאורה שלמעלה
מהשתלשלות ושם שממית בידים תתפש, וז"ש אם
תגביהי כנשר פי' שכמו הנשר דרך הנשר בשמים
שמעופף למעלה מכל העופות כן הם מגביהים א"ע
לקבל מבחי' הגבוה שלמעלה מהשתלשלות, ומ"מ משם
אוריך וגו', כי גם לעתיד שיהי' התגלות עצמותו נא'
והי' הוי' לי לאלקים ששם הוי' שהוא לגבי העצמיות
כש' אלקים יחשב והוא יהי' לי לאלקים שכמו בש'
אלקים דוקא אומרים אלקינו שנת' הטעם ע"ז בלק"ת
סד"ה כי כארץ תוציא צמחה, כן לעתיד יהי' ש' הוי' לי
לאלקים ע"י שיתעלו נש"י שיקראו ע"ש של הקב"ה
כמארז"ל עתידים כו' שיקראו ע"ש של הקב"ה ופי'
רש"י שיהי' שמם הוי', וע"י בחי' ש' הוי' יומשך השפע
והעצמיות אלינו דוקא, כי מבחי' ש' הוי' שהוא יו"ד
חכ' כו' א"א להם לקבל. וז"ש (משלי סס' ט"ז) בחיק
יוטל הגורל ומה' כל משפטו ע' במד"ר ויחי פצ"ח, שגם
מבחי' הגורל שהוא בעצם למעלה מן הדעת והשכל
מ"מ נמשך ע"י ש' הוי', וממילא נמשך כמו שראוי
להיות וכמו שהי' עולה בכל פעם גורל ימין לה'.
ולהבין בחי' זו בעבודה בנפש האדם, הנה באדם יש
כמה בחי', דבור, מחשבה, מדות, ושכל,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

ויגיעת בשר בהשגה והתבוננות זו, לידע ולהשיג
הענינים היטב, לא בידיעה פללית לבר, כי אם בידיעה
פרטית ועמוקה בעומק ואמיתת הענינים האלו. ויתקע
ויקשר דעתו בחזק בזה להיות הענין נרשם היטב במוחו
ולבו, ועל ידי זה יתעורר באהבה אמיתית לה' יתברך
ובתשוקה מורגשת בהתגלות לבו לדבקה בו יתברך.
והנה, עם היות דעבודה זו היא בבחינת המוחין
בבחינת השגה והתבוננות טובה כנ"ל, מכל מקום הרי
זה בחינת רוח, להיות שהעיקר כאן הוא התעוררות
המדות שבלב, והתבוננות היא לעורר את המדות.

והאהבה ויראה שבהתגלות הלב שבאה מהתבוננות
בגדולת ה', שאוהב את ה' וחפץ באמת לדבקה בו
בתשוקה מורגשת בלב – זהו בחינת רוח.
והתבוננות בזה הוא במדריגות באלקות ששייך
בהם השגה, והוא בהאור וחיות אלקי הבה בבחינת
התלבשות בעולם להיות ולהיות את העולמות, ובדרך
כלל – בבחינת ממלא כל עלמין. שבכל זה שייך בחינת
השגה גמורה, כמו שנתבאר בלקוטי תורה דבור
המתחיל "וידעת" דרוש הראשון¹⁶.
והעבודה בזה הוא לייגע את עצמו ביגיעת נפש

הטבעים מחמת הדביקות בהאור האלקי המאיר בגילוי במוחו
(כו').

והשגה זו היא למעלה מבחינת המדות (והיא העבודה
בבחינת המוחין, בבחינת התאחדות ובבחינת דביקות בהאור
האלקי. והביטל בזה יש בו חילוקי מדרגות כמו שיתבאר
בסמוך, מכל מקום הרי זה למעלה מבחינת ביטול היש, להיותו
בחינת פנימיות המוחין כו').

רק שהאור מתפשט ומאיר גם בלב (דכאשר האור
האלקי מאיר בגילוי, אינו בבחינת הגבלה להיות דוקא במוח
ולא בלב, ואינו מתעלם במיצר הגרון, לכן מאיר גם בלב כו',
כמו שנתבאר במקום אחר).

וגם הלב מתפעל²² בזה בדרך מומילא, שאינו צריך
לעשות ההתפעלות והאהבה בלב, כי אם בא מומילא
מהגילוי אור. והיא גם כן בבחינת דביקות, לא בבחינת
התפעלות כל כך.

והוא בבחינת גדלות המוחין וגדלות המדות כו'
(ובכללות זהו ציור קומה דבחינת מוחין, להיות שגם המדות
הן כמו המוחין. דהיינו, לא בבחינת מורגש ובבחינת התפעלות,
כי אם בבחינת אחדות ודביקות כו').

(ובספר של בינונים פרק ל"ט כתב שאהבה זו נקרא
"רעותא דלבא". ועל פי פשוט, הוא מה שלבו חפץ באמת כו',
והיא האהבה בהתגלות הלב כו'. ועיין מה שנתבאר בלקוטי
תורה שיר השירים בדבור המתחיל "הנך יפה" – בענין
"רעייתי"²³).

אמנם יש לומר, דפירוש "רעותא דליבא" הוא מה שהלב
חפץ מומילא, ולא האהבה העשויה בלב על ידי ההתבוננות
בבחינת חיצוניות המוחין, שזהו האהבה שעל פי טעם ודעת
כו', וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "זכור" בתורה אור פרשת
תצוה²⁴).

והגם שהוא בהשגה גמורה ובהעמקת הדעת, מכל מקום
כל זה הוא בחינת חיצוניות המוחין, כמו שהן בלבושי
השגה, שזהו בחינת המוחין השייכים אל המדות. ועיין
מה שנתבאר בסידור בשבת ברכות¹⁷ בפסוק "השמים
מספרים"¹⁸. ועיין מה שנתבאר בדרוש "תקעו" עת"ר
דבור המתחיל "וזאת התרומה"¹⁹.

והביטול בזה הוא הביטול שמבחינת המדות. דהיינו
ביטול היש, לא הביטול דמוחין שלמעלה מבחינת ביטול
היש לבד כו'.

(חו' היא "עבודה שלב", שעל זה נאמר "וידעת היום
והשבות אל לבבו"²⁰ דוקא, דאהבה ויראה שבהתגלות הלב הן
מצות אהבה ויראה שנוצטוו עליהם, והן השייכים לקיום
התורה ומצות, רמ"ח מצות עשה וחס"ה לא תעשה, כמו
שנתבאר בספר של בינונים פרק ד' ופרק מ' ובכמה דוכתי.
ובהם ועל ידם דוקא הוא בירור וזיכור הנפש הבהמית.

והוא מדת כל אדם, אשר כל אחד ואחד מחויב לידע את
ה', לייגע את עצמו בהשגה והתבוננות כדבעי למהוי, ולהעמיק
דעתו בחזק, ולהתעורר באהבה וחפיצה ותשוקה מורגשת
בלב, להיות לבו חפץ באמת באלקות (ועל ידי זה הוא בירור
וזיכור הנפש הבהמית כו') ולדבקה בו על ידי קיום התורה
והמצות כו').

אמנם בחינת נשמה, היא בחינת המוחין. וכמו שכתוב:
"נשמת שדי תבינים"²¹. והוא ההשגה וההתבוננות
בבחינת פנימיות המוחין. דהיינו בבחינת הפשטה
מלבושי ההשגה, כי אם בעצם הענין האלקי כמו שהוא,
שמאיר הענין האלקי בגילוי במוחו בבחינת גילוי אור
רב, ומתקשר ונדבק מאוד במוחו בהאור האלקי.
(והאות על זה הוא, שמתבטלים אצלו כל חושי הדרגש

17. צריך עיון פירוש תיבה זו.

20. ואתחנן ד, לט.

21. איוב לב, ת.

22. וגם הלב מתפעל: ראה קונטרס התפלה פרק ד – ו.

23. לקוטי תורה שיר השירים יג, ג ואילך.

24. פד, ב ואילך.

הערה לאתר: אחר כך אמר לי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר שכן נקרא
בכמה מקומות. – ספר המאמרים תרס"ה עמוד כו ויראה אגרות קדש כבוד
קדושת אדמו"ר חלק ג אגרת תשלאו.

18. סידור עם דא"ח עמוד קעת.

19. דבור המתחיל "וזאת התרומה" בהמשך מאמרים הידוע בשם "תקעו –
עת"ר" – ספר המאמרים עת"ר עמוד רה ואילך.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תש"ד

שואל מ"ה⁶, דשם ב"ן שואל משם מ"ה, בכל זה הנה
המענה "על שום שלא הספיק" וגו' הרי אי אפשר לומר
שהוא טעם וסבה לאכילת מצה זו, שהרי מה שנצטוו
"בערב תאכלו מצות" וישמרה מחמוץ זה היה קדם
הצות, שאז הוא זמן חובת מצות אכילת מצה,
דמחצות⁷ לילה ראשונה והלאה הנה אכילת מצה היא
רשות כמאמר "מה שביעי רשות אף ששי רשות",
דחובת אכילת מצה הוא רק בלילה ראשונה עד הצות,
וראיה לזה שהרי בקרבן פסח פתיב "על מצות ומררים
יאכלהו", והפסח אינו נאכל אלא עד הצות, אם בן הרי
חובת אכילת מצה היא גם בן עד הצות, והגלוי דמלך
מלכי המלכים היה לאחר הצות כמו שכתוב⁸ "ויהי
בחד היללה והיו הכה" כו', "בחד הצות" היללה אני יוצא
בתוך מצרים" כו', "ועברתי"¹⁰ כו', ועל זה אמר שלא
הספיק להחמין עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים
הקדוש ברוך הוא וגאלם כו', שזה היה אחר הצות
לילה, אלא בהכרח לומר שיש ב' מצות¹¹, אחת קדם
הצות והיא המצה שצריכה שמור מחמין, והב' מצה
שאחר הצות שלא הספיקה להחמין מפני גלוי מלך
מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. אמנם לפי זה צריך
להבין מה שאומרים "מצה זו שאנו אוכלים על שום
מה, על שום שלא הספיק" וגו', והלא מצה שאנו
אוכלים היא לשם חובת מצה, והינו קדם הצות דוקא,
ואם בן אף אומר על מצה זו שהיא משום שלא הספיק
להחמין. אף פלוגת הענין הוא, דבאמת יש ב' מצות,
מצה שקדם הצות שצריכה שמור, ומצה שאחר הצות
שלא הספיק להחמין. והנה דקדוק לשון הכתוב,
דבפסוק "בערב תאכלו מצות" פתיב מצת חסר ו',
ובפסוק "ויאפו את הבצק עגת מצות" פתיב מלא ו',
וידוע¹² דנא"ו הוא גלוי, והינו דמצה שאחר הצות הוא
משום שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך
הוא, אבל מצה שקדם הצות פתיב חסר ו' שצריכה

1 "מצה" * זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא
2 הספיק בצקת של אבותינו להחמין עד
3 שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא
4 וגאלם, שנאמר: ויאפו את הבצק כו' עגת מצות כי לא
5 חמין כו'. וצריך להבין מה שנותן טעם על אכילת
6 מצה משום שלא הספיק להחמין, משמע דלולא טעם
7 זה לא היה ענין אכילת מצה, ובאמת הלא נצטוו על
8 אכילת מצה מבשור לחדש, שנאמר² "בערב תאכלו
9 מצות", ובתיב³ "ושמרתם את המצות", שצריכה שמור
10 שלא תתחמין, הלא גם אם היה מספיק להחמין צריכים
11 לשמר אותה שלא תתחמין, ואם בן מהו הטעם שלא
12 הספיק בצקת של אבותינו להחמין, וגם אי אפשר
13 לומר שזה עצמו מה שנצטוו "ושמרתם את המצות"
14 אחר כך מפני גלוי מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך
15 הוא לא הספיק להחמין, והכל הוא מצה אחת, ולפי
16 זה הנה מה שאומר "שלא הספיק בצקת של אבותינו
17 להחמין" הנה אין זה נתינת טעם על אכילת המצה כי
18 אם כמספר דברים בלבד אשר אבותינו ביציאתם
19 ממצרים הנה לא הספיק בצקת שלהם להחמין, אבל
20 באמת הנה זה לא יתכן, שהרי הוא שואל "מצה זו
21 שאנו אוכלים על שום מה" ועונה "על שום שלא
22 הספיק" כו', הרי שמענה זה בא לבאר הטעם והסבה
23 לאכילת מצה. והנה גם⁴ אם נאמר דבאמת הוא רק
24 כמספר דברים בלבד, ומה שנאמר בסגנון שואל ומשיב
25 הוא לפי שפך הוא סדר לילה זה בסגנון שאלה
26 ותשובה⁵, וכמו בשאלת הקושיות "מה נשתנה הלילה
27 הזה" והמענה "עבדים היינו", ולכן גם כאן הוא בסגנון
28 שאלה ותשובה, אבל באמת הוא רק כמספר דברים
29 בעלמא, אמנם באמת הענין עם היות שבאמת הנה
30 סדר לילה זה הוא בדרך שאלה ומענה דוקא, דכן הוא
31 גם בהפניות דספירות העליונות יחוד שמות הקדושים,
32 הנה הוא גם בן בדרך שאלה ומענה, דזהו אמרו ב"ן

(6) ראה שיחת חג הפסח תש"ג אות ה.

(7) ראה בכל זה פסחים קכ, א. ושם. טור ושלחן ערוך אורח

חיים ריש סימן תעו.

(8) שמות יב, כט.

(9) שם יא, ד.

(10) שם יב, יב. - הובא גם כתוב זה, כי ממנו נלמד שהיה

גילוי מלך מלכי המלכים: ועברתי אני ולא כו'.

(11) ראה לקוטי תורה פורשת צו שם.

(12) ראה תורה אור תולדות [מאמר] דיבור המתחיל ואלה

תולדות. [מאמר] דיבור המתחיל הקול קול (הקדמה לסידור).

(*)נדפס בספר המאמרים תש"ד עמ' 170 ואילך. ההערות
ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.

(1) הגדה של פסח. - מאמר זה נדפס גם כן בספר המאמרים
- תשי"א [עמ' 220] (קונטרס צא).

(2) שמות יב, יח.

(3) שם יב, יז.

(4) ראה לקוטי תורה פורשת צו סוף [מאמר] דיבור המתחיל
להבין כו' מצה זו.

(5) ראה ספר החינוך מצוה כא, ובמנחת חינוך שם, הגדה
שבח פסח. ועיין גם כן שו"ת הרא"ש כלל כד, סעיף ב.

לנפש הבהמית פמה ענינים בהשגות אלקות שהנפש
הבהמית על ידי נפש השכלית מבינים בטוב ומספיקים
עליהם, אמנם זהו מצד השכל בלבד, אבל עם זה אינו
פועל הוזה לצאת מרגילותו, וכמו שאנו רואים במוחש
בטבעי בני אדם הנמשכים בעניניהם אחרי הקרירות
דהנחות העולם, די וועלטלעכע הנחות, וכמו בעניני
לבושים והנהגות בני אדם בכמה ענינים באפני ודרכי
התפלה כדני השלחן ערוך וכן בשארי ענינים דהדור
מזוה, הנה פשפראים להם את הענינים ההם כמו
שצריך להיות על פי דיני התורה, הגם שמבינים היטב
והם יראי אלקים ושומרים לקיים את המצוות, אף כל זה
הוא בקרירות ועל פי הנחות העולם, וכמה שמבארים
ומסבירים להם והם מבינים את הדברים בשכלם, אבל
אין פועל עליהם שום הוזה לצאת מרגילותם. וכן הוא
בהנפש הבהמית, הגם שיודע מה שהנפש האלקית
מסביר לו, אבל אינו פועל עליו לצאת ממצר הגוף
ותאוותיו.

קצור. יבאר דמאמר "על שום שלא הספיק להחמיץ"
הוא טעם על אכילת מצה, ויקשה דנצטוו
לאכל מצה עם הפסח הנאכל רק עד חצות, והגלוי
דמלך מלכי המלכים היה אחר חצות. ב' מצות, קדם
ואחר חצות, ועל ידי מתן תורה מאיר במצה דקדם
חצות הגלוי דאחר חצות. יציאת מצרים – עבודה
רוחנית. ויסיביר שההתבוננות של הנפש האלקית אינה
פועלת בנפש הבהמית, כדגמת העדר פועלת יראת
שמים על המתנהגים בהנחות העולם.

שמו, וזה היה ביציאת מצרים, אבל עכשו על ידי
תורה ומצוות שנתנו לנו, הנה גם במצה שקדם חצות
מאיר לנו גם בן גלוי מלך המלכים הקדוש ברוך
הוא, וזהו מצה זו שאנו אוכלים קדם חצות, היא על
שום שנגלה עליהם מלך המלכים הקדוש ברוך
הוא ולא הספיק להחמיץ, דגלוי זה מאיר לנו במצה
שקדם חצות, דהנה אמרו רבותינו ז"ל¹³: "בכל דור
ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא
ממצרים", שיש יציאת מצרים בכל דור ודור ובכל יום
ויום ממש, דכשם שיש מצרים ויציאת מצרים בגשמיות
כמו כן יש מצרים ויציאת מצרים ברוחניות, והענין
דמצרים הוא לשון מצר וגבול, והינו מה שהנפש
הבהמית מגביל ומסתיר ומעלים על הנפש האלקית,
דהנפש האלקית מלבש בנפש הבהמית ומקיפו מכל צד
ופנה, עד שהנפש האלקית מתצמצם כל כך שנגעשה
בבחינת קטנות והעלם, שגם אם מתבונן בהתבוננות
אלקית, מכל מקום אין כח בנפשו לצאת מנחתק ומאסר
הנפש הבהמית להיות באתכפיא ואתהפכא¹⁴, כי אם
הגוף עומד על תקפו, מפני שההתבוננות היא בבחינת
מקיף לבד ואינו נוגע בפנימיות נפשו, ועל דרך "גנבא"¹⁵
אפום מחתרתא רחמנא קריא¹⁶, הרי שמאמין בה'
שמשגיח על כל פרט ובידו להושיעו בהדרוש לו
ופרנסתו, ומכל מקום אין זה פועל בפנימיות נפשו
מאומה עד שעושה הפך הרצון האלקי לגמרי, דזהו
דבר והפוכו שהוא מבקש מה' יתברך שיצליח בגבולתו
מה שהוא נגד רצון ה' יתברך, ועל דרך זה הוא
בהתבוננות דנפש האלקית, הגם שמבאר ומסביר

חג הפסח, תש"ד

16 בראשית ל, כ.
17 לקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויצא. תורה אור ויצא כב,
ד. ועוד.
18 בראשית כט, טז.
19 משלי יב, ח.
20 חלק ג רצב, א וראה תורה אור ביאור ל[מאמר] דיבור
המתחיל זכור את יום השבת. ועוד.

13 פסחים קטז, ב. ראה תניא פרק מז. תורה אור וארא
[מאמר] דיבור המתחיל לכן אמור. לקוטי תורה אמור [מאמר]
דיבור המתחיל וספרתם.
14 ראה בזה קונטרס פורים ה'תשי"א עמ' 189 ואילך.
15 ראה בכל זה לקוטי תורה להאריז"ל פרשת וישב דיבור
המתחיל ועתה כו' יוסף, תורה אור וארא ביאור ל[מאמר] דיבור
המתחיל לכן אמור.

א. בהתכופות והתהפכות (שתי דרגות בשינוי הנפש הבהמית). ב. גנב - על פי המחתרת, קורא בתפילה לקדוש ברוך
הוא (שיצליח בגניבתו). ג. אבא ואמא (חכמה ובינה) נכללו בשפע היורד דרך המזלות, אבל זעיר אנפין (ששת המדות)
אחוז ותלוי (מקבלים השפע) בעתיק יומין (שהוא למעלה מהשפע היורד דרך המזלות).

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

במקצתה, והיו נזהרים שלא יגע ברזל המחלץ בין.
הייתי עושה זאת בחדר כ"ק אאמו"ר, ונזהרתי שלא
ללכלך את בגדי, ובעיקר שלא לקלקל את ברק
הנעליים החדשות.
הוד כ"ק אאמו"ר הכיר במהלך מחשבותיי, ואמר
לי: ב'דיבור-המתחילי "עבדים היינו" שבסידור,
מסביר משל משר היושב ליד שולחנו הערוך בכל מיני
מעדנים, ותחת השולחן עומד הכלב ומכרסם עצמות,
היתכן שהשר ירד מכסאו ומשולחנו וילך אל מתחת
לשולחן לכרסם עצמות?
הדברים השפיעו עלי, והתביישתי להסתכל על
בגדי החדשים. זה נקרא חינוך.
מה. פעם כשהיה כ"ק אאמו"ר ב'יחידות' אצל
אביו כ"ק מוהר"ש נ"ע, אמר לו: "עצמי" יכול לתת
זאת (הכוח למסירה ונתינה), ו"עצמי" יכול להיות
'מקבל'.
מז. רבי יהודה ה' נותן בהם סימנים: דצ"ך עד"ש
בא"ח. רבי יוסי הגלילי, רבי אליעזר ורבי עקיבא, כל
אחד הוסיף על חברו, מה הוסיף רבי יהודה?
דצ"ך עד"ש בא"ח ב'בגמטריא' "אשר" 21. ישראל
אומרים "אשר קדשנו במצותיו", "אשר" - הוא עונג,
מלשון אשרוני, ואילו בפרעה שאמר "מי ה' אשר
אשמע" 22, היו צריכים חמש מאות ואחת מכות,
בגמטריא אשר 23, להכיר מהי סיבת המכות ולמה
מתכוונים למעלה בהן.
מז. (אחרי גמר סדר אמירת ההגדה ושתיית כוס
רביעית): רבנו הזקן לא הכניס בסידור אחרי ההגדה
את המלים "חסל סידור פסח", כי בחב"ד אין הפסח
מסתיים, אלא הוא נמשך תמיד. לאמיתו של דבר,
מאירה הארת כל המועדים בכל יום, אלא שחג
הפסח נמשך תמיד.
מח. בספירה אנו אומרים "היום יום". והכוונה
היא, ש"היום" יהיה "יום". שידעו מה פעלו בכל יום,
מה פעלו אתמול ומה צריכים לפעול היום.
כשברח רבנו הזקן מפני נפוליון, בשעת המלחמה,
נסע בדרכים צדדיות, הנקראות "על הדרך הרכה" 24.
כשנסע אב-הסבא 25 עם בני ביתו ללויבאוויטש נסעו
"על הדרך הקשה", והיו ניכרים ומסומנים
ה"וויארסטין" 26 כנהוג. אמר הרבי: טוב, כעת יודעים

מא. אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע
לשאול. לכל אחד יש "אחד", לחכם יש "אחד" וגם
לרשע יש "אחד".
שאלה: מהו ענין ה"אחד" ברשע?
תשובה: את ה"אחד" נותנים לו מלמעלה, שהרי
לכל אחד יש נפש האלקית, והרשע - הוא בבחירת
עצמו, ואולי נותנים לו כוחות גדולים יותר, שהרי
"משיבתי" אותו 18 לשון שובע" 19, אלא שאין הוא
מנצל אותם.
"חכם" - היינו משיכל, והוא זקוק לשמירה חזקה
בהיותו שכן ל"רשע".
מב. הר שניר לרשת אותו. משמע מזה, שהר שניר
יורש את עשו. והענין הוא: ב'תהו' ישנם שני ענינים:
אורות מקיפים ותקיפות האורות. טועים במה
שחושבים שזה ענין אחד, שהרי הם שני ענינים, עשו
היה תקיפות האורות, ולכן שאל איך מעשרין את
התבן ואת המלח 20, ויצחק אבינו טעה בעשו, כי מצד
תקיפות האורות יכול להיות "מעשרין" גם את התבן.
"הר שניר" שייך לאמיתו של דבר לבני ישראל, וזהו
"הר שניר לרשת אותו". "הר שניר" יורש את
תקיפות האורות של עשו, ואחר-כך לוקחים זאת
יעקב ובניו, על-ידי הבריורים של תורה ומצוות
במסירות-נפש בזמן הגלות.
מג. ואת הגוי אשר יעבודו דן אנכי. אאמו"ר אמר
אימרה קשה: "וגם את הגוי אשר יעבודו" - מה שיש
לאומות העולם שליטה על בני ישראל, "אשר יעבודו"
לשון פועל יוצא, הרי זה מפני ש"דן", הם נידונים
בגלל ה"אנכי", בני ישראל נידונים על מדת דביקותם
ל"אנכי".
מז. בשנת תר"ן עשו לי לחג הפסח בגד ונעליים
חדשים. הסדר בלויבאוויטש בבדיקת חמץ בערב
פסח, היה לבדוק ולחפש בחצר בלול התרנגולות
ובאורות הסוסים, והמשרת ר' מענדל היה עסוק בזה
כמה שעות בלילה וחוזר ובדק ביום.
אחרי שריפת החמץ, היו הולכים לטבול במקוה,
לובשים בגדי יו"ט ואופים מצת מצוה, ולאחר מכן
עוסקים בשאר ההכנות ליו"ט. בין שאר ההכנות היה
גם - להסיר את החותמות מעל בקבוקי היין - ובפרט
אותן שהיו בהן אותיות, ולהסיר את המגופה

(23) מספר המכות דריה"ג ר"א ור"ע ם הכולל.

(24) שאינו מרצף באבנים.

(25) אדמו"ר ה"צמח צדק".

(26) שם מדת אורך ברוסיה.

(18) נדה ל, ב.

(19) ראה ד"ה ועשית חג שבועות, צ"ח.

(20) תנחומא תולדות, ח.

(21) ראה פ"ח שער המצות.

(22) שמות ה, ב.

- 1 כמה מן הדרך כבר עברו, וכמה עדיין נשאר כדי
 - 2 להגיע לתכלית המכוונת.
 - 3 זהו "היום יום", שידעו מה כבר פעלו ומה עדיין
 - 4 צריכים לפעול, כענין "אסורה מכאן להתקרב
 - 5 לשם"²⁷. ובפרט כעת שמחכים מיום ליום, משעה
 - 6 לשעה ומרגע לרגע ל"כימי צאתך מארץ מצרים
- אראנו נפלאות"²⁸ - צריכים בוודאי לייקר את הזמן. 7
במצרים היו נסים. מי שרצה - ראה. מי שלא 8
רצה - לא ראה. כעת יהיה "אראנו נפלאות", ברצון 9
או שלא ברצון, כולם יראו. וכשבני ישראל יקיימו את 10
"היום יום" - יעזור השי"ת, יהיה "היום יום", שיהיה 11
יום-אור בגשמיות וברוחניות. 12

סדר השני, חג הפסח ה'תש"ג

(28) מיכה ז, טו.

(27) ראה לקוטי דיבורים חה"פ רצ"ד ח"ב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ז' - הצדיקים הנסתרים והבעל-שם-טוב

- 1 השפעת דרשות רבי יוסף על יהודי ליובאוויטש, לאחר שנתמנה למגיד-העיירה, היתה
- 2 עצומה. הוא הכניס את שומעיו לעולם חדש. הן סגנון והן תוכן דרשותיו היו חדשים ושונים
- 3 לגמרי ממה שהמגידים היו משמיעים באותה תקופה.
- 4 ר' יוסף נשא בדרשותיו מטען של ידיעות ועושר למדנות, וניחן בכושר דיבור צלול ומדבר
- 5 אל הלב. נוסף לכך - ר' יוסף לא היה רק נאה דורש כי-אם גם נאה מקיים. כ"מגיד" הצטיין
- 6 במידות טובות יותר מאשר בתקופה בה כיהן כרב העיירה. במידותיו הטובות התבטאה במיוחד
- 7 אהבתו הגדולה לכל איש ישראל, יהא מעמדו כאשר יהא. בכך התחבב ר' יוסף על כל יהודי
- 8 ליובאוויטש.
- 9 דרשותיו היו חדורות תמיד ברוח אהבת ישראל, ותמיד היה מדגיש בהן את סגולותיו
- 10 ומעלותיו של כל איש ישראל.
- 11 חיבה יתירה הִגָּה ר' יוסף לאיש ההמון היהודי, לבעל המלאכה היהודי, לרוכל היהודי, ולכל
- 12 אותם אנשים פשוטים שנהנו מיגיע כפיהם. ר' יוסף ראה ביהודים אלה את פְּאָרוֹ של עם ישראל
- 13 ואת עומקה של הנשמה היהודית. למרות העובדה שבאותה תקופה נהנו הלמדנים ממעמד מיוחס
- 14 בחיי הקהילות היהודיות - הוכיח ר' יוסף שלדידו תופס היהודי הפשוט מקום חשוב.
- 15 איש בליובאוויטש לא ידע מהיכן לקח רבי יוסף את דרכו החדשה בדרשותיו ובהתנהגותו.
- 16 ברם, הכול ראו במוחש שדרכו זו הביאה תועלת רבה. הוא הפיח רוח חיים בעצמות היבשות
- 17 והנידחות של אנשי ההמון.
- 18 השפעתו של ר' יוסף הורגשה לא רק בליובאוויטש, כי-אם גם בעיירות הסביבה. ממקומות
- 19 אלה, לשם הגיע שמעו של רבי יוסף, באו שליחים להזמינו לשאת אצלם את דבריו. כך היה רבי
- 20 יוסף למבקר קבוע בעיירות: רודניה, קאליסק, ינוביץ, ליאזנא, דוברומיסל, בבינוביץ, דאססנא,
- 21 דוברובנה, ואחרות, ורישומו היה רב בהן.

1 גם בהיותו "מגיד" - היה ר' יוסף נוהג את מנהגו מאז, להיעלם מן המקום לתקופה מסוימת.
 2 איש לא ידע לאן נעלם, והכול שיערו שהוא עורך "גלות". כיוון שעשה זאת דרך קבע מימים
 3 ימימה, עוד בחיי אביו הרב ולאחר מכן בהיותו רב העיירה, לא הוקדשה לדבר תשומת לב, ואיש
 4 לא ניסה לעמוד על סוד הדברים. לאמיתו של דבר, היתה היעלמותו של רבי יוסף קשורה עם
 5 השיטה החדשה, שיטת החסידות, שהחלה אז להכות שורש בחיי היהדות. שמו של רבי ישראל
 6 בעל-שם-טוב היה אז חדש, ומוכר ליחידי סגולה בלבד, אך תלמידיו וחסידיה החלו להפיץ
 7 ולהחדיר בישראל את תורתו ושיטתו, ובתחילה - בדרכי חשאי.

8 צדיקים נסתרים היו נודדים מעיר לעיר, וכאשר היו מוצאים יהודי שניחן בנשמה גבוהה -
 9 היו משתדלים לרכוש אותו לבעל-שם-טוב ולשיטתו.

10 אחד מן הנסתרים האלה, מתלמידי הבעל-שם-טוב, הגיע פעם בדרכי נדודיו לליובאוויטש.
 11 היה זה בתקופה בה היה רבי יוסף אברך צעיר וישב על התורה ועל העבודה. אותו נסתר "שם
 12 עין" על רבי יוסף והתוודע אליו. כיוון שרבי יוסף עסק מעצמו בחיפוש דרך חדשה בעבודת ה'
 13 - שתה בצמא את כל גילויי הצדיק הנסתר על הבעל-שם-טוב ועל דרך החסידות.

14 במשך חודש ימים עסק הצדיק הנסתר, שכלפי חוץ היה איש הדיוט והמוני, בגילוי תורת
 15 הבעל-שם-טוב לפני רבי יוסף. בתום תקופה זו עזבו שניהם - מבלי שאיש ידע שיש קשר ביניהם
 16 - את ליובאוויטש, בדרכם אל הבעל-שם-טוב. רבי יוסף הפך לחסיד נלהב של הבעל-שם-טוב.

17 שנה שלימה שהה רבי יוסף אצל הבעל-שם-טוב, וכשחזר לא סיפר לאיש על מסעו ועל
 18 הבעל-שם-טוב, כיוון שעדיין לא הוכשרה השעה לגילוי סוד זה. בשנת תצ"ה בא רבי יוסף
 19 לראשונה אל הבעל-שם-טוב, ורק כעבור 15 שנה, בשנת תק"י, כאשר כבר היה רבי יוסף
 20 ה"מגיד" של ליובאוויטש, הטיל עליו הבעל-שם-טוב שליחות מסוימת.

21 היה זה בחג השבועות, רבי יוסף בילה את החג אצל הבעל-שם-טוב, הרחק מליובאוויטש,
 22 - אותה עזב, כדרכו, מבלי לגלות לאן מועדות פניו. הבעל-שם-טוב קרא את רבי יוסף לחדרו,
 23 והורה לו שבדרכו חזרה לליובאוויטש יעבור את סמרגון, ויבקר בישיבה המקומית, שהיתה אז
 24 מפורסמת לתהילה. בישיבה זו נמצא תלמיד בשם יששכר דוב מן העיירה קאבילניק, ליד מינסק,
 25 והוא אשר נועד על פי הוראת הבעל-שם-טוב להיות חתן לבתו היחידה של רבי יוסף.

26 רבי יוסף מילא, כמובן, את שליחות הבעל-שם-טוב. בסמרגון הכיר את יששכר דוב,
 27 באמצעות ראש הישיבה, והציע לו את השידוך, ר' יששכר דוב נתרצה לכך. סוכם שר' יששכר
 28 דוב ישאר ללמוד בישיבה שנה נוספת.

29 במשך שנה זו התחבר רבי יששכר דוב עם רבי מנחם מענדל, אברך גאוני שבא ממינסק
 30 ושימש אז כממלא-מקום ראש הישיבה, רבי זרח אליהו קריטינגר. רבי מנחם מענדל התפרסם
 31 מאוחר יותר כאחד מעמודי התווך של החסידות.

32 בראשית חודש אלול תקי"א הגיע רבי יששכר דוב לליובאוויטש והיה לחתנו של המגיד רבי
 33 יוסף. רבי יששכר דוב קבע דירתו בליובאוויטש, סמוך על שולחן חותנו, והמשיך לעסוק בתורה.

34 מספרם של האברכים הלמדנים היה אז מועט בליובאוויטש. מי שחשקה נפשו בתורה היה
 35 יוצא מליובאוויטש וגולה לאחת הישיבות הגדולות של אותו הזמן, כגון הישיבה בסמרגון או
 36 הישיבה בוויטבסק. בליובאוויטש עצמה היו לומדים הקטנים יותר, אצל שמונה "מלמדים": שלש
 37 כיתות דרדקי, וחמש כיתות גמרא.

1 באותו הזמן בו הגיע ר' יששכר דוב ללויבאוויטש היו חילוקי דעות בין רבי בנימין, רב
2 העיירה, לבין גיסו ר' וולף, בנו של ר' וולף, הסנדלר הקדוש. הרקע לכך היתה העובדה שבשעה
3 שרבי בנימין ישב על כסא הרבנות - החליט גיסו ר' וולף להתפרנס מיגיע כפיו, בטחנת קמח
4 שרכש לעצמו מחוץ לעיר. ר' וולף הלך בדרכי אביו הקדוש. מפעם לפעם היה אף עוזב את
5 הבית ויוצא לערוך גלות, הוא היה אז כבר אב לשתי ילדות. רבי בנימין לא היה מרוצה ממעשי
6 גיסו, דרכיהם נפרדו.

7 רבי יששכר דוב הצדיק הצדיק את ר' וולף ואת דרכו, וידידות אמיצה נקשרה ביניהם. ר'
8 יששכר דוב ורבי וולף אף קבעו להם מועד לשיעור פרטי משותף.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו ניסן, תרצ"ד

ווארשא

3 תמימים בעי"ת בראסלאוו יע"א, ובין ההצעות את מי
4 למנות בתור ראש ישיבה ומחנך במוסד זה מציעים גם
5 אותו, יודיע איפוא בהקדם האם יכול הוא לקבל על עצמו
6 משרה זו.

אל תלמידנו הנכבד ונעלה מו"ה דובער
שי אושפאל

7 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

1 שלום וברכה!

8 מזכיר

2 ניגשים הננו בעזה"י לייסד מערכת ישיבת תומכי

אג"ק מוהריי"צ נרד יז

אגרות קודש

ב"ה, ו' ניסן, ה'תשי"א

ברוקלין

הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי ציבור וכו'

מוה"ר חיים שלמה שי

שלום וברכה!

היות אשר בקשר עם חג הפסח הממשמש ובא רבות הבקשות לעזרה המגיעות אלי, הן מנצרכים
פה במדינה, הן מארצה"ק ת"ו והן מאירופא, ובידעי אשר מדי שנה בשנה נתקבלו בהשתדלותו סכומים
הגונים למעוה חטים ממוסדות שונים ויחידים,

הנני מקוה אשר בטח גם בשנה זו יחזיק במנהגו הטוב הזה, וכמובן אשר כל המרבה והמקדים
הרי זה משובח.

בברכת חג כשר ושמח.

פרשת ויקרא

א וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֶחָל מוֹעֵד לֵאמֹר: **ב** דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָן לַיהוָה מִן הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם: **ג** אִם־עֹלָה קָרְבָנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנִי לִפְנֵי יְהוָה: **ד** וְסִמֶּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: **ה** וְשָׁחַט אֶת־כֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: **ו** וְהַפְּשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לִנְתֻחֶיהָ: **ז** וְנָתְנוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: **ח** וְעָרְכוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֵר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: **ט** וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרֵחַץ בִּמְיָם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֵּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: **ס** וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן־הַכְּשָׂשִׁים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֶנּוּ: **י** וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: **יא** וְנָתַח אֹתוֹ לִנְתֻחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדֵרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: **יב** וְהִקְרִיב וְהַפְּשִׁיט אֶת־הַכֵּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ד ע' 1306)

חֲמֵשׁ פְּעָמִים פְּתִיב בְּאֵן 'אוֹרֵה', כִּנְגֵד חֲמֵשׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה . . וַיִּקְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב - כִּנְגֵד סֵפֶר וַיִּקְרָא, שֶׁהוּא מֵלֵא הַלְכוֹת רַבּוֹת (כְּרַאשִׁית רַבָּה פ"ג, ה)

הַסֵּפֶר לְכָף שְׂדוּקָא סֵפֶר וַיִּקְרָא נֶאֱמַר בּוֹ 'טוֹב', לְמִרּוֹת שְׁגָם סֵפֶר דְּבָרִים מֵלֵא הַלְכוֹת רַבּוֹת. הוּא עַל־פִּי דְבָרֵי הַזֶּהר, שֶׁיִּגְיָעָה וְעָמַל בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה מִבְּיָאִים לִידֵי "כְּמָה טָבִיב", דְּהִינּוּ שְׁטוֹב נֶאֱמַר עַל לְמוּד הַתּוֹרָה כְּשֶׁמְגִיעַ עַל־יְדֵי

יִגְיָעָה וְעָמַל. וְלִכֵּן דְּוָקָא בְּסֵפֶר וַיִּקְרָא נֶאֱמַר 'טוֹב', מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַקָּשָׁה בְּהִבְנָה מִבֵּין סֵפֶרִי הַתּוֹרָה. כְּדָבָרֵי ה'תּוֹסָפוֹת' בְּמִסְכַּת בְּרָכוֹת עַל סֵפֶר וַיִּקְרָא 'חֲמוּר שְׁבִסְפָרִים', שְׁבוּ דְרוּשָׁה יִגְיָעָה רַבָּה בְּכָדִי לְהַבִּינוּ.

שְׁנֵי ד' וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה קָרְבָנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתְּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי חֵיוֹנָה אֶת־קָרְבָנוֹ: **יג** וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַךְ אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְנִמְצָה דָּמֹו עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ: **יד** וְהִסִּיר אֶת־מִרְאֵתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל־מִקְוֶם הַדָּשָׁן: **טו** וְשָׁפַע אֹתוֹ בְּכַנְפָּיו לֹא יִבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: **ס** וְאִם־כִּי תִקְרִיב קָרְבָן מִנְחָה לַיהוָה סֵלֶת יִהְיֶה קָרְבָנוֹ וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לִבְנָה: **ז** וְהִבִּיֵּא אֶל־בְּנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים וְקָמִץ מִשֶּׁם מְלֵא קִמְצוֹ מִסֵּלֶתָהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל־לִבְנֶתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אֹזֶרֶתָהּ הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: **ח** וְהִנּוֹחֲתָהּ מִן־הַמִּנְחָה לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: **ט** וְכִי תִקְרֶב קָרְבָן מִנְחָה מֵאִפָּה תִגּוֹר סֵלֶת חֲלוֹת מִצַּת בְּלוּלָת בִּשְׁמֵן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן: **ס** וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמִּחְבֵּת קָרְבָנוֹ סֵלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֵן מִצָּה תִהְיֶה: **י** וּפְתוֹת אֹתָהּ פְּתִים וַיִּצְקֶת עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התועודיות ח"ב ע' 488)

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו (א, א)
לְכָל הַדְּבָרוֹת וּלְכָל הָאֲמִירוֹת וּלְכָל צְוִיִּים קִדְמָה קְרִיאָה, לְשׁוֹן חֻבָּה (רש"י)

רש"י מְדַבֵּק וּמִבְיָא שְׁלוֹשׁ לְשׁוֹנוֹת 'דְּבָרוֹת', 'אֲמִירוֹת' וְצְוִיִּים, כְּבָא לִזְמַר "לֹא זֶה אֵךְ זֶה".

"דְּבָרוֹת": מוֹכֵן שֶׁיִּקְרִים לְשׁוֹן שֶׁל חֻבָּה, מִפְּנֵי שְׂדָבוֹר הוּא לְשׁוֹן קָשָׁה, וּבְכָדִי שֶׁלֹא לְהַבְהִיל אֶת הַשּׁוֹמֵעַ יִקְרִים לְשׁוֹן בֶּה. "אֲמִירוֹת": כִּלְכֵּנוּ לְחֻשָּׁב שֶׁקֶדֶם 'אֲמִירָה' אֵין צָרִיךְ לְשׁוֹן שֶׁל חֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֲמִירָה הִיא לְשׁוֹן רַבָּה, מִחֲדָשׁ רש"י שְׁגָם קֶדֶם "אֲמִירוֹת" נֶאֱמַר לְשׁוֹן חֻבָּה. "צְוִיִּים": לְכַאוֹרָה

קרבנות חובה מגיעים ככפרה על חטאים, ולא מסתבר שבזמן כה נשגב בהקמת המשכן חטאו בגיישראל. לכן מקדימה אותם התורה לקרבנות חובה.

רביעי ג. « ואם יזבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב אם יזכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני יהוה: » וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בנִי אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב: והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת פלח החלב אשר על הקרב: ואת שתי הפלִיִּת ואת החלב אשר עלהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הפלִיִּת וסירנה: והקטירו אתו בני אהרן המזבחה על העֹלָה אשר על העצים אשר על האש אשה ריח ניחח ליהוה: פ. « ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה תמים יקריבנו: ואם פֶּשֶׁבַע הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני יהוה: » וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בנִי אהרן את דמו על המזבח סביב: והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה חלב האלה תמימה לעמת העצה וסירנה ואת החלב המכסה את הקרב ואת פלח החלב אשר על הקרב: ואת שתי הפלִיִּת ואת החלב אשר עלהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הפלִיִּת וסירנה: « והקטירו הפהן המזבחה לחם אשה ליהוה: פ. » ואם עז קרבנו והקריבו לפני יהוה: » וסמך את ידו על ראשו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בנִי אהרן את דמו על המזבח סביב: והקריב ממנו קרבנו אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת פלח החלב אשר על הקרב: ואת שתי הפלִיִּת ואת החלב אשר עלהן

ב'צוויים' היה מקום לחשב שלשון חבה מדיקה, מפני שצווי הוא אמירה מחלטת ואיתנה, ולשון חבה יכול להחליש את תקף הצווי. מחדש רש"י חדוש גדול יותר, שגם קדם ל'צוויים' נאמר לשון חבה.

שלישי: « ואם מנחת מרחשת קרבנו סלת בשמן תעשה: » והבאת את המנחה אשר יעשה מאֲלֵה ליהוה והקריבה אֶל־הַפֶּהֶן והגִּישָׁה אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: « והרים הפהן מן המנחה את אֶזְבְּרָתָהּ והקטיר המזבחה אִשֶׁה ריח ניחח ליהוה: » והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאֲשֵׁי יהוה: « פל המנחה אשר תקריבו ליהוה לא תעשה חמץ פי כל־שאר וכל־דבש לא־תקטירו ממנו אִשֶׁה ליהוה: » קרבן ראשית תקריבו אתם ליהוה ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח: « וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אֶל־הָיוֹדֹ מעל מנחתך על פל־קרבנוֹ תקריב מלח: » « ואם תקריב מנחת בפורים ליהוה אָבִיב קלוי פֶּאֶשׁ גֶּרֶשׁ פֶּרֶמֶל תקריב את מנחת בפורים: » ונתת עליה שֶׁמֶן ושמנת עליה לבנה מנחה הוא: « והקטיר הפהן את אֶזְבְּרָתָהּ מגרשה ומשמנה על פל־לבנתה אִשֶׁה ליהוה: פ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"י ע' 9)

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א, ב)

קרבנות נדבה דבר הענין (רש"י)

ההסבר מדוע התורה פותחת בדיני קרבנות יחיד ונא, ולא בקרבנות צבור, ובקרבנות יחיד מקדימה קרבנות נדבה לקרבנות חובה - למרות שלכאורה קרבנות צבור וחובה חשובים יותר - הוא מפני שפרשיות אלו (ויקרא יצו) נאמרו קדם לחגפת המשכן והקמתו (שפירשת שמיני). ומשרת פרשיות אלו היא ללמד את בגיישראל הוראה מעשית לקראת חגגת המשכן.

את קרבנות הצבור אין צורך עדין ללמד, כי במשך שמונת ימי המלוואים הקריב משה ובנו את קרבנות הצבור, לכן דיניהם לא מופיעים כלל בפרשה זו. ובקרבנות יחיד מקדימה התורה קרבנות נדבה לחובה, שהרי הקרבנות שהובאו (בעקר) בהקמת המשכן היו קרבנות נדבה, כי

אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ עַל־הַכֶּבֶד עַל־
הַכִּלִּית יִסְרִינָה: ^ט וְהַקְטִירָם הַכֶּהֱן הַמִּזְבֵּחַ
לֶחֶם אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֶלֶב לַיהוָה: ^י חֶקֶת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם כָּל־חֶלֶב
וּכְלָדָם לֹא תֹאכְלוּ: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חס"ד ע' 23)

כָּל חֶלֶב לַה' (ג, טז)

הַרְצָה לַזְכוּת עֲצָמוֹ - יָכֹף יִצְרוּ הָרַע, וְיָבִיֵא קִרְבָּנוֹ מִן
הַנֶּפֶשׁ הַמִּשְׁבַּח בִּיחָד שְׂבָאוֹתוֹ הַמִּין שְׂבִיבֵי מִמֶּנּוּ . . וְכֵן הוּא
אוֹמֵר: כָּל חֶלֶב לַה' (רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח)
לְכַאוֹרָה הִיא צְרִיף הַרְמִיב"ם לְפָרֹשׁ "כָּל חֶלֶב לַה'", שֶׁעַל
הָאֵדָם לְהִבִּיֵא מִן הַמִּבְחָר וְהַמִּשְׁבַּח שֶׁבְּכָל הַמִּינִים? וְיֵשׁ
לִזְמֹר, "כָּל חֶלֶב לַה'" הוּא בִטּוּי לְהַפְרַת הָאֵדָם בְּכַעְלוֹתוֹ שֶׁל
הַקֶּבֶ"ה עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ - לַה' הָאֶרֶץ וּמִלּוֹאָהּ - וְלִבְנֵי
מִקְרִיב מִן הַמִּבְחָר וְהַמִּשְׁבַּח. וְהִיּוֹת שֶׁבְּבִרְיָאָה כְּלוּלִים מִינִים
שׁוֹנִים, חֶלֶקֶם זָפִים וּמִשְׁבָּחִים וְחֶלֶקֶם פְּשׁוּטִים וְגִרְעִים,
צְרִיף לִזְמֹר שֶׁ"כָּל חֶלֶב לַה'" מְדַבֵּר עַל הַמִּבְחָר וְהַמִּשְׁבַּח
שְׂבָאוֹתוֹ מִין. כִּי בְּכָל מִין וּמִין, הַמִּשְׁבַּח וְהַגִּרְעִי, צְרִיף לְגַלּוֹת
שֶׁהֵם בְּכַעְלוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה.

חמישי ד א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ בִּיתְחַטָּא בִּשְׁגָגָה
מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְעָשָׂה
מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ^ג אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחַטָּא
לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
כֹּהֵן בֶּן־בֶּקֶר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת: ^ד וְהִבִּיֵא
אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וּסְמָךְ
אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשַׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי
יְהוָה: ^ה וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפָּר וְהִבִּיֵא
אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: ^ו וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ
בְּדָם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שִׁבְעַ פַּעֲמִים לִפְנֵי יְהוָה
אֶת־פָּנָיו פְּרֻכַת הַקֹּדֶשׁ: ^ז וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם
עַל־קַרְנוֹת מִזְבֵּחַ קִטְרֵת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה
אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת ^ח כָּל־דָּם הַפָּר יִשְׁפֹךְ
אֶל־יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
^ט וְאֶת־כָּל־חֶלֶב פֶּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־
הַחֶלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקָּרֵב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר

עַל־הַקָּרֵב: ^א וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלִּית וְאֶת־הַחֶלֶב
אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ
עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכִּלִּית יִסְרִינָה: ^ב כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם
מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירָם הַכֶּהֱן עַל מִזְבֵּחַ
הָעֹלָה: ^ג וְאֶת־עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בָּשָׂרוֹ עַל־
רֹאשׁוֹ וְעַל־פָּרְעָיו וְקִרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ: ^ד וְהוֹצִיֵא
אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה אֶל־מְקוֹם טְהוֹר
אֶל־שַׁפְךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים כַּאֲשֶׁר
עַל־שַׁפְךְ הַדָּשָׁן יִשָּׂרַף: ^ה וְאִם כָּל־עֵדֶת
יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלָם דְּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהֵל וְעָשׂוּ
אֶחָת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָה
וְאָשְׁמוּ: ^ו וְנִדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ
וְהִקְרִיבוּ הַקָּהֵל כֹּהֵן בֶּן־בֶּקֶר לְחַטָּאת וְהִבִּיֵא
אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: ^ז וְסָמְכוּ וְקָנִי הָעֵדָה
אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְשַׁחַט
אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: ^ח וְהִבִּיֵא הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ
מִדָּם הַפָּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: ^ט וְטָבַל הַכֹּהֵן
אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שִׁבְעַ פַּעֲמִים לִפְנֵי יְהוָה
אֶת פָּנָיו הַפְּרֻכָּת: ^י וּמִן־הַדָּם יִתֵּן ^{יא} עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת
כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^{יב} וְאֵת כָּל־חֶלֶב יָרִים מִמֶּנּוּ
וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: ^{יג} וְעָשָׂה לְפָר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְפָר הַחַטָּאת כֹּהֵן יַעֲשֶׂה־לּוֹ וְכַפֵּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן
וְנִסְלַח לָהֶם: ^{יד} וְהוֹצִיֵא אֶת־הַפָּר אֶל־מַחוּץ
לְמַחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר
הָרִאשׁוֹן חַטָּאת הַקָּהֵל הוּא: ^{טו} כַּאֲשֶׁר נָשִׂיא
יַחַטָּא וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲלֵהֶיו
אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאִשָּׁם: ^{טז} אוֹיֵהוּדָע
אֲלֵהֶיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיֵא אֶת־קִרְבָּנוֹ
שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: ^{יז} וּסְמָךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ
הַשְּׂעִיר וְשַׁחַט אֹתוֹ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִשַּׁח אֶת־
הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא: ^{יח} וְלָקַח הַכֹּהֵן

מִדָּם הַחֲטָאת בְּאַצְבָּעוֹ וַנִּתֵּן עַל־קֶרְנֶת מִזְבֵּחַ
הָעֹלָה וְאֶת־דָּמֹו יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה:
וְאֶת־כָּל־חֻלְבּוֹ יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כְּחֹלֶב זֶבַח
הַשְּׁלָמִים וְכֹפֶר עָלָיו הִכְתֵּן מִחֲטָאתוֹ וַנִּסְלַח
לּוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חז"ל ע' 5)

אָדָם כִּי יִקְרִיב מִקָּדָשׁ (א, ב)

מדוע מדגיש הכתוב "אדם כי יקריב מקדש", דהיינו דווקא
מבני־ישראל, הרי להלכה גם נקרים יכולים להביא קרבנות
נדבה? ויש לומר, שבפרשת הקרבנות נכתב מספר פעמים
שהקרבן "אשה רים נחתום לה", ומסביר על כך רש"י:
"נחתום לפני שאמרתי ונעשה רצוני". לכן מדגיש הכתוב,
"אדם כי יקריב מקדש", הנחת רים' שנגרמת ע"י הקרבן, היא
דווקא ע"י קרבנות בני־ישראל, ולא קרבנות אמות העולם.

ששי כו ואם־נפש אחת תחטא בשגגה מעם
הארץ בעשתה אחת ממצות יהוה אשר לא־
תעשינה ואשם: כה או הודע אליו חטאתו אשר
חטא והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה
על־חטאתו אשר חטא: כז וסמך את־ידו על
ראש החטאת ושחט את־החטאת במקום
העֹלָה: כח ולקח הכהן מִדְּמָה בְּאַצְבָּעוֹ וַנִּתֵּן
עַל־קֶרְנֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָה יִשְׁפֹּךְ
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: כט וְאֶת־כָּל־חֻלְבֶּה יֹסִיר
בְּאֵשׁ הַזֶּבֶחַ חֹלֶב מַעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר
הִכְתֵּן הַמִּזְבֵּחַ לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכֹפֶר עָלָיו
הִכְתֵּן וַנִּסְלַח לּוֹ: פ ז ואם־כֹּבֶשׂ יָבִיא קֶרְבְּנוֹ
לְחֲטָאת נִקְבָּה תְּמִימָה יְבִיאָנָה: כז וסמך את־ידו
על ראש החטאת ושחט אתה לחטאת במקום
אשר ישחט את־העֹלָה: כח ולקח הכהן מִדָּם
הַחֲטָאת בְּאַצְבָּעוֹ וַנִּתֵּן עַל־קֶרְנֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה
וְאֶת־כָּל־דָּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: כט וְאֶת־
כָּל־חֻלְבֶּה יֹסִיר בְּאֵשׁ הַזֶּבֶחַ חֹלֶב הַכֹּשֶׁב מִזְבֵּחַ
הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הִכְתֵּן אֹתָם הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי
יְהוָה וְכֹפֶר עָלָיו הִכְתֵּן עַל־חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חֲטָא

וַנִּסְלַח לּוֹ: פ ה ואם־נפש כִּי־תִחַטֵּא וְשָׁמְעָה
קוֹל אֱלֹהִים וְהָיָה עֹד או רָאָה או יָדַע אִם־לֹא
יָגִיד וְנָשָׂא עֹנֹו: ז או נָפַשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דְּבַר
טְמֵא או בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה או בְּנִבְלַת בְּהֵמָה
טְמֵאָה או בְּנִבְלַת שְׂרִץ טְמֵא וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהָיָה
טְמֵא וְאָשָׁם: ח או כִּי יִגַּע בְּטִמְאַת אָדָם לְכָל
טְמֵאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהָיָה יָדַע
וְאָשָׁם: ט או נָפַשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבָטָא בְּשִׁפְתָּיִם
לְהַרְעָה י או לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִכְטֹא הָאָדָם
בְּשִׁבְעָה וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהָיָה יָדַע וְאָשָׁם לְאַחַת
מֵאלֹהֵי: י וְהָיָה כִּי־יֹאשֶׁם לְאַחַת מֵאלֹהֵי וְהִתְוַדָּה
אֲשֶׁר חָטָא עָלָיו: יא וְהָיָה אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל
חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן־הַצֹּאֵן כֹּשֶׁבָה
או־שְׁעִירַת עִזִּים לְחֲטָאת וְכֹפֶר עָלָיו הִכְתֵּן
מִחֲטָאתוֹ: יב ואם־לֹא תִגַּע יָדוֹ דֵּי שָׁה וְהָיָה
אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים או־שְׁנֵי
בְּנִי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחֲטָאת וְאֶחָד לְעֹלָה:
יג וְהָיָה אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר
לְחֲטָאת רֹאשׁוֹנָה וּמִלֵּק אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ
וְלֹא יִבְדִּיל: יד וְהָיָה מִדָּם הַחֲטָאת עַל־קִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְהַנֶּשֶׂאֶר בָּדָם יִמָּצֵה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
חֲטָאת הָיָה: טו וְאֶת־הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט
וְכֹפֶר עָלָיו הִכְתֵּן מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וַנִּסְלַח
לּוֹ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חז"ל ע' 1)

מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים, ואין מתחילין
בבראשית? אלא שהתינוקות טהורין והקרבנות טהורין;
בבואו טהורין ויתעסקו בטהורין (ויקרא רבה פ"ז, א)
אודות הקרבת הקרבנות אצל נח, מצאת התורה
שהקרבנות היו 'מכל בהמה הטהורה ומכל העוף הטהור'
– למרות שהבדל בין קרבנות טהורים לשאינם טהורים
נקבע רק במתן תורה, מספרת התורה ששנים קדם לכן היתה
השפעה בעולם על־ידי התורה והמצוות, עד כדי השפעה
על התנהגותו של נח בהקרבת הקרבנות. לכן מתחילים ילדי
ישׂראל ללמד תורה בענין הקרבנות, ללמדם שקמו שהקרבת
הקרבנות קדם מתן־תורה השפעה מהתורה והמצוות, כך

חִיָּהֶם שְׁלָהֶם צָרִיכִים לְהִיּוֹת מְשַׁפְּעִים מִהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, לְמִרּוֹת שְׂעָדִין אֵינֶם חֲבִיבִים בְּמִצְוֹת – עַל־דֶּרֶךְ הַמַּצֵּב שֶׁקֹּדֶם לְמַתֵּן תּוֹרָה.

שְׁבִיעִי יֵא וְאִם־לֹא תִשָּׁג יָדוֹ לְשִׁתִּי תָרִים אוֹ לְשָׁנִי בְּגִירְיוֹנָהּ וְהִבִּיא אֶת־קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂיתָ הָאִפָּה סֵלֶת לְחֻטָּאת לֹא־יֵשִׁים עָלֶיהָ שְׁמֹן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְכֹנֶה כִּי חֻטָּאת הִוא: י וְהִבִּיֵּאֶה אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן אֶל־מִמֶּנָּה מְלֹא קֶמֶצוֹ אֶת־אֶזְבֶּרְתֹּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה חֻטָּאת הִוא: י וכֹּפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חֻטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהִיתָה לַכֹּהֵן כְּמִנְחָה: ס י וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ט גֹּפֶשׁ כִּי־תִמְעַל מֵעַל וְחָטָא בְּשִׁגְגָה מִקֹּדְשֵׁי יְהוָה וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְבֹךָ כֶּסֶף־שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאֲשָׁם: ט וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֶת־חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֶף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ י וְאִם־נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא וְעֲשִׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא־יָדַע וְאֲשָׁם וְנִשָּׂא עֹנֹו: י וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְבֹךָ לְאֲשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ: ט אֲשָׁם הוּא אֲשָׁם אֲשָׁם לַיהוָה: פ י וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ט גֹּפֶשׁ כִּי תַחֲטָא וּמַעֲלָה מֵעַל בִּיהוָה וְכַחַשׁ בְּעִמּוּתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ־בַתְשׁוּמַת יָד אוֹ בְּגֹז אוֹ עֶשֶׂק אֶת־עַמּוּתוֹ: ט אוֹ־מִצָּא אֲבֵדָה וְכַחַשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שֶׁקֶר עַל־אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחֹטָא בְּהִנֵּה: ט וְהִיָּה כִּי־יִחַטָּא וְאֲשָׁם וְהָשִׁיב אֶת־הַגֹּזֶלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת־הָעֶשֶׂק אֲשֶׁר עֶשֶׂק אוֹ אֶת־הַפִּקְדוֹן אֲשֶׁר הִפְקִד אֹתוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: ט אוֹ מִכָּל אֲשֶׁר־יַשְׁבַּע עָלָיו לְשֶׁקֶר וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתּוֹ יוֹסֶף

עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֵנוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוֹ: ט וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְבֹךָ לְאֲשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן: ט וכֹּפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן לַפָּנִי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאֲשָׁמָה בָּהּ: פפפ

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (תּוֹרַת מִנְחָם – הַתּוֹעֲדוֹת ח"ה ע' 90)

עִם זֶה יִצְרָתִי לִי תִהְיֶה לִּי יִסְפְּרוּ (יִשְׁעִי מַג, כֹּא) הַשְׁתַּמְשׁוֹת הַפְּסוּק בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה - 'זו', וְלֹא בְּלִשׁוֹן זָכָר 'זֶה', יוֹכֵן ע"פ תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת: נִקְבָּה מוֹדָה עַל הָאָדָם שֶׁהוּא בְּבַחֲרֵינָה 'מִקְבֵּל', דִּהְיֵנוּ שְׁלוֹ אֵין שְׂאִיפּוֹת וּרְצוֹנוֹת מֵעֲצָמוֹ, וְכָל כָּלוּ הַתְּבַטְלוֹת לְדַבֵּר שְׁמִמְנוּ מִקְבֵּל. לָכֵן מִשְׁתַּמֵּשׁ הַפְּסוּק בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, לוֹמֵר, רַק אָדָם שֶׁנִּמְצָא בְּבַחֲרֵינָה מִקְבֵּל - בְּטוֹל, יְכוֹל לְסַפֵּר בְּתִהְיֵתוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה. אִךְ אָדָם שֶׁאֵינוֹ נִמְצָא בְּתִהְיֵתוֹ בְּפָנֵי הַקֶּב"ה אֵינוֹ יְכוֹל לְסַפֵּר בְּתִהְיֵתוֹ, כִּי לַפָּנִי הַקֶּב"ה אֵין מְקוֹם לְמִצִּיאוֹת עֲצָמָיִת.

חֲצִי קִדִּישׁ

וְתִגְדַּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְּרֵוּתָהּ וְיִמְלִיד מְלִכּוּתָהּ, וְיִצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מוֹשִׁיחָה. אֲמֵן בְּחִיבּוֹן וּבִיזְמִיכּוֹן וּבְחִי רֵכֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזִמְזוֹן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמִי עַלְמָיָא. יְתַבְּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשָּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמָה דְּקֹדֶשׁא בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרוּן בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

מִפְטִיר כֹּה אוֹ מִכָּל אֲשֶׁר־יַשְׁבַּע עָלָיו לְשֶׁקֶר וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתּוֹ יוֹסֶף עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֵנוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוֹ: ט וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְבֹךָ לְאֲשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן: ט וכֹּפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן לַפָּנִי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאֲשָׁמָה בָּהּ: פפפ

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת חֲזַק ז עמוד 42)

יֵשׁ קֶשֶׁר בֵּין תַּחֲלַת הַפְּרָשָׁה לְסִיּוּמָהּ.

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" - הִינֵנוּ קָרִיֵּאָה שֶׁל חֲבֵה שֶׁקֹּדֶם לָכֵל צוּרֵי הַתּוֹרָה, כְּלוּמֹר: חֲבֵתוֹ הַעֲצָמִית שֶׁל הַקֶּב"ה לְיִשְׂרָאֵל, הַקִּיָּמָה אֶף לְגַבִּי יְהוּדִי שֶׁעָבַר עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה. "וְנִסְלַח לוֹ" - אֶהְיֶה זֶה בְּאֵה לִידֵי בִיטוּי בְּכָף שֶׁהַקֶּב"ה נֹתֵן יָד לְשֹׁכֵבִים וְסוֹלֵחַ וּמוֹחֵל לָהֶם.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִי־חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמִינָה, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

כא (עם זו יצאתי לי, העם אשר יצאתי לחיות לי לעם. תהלתו יספרו, למען יספרו תהלתו על תפסים שאעשה להם. כב) ולא אתי קראת יעקב, אכל אתה יעקב לא קראת אותי, כי פנית אחר עבודה זרה. כי יגיעת בי, כי נעשית יגע וצער בעבודתי ובטלת את עבודת הקבוצה. כב) לא הביאת לי

וגו', זה הנה בימי אחז מלך יהודה שבטל עבודה בית המקדש. לא העבדתני במנחה וגו', לא הטלתי עליך עבודה קשה ורוצאה מרבה כהבאת המנחה, כי מנחה מקטרים רק קמץ ממנה. וכן לא צויתי להרבות בלבונה. כד) קנה, הוא קנהיבשם וחלב ובחירך לא הרויתני, כי לא הקרבתי לפני. אך העבדתני בחטאתיך וגו', אני לא העבדתני, אכל אתה העבדתני בחטאתיך, שהם היו עלי למדת. ועם כל זה סבלתי

עטרת מרים

כא עם־זו יצאתי וצרתים לי לעם, למען תהלתו יספרו: כב מידע ולא־אתי קראת יעקב עד עתה, אלא פנית אחרי עבודה זרה כי פאילו יגיעת בי ישראל היו עבודתי ומצותי עליך לטורח, אשאלך כמה הונעתניך, הלא: כג לא־הביאת לי שנה עלתיך כי אם לעבודה זרה ובחירך לא

כבדתני לא העבדתניך עבודה רבה במנחה כי לא צויתי להקטיר רק הקומץ ולא הונעתניך בלבונה כי לא צויתי להרבות בלבונה: כד לא־קנית לא הצרכת לקנות לי בפסח קנה מין בושם, להקטיר על המזבח כי היתה גדלה לרוב בירושלים וחלב ובחירך לא הרויתני כי לא צויתי רק על יתרת הקבר ושתו הקליות והאלה אך העבדתני שאתה מביא לי לכפר עליהם הונעתני נתנעתי בשונתניך

הפטרה לפרשת ויקרא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק מג

כא עם־זו יצאתי לי תהלתו יספרו:

כב ולא־אתי קראת יעקב כִּי־יִנְעַתַּת בִּי יִשְׂרָאֵל: כג לא־הביאת לי שנה עלתיך ובחירך לא כבדתני לא העבדתניך במנחה ולא הונעתניך בלבונה: כד לא־

קנית לי בפסח קנה וחלב ובחירך לא הרויתני אך העבדתני בחטאתיך הונעתני

שי למורא

עטרת מרים

שְׁמֵאֲכֶם וְלֹא כְלִיתִי אִתְּכֶם. (כח) לְמַעַנִי, לֹא בְּצַדִּיקְתִּי, אֲלֵא לְמַעַנִי שְׁלֹא יִחַלֵּל שְׁמִי בְּעַמִּים אִם אֶעֱשֶׂה עִמָּכֶם כָּלָה בְּחַטָּאִים. (כו) הַזִּכִּירֵנִי, בְּאֶדָם הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ, חֲבוּרִי אוֹתִי מִה גָּמֹל יֵשׁ לִי עָלַי. נִשְׁפָּטָה יְיָהּ, נִבְרַר דְּבָרֵינוּ לְרֹאוֹת עִם מִי הָיִינוּ. סִפֵּר אֶתְּהָ, סִפֵּר אֶתְּה תְּחִלָּה. כְּלוּמַר, אִף אִם תִּסְפֵּר אֶתְּה בְּתַחֲלָה, לֹא תִתֵּן צִדִּיק נִגְדִי. (כו) אֲבִיד הָרִאשׁוֹן חָטָא, אֶדָם הָרִאשׁוֹן חָטָא בְּאִכְלוֹ מֵעֵץ הַדַּעַת, וְכָל־שֵׁשׁ אִתְּה שְׁנִלְדָתָם מֵאִישׁ וְאִשָּׁה. וּמְלִיצִיד, אִפְלוּ הַמְלִיצִים שֶׁאֵתְה סוּמָךְ עֲלֵיהֶם לְהַמְלִין טוֹב בַּעֲדָה, וְהֵם הַכֹּשֶׁרִים שְׁבָדוּר, הֵנָּה גַם הֵם פָּשְׁעוּ בִּי. (כח) וְאִחְלָל שָׂרֵי קִדְשׁ, בְּשִׁבִּיל עֲוֹנוֹתֵיהֶם אֶעֱשֶׂה כְּחִלּוֹן אֶת הַשָּׂרִים הַקְדוּשִׁים שְׁכֶכֶם. וְאֶתְּה לְחֶרֶם, וְאִמְסֹר לְאִבְדוֹן, לְגִדּוּפִים, לְחֶרְפוֹת וּלְכַוִּינוֹת. (א) וְעַתָּה שְׁמַע, שְׁמַע לְשׁוֹב לְהוֹרֶתִי. (ב) וַיִּשְׁרֹן, בֶּן קְרוּיִם יִשְׂרָאֵל, עַל שֵׁם שְׁהוּא הָעֵם הַקָּשֶׁר בֶּן הַעֲפִים. (ג) כִּי אֶצֶק מִיִּם עַל צִמָּא וְגו', כִּמוּ שְׁאֵנִי יוֹצֵק מִיִּם עַל אֶרֶץ צִמָּאָה. אֶצֶק רוּחִי עַל יְרֻעָה, בֶּן אֶצֶק רְצוּנִי הַטּוֹב עַל יְרֻעָה. (ד) וְצִמְחוּ בְּבֵין חֲצִיר, וְצִמְחוּ וַיְרִבוּ בְּמִתְרוֹת כִּמוּ הַחֲצִיר הַצּוֹמָח בְּמִתְרָה. כְּעֶרְכִּים עַל יְבִלֵּי מִיִּם, כְּעֶרְבֵי נַחַל הַשְׁתּוּלִים עַל פְּלִי מִיִּם שְׁעוּמִים בְּלַחֲתָם כָּל הַיָּמִים. (ה) זֶה יֹאמַר לְה' אֱנִי, הַצִּדִּיקִים יֹאמְרוּ, אֲנִי מַעֲלִים לְה' לְהֵאמֵן בּוֹ. וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, אֱלוֹ קִנְיָנִים בְּנִים שֶׁל רְשָׁעִים, וְלֹא יִהְיוּ נֹטְמִים אַחֵר דַּעַת אֲבִיהֶם הַרְשָׁעִים, אֲלֵא יִקְרָאוּ אֶת עֲצָמָם בְּשֵׁם יַעֲקֹב לְחַיֹּת צִדִּיקִים כְּמוֹהֶם; וְזֶה יִכְתֹּב יְדוֹ לְה', אֱלוֹ שְׁעֵלִי תְּשׁוּבָה, שְׁחִיבֵנו אֶת עֲצָמָם לְשׁוֹב לְה' כְּמוּ הַמִּתְחַיֵּב בְּכַתֵּב יְדוֹ. וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה, אֱלוֹ תַּנְרִים. (ו) אֲנִי רִאשׁוֹן, קֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם. וְאֲנִי אַחֲרוֹן, לְאַחֵר שִׁיבְלַת הָעוֹלָם. (ז) וְכִי כְּמוֹנִי יִקְרָא, וְכִי הוּא אֲשֶׁר יִקְרָא לֹמֵר שְׁהוּא כְּמוֹנִי. וַיִּגִּדָה

בְּעֹנֶתֶיךָ: כֹּה אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִחָה פִּשְׁעֶיךָ לְמַעַנִי וְחַטָּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר: כֹּה הַזִּכִּירֵנִי נִשְׁפָּטָה יְיָהּ אֶתְּה לְמַעַן תִּצְדָּק: כֹּה אֲבִיד הָרִאשׁוֹן חָטָא וּמְלִיצִיד פָּשְׁעוּ בִּי: כֹּה וְאִחְלָל שָׂרֵי קִדְשׁ וְאֶתְּה לְחֶרֶם יַעֲקֹב וַיִּשְׁרָאֵל לְגִדּוּפִים: א וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וַיִּשְׁרָאֵל בְּחֶרְתִּי בּוֹ: ב כֹּה־אֲמַר יְהוָה עֲשֹׂה וַיִּצְרַךְ מִכְּסֵּן יַעֲזֹרֶךְ אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וַיִּשְׁרֹן בְּחֶרְתִּי בּוֹ: ג כִּי אֶצֶק מִיִּם עַל־צִמָּא וְנִזְוָלִים עַל־יִבְשָׁה אֶצֶק רוּחִי עַל־יְרֻעָה וּבִרְכָתִי עַל־צִמָּאִיד: ד וְצִמְחוּ בְּבֵין חֲצִיר כְּעֶרְכִּים עַל־יְבִלֵּי־מִיִּם: ה זֶה יֹאמַר לְיְהוָה אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יְדוֹ לְיְהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה: ו כֹּה־אֲמַר יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִכְּלַעְדִּי אֵין אֱלֹהִים: ז וּמִי־כְמוֹנִי יִקְרָא וַיִּגִּדָה וַיַּעֲרֹכָה לִי מִשׁוּמִי עִם־עוֹלָם וְאֶתִּיזוֹת וְאֲשֶׁר תִּבְאֲנָה יִגִּידוּ לָמוֹ: ח אֶל־תִּפְחָדוּ וַיַּעֲרֹכָה לִי, וַיִּגִּד וַיַּעֲרֹךְ לִפְנֵי מִשׁוּמִי עִם עוֹלָם, תִּדְרָכִים הַנַּעֲשִׂים מֵעַת שׁוּמִי עִם עוֹלָם, כְּלוּמַר, מֵעַת שְׁבָרְתִּי אֶת כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם. וְאֶתִּיזוֹת, וְדָבָר מוֹפֵת, וְאֲשֶׁר תִּבְאֲנָה, וְאֶת הַתְּחִידוֹת לְכוּ. וְכִי יוֹכְלוּ לְהַגִּיד אֶת כָּל אֵלֶּה. (ח) אֵל תִּפְחָדוּ, אֵל תִּפְחָדוּ מֵאֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאֵל תִּרְהוּ, וְאֵל

שי למורא

עטרת מרים

תחתיו מהם (והוא גם כן ענין פתור). הלא מאז השמעתיוך והגדתי, הלא מאז במעמד הר סיני השמעתיוך והגדתי שאין אלוה מבלעדי. ואתם עדי, ככתוב "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים וגו'" (דברים ד.לח). ואין צורך בל ידעתי, אין חוק בעולם אשר לא ידעתי אני, וכאלו אמר, הלא אני הוא הנותן פת לכל החקים. (ט)

והמודיהם, הפסילים שהם חמודים להם. ועדיהם המזה וגו', הפסילים הם עדים בעצמם שלא יועילו, כי לא יראו ולא ידעו מאומה, ואם כן איך יועילו לאחרים. למען יבשו, העדות ההיא תועיל למען יבשו החומרים אותם. (י) נסך, יצק. מלשון "פסל ומסכה" (דברים כ.טו). (יא) חבדיו, המתחברים אליו לעבד את פסל יצירתו. וחרשים המזה מאדם, האמנים העושים את הפסל, הלא הם מבני אדם, ואיך אפשר שיעשו אל יפחדו יבשו יחד, יפחדו מה' ויבשו במעשיהם. (יב) חרש ברזל מעצד, האמן של מלאכת הברזל געשה מעצד, הוא כלי מפלי האמנים. ופעל בפחם, על ידי הפחם מכעיר אש חזקה לרפד את המכתב לעשות ממנו כלי אמנות. גם רעב וגו', האמן, מרב חשקו במלאכה ובשכר שקבל עליה, אפילו כשיקרב לא יעזב מלאכתו, ועובר עד שלא נשאר בו כח. ובשעמא לא אשתה מים, עד שגעשה ענה ונע. (יג) חרש עצים נטה קו, ובששתלם מלאכת המעצד, אז אמן העצים נטה קו המורה על הקורה לחתכה במעצד לפי רעיונו. ויתארהו, יפהו. בשדר, מן ממיני הצבע. פרוש אחר, סוג של מסופה. במקצעות, פלים שבהם מחליקים את כלי העץ. ובמחונגה, כלי לחריטה עגולים, או לציר עגולים. (יד) לכרת לו ארזים, עוד יש מי שייסרה גם בכריחת העצים מן העיר לצורך גשית הפסל. תרוה ואלון, מיני עצי סרק.

ויאמין לו בעצי יער, עושה לפסל חומרים משאר עצי העיר. נטע ארץ ונשם יגדל, ויש מי שייסרה עוד יותר, שנושט מתחלה נטיעה של עץ ארץ טוב למלאכה, וממתין עד שתנשם יגדל ויהיה ראוי לפסל. (טו) והיה לאדם לבקר, מאותו העץ עצמו יתה מקצתו לצרכי אדם להכעיר בו את האש. ויחם, חמים את גופו בזמן הקר. אף יליק, יסיק את התנור לחממו היטב. (טז) האח, לשון שמחה. חמותי, חממתי את גופי. ראיתי אור, שלהבת

מהר סיני והגדתי לכם שם שאין אלוה מבלעדי ואתם עדי היש וכי יש אלוה מבלעדי ואין צורך אין חוק בעולם כל אשר לא ידעתי: ט האומנים שהם יצירי פסל כלם תהו כי מעשיהם תהו והמודיהם והפסילים שהם חומרים ואוהבים בלי יועילו אין בהם תועלת ועדיהם המזה

הפסילים בעצמם הם עדים שלא יועילו כי בלי יראו ובל ידעו מאומה והיו עובדים להם, למען יבשו החומרים אותם: י מי עשה שמות קזאת אשר יצר אל ופסל נסך לבלתי תועיל לכלי תועלת: יא הן כל חבדיו המתחברים אליו לעבדו יבשו וחרשים האומנים העושים אותו הלא המזה מאדם מבני אדם איך אפשר שיעשו אל. ויתקבצו כלם האומנים עם עובדי הפסל יעמדו להשפיל ולבחון בדבר ויפחדו מה' יבשו יחד במעשיהם: יב איך תחשבו שיש בו ממש בפסל, הלא חרש ברזל האומן של ברזל געשה מעצד כלי לחתוך בו הברזל ממחונגתו ופעל בפחם ויתיד אותו על ידי האש ובמקצות יצרהו געשה בו נקבים הרבה כדי למת לו צורתו, ויפעלהו בורוע כהו כי הפסל אינו עושה את עצמו גם אם האומן רעב ואין לו פח לאשתה מים ויעף לא יעזוב את מלאכתו מרוב חשקו במלאכה ההיא: יג אם בא לעשות הפסל מעץ, קד דרכו של חרש עצים מתחילה נטה קו לשער פתח ויתחך מן הסדן לצורת הפסל ויתארהו בשדר כמשר אותו במשור יעשהו במקצעות מחליקו באזמל, ובמחונגה געשה בו ציורים עגולים ויתארהו יפהו ויעשהו כתבנית איש כתפארת אדם כמין איש לשבת בור כי ממקומו לא ימיש: יד יש מי אשר יסירה לבוא בעיר לכרת לו ארזים לעשות ממנו הפסל ויקח תרוה ואלון עצים ויפס

ביותר אבל אינם חוקים באח ויאמין לו ויאמין לו ומחזק אותו בעצי במסמרי עצי יער ויש מי אשר נטע ארץ וממתין עד שיתנשם יגדל והאורן יגדל כי עולם כמתנה נהג וימתין הם ליתן את הדיו: טו מאותו העץ עצמו ויתה מקצתו לאדם לבקר בו את האש, ומהעצים ההם ויקח מהם ויחם להחמם בו אף יליק יסיק התנור ואפה להם מהם ויח אף יפעל אל וישתחו אליו גם עשהו פסל ויסגד למו לו: טז חציו שרף במוראש על חציו שרף במוראש

שי למורא

אש מאידה. (ז) יסגד לו, וישתחוה לו. (ח) טח מראות, פאלו מרות בטיח ולא ויכל לראות. (ט) ויתרו, ואת הנותר ממנו. לתועבה אעשה, אעשה לדבר שהוא תועבת ה' (כ) רועה אפר, לב הותל הפהוג, לבו אשר הותל על ידי הוצר הרע, הפהוג לעשות לו רועה של אפר, שהוא בול העץ אשר חציו

נעשה אפר, וגם הפסל ישוב אל האפר כשיושרפחהו. ולא יציל את נפשו וגו', האמן עושה הפסל הזה צריך להציל את נפשו באמרו "הלא שקר בימיני". (כא) יצרתיו עבד לי, בראתיו להיות לי עבד. לא תנשני, לא תתהי שכות מראתי. (כב) מחיתי קעב פשעיו וגו', במצרים ובמדבר מחיתי פשעיו קעב וכענן, גם עתה שוכה אלי. כי גאלתיך, כי אני הוא הנזאל אותך. (כג) רגו, לשון רגנה ושמחה. רגו שמים, על דרך משל פאלו כל העולם ושמח בצאת בני ישראל מהגלות. כי עשה ה', שעשה מה שהבטיח לנאל את ישראל. הריעו, בתרועת שמחה. תחתיות ארץ, יסודות הארץ. פצחו, פתחו פה להרים קול. ובישראל יתפאר, על ידי גאלת ישראל ותפאר בפי כל.

עטרת מרים

על-חציו מקצתו בשער יאכל כי יצלה צלי ויאכל וישבע אפי' יחם בשחו וישבח ויאמר האח חמותי הנה חממתי את עצמי ראיתי אור אף נתנתי לחיות יושב באור האש: זו ושארתו הנשאר מהעץ לאל עשה לפסלו וזה האל שלו, יסגד לו בכריעה וישתחו לו בפשיט ידים ורגלים ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אלי

אתה: יח לא ידעו אין בהם דעת ולא יבינו אין בהם בינה כי הוצר הרע טח מרח טיח לרום מראות עיניהם שעניהם לא וראו כדי מהשפיל לבתם לבם לא יביט: יט ולא ישיב אינו נותן אל-לבו לבחו בדבר, ואין בו ולא דעת ולא תבונה לאמר הלא חציו שרפתי במו'אש ואף אפיתי על-גחליו לחם ואצלה בשער ואכל ואיד ויתרו הנותר לתועבה אעשה לפסל המתועב בעיני ה', ואיד לבול עץ אסגוד אשתתה: כ רעה אפר לב לבו אשר הותל הפהוג לעשות לו רועה של אפר הדמות שנשרף חציו ונעשה אפר, אף האופן העושה הפסל ולא יציל את נפשו ולא יאמר הלא מה שעשיתי הוא שקר בימיני ואין בו תועלת כי מעשה ידי הוא: כא אם הגוים לא יבינו את זאת וזכר-אלה הדברים יעקב וישראל ולא תחפפה אחריהם כי עבדי-אתה ולא עבד האל יצרתיו בראתיו להיות עבד לי ואתה ישראל לא תנשני לא תשפח: כב מעולם מחיתי קעב המפור על ידי הרים בן אמתה את פשעיו וכענן חמאתיו שוכה

יאכל יצלה צלי וישבע אפי' יחם ויאמר האח חמותי ראיתי אור: זו ושארתו לאל עשה לפסלו יסגד לו וישתחו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אלי אתה: יח לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשפיל לבתם: יט ולא ישיב אל-לבו ולא דעת ולא תבונה לאמר חציו שרפתי במו'אש ואף אפיתי על-גחליו לחם ואצלה בשער ואכל ויתרו לתועבה אעשה לבול עץ אסגוד: כ רעה אפר לב הותל הפהוג ולא יציל את-נפשו ולא יאמר הלאו שקר בימיני: כא זכר-אלה יעקב וישראל כי עבדי-אתה יצרתיו עבד-לי אתה ישראל לא תנשני: כב מחיתי קעב פשעיו וכענן חמאתיו שוכה אלי כי גאלתיך: כג רגו שמים פיעשה יהוה הריעו תחתיות ארץ פצחו הרים רגה יער וכל-עץ בו פרגאל יהוה יעקב ובישראל יתפאר:

אלי בהנאי אם תשוב אלי בתשובה כי עתה גאלתיך אנאלך מהגלות: כג הוא דרך משל רגו שמים פיעשה יהוה את השמים ונתנו את המערכת הריעו תחתיות ארץ כי גם שם יראה כבוד ה' והשגחתו פצחו הרים רגה יער וכל-עץ בו ובפיה ויפיו השגחתו? פרגאל יהוה יעקב ובישראל על ידי גאלת ישראל ותפאר:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שפל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. פרוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לפנינו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך
אתה יי, מקדש השבת:

השלמים: ואש תמיד תוקד על המזבח לא
תכבה: ם (ישראל) וזאת תורת המנוחה הקרב
אתה בני-אחרון לפני יהוה אל-פני המזבח:
והרים ממנו בקמצו מסלת המנוחה
ומשמנה ואת כל-הלבנה אשר על-המנוחה
והקטיר המזבח ריח ניחח אזכרתה ליהוה:
והנותרת ממנה יאכלו אחרון ובניו מצות
תאכל במקום קדש בחצר אהל-מועד
יאכלוה: לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה
מאשי קדש קדשים הוא כחטאת וכאשם:
כל-זכר בבני אחרון יאכלנה חק-עולם
לדורתיכם מאשי יהוה כל אשר-יגע בהם
יקדש: פ

קריאת התורה למנחת שבת קודש
ו וידבר יהוה אל-משה לאמר: בצו את-
אחרון ואת-בניו לאמר זאת תורת העלה
הוא העלה על מוקדה על-המזבח כל-הלילה
עד-הפקר ואש המזבח תוקד בו: ג ולבש
הכהן מדו כד ומכנסי-כד ולבש על-בשרו
והרים את-הדשן אשר תאכל האש את-
העלה על-המזבח ושמנו וציל המזבח: (לח)
וופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים
והוציא את-הדשן אל-מחוץ למחנה אל-
מקום טהור: ה והאש על-המזבח תוקד-בו
לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בפקר
בפקר וערף עליה העלה והקטיר עליה חלבי

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ח)	05:42	06:34	08:09	09:04	08:43	09:38	09:46	10:42	12:18	13:17	17:54	18:58	18:20	19:24	18:37	19:34
חיפה (ח)	05:41	06:33	08:07	09:02	08:42	09:37	09:45	10:41	12:17	13:16	17:56	19:00	18:19	19:24	18:30	19:34
ירושלים (ח)	05:40	06:32	08:07	09:02	08:41	09:36	09:44	10:40	12:16	13:15	17:57	19:01	18:18	19:22	18:20	19:33
תל אביב (ח)	05:42	06:34	08:09	09:04	08:43	09:38	09:46	10:42	12:18	13:17	17:54	18:58	18:20	19:24	18:37	19:35
אוסטריה, וינה (ח)	05:53	06:40	08:10	09:03	08:55	09:48	09:59	10:53	12:32	13:31	18:11	19:20	18:44	19:53	18:00	19:06
אוסטרליה, מלבורן (ק)	07:25	07:30	09:47	10:49	10:24	11:26	11:27	12:26	13:57	14:55	19:30	20:30	19:56	21:04	19:04	20:58
אוקראינה, אודסה (ח)	05:56	06:44	08:15	09:08	08:58	09:51	10:01	10:56	12:35	13:34	18:13	19:21	18:45	19:50	18:02	19:06
אוקראינה, דונייצק (ח)	05:27	06:15	07:45	08:37	08:30	09:23	09:33	10:28	12:06	13:05	17:45	18:54	18:18	19:27	17:34	18:40
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	05:38	06:26	07:56	08:48	08:41	09:33	09:44	10:39	12:17	13:16	17:56	19:05	18:29	19:38	17:45	18:52
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	06:03	06:50	08:19	09:11	09:06	10:00	10:09	11:04	12:43	13:42	18:22	19:32	18:57	20:07	18:12	19:21
אוקראינה, קייב (ח)	05:56	06:44	08:11	09:03	08:58	09:51	10:02	10:56	12:35	13:34	18:15	19:24	18:49	19:59	18:05	19:13
איטליה, מילאנו (ח)	06:22	07:11	08:42	09:35	09:24	10:18	10:28	11:23	13:01	14:00	18:41	19:50	19:10	20:18	18:30	19:31
אקוודור, קיטו (ח)	06:17	07:06	08:49	09:42	09:37	10:30	10:40	11:35	13:14	14:13	18:24	19:33	18:46	19:55	18:04	19:03
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:59	07:44	09:23	10:16	10:11	11:04	11:14	12:09	13:48	14:47	19:02	20:11	19:28	20:37	18:37	19:30
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:51	08:36	10:15	11:08	11:03	11:56	12:06	13:01	14:40	15:39	19:52	21:01	20:22	21:31	19:26	20:23
ארה"ב, בולטימור (ק)	07:06	07:56	09:30	10:24	10:18	11:11	11:21	12:16	13:55	14:54	19:21	20:30	19:50	21:00	19:08	20:07
ארה"ב, ברוקלין (ק)	06:55	07:45	09:18	10:12	10:07	10:59	11:09	12:04	13:43	14:42	19:11	20:20	19:40	20:50	18:58	19:58
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	06:55	07:46	09:19	10:13	10:08	10:59	11:09	12:04	13:43	14:42	19:11	20:20	19:40	20:50	18:58	19:58
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:31	08:21	09:53	10:47	10:42	11:35	11:45	12:40	14:19	15:18	19:47	20:56	20:17	21:27	19:35	20:36
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:22	08:15	09:50	10:44	10:39	11:32	11:42	12:37	14:16	15:15	19:39	20:48	20:00	21:10	19:20	20:14
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:52	07:44	09:19	10:13	10:08	10:59	11:09	12:04	13:43	14:42	19:06	20:15	19:32	20:42	18:51	19:47
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:22	08:16	09:51	10:45	10:40	11:33	11:43	12:38	14:17	15:16	19:36	20:45	19:58	21:08	19:18	20:10
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	06:51	07:41	09:14	10:08	10:03	10:56	11:06	12:01	13:40	14:39	19:07	20:16	19:36	20:46	18:54	19:54
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:19	08:09	09:43	10:37	10:32	11:25	11:35	12:30	14:09	15:08	19:35	20:44	20:04	21:14	19:22	20:22
ארה"ב, שיקגו (ק)	06:49	07:39	09:12	10:06	10:01	10:54	11:04	12:00	13:39	14:38	19:06	20:15	19:35	20:45	18:53	19:54
בוליביה, לה-פס (ח)	06:37	07:28	09:06	10:00	09:55	10:48	10:58	11:53	13:32	14:31	18:41	19:50	19:04	20:14	18:19	19:09
בלגיה, אנטוורפן (ח)	06:40	07:26	08:55	09:48	09:43	10:36	10:46	11:41	13:20	14:19	18:59	20:08	19:35	20:45	18:50	19:59
בלגיה, בריסל (ח)	06:40	07:27	08:55	09:47	09:42	10:35	10:45	11:40	13:19	14:18	19:00	20:09	19:35	20:45	18:50	19:59
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:11	07:04	08:39	09:32	09:27	10:20	10:30	11:25	13:04	14:03	18:19	19:28	18:39	19:49	17:56	18:43
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:59	06:51	08:27	09:20	09:15	10:08	10:18	11:13	12:52	13:51	18:03	19:12	18:27	19:37	17:40	18:31
בריטניה, לונדון (ח)	05:58	06:44	08:12	09:04	08:59	09:52	10:02	10:57	12:36	13:35	18:19	19:28	18:53	20:02	18:13	19:18
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	06:06	06:51	08:18	09:10	09:05	09:58	10:08	11:03	12:42	13:41	18:27	19:36	18:58	20:07	18:21	19:31
גרמניה, ברלין (ח)	06:04	06:49	08:17	09:09	09:04	09:57	10:07	11:02	12:41	13:40	18:25	19:34	18:36	19:45	18:16	19:26
גרמניה, פרנקפורט (ח)	06:23	07:10	08:39	09:32	09:27	10:20	10:30	11:25	13:04	14:03	18:42	19:51	18:52	20:01	18:32	19:40
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:12	07:06	08:39	09:32	09:27	10:20	10:30	11:25	13:04	14:03	18:42	19:51	18:52	20:01	18:34	19:43
הודו, מומבאי (ח)	06:41	07:36	09:11	10:04	09:59	10:52	11:02	11:57	13:36	14:35	18:50	20:00	19:13	20:22	18:33	19:24
הודו, פונה (ח)	06:37	07:32	09:07	10:00	09:55	10:48	10:58	11:53	13:32	14:31	18:46	19:55	19:09	20:18	18:29	19:20
הונגריה, בודפשט (ח)	05:42	06:30	08:00	08:53	08:48	09:41	09:48	10:43	12:22	13:21	18:00	19:09	18:32	19:41	17:49	18:54
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:00	06:50	08:23	09:16	09:11	10:04	10:14	11:09	12:48	13:47	18:15	19:24	18:44	19:53	18:02	19:02
יוון, אתונה (ח)	06:25	07:16	08:50	09:44	09:39	10:32	10:42	11:37	13:16	14:15	18:39	19:48	18:45	19:54	18:26	19:24
מולדובה, קיישינב (ח)	06:03	06:51	08:22	09:15	09:10	10:03	10:13	11:08	12:47	13:46	18:20	19:29	18:53	20:02	18:09	19:15

רנה

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:38	06:33	09:08	09:04	09:38	09:35	10:41	10:38	13:13	13:11	18:47	18:49	19:11	19:12	18:31	19:22
ניו-זילנד, קרייטטצ'רץ (ח)	06:34	06:42	08:51	08:55	09:33	09:36	10:35	10:37	13:06	13:04	18:38	18:26	19:09	18:58	18:10	19:10
נפאל, קטמנדו (ח)	06:05	05:58	08:33	08:29	09:06	09:02	10:09	10:05	12:41	12:40	18:16	18:19	18:41	18:44	18:01	18:54
סין, בייג'ין (ח)	06:14	06:05	08:38	08:32	09:16	09:10	10:19	10:15	12:52	12:50	18:28	18:34	18:57	19:03	18:13	19:15
סינגפור, סינגפור (ח)	07:08	07:06	09:39	09:37	10:08	10:06	11:10	11:08	13:42	13:40	19:15	19:13	19:37	19:35	18:55	19:44
פולין, ורשא (ח)	05:33	05:19	07:47	07:38	08:36	08:28	09:40	09:34	12:14	12:13	17:53	18:04	18:30	18:40	17:44	18:55
פרו, לימה (ח)	06:12	06:13	08:43	08:42	09:12	09:11	10:14	10:13	12:45	12:43	18:17	18:13	18:40	18:36	17:56	18:45
צרפת, ליוון (ח)	06:39	06:28	08:59	08:52	09:42	09:35	10:45	10:40	13:18	13:17	18:56	19:04	19:28	19:36	18:45	19:49
צרפת, פריז (ח)	06:49	06:36	09:06	08:58	09:51	09:44	10:55	10:49	13:28	13:27	19:09	19:18	19:41	19:50	18:58	20:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:59	05:57	08:31	08:29	08:59	08:57	10:02	10:00	12:33	12:32	18:07	18:06	18:29	18:28	17:48	18:37
קנדה, טורונטו (ק)	07:16	07:05	09:38	09:31	10:18	10:12	11:22	11:17	13:55	13:54	19:36	19:43	20:04	20:11	19:24	20:23
קנדה, מונטריאול (ק)	06:53	06:41	09:13	09:05	09:55	09:48	10:58	10:53	13:32	13:31	19:11	19:19	19:42	19:50	19:00	20:02
קפריסין, לרנקה (ק)	06:46	06:38	09:12	09:06	09:47	09:42	10:50	10:46	13:23	13:21	18:59	19:04	19:26	19:31	18:45	19:42
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	06:53	06:38	09:03	08:54	09:56	09:48	11:00	10:54	13:34	13:33	19:14	19:26	19:53	20:05	19:06	20:21
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:26	06:10	08:35	08:25	09:29	09:21	10:33	10:27	13:07	13:07	18:51	19:03	19:27	19:40	18:43	19:56
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:20	06:08	08:38	08:31	09:22	09:15	10:25	10:20	12:59	12:58	18:37	18:45	19:10	19:18	18:26	19:31
שווייץ, ציריך (ח)	06:24	06:12	08:43	08:35	09:27	09:20	10:30	10:25	13:03	13:02	18:46	18:55	19:15	19:23	18:35	19:36
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:21	06:17	08:52	08:49	09:21	09:18	10:24	10:21	12:55	12:54	18:29	18:30	18:52	18:52	18:12	19:01

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00725
22/03/2019

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

